مصاحبه با قرآن

از دیدگاه اهل سنت

نویسنده: محمد رفیق چودری
مترجم: عبدالله خاموش هروی

مصاحبه با قرآن

نویسنده: محمدرفیق چودری

ترجمه:

عبدالله خاموش هروی

سرشناسه	:	چودری، محمد رفیق
عنوان و نام پدیدآور	:	مصاحبه با قرآن/نویسنده محمد رفیق چودری: عبدالله خاموش هروی
مشخصات نشر	:	تربت جام: احمد جام، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	:	۶۷۰ص.
شابک	:	۹۸۷-۹۶۴-۸۶۸۸ - ۶۱ - ۰
وضعیت فهرست نویسی	:	فهرستنویسی قبلی
موضوع	:	قرآن - - پرسشها و پاسخها
موضوع	:	قرآن - - تحقیق
شناسه افزوده	:	خاموش هروی، عبدالله، ۱۳۳۴ -، مترجم
رده بندی کنگره	:	BP ۱۳۸۱ ۶ م ۹ چ/۶۵/۲
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۱۰۷۶
شماره کتابشناسی ملی	:	م ۸۰-۲۳۵۶۳

مصاحبه با قرآن

نویسنده	:	**محمد رفیق چودری**
مترجم	:	**عبدالله خاموش هروی**
ناشر	:	**شیخ الاسلام احمد جام**
تیراژ	:	**۳۰۰۰ نسخه**
نوبت چاپ	:	**اول - ۱۳۹۰**
چاپخانه	:	**دقت (۶خط) ۳۱۲۵۰۵۲**
قیمت	:	10000
شابک	:	**۹۷۸-۹۶۱**

تلفن: ۲۲۲۴۴۷۱ - ۲۲۲۵۲۳۸ - ۰۵۲۸

فهرست مطالب

پیشگفتار ناشر ۹
پیشگفتار مؤلف ۱۰

باب ۱ - تعارف و شناسائی ۱۷
تعریف قرآن ۱۷
نامهای گوناگون قرآن ۱۹
مصنف قرآن ۳۸
فرستندهٔ قرآن ۳۹
آورندهٔ قرآن ۴۰
نزدکی آمده؟ ۴۰
از سوی کی نازل شده؟ ۴۱
چه وقت نازل شده؟ ۴۱
قرآن اندک اندک نازل شده ۴۲
چرا به یکبارگی نازل نشده؟ ۴۲
چگونه گردآوری شده؟ ۴۳
درکجا نازل شده؟ ۴۳
چرا برکوهی نازل نشده؟ ۴۴
زبان قرآن ۴۵
چرا به زبان عربی نازل شده؟ ۴۶
رسول خدا و قوم عرب، نخستین مخاطبان قرآن‌اند ۴۷
تمام انسان‌ها نیز مخاطبان من هستند ۴۸
قرآن‌کتابی جهانی است ۶۰
موضوع قرآن ۶۰
غرض و هدف قرآن ۶۰
در آن، جایی برای شک نیست ۶۲
دلایل حقانیت قرآن ۶۲
کتابهای آسمانی گذشته ۶۴
ایمان آوردن به قرآن واجب است ۶۸
پیشگویی در مورد آمدن قرآن ۷۰
پس از قرآن‌کتاب آسمانی دیگری وجود ندارد ۷۱
قرآن برای همیشه محفوظ است ۷۱
رسول اکرم ﷺ نمی‌تواند درآن چیزی را بیفزاید یا
ازآن‌کم نماید ۷۲
برای تمام بخشهای زندگی رهنما است ۷۳
دعوت قرآن ۷۳
کتاب اصول و مبادی است ۷۷
برای هدایت، بسیار آسان است ۷۸
اسلوب بیان قرآن ۷۹
شیوهٔ استدلال قرآن ۸۱
ترتیب قرآن ۸۳
تقسیم آیات قرآن ۸۴
بسم الله یکی از آیات قرآن است ۸۵
آیات مکرر ۸۵
آیات جامع ۸۵
حروف مقطّعات ۸۶
سجدهٔ تلاوت ۸۶
اقسام قرآن ۸۷
یک تشبیه ۸۷
یک استعاره ۸۷
پیشگویی‌ها ۸۸
فضیلت علم ۸۸
آداب تلاوت ۸۹
فضائل ۹۱
اعتراض‌های مخالفان ۹۶
اسباب مخالفت ۱۰۱

باب ۲ - اندیشهٔ کائنات و جهان هستی ۱۰۵
دیدگاه قرآن در مورد دنیا ۱۰۵
هدف زندگی انسانی ۱۱۰
جهان در چه مدت ساخته شده؟ ۱۱۱
هر چیز در جهان جفت آفریده شده ۱۱۲

باب ۳ - فطرت انسانی ۱۱۵

انسان اشرف مخلوقات می‌باشد ۱۱۵
انسان مخلوقی مسئول است ۱۱۵
ویژگیهای فطرت انسان ۱۱۶
پیمان الست ۱۲۳
آنچه مورد پسند و محبوب نفس انسانی است ۱۲۳
اهمیت خرد انسانی ۱۲۵
نخستین انسان ۱۳۰
هر آدمی روزی می‌میرد ۱۳۱
نعمات الهی بر بنده بی‌شمار است ۱۳۱

باب ۴ - مسائل اعتقادی و ایمانی ۱۳۳

به‌کدام چیزها ایمان آوردن لازم است؟ ۱۳۳
شرط فلاح و رستگاری ۱۳۴
هیچ عملی بدون ایمان مورد قبول واقع نمی‌شود. ۱۳۶
آیا ایمان کم و افزون می‌شود؟ ۱۳۷
در حالت نزع توبه و ایمان پذیرفتنی نیست ۱۳۸
توحید ۱۳۹
خداکیست؟ ۱۳۹
محبوب حقیقی مسلمان ۱۸۸
بسیار آمدن نام الله در قرآن ۱۸۹
صفت ربوبیت خداوند ۱۹۰
صفت رحمت خداوند ۱۹۱
دعای هر مسلمان پذیرفته می‌شود ۱۹۱
معیار محبت خداوند ۱۹۲
بندگان پسندیدهٔ خداوند ۱۹۲
بندگان ناپسندیدهٔ خداوند ۱۹۶
علم غیب تنها برای خداوند است ۱۹۹
ناتوانی مخلوقات خداوند ۱۹۹
فرمان پرهیز از شرک ۲۰۰
شناخت مشرک ۲۰۲
مشرکان عرب نیز خدا را می‌شناختند ۲۰۲
آنان تنها برای نزدیکی به خدا و شفیع قرار دادن، بتها را می‌پرستیدند ۲۰۳
شرک گناهی نابخشودنی است ۲۰۴
برای مشرک نباید طلب مغفرت صورت گیرد ۲۰۴
فرشتگان ۲۰۴
توضیح در مورد فرشتگان ۲۰۵
نبوت و رسالت ۲۱۱
انبیای گذشته ۲۱۳
همهٔ پیامبران بشر بودند ۲۲۸
همهٔ آنها مرد بودند ۲۲۹
نبوت نعمتی موهبتی است ۲۲۹
برخی از پیامبران از برخی دیگر برترند ۲۳۰
در میان هر ملت پیامبری آمده ۲۳۰
ایمان آوردن بر تمام پیامبران لازم است ۲۳۱
دعوت همهٔ آنها یکی بوده است ۲۳۲
آنان الگوی عملی دعوت‌شان بوده‌اند ۲۳۳
اطاعت از آنان، اطاعت از خداوند به شمار می‌رود ۲۳۴
با هر پیامبر مخالفت صورت گرفته ۲۳۵
فرق میان نبی و رسول ۲۳۶
پیامبران در برابر دعوتشان عوض و مزدی طلب نمی‌کرده‌اند ۲۳۷
هر پیامبری پاسخگو می‌باشد ۲۳۷
دعای یک پیامبر ۲۳۸
دعای بد یک پیامبر ۲۳۸
برای هر پیامبر معجزه‌ای داده شده ۲۳۹
عیسی علیه‌السلام بدون پدر پیدا شده ۲۴۳
او پسر خدا نبوده است ۲۴۶
او خدا نبوده است ۲۴۶
خداوند، پدر کسی نمی‌باشد ۲۴۸
آیا عیسی نیز خدا می‌باشد ۲۴۹
بجز خدا معبود دیگری نیست ۲۴۹
هدف از بعثت پیامبران ۲۵۱
تکذیب کنندگان پیامبران به عذاب خداوند گرفتار می‌شوند ۲۵۲
سیرت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وسلم ۲۵۳
آخرین راهنمای بشر کدام است؟ ۲۵۳

شناخت و معرفی تفصیلی آن حضرت ﷺ ۲۵۷
دوران آغاز زندگی‌شان ۲۵۸
بعثت ۲٦۴
وظائف‌شان ۲٦۷
دلائل نبوت ۲۷۷
دعوت و تبلیغ ۲۸۱
درگیری میان حق و باطل ۲۸۲
آزار و اذیت‌شان ۳۰۸
واقعهٔ معراج ۳۰۹
هجرت ۳۰۹
غزوات آن حضرت ﷺ ۳۱۵
همسران و فرزندان‌شان ۳۱۸
وفات ۳۲۱
جایگاه والا و شخصیت مبارک‌شان ۳۲۲
موقعیت قانونی‌شان ۳۳۱
اخلاق و عبادات ۳۳٦
فضایل ایشان ۳۴۲
لغزش‌ها ۳۴۷
چند ادب ویژه ۳۴۹
جهانی بودن ۳۵۳
آخرت ۳۵۷
هرکس در آخرت پاسخگو می‌باشد ۳۵۷
هرکس به تنهایی پیش می‌شود ۳۵۹
ثبت اعمال انسانی ۳۵۹
گواهی دادن اعضای وجود انسان ۳٦۰
بهشت ۳٦۰
دوزخ ۳٦٦
چرا مکافات و مجازات جبری است ۳۷۰

باب ۵ - احکام القرآن ۳۷۳
پیروی از احکام قرآن‌کریم ضروری است ۳۷۳
نباید برخلاف احکام قرآن عمل کرد ۳۷۴
قرآن و سنت رسول اکرم ﷺ ۳۷۵
اجماع ۳۷٦
احکامی چند ۳۷۷
چیزهای حرام ۳۸۹
تأکید بر حکم نماز ۳۹۰

باب ۶ - عبادات ۳۹۳
فلسفهٔ عبادت ۳۹۳
محور عبادت بر چیست؟ ۳۹۴
حکم وضو ۳۹۵
شیوهٔ وضو ساختن ۳۹۵
نیاز به تیمم ۳۹٦
شیوهٔ تیمم کردن ۳۹٦
فرضیت نماز ۳۹۷
قصر و کوتاه خواندن نماز ۳۹۸
اذان ۳۹۸
نماز جمعه ۳۹۹
نماز جنازه ۳۹۹
فرضیت روزه ۳۹۹
حکمت روزه ۴۰۰
فرضیت زکات ۴۰۰
فوائد زکات ۴۰۱
نماز، روزه و زکات برامت‌های دیگر نیز فرض شده بود ۴۰۲
فرضیت حج ۴۰٦
فرضیت جهاد ۴۰٦
ذکر خداوند ۴۰۷
شرط پذیرش دعا ۴۱۳
یکی از دعاهای قرآن ۴۱۳

باب ۷- امور اخلاقی ۴۱۵
آموزش‌های اخلاقی ۴۱۵
آداب مجلس ۴۲۷
تقوا ۴۲۷
دشنام دادن بتها روا نیست ۴۲۸
درست و دروغ بودن وعده‌ها ۴۲۸

گفتار اشتباه و خلاف واقع گفته نشود ۴۲۹
بهترین مخلوقات ۴۳۰
بدترین مخلوقات ۴۳۰

باب ۸- مسائل اجتماعی ۴۳۱
رهنمودهای اجتماعی ۴۳۱
محرمات نکاح ۴۴۵
مدت شیرخوارگی فرزند ۴۴۶
در حالت حیض آمیزش با زنان حرام است ۴۴۷
مشورت در مسائل اجتماعی ۴۴۷
پیوندهای باهمی مسلمانان ۴۴۸
اجتماع نمونه ۴۵۱

باب ۹- مسائل اقتصادی ۴۶۷
احکام اقتصادی ۴٦۷
سرمایه‌داری مخالفت با نظام ۴۷۹
صفات کارگر خوب ۴۸۱
صفات کارفرمای خوب و موضوع اجرت ۴۸۱

باب ۱۰- آموزشهای سیاسی ۴۸۳
آیا قیام خلافت واجب است؟ ۴۸۳
فرمانهای سیاسی قرآن ۴۸۴
حقوق بنیادی لازم بر شهروندان، در حکومت اسلامی ۴۹۵
حقوق شهروندان بر حکومت اسلامی ۴۹۱
سیاست خارجی ۴۹۷
معیار رهبری ۵۰۰
قانون بین‌المللی ۵۰۱
دشمن جان مسلمانان ۵۰۳
باکافران پیوند دوستی برقرارکردن حرام است ۵۰۴
کیفر قتل عمد ۵۰٦
کیفر دزدی ۵۰۷
کیفر زنا ۵۰۷
کیفر قذف (تهمت زنا برکسی بستن) ۵۰۷
از اهل ذمه، جزیه گرفته شود ۵۰۸

باب ۱۱- دعوت دینی ۵۰۹
پیروی از دین اسلام آسان است ۵۰۹
فرضیت دعوت و تبلیغ ۵۱۰
به جز اسلام، دین دیگری قابل قبول نیست ۵۱۳
در دین جبر و اکراهی نیست ۵۱۳
شیوهٔ دعوت ۵۱۴
آزمون‌ها در مسیر حق ۵۲۳
تقلیدکورکورانه جواز ندارد ۵۲۳
آنانی که آگاهانه با دعوت حق مخالفت می‌ورزند ۵۲۴
منع ازگروه‌سازی و حزب‌بازی ۵۲٦
بحث عاقلانه، نه مناظره بازی ۵۲۷
انسان مطلوب اسلام ۵۳۰
گروهی که مورد انعام قرار می‌گیرند ۵۵۰
تربیت انسانی ۵۵۱
تربیت انسانی و شیوه‌های آن ۵۷۷
داستان‌ها و تاریخ ۵۸۱
امت‌های گذشته ۵۸۱
نام چند بُت ۵۸۲
نام کفار ۵۸۳
پیکر فرعون هنوز هم موجود است ۵۸۳
نام یک زن ۵۸۳
مساجد ۵۸۵
خانهٔ کعبه ۵۸٦
نام یک سرمایه‌دار ۵۹۲
حالت عرب‌ها پیش از نزول قرآن ۵۹۳
فلسفهٔ تاریخ ٦۱۴
امت مسلمان ٦۱٦
مقام امت مسلمان ٦۱۷
پیشگوئی در مورد آن ٦۱۹
اصحاب بزرگوار ٦۲۰
نام یکی از صحابه ٦۲۵
تابعین ٦۲٦

امور و مسائل متفرقه ۶۲۶
شیطان ۶۲۶
جن ۶۳۱
هدر رفتن اعمال ۶۳۶
خداوند برکدام یک از مردم لعنت فرستاده؟ ۶۳۸
نام چند سیاره ۶۳۹
کوه ۶۴۱
معادن ۶۴۱
ترکاری‌ها ۶۴۲
درخت‌ها ۶۴۳
میوه ۶۴۴
پرندگان ۶۴۶
جانداران ۶۴۸
حشرات و زنبور عسل ۶۵۵
رنگ ۶۵۶
روزها ۶۵۹
تقویم ۶۵۹
شهر ۶۶۱
شیر خالص ۶۶۳
جادو ۶۶۴
شاعری ۶۶۶
جدائی میان دین و دنیا ۶۶۸
آغاز بت‌پرستی ۶۶۸
پیام قرآن ۶۶۹

پیشگفتار ناشر

این نوشتار، همانگونه که از نامش پیداست؛ مصاحبه‌ای است که جناب رفیق چودری از قرآن کریم برگرفته، که هر چند در گفتار یک مصاحبه است، اما در واقع گنجینهٔ گرانبهایی از مضامین و مطالب قرآن کریم به شمار می‌رود.

در این نوشتار، مصاحبه‌کننده، قرآن کریم را به عنوان پیکر محسوسی فرض نموده و پرسش‌های بسیاری را با او مطرح کرده که با توجه به جامع بودن آن، فشردهٔ تمام آموزه‌های قرآنی را در بردارد.

این سلسلهٔ پرسش و پاسخ، از شناسایی با قرآن کریم آغاز شده و با بررسی جوانب مختلف زندگی فردی و اجتماعی انسان ادامه می‌یابد ... .

اسلوب و روش این نوشتار، منحصر به فرد و جدید بوده و برای فهماندن آموزش‌های قرآنی بسیار بسیار مؤثر و دلکش است و با زبانی عام فهم و ساده و روان نگارش یافته است. چنانکه برای تهیهٔ آن، کاوش و تحقیق و زحمت فراوانی کشیده شده و مصاحبه کننده، مشکلات و رنج و زحمت زیادی را برداشت کرده است.

برای هر کسی که خواسته باشد با تعلیمات قرآنی آشنا شود، لازم است که این کتاب را مطالعه کند. انشاءالله او در آن، برای خود هدایت درستی خواهد یافت و اشتیاق او به آن تقویت خواهد شد. چنانکه مطالعهٔ آن برای علمای بزرگوار، محققان، وکلا، استادان و دانشجویان بسیار مفید بوده و برای عموم مسلمانان یک نوشتار قابل مطالعه است.

اینک انتشارات شیخ‌الاسلام احمدجام، افتخار دارد که در سلسلهٔ خدمات قرآنی‌اش، این کتاب را که بدون شک بسیار مفید و ارزشمند بوده و با شیوهٔ بسیار جالب و ابداعی نوشته شده و مدرسهٔ قرآنی‌ای به شمار می‌رود، به خوانندگان اهدا می‌کند، که امید است خداوند آن را بپذیرد و خیرش عام شود و استفاده از آن مایهٔ صلاح و فلاح همه گردد.

ان شاء الله

بسم الله الرحمن الرحیم

پیشگفتار مؤلف

هدایت الهی برای انسان همواره به دو صورت جلوه‌گر می‌شود:

یکی کلام خدا و دوم شخصیت پیامبر ﷺ، که هر دو متلازم یکدیگراند.

این دو شمع است که از یک دگر افروخته شد

این یک حقیقت است که اگر پیامبر نباشد، قرآن شکل معما را به خود می‌گیرد، و اگر کتاب نباشد، پیامبر صورت خدایی به خود می‌گیرد.

رسول اکرم ﷺ در حجة الوداع می‌فرماید: «تَرَكْتُ فِيْكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللهِ وَ سُنَّةَ نَبِيِّهِ». (من در میان شما دو چیز گرانبها را گذاشتم که هرگاه به آن دو چنگ زنید، هرگز گمراه نمی‌شوید: کتاب خدا و سنت پیامبرش). که با توجه به این حدیث مبارک، برای هدایت و رستگاری امت، پیروی کتاب و سنت هر دو لازم است و فرو گذاشت یکی از آنها، ترک و فرو گذاشت هر دو بشمار می‌رود.

به حق دل بند و راه مصطفی رو!

در زیر این گنبد نیلی اگر امروز کتابی از شرف الهی بودن برخوردار باشد، تنهای تنها قرآن کریم است. در این شکی نیست که خداوند پیش از قرآن کریم نیز چندین کتاب را نازل فرموده اما حقیقت این است که تمام این کتب در نتیجهٔ غفلت انسان‌های کم‌سواد، قربانی شرارت و گمراهی شده، بسیار زود از شرف کلام الهی بودن محروم گردیده است. و اینک تنها کتابی که تا امروز به شکل اصلی خویش محفوظ مانده، قرآن کریم است.

نوع انسان را پیام آخرین

تاریخ جهان گواه است که قرآن کریم، بزرگترین کتاب انقلابی (Revolutionary Book) است. این کتاب، جهانی را عوض نموده و در زمان خویش، یک قوم و ملت عقب‌افتاده را به ملتی بسیار پیشرفته و متمدن تبدیل نمود و در تمام زوایای زندگی انسانی، آثار ژرفی از خود به جا گذاشت.

اینک مسلمانان در تمام جهان، قرآن کریم را کتاب نازل شدۀ خداوند می‌دانند و ایمان دارند که قرآن، معجزه‌ای است الهی که مانندی ندارد. قرآن حجت الهی بر بندگان بوده و فرمانهایش واجب الاطاعه و ضامن سعادت دنیا و آخرت مسلمان است.

اما توأم با این اعتقاد، مسلمانان به‌گونۀ پیوسته از این کتاب بیگانه شده و در نتیجه با زوال و تباهی روبرو گردیده‌اند.

خوار از مهجوری قرآن شدی

در واقع، قرآن کریم معیار عروج و زوال این امت قرار داده شده است. پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: «إِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الْكِتَابِ أَقْوَاماً وَ يَضَعُ بِهِ آخَرِيْنَ» (خداوند در عمل کردن به این قرآن، عده‌ای را بر می‌کشد و مقام شان را بالا می‌برد و عدۀ دیگر را که بدان عمل نمی‌نمایند، به خاک مذلت می‌نشاند).

از این دانسته می‌شود که هرگاه این امت، به‌گونۀ صادقانه به عمل بر قرآن مزین گردند، به عروج و عزت و عظمت دست می‌یابند و اگر آن را ترک نمایند با زوال و سقوط و ذلت رو بر می‌گردند.

نیست ممکن جز به قرآن زیستن

روی این دلیل است که امروز نیز برای اصلاح امت، همان راهکاری باید عملی گردد که در صدر اسلام کارگر افتاد.

امام مالک رحمه الله می‌گوید: «لَا يُصْلِحُ آخِرَ هَذِهِ الْأُمَّةِ إِلَّا مَا صَلُحَ بِهِ الْأَوَّلُ» (آنچه بدان اول این امت اصلاح شد، می‌تواند کار نسل‌های اخیر این امت را به صلاح آورد).

از این رو، بر هر فرد مسلمان لازم است که همگام با فرمان آن حضرت ﷺ عمل کند، آنجا که می‌فرماید: «خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرآنَ وَ عَلَّمَهُ» (بخاری از عثمان رضی الله عنه) (بهترین شما کسی است که قرآن را آموخته و به دیگران آموزش دهد.)

بنابراین، برای پخش و گسترش و تعمیم انوار این کتاب الهی تلاش ورزیده و با این شیوه برای اصلاح و صلاح امت محمدی مجدّانه سهم گیرید.

بیا تا کار این امت بسازیم.

این کتاب، حلقه‌ای از این سلسله است که در آن در مورد حقانیت قرآن و امور متعلق به زندگی انسانی، ۲۲۰ سؤال مطرح شده و سپس کتاب خداوند ترجمانی نموده و پاسخ‌های همه را با ذکر آیه و سوره به نگارش در آورده است و در صورت حواله‌های بیشتر تنها به پنج حواله بسنده شده تا کتاب اختصارش را از دست ندهد.

تو خود حدیث مفصّل بخوان از این مجمل

از مطالعهٔ این کتاب، برای خواننده این نکته به آسانی روشن می‌شود که به راستی قرآن کریم «تِبْیَاناً لِکُلِّ شَیْءٍ» (بیانگر همه چیز است و هر سخنی راکه به هدایت و گمراهی انسان پیوند دارد، به روشنی بیان می‌کند)، می‌باشد.

قیاس کن ز گلستان من بهارِ مرا

این خدمت کوچک قرآنی به وسیلهٔ این بندهٔ هیچ مدان، تنها با توفیق خداوند میسر شد. من از علمای اعلام تمنا می‌کنم که هرگاه با اشتباهی روبرو گشتند، مرا آگاه سازند؛ زیرا آنچه در آن حق است، از سوی قرآن کریم است و آنچه اشتباه است از سوی من می‌باشد. البته من بسیار کوشیده‌ام که توأم با اخلاص، اهداف صحیح قرآنی را عرضه کنم.

از خداوند می‌خواهم که حق را در دلها جایگزین ساخته و ما را از آثار زیانبار خطا و اشتباه در حفظ و رعایت خویش بدارد.

و آخر دعوانا أن الحمدلله رب العالمین

محمد رفیق چودری

۱۹۷۰

پیشگفتار مترجم

خوانندهٔ گرامی و عزیز:

اوراق حاضر، که بنده شرف ترجمهٔ آن را داشته‌ام، همچنانکه از مقدمهٔ ناشر این اثر و عرض مرام مؤلف محترمش پیداست؛ لب لباب و فشردهٔ مطالب قرآن عظیم را در بردارد، که با احساس رضایت از این توفیق بزرگ الهی، آن را خدمت شما اهدا می‌کنم.

عشق و علاقه و شیفتگی‌ام به قرآن، به زمانی برمی‌گردد که در حوزهٔ علمیهٔ فخر المدارس هرات از محضر اساتید بسیار فرزانه و فاضل آن دیار باستان کسب فیض می‌کردم و قرائت زیبای استاد بزرگ قاری عبدالحمید قندهاری گوشم را می‌نواخت، و با تلاوت آیات قرآن گاهی چنان شور و وجدی به من دست می‌داد که وصف حلاوت آن از طاقت بیرون است، و پیوسته در این اندیشه بودم که بتوانم در عرضهٔ مفاهیم والای این کتاب مقدس و جاوید، برای همکیشان و فارسی زبانان و فارسی خوانان توفیقی داشته باشم.

که اینک در ترجمهٔ این اثر ارجمند، گوشه‌ای از این آرزوها را محقق می‌یابم.

چنانکه از خوانندگان التماس دارم که هدایت و اخلاص و توفیق بیشتر در خدمت شایسته به قرآن کریم را برای این بندهٔ ناچیز خداوند و شیفتهٔ خدمتگزاری به قرآن، مسئلت نمایند.

عبدالله خاموش هروی

۱۳۸۵/۱/۱

این ترجمهٔ قرآنی‌ام را به پیشگاه مربّی جسم و جان و نخستین آموزگار قرآن و زبان قرآن خویش؛ پدر بزرگوارم جناب مولانا سیّدمحمّد صمیم هروی، که عمر گرانمایهٔشان همه و همه صرف آموزش و پرورش جسمي و روحی فرزندان امت و میهنم شده و بحق والاترین الگوی دعوت و تبلیغ بوده‌اند و به مادر بزرگوار و صبور و مهربانم، به کمال اخلاص اهدا می‌کنم.

بسم الله الرحمن الرحیم

باب ۱:

شناسایی قرآن کریم و تعارف با آن

سلام بر تو

﴿قَالَ سَلَـٰمٌ عَلَیْکَ سَأَسْتَغْفِرُ لَکَ رَبِّیٓ إِنَّهُۥ کَانَ بِی حَفِیًّا﴾ [مریم ۴۷]

«گفت: سلام بر تو. از پروردگارم برایت آمرزش خواهم خواست، که او در حقّ من مهربان است».

سلام بر تو: ﴿فَسَلَـٰمٌ لَّکَ مِنْ أَصْحَـٰبِ الْیَمِینِ﴾ [واقعه ۹۱]

«از یاران راست بر تو سلام باد»..

س- لطفاً خود را معرفی کنید.

ج- *من کتاب خدا می‌باشم* ﴿ذَ ٰلِکَ الْکِتَـٰبُ لَا رَیْبَ فِیهِ هُدًی لِّلْمُتَّقِینَ﴾ [البقره ۲]

«این کتاب است که شکّی در آن [روا] نیست. برای پرهیزگاران رهنماست.

(وَ هَـٰذَا کِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ مُبَارَکٌ مُّصَدِّقُ الَّذِی بَیْنَ یَدَیْهِ وَ لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَیٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ الَّـذِینَ یُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَةِ یُؤْمِنُونَ بِهِ وَ هُمْ عَلَیٰ صَلَاتِهِمْ یُحَافِظُونَ) [الانعام ۹۲]

«و این [قرآن] کتابی است خجسته که آن را نازل کرده‌ایم، آنچه را که پیش از آن [از کتابهای آسمانی] بوده است تصدیق می‌کند. و تا اهالی مکه و کسانی را که در پیرامونش ساکنند، بیم دهی و کسانی که به آخرت ایمان می‌آورند به آن [نیز] ایمان می‌آورند و آنان بر نمازشان پایبندند»..

﴿الٓر تِلْکَ ءَایَـٰتُ الْکِتَـٰبِ وَ قُرْءَانٍ مُّبِینٍ﴾ [الحجر ۱] -

«الر (الف. لام. را) این آیه‌های کتاب [الهی] و قرآن مبین است».

﴿طسٓ تِلْكَ ءَايَـٰتُ الْقُرْءَانِ وَ كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ [النمل ۱]

«طس (طا. سین). این آیه‌های قرآن و کتابِ مبین است».

و به من قرآن گفته می‌شود

﴿قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَـٰدَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدُ بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ أُوحِيَ إِلَيَّ هَـٰذَا الْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِ وَ مَن بَلَـغَ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَىٰ قُل لَّآ أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَـٰهٌ وَ ٰحِدٌ وَ إِنَّنِي بَرِيٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ﴾ [الانعام ۱۹]

«بگو: چه چیز در شهادت برتر و بزرگتر است؟ [در پاسخ] بگو: خدا. بینِ من و شما گواه است. و این قرآن به من وحی شده است تا با آن شما را و کسی را که [پیامش] به او برسد، بیم دهم. آیا شما گواهی می‌دهید که با خداوند معبودانی دیگر هستند؟ بگو: [من چنین] گواهی نمی‌دهم. بگو: جز این نیست که او معبود یگانه است و من از آنچه، شریک قایل می‌شوید، بیزارم».

﴿وَ مَا كَانَ هَـٰذَا الْقُرْءَانُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ اللَّهِ وَلَـٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَ تَفْصِيلَ الْكِتَـٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [یونس ۳۷]

«و نسزد که این قرآن افترا [و] به غیرِ حکمِ خدا باشد بلکه تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی] است که پیش از اوست و تفصیلِ کتاب است. شکی در آن [روا] نیست. از [سوی] پروردگار جهانیان است».

﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ هَـٰذَا الْقُرْءَانَ وَ إِن كُنتَ مِن قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَـٰفِلِينَ﴾ [یوسف ۳]

«ما با وحی کردن این قرآن از سوی خویش به تو بهترین داستانسرایی را بر تو حکایت می‌کنیم و بی‌گمان پیش از آن از بی‌خبران بودی».

﴿إِنَّ هَـٰذَا الْقُرْءَانَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَ يُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّـٰلِحَـٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْراً كَبِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۹]

«این قرآن به راهی هدایت می‌کند که آن استوارتر است و به مؤمنانی که کارهای شایسته می‌کنند بشارت می‌دهد که آنان پاداشی بزرگ دارند».

س- شما به اضافهٔ قرآن، نام دیگری هم دارید؟

ج- بلی. *من نامهای زیادی دارم چون، رحمت:*

﴿أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّآ أُنزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَـٰبُ لَكُنَّآ أَهْدَىٰ مِنْهُمْ فَقَدْ جَآءَكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَّبَ بِـَٔايَـٰتِ اللَّهِ وَ صَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِى الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ ءَايَـٰتِنَا سُوٓءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ﴾ [الانعام ۱۵۷]

«یا [مبادا] بگویید: اگر کتاب بر ما فرو فرستاده می‌شد، از آنان راه یافته‌تر بودیم. بی‌گمان دلیلی از [جانب] پروردگارتان و هدایت و بخشایشی برایتان آمده است. پس کیست ستمکارتر از کسی که آیات خداوند را دروغ می‌انگارد و از آن روی گرداند. کسانی را که از آیات ما روی برمی‌تابند نظر به اعراضشان به بدترین عذاب کیفر دهیم».

﴿وَ لَقَدْ جِئْنَـٰهُم بِكِتَـٰبٍ فَصَّلْنَـٰهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الاعراف ۵۲]

«و به راستی کتابی برای آنان آوردیم که آن را از روی دانش برای راهنمایی و بخشایشِ مؤمنان به روشنی بیان کرده‌ایم».

﴿وَ إِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِـَٔايَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا قُلْ إِنَّمَآ أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ مِن رَّبِّى هَـٰذَا بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الاعراف ۲۰۳]

«و چون معجزه‌ای برای آنان نیاوری، می‌گویند: چرا خود آن را برنمی‌رسانی؟ بگو: فقط از آنچه از سوی پروردگارم به من وحی می‌شود، پیروی می‌کنم. این [قرآن] روشنگریهایی از [سوی] پروردگارتان و هدایت و رحمتی برای مؤمنان است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاس قَدْ جَآءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَ شِفَآءٌ لِّمَا فِى الصُّدُورِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾
[یونس ۵۷]

«ای مردم، از [سوی] پروردگارتان پندی [برای] شما آمده است و شفایی برای آن [دردی] که در سینه‌هاست و رهنمود و بخشایشی برای مؤمنان».

﴿لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِى الْأَلْبَـٰبِ مَا كَانَ حَدِيثاً يُفْتَرَىٰ وَلَـٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَ تَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [یوسف ۱۱۱]

«به راستی که در داستانشان عبرتی برای خردمندان است. {قرآن] سخنی نبود که [به دروغ] بربافته شده

باشد. بلکه تصدیق کنندهٔ کتابی است که پیش از آن است و بیانگر هر چیزی و برای گروهی که ایمان می‌آورند [مایهٔ] هدایت و رحمت است».

﴿وَ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَـٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى اخْتَلَفُوا فِيهِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [النحل ۶۴]

«و کتاب را بر تو فرو نفرستادیم مگر [از آن روی] تا آنچه را که در آن اختلاف ورزیدند، برایشان روشن‌سازی و [نیز برای] راهنمایی و بخشایش برای گروهی که ایمان می‌آورند».

﴿وَ يَوْمَ نَبْعَثُ فِى كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيداً عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَ جِئْنَا بِكَ شَهِيداً عَلَىٰ هَـٰٓؤُلَآءِ وَ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَـٰبَ تِبْيَـٰناً لِّكُلِّ شَىْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل ۸۹]

«و روزی که در [میان] هر امّتی گواهی از خودشان بر آنان برانگیزیم و تو را بر این [کافران] گواه آریم. و بر تو کتاب [آسمانی] برای روشن ساختن هر چیزی و راه نمودن و رحمت و مژده دادنِ مسلمانان نازل کردیم».

حکمت: ﴿ذَٰلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰٓ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَ لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَـٰهاً ءَاخَرَ فَتُلْقَىٰ فِى جَهَنَّمَ مَلُوماً مَّدْحُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۳۹]

«این از آن دانشی است که پروردگارت به تو وحی کرده است و با خداوند معبودی دیگر مقرّر مکن، در آن صورت ملامت زدهٔ مطرود به جهنّم انداخته خواهی شد».

﴿وَ اذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِى بُيُوتِكُنَّ مِنْ ءَايَـٰتِ اللَّهِ وَ الْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفاً خَبِيراً﴾ [الاحزاب ۳۴]

«و هر آنچه را که از آیه‌های خداوند و حکمت در خانه‌هایتان خوانده می‌شود، یاد کنید، بی‌گمان خداوند باریک‌بینِ آگاه است».

هُدًى (هدایت): ﴿ذَٰلِكَ الْكِتَـٰبُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ [البقره ۲]

«این کتاب است که شکّی در آن [روا] نیست. برای پرهیزگاران رهنماست».

﴿قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَ هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ [البقره ۹۷]

«بگو: هر کس که دشمنِ جبرئیل باشد [چه باک] او آن [قرآن] را به حکم خدا - تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از آن است و رهنما و نوید دهندهٔ مؤمنان - بر دلِ تو نازل کرده است».

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِيَ أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ بَيِّنَـٰتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَ الْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَ مَن كَانَ مَرِيضاً أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَ لَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَ لِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [البقره ۱۸۵]

«ماهِ رمضان [ماهی است] که قرآن در آن [ماه] رهنمای مردم و [در بردارندهٔ] آیه‌هایی روشن از هدایت و [معیارِ] تشخیص حق از باطل فرو فرستاده شده است. پس هر کس از شما که [آن] ماه را [در حضر] دریابد، باید که آن را روزه بدارد و اگر کسی بیمار یا مسافر باشد، باید به تعداد آن از روزهای دیگر [روزه بگیرد] خداوند در حقّ شما آسانی می‌خواهد و در حقّ شما دشواری نمی‌خواهد و تا شمارِ [روزه] را کامل کنید و خداوند را به پاس آن که هدایتتان کرد، بزرگ بدارید، و باشد که سپاس بگذارید».

﴿هَـٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَ هُدًى وَ مَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ﴾ [آل عمران ۱۳۸]

«این [حکایات راستین] برای مردم روشنگری و راهنما و پندی برای پرهیزگاران است».

فُرقان (جداکننده میان حق و باطل):

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِيَ أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ بَيِّنَـٰتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَ الْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَ مَن كَانَ مَرِيضاً أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَ لَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَ لِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [البقره ۱۸۵]

«ماهِ رمضان [ماهی است] که قرآن در آن [ماه] رهنمای مردم و [در بردارندهٔ] آیه‌هایی روشن از هدایت و [معیارِ] تشخیص حق از باطل فرو فرستاده شده است. پس هر کس از شما که [آن] ماه را [در حضر] دریابد، باید که آن را روزه بدارد و اگر کسی بیمار یا مسافر باشد، باید به تعداد آن از روزهای دیگر [روزه بگیرد] خداوند در حقّ شما آسانی می‌خواهد و در حقّ شما دشواری نمی‌خواهد و تا شمارِ [روزه] را کامل کنید و خداوند را به پاس آن که هدایتتان کرد، بزرگ بدارید، و باشد که سپاس بگذارید».

﴿مِن قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ أَنزَلَ الْفُرْقَانَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِـَٔايَـٰتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَ اللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ﴾ [آل عمران ۴]

«پیش از این رهنما برای مردم نازل کرد. و «فرقان». را [نیز] نازل کرد. به راستی کسانی که به آیات الهی کفر ورزیده‌اند عذابی سخت [در پیش] دارند. و خداوند پیروزمندِ کین‌ستان است».

﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَـٰلَمِينَ نَذِيراً﴾ [الفرقان ۱]

«خجسته است کسی که «فرقان». را بر بنده‌اش نازل کرد تا برای جهانیان هشدار دهنده باشد».

مُبین (واضح): ﴿يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيراً مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَـٰبِ وَ يَعْفُوا عَن كَثِيرٍ قَدْ جَآءَكُم مِّنَ اللَّهِ نُورٌ وَ كِتَـٰبٌ مُّبِينٌ﴾ [المائده ۱۵]

«ای اهل کتاب، رسول ما به سوی شما آمده است که بسیاری از آنچه از کتاب [آسمانی] را که نهان می‌داشتید، برای شما روشن می‌سازد و از [کوتاهی‌های] بسیاری در می‌گذرد. به راستی از [جانب] خدا برای شما نور و کتابی روشن آمده است».

﴿الٓر تِلْكَ ءَايَـٰتُ الْكِتَـٰبِ الْمُبِينِ﴾ [یوسف ۱]

«الر (الف. لام. را) این آیه‌های کتاب مبین است».

﴿الٓر تِلْكَ ءَايَـٰتُ الْكِتَـٰبِ وَ قُرْءَانٍ مُّبِينٍ﴾ [الحجر ۱]

«الر (الف. لام. را) این آیه‌های کتاب [الهی] و قرآن مبین است».

﴿تِلْكَ ءَايَـٰتُ الْكِتَـٰبِ الْمُبِينِ﴾ [الشعراء ۲]

«این آیه‌های کتابِ مبین است».

﴿طسٓ تِلْكَ ءَايَـٰتُ الْقُرْءَانِ وَ كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ [النمل ۱]

«طس (طا. سین). این آیه‌های قرآن و کتابِ مبین است».

کریم (بزرگ): ﴿إِنَّهُ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ﴾ [الواقعه ۷۷]

«که این [کتاب] قرآنی گرانقدر است».

کلام: ﴿وَ إِنْ أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَـٰمَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ﴾ [التوبه ۶]

«و اگر کسی از مشرکان از تو امان خواست، به او امان ده تا کلامِ خداوند را بشنود آنگاه او را به ایمنگاهش برسان. این از آن است که آنان گروهی ناآگاهند».

﴿سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ إِلَىٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا كَلَـٰمَ اللَّهِ قُل لَّن تَتَّبِعُونَا كَذَٰلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِن قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلاً﴾

[الفتح ۱۵]

«بازپس گذاشتگان - خواهند گفت: ما را بگذارید از پیِ شما آییم. می‌خواهند وعدهٔ خدا را دگرگون سازند.

بگو: هرگز از ما پیروی نخواهید کرد. خداوند از پیش چنین فرموده است. پس خواهند گفت: [نه] . بلکه با ما حسد می‌ورزید. حقّ این است که جز اندکی در نمی‌یافتند».

بُرهان (دلیل): ﴿يَـٰأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَكُم بُرْهَـٰنٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ نُوراً مُّبِيناً﴾ [النساء ۱۷۴]

«ای مردم، به راستی برایتان از [جانب] پروردگارتان برهانی آمد و نوری آشکار به سوی شما نازل کردیم».

نُور: ﴿يَـٰأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَكُم بُرْهَـٰنٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ نُوراً مُّبِيناً﴾ [النساء ۱۷۴]

«ای مردم، به راستی برایتان از [جانب] پروردگارتان برهانی آمد و نوری آشکار به سوی شما نازل کردیم».

﴿يَـٰأَهْلَ الْكِتَـٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيراً مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَـٰبِ وَ يَعْفُوا عَن كَثِيرٍ قَدْ جَآءَكُم مِّنَ اللَّهِ نُورٌ وَ كِتَـٰبٌ مُّبِينٌ﴾ [المائده ۱۵]

«ای اهل کتاب، پیامبر ما به سوی شما آمده است که بسیاری از چیزهایی از کتاب [آسمانی خود] را که پوشیده می‌داشتید برای شما بیان می‌کند، و از بسیاری [خطاهای شما] در می‌گذرد. قطعاً برای شما از جانب خدا روشنایی و کتابی روشنگر آمده است».

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَ الْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَـٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَـٰئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند».

﴿وَ كَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحاً مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنتَ تَدْرِي مَا الْكِتَـٰبُ وَ لَا الْإِيمَـٰنُ وَلَـٰكِن جَعَلْنَـٰهُ

نُوراً نَّهْدِی بِهِ مَن نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا وَ إِنَّکَ لَتَهْدِیَ إِلَیٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِیمٍ﴾ [الشوری ۵۲]

«و همچنین [قرآن را به مثابهٔ] روحی از کلام خود به تو وحی کردیم. نمی‌دانستی که کتاب و ایمان چیست. ولی آن [وحی] را نوری گردانده‌ایم، با آن هر کس از بندگانمان را که می‌خواهیم هدایت می‌کنیم. و بی‌گمان تو به راه راست هدایت می‌کنی».

﴿فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ النُّورِ الَّذِیَ أَنزَلْنَا وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِیرٌ﴾ [التغابن ۸]

«پس به خدا و رسولِ او و نوری که نازل کرده‌ایم، ایمان بیاورید. و خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

شفا: ﴿یَـٰٓأَیُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَتْکُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّکُمْ وَ شِفَآءٌ لِّمَا فِی الصُّدُورِ وَ هُدًی وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِینَ﴾ [یونس ۵۷]

«ای مردم، از [سوی] پروردگارتان پندی [برای] شما آمده است و شفایی برای آن [دردی] که در سینه‌هاست و رهنمود و بخشایشی برای مؤمنان».

﴿وَ نُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِینَ وَ لَا یَزِیدُ الظَّـٰلِمِینَ إِلَّا خَسَاراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۸۲]

«و از قرآن آنچه را که شفابخش و رحمت برای مؤمنان است، فرو می‌فرستیم. و [در حقّ] ستمکاران جز زیان نمی‌افزاید».

﴿وَ لَوْ جَعَلْنَـٰهُ قُرْءَاناً أَعْجَمِیّاً لَّقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ ءَایَـٰتُهُ ءَاعْجَمِیٌّ وَ عَرَبِیٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِینَ ءَامَنُوا هُدًی وَ شِفَآءٌ وَ الَّذِینَ لَا یُؤْمِنُونَ فِیَ ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ وَ هُوَ عَلَیْهِمْ عَمًی أُوْلَـٰٓئِکَ یُنَادَوْنَ مِن مَّکَانٍ بَعِیدٍ﴾

[حمٓ السجده ۴۴]

«و اگر آن را قرآنی به زبان غیر عربی قرار می‌دادیم، به یقین می‌گفتند: چرا آیه‌هایش تفصیل [و روشن] نشده‌اند؟ آیا [قرآن] به زبان غیر عربی و [مخاطب] عربی است؟ بگو آن برای مؤمنان هدایت و شفاست. وکسانی که ایمان نمی‌آورند در گوشهایشان سنگینی است. و آن [قرآن] بر آنان مایهٔ بی‌بصیرتی است. اینان از جایی دور ندا داده می‌شوند».

موعظه (*پند و اندرز*):

﴿هَـٰذَا بَیَانٌ لِّلنَّاسِ وَ هُدًی وَ مَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِینَ﴾ [آل عمران ۱۳۸]

«این [حکایات راستین] برای مردم روشنگری و راهنما و پندی برای پرهیزگاران است».

﴿وَ قَفَّیْنَا عَلَیٰٓ ءَاثَـٰرِهِم بِعِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ مُصَدِّقاً لِّمَا بَیْنَ یَدَیْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ وَ ءَاتَیْنَـٰهُ الْإِنجِیلَ فِیهِ

هُدًی وَ نُورٌ وَ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ وَ هُدًی وَ مَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ [المائده ۴۶]

«و در پی آنان عیسی فرزند مردم را، تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از او بود - که تورات است - فرستادیم و به انجیل را که هدایت و نور در خود داشت و تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از آن بود - که تورات است - و هدایت و پند برای پرهیزگاران، به او دادیم».

﴿يَـٰأَيُّهَا النَّاس قَدْ جَآءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَ شِفَآءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَ هُدًی وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ [یونس ۵۷]

«ای مردم، از [سوی] پروردگارتان پندی [برای] شما آمده است و شفایی برای آن [دردی] که در سینه‌هاست و رهنمود و بخشایشی برای مؤمنان».

﴿وَ كُلاًّ نَّقُصُّ عَلَيْکَ مِنْ أَنبَآءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَکَ وَ جَآءَکَ فِي هَـٰذِهِ الْحَقُّ وَ مَوْعِظَةٌ وَ ذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ [هود ۱۲۰]

«و یکایک از اخبار رسولان بر تو می‌خوانیم، اخباری که با آن دلت را استوار می‌داریم. و در این [قرآن] حقّ و پندی و یاد کردی برای مؤمنان برایت آمده است».

﴿وَ لَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ ءَايَـٰتٍ مُّبَيِّنَـٰتٍ وَ مَثَلاً مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ وَ مَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ [النور ۳۴]

«و به راستی آیاتی روشن به شما نازل کرده‌ایم و مثلی از [حال] کسانی که پیش از شما گذشتند و پندی برای پرهیزگاران».

ذکر: ﴿وَ مَا تَسْئَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [یوسف ۱۰۴]

«و بر این [دعوت] از آنان پاداشی نمی‌خواهی. آن جز پندی برای جهانیان نیست».

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَـٰفِظُونَ﴾ [الحجر ۹]

«بی‌گمان ما قرآن را فرو فرستاده‌ایم و به راستی ما نگهبان آن هستیم».

﴿وَ هَـٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَـٰهُ أَفَأَنتُمْ لَهُ مُنكِرُونَ﴾ [الانبیاء ۵۰]

«و این [قرآن] پندی با برکت است که آن را نازل کرده‌ایم، آیا شما منکر آن هستید؟».

﴿قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَ كَشَفَتْ عَن سَاقَيْهَا قَالَ إِنَّهُ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّن قَوَارِيرَ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَ أَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَـٰنَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [النمل ۴۴]

«به آن [زن] گفته شد: به قصر وارد شو. پس چون آن را دید، حوضش پنداشت و دو ساقِ [پای] خود

لباس بالا زد. [سلیمان] گفت: این قصری ساده [و درخشان و ساخته شده] از آبگینه‌هاست. [آن زن] گفت: پروردگارا، من به خود ستم کرده‌ام و [اینک] همراه سلیمان تسلیم خداوند، پروردگار جهانیانم».

﴿أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَاباً شَدِيداً فَاتَّقُوا اللَّهَ يَـٰأُولِى الْأَلْبَـٰبِ الَّذِينَ ءَامَنُوا قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْراً﴾ [الطلاق ۱۰]

«خداوند برای آنان عذابی سخت آماده کرده است. پس ای خردمندانِ مؤمن، از خداوند پروا بدارید. به راستی خداوند به [سوی] شما کتابی فرستاده است».

مُبارک: (وَ هَـٰذَا كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَ لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ الَّذِينَ وَ يُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ) [الانعام ۹۲]

«و این [قرآن] کتابی است خجسته که آن را نازل کرده‌ایم، آنچه را که پیش از آن [از کتابهای آسمانی] بوده است تصدیق می‌کند. و تا اهالی مکه و کسانی را که در پیرامونش ساکنند، بیم دهی و کسانی که به آخرت ایمان می‌آورند به آن [نیز] ایمان می‌آورند و آنان بر نمازشان پایبندند».

﴿وَ هَـٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَـٰهُ أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنكِرُونَ﴾ [الانبياء ۵۰]

«و این [قرآن] پندی با برکت است که آن را نازل کرده‌ایم، آیا شما منکر آن هستید؟».

﴿كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ إِلَيْكَ مُبَـٰرَكٌ لِّيَدَّبَّرُوٓا ءَايَـٰتِهِ وَ لِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَـٰبِ﴾ [ص ۲۹]

«کتابی است خجسته که آن را بر تو فرو فرستاده‌ایم تا [انسانها] در آیه‌هایش تدبّر کنند و تا خردمندان پند گیرند».

عَلِیّ (بلند مرتبه):

﴿وَ لَا تَنفَعُ الشَّفَـٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَ هُوَ الْعَلِىُّ الْكَبِيرُ﴾ [سبا ۲۳]

«و شفاعت به نزد او سود نبخشد مگر برای کسی که برایش اجازه داده باشد. تا وقتی که نگرانی را از دلهایشان دور سازند، گویند: پروردگارتان چه گفت؟ گویند: حق. و او بلند مرتبهٔ بزرگ است».

﴿وَ إِنَّهُۥ فِىٓ أُمِّ الْكِتَـٰبِ لَدَيْنَا لَعَلِىٌّ حَكِيمٌ﴾ [الزخرف ۴]

«و آن در لوح محفوظ در نزدِ ما بلند مرتبه [و] حکمت‌آمیز است».

حکیم: ﴿ذَٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْأَيَـٰتِ وَ الذِّكْرِ الْحَكِيمِ﴾ [آل عمران ۵۸]

«این [مباحث] را که آیات و کتاب حکمت‌آمیز است بر تو می‌خوانیم».

﴿الر تِلْکَ ءَایَـٰتُ الْکِتَـٰبِ الْحَکِیمِ﴾ [یونس ۱]

«الر (الف، لام، را)، این آیه‌های کتاب حکمت‌آمیز است».

﴿تِلْکَ ءَایَـٰتُ الْکِتَـٰبِ الْحَکِیمِ﴾ [لقمان ۲]

«این آیه‌های کتاب حکمت‌آمیز است».

﴿وَ الْقُرْءَانِ الْحَکِیمِ﴾ [یس ۲]

«سوگند به قرآن [سرشار از] حکمت».

﴿وَ إِنَّهُ فِیٓ أُمِّ الْکِتَـٰبِ لَدَیْنَا لَعَلِیٌّ حَکِیمٌ﴾ [الزخرف ۴]

«و آن در لوح محفوظ در نزدِ ما بلند مرتبه [و] حکمت‌آمیز است».

مهیمن (نگهبان): ﴿وَ أَنزَلْنَآ إِلَیْکَ الْکِتَـٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِّمَا بَیْنَ یَدَیْهِ مِنَ الْکِتَـٰبِ وَ مُهَیْمِناً عَلَیْهِ فَاحْکُم بَیْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَکَ مِنَ الْحَقِّ لِکُلٍّ جَعَلْنَا مِنکُمْ شِرْعَةً وَ مِنْهَاجاً وَ لَوْ شَآءَ اللَّهُ لَجَعَلَکُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَـٰکِن لِّیَبْلُوَکُمْ فِی مَآ ءَاتَاکُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَیْرَٰتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُکُمْ جَمِیعاً فَیُنَبِّئُکُم بِمَا کُنتُمْ فِیهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ [المائده ۴۸]

«و [این] کتاب را به راستی [و] تصدیق کنندهٔ کتابی که پیش از آن است و برای آن حاکم است به تو نازل کردیم، پس در میان آنان به آنچه خداوند نازل کرده است، حکم کن و از خواسته‌های [نفسانی] آنان [به جای] آنچه از حقّ که به تو رسیده است، پیروی مکن. برای هر یک از شما شریعت و راهی قرار داده‌ایم. و اگر خداوند می‌خواست شما را یک امّت قرار می‌داد ولی [می‌خواهد] تا شما را در آنچه به شما داده است بیازماید. پس [به سوی] نیکی‌ها بشتابید، بازگشت همهٔ شما به سوی خداوند است، آنگاه شما را از [حقیقت] آنچه در آن اختلاف می‌ورزیدید، خبر می‌دهد».

مُصدّق (تصدیق کننده، مصداق پیشگوئی‌ها):

﴿وَ ءَامِنُوا بِمَآ أَنزَلْتُ مُصَدِّقاً لِّمَا مَعَکُمْ وَ لَا تَکُونُوا أَوَّلَ کَافِرٍ بِهِ وَ لَا تَشْتَرُوا بِـَٔایَـٰتِی ثَمَناً قَلِیلاً وَ إِیَّـٰیَ فَاتَّقُونِ﴾ [البقره ۴۱]

«و به آنچه تصدیق کنندهٔ کتاب شما نازل کرده‌ایم، ایمان آرید و نخستین منکر او مباشید. و به [جای] آیه‌های من بهای اندک مستانید و [تنها] از من پروا بدارید».

﴿وَ لَمَّا جَآءَهُمْ كِتَـٰبٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَ كَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَـٰفِرِينَ﴾ [البقره ۸۹]

«و چون کتابی - تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی] با آنان است - از سوی خدا برایشان آمد و [با این که] پیش از این [به همین خاطر] بر کافران پیروزی می‌جستند، چون آنچه را که می‌شناختند و به آنان رسید، آن را انکار کردند، پس نفرینِ خدا بر کافران باد».

﴿قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَ هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ [البقره ۹۷]

«بگو: هر کس که دشمنِ جبرئیل باشد [چه باک] او آن [قرآن] را به حکم خدا - تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از آن است و رهنما و نوید دهندهٔ مؤمنان - بر دلِ تو نازل کرده است».

﴿نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَـٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَ أَنزَلَ التَّوْرَاةَ وَ الْإِنجِيلَ﴾ [آل عمران ۳]

«کتاب (قرآن) را بر تو - تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی] که پیش از آن است - به حق فرو فرستاد و تورات و انجیل را [هم]».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ ءَامِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقاً لِّمَا مَعَكُم مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهاً فَنَرُدَّهَا عَلَىٰٓ أَدْبَارِهَآ أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّآ أَصْحَـٰبَ السَّبْتِ وَ كَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولاً﴾ [النساء ۴۷]

«ای اهل کتاب، پیش از آن که چهره‌هایی را محو کنیم، آنگاه آنها را واپس گردانیدیم یا چنان که «اهل شنبه». را لعنت کردیم، لعنتشان کنیم. به چیزی که تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی که] با شماست، نازل کرده‌ایم، ایمان آورید و ارادهٔ خدا انجام شدنی است».

(وَ هَـٰذَا كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَ لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ الَّـذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ) [الانعام ۹۲]

«و این [قرآن] کتابی است خجسته که آن را نازل کرده‌ایم، آنچه را که پیش از آن [از کتابهای آسمانی] بوده است تصدیق می‌کند. و تا اهالی مکه و کسانی را که در پیرامونش ساکنند، بیم دهی و کسانی که به آخرت ایمان می‌آورند به آن [نیز] ایمان می‌آورند و آنان بر نمازشان پایبندند».

حَبلُ الله (ریسمان خدا):

﴿وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ

قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَاناً وَ كُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا كَذَٰلِکَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۳]

«و همگی به ریسمان خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید و نعمتِ خدا را بر خود یاد کنید، که دشمنان [همدیگر] بودید، آنگاه بین دلهای شما الفت داد، آنگاه به [فضل و] نعمت او [با یکدیگر] دوست شدید و بر لبهٔ گودالی از آتش بودید، و شما را از آن باز رهانید، خداوند بدینسان آیاتش را برای شما روشن می‌سازد باشد که راه یابید».

ذِکریٰ (یاد دهانی):

﴿كِتَـٰبٌ أُنزِلَ إِلَيْکَ فَلَا يَكُن فِي صَدْرِکَ حَرَجٌ مِّنْهُ لِتُنذِرَ بِهِ وَ ذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ [الاعراف ۲]

«این کتابی است که به سوی تو فرو فرستاده شده است. پس نباید از [رساندن پیام] آن حَرَجی در سینه‌ات [وجود داشته] باشد تا به آن بیم دهی و برای مؤمنان پندی باشد».

قَیِّم (سخن استوار):

﴿قَيِّماً لِّيُنذِرَ بَأْساً شَدِيداً مِّن لَّدُنْهُ وَ يُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّـٰلِحَـٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْراً حَسَناً﴾ [الكهف ۲]

«[آن را] راست [گرداند] تا از کیفری سخت از نزد خویش بیم دهد و مؤمنانی را که کارهای شایسته می‌کنند، بشارت دهد به آن که پاداشی نیک دارند».

قول فصل (سخن فیصله کننده):

﴿إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ﴾ [الطارق ۱۳]

«به یقین [قرآن] سخنی روشن است».

احسن الحدیث (بهترین سخن):

﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَـٰباً مُّتَشَـٰبِهاً مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَ قُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَٰلِکَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَآءُ وَ مَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ [الزمر ۲۳]

«خداوند بهترین سخن را نازل کرده است. کتابی همگون [و] مشتملِ مکرّرات. پوستهای آنان که از پروردگارشان می‌ترسند از [شنیدن] آن به لرزه می‌افتد. آنگاه پوستها و دلهایشان با یادِ خدا نرم می‌شود.

این هدایت خداست که هر کس را بخواهد با آن هدایت می‌کند و هر کس را که خدا بیراه بگذارد، او هدایتگری ندارد».

مثانی (مکرّر، بارها):

﴿وَ لَقَدْ ءَاتَيْنَـٰكَ سَبْعاً مِّنَ الْمَثَانِي وَ الْقُرْءَانَ الْعَظِيمَ﴾ [الحجر ۸۷]

«و به راستی سبع المثانی (سورهٔ فاتحه) و قرآن بزرگ را به تو دادیم».

﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَـٰباً مُّتَشَـٰبِهاً مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَ قُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَآءُ وَ مَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ [الزمر ۲۳]

«خداوند بهترین سخن را نازل کرده است. کتابی همگون [و] مشتملِ مکرّرات. پوستهای آنان که از پروردگارشان می‌ترسند از [شنیدن] آن به لرزه می‌افتد. آنگاه پوستها و دلهایشان با یادِ خدا نرم می‌شود. این هدایت خداست که هر کس را بخواهد با آن هدایت می‌کند و هر کس را که خدا بیراه بگذارد، او هدایتگری ندارد».

متشابه (هم مانند):

﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَـٰباً مُّتَشَـٰبِهاً مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَ قُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَآءُ وَ مَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ [الزمر ۲۳]

«خداوند بهترین سخن را نازل کرده است. کتابی همگون [و] مشتملِ مکرّرات. پوستهای آنان که از پروردگارشان می‌ترسند از [شنیدن] آن به لرزه می‌افتد. آنگاه پوستها و دلهایشان با یادِ خدا نرم می‌شود. این هدایت خداست که هر کس را بخواهد با آن هدایت می‌کند و هر کس را که خدا بیراه بگذارد، او هدایتگری ندارد».

تنزیل (نازل شده):

﴿وَ إِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الشعراء ۱۹۲]

«و آن [قرآن] فرو فرستادهٔ پروردگار جهانیان است».

﴿تَنزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ﴾ [یس ۵]

«[کتابِ] فرو فرستادۀ [خداوندِ] پیروزمندِ مهربان [را مراد دارم]».

﴿تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الواقعه ۸۰]

«از [سوی] پروردگار جهانیان فرستاده شده است».

رُوح: ﴿وَ كَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحاً مِّنْ أَمْرِنَا كُنتَ تَدْرِى مَا الْكِتَـٰبُ وَ لَا الْإِيمَـٰنُ وَلَـٰكِن جَعَلْنَـٰهُ نُوراً نَّهْدِى بِهِ مَن نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا وَ إِنَّكَ لَتَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ [الشوری ۵۲]

«و همین‌گونه، روحی از امر خودمان به سوی تو وحی کردیم. تو نمی‌دانستی کتاب چیست و نه ایمان [کدام است؟] ولی آن را نوری گردانیدیم که هر که از بندگان خود را بخواهیم به وسیلۀ آن راه می‌نماییم، و به راستی که تو به خوبی به راه راست هدایت می‌کنی».

وحی: ﴿قُلْ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِالْوَحْيِ وَ لَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَآءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ﴾ [الانبیاء ۴۵]

«بگو: جز این نیست که شما را از طریق وحی هشدار می‌دهم و کَران چون هشدار می‌یابند ندا را نمی‌شنوند».

﴿وَ اتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيراً﴾ [الاحزاب ۲]

«و از آنچه که از سوی پروردگارت به تو وحی می‌شود، پیروی کن. خداوند از آنچه می‌کنید آگاه است».

عربی: ﴿إِنَّآ أَنزَلْنَـٰهُ قُرْءَٰناً عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [یوسف ۲]

«ما آن را [به صورت] قرآن عربی فرو فرستادیم، باشد که شما دریابید».

﴿وَ كَذَٰلِكَ أَنزَلْنَـٰهُ حُكْماً عَرَبِيًّا وَ لَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ مَا جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَ لَا وَاقٍ﴾ [الرعد ۳۷]

«و بدینسان آن را [به هیأت] کتابی عربی فرو فرستادیم و اگر پس از علمی که به تو رسیده است از خواسته‌های [نفسانی] آنان پیروی کنی، تو را از [عذاب] خداوند هیچ کارساز و بازدارنده‌ای نیست».

﴿وَ كَذَٰلِكَ أَنزَلْنَـٰهُ قُرْءَاناً عَرَبِيًّا وَ صَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْراً﴾ [طه ۱۱۳]

«و بدینسان آن را قرآنی عربی نازل کردیم و از هشدار [ها] در آن گوناگون بیان داشتیم باشد که آنان پروا دارند یا در حقّ آنان پندی پدید آورد».

﴿قُرْءَاناً عَرَبِياً غَيْرَ ذِى عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ [الزمر ۲۸]

«قرآنِ عربیِ بی‌هیچ کژی [و کاستی] را [نازل کردیم] باشد که آنان پروا کنند».

﴿إِنَّا جَعَلْنَـٰهُ قُرْءَٰناً عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [الزخرف ۳]

«به یقین که ما این [کتاب] را قرآنی عربی گردانديم باشد که شما خرد ورزید».

بصائر (رهنمودها): ﴿قَدْ جَآءَكُم بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَ مَآ أَنَا عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ﴾ [الانعام ۱۰۴]

«به راستی روشنگریهایی از [جانب] پروردگارتان برای شما آمده است، پس هر کس [بـه حـقيقت] بـينا شود، به [سود] خود او است و هر کس [به آن] نابینا ماند، به [زیان] شخص اوست و من بر شما نگهبان نیستم».

﴿وَ إِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِءَايَةٍ قَالُوا لَوْ لَا اجْتَبَيْتَهَا قُلْ إِنَّمَآ أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ مِن رَّبِّي هَـٰذَا بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الاعراف ۲۰۳]

«و چون آیتی برای آنان نیاوری، می‌گویند: چرا خود آن را برنگزیدی [چرا خود آیتی نساختی] ؟ بگو: فقط از آنچه از سوی پروردگارم به من وحی می‌شود، پیروی می‌کنم. ایـن [قـرآن] روشـنگریهایی از [سـوی] پروردگارتان و هدایت و رحمتی برای مؤمنان است».

﴿وَ لَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَـٰبَ مِن بَعْدِ مَآ أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ بَصَآئِرَ لِلنَّاسِ وَ هُدًى وَ رَحْـمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ [القصص ۴۳]

«و به راستی به موسی پس از آن که نسلهای نخستین را هلاک ساختیم کتاب آسمانی - به عنوان دلایلی برای مردم و هدایت و رحمت - دادیم. باشد که پند پذیرند».

﴿هَـٰذَا بَصَـٰٓئِرُ لِلنَّاسِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ [الجاثیه ۲۰]

«این [قرآن] برای مردم دلایل روشن و برای گروهی که یقین می‌کنند هدایت و رحمت است».

بیان : ﴿هَـٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَ هُدًى وَ مَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ﴾ [آل عمران ۱۳۸]

«این [حکایات راستین] برای مردم روشنگری و راهنما و پندی برای پرهیزگاران است».

علم: ﴿وَ لَن تَرْضَىٰ عَنكَ الْيَهُودُ وَ لَا النَّصَـٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَ لَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ الَّذِي جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَ لَا نَصِيرٍ﴾ [البقره ۱۲۰]

«هرگز یهودیان و مسیحیان از تو خشنود نمی‌شوند مگر آن که از آیین آنان پیروی کنی. بگـو: هـدایت

خداست که هدایت [واقعی] است. و اگر پس از دانشی که به تو رسیده است از خواسته‌های [نفسانی] آنان پیروی کنی. [برای رهایی] از [کیفر] خدا هیچ دوست و یاوری نداری».

﴿فَمَنْ حَآجَّکَ فِیهِ مِن بَعْدِ مَا جَآءَکَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَآءَنَا وَ أَبْنَآءَکُمْ وَ نِسَآءَنَا وَ نِسَآءَکُمْ وَ أَنفُسَنَا وَ أَنفُسَکُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَل لَّعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْکَـٰذِبِینَ﴾ [آل عمران ۶۱]

«و هر کس که با تو در [بارهٔ] او پس از دانشی که به تو رسیده است احتجاج ورزد، بگو: بیایید تا فرزندانمان و فرزندانتان و زنانمان و زنانتان و نزدیکانمان و نزدیکانتان را فرا خوانیم، آنگاه با همدیگر مباهله کنیم و «لعنت». خدا را بر دروغگویان قرار دهیم».

﴿وَ کَذَٰلِکَ أَنزَلْنَـٰهُ حُکْماً عَرَبِیًّا وَ لَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ مَا جَآءَکَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَکَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِیٍّ وَ لَا وَاقٍ﴾ [الرعد ۳۷]

«و بدینسان آن را [به هیأت] کتابی عربی فرو فرستادیم و اگر پس از علمی که به تو رسیده است از خواسته‌های [نفسانی] آنان پیروی کنی، تو را از [عذاب] خداوند هیچ کارساز و بازدارنده‌ای نیست».

حق: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا یَسْتَحْیِ أَن یَضْرِبَ مَثَلاً مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِینَ ءَامَنُوا فَیَعْلَمُونَ أَنَّـهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَ أَمَّا الَّذِینَ کَفَرُوا فَیَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ اللَّهُ بِهَـٰذَا مَثَلاً یُضِلُّ بِهِ کَثِیراً وَ یَهْدِی بِهِ کَثِیراً وَ مَا یُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَـٰسِقِینَ﴾ [البقره ۲۶]

«به راستی خداوند را از آن که به پشه‌ای یا بالاتر [و فروتر] از آن مثل زند، شرم نمی‌آید. اما مؤمنان می‌دانند آن [مثل] که از جانب پروردگارشان است حقّ است. ولی کافران می‌گویند: خداوند به [آوردنِ] این مثل چه می‌خواسته است. [خداوند] با آن بسیاری را بیراه می‌گذارد و با آن بسیاری را به راه می‌آورد و با آن جز بدکاران را بیراه نمی‌گذارد».

﴿وَ إِذَا قِیلَ لَهُمْ ءَامِنُوا بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَیْنَا وَ یَکْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُ وَ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقاً لِّمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنبِیَآءَ اللَّهِ مِن قَبْلُ إِن کُنتُم مُّؤْمِنِینَ﴾ [البقره ۹۱]

«و چون به آنان گفته شود: به آنچه خدا نازل کرده است ایمان آورید، گویند: به آنچه بر [پیامبر] ما فرو فرستاده شده است، ایمان می‌آوریم؛ و جز آن را انکار می‌کنند. در حالی که آن حقّ است [و] تصدیق کنندهٔ آنچه با خود دارند. بگو: اگر مؤمن بودید، پس چرا پیامبران خدا را پیش از این می‌کشتید».

﴿وَ مَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ مَا جَآءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَ نَطْمَعُ أَن یُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّـٰلِحِینَ﴾

[المائده ۸۴]

«و ما را چه شده است که به خداوند و به آنچه از حقّ که برایمان آمده است، ایمان نیاوریم، حال آن که امیدواریم که پروردگارمان ما را در زمرهٔ صالحان در آورد».

﴿وَ كَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَ هُوَ الْحَقُّ قُل لَّسْتُ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ﴾ [الانعام ٦٦]

«و قومت آن را دروغ انگاشتند، حال آن که آن حقّ است بگو بر شما نگهبان نیستم».

﴿وَ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوٓا ءَامَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّنَآ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ﴾ [القصص ۵۳]

«و چون بر آنان خوانده می‌شود، گویند: به آن ایمان آوردیم، بی‌گمان آن از [سوی] پروردگارِ ما حقّ است. ما پیش از [نزول] آن فرمانبردار بودیم».

هادی: ﴿إِنَّ هَـٰذَا الْقُرْءَانَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَ يُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّـٰلِحَـٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْراً كَبِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۹]

«این قرآن به راهی هدایت می‌کند که آن استوارتر است و به مؤمنانی که کارهای شایسته می‌کنند بشارت می‌دهد که آنان پاداشی بزرگ دارند».

﴿قَالُوا يَـٰقَوْمَنَآ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَـٰباً أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِيَ إِلَى الْحَقِّ وَ إِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ [الاحقاف ۳۰]

«گفتند: ای قومِ ما، به راستی ما [تلاوتِ] کتابی را شنیدیم که پس از موسی فرو فرستاده شده است. تصدیق کنندهٔ [کتابهای] پیش از خود است. به حقّ و به راهِ راست رهنمون می‌شود».

﴿يَهْدِيَ إِلَى الرُّشْدِ فَـَٔامَنَّا بِهِ وَ لَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ أَحَداً﴾ [الجن ۲]

«که به سوی راستی راه می‌نماید پس به آن ایمان آوردیم و هرگز کسی را با پروردگار خویش شریک نمی‌آوریم».

عجب (شگفت): ﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوٓا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْءَاناً عَجَباً﴾ [الجن ۱]

«بگو: به من وحی شده است که گروهی از جنّیان [به قرآن] گوش فرا دادند. آنگاه گفتند: بی‌گمان قرآنی شگفت شنیدیم».

تذکرة (پند): ﴿إِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ﴾ [طه ۳]

«بلکه [فرستادیم] برای پند دادن کسی که پروا دارد».

﴿وَ إِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ﴾ [الحاقه ۴۸]

«و بی‌گمان آن پندی برای پرهیزگاران است».

﴿إِنَّ هَـٰذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَن شَآءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلاً﴾ [المزمل ۱۹]

«این پندی است، پس هر کس که خواهد به سوی پروردگارش راهی در پیش بگیرد».

﴿فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ﴾ [المدثر ۴۹]

«پس آنان را چه شده است که از پند رویگردانند».

﴿كَلَّآ إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ﴾ [المدثر ۵۴]

«حاشا، حقّ این است که آن (قرآن) پندی است».

عُروة الوثقیٰ (ریسمان محکم):

﴿لَآ إِكْرَاهَ فِى الدِّينِ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَن يَكْفُرْ بِالطَّـٰغُوتِ وَ يُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَکَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقره ۲۵۶]

«در [کارِ] دین اجباری [روا] نیست، به راستی راهیابی از گمراهی آشکار شده است. پس هر کس که به طاغوت کفر ورزد و به خدا ایمان آورد، [بداند] که به دستاویزی [بس] محکم چنگ زده است [که] آن گسستنی ندارد. و خداوند شنوای داناست».

صدق *(راستی)*: ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَ كَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَآءَهُ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَـٰفِرِينَ﴾ [الزمر ۳۲]

«پس کیست ستمکارتر از کسی که بر خداوند دروغ بست و [دین] راستین را چون به او رسید دروغ انگاشت؟ آیا کافران در جهنّم جایگاهی ندارند؟».

اَمر (فرمان): ﴿ذَٰلِکَ أَمْرُ اللَّهِ أَنزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَ مَن يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَ يُعْظِمْ لَهُ أَجْراً﴾

[الطلاق ۵]

«این حکمِ خداست که آن را به شما نازل کرده است. و هر کس که از خداوند پروا بدارد گناهانش را از او می‌زداید و به او پاداشی بزرگ خواهد داد».

بُشریٰ (مژده): ﴿قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِکَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَ هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ [البقره ۹۷]

«بگو: هر کس که دشمنِ جبرئیل باشد [چه باک] او آن [قرآن] را به حکم خدا - تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از آن است و رهنما و نوید دهندهٔ مؤمنان - بر دلِ تو نازل کرده است».

﴿وَ يَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيداً عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَ جِئْنَا بِكَ شَهِيداً عَلَىٰ هَـٰؤُلَاءِ وَ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَـٰبَ تِبْيَـٰناً لِّكُلِّ شَيْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل ۸۹]

«و روزی که در [میان] هر امّتی گواهی از خودشان بر آنان برانگیزیم و تو را بر این [کافران] گواه آریم. و بر تو کتاب [آسمانی] برای روشن ساختن هر چیزی و راه نمودن و رحمت و مژده دادنِ مسلمانان نازل کردیم».

﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾

[النحل ۱۰۲]

«بگو: روح القدس آن را از [سوی] پروردگارت به حقّ فرود آورده است تا مؤمنان را استوار بدارد و [نیز] برای راهنمایی و مژده دادنِ تسلیم شدگان است».

﴿هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ [النمل ۲]

«هدایت و مژده برای مؤمنان است».

﴿وَ مِن قَبْلِهِ كِتَـٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَاماً وَ رَحْمَةً وَ هَـٰذَا كِتَـٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَاناً عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَ بُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ﴾ [الاحقاف ۱۲]

«و پیش از آن کتاب موسی پیشوا و رحمت بود. و این کتابی است تصدیق کنندهٔ [آن] که به زبان عربی [نازل شده] است تا ستمکاران را هشدار دهد. و برای نوید دادن به نیکوکاران است».

عزیز *(ارجمند)*: ﴿لَّا يَأْتِيهِ الْبَـٰطِلُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَ لَا مِنْ خَلْفِهِ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾

[حم السجده ۴۲]

«باطل ازهیچ سمت و سو در آن راه نمی‌یابد از [سوی] فرزانهٔ ستوده فرو فرستاده شده است».

بلاغ (پیام): ﴿هَـٰذَا بَلَـٰغٌ لِّلنَّاسِ وَ لِيُنذَرُوا بِهِ وَ لِيَعْلَمُوٓا أَنَّمَا هُوَ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ وَ لِيَذَّكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَـٰبِ﴾

[ابراهیم ۵۲]

«این پیام رسانی‌ای برای مردم است و تا به آن هشدار یابند و تا بدانند که فقط او معبود یگانه است. و تا خردمندان پند پذیرند».

﴿إِنَّ فِی هَـٰذَا لَبَلَـٰغاً لِّقَوْمٍ عَـٰبِدِینَ﴾ [الانبیاء ۱۰۶]

«بی‌گمان در این [امر] برای عبادتگزاران کفایتی هست».

قصص (داستان‌ها، گزارش‌ها):

﴿إِنَّ هَـٰذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ وَ مَا مِنْ إِلَـٰهٍ إِلَّا اللَّهُ وَ إِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْعَزِیزُ الْحَکِیمُ﴾ [آل عمران ٦٢]

«حقّا که داستان راست همین است و معبود [راستینی] جز خدا نیست و به راستی خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

عظیم (بزرگ): ﴿وَ لَقَدْ ءَاتَیْنَـٰکَ سَبْعاً مِّنَ الْمَثَانِی وَ الْقُرْءَانَ الْعَظِیمَ﴾ [الحجر ۸۷]

«و به راستی سبع المثانی (سورهٔ فاتحه) و قرآن بزرگ را به تو دادیم».

بشیر (مژده دهنده): ﴿بَشِیراً وَ نَذِیراً فَأَعْرَضَ أَکْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا یَسْمَعُونَ﴾ [فصلت ۴]

«بشارتگر و هشدار دهنده است. و [لی] بیشتر آنان رویگردان شدند، در نتیجه [چیزی را] نمی‌شنوند».

نذیر (بیم دهنده): ﴿تَبَارَکَ الَّذِی نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِیَکُونَ لِلْعَـٰلَمِینَ نَذِیراً﴾ [الفرقان ۱]

«خجسته است کسی که «فرقان». را بر بنده‌اش نازل کرد تا برای جهانیان هشدار دهنده باشد».

﴿بَشِیراً وَ نَذِیراً فَأَعْرَضَ أَکْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا یَسْمَعُونَ﴾ [فصلت ۴]

«بشارتگر و هشدار دهنده است. و [لی] بیشتر آنان رویگردان شدند، در نتیجه [چیزی را] نمی‌شنوند».

﴿هَـٰذَا نَذِیرٌ مِّنَ النُّذُرِ الْأُولَىٰٓ﴾ [النجم ٥٦]

«این [پیامبر نیز] هشدار دهنده‌ای از [قبیل] هشدار دهندگان پیشین است».

مجید (دارندهٔ بزرگی):

﴿قٓ وَ الْقُرْءَانِ الْمَجِیدِ﴾ [ق ۱]

«ق (قاف). سوگند به قرآنِ مجید».

﴿بَلْ هُوَ قُرْءَانٌ مَّجِیدٌ﴾ [البروج ۲۱]

«آری آن قرآنِ مجید است».

حُکم (فیصله):

﴿وَ کَذَٰلِکَ أَنزَلْنَـٰهُ حُکْماً عَرَبِیًّا وَ لَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ مَا جَآءَکَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَکَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِیٍّ وَ لَا وَاقٍ﴾ [الرعد ۳۷]

«و بدینسان آن را [به هیأت] کتابی عربی فرو فرستادیم و اگر پس از علمی که به تو رسیده است از خواسته‌های [نفسانی] آنان پیروی کنی، تو را از [عذاب] خداوند هیچ کارساز و بازدارنده‌ای نیست».

س- مصنف تو کیست؟

ج- *خداوند مصنف من است.*

﴿وَ لَمَّا جَآءَهُمْ كِتَـٰبٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَ كَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَـٰفِرِينَ﴾ [البقره ۸۹]

«و چون کتابی - تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی] با آنان است - از سوی خدا برایشان آمد و [با این که] پیش از این [به همین خاطر] بر کافران پیروزی می‌جستند، چون آنچه را که می‌شناختند و به آنان رسید، آن را انکار کردند، پس نفرینِ خدا بر کافران باد».

﴿الٓر كِتَـٰبٌ أُحْكِمَتْ ءَايَـٰتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾ [هود ۱]

«الر (الف. لام. را.) این کتابی است که آیاتش استوار آنگاه روشن شده است. از نزد [خداوندِ] فرزانهٔ آگاه [نازل] گشته است».

﴿تَنزِيلُ الْكِتَـٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [السجده ۲]

«فرو فرستادنِ این کتاب - که هیچ شکی در آن روا نیست - از [سوی] پروردگار جهانیان است».

﴿تَنزِيلُ الْكِتَـٰبِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ [الجاثيه ۲]

«فرو فرستادنِ [این] کتاب از [سوی] خداوند پیروزمند فرزانه است».

زیرا من کلام خدا می‌باشم.

﴿وَ إِنْ أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَـٰمَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَ ٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ﴾ [التوبه ٦]

«و اگر کسی از مشرکان از تو امان خواست، به او امان ده تا کلامِ خداوند را بشنود آنگاه او را به ایمنگاهش برسان. این از آن است که آنان گروهی ناآگاهند».

﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَـٰباً مُّتَشَـٰبِهاً مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَ قُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَ ٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَآءُ وَ مَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ [الزمر ۲۳]

«خداوند بهترین سخن را نازل کرده است. کتابی همگون [و] مشتملِ مکرّرات. پوستهای آنان که از پروردگارشان می‌ترسند از [شنیدن] آن به لرزه می‌افتد. آنگاه پوستها و دلهایشان با یادِ خدا نرم می‌شود. این هدایت خداست که هر کس را بخواهد با آن هدایت می‌کند و هر کس را که خدا بیراه بگذارد، او هدایتگری ندارد».

﴿سَیَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ إِلَیٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْکُمْ یُرِیدُونَ أَن یُبَدِّلُوا کَلَـٰمَ اللَّهِ قُل لَّن تَتَّبِعُونَا کَذَٰلِکُمْ قَالَ اللَّهُ مِن قَبْلُ فَسَیَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ کَانُوا لَا یَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِیلاً﴾

[الفتح ۱۵]

«بازپس گذاشتگان - خواهند گفت: ما را بگذارید از پیِ شما آییم. می‌خواهند وعدهٔ خدا را دگرگون سازند. بگو: هرگز از ما پیروی نخواهید کرد. خداوند از پیش چنین فرموده است. پس خواهند گفت: [نه]. بلکه با ما حسد می‌ورزید. حقّ این است که جز اندکی در نمی‌یافتند».

س- ترا چه کسی به دنیا فرستاده است؟

ج- خداوند مرا به دنیا فرو فرستاده است:

﴿ذَٰلِکَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْکِتَـٰبَ بِالْحَقِّ وَ إِنَّ الَّذِینَ اخْتَلَفُوا فِی الْکِتَـٰبِ لَفِی شِقَاقٍ بَعِیدٍ﴾ [البقره ۱۷۶]

«این از آن است که خداوند کتاب (قرآن) را به راستی نازل کرد و به یقین آنان که در آن کتاب اختلاف ورزیدند، در ستیزی دور [از حقیقت] هستند».

﴿وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَیْکَ وَ رَحْمَتُهُ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ أَن یُضِلُّوکَ وَ مَا یُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَ مَا یَضُرُّونَکَ مِن شَیْءٍ وَ أَنزَلَ اللَّهُ عَلَیْکَ الْکِتَـٰبَ وَ الْحِکْمَةَ وَ عَلَّمَکَ مَا لَمْ تَکُن تَعْلَمُ وَ کَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَیْکَ عَظِیماً﴾ [النساء ۱۱۳]

«و اگر فضل خدا و رحمتش بر تو نبود، قطعاً گروهی از آنان آهنگِ [آن] می‌کردند که تو را گمراه کنند و جز خودشان را گمراه نمی‌کنند و هیچ زیانی به تو نمی‌رسانند و خداوند کتاب و حکمت بر تو نازل کرد و آنچه را نمی‌دانستی به تو آموخت و فضل خدا بر تو بس بزرگ است».

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِیٓ أَنزَلَ عَلَیٰ عَبْدِهِ الْکِتَـٰبَ وَ لَمْ یَجْعَل لَّهُ عِوَجَا﴾ [الکهف ۱]

«ستایش خداوندی راست که بر بنده‌اش کتاب [آسمانی] فرو فرستاد و در آن کجی ننهاد».

﴿وَ أَمَّا الْغُلَـٰمُ فَکَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَیْنِ فَخَشِینَآ أَن یُرْهِقَهُمَا طُغْیَـٰناً وَ کُفْراً﴾ [الکهف ۸۰]

«و اما آن نوجوان پدر و مادرش مؤمن بودند، اندیشناک شدم که [مبادا] از روی سرکشی و کفر بر آنان چیره گردد».

﴿اللَّهُ الَّذِیَ أَنزَلَ الْکِتَـٰبَ بِالْحَقِّ وَ الْمِیزَانَ وَ مَا یُدْرِیکَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِیبٌ﴾ [الشوری ۱۷]

«خداوند کسی است که کتاب و افزارِ سنجش را به حقّ نازل کرد. و تو از کجا دانی چه بسا قیامت نزدیک باشد؟».

س- چه کسی ترا آورده است؟

ج- *مرا فرشته‌ای به نام جبرئیل علیه السلام به فرمان خداوند فرود آورده است:* ﴿قُلْ مَن کَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِیلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَیٰ قَلْبِکَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقاً لِّمَا بَیْنَ یَدَیْهِ وَ هُدًی وَ بُشْرَیٰ لِلْمُؤْمِنِینَ﴾ [البقره ۹۷]

«بگو: هر کس که دشمنِ جبرئیل باشد [چه باک] او آن [قرآن] را به حکم خدا - تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از آن است و رهنما و نوید دهندهٔ مؤمنان - بر دلِ تو نازل کرده است».

﴿نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِینُ﴾ [الشعراء ۱۹۳]

«روح الأمین آن را فرود آورده است».

س- تو نزد چه کسی تشریف آورده‌ای؟

ج- *من نزد حضرت محمد صلی الله علیه و سلم آمده و بر قلب مبارکش نازل شده‌ام:* ﴿قُلْ مَن کَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِیلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَیٰ قَلْبِکَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقاً لِّمَا بَیْنَ یَدَیْهِ وَ هُدًی وَ بُشْرَیٰ لِلْمُؤْمِنِینَ﴾ [البقره ۹۷]

«بگو: هر کس که دشمنِ جبرئیل باشد [چه باک] او آن [قرآن] را به حکم خدا - تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از آن است و رهنما و نوید دهندهٔ مؤمنان - بر دلِ تو نازل کرده است».

﴿نَزَّلَ عَلَیْکَ الْکِتَـٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِّمَا بَیْنَ یَدَیْهِ وَ أَنزَلَ التَّوْرَاةَ وَ الْإِنجِیلَ﴾ [آل عمران ۳]

«کتاب (قرآن) را بر تو - تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی] که پیش از آن است - به حق فرو فرستاد و تورات و انجیل را [هم]».

﴿کِتَـٰبٌ أُنزِلَ إِلَیْکَ فَلَا یَکُن فِی صَدْرِکَ حَرَجٌ مِّنْهُ لِتُنذِرَ بِهِ وَ ذِکْرَیٰ لِلْمُؤْمِنِینَ﴾ [الاعراف ۲]

«این کتابی است که به سوی تو فرو فرستاده شده است. پس نباید از [رساندن پیام] آن حَرَجی در سینه‌ات [وجود داشته] باشد تا به آن بیم دهی و برای مؤمنان پندی باشد».

﴿بِالْبَیِّنَـٰتِ وَ الزُّبُرِ وَ أَنزَلْنَآ إِلَیْکَ الذِّکْرَ لِتُبَیِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَیْهِمْ وَ لَعَلَّهُمْ یَتَفَکَّرُونَ﴾ [النحل ۴۴]

«[زیرا آنان را] با دلایل آشکار و نوشته‌ها [فرستادیم]، و این قرآن را به سوی تو فرود آوردیم، تا برای مردم آنچه را به سوی ایشان نازل شده است توضیح دهی، و امید که آنان بیندیشند».

﴿وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ ءَامَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ أَصْلَحَ بَالَهُمْ﴾ [محمد ۲]

«و کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کردند و به آنچه بر محمّد (ص) فرو فرستاده شده - که آن از سوی پروردگارشان حقّ است - ایمان آوردند، [خداوند] گناهانشان را از آنان زدود و کار و بارشان را به صلاح آورد».

س- آیا شما را جبرئیل علیه‌السلام حرف به حرف (عین همان کلماتی که در قرآن است) نازل فرموده است؟

ج- آری. او حرف به حرف مرا آورده:

﴿فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوٓا أَنَّمَآ أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَ أَن لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ [هود ۱۴]

«آنگاه اگر سخن شما را نپذیرند بدانید که آن [قرآن] به علم الهی فرو فرستاده شده است و آن که معبود [راستینی] جز او نیست. پس آیا شما گردن می‌نهید؟

﴿وَ بِالْحَقِّ أَنزَلْنَـٰهُ وَ بِالْحَقِّ نَزَلَ وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا مُبَشِّراً وَ نَذِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۰۵]

«و آن را به حقّ فرستادیم و به حق فرود آمده است. و تو را مگر مژده دهنده و بیم دهنده نفرستاده‌ایم».

زیرا او امین وحی و نیرومند و روح القدس (روح پاکیزه) بوده و سخت پای‌بند حکم الهی است:

﴿نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ﴾ [الشعراء ۱۹۳]

«روح الأمین آن را فرود آورده است».

﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿۱۹﴾ ذِي قُوَّةٍ عِندَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿۲۰﴾ مُّطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿۲۱﴾﴾ [التکویر ۲۱-۱۹]

«بی‌گمان آن برخواندهٔ فرستاده‌ای بزرگوار است ﴿۱۹﴾ توانمند به نزد صاحبِ عرش، صاحب منزلت ﴿۲۰﴾ فرمانبرداری شده در آنجا، امین ﴿۲۱﴾».

س- شما چه وقت نازل شده‌اید؟

ج- نزول من در شبی از شبهای ماه رمضان صورت گرفته که به نام لیلة القدر یاد می‌شود:

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِیَ أُنزِلَ فِیهِ الْقُرْءَانُ هُدًی لِّلنَّاسِ وَ بَیِّنَـٰتٍ مِّنَ الْهُدَیٰ وَ الْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنکُمُ الشَّهْرَ فَلْیَصُمْهُ وَ مَن کَانَ مَرِیضاً أَوْ عَلَیٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَیَّامٍ أُخَرَ یُرِیدُ اللَّهُ بِکُمُ الْیُسْرَ وَ لَا یُرِیدُ بِکُمُ الْعُسْرَ وَ لِتُکْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ لِتُکَبِّرُوا اللَّهَ عَلَیٰ مَا هَدَاکُمْ وَ لَعَلَّکُمْ تَشْکُرُونَ﴾ [البقره ۱۸۵]

«ماهِ رمضان [ماهی است] که قرآن در آن [ماه] رهنمای مردم و [در بردارندهٔ] آیه‌هایی روشن از هدایت و [معیارِ] تشخیص حق از باطل فرو فرستاده شده است. پس هر کس از شما که [آن] ماه را [در حضر] دریابد، باید که آن را روزه بدارد و اگر کسی بیمار یا مسافر باشد، باید به تعداد آن از روزهای دیگر [روزه بگیرد] خداوند در حقّ شما آسانی می‌خواهد و در حقّ شما دشواری نمی‌خواهد و تا شمارِ [روزه] را کامل کنید و خداوند را به پاس آن که هدایتتان کرد، بزرگ بدارید، و باشد که سپاس بگذارید».

﴿إِنَّآ أَنزَلْنَـٰهُ فِی لَیْلَةٍ مُّبَـٰرَکَةٍ إِنَّا کُنَّا مُنذِرِینَ﴾ [الدخان ۳]

«که ما آن را در شبی خجسته نازل کردیم. بی‌گمان ما هشدار دهنده بوده‌ایم».

﴿إِنَّآ أَنزَلْنَـٰهُ فِی لَیْلَةِ الْقَدْرِ﴾ [القدر ۱]

«ما آن (قرآن) را در شبِ قدر نازل کردیم».

س- آیا شما به یکبارگی به دنیا شرف نزول فرموده‌اید؟

ج- نه خیر. من به یکبارگی نازل نشده‌ام، بلکه اندک اندک نازل شده‌ام:

﴿وَ قُرْءَاناً فَرَقْنَـٰهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَی النَّاسِ عَلَیٰ مُکْثٍ وَ نَزَّلْنَـٰهُ تَنزِیلاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۰۶]

«و قرآن را جزء جزء فرو فرستادیم تا آن را با درنگ بر مردم بخوانی و آن را بـه فـرستادنی [حکـمت آمیز] فرو فرستادیم».

﴿وَ قَالَ الَّذِینَ کَفَرُوا لَوْ لَا نُزِّلَ عَلَیْهِ الْقُرْءَانُ جُمْلَةً وَٰحِدَةً کَذَٰلِکَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَکَ وَ رَتَّلْنَـٰهُ تَرْتِیلاً﴾ [الفرقان ۳۲]

«و کافران گفتند: چرا قرآن یکباره بر او فرو فرستاده نشد؟ بدینسان [آن را نازل کردیم] تا با آن دلت را استوار داریم و آن را آرام [و شیوا] بخوانیم».

س- چرا شما اندک اندک نازل شده‌اید و به یکبارگی شرف نزول نیافته‌اید؟

ج- من برای آن اندک اندک فرستاده شده‌ام که به گونهٔ پیوسته، روحیهٔ صبر را در مسلمانان تلقین نموده و مایهٔ آرامش خاطرشان شوم:

﴿وَ كُلَّ إِنسَـٰنٍ أَلْزَمْنَـٰهُ طَـٰٓئِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَ نُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ كِتَـٰباً يَلْقَاهُ مَنشُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۳]

«و کردارِ انسان را [خیر یا شرّ] به گردنِ او بسته‌ایم. و روز قیامت کتابی را برای او بیرون آریم که آن را باز گشوده بیند».

﴿وَ لَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَـٰكَ بِالْحَقِّ وَ أَحْسَنَ تَفْسِيراً﴾ [الفرقان ۳۳]

«و [آن کافران] در حقّ تو مثلی نمی‌آورند مگر آن که برایت [پاسخی] راستین و نیک بیانتر می‌آوریم».

س- پس چگونه جمع‌آوری شده‌اید؟

ج- خداوند خود مرا جمع‌آوری کرده است:

﴿وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ لَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْءَانُ جُمْلَةً وَٰحِدَةً كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَ رَتَّلْنَـٰهُ تَرْتِيلاً﴾ [الفرقان ۳۲]

«و کافران گفتند: چرا قرآن یکباره بر او فرو فرستاده نشد؟ بدینسان [آن را نازل کردیم] تا با آن دلت را استوار داریم و آن را آرام [و شیوا] بخوانیم».

﴿إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَ قُرْءَانَهُ ﴿۱۷﴾ فَإِذَا قَرَأْنَـٰهُ فَاتَّبِعْ قُرْءَانَهُ ﴿۱۸﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿۱۹﴾﴾ [القیامه ۱۹-۱۷]

«زبان را به [تکرار] آن مجنبان تا به شتاب آن را [به خاطر بسپاری] ﴿۱۷﴾ پس چون آن را [به زبان امین وحی] خواندیم، خواندنِ او را پی گیر ﴿۱۸﴾ سپس روشن ساختنِ آن بر [عهدهٔ] ماست ﴿۱۹﴾ ».

س- شما در کجا نازل شده‌اید؟

ج- نزولم در مکه آغاز گردیده است:

(وَ هَـٰذَا كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَ لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ) [الانعام ۹۲]

«و این [قرآن] کتابی است خجسته که آن را نازل کرده‌ایم، آنچه را که پیش از آن [از کتابهای آسمانی] بوده است تصدیق می‌کند. و تا اهالی مکه و کسانی را که در پیرامونش ساکنند، بیم دهی و کسانی که به آخرت ایمان می‌آورند به آن [نیز] ایمان می‌آورند و آنان بر نمازشان پایبندند».

﴿وَ كَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ قُرْءَاناً عَرَبِيًّا لِّتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ تُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَ فَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ﴾ [الشوری ۷]

«و بدینسان قرآنی عربی به تو وحی کردیم تا مردمِ امّ‌القری [مکّهٔ مکرّمه] و کسانی را که پیرامونش هستند

هشدار دهی و از روزِ محشر که شکی در آن نیست برحذر داری. گروهی در بهشت و گروهی [دیگر] در دوزخ خواهند بود».

﴿لا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ ۝١ وَ أَنتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ ۝٢﴾ [البلد ۲-۱]

«سوگند به این شهر ۝١ و حال آن که تو در این شهر جای داری ۝٢ »

س- آیا ممکن نبود که شما بر کوهی نازل کرده شوید و مردم هدایت را از شما دریافت نمایند؟

ج- این کار، ناممکن بود. زیرا اگر من بر کوهی فرود آورده می‌شدم، آن کوه از جلال خداوند فرو ریخته، پاره پاره می‌شد و نابود می‌گردید:

﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَـٰذَا الْقُرْءَانَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَـٰشِعاً مُّتَصَدِّعاً مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ تِلْكَ الْأَمْثَـٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [الحشر ۲۱]

«اگر این قرآن را بر کوهی نازل می‌کردیم، به یقین آن را از بیمِ خدا خاکسار و از هم پاشیده می‌دیدی. و این مثلها را برای مردم می‌زنیم که آنان اندیشه کنند».

اگر چنانچه به فرض محال، آن کوه، به سلامت می‌ماند، تشریح و تبیین عملی احکامم و تعبیر آن قطعیت نمی‌یافت و نتیجه این می‌شد که من در عمل، به عنوان کتاب هدایت نقش خود را ایفا کرده نمی‌توانستم. زیرا هدف از نزولم بر پیامبر و وظیفه‌شان در تبیین و تشریح عملی‌ام، ایجاد هماهنگی فکری و عملی در میان امت اسلامی است:

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [آل عمران ۱۶۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسولی برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

﴿بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ الزُّبُرِ وَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [النحل ۴۴]

«[آنان را] با دلایل و کتابها [فرستادیم] و به تو قرآن نازل کردیم تا برای مردم روشن سازی آنچه را که بر آنان فرو فرستاده شده است و باشد که اندیشه کنند».

﴿وَ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْکَ الْکِتَـٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِی اخْتَلَفُوا فِيهِ وَ هُدًی وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

[النحل ۶۴]

«و کتاب را بر تو فرو نفرستادیم مگر [از آن روی] تا آنچه را که در آن اختلاف ورزیدند، برایشان روشن سازی و [نیز برای] راهنمایی و بخشایش برای گروهی که ایمان می‌آورند».

﴿لَّقَدْ کَانَ لَکُمْ فِی رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن کَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَکَرَ اللَّهَ کَثِيراً﴾

[الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

﴿هُوَ الَّذِی بَعَثَ فِی الْأُمِّيِّينَ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَکِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْکِتَـٰبَ وَ الْحِکْمَةَ وَ إِن کَانُوا مِن قَبْلُ لَفِی ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [الجمعه ۲]

«اوست کسی که در میان درس ناخواندگان رسولی از خود آنان برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و آنان را پاک می‌دارد. و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و به راستی پیش از این در گمراهی آشکار بودند».

س- زبان شما چگونه است؟

ج- *من به زبان عربی فصیح و بلیغ نازل شده‌ام:*

﴿إِنَّآ أَنزَلْنَـٰهُ قُرْءَ ٰناً عَرَبِيًّا لَّعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [یوسف ۲]

«ما آن را [به صورت] قرآن عربی فرو فرستادیم، باشد که شما دریابید».

﴿وَ کَذَ ٰلِکَ أَنزَلْنَـٰهُ حُکْماً عَرَبِيًّا وَ لَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ مَا جَآءَکَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَکَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِیٍّ وَ لَا وَاقٍ﴾ [الرعد ۳۷]

«و بدینسان آن را [به هیأت] کتابی عربی فرو فرستادیم و اگر پس از علمی که به تو رسیده است از خواسته‌های [نفسانی] آنان پیروی کنی، تو را از [عذاب] خداوند هیچ کارساز و بازدارنده‌ای نیست».

﴿وَ لَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِی يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِیٌّ وَ هَـٰذَا لِسَانٌ عَرَبِیٌّ مُّبِينٌ﴾ [النحل ۱۰۳]

«و به راستی می‌دانیم که آنان (کافران) می‌گویند: حز این نیستت که بشری به او می آموزد. زبان کسی که

[این آموزش ادّعائی] را به او نسبت می‌دهند، عجمی است و این [قرآن به] زبان عربیِ روشن است».

﴿بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ﴾ [الشعراء ۱۹۵]

«به زبان عربیِ روشن».

﴿وَ مِن قَبْلِهِ كِتَـٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَاماً وَ رَحْمَةً وَ هَـٰذَا كِتَـٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَاناً عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَ بُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ﴾ [الاحقاف ۱۲]

«و پیش از آن کتاب موسی پیشوا و رحمت بود. و این کتابی است تصدیق کنندهٔ [آن] که به زبان عربی [نازل شده] است تا ستمکاران را هشدار دهد. و برای نوید دادن به نیکوکاران است».

س- چرا شما به زبان عربی فرو فرستاده شده‌اید؟

ج- برای آنکه هر کتاب خداوندی به زبانی نازل می‌شود، که زبان همان پیامبر و قومش می‌باشد و چون زبان رسول اکرم ﷺ و قوم‌شان عربی بود، من به زبان آنان فرو فرستاده شدم:

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَآءُ وَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [ابراهیم ۴]

«و هیچ رسولی را مگر به زبان قومش نفرستادیم تا [حقایق را به روشنی] برای آنان بیان کند. پس خداوند هر کس را که بخواهد بیراه می‌گذارد و هر کس را که بخواهد هدایت می‌کند و او پیروزمندِ فرزانه است».

﴿وَ لَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِى يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَ هَـٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ﴾ [النحل ۱۰۳]

«و به راستی می‌دانیم که آنان (کافران) می‌گویند: حز این نیست که بشری به او می‌آموزد. زبان کسی که [این آموزش ادّعائی] را به او نسبت می‌دهند، عجمی است و این [قرآن به] زبان عربیِ روشن است».

﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَـٰهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَ تُنذِرَ بِهِ قَوْماً لُّدًّا﴾ [مریم ۹۷]

«پس جز این نیست که آن [قرآن را] به زبانت آسان نمودیم تا پرهیزگاران را با آن نوید و گروه ستیزه‌جویان را با آن هشدار دهی».

﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَـٰهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ [الدخان ۵۸]

«پس جز این نیست که آن [قرآن] را به زبانت آسان گرداندیم، باشد که پند پذیرند».

﴿وَ مِن قَبْلِهِ كِتَـٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَاماً وَ رَحْمَةً وَ هَـٰذَا كِتَـٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَاناً عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَ

﴿...بُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ﴾ [الاحقاف ۱۲]

«و پیش از آن کتاب موسی پیشوا و رحمت بود. و این کتابی است تصدیق کنندهٔ [آن] که به زبان عربی [نازل شده] است تا ستمکاران را هشدار دهد. و برای نوید دادن به نیکوکاران است».

س- مخاطب شما کیست

ج- نخستین مخاطب من، شخص رسول اکرم ﷺ است:

﴿قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيّاً فَاطِرِ السَّمَـٰوٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ هُوَ يُطْعِمُ وَ لَا يُطْعَمُ قُلْ إِنِّيَ أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَ لَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [الانعام ۱۴]

«آیا غیر از خدا - پدید آورندهٔ آسمانها و زمین - سرپرستی برگزینم؟ و اوست که خوراک می‌دهد، و خوراک داده نمی‌شود. بگو: من مأمورم که نخستین کسی باشم که اسلام آورده است، و [به من فرمان داده شده که:] هرگز از مشرکان مباش».

﴿وَ اتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَ اصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ وَ هُوَ خَيْرُ الْحَـٰكِمِينَ﴾ [یونس ۱۰۹]

«و از آنچه به تو وحی می‌شود، پیروی کن و شکیبایی ورز تا آن که خداوند داوری کند. و او بهترین داوران است».

﴿وَ اتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيراً﴾ [الاحزاب ۲]

«و از آنچه که از سوی پروردگارت به تو وحی می‌شود، پیروی کن. خداوند از آنچه می‌کنید آگاه است».

پس از آن قوم‌شان، قوم عرب مخاطبان من‌اند:

﴿فَإِنْ حَآجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَ مَنِ اتَّبَعَنِ وَ قُل لِّلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ وَ الْأُمِّيِّينَ ءَأَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوا وَّ إِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَـٰغُ وَ اللَّهُ بَصِيرُۢ بِالْعِبَادِ﴾ ۝۲۰ [آل عمران ۲۰]

«پس اگر با تو احتجاج ورزند بگو: من از دل و جان خود را فرمانبردار خدا ساخته‌ام و آن کس [نیز] که از من پیروی کرد [چنین بود] و به اهل کتاب و امّی‌ها بگو: آیا مسلمان شده‌اید؟ پس اگر مسلمان شده‌اند [بدانند] که راه یافته‌اند. و اگر روی برتافتند، بر [عهدهٔ] تو تنها رساندن [پیام الهی] است و خدا به [حال] بندگان بیناست».

﴿إِنَّآ أَنزَلْنَـٰهُ قُرْءَٰناً عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [یوسف ۲]

«ما آن را [به صورت] قرآن عربی فرو فرستادیم، باشد که شما دریابید».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْماً مَّآ أَتَاهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ﴾ [السجده ۳]

«آيا می‌گويند: آن را برساخته است؟ [نه] بلكه آن حق [و] از سوی پروردگارت آمده است تا قومی را كه هشدار دهنده‌ای پيش از تو به نزد آنان نيامده است، هشدرا دهی. باشد كه آنان راه يابند».

﴿قُرْءَاناً عَرَبِياً غَيْرَ ذِى عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ [الزمر ۲۸]

«قرآنِ عربیِ بی‌هيچ كژی [و كاستی] را [نازل كرديم] باشد كه آنان پروا كنند».

﴿وَ إِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَ لِقَوْمِكَ وَ سَوْفَ تُسْئَلُونَ﴾ [الزخرف ۴۴]

«و آن [قرآن] برای تو و قومت پندی است و بازخواست خواهيد شد».

پس از آن تمام انسان‌های تاريخ، در هركجايی كه هستند تا قيام قيامت، همه مخاطبان من می‌باشند:

﴿وَ مَا تَسْئَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [يوسف ۱۰۴]

«و بر اين [دعوت] از آنان پاداشی نمی‌خواهی. آن جز پندی برای جهانيان نيست».

﴿تَبَارَكَ الَّذِى نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَـٰلَمِينَ نَذِيراً﴾ [الفرقان ۱]

«خجسته است كسی كه «فرقان». را بر بنده‌اش نازل كرد تا برای جهانيان هشدار دهنده باشد».

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [ص ۸۷]

«اين قرآن جز پندی برای جهانيان نيست».

﴿وَ مَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [القلم ۵۲]

«حال آن كه آن [قرآن] جز پندی برای جهانيان نيست».

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [التكوير ۲۷]

«اين [قرآن] بجز پندی برای جهانيان نيست».

كه شامل مشركان:

﴿مَّا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَـٰبِ وَ لَا الْمُشْرِكِينَ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْكُم مِّنْ خَيْرٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَ اللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَن يَشَآءُ وَ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ [البقره ۱۰۵]

«كسانی از اهلِ كتاب و [هم] مشركان كه كفر ورزيدند دوست ندارند كه هيچ خيری از [سوی]

پروردگارتان بر شما فرو فرستاده شود. خداوند هر کس را که بخواهد به رحمت خود ویژه می‌گرداند و خداوند دارای فضل بزرگ است».

﴿اتَّبِعْ مَآ أُوحِیَ إِلَیْکَ مِن رَّبِّکَ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِکِینَ﴾ [الانعام ۱۰۶]

«از آنچه از [جانب] پروردگارت بر تو وحی شده است، پیروی کن. هیچ معبود [راستینی] جز او نیست. و از مشرکان روی بگردان».

﴿هُوَ الَّذِیَ أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَیٰ وَ دِینِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ﴾ [التوبه ۳۳]

«او کسی است که رسولش را به هدایت و دین حقّ فرستاد تا آن را بر همهٔ ادیان پیروز گرداند و اگر چه مشرکان ناخوش دارند».

آتش‌پرستان: ﴿إِنَّ الَّذِینَ ءَامَنُوا وَ الَّذِینَ هَادُوا وَ الصَّـٰبِئِینَ وَ النَّصَـٰرَیٰ وَ الْمَجُوسَ وَ الَّـذِینَ أَشْرَکُوٓا إِنَّ اللَّهَ یَفْصِلُ بَیْنَهُمْ یَوْمَ الاقِیَـٰمَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَیٰ کُلِّ شَیْءٍ شَهِیدٌ﴾ [الحج ۱۷]

«به راستی خداوند در میان مؤمنان و یهودیان و صابئین و مسیحیان و مجوس و مشرکان، در روز قیامت داوری خواهد کرد. خداوند بر همه چیز آگاه است».

صابی‌ها: (ستاره‌پرستان):

﴿إِنَّ الَّذِینَ ءَامَنُوا وَ الَّذِینَ هَادُوا وَ النَّصَـٰرَیٰ وَ الصَّـٰبِئِینَ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْأَخِرِ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَ لَا خَوْفٌ عَلَیهِمْ وَ لَا هُمْ یَحْزَنُونَ﴾ [البقره ۶۲]

«به راستی کسانی از مؤمنان و یهودیان و ترسایان و صابئین که به خدا و روز قیامت ایمان آورده و کار شایسته کرده باشند، پاداششان را نزد پروردگارشان دارند. و نه بیمی بر آنان است و نه آنان اندوهگین شوند».

﴿إِنَّ الَّذِینَ ءَامَنُوا وَ الَّذِینَ هَادُوا وَ الصَّـٰبِئُونَ وَ النَّصَـٰرَیٰ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْأَخِرِ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَلَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَ لَا هُمْ یَحْزَنُونَ﴾ [المائده ۶۹]

«مؤمنان و یهودیان و صابئان و مسیحیان، هر کس که به خداوند و روز قیامت ایمان آورد و کار شایسته انجام دهد، هیچ بیمی بر آنان نیست و نه آنان اندوهگین شوند».

﴿إِنَّ الَّذِینَ ءَامَنُوا وَ الَّذِینَ هَادُوا وَ الصَّـٰبِئِینَ وَ النَّصَـٰرَیٰ وَ الْمَجُوسَ وَ الَّذِینَ أَشْرَکُوٓا إِنَّ اللَّهَ

يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ﴾ [الحج ۱۷]

«به راستی خداوند در میان مؤمنان و یهودیان و صابئین و مسیحیان و مجوس و مشرکان، در روز قیامت داوری خواهد کرد. خداوند بر همه چیز آگاه است».

اهل کتاب: ﴿قُلْ يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَ لَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئاً وَ لَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضاً أَرْبَاباً مِّن دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾

[آل عمران ۶۴]

«بگو: ای اهل کتاب به سوی سخنی آیید که برابر بین ما و شماست: که جز خدا را بندگی نکنیم و چیزی را با او شریک نیاوریم و برخی از ما برخی دیگر را به جای خداوند پروردگار برنگیرد. اگر روی برتافتند، بگویید: به آن که ما مسلمانیم گواه باشید».

﴿يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَـٰطِلِ وَ تَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَ أَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [آل عمران ۷۱]

«ای اهل کتاب، چرا حق را به باطل در می‌آمیزید و حقّ را نهان می‌دارید حال آن که [حقیقت] را می‌دانید».

﴿قُلْ يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجاً وَ أَنتُمْ شُهَدَآءُ وَ مَا اللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ [آل عمران ۹۹]

«بگو: یا اهل کتاب، چرا کسی را که ایمان آورد، از راه خدا باز می‌دارید؟ برای آن [راه] در حالی که آگاهید کژی می‌جویید. و خداوند از آنچه می‌کنید غافل نیست».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ ءَامِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقاً لِّمَا مَعَكُم مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهاً فَنَرُدَّهَا عَلَىٰٓ أَدْبَارِهَآ أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّآ أَصْحَـٰبَ السَّبْتِ وَ كَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولاً﴾ [النساء ۴۷]

«ای اهل کتاب، پیش از آن که چهره‌هایی را محو کنیم، آنگاه آنها را واپس گردانیم یا چنان که «اهل شنبه». را لعنت کردیم، لعنتشان کنیم. به چیزی که تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی که] با شماست، نازل کرده‌ایم، ایمان آورید و ارادهٔ خدا انجام شدنی است».

﴿يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيراً مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَـٰبِ وَ يَعْفُوا عَن كَثِيرٍ قَدْ جَآءَكُم مِّنَ اللَّهِ نُورٌ وَ كِتَـٰبٌ مُّبِينٌ﴾ [المائده ۱۵]

«ای اهل کتاب، رسول ما به سوی شما آمده است که بسیاری از آنچه از کتاب [آسمانی] را که نهان

می‌داشتید، برای شما روشن می‌سازد و از [کوتاهی‌های] بسیاری در می‌گذرد. به راستی از [جانب] خدا برای شما نور و کتابی روشن آمده است».

یعنی یهود و نصاری می‌شود:

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هَادُوا وَ النَّصَـٰرَىٰ وَ الصَّـٰبِئِينَ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [البقره ٦٢]

«به راستی کسانی از مؤمنان و یهودیان و ترسایان و صابئین که به خدا و روز قیامت ایمان آورده و کار شایسته کرده باشند، پاداششان را نزد پروردگارشان دارند. و نه بیمی بر آنان است و نه آنان اندوهگین شوند».

﴿وَ قَالَتِ الْيَهُودُ وَ النَّصَـٰرَىٰ نَحْنُ أَبْنَـٰٓؤُا اللَّهِ وَ أَحِبَّـٰٓؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم بَلْ أَنتُم بَشَرٌ مِّمَّنْ
خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا وَ إِلَيْهِ
الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَن تَقُولُوا مَا جَآءَنَا
مِن بَشِيرٍ وَ لَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَآءَكُم بَشِيرٌ وَ نَذِيرٌ وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾ وَ إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ
يَـٰقَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنبِيَآءَ وَ جَعَلَكُم مُّلُوكاً وَ ءَاتَاكُم مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَداً مِّنَ
الْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٠﴾ يَـٰقَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِى كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَ لَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰٓ أَدْبَارِكُمْ فَتَنقَلِبُوا
خَـٰسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا يَـٰمُوسَىٰٓ إِنَّ فِيهَا قَوْماً جَبَّارِينَ وَ إِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَٰخِلُونَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ
يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَـٰلِبُونَ وَ عَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓا إِن
كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾ قَالُوا يَـٰمُوسَىٰٓ إِنَّا لَن نَّدْخُلَهَآ أَبَداً مَّادَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ أَنتَ وَ رَبُّكَ فَقَـٰتِلَآ إِنَّا
هَـٰهُنَا قَـٰعِدُونَ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى لَآ أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِى وَ أَخِى فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَ بَيْنَ الْقَوْمِ الْفَـٰسِقِينَ ﴿٢٥﴾
قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ فِى الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَـٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ وَاتْلُ
عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَىْ ءَادَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَاناً فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَ لَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْأَخَرِ قَالَ
لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِن بَسَطتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِى مَآ أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِىَ إِلَيْكَ
لِأَقْتُلَكَ إِنِّىٓ أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّىٓ أُرِيدُ أَن تَبُوٓأَ بِإِثْمِى وَ إِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَـٰبِ
النَّارِ وَ ذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا الظَّـٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَـٰسِرِينَ ﴿٣٠﴾
فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَاباً يَبْحَثُ فِى الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِى سَوْءَةَ أَخِيهِ قَالَ يَـٰوَيْلَتَىٰٓ

أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَـٰذَا الْغُرَابِ فَأُوَٰرِىَ سَوْءَةَ أَخِى فَأَصْبَحَ مِنَ النَّـٰدِمِينَ ﴿۳۱﴾ مِنْ أَجْلِ ذَٰلِکَ
كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِى الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعاً وَ
مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَآ أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعاً وَ لَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَـٰتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيراً مِّنْهُم بَعْدَ ذَٰلِکَ فِى
الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿۳۲﴾ إِنَّمَا جَزَٰٓؤُا الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَسْعَوْنَ فِى الْأَرْضِ فَسَاداً أَن
يُقَتَّلُوٓا أَوْ يُصَلَّبُوٓا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُم مِّنْ خِلَـٰفٍ أَوْ يُنفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَٰلِکَ لَهُمْ خِزْىٌ فِى
الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِى الْأَخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿۳۳﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِن قَبْلِ أَن تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوٓا أَنَّ
اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿۳۴﴾ يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوٓا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَـٰهِدُوا فِى سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ﴿۳۵﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِى الْأَرْضِ جَمِيعاً وَ مِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ
الْقِيَـٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿۳۶﴾ يُرِيدُونَ أَن يَخْرُجُوا مِنَ النَّارِ وَ مَا هُم بِخَـٰرِجِينَ مِنْهَا
وَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿۳۷﴾ وَ السَّارِقُ وَ السَّارِقَةُ فَاقْطَعُوٓا أَيْدِيَهُمَا جَزَآءً بِمَا كَسَبَا نَكَـٰلاً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ
عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿۳۸﴾ فَمَن تَابَ مِن بَعْدِ ظُلْمِهِ وَ أَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿۳۹﴾ أَلَمْ
تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ
قَدِيرٌ ﴿۴۰﴾ يَـٰٓأَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنکَ الَّذِينَ يُسَـٰرِعُونَ فِى الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوٓا ءَامَنَّا بِأَفْوَٰهِهِمْ وَ
لَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ وَ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّـٰعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّـٰعُونَ لِقَوْمٍ ءَاخَرِينَ لَمْ يَأْتُوکَ يُحَرِّفُونَ
الْكَلِمَ مِن بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَـٰذَا فَخُذُوهُ وَ إِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَ مَن يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ
فَلَن تَمْلِکَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً أُوْلَـٰٓئِکَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِى الدُّنْيَا خِزْىٌ وَ لَهُمْ
فِى الْأَخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿۴۱﴾ سَمَّـٰعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّـٰلُونَ لِلسُّحْتِ فَإِن جَآءُوکَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ
أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ إِن تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَن يَضُرُّوکَ شَيْئاً وَ إِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُقْسِطِينَ ﴿۴۲﴾ وَ كَيْفَ يُحَكِّمُونَکَ وَ عِندَهُمُ التَّوْرَاةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِن بَعْدِ ذَٰلِکَ وَ
مَآ أُوْلَـٰٓئِکَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿۴۳﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَ نُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا
لِلَّذِينَ هَادُوا وَ الرَّبَّـٰنِيُّونَ وَ الْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِن كِتَـٰبِ اللَّهِ وَ كَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَآءَ فَلَا تَخْشَوُا
النَّاسَ وَ اخْشَوْنِ وَ لَا تَشْتَرُوا بِـَٔايَـٰتِى ثَمَناً قَلِيلاً وَ مَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُوْلَـٰٓئِکَ هُمُ
الْكَـٰفِرُونَ ﴿۴۴﴾ وَ كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَآ أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَ الْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَ الْأَنفَ بِالْأَنفِ وَ الْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَ
السِّنَّ بِالسِّنِّ وَ الْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُ وَ مَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ

فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ الظَّـٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾ وَ قَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَـدَيْهِ مِـنَ
التَّوْرَاةِ وَ ءَاتَيْنَـٰهُ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَ نُورٌ وَ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ وَ هُدًى وَ مَوْعِظَةً
لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾ وَ لْيَحْكُمْ أَهْلُ الْإِنجِيلِ بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَ مَـن لَّـمْ يَـحْكُم بِـمَآ أَنـزَلَ اللَّـهُ
فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْفَـٰسِقُونَ ﴿٤٧﴾ وَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ الْكِتَـٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَـٰبِ وَ
مُهَيْمِناً عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ
شِرْعَةً وَ مِنْهَاجاً وَ لَوْ شَآءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَـٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَآ ءَاتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَٰتِ
إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ وَ أَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِـمَآ أَنـزَلَ اللَّـهُ
وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَ احْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَن بَعْضِ مَآ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ
اللَّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَ إِنَّ كَثِيراً مِّنَ النَّاسِ لَفَـٰسِقُونَ ﴿٤٩﴾ أَ فَحُكْمَ الْجَـٰهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَ مَنْ
أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْماً لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾ يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَ النَّصَـٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ
بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ وَ مَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى
الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَـٰرِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ فَعَسَى اللَّـهُ أَن يَـأْتِيَ
بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِ فَيُصْبِحُوا عَلَىٰ مَآ أَسَرُّوا فِيٓ أَنفُسِهِمْ نَـٰدِمِينَ ﴿٥٢﴾ وَ يَقُولُ الَّـذِينَ ءَامَـنُوٓا
أَهَـٰٓؤُلَآءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَـٰنِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَـٰسِـرِينَ ﴿٥٣﴾
يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى
الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَـٰفِرِينَ يُجَـٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ
يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ وَ اللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا الَّـذِينَ يُـقِيمُونَ
الصَّلَـٰوةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَ هُمْ رَٰكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَ مَن يَتَوَلَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ
اللَّهِ هُمُ الْغَـٰلِبُونَ ﴿٥٦﴾ يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُواً وَ لَعِباً مِّنَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَـٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَ الْكُفَّارَ أَوْلِيَآءَ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ وَ إِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَـٰوةِ
اتَّخَذُوهَا هُزُواً وَ لَعِباً ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّآ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا
بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَ أَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَـٰسِقُونَ ﴿٥٩﴾ قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً
عِندَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَ غَضِبَ عَـلَيْهِ وَ جَـعَلَ مِـنْهُمُ الْـقِرَدَةَ وَ الْـخَنَازِيرَ وَ عَـبَدَ الـطَّـٰغُوتَ

أُوْلَـٰٓئِکَ شَرٌّ مَکَاناً وَ أَضَلُّ عَن سَوَآءِ السَّبِیلِ ﴿٦٠﴾ وَ إِذَا جَاءُوکُمْ قَالُوا ءَامَنَّا وَ قَد دَّخَلُوا بِالْکُفْرِ وَ هُمْ
قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا کَانُوا یَکْتُمُونَ ﴿٦١﴾ وَ تَرَیٰ کَثِیراً مِّنْهُمْ یُسَـٰرِعُونَ فِی الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَٰنِ وَ
أَکْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا کَانُوا یَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْ لَا یَنْهَاهُمُ الرَّبَّـٰنِیُّونَ وَ الْأَحْبَارُ عَن قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَ
أَکْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا کَانُوا یَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾ وَ قَالَتِ الْیَهُودُ یَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَیْدِیهِمْ وَ لُعِنُوا بِمَا
قَالُوا بَلْ یَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ یُنفِقُ کَیْفَ یَشَآءُ وَ لَیَزِیدَنَّ کَثِیراً مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَیْکَ مِن رَّبِّکَ طُغْیَـٰناً وَ
کُفْراً وَ أَلْقَیْنَا بَیْنَهُمُ الْعَدَٰوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ إِلَیٰ یَوْمِ الْقِیَـٰمَةِ کُلَّمَآ أَوْقَدُوا نَاراً لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّـهُ وَ
یَسْعَوْنَ فِی الْأَرْضِ فَسَاداً وَ اللَّهُ لَا یُحِبُّ الْمُفْسِدِینَ ﴿٦٤﴾ وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْکِتَـٰبِ ءَامَنُوا وَ اتَّقَوْا لَکَفَّرْنَا
عَنْهُمْ سَیِّئَاتِهِمْ وَ لَأَدْخَلْنَٰهُمْ جَنَّـٰتِ النَّعِیمِ ﴿٦٥﴾ وَ لَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَاةَ وَ الْإِنجِیلَ وَ مَآ أُنزِلَ إِلَیْهِم مِّن
رَّبِّهِمْ لَأَکَلُوا مِن فَوْقِهِمْ وَ مِن تَحْتِ أَرْجُلِهِم مِّنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ وَ کَثِیرٌ مِّنْهُمْ سَآءَ مَا یَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾
یَـٰٓأَیُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَیْکَ مِن رَّبِّکَ وَ إِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَ اللَّهُ یَعْصِمُکَ مِنَ
النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الْکَـٰفِرِینَ ﴿٦٧﴾ قُلْ یَـٰٓأَهْلَ الْکِتَـٰبِ لَسْتُمْ عَلَیٰ شَیْءٍ حَتَّیٰ تُقِیمُوا
التَّوْرَاةَ وَ الْإِنجِیلَ وَ مَآ أُنزِلَ إِلَیْکُم مِّن رَّبِّکُمْ وَ لَیَزِیدَنَّ کَثِیراً مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَیْکَ مِن رَّبِّکَ طُغْیَـٰناً وَ
کُفْراً فَلَا تَأْسَ عَلَی الْقَوْمِ الْکَـٰفِرِینَ ﴿٦٨﴾ إِنَّ الَّذِینَ ءَامَنُوا وَ الَّذِینَ هَادُوا وَ الصَّـٰبِئُونَ وَ النَّصَـٰرَیٰ
مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْأَخِرِ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَلَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَ لَا هُمْ یَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾ ﴾

[المائده ٦٩-١٨]

«و یهود و نصاری گفتند: ما پسرانِ خدا و دوستان اوییم. بگو: پس چرا شما را برای گناهانتان عذاب می‌کند؟ بلکه شما [هم] بشری هستید از آنچه آفریده است. هر کس را که بخواهد می‌آمرزد و هر کس را که بخواهد عذاب می‌کند و فرمانروایی آسمانها و زمین و آنچه در میانِ آن دوست از آنِ خداست و بازگشت به سوی اوست ﴿۱۸﴾ ای اهل کتاب، رسولِ ما به سوی شما آمده است که پس از [انقطاع وحی] و فترت رسولان برای شما [حقایق را] روشن می‌سازد تا نگویید: مژده‌آور و بیم دهنده‌ای به سوی ما نیامد. آری مژده‌آور و بیم دهنده‌ای برایتان آمد. و خداوند بر هر کاری تواناست ﴿۱۹﴾ و هنگامی که موسی به قوم خود گفت: ای قومِ من، نعمت خداوند را بر خود یاد کنید، چون در میان شما پیامبران قرار داد و شما را فرمانروا ساخت. و چیزی به شما داد که به هیچ کس از جهانیان نداده بود ﴿۲۰﴾ ای قوم من، به سرزمین مقدسی که خداوند برای شما مقرّر نموده است، درآیید و پشت مگردانید که زیانکار خواهید شد ﴿۲۱﴾

گفتند: ای موسی، بی‌گمان در آنجا گروهی زورمند هستند و ما هرگز به آنجا در نمی‌آییم تا آن که [آنان] از آنجا بیرون روند، پس اگر از آنجا خارج شوند، ما درخواهیم آمد ﴿۲۲﴾ دو مرد از پروا پیشگان که خداوند بر آنان انعام کرده بود، گفتند: از دروازه بر آنان وارد شوید. پس چون از آنجا وارد شوید، شما پیروز خواهید شد و اگر مؤمنید [باید که] بر خدا توکّل کنید ﴿۲۳﴾ گفتند: ای موسی، تا هنگامی که در آنجا هستند، هرگز ما به آنجا در نمی‌آییم، پس تو و پروردگارت برو [یـد] و جنگ کنید، که ما همینجا می‌مانیم﴿۲٤﴾ [موسی] گفت: پروردگارا، من جز اختیار خودم و برادرم را ندارم. پس بین ما و گروه نافرمانان جدایی بینداز [﴿۲۵﴾خداوند] فرمود: آن [سرزمین] چهل سال بر آنان حرام شده است. در زمین سرگشته می‌شوند، پس بر گروه نافرمانان اندوهگین مباش ﴿۲٦﴾ و خبر دو فرزند آدم را به راستی بر آنان برخوان، چون [هر کدام] قربانی‌ای نذر کردند، که از یکی‌شان پذیرفته و از دیگری پذیرفته نشد. [آن دیگر] گفت: قطعاً تو را خواهم کشت. [هابیل] گفت: خداوند فقط از پرهیزگاران می‌پذیرد ﴿۲۷﴾ اگر دستت را به سوی من دراز کنی تا مرا بکشی، من هرگز دست خود را به سوی تو دراز نخواهم کرد تا تو را بکشم. به راستی که من از خدا، پروردگار جهانیان می‌ترسم ﴿۲۸﴾ من می‌خواهم که گناه مرا و گناه خود را بر دوش کشی، و از دوزخیان باشی و سزای ستمکاران این است ﴿۲۹﴾ آنگاه [هوای] نفسش کشتن برادرش را برای او آراسته [و ساده] جلوه داد، و او را کشت و از زیانکاران شد ﴿۳۰﴾ آنگاه خداوند زاغی فرستاد که در زمین کاوش می‌کرد تا به او بنمایاند که جسدِ [مردهٔ] برادرش را چگونه پنهان کند. گفت: ای وای بر من، آیا از آن که همچون این زاغ باشم، ناتوان مانده‌ام. که جسدِ برادرم را پنهان کنم، و [بدینسان] از پشیمانان شد﴿۳۱﴾ به همین سبب بر بنی‌اسرائیل مقرّر داشتیم که هر کس کسی را جز [در مقام قصاصِ] کسی یا [جز به سبب] فسادی [که] در زمین [مرتکب شده باشد] بکشد، چنان است که گویی همهٔ مردم را کشته است و هر آن کس که [سبب] زنده ماندن کسی شود، چنان است که گویی همهٔ مردم را زنده داشته است و بی‌گمان فرستادگان ما نشانه‌های روشن برای آنها آوردند. آنگاه، پس از آن بسیاری از آنها در زمین زیاده‌روی می‌کنند ﴿۳۲﴾ جزای آنان که با خدا و رسولش می‌جنگند و [به قصد] فساد در زمین می‌کوشند، فقط آن است که کشته شوند یا به دار آویخته شوند یا دستان و پاهایشان در خلاف جهت همدیگر بریده شود و یا از سرزمین [خود] تبعید شوند، این در دنیا برای آنان [مایهٔ] رسوایی است و در آخرت عذابی بزرگ [در پیش] دارند ﴿۳۳﴾ مگر کسانی که پیش از آن که بر آنان دست یابید، توبه کنند،

بدانید که خداوند آمرزندهٔ مهربان است(۳۴) ای مؤمنان، از خداوند پروا بدارید و به سوی او وسیلهٔ [تقرّب] بجویید و در راهش جهاد کنید باشد که رستگار شوید (۳۵) آنان که کفر ورزیدند، اگر همهٔ آنچه در زمین است و مانند آن همراهش آنان را باشد که [برای رهایی] از عذاب روز قیامت آن را تاوان دهند، از آنان پذیرفته نشود. و عذابی دردناک [در پیش] دارند (۳۶) می‌خواهند که از آتش [جهنّم] بیرون آیند، حال آن که نمی‌توانند از آن بیرون آیند و آنان عذابی پایدار دارند (۳۷) و دستان مرد و زنِ دزد را، به کیفر عملی که مرتکب شده‌اند، به عنوان عبرتی از [جانب] خداوند ببرّید و خداوند پیروزمندِ فرزانه است (۳۸) پس هر آن کس که پس از ستمش توبه کند و کار شایسته انجام دهد، خداوند از او در می‌گذرد. بی‌گمان خداوند آمرزندهٔ مهربان است (۳۹) آیا ندانسته‌ای خداوند [است] که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست. هر کس را که بخواهد عذاب می‌کند و هر کس را که بخواهد، می‌آمرزد. و خداوند بر هر کاری تواناست(۴۰) ای رسول، کسانی که در [راه] کفر می‌کوشند، تو را اندوهگین نسازند، [چه] از کسانی که به زبانشان گفتند: ایمان آورده‌ایم ولی دلشان ایمان نیاورده است و چه از یهود [باشند] . [آنان] به سخن دروغ گوش فرا می‌دهند و برای گروهی که هنوز به نزد تو نیامده‌اند [برای جاسوسی] گوش فرا می‌دهند و کلمات را پس از [استقرار] در جایگاهش تحریف می‌کنند. و اگر آن به شما داده نشد، [از غیر آن] دوری کنید و هر کس خداوند گمراهی‌اش را خواسته باشد، هرگز در برابر خداوند برای او اختیاری نداری. اینان کسانی هستند که خداوند نخواسته است دلهایشان را پاک دارد. آنان در دنیا رسوایی [و خواری] و در آخرت عذابی بزرگ [در پیش] دارند (۴۱) [آنان پذیرا و] شنوای [سخن] دروغ [و] بسیار رشوه‌خوار هستند. پس اگر به نزد تو آیند، بین آنان داوری کن یا از آنان روی برتاب. و اگر از آنان روی گردانی، نخواهند توانست زیانی به تو برسانند و اگر داوری کردی، در میان آنان به داد داوری کن. بی‌گمان خداوند دادگران را دوست می‌دارد (۴۲) و چگونه تو را به داوری برمی‌گزینند، حال آن که تورات را که حکم خدا در آن است در نزدِ خود دارند، آنگاه [باز] پس از آن روی برمی‌تابند. و اینان مؤمن نیستند(۴۳) ما تورات را که هدایت و نور در خود دارد، نازل کردیم. پیامبرانی که [در برابر احکام الهی] تسلیمند، برای یهود و [همچنین] عالمان ربّانی و احبار به آنچه از کتاب خدا حافظ گردانده شده‌اند و بر آن گواه بودند، به آن حکم می‌کنند. پس از مردم مترسید و از من بترسید و به [جای] آیات من بهایی اندک مستانید. و هر کس که به آنچه خداوند نازل کرده است حکم نکند، ایناند که کافرند (۴۴) و در آن بر آنان مقرر داشتیم

که جان در برابر جان و چشم در برابر چشم و بینی در برابر بینی و گوش در برابر گوش و دندان در برابر دندان [قصاص] دارد. و جراحتها [هم] قصاص دارند. پس هر کس که از آن در گذرد، آن برایش کفّاره‌ای است و هر کس که به آنچه خداوند نازل کرده است حکم نکند اینانند که ستمکارند ﴿۴۵﴾ و در پی آنان عیسی فرزند مریم را، تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از او بود - که تورات است - فرستادیم و انجیل را که هدایت و نور در خود داشت و تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از آن بود - که تورات است - و هدایت و پند برای پرهیزگاران، به او دادیم ﴿۴۶﴾ و اهل انجیل باید به آنچه خداوند در آن نازل کرده است، حکم کنند و هر آن کس به آنچه خداوند نازل کرده است، حکم نکند، اینانند که نافرمانند ﴿۴۷﴾ و [این] کتاب را به راستی [و] تصدیق کنندهٔ کتابهایی که پیش از آن است و بر آنها حاکم است به تو نازل کردیم، پس در میان آنان به آنچه خداوند نازل کرده است، حکم کن و از خواسته‌های [نفسانی] آنان [به جای] آنچه از حقّ که به تو رسیده است، پیروی مکن. برای هر یک از شما شریعت و راهی قرار داده‌ایم. و اگر خداوند می‌خواست شما را یک امّت قرار می‌داد ولی [می‌خواهد] تا شما را در آنچه به شما داده است بیازماید. پس [به سوی] نیکی‌ها بشتابید، بازگشت همهٔ شما به سوی خداوند است، آنگاه شما را از [حقیقت] آنچه در آن اختلاف می‌ورزیدید، خبر می‌دهد ﴿۴۸﴾ و [فرمان دادیم] که در میان آنان به آنچه خداوند نازل کرده است حکم کن و از خواسته‌های [نفسانی] آنان پیروی مکن و از آنان برحذر باش که مبادا تو را از برخی از آنچه خداوند به تو نازل کرده است [به باطل] گرایش دهند، اگر روی برتابند، بدان که خداوند می‌خواهد آنان را به [سزای] برخی از گناهانشان عذاب کند. و بی‌گمان بسیاری از مردم نافرمانند ﴿۴۹﴾ آیا حکمِ [روزگار] جاهلیّت را می‌خواهند؟ و برای گروهی که یقین دارند، چه کسی در داوری بهتر از خداوند است ﴿۵۰﴾ ای مؤمنان، یهود و نصاری را دوستانِ [خویش] مگیرید. آنان دوستانِ یکدیگرند و هر کس از شما آنان را دوست گیرد، به راستی که خود از آنان است. بی‌گمان خداوند گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند ﴿۵۱﴾ آنگاه بیماردلان را می‌بینی که در [دوستی] آنان می‌کوشند. می‌گویند: می‌ترسیم که بلایی به ما برسد، پس نزدیک است که خداوند فتح یا چیزی [دیگر] از نزد خویش در میان آرد، آنگاه از آنچه در دل خویش نهان داشتند، پشیمان شوند ﴿۵۲﴾ و مؤمنان می‌گویند: آیا اینانند کسانی که [با] سخت‌ترین سوگندهای خویش به خداوند سوگند خوردند که آنان با شما هستند. کارهایشان تباه شده و زیانکار شده‌اند ﴿۵۳﴾ ای مؤمنان، هر کس از شما که از دینش برگردد [بداند که] خداوند گروهی را در میان

خواهد آورد که آنان را دوست می‌دارد و [آنان نیز] او را دوست می‌دارند. [قومی که] بر مؤمنان فروتن و
بر کافران درشتخویند، در راه خدا جهاد می‌کنند و از سرزنش هیچ سرزنش کننده‌ای نمی‌هراسند، این
فضلِ خداست، آن را به هر کس بخواهد می‌دهد. و خداوند گشایشگرِ داناست (٥٤) جز این نیست که
ولیّ شما، خداوند و رسولش و مؤمنانی هستند که نماز برپای می‌دارند و آنان در اوجِ فروتنی، زکات
می‌پردازند (٥٥) و هر کس خداوند و رسولش و مؤمنان را دوست بدارد، [بداند که] حزب خداست که
پیروزند (٥٦) ای مؤمنان، آنان را که دینتان را به ریشخند و بازی گرفتند [با این که] از کسانی‌اند که
پیش از شما کتاب یافته‌اند و [نیز دیگر] کافران را دوستِ [خویش] مگیرید. و اگر ایمان دارید، از خداوند
پروا بدارید (٥٧) و چون به نماز فرا می‌خوانید، آن را به ریشخند و بازیچه گیرند. این از آن است که
آنان قومی هستند که خرد نمی‌ورزند (٥٨) بگو: ای اهل کتاب، آیا جز [برای این] از ما عیب می‌گیرید که به
خداوند و آنچه به ما فرو فرستاده شده و آنچه پیش از این فرو فرستاده شده است ایمان آورده‌ایم و [جز
برای آن که] بیشترتان نافرمانید (٥٩) بگو: آیا به شما از کسی که در نزدِ خدا از این [هم] بد سرانجامتر
است، خبر دهم؟ [جزای] کسانی که خداوند آنان رااز رحمت خویش به دور داشته و بر آنان خشم گرفته
و آنان را [همچون] بوزینگان و خوکان قرار داده و [کسی که] طاغوت را پرستیده، اینان بد جایگاه‌تر و از
راه راست گمراه‌ترند (٦٠) و چون نزد شما می‌آیند، می‌گویند: «ایمان آوردیم.» در حالی که با کفر وارد شده
و قطعاً با همان [کفر] بیرون رفته‌اند. و خدا به آنچه پنهان می‌داشتند داناتر است (٦١) و بسیاری از آنان را
می‌بینی که در گناه و تعدّی و حرامخواری خود شتاب می‌کنند. واقعاً چه اعمال بدی انجام می‌دادند (٦٢)
چرا الهیّون و دانشمندان، آنان را از گفتار گناه [آلود] و حرامخوارگی‌شان باز نمی‌دارند؟ راستی چه بد
است آنچه انجام می‌دادند (٦٣) و یهود گفتند: «دست خدا بسته است.» دستهای خودشان بسته باد. و به
[سزای] آنچه گفتند، از رحمت خدا دور شوند. بلکه هر دو دست او گشاده است، هرگونه بخواهد
می‌بخشد. و قطعاً آنچه از جانب پروردگارت به سوی تو فرود آمده، بر طغیان و کفر بسیاری از ایشان
خواهد افزود، و تا روز قیامت میانشان دشمنی و کینه افکندیم. هر بار که آتشی برای پیکار برافروختند،
خدا آن را خاموش ساخت. و در زمین برای فساد می‌کوشند. و خدا مفسدان را دوست نمی‌دارد (٦٤) و اگر
اهل کتاب ایمان آورده و پرهیزگاری کرده بودند، قطعاً گناهانشان را می‌زدودیم و آنان را به بوستانهای پر
نعمت در می‌آوردیم (٦٥) و اگر آنان به تورات و انجیل و آنچه از جانب پروردگارشان به سویشان نازل

شده است، عمل می‌کردند، قطعاً از بالای سرشان [برکات آسمانی] و از زیر پاهایشان [برکات زمینی] برخوردار می‌شدند. از میان آنان گروهی میانه‌رو هستند، و بسیاری از ایشان بد رفتاری می‌کنند ﴿٦٦﴾ ای پیامبر، آنچه از جانب پروردگارت به سوی تو نازل شده، ابلاغ کن؛ و اگر نکنی پیامش را نرسانده‌ای. و خدا تو را از [گزند] مردم نگاه می‌دارد. آری، خدا گروه کافران را هدایت نمی‌کند ﴿٦٧﴾ بگو: «ای اهل کتاب، تا [هنگامی که] به تورات و انجیل و آنچه از پروردگارتان به سوی شما نازل شده است عمل نکرده‌اید بر هیچ [آیین بر حقّی] نیستید.» و قطعاً آنچه از جانب پروردگارت به سوی تو نازل شده، بر طغیان و کفر بسیاری از آنان خودهد افزود. پس بر گروه کافران اندوه مخور ﴿٦٨﴾ کسانی که ایمان آورده و کسانی که یهودی و صابئی و مسیحی‌اند، هر کس به خدا و روز بازپسین ایمان آورد و کار نیکو کند، پس نه بیمی برایشان است و نه اندوهگین خواهند شد ﴿٦٩﴾».

﴿وَ أَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِىٓءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَ رَسُولُهُ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَ إِن تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوٓا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى اللَّهِ وَ بَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾

[التوبه ۳]

«و اعلامی است از [سوی] خداوند و رسول او به مردمان در روز حجِّ اکبر که خداوند و رسولِ او از مشرکان بیزارند پس اگر توبه کنید آن برای شما بهتر است و اگر روی بگردانید، بدانید که از خداوند گزیر و گریزی ندارید. و کافران را به عذابی دردناک خبر ده».

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هَادُوا وَ الصَّٰبِئِينَ وَ النَّصَٰرَىٰ وَ الْمَجُوسَ وَ الَّذِينَ أَشْرَكُوٓا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَٰمَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ﴾ [الحج ۱۷]

«به راستی خداوند در میان مؤمنان و یهودیان و صابئین و مسیحیان و مجوس و مشرکان، در روز قیامت داوری خواهد کرد. خداوند بر همه چیز آگاه است».

﴿قُلْ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوٓا إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ مِن دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾

[الجمعه ٦]

«بگو: ای یهودیان، اگر می‌پندارید که شما دوستان خدا هستید نه دیگر مردمان، پس اگر راستگویید آرزوی مرگ کنید».

س- آیا شما یک کتاب جهانی هستید؟

ج- آری. هدایت و رهنمونی من برای تمام بشریت است:

﴿وَ مَا تَسْئَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [یوسف ۱۰۴]

«و بر این [دعوت] از آنان پاداشی نمی‌خواهی. آن جز پندی برای جهانیان نیست».

﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَـٰلَمِينَ نَذِيراً﴾ [الفرقان ۱]

«خجسته است کسی که «فرقان». را بر بنده‌اش نازل کرد تا برای جهانیان هشدار دهنده باشد».

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [ص ۸۷]

«این قرآن جز پندی برای جهانیان نیست».

﴿وَ مَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [القلم ۵۲]

«حال آن که آن [قرآن] جز پندی برای جهانیان نیست».

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [التکویر ۲۷]

«آن [قرآن] گفتهٔ شیطان رانده شده نیست».

س- موضوع شما چیست؟

ج- موضوع من انسان است:

﴿أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَـٰبَنِي ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَـٰنَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ [یس ۶۰]

«ای فرزندانِ آدم، آیا به شما حکم نکرده بودم که شیطان را نپرستید. که او برایتان دشمنِ آشکار است».

﴿يَـٰأَيُّهَا الْإِنسَـٰنُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ﴾ [الانفطار ۶]

«ای انسان، چه چیزی تو را [نسبت] به پروردگارِ بزرگوارت فریفت؟».

﴿يَـٰأَيُّهَا الْإِنسَـٰنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحاً فَمُلَـٰقِيهِ﴾ [الانشقاق ۶]

«ای انسان، تو تا [زمانِ لقای] پروردگارت در تلاشی سخت خواهی بود آنگاه به لقای او خواهی رسید».

﴿إِنَّ الْإِنسَـٰنَ لَفِي خُسْرٍ﴾ [العصر ۲]

«که انسان در زیانکاری است».

س- هدف شما چیست؟

ج- نجات انسان از گمراهی و رهنمون ساختن او به فلاح و رستگاری:

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ ءَامَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَـٰتِ إِلَى النُّورِ وَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا أَوْلِيَآؤُهُمُ الطَّـٰغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَـٰتِ أُولَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [البقره ٢٥٧]

«خداوند کارساز مؤمنان است، آنان را از تاریکیها به سوی نور بیرون می‌آورد و کسانی که کفر ورزیده‌اند، کارسازانشان طاغوت‌اند که آنان را از نور به سوی تاریکیها به دَر می‌برند. اینان دوزخی‌اند. آنان در آنجا جاودانه خواهند بود».

﴿الٓر كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَـٰتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ [ابراهیم ١]

«الر (الف. لام. را). [این] کتابی است که آن را به تو فرو فرستادیم تا مردم را به حکم پروردگارشان از تاریکیها به روشنایی برآوری، به سوی راه [خداوندِ] پیروزمندِ ستوده».

﴿هُوَ الَّذِى يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِۦٓ ءَايَـٰتٍ بَيِّنَـٰتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَـٰتِ إِلَى النُّورِ وَ إِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ [الحدید ٩]

«اوست کسی که بر بنده‌اش آیه‌های روشن نازل می‌کند تا شما را از تاریکیها به نور باز برد. و به یقین خداوند در حقّ شما بخشنده [و] مهربان است».

﴿رَّسُولاً يَتْلُوا عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِ اللَّهِ مُبَيِّنَـٰتٍ لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنَ الظُّلُمَـٰتِ إِلَى النُّورِ وَ مَن يُؤْمِن بِاللَّهِ وَ يَعْمَلْ صَـٰلِحاً يُدْخِلْهُ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَداً قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقاً﴾ [الطلاق ١١]

«[و هم] رسولی که آیاتِ خدا را به روشنی برایتان می‌خواند تا آنان را که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند از تاریکیها به سوی نور برآورد. و کسی که به خداوند ایمان آورد و کارِ شایسته انجام دهد [خداوند] او را به باغهایی که از فرو دستش جویباران روان است، در خواهد آورد که همیشه در آن جاودانه‌اند. به راستی خداوند رزق و روزیِ او را نیک گردانده است».

﴿وَ الْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنسَـٰنَ لَفِى خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾﴾ [العصر ٣-١]

«سوگند به زمان (١) که انسان در زیانکاری است (٢) مگر آنان که ایمان آورده‌اند و کردارِ شایسته کرده‌اند و همدیگر را به حق سفارش و همدیگر را به شکیبایی توصیه کرده‌اند (٣)».

س- آیا در مورد حقانیت کدام یک از مطالب شما شکی وجود دارد؟

ج- در هیچ یک *از مطالبم شکی* وجود *ندارد.* هر سخنم درست و یقینی و *ثابت است:*

﴿الْحَقُّ مِن رَّبِّکَ فَلَا تَکُن مِّنَ الْمُمْتَرِینَ﴾ [آل عمران ۶۰]

«[این سخن] از [جانب] پروردگار تو حقّ است، پس هرگز از شک آوردندگان مباش».

﴿مَّا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَیْنِ فِی جَوْفِهِ وَ مَا جَعَلَ أَزْوَاجَکُمُ الَّـٰئِی تُظَـٰهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَـٰتِکُمْ وَ مَا جَعَلَ أَدْعِیَآءَکُمْ أَبْنَآءَکُمْ ذَٰلِکُمْ قَوْلُکُم بِأَفْوَاهِکُمْ وَ اللَّهُ یَقُولُ الْحَقَّ وَ هُوَ یَهْدِی السَّبِیلَ﴾ [الاحزاب ۴]

«خداوند برای هیچ شخصی در درونش دو دل ننهاده و آن زنانتان را که مورد ظهار قرار می‌دهید مادرانتان قرار نداده است. و پسر خواندگانتان را پسرانِ شما نگردانده است. این سخنِ شما به زبانتان است و خداوند سخن حقّ می‌گوید. و او [به] راه [راست] رهنمون می‌شود».

﴿إِنَّ هَـٰذَا لَهُوَ حَقُّ الْیَقِینِ﴾ [الواقعه ۹۵]

«بی‌گمان این خبرِ راستِ یقینی است».

﴿وَ إِنَّهُ لَحَقُّ الْیَقِینِ﴾ [الحاقه ۵۱]

«و آن «حقّ الیقین». است».

س- دلائل حقانیت شما کدام است؟

ج- چند دلیل *از دلایل حقانیتم این است که:*

۱- هر سخنم *بر حقیقت استوار است:*

﴿وَ إِذَا قِیلَ لَهُمْ ءَامِنُوا بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَیْنَا وَ یَکْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُ وَ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقاً لِّمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنبِیَآءَ اللَّهِ مِن قَبْلُ إِن کُنتُم مُّؤْمِنِینَ﴾ [البقره ۹۱]

«و چون به آنان گفته شود: به آنچه خدا نازل کرده است ایمان آورید، گویند: به آنچه بر [پیامبر] ما فرو فرستاده شده است، ایمان می‌آوریم؛ و جز آن را انکار می‌کنند. در حالی که آن حقّ است [و] تصدیق کنندهٔ آنچه با خود دارند. بگو: اگر مؤمن بودید، پس چرا پیامبران خدا را پیش از این می‌کشتید».

﴿وَ مَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ مَا جَآءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَ نَطْمَعُ أَن یُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّـٰلِحِینَ﴾

[المائده ۸۴]

«و ما را چه شده است که به خداوند و به آنچه از حقّ که برایمان آمده است، ایمان نیاوریم، حال آن که

امیدواریم که پروردگارمان ما را در زمرهٔ صالحان در آورد».

﴿فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنبَٰؤُا مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ [الانعام ۵]

«به راستی حقّ را چون به سویشان آمد، دروغ انگاشتند. پس خبرهای آنچه ریشخندش می‌کردند، به آنان خواهد رسید».

﴿قُلْ يَٰأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَ مَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَ مَآ أَنَا عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ﴾ [یونس ۱۰۸]

«بگو: ای مردم، حقّ (وحی راستین) از [سوی] پروردگارتان برای شما آمده است. پس هر کس که راه بیاید، فقط به [سود] خودش راه می‌یابد. و هر کس که گمراه شود، فقط به [زیان] خود گمراه می‌شود و من بر شما نگهبان نیستم».

﴿الٓمٓر تِلْكَ ءَايَٰتُ الْكِتَٰبِ وَ الَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ الْحَقُّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

[الرعد ۱]

«المر (الف. لام. میم. را). اینها آیه‌های کتاب (قرآن) است. و آنچه از [سوی] پروردگارت به تو فرو فرستاده شده حقّ است ولی بیشتر مردم ایمان نمی‌آورند».

۲- در میان سخنانم تضادی وجود ندارد:

﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْءَانَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَٰفاً كَثِيراً﴾ [النساء ۸۲]

«آیا در قرآن تدبّر نمی‌کنند؟ و اگر از نزد غیر خدا بود، قطعاً در آن اختلافی بسیار، می‌یافتند».

۳- مانند من سخنی وجود ندارد:

﴿وَ إِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَ ادْعُوا شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ [البقره ۲۳]

«و اگر از آنچه که بر بندهٔ خود نازل کرده‌ایم، در شکّ‌اید، اگر راستگویید یک سوره مانند آن بیاورید و گواهانتان را - در برابرِ خداوند - [به یاری] بخوانید».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾

[یونس ۳۸]

«آیا می‌گویند: [پیامبر] آن را بر ساخته است؟ بگو: اگر راست می‌گویید، سوره‌ای مانند آن در میان آرید

و در برابر خداوند هر که را که می‌توانید [برای این کار] فرا خوانید».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ [هود ۱۳]

«آیا می‌گویند: آن را برساخته است؟ بگو: اگر راستگو هستید، ده سورهٔ برساخته مانند آن بیاورید و هر کس راکه بتوانید در برابر خداوند [به یاری] فرا خوانید».

۴- در من ذره‌ای کم و بیشی پدید نیامده است:

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ [الحجر ۹]

«بی‌گمان ما قرآن را فرو فرستاده‌ایم و به راستی ما نگهبان آن هستیم».

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَ إِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ (۴۱) لَّا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَ لَا مِنْ خَلْفِهِ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ (۴۲)﴾ [حم السجده ۴۲-۴۱]

«بی‌گمان کسانی که قرآن را - چون به آنان رسید - انکار کردند [از ما نهان نیستند] و به راستی آن کتابی گرانقدر است (۴۱) باطل از هیچ سمت و سو در آن راه نمی‌یابد از [سوی] فرزانهٔ ستوده فرو فرستاده شده است (۴۲)».

س- آیا پیش از شما نیز خداوند در دنیا کتابی فرستاده است؟

ج- آری. پیش از من خداوند چندین کتاب را فرو فرستاده است:

﴿ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَ الْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ مَلَائِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَ قَالُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَ إِلَيْكَ الْمَصِيرُ [البقره ۲۸۵]

«رسولِ [خدا] به آنچه از [سوی] پروردگارش بر او فرستاده شد، ایمان آورده است و مؤمنان [هم]. همگی به خداو فرشتگان و کتابها و فرستادگانش ایمان آورده‌اند [و گفتند:] میان هیچ یک از فرستادگانش فرق نمی‌گذاریم و گفتند: شنیدیم و اطاعت کردیم. پروردگارا، آمرزش تو را [می‌خواهیم] و بازگشت به سوی توست».

﴿فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَاءُو بِالْبَيِّنَاتِ وَ الزُّبُرِ وَ الْكِتَابِ الْمُنِيرِ﴾ [آل عمران ۱۸۴]

«پس اگر تو را دروغزن انگاشتند، [بدان که] پیش از تو [نیز] فرستادگانی [که] دلایل آشکار و صحیفه‌ها و کتابِ روشن آوردند، تکذیب شدند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ الْكِتَـٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَ الْكِتَـٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَ مَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَ مَلَـٰٓئِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلًا بَعِيداً﴾

[النساء ١٣٦]

«ای مؤمنان، به خدا و رسولش و آن کتابی که بر رسولش فرو فرستاده و آن کتابی که پیش از این نازل کرده است، ایمان آرید و هر کس به خدا و فرشتگانش و کتابهایش و فرستادگانش و روز قیامت کافر شود [بداند که] به گمراهی دور و درازی گرفتار آمده است».

﴿وَ إِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ بِالزُّبُرِ وَ بِالْكِتَـٰبِ الْمُنِيرِ﴾

[فاطر ٢٥]

«اگر [رسالتِ] تو را دروغ انگارند، بی‌گمان پیشینیانشان نیز [پیامبران] را دروغزن انگاشتند. رسولانشان نشانه‌های آشکار و نامه‌های [الهی] و کتاب روشن برایشان آوردند».

﴿وَ مَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَٰنَ الَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِن رُّوحِنَا وَ صَدَّقَتْ بِكَلِمَـٰتِ رَبِّهَا وَ كُتُبِهِ وَ كَانَتْ مِنَ الْقَـٰنِتِينَ﴾ [التحریم ١٢]

«و مریم دختر عمران را که پاکدامنی ورزید پس از روحِ خود در آن دمیدیم. و سخنانِ پروردگارش و کتابهای او را باور کرد و از فرمانبرداران بود».

چون تورات بر موسی علیه‌السلام **:**

﴿وَ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَآ أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَىْءٍ قُلْ مَنْ أَنزَلَ الْكِتَـٰبَ ٱلَّذِى جَآءَ بِهِ مُوسَىٰ نُوراً وَ هُدًى لِّلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَ تُخْفُونَ كَثِيراً وَ عُلِّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوٓا أَنتُمْ وَ لَآ ءَابَآؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِى خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ﴾ [الانعام ٩١]

«و خداوند را چنانکه سزاوارِ ارجِ اوست، ارج نگذاشتند. چون گفتند: خداوند بر هیچ بشری چیزی نازل نکرده است. بگو: چه کسی نازل کرده است کتابی را که موسی آن را نور و راهنما برای مردم آورده است که آن را به صورت ورقهایی در می‌آورید، [بخشی از] آن را آشکار و بسیاری [از آن را] نهان می‌دارید؟ و چیزی آموزش داده شدید، که شما و پدرانتان [آن را] نمی‌دانستید. بگو: خدا [آن را نازل نموده است]. آنگاه آنان را سرگرم کندوکاوشان واگذار».

﴿ثُمَّ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَـٰبَ تَمَاماً عَلَى الَّذِىٓ أَحْسَنَ وَ تَفْصِيلاً لِّكُلِّ شَىْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ

بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ﴾ [الانعام ١٥٤]

«آنگاه به موسی کتاب دادیم، برای این که [نعمت را] بر کسی که نیکی کرده است تمام کنیم و برای این که هر چیزی را بیان نماییم، و هدایت و رحمتی باشد، امید که به لقای پروردگارشان ایمان بیاورند»

﴿أَ فَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَ يَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَ مِن قَبْلِهِ كِتَـٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَاماً وَ رَحْمَةً أُولَـٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ مَن يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [هود ١٧]

«[دروغ می‌بافد] ؟ آنان [که در جستجوی حقیقت‌اند] به آن می‌گروند، و هر کس از گروههای [مخالف] به آن کفر ورزد آتش وعدگاه اوست. پس در آن تردید مکن که آن حق است [و] از جانب پروردگارت [آمده است] ولی بیشتر مردم باور نمی‌کنند».

﴿وَ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَـٰبَ وَ جَعَلْنَـٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا مِن دُونِى وَكِيلاً﴾ [بنی‌اسرائیل ٢]

«و به موسی کتابِ [آسمانی] دادیم و آن را برای بنی‌اسرائیل [مایهٔ] هدایت گردانیدیم [با این پیام] که: جز من کارسازی مگیرید».

﴿وَ لَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَـٰبَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ﴾ [المؤمنون ٤٩]

«و به موسی کتاب [آسمانی] دادیم. باشد که آنان راه یابند».

﴿وَ لَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَـٰبَ وَ جَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَـٰرُونَ وَزِيراً﴾ [الفرقان ٣٥]

«و به راستی به موسی کتاب [آسمانی] دادیم و برادرش، هارون را همراه او دستیار [ش] گردانیدیم».

زبور بر داود عليه‌السلام :

﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَـٰرُونَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُوراً﴾

[النساء ١٦٣]

«ما چنانکه به نوح و پس از او بر پیامبران وحی کردیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

﴿وَ رَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ الأَرْضِ وَ لَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ

زَبُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۵۵]

«و پروردگارت به [حالِ هر] کسی که در آسمانها و زمین است، داناتر است. و به راستی برخی از پیامبران را بر برخی [دیگر] برتری داده‌ایم و به داود زبور بخشیدیم».

و انجیل بر عیسی علیه‌السلام نازل شده:

﴿نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَـٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَ أَنزَلَ التَّوْرَاةَ وَ الْإِنجِيلَ﴾ [آل عمران ۳]

«کتاب (قرآن) را بر تو - تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی] که پیش از آن است - به حق فرو فرستاد و تورات و انجیل را [هم]».

﴿وَ قَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ وَ ءَاتَيْنَـٰهُ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ وَ هُدًى وَ مَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ [المائده ۴۶]

«و در پی آنان عیسی فرزند مریم را، تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از او بود - که تورات است - فرستادیم و انجیل را که هدایت و نور در خود داشت و تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از آن بود - که تورات است - و هدایت و پند برای پرهیزگاران، به او دادیم».

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَ الْأنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَـٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَـٰئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِيَ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند».

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَ أَمْوَٰلَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَ يُقْتَلُونَ وَعْداً عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَاةِ وَ الْإِنجِيلِ وَ الْقُرْءَانِ وَ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا

بِبَيْعِكُمُ الَّذِى بَايَعْتُم بِهِ وَ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ [التوبه ۱۱۱]

«خداوند از مؤمنان جانهایشان و اموالشان را به [بهای] آن که بهشت آنان را باشد، خریده است. در راه خدا جنگ می‌کنند و می‌کشند و کشته می‌شوند. [براساس] وعده‌ای که به راستی در تورات و انجیل و قرآن بر او [مقرّر] است. و چه کسی از خداوند به وعده‌اش وفادارتر است؟ پس به معامله‌ای که به آن دست زده‌اید شاد باشید. و این همان کامیابی بزرگ است».

﴿ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم بِرُسُلِنَا وَ قَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَ ءَاتَيْنَـٰهُ الْإِنجِيلَ وَ جَعَلْنَا فِى قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَ رَحْمَةً وَ رَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَـٰهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَآءَ رِضْوَٰنِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَـَٔاتَيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَ كَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَـٰسِقُونَ﴾ [الحدید ۲۷]

«سپس به دنبالِ آنان رسولانمان را فرستادیم و عیسی بن مریم را در پی آنان آوردیم و به او انجیل دادیم و در دلهای کسانی که از او پیروی کردند مهربانی و بخشایش قرار دادیم و رهبانیّتی که خود آن را پدید آوردند. [ما] آن را بر آنان مقرر نکرده بودیم. بلکه آنان برای به دست آوردن خشنودی خداوند [آن را برساختند] آنگاه چنانکه باید [حقش را] رعایت نکردند. پس به مؤمنان پاداشِ آنان را دادیم و بسیاری از آنان بدکار بودند».

به اضافهٔ آن برای چندین پیامبر دیگر، صحیفه‌هایی نازل گردیده است:

﴿وَ قَالُوا لَوْ لَا يَأْتِينَا بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّهِ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِى الصُّحُفِ الْأُولَىٰ﴾ [طه ۱۳۳]

«و گفتند: چرا نشانه‌ای از پروردگارش برای ما نمی‌آورد؟ آیا دلیلی روشن [از قبیل] آنچه در کتابهای پیشین است برایشان نیامده است؟».

﴿أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسَىٰ﴾ [النجم ۳۶]

«آیا به آنچه که در صحیفه‌های موسی بود، خبر داده نشد؟».

﴿إِنَّ هَـٰذَا لَفِى الصُّحُفِ الْأُولَىٰ ﴿۱۸﴾ صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَ مُوسَىٰ ﴿۱۹﴾﴾ [الاعلی ۱۹-۱۸]

«بی‌گمان این [گفته] در صحیفه‌های نخستین [هم] بود ﴿۱۸﴾ صحیفه‌های ابراهیم و موسی ﴿۱۹﴾».

س- آیا ایمان آوردن بر شما لازم است؟

ج- آری، بر من ایمان کامل لازم است. و انکار ورزیدن از یک حصه‌ام؛ هم معنی با انکار تمام من می‌باشد:

﴿وَ ءَامِنُوا بِمَآ أَنزَلْتُ مُصَدِّقاً لِّمَا مَعَكُمْ وَ لَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرِ بِهِ وَ لَا تَشْتَرُوا بِـَٔايَـٰتِى ثَمَناً قَلِيلاً وَ إِيَّـٰىَ فَاتَّقُونِ﴾ [البقره ۴۱]

«و به آنچه تصدیق کنندهٔ کتاب شما نازل کرده‌ایم، ایمان آرید و نخستین منکر او مباشید. و به [جای] آیه‌های من بهای اندک مستانید و [تنها] از من پروا بدارید».

﴿ثُمَّ أَنتُمْ هَـٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَ تُخْرِجُونَ فَرِيقاً مِّنكُم مِّن دِيَـٰرِهِمْ تَظَـٰهَرُونَ عَلَيْهِم بِـٱلْإِثْمِ وَ الْعُدْوَ ٰنِ وَ إِن يَأْتُوكُمْ أُسَـٰرَىٰ تُفَـٰدُوهُمْ وَ هُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَـٰبِ وَ تَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَ ٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ فِى الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَ مَا اللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ [البقره ۸۵]

«باز شمایید آن کسانی که همدیگر را می‌کشید و گروهی از خودتان را از دیارشان بیرون می‌رانید و علیه آنان به گناه و ستمکاری با همدیگر همکاری می‌کنید و اگر اسیر شده به نزد شما مـی‌آیند، بـرای [آزاد کردن] آنان فدیه می‌دهید، حال آن که بیرون راندن آنان [هم] بر شما حرام است. آیا به بخشی از کتاب [دربارهٔ باز خرید اسیران] ایمان می‌آورید و بـه بـخشی دیگـر [دربـارهٔ حـرمت جـنگ و بـیرون رانـدنِ یهودیان] انکار می‌ورزید؟ پس جزای کسی از شما که چنین کند چیست جز خواری در زندگانی دنیا؟ و در روز قیامت به سخت‌ترین عذاب باز برده می‌شوند و خداوند از آنچه می‌کنید غافل نیست».

﴿وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَ يَكْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُ وَ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقاً لِّمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنبِيَآءَ اللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ [البقره ۹۱]

«و چون به آنان گفته شود: به آنچه خدا نازل کرده است ایمان آورید، گویند: به آنچه بر [پیامبر] ما فرو فرستاده شده است، ایمان می‌آوریم؛ و جز آن را انکار می‌کنند. در حالی که آن حـقّ است [و] تـصدیق کنندهٔ آنچه با خود دارند. بگو: اگر مؤمن بودید، پس چرا پیامبران خدا را پیش از این می‌کشتید».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ادْخُلُوا فِى السِّلْمِ كَآفَّةً وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَ ٰتِ الشَّيْطَـٰنِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ [البقره ۲۰۸]

«ای مؤمنان، یکدست به اسلام در آیید و از گامهای شیطان پیروی مکنید، به راستی کـه او بـرای شـما دشمن آشکار است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ ءَامِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقاً لِّمَا مَعَكُم مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهاً فَنَرُدَّهَا

عَلَىٰٓ أَدْبَارِهَآ أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّآ أَصْحَـٰبَ السَّبْتِ وَ كَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولاً﴾ [النساء ۴۷]

«ای اهل کتاب، پیش از آن که چهره‌هایی را محو کنیم، آنگاه آنها را واپس گردانیم یا چنان که «اهل شنبه». را لعنت کردیم، لعنتشان کنیم. به چیزی که تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی که] با شماست، نازل کرده‌ایم، ایمان آورید و ارادهٔ خدا انجام شدنی است».

﴿هَٰٓأَنتُمْ أُولَآءِ تُحِبُّونَهُمْ وَ لَا يُحِبُّونَكُمْ وَ تُؤْمِنُونَ بِالْكِتَـٰبِ كُلِّهِ وَ إِذَا لَقُوكُمْ قَالُوٓا ءَامَنَّا وَ إِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ [آل عمران ۱۱۹]

«شمایید که آنان را دوست می‌دارید و [آنان] شما را دوست نمی‌دارند و به همهٔ کتاب [های آسمانی] ایمان می‌آورید. و چون با شما دیدار کنند، گویند: ایمان آورده‌ایم و چون تنها شوند، از [شدت] خشم انگشتان [خود را] بر [دشمنیِ] شما به دندان می‌گزند. بگو: در خشم خود بمیرید. بی‌گمان خداوند به راز دلها داناست».

﴿وَ إِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَ جَـٰهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَئْذَنَكَ أُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَ قَالُوا ذَرْنَا نَكُن مَّعَ الْقَـٰعِدِينَ﴾ [التوبه ۸۶]

«و چون سوره‌ای فرود آورده شود [با این پیام] که: به خداوند ایمان آورید و همراه با رسولش جهاد کنید، توانمندانشان از تو اجازه خواهند و گویند: ما را بگذار تا با خانه نشینان باشیم».

﴿فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ النُّورِ الَّذِىٓ أَنزَلْنَا وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ [التغابن ۸]

«پس به خدا و رسولِ او و نوری که نازل کرده‌ایم، ایمان بیاورید. و خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

س- آیا در مورد آمدن شما، در گذشته پیشگوئی‌ای وجود داشته است؟

ج- *آری، حضرت ابراهیم* عليه‌السلام *در یک دعای خویش به گونه‌ای واضح به سویم اشاره نموده است:*

﴿رَبَّنَا وَ ابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِكَ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [البقره ۱۲۹]

«پروردگارا، و از میان آنان [آنچنان] رسولی از خودشان برانگیز که آیه‌هایت را برایشان می‌خواند و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و آنان را پاک می‌دارد. بی‌گمان تویی پیروزمندِ فرزانه».

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ

يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [آل عمران ۱٦۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسولی برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

س- آیا پس از شما، کدام کتاب آسمانی می‌آید؟

ج- *نه خیر، پس از من کتابی نازل نمی‌شود. من بر آخرین پیامبران فرو فرستاده شده‌ام. از این رو، من آخرین کتاب آسمانی می‌باشم:*

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَـٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيماً﴾ [الاحزاب ۴۰]

«محمّد (ص) پدر هیچ کس از مردان شما نیست، بلکه رسول خدا و خاتمِ پیامبران است و خداوند به همه چیز داناست».

س- چه دلیلی برای اثبات محفوظ بودن خویش برای همیشه دارید؟

ج- *خدای تعالی، حفظم را تا قیامت خود ضمانت کرده است:*

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَـٰفِظُونَ﴾ [الحجر ۹]

«بی‌گمان ما قرآن را فرو فرستاده‌ایم و به راستی ما نگهبان آن هستیم».

من در هر زمان، در سینه‌های انسانها محفوظ می‌باشم:

﴿بَلْ هُوَ ءَايَـٰتٌ بَيِّنَـٰتٌ فِى صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَ مَا يَجْحَدُ بِئَايَـٰتِنَآ إِلَّا الظَّـٰلِمُونَ﴾ [العنکبوت ۴۹]

«بلکه آن [قرآن] در دلِ دانش یافتگان آیاتی روشن است و جز ستمکاران آیات ما را انکار نمی‌کنند».

همچنان، من در هر زمان، به‌گونه‌ای زبانی و نوشتاری موجود هستم:

﴿وَ هَـٰذَا كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَ لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ [الانعام ۹۲]

«و این [قرآن] کتابی است خجسته که آن را نازل کرده‌ایم، آنچه را که پیش از آن [از کتابهای آسمانی] بوده است تصدیق می‌کند. و تا اهالی مکه و کسانی را که در پیرامونش ساکنند، بیم دهی و کسانی که به آخرت ایمان می‌آورند به آن [نیز] ایمان می‌آورند و آنان بر نمازشان پایبندند».

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [ص ۸۷]

«این قرآن جز پندی برای جهانیان نیست».

﴿وَ مِن قَبْلِهِ كِتَـٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَاماً وَ رَحْمَةً وَ هَـٰذَا كِتَـٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَاناً عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَ بُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ﴾ [الاحقاف ۱۲]

«و پیش از آن کتاب موسی پیشوا و رحمت بود. و این کتابی است تصدیق کنندهٔ [آن] که به زبان عربی [نازل شده] است تا ستمکاران را هشدار دهد. و برای نوید دادن به نیکوکاران است».

﴿وَ مَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [القلم ۵۲]

«حال آن که آن [قرآن] جز پندی برای جهانیان نیست».

﴿إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَ قُرْءَانَهُ﴾ [القیامه ۱۷]

«جمعش و [آسان ساختنِ] خواندنش بر [عهدهٔ] ماست».

س- آیا پیامبر اکرم ﷺ، اجازهٔ کم کردن و افزون کردن در شما را داشتند؟

ج - هرگز نه:

﴿وَ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا ائْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَـٰذَا أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِيَ أَنْ أُبَدِّلَهُ مِن تِلْقَآیِ نَفْسِيَ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ إِنِّيَ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ [یونس ۱۵]

«و چون آیات ما که روشن [و شیوا] هستند بر آنان خوانده شود، کسانی که به لقای ما امید ندارند، گویند: قرآنی جز این در میان آر یا آن را دگرگون ساز. بگو: مرا نرسد که از پیشِ خود آن را تغییر دهم. جز از آنچه به من وحی می‌شود، پیروی نمی‌کنم من اگر پروردگارم را نافرمانی کنم از عذاب روز بزرگ می‌ترسم».

﴿وَ لَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَـٰجِزِينَ ﴿٤٧﴾﴾ [الحاقه ۴۷-۴۴]

«و اگر سخنانی بر ما برمی‌بست ﴿٤٤﴾ بی‌گمان از او به سختی انتقام می‌گرفتیم ﴿٤٥﴾ سپس بندِ دلش را می‌گسستیم ﴿٤٦﴾ پس هیچ کس از شما بازدارندهٔ [کیفر ما] از او نیست ﴿٤٧﴾».

س- آیا شما در تمام زوایای زندگی انسانی، هدایت و راهنمایی هستید؟

ج- *آری:* ﴿فَإِن زَلَلْتُم مِّن بَعْدِ مَا جَآءَتْكُمُ الْبَيِّنَـٰتُ فَاعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [البقره ۲۰۹]

«پس اگر بعد از آن که نشانه‌های روشن برایتان آمد، [از جای] لغزیدید، بدانید که خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَـٰمُ وَ مَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَ مَن يَكْفُرْ بِـَٔايَـٰتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ [آل‌عمران ۱۹]

«بی‌گمان دین [حقّ] به نزد خداوند، اسلام است. و اهل کتاب جز پس از آن که علم یافتند [آن هم] از روی رشک در میان خود، اختلاف نکردند و هر کس به آیاتِ خدا کفر ورزد [بداند] که خداوند زود شمار است».

﴿وَ مَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَـٰمِ دِيناً فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِي الْأَخِرَةِ مِنَ الْخَـٰسِرِينَ﴾ [آل‌عمران ۸۵]

«و هر کس دینی جز اسلام بجوید، هرگز از او پذیرفته نمی‌شود و او در آخرت از زیانکاران است».

﴿إِنَّ هَـٰذَا الْقُرْءَانَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَ يُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّـٰلِحَـٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْراً كَبِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۹]

«این قرآن به راهی هدایت می‌کند که آن استوارتر است و به مؤمنانی که کارهای شایسته می‌کنند بشارت می‌دهد که آنان پاداشی بزرگ دارند».

﴿وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ [الذاریات ۵۶]

«و جنّ و انس را جز برای آن که مرا بندگی کنند نیافریده‌ام».

س- دعوت شما چیست؟

ج- *دعوتم این است که انسان، دین پسندیده و مؤید خدای تعالی -اسلام- را بپذیرد:*

﴿فَإِن زَلَلْتُم مِّن بَعْدِ مَا جَآءَتْكُمُ الْبَيِّنَـٰتُ فَاعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [البقره ۲۰۹]

«پس اگر بعد از آن که نشانه‌های روشن برایتان آمد، [از جای] لغزیدید، بدانید که خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَـٰمُ وَ مَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَ مَن يَكْفُرْ بِـَٔايَـٰتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾ فَإِنْ حَآجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَ

مَنِ اتَّبَعَنِ وَ قُل لِّلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ وَ الْأُمِّيِّينَ ءَأَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوا وَّ إِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَٰغُ وَ اللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ ﴿۲۰﴾ [آل عمران ۲۰-۱۹]

«بی‌گمان دین [حقّ] به نزد خداوند، اسلام است. و اهل کتاب جز پس از آن که علم یافتند [آن هم] از روی رشک در میان خود، اختلاف نکردند و هر کس به آیاتِ خدا کفر ورزد [بداند] که خداوند زودشمار است ﴿۱۹﴾ پس اگر با تو احتجاج ورزند بگو: من از دل و جان خود را فرمانبردار خدا ساخته‌ام و آن کس [نیز] که از من پیروی کرد [چنین بود] و به اهل کتاب و امّی‌ها بگو: آیا مسلمان شده‌اید؟ پس اگر مسلمان شده‌اند [بدانند] که راه یافته‌اند. و اگر روی برتافتند، بر [عهدهٔ] تو تنها رساندن [پیام الهی] است و خدا به [حال] بندگان بیناست ﴿۲۰﴾ ».

﴿وَ مَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَـٰمِ دِيناً فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِي الْأَخِرَةِ مِنَ الْخَـٰسِرِينَ﴾ [آل عمران ۸۵]

«و هر کس دینی جز اسلام بجوید، هرگز از او پذیرفته نمی‌شود و او در آخرت از زیانکاران است».

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَ الدَّمُ وَ لَحْمُ الْخِنزِيرِ وَ مَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَ الْمُنْخَنِقَةُ وَ الْـمَوْقُوذَةُ وَ الْمُتَرَدِّيَةُ وَ النَّطِيحَةُ وَ مَآ أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَ مَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَ أَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَـٰمِ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَ اخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَـٰمَ دِيناً فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [المائده ۳]

«مردار و خون و گوشتِ خوک و آنچه [به هنگام سر بریدنش] نام غیر خدا بر آن برده شده و [حلال گوشتِ] خفه شده و به ضربِ [چوب و سنگ] مرده و از بلندی افتاده و به شاخ زدن مرده و آنچه درندگان خورده باشند - مگر آنچه [از موارد اخیر پیش گفته] که ذبحِ [شرعی] کرده باشید - و آنچه برای بتان ذبح شده‌اند و آن که با تیرهای فال تعیین قسمت کنید [همه] بر شما حرام شده است. [روی کردن به همهٔ] اینها نافرمانی است. امروز کافران از دین شما ناامید شده‌اند، پس از آنان مترسید و از من بترسید، امروز دینتان را برپا شما کامل کردم و نعمت خویش را بر شما تمام نمودم و اسلام را [به عنوان] دین بر شما پسندیدم. پس هر کس بی‌آنکه متمایل به گناه باشد در [حال] گرسنگی [به خوردن محرّمات] ناچار گردد، بداند که خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

﴿فَمَن يُرِدِ اللَّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَـٰمِ وَ مَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقاً حَرَجاً كَأَنَّمَا

يَصَّعَّدُ فِي السَّمَآءِ كَذَٰلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [الانعام ۱۲۵]

«پس هر کس را که خداوند بخواهد هدایتش کند دلش را برای [پذیرش] اسلام می‌گشاید. و هر کس را که بخواهد در بیراهی واگذارد، دلش را سخت تنگ کند که گویی در آسمان بالا می‌رود. و خداوند بدینسان ناپاکی را بر کسانی که ایمان نمی‌آورند، قرار می‌دهد».

﴿وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكاً لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَإِلَـٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَ بَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ﴾ [الحج ۳۴]

«و برای هر امّتی روش قربانی کردنی مقرر داشته‌ایم تا نام خداوند را بر آنچه از چهارپایان حلال گوشت که روزی‌شان کرده است، یاد کنند. معبودتان، معبود یگانه است، برای او تسلیم شوید. و به فروتنان نوید ده».

﴿وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَـٰغُ الْمُبِينُ﴾ [التغابن ۱۲]

«و از خداوند فرمان برید و از رسولِ [خدا هم] فرمان برید. پس اگر روی بگردانید [بدانید] که بر عهدهٔ رسول ما تنها پیام رساندن آشکار است».

و در هرکار و موضوع، از آن حضرت ﷺ پیروی کند:

﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

[آل عمران ۳۱]

«بگو: اگر خدا را دوست می‌دارید، از من پیروی کنید تا خدا شما را دوست بدارد و گناهان شما را برایتان بیامرزد و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُوْلِي الْأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَـٰزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلاً﴾

[النساء ۵۹]

«ای مؤمنان، از خداوند اطاعت کنید و از رسول [او] و صاحبان امرتان [هم] اطاعت کنید هرگاه در چیزی اختلاف کردید، اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، آن را به خدا و رسول بازگردانید. این بهتر و نیک انجام‌تر است».

﴿قُلْ يَـٰأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ

يُحْيِ وَ يُمِيتُ فَئَامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِى يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ كَلِمَـٰتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۸]

«بگو: ای مردم، من فرستادهٔ خداوند به سوی همهٔ شما هستم، کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست، معبود [راستینی] جز او نیست، زنده می‌کند و می‌میراند. پس به خداوند و رسول او، آن پیامبر درس ناخوانده‌ای که به خداوند و سخنان او ایمان دارد، ایمان آورید و از او پیروی کنید، باشد که راه یابید».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ لَا تُبْطِلُوٓا أَعْمَـٰلَكُمْ﴾ [محمد ۳۳]

«ای مؤمنان، از خداوند فرمان برید و از رسولِ [او نیز] فرمان برید و اعمالتان را باطل مکنید».

و برای سرافرازی آخرت، ایمان و عمل صالح را برگزینند:

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هَادُوا وَ النَّصَـٰرَىٰ وَ الصَّـٰبِئِينَ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [البقره ۶۲]

«به راستی کسانی از مؤمنان و یهودیان و ترسایان و صابئین که به خدا و روز قیامت ایمان آورده و کار شایسته کرده باشند، پاداششان را نزد پروردگارشان دارند. و نه بیمی بر آنان است و نه آنان اندوهگین شوند».

﴿وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ أُولَـٰئِكَ أَصْحَـٰبُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [البقره ۸۲]

«و کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، اینان بهشتی‌اند. آنان در آنجا جاودانه‌اند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هَادُوا وَ الصَّـٰبِئُونَ وَ النَّصَـٰرَىٰ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [المائده ۶۹]

«مؤمنان و یهودیان و صابئان و مسیحیان، هر کس که به خداوند و روز قیامت ایمان آورد و کار شایسته انجام دهد، هیچ بیمی بر آنان نیست و نه آنان اندوهگین شوند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ أَخْبَتُوٓا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَـٰئِكَ أَصْحَـٰبُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [هود ۲۳]

«کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند و [با روی نهادن] به سوی پروردگارشان فروتنی کرده‌اند، اینان بهشتی‌اند. آنان در آنجا جاودانه‌اند».

﴿وَ أُدْخِلَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَـٰمٌ﴾ [ابراهیم ۲۳]

«و کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند به حکم پروردگارشان به باغهایی در آورده شوند که فرودستِ آن جویباران روان است، در آن جاودانه‌اند. درودشان در آنجا «سلام». است».

﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ [العصر ۳]

«مگر آنان که ایمان آورده‌اند و کردارِ شایسته کرده‌اند و همدیگر را به حق سفارش و همدیگر را به شکیبایی توصیه کرده‌اند».

س- آیا شما تمام جزئیات زندگی انسانی را نیز، بیان داشته‌اید؟

ج- نه خیر، من تنها اصول و مبادی زندگی انسانی را به گونه‌ای مفصل بیان داشته‌ام؛ زیرا عهده‌دار تفصیل جزئیات و تمام تشریحات عملی، حاملم حضرت محمد ﷺ بوده‌اند:

﴿وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [آل عمران ۱۳۲]

«و از خداوند و رسولِ [او] فرمان برید، باشد که مشمول رحمت قرار گیرید».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُوْلِى الْأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَـٰزَعْتُمْ فِى شَىْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلاً﴾

[النساء ۵۹]

«ای مؤمنان، از خداوند اطاعت کنید و از رسول [او] و صاحبان امرتان [هم] اطاعت کنید هرگاه در چیزی اختلاف کردید، اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، آن را به خدا و رسول بازگردانید. این بهتر و نیک انجام‌تر است».

﴿وَ تَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقاً وَ عَدْلاً لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَـٰتِهِ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [الانعام ۱۱۵]

«و وعدهٔ پروردگارت از روی راستی و انصاف کامل است. برای سخنانش تغییر دهنده‌ای نیست. و او شنوای داناست».

﴿الٓر كِتَـٰبٌ أُحْكِمَتْ ءَايَـٰتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾ [هود ۱]

«الر (الف. لام. را.) این کتابی است که آیاتش استوار، آنگاه روشن شده است. از نزد [خداوندِ] فرزانهٔ آگاه [نازل] گشته است».

﴿بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ الزُّبُرِ وَ أَنزَلْنَآ إِلَيْکَ الذِّکْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [النحل ۴۴]

«[آنان را] با دلایل و کتابها [فرستادیم] و به تو قرآن نازل کردیم تا برای مردم روشن سازی آنچه را که بر آنان فرو فرستاده شده است و باشد که اندیشه کنند».

﴿وَ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْکَ الاکِتَـٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِی اخْتَلَفُوا فِيهِ وَ هُدًی وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

[النحل ٦۴]

«و کتاب را بر تو فرو نفرستادیم مگر [از آن روی] تا آنچه را که در آن اختلاف ورزیدند، برایشان روشن سازی و [نیز برای] راهنمایی و بخشایش برای گروهی که ایمان می‌آورند».

﴿لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِی رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً﴾

[الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

س- شما یک کتاب سخت و دشوار (فهم) هستید یا کتابی آسان؟

ج- خداوند بزرگ، مرا برای راهنمائی و هدایت، بسیار آسان و سهل و همگام با مقتضیات زمان فرستاده است:

﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَـٰهُ بِلِسَانِکَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَ تُنذِرَ بِهِ قَوْماً لُّدًّا﴾ [مریم ۹۷]

«پس جز این نیست که آن [قرآن را] به زبانت آسان نمودیم تا پرهیزگاران را با آن نوید و گروه ستیزه‌جویان را با آن هشدار دهی».

﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَـٰهُ بِلِسَانِکَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ [الدخان ۵۸]

«پس جز این نیست که آن [قرآن] را به زبانت آسان گرداندیم، باشد که پند پذیرند».

﴿وَ لَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾ [القمر ۴۰-۳۲-۲۲-۱۷]

«و به راستی قرآن را برای پندپذیری آسان گردانیدیم، پس آیا هیچ پندپذیری هست؟».

اما در مورد درک و فهم علوم و معارفم، نیاز به تفکر و اندیشهٔ بسیار وجود دارد:

﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْءَانَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَـٰفاً كَثِيراً﴾ [النساء ۸۲]

«آیا در قرآن تدبّر نمی‌کنند؟ و اگر از نزد غیر خدا بود، قطعاً در آن اختلافی بسیار، می‌یافتند».

﴿كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ مُبَٰرَكٌ لِّيَدَّبَّرُوٓا۟ ءَايَٰتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ [ص ۲۹]

«کتابی است خجسته که آن را بر تو فرو فرستاده‌ایم تا [انسانها] در آیه‌هایش تدبّر کنند و تا خردمندان پند گیرند».

﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَآ﴾ [محمد ۲۴]

«آیا در قرآن اندیشه نمی‌کنند یا بر دلها قفلِ آنها افتاده است».

س- اسلوب بیان شما چگونه است؟

ج- اسلوب بیانم، بسیار روشن، فطری و دلنشین است:

﴿يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَيَعْفُوا۟ عَن كَثِيرٍ قَدْ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٌ وَكِتَٰبٌ مُّبِينٌ﴾ [المائده ۱۵]

«ای اهل کتاب، رسول ما به سوی شما آمده است که بسیاری از آنچه از کتاب [آسمانی] را که نهان می‌داشتید، برای شما روشن می‌سازد و از [کوتاهی‌های] بسیاری در می‌گذرد. به راستی از [جانب] خدا برای شما نور و کتابی روشن آمده است».

﴿وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَٱحْذَرُوا۟ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ﴾ [المائده ۹۲]

«و از خداوند اطاعت کنید و از رسول [او نیز] اطاعت کنید و [از گناهان] برحذر باشید. اگر روی گردانیدید، بدانید که بر عهدهٔ رسولِ ما فقط پیام‌رسانی آشکار است».

﴿مَّا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ﴾ [المائده ۹۹]

«جز رساندنِ [پیام خداوند هیچ مسئولیتی] بر عهدهٔ رسول [خدا] نیست. و خداوند آنچه را که آشکار می‌کنید و آنچه را که نهان می‌دارید، می‌داند».

﴿الٓر تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ﴾ [یوسف ۱]

«الر (الف. لام. را) این آیه‌های کتاب روشنگر است».

﴿الٓر تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ وَقُرْءَانٍ مُّبِينٍ﴾ [الحجر ۱]

«الر (الف. لام. را) این آیه‌های کتاب [الهی] و قرآن روشنگر است».

﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ نَّحْنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن

دُونِهِ مِن شَیْءٍ کَذَٰلِکَ فَعَلَ الَّذِینَ مِن قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَـٰغُ الْمُبِینُ﴾ [النحل ۳۵]

«و مشرکان گفتند: اگر خداوند می‌خواست نه ما و نه پدرانمان [هیچ کس] به جای او هیچ چیزی را نمی‌پرستیدیم و جز به فرمان او هیچ چیزی را حرام نمی‌شمردیم. پیشینیان [نیز] چنین کردند. پس آیا بر [عهدهٔ] رسولان جز رساندن آشکار [مسئولیتی دیگر] هست؟».

﴿فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَیْکَ الْبَلَـٰغُ الْمُبِینُ﴾ [النحل ۸۲]

«پس اگر روی گردان شوند، [بدانند که] بر [عهدهٔ] تو فقط رساندن آشکار است».

﴿وَ لَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ یَقُولُونَ إِنَّمَا یُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِی یُلْحِدُونَ إِلَیْهِ أَعْجَمِیٌّ وَ هَـٰذَا لِسَانٌ عَرَبِیٌّ مُّبِینٌ﴾ [النحل ۱۰۳]

«و به راستی می‌دانیم که آنان (کافران) می‌گویند: حز این نیست که بشری به او می‌آموزد. زبان کسی که [این آموزش ادّعائی] را به او نسبت می‌دهند، عجمی است و این [قرآن به] زبان عربیِ روشن است».

﴿قُلْ أَطِیعُوا اللَّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَیْهِ مَا حُمِّلَ وَ عَلَیْکُم مَّا حُمِّلْتُمْ وَ إِن تُطِیعُوهُ تَهْتَدُوا وَ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَـٰغُ الْمُبِینُ﴾ [النور ۵۴]

«بگو: از خداوند فرمان برید و از رسول [او نیز] فرمان برید. و اگر روی بگردانند، بر [عهدهٔ] او (پیامبر) تنها همان است که به آن مکلّف شده است و بر [عهدهٔ] شماست آنچه تکلیف یافته‌اید. و اگر از او فرمان برید راه خواهید یافت. و بر [عهدهٔ] رسولِ [ما] جز پیام‌رسانی آشکار نیست».

﴿تِلْکَ ءَایَـٰتُ الْکِتَـٰبِ الْمُبِینِ﴾ [الشعراء ۲]

«این آیه‌های کتابِ مبین است».

﴿وَ إِن تُکَذِّبُوا فَقَدْ کَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِکُمْ وَ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَـٰغُ الْمُبِینُ﴾ [العنکبوت ۱۸]

«و اگر [وحی را] دروغ می‌انگارید، [بدانید که] امّتهایی پیش از شما [نیز آن را] دروغ انگاشتند. و بر عهدهٔ رسولِ [خدا] جز پیام رسانیِ آشکار نیست».

در آن، هیچگونه تعقید و ابهامی وجود ندارد:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِیٓ أَنزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْکِتَـٰبَ وَ لَمْ یَجْعَل لَّهُ عِوَجَا﴾ [الکهف ۱]

«ستایش خداوندی راست که بر بنده‌اش کتاب [آسمانی] فرو فرستاد و در آن کجی ننهاد».

﴿قُرْءَاناً عَرَبِیاً غَیْرَ ذِی عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ یَتَّقُونَ﴾ [الزمر ۲۸]

«قرآنِ عربیِ بی‌هیچ کژی [و کاستی] را [نازل کردیم] باشد که آنان پروا کنند».

من برای مؤثریت و دلنشین ساختن یک مطلب، آن را با روش‌ها و گونه‌های مختلف بیان می‌کنم، تا به‌آسانی فهمیده شود:

﴿وَ لَقَدْ صَرَّفْنَا فِی هَـٰذَا الْقُرْءَانِ لِیَذَّکَّرُوا وَ مَا یَزِیدُهُمْ إِلَّا نُفُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۴۱]

«و به راستی در این قرآن همه نوع سخن گفتیم تا پند پذیرند و [در حقّ] آنان جز گریز را نمی‌افزاید».

﴿وَ لَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِی هَـٰذَا الْقُرْءَانِ مِن کُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰ أَکْثَرُ النَّاسِ إِلَّا کُفُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۸۹]

«و به راستی در این قرآن از هر مثلی برای مردم گونه‌گون بیان کردیم که بیشتر مردم جز ناسپاسی را نپذیرفتند».

﴿وَ لَقَدْ صَرَّفْنَا فِی هَـٰذَا الْقُرْءَانِ لِلنَّاسِ مِن کُلِّ مَثَلٍ وَ کَانَ الْإِنسَـٰنُ أَکْثَرَ شَیْءٍ جَدَلاً﴾ [الکهف ۵۴]

«و به راستی در این قرآن برای مردمان از هر نوع مثل گونه‌گون بیان کردیم و انسان جدل پیشه‌تر از همه چیز است».

﴿وَ کَذَٰلِکَ أَنزَلْنَـٰهُ قُرْءَاناً عَرَبِیًّا وَ صَرَّفْنَا فِیهِ مِنَ الْوَعِیدِ لَعَلَّهُمْ یَتَّقُونَ أَوْ یُحْدِثُ لَهُمْ ذِکْراً﴾

[طه ۱۱۳]

«و بدینسان آن را قرآنی عربی نازل کردیم و از هشدار [ها] در آن گوناگون بیان داشتیم باشد که آنان پروا دارند یا در حقّ آنان پندی پدید آورد».

﴿وَ لَقَدْ صَرَّفْنَٰهُ بَیْنَهُمْ لِیَذَّکَّرُوا فَأَبَىٰ أَکْثَرُ النَّاسِ إِلَّا کُفُوراً﴾ [الفرقان ۵۰]

«و به راستی آن را در میانشان گوناگون بیان کردیم تا پند پذیرند. و بیشتر مردمان جز ناسپاسی را نپذیرند».

﴿وَ لَقَدْ أَهْلَکْنَا مَا حَوْلَکُم مِّنَ الْقُرَىٰ وَ صَرَّفْنَا الْأَیَـٰتِ لَعَلَّهُمْ یَرْجِعُونَ﴾ [الاحقاف ۲۷]

«و به راستی آبادیهایی را که در پیرامونتان قرار دارند، نابود کردیم و نشانه‌ها را گوناگون [در میان] آوردیم، باشد که آنان بازگردند».

س- روش استدلال شما چگونه است؟

ج- استدلالم کاملاً به‌گونه‌ای فطری است که بر بنیاد آن خود مخاطب، آهسته آهسته اقرار و اعتراف می‌کند:

﴿قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَآءِ وَ الْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَـٰرَ وَ مَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ يُخْرِجُ الْمَيِّت مِنَ الْحَيِّ وَ مَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ [يونس ۳۱]

«بگو: چه کسی از آسمان و زمین به شما روزی می‌دهد یا کیست که حاکم بر گوش و دیدگان است؟ و کیست که زنده را از مرده بیرون می‌آورد و مرده را از زنده بیرون می‌آورد؟ و کیست که کار [هستی] را تدبیر می‌کند؟ خواهند گفت: خدا. پس بگو: آیا پروا نمی‌کنید».

﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ [المؤمنون ۸۵]

«خواهند گفت: از آنِ خداست. بگو: آیا پند نمی‌پذیرید؟».

﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ [المؤمنون ۸۷]

«خواهند گفت: [همه] از آنِ خداوند هستند. بگو: آیا پروا نمی‌دارید؟».

﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ﴾ [المؤمنون ۸۹]

«خواهند گفت [همهٔ اینها] از آن خداوند است. بگو: پس از کجا فریب داده می‌شوید؟».

به اضافهٔ آن، من انسان را به اندیشه و تفکر در وجودش و آفاق و گوشه و کنار هستی و حوادث آن، فرا می‌خوانم تا حقایق آفاق و انفس را بفهمد و هم‌آهنگ با آن، شیوهٔ عملی صحیحی را برگزینند:

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَـٰفِ الَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ الْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ النَّاس وَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَآءِ مِن مَّآءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَ بَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٍ وَ تَصْرِيفِ الرِّيَـٰحِ وَ السَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَآءِ وَ الْأَرْضِ لَأَيَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقره ۱۶۴]

«به راستی در آفرینش آسمانها و زمین و [در پی یکدیگر] آمد و رفتِ شب و روز و در کشتی‌ای که در دریا برای بهره‌وری مردم، روان است و در آن که خداوند از آسمان آب باراند، آنگاه زمین را پس از پژمردنش با آن زندگی بخشید و در آن از هر جنبنده‌ای پراکند و در گرداندن بادها و ابرِ مسخّر بین آسمان و زمین برای گروهی که خرد می‌ورزند، نشانه‌هایی است».

﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَـٰماً وَ قُعُوداً وَ عَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَـٰذَا بَٰطِلاً سُبْحَـٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ [آل عمران ۱۹۱]

«آنان که خدا را ایستاده و نشسته و بر پهلوی خویش [آرمیده] یاد می‌کنند و در آفرینش آسمانها و زمین

اندیشه می‌کنند. [و می‌گویند:] پروردگارا، این را باطل نیافریده‌ای، پاکی برای توست، پس ما را از عذاب [جهنّم] حفظ کن».

﴿أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئاً وَ هُمْ يُخْلَقُونَ﴾ [الاعراف ۱۹۱]

«آیا چیزی را شریک می‌آورند که چیزی نمی‌آفریند. و خود [آنها] آفریده می‌شوند».

﴿وَ فِى الْأَرْضِ ءَايَـٰتٌ لِّلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَ فِىٓ أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾ وَ فِى السَّمَآءِ رِزْقُكُمْ وَ مَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ السَّمَآءِ وَ الْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ ﴿٢٣﴾﴾ [الذاریات ۲۳-۲۰]

«و در زمین برای اهل یقین نشانه‌هایی است (۲۰) و نیز در وجودتان [نشانه‌هایی است] آیا نمی‌نگرید؟ (۲۱) و روزیتان و آنچه وعده می‌یابید در آسمان [مقرّر] است (۲۲) پس سوگند به پروردگارِ آسمان و زمین آن مانندِ همین که شما سخن می‌گویید، حقّ است (۲۳) ».

﴿سَنُرِيهِمْ ءَايَـٰتِنَا فِى الْأَفَاقِ وَ فِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآءِ رَبِّهِمْ أَلَآ إِنَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطٌ ﴿٥٤﴾﴾

[حمٓ السجده ۵۴-۵۳]

«نشانه‌های خود را در کرانه‌های عالم و [هم] در نفس خودشان به آنان خواهیم نمایاند تا برای آنان روشن شود که آن حقّ است. آیا کافی نیست که پروردگارت بر همه چیز آگاه است؟ (۵۳) بدان که آنان از لقای پروردگارشان در شکّ‌اند. بدان که او به همه چیز احاطه دارد (۵۴) ».

س- ترتیب شما چگونه است؟

ج- من مجموعه‌ای از سوره‌های بسیار می‌باشم:

﴿وَ إِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَ ادْعُوا شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ﴾ [البقره ۲۳]

«و اگر از آنچه که بر بندهٔ خود نازل کرده‌ایم، در شکّ‌اید، اگر راستگویید یک سوره مانند آن بیاورید و گواهانتان را - در برابرِ خداوند - [به یاری] بخوانید».

﴿يَحْذَرُ الْمُنَـٰفِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِى قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزِءُوٓا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ﴾ [التوبه ٦۴]

«منافقان از آن بیم دارند که سوره‌ای در [بارهٔ] آنان فرود-آورده شود که آنان را به آنچه در دلهایشان

است خبر دهد. بگو: ریشخند کنید، بی‌گمان خداوند آشکار کنندۀ چیزی است که [از آن] بیم دارید».

﴿وَ إِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَ جَـٰهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَئْذَنَکَ أُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَ قَالُوا ذَرْنَا نَکُن مَّعَ الْقَـٰعِدِينَ﴾ [التوبه ۸٦]

«و چون سوره‌ای فرود آورده شود [با این پیام] که: به خداوند ایمان آورید و همراه با رسولش جهاد کنید، توانمندانشان از تو اجازه خواهند و گویند: ما را بگذار تا با خانه نشینان باشیم».

﴿وَ إِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّکُمْ زَادَتْهُ هَـٰذِهِ إِيمَـٰناً فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَـٰناً وَ هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ [التوبه ۱۲۴]

«و چون سوره‌ای فرستاده شود، کسی از آنان هست که می‌گوید: چه کسی از شماست که این [سوره در حقّ] او ایمان را افزون ساخته است؟ اما مؤمنان، ایمانشان را افزوده است. و آنان شادمان می‌گردند».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن کُنتُمْ صَـٰدِقِينَ﴾ [یونس ۳۸]

«آیا می‌گویند: [پیامبر] آن را بر ساخته است؟ بگو: اگر راست می‌گویید، سوره‌ای مانند آن در میان آرید و در برابر خداوند هر که را که می‌توانید [برای این کار] فرا خوانید».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَـٰتٍ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن کُنتُمْ صَـٰدِقِينَ﴾ [هود ۱۳]

«آیا می‌گویند: آن را برساخته است؟ بگو: اگر راستگو هستید، ده سورۀ برساخته مانند آن بیاورید و هر کس راکه بتوانید در برابر خداوند [به یاری] فرا خوانید».

﴿سُورَةٌ أَنزَلْنَـٰهَا وَ فَرَضْنَـٰهَا وَ أَنزَلْنَا فِيهَآ ءَايَـٰتٍ بَيِّنَـٰتٍ لَّعَلَّکُمْ تَذَکَّرُونَ﴾ [النور ۱]

«سوره‌ای است که آن را نازل کرده‌ایم و [احکام] آن را واجب گردانده‌ایم و در آن آیه‌های روشن نازل کرده‌ایم باشد که پند گیرید».

س- آیات شما چند گونه است؟

ج- آیاتم دو گونه‌اند: مُحْکَم و مُتَشَابه:

﴿هُوَ الَّذِیَ أَنزَلَ عَلَيْکَ الْکِتَـٰبَ مِنْهُ ءَايَـٰتٌ مُّحْکَمَـٰتٌ هُنَّ أُمُّ الْکِتَـٰبِ وَ أُخَرُ مُتَشَـٰبِهَـٰتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِی قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَـٰبَهَ مِنْهُ ابْتِغَآءَ الْفِتْنَةِ وَ ابْتِغَآءَ تَأْوِيلِهِ وَ مَا يَعْلَمُ تَـأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّـهُ وَ

الرَّٰسِخُونَ فِی الْعِلْمِ یَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِ کُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا وَ مَا یَذَّکَّرُ إِلَّآ أُولُوا الْأَلْبَٰبِ﴾ [آل عمران ۷]

«اوست کسی که بر تو کتاب نازل کرد [که] بخشی از آن آیه‌های «محکم». هستند، آنها اساس کتابند و [برخی] دیگر «متشابهات». هستند. پس اما آنان که در دل کژی دارند برای فتنه‌جویی و طلب تأویلش از آنچه از آن که متشابه است، پیروی می‌کنند و «تأویل». آن را جز خدا [کسی] نمی‌داند و راسخان در علم می‌گویند: به آن ایمان آورده‌ایم. همهٔ [آن از محکم و متشابه] از نزد پروردگار ماست و جز خردمندان پند نمی‌پذیرند».

س- آیا بسم الله الرحمن الرحیم، آیه‌ای از آیات شماست؟

ج- *بلی، بسم الله الرحمن الرحیم یک آیه، از آیات من است:*

﴿إِنَّهُ مِن سُلَیْمَٰنَ وَ إِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِیمِ﴾ [النمل ۳۰]

«آن [نامه] از سلیمان است و آن به نام خداوند بخشایندهٔ مهربان است».

س- آیا برخی از آیات شما، چندین بار تکرار شده است؟

ج- *آری، چند آیه‌ام چندین بار تکرار شده است، مانند:*

۱- *آیهٔ* ﴿فَبِأَیِّ ءَالَآءِ رَبِّکُمَا تُکَذِّبَانِ﴾ [الرحمن ۳]

«پس کدامین نعمت‌های پروردگارتان را انکار می‌کنید؟» ، ***سی و یک بار.***

۲- *آیهٔ* ﴿وَ لَقَدْ یَسَّرْنَا الْقُرْءَانَ لِلذِّکْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّکِرٍ﴾ [القمر ۱۷]

«ما برای نصیحت، این قرآن را آسان گردانیده‌ایم، پس آیا کسی هست که پند گیرد؟»

که چهار بار تکرار شده است.

۳- *آیهٔ* ﴿وَیْلٌ یَوْمَئِذٍ لِّلْمُکَذِّبِینَ﴾ [المرسلات ۱۵]

«وای در آن روز بر تکذیب کنندگان»، ***ده بار.***

س- چند آیهٔ جامع خویش را بیان فرمائید:

ج- *با دقت بشنوید:*

۱- ﴿وَ مَن یُطِعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ یَخْشَ اللَّهَ وَ یَتَّقْهِ فَأُوْلَٰٓئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [النور ۵۲]

«و هر کس خدا و پیامبرش را اطاعت کند، و از خدا بترسد و از مخالفت فرمانش بپرهیزد، چنین کسانی همه پیروزمندان واقعی‌اند».

۲ - ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَانَ وَ إِيتَآيِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ يَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَآءِ وَ الْمنكرِ وَ الْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [النحل ۹۰]

«همانا خداوند به عدل و احسان و بخشش به نزدیکان فرمان می‌دهد؛ و از فحشا و منکر و ستم، نهی می‌کند؛ خداوند به شما اندرز می‌دهد، شاید متذکر شوید».

۳ - ﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [آل‌عمران ۲۰۰]

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید (در برابر مشکلات و هوسها)، استقامت کنید؛ و در برابر دشمنان (نیز)، پایدار باشید و از مرزهای خود، مراقبت کنید و از خدا بپرهیزید، شاید رستگار شوید».

س- آیا شما الفاظی را به کار برده‌اید که به شکل حروف جداگانه خوانده می‌شود؟

ج- *آری، من ۱۳ لفظ را استعمال کرده‌ام که به نام حروف مُقَطَّعات یاد می‌شود و در آغاز سوره‌ها آمده است، که تفصیل آن به این گونه است:* الٓمٓ ، الٓمٓصٓ ، الٓر ، طٰهٰ ، طٰسٓ ، طٰسٓمٓ ، حٰمٓ ، حٰمٓ عٓسٓقٓ ، قٓ ، نٓ ، صٓ ، يٰسٓ و كٓهٰيٰعٓصٓ.

س- آیا در هنگام تلاوت کردن شما، سجده کردن لازم است؟

ج- *آری، چهارده موضعم چنان است که در هنگام تلاوت آن، سجده کردن لازم است:*

﴿إِنَّ الَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَ يُسَبِّحُونَهُ وَ لَهُ يَسْجُدُونَ﴾ [الاعراف ۲۰٦]

«کسانی که در نزد پروردگارت هستند از عبادتش گردنکشی نمی‌کنند و او را به پاکی یاد می‌کنند و [فقط] برای او سجده می‌کنند».

﴿وَ لِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعاً وَ كَرْهاً وَ ظِلَـٰلُهُم بِالْغُدُوِّ وَ الْأَصَالِ﴾ [الرعد ۱۵]

«و کسانی که در آسمانها و زمین‌اند خواه و ناخواه برای خداوند سجده می‌کنند و سایه‌هایشان [نیز] صبحگاهان و شامگاهان [برای خداوند سجده می‌کنند]».

﴿قُلْ ءَامِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوٓا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِن قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّداً﴾

[بنی‌اسرائیل ۱۰۷]

«بگو: [خواه] به آن ایمان آورید یا نیاورید، بی‌گمان دانش یافتگانِ پیش از آن - چون بر آنان خوانده می‌شود - بر چهره‌ها سجده‌کنان [بر زمین] می‌افتند».

﴿أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ وَ مِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَ مِن ذُرِّيَّـةِ

إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْرَٰءِيلَ وَ مِمَّنْ هَدَيْنَا وَ اجْتَبَيْنَآ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُ الرَّحْمَـٰنِ خَرُّوا سُجَّداً وَ بُكِيًّا﴾

[مریم ۵۸]

«اینان کسانی‌اند از [زمرهٔ] پیامبران از فرزندان آدم و از [نسل] آنان که با نوح [بر کشتی] سوار کردیم و از نسل ابراهیم و اسرائیل و از کسانی که [آنان را] هدایت کرده‌ایم و برگزیده‌ایم، که خداوند بر آنان انعام کرده است. چون آیات [خداوند] رحمان بر آنان خوانده می‌شد سجده کنان و گریان [به زمین] می‌افتادند».

﴿إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِئَايَـٰتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّداً وَ سَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾

[السجده ۱۵]

«تنها کسانی به آیات ما ایمان می‌آورند که چون به آن پند یابند، سجده کنان [بر زمین] افتند و پروردگارشان را با ستایش او به پاکی یاد کنند و آنان کبر نمی‌ورزند».

س- آیا شما در سخن خویش، سوگند نیز یاد کرده‌اید؟

ج- آری، به گونهٔ مثال: و العصر (سوگند به زمانه)، و الشمس (سوگند به خورشید)، و اللیل (سوگند به شب)، و غیره.

س- آیا شما در سخن خویش، از تشبیه نیز کار گرفته‌اید؟

ج- آری، من برای روشن شدن مطالبم از تشبیه کار گرفته‌ام. اینک یک تشبیه مرا ملاحظه فرمائید:

﴿مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنكبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتاً وَ إِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنكبُوتِ لَوْ كانُوا يَعْلَمُونَ﴾ [العنکبوت ۴۱]

«آنانی که خدا را گذاشته، کارسازان دیگری گرفته‌اند، مانند آن عنکبوت‌اند که خانه‌ای ساخت. حقیقت این است که سست بنیادترین خانه‌ها، خانهٔ عنکبوت است. کاش این مردم می‌دانستند».

در این مثال، کارسازان و یاران مشرکان به لانهٔ عنکبوت تشبیه شده؛ یعنی چنانکه خانهٔ عنکبوت، سست و بی‌بنیاد است، کارسازان و یاران این مردم ناتوان و خوار و بی‌ارزش‌اند.

س- آیا شما کدام استعاره را نیز به کار برده‌اید؟

ج- آری، من استعاره‌های بسیاری را به کار برده‌ام، مثلاً: (صم، بکم، عمی) صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا

يَرْجِعُونَ [البقره ۱۸]

«ایشان کرانند، لال (گنگ) اند و کوراند، پس آنان بر نمی‌گردند».

در این مثال، به‌گونهٔ استعاره به آن مردمی کرولال وکور گفته شده،که حق را نمی‌شنیدند و آن را نمی‌گفتند و نیز آن را نمی‌دیدند.

س- آیا شما پیشگوئی‌ای نیز کرده‌اید؟

ج- آری، من چند پیشگویی کرده‌ام که همه درست و راست از آب در آمده است. لطفاً این پیشگویی مرا ملاحظه فرمائید:

﴿وَ إِن كَادُوا لَيَستَفِزُّونَكَ مِنَ الأَرْضِ لِيُخرِجُوكَ مِنْهَا وَ إِذاً لا يَلْبَثُونَ خِلَفَكَ إِلَّا قَلِيلاً﴾

[بنی‌اسرائیل ۷۶]

«و نزدیک بود (با نیرنگ و توطئه) تو را از این سرزمین بلغزانند تا تو را از آن بیرون کنند؛ و هرگاه چنین می‌کردند، (گرفتار مجازات سخت الهی شده، و) پس از تو، جز مدت کمی باقی نمی‌ماندند».

که پس از ایشان مدت زیادی باقی نماندند (چنانکه در بدر، اکثریت سرکردگان‌شان کشته شدند).

س- آیا شما به فضیلت علم قایل هستید؟

ج- آری، علم از دیدگاه من، فضیلتی است ثابت و غیرقابل انکار:

﴿قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِ أَوْلِيَآءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعاً وَ لَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الأَعْمَىٰ وَ الْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِى الظُّلُمَـٰتُ وَ النُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَـٰبَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ وَ هُوَ الْوَٰحِدُ الْقَهَّـٰرُ﴾ [الرعد ۱۶]

«بگو: پروردگار آسمانها و زمین چه کسی است؟ [در پاسخ آنان] بگو: خداست. بگو: آیا به جای او دوستانی گرفته‌اید که برای خودشان [هم] اختیار سود و زیانی ندارند؟ بگو: آیا نابینا و بینا برابر است؟ [هرگز.] آیا تاریکیها و روشنی برابر است؟ آیا شریکانی برای خداوند قایل شده‌اند که همچون آفرینش او آفریده‌اند، آنگاه آفرینش [ها] بر آنها مشتبه شده است؟ بگو: خداوند آفرینندهٔ همه چیز است و او یگانهٔ قهّار است».

﴿أَمَّنْ هُوَ قَـٰنِتٌ ءَانَآءَ الَّيْلِ سَاجِداً وَ قَآئِماً يَحْذَرُ الأَخِرَةَ وَ يَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الَّذِينَ

يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَـٰبِ﴾ [الزمر ۹]

«آیا [کسی که شرحش را گفتیم، بهتر است] یا کسی که او در لحظه لحظهٔ شب سجده‌کنان و ایستاده به عبادت می‌پردازد. در حالی که از آخرت می‌ترسد و به بخشایش پروردگارش امید می‌دارد؟ بگو: آیا آنان که می‌دانند و آنان که نمی‌دانند برابرند؟ تنها خردمندان پند می‌پذیرند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَ أُنثَىٰ وَ جَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوباً وَ قَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات ۱۳]

«ای مردم، ما شما را از مرد و زنی آفریده‌ایم و شما را گروهها و قبیله‌هایی گردانده‌ایم تا همدیگر را بشناسید. گرامی‌ترینتان در نزد خداوند پرهیزگارترینتان است. بی‌گمان خداوند دانا [و] آگاه است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَـٰلِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَ إِذَا قِيلَ انشُزُوا فَانشُزُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَـٰتٍ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ المجادله ۱۱]

«ای مؤمنان، چون به شما گفته شد: در مجلس جا باز کنید، باز کنید تا خداوند [رحمتش را] برایتان فراخ گرداند، و چون گفته شود: برخیزید، برخیزید تا خداوند به مراتبی [منزلت] مؤمنانتان و کسانی را که علم یافته‌اند، بالا برد. و خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

س- آداب تلاوت شما چه و کدام است؟

ج- برای تلاوتم، رعایت آداب زیر لازم است:

۱- پاکیزه بودن:

﴿لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ [واقعه ۷۹]

«که جز پاک شدگان بر آن دست نزنید».

۲- نخست أعوذ بالله خواندن:

﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْءَانَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَـٰنِ الرَّجِيمِ﴾ [النحل ۹۸]

«پس هرگاه قرآن بخوانی، از شیطان رانده شده به خداوند پناه جوی».

۳- باز بسم‌الله گفتن:

﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِى خَلَقَ﴾ [العلق ۱]

«بخوان به [یمن] نامِ پروردگارت که [سراسر هستی را] آفرید».

۴- آهسته و با تأنی تلاوت کردن:

﴿أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَ رَتِّلِ الْقُرْءَانَ تَرْتِيلاً﴾ [المزمل ۴]

«یا اندکی بر آن بیفزا. و قرآن را چنان که باید، شمرده و شیوا بخوان».

۵- در تلاوت تیزی و شتاب نکردن:

﴿فَتَعَـٰلَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَ لَا تَعْجَلْ بِالْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَ قُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْماً﴾ [طه ۱۱۴]

«پس خداوند، فرمانروای راستین بزرگ و برتر است. و در [خواندنِ] قرآن پیش از آن که وحیِ آن بر تو انجام پذیرد، شتاب مکن. و بگو: پروردگارا، به من دانشی بیفزای».

﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ﴾ [القیامه ۱۶]

«زبان را به [تکرار] آن مجنبان تا به شتاب آن را [به خاطر بسپاری] ».

۶- با خشوع و فروتنی و نیایش، تلاوت کردن:

﴿وَ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَ يَزِيدُهُمْ خُشُوعاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۰۹]

«و بر چهره‌هایشان گریه‌کنان [بر زمین] می‌افتند و [قرآن] در حقّ آنان فروتنی می‌افزاید».

۷- با اندیشه و تدبر خواندن:

﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْءَانَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَـٰفاً كَثِيراً﴾ [النساء ۸۲]

«آیا در قرآن تدبّر نمی‌کنند؟ و اگر از نزد غیر خدا بود، قطعاً در آن اختلافی بسیار، می‌یافتند».

﴿كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ إِلَيْكَ مُبَـٰرَكٌ لِّيَدَّبَّرُوٓا ءَايَـٰتِهِ وَ لِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَـٰبِ﴾ [ص ۲۹]

«کتابی است خجسته که آن را بر تو فرو فرستاده‌ایم تا [انسانها] در آیه‌هایش تدبّر کنند و تا خردمندان پند گیرند».

۸- تلاوت مرا با دقت کامل و خاموشی شنیدن:

﴿وَ إِذَا قُرِئَ الْقُرْءَانُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَ أَنصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الاعراف ۲۰۴]

«و چون قرآن خوانده شود، به آن گوش فرا دهید و خاموش بمانید تا مورد رحمت قرار گیرید».

۹- در هنگام تلاوت آیات سجده، سجده نمودن:

﴿قُلْ ءَامِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوٓا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِن قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّداً﴾

[بنی‌اسرائیل ۱۰۷]

«بگو: [خواه] به آن ایمان آورید یا نیاورید، بی‌گمان دانش یافتگانِ پیش از آن - چون بر آنان خوانده می‌شود - بر چهره‌ها سجده‌کنان [بر زمین] می‌افتند».

﴿أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ وَ مِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَ مِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْرَٰٓءِيلَ وَ مِمَّنْ هَدَيْنَا وَ اجْتَبَيْنَآ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُ الرَّحْمَـٰنِ خَرُّوا سُجَّداً وَ بُكِيًّا﴾

[مریم ۵۸]

«اینان کسانی‌اند از [زمرهٔ] پیامبران از فرزندان آدم و از [نسل] آنان که با نوح [بر کشتی] سوار کردیم و از نسل ابراهیم و اسرائیل و از کسانی که [آنان را] هدایت کرده‌ایم و برگزیده‌ایم، که خداوند بر آنان انعام کرده است. چون آیات [خداوند] رحمان بر آنان خوانده می‌شد سجده کنان و گریان [به زمین] می‌افتادند».

﴿إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِـَٔايَـٰتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّداً وَ سَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾

[السجده ۱۵]

«تنها کسانی به آیات ما ایمان می‌آورند که چون به آن پند یابند، سجده کنان [بر زمین] افتند و پروردگارشان را با ستایش او به پاکی یاد کنند و آنان کبر نمی‌ورزند».

س- فضایل شما کدام است؟

ج- *فضیلت‌های من بسیار است، که شماری از آن به شرح زیر است:*

۱- *من کلام و سخن خدا جل جلاله می‌باشم:*

﴿وَ إِنْ أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَـٰمَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ﴾ [التوبه ٦]

«و اگر کسی از مشرکان از تو امان خواست، به او امان ده تا کلامِ خداوند را بشنود آنگاه او را به ایمنگاهش برسان. این از آن است که آنان گروهی ناآگاهند».

﴿وَ مَا كَانَ هَـٰذَا الْقُرْءَانُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ اللَّهِ وَلَـٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَ تَفْصِيلَ الْكِتَـٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [یونس ۳۷]

«و نسزد که این قرآن افترا [و] به غیرِ حکمِ خدا باشد بلکه تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی] است که پیش از اوست و تفصیلِ کتاب است. شکی در آن [روا] نیست. از [سوی] پروردگار جهانیان است».

﴿سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ إِلَىٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا كَلَـٰمَ اللَّهِ قُل لَّن تَتَّبِعُونَا كَذَٰلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِن قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلاً﴾

[الفتح ۱۵]

«بازپس گذاشتگان - خواهند گفت: ما را بگذارید از پیِ شما آییم. می‌خواهند وعدهٔ خدا را دگرگون سازند. بگو: هرگز از ما پیروی نخواهید کرد. خداوند از پیش چنین فرموده است. پس خواهند گفت: [نه]. بلکه با ما حسد می‌ورزید. حقّ این است که جز اندکی در نمی‌یافتند».

۲ - *مانند من، سخن و کلام دیگری وجود ندارد و من بهترین کلام و سخنم:*

﴿وَ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَ ادْعُوا شُهَدَاءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿۲۳﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَ لَن تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَـٰفِرِينَ ﴿۲۴﴾﴾ [البقره ۲۴-۲۳]

«و اگر از آنچه که بر بندهٔ خود نازل کرده‌ایم، در شکّ‌اید، اگر راستگویید یک سوره مانند آن بیاورید و گواهانتان را - در برابرِ خداوند - [به یاری] بخوانید ﴿۲۳﴾ پس اگر [چنین] نکردید - و به یقین نتوانید کرد - از آتشی بپرهیزید که هیزمش مردم و سنگها خواهند بود. برای کافران آماده شده است ﴿۲۴﴾».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ﴾

[یونس ۳۸]

«آیا می‌گویند: [پیامبر] آن را بر ساخته است؟ بگو: اگر راست می‌گویید، سوره‌ای مانند آن در میان آرید و در برابر خداوند هر که را که می‌توانید [برای این کار] فرا خوانید».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿۱۳﴾ فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَ أَن لَّا إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿۱۴﴾﴾ [هود ۱۴-۱۳]

«آیا می‌گویند: آن را برساخته است؟ بگو: اگر راستگو هستید، ده سورهٔ برساخته مانند آن بیاورید و هر کس راکه بتوانید در برابر خداوند [به یاری] فرا خوانید ﴿۱۳﴾ آنگاه اگر سخن شما را نپذیرند، بدانید که آن

[قرآن] به علم الهی فرو فرستاده شده است و آن که معبود [راستینی] جز او نیست. پس آیا شما گردن می‌نهید؟ (۱۴)».

﴿قُل لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَ الْجِنُّ عَلَىٰ أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَ لَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۸۸]

«بگو: اگر انس و جنّ گرد آیند بر آن که مانند این قرآن آورند، هرگز نمی‌توانند مانندش آورند و اگر چه برخی از آنان یاور برخی [دیگر] باشند».

۳- وظیفه‌ام، بیرون کردن مردم از تاریکی‌های کفر و جهل و بردن‌شان به سوی روشنی و نور و هدایت است:

﴿الر كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَٰتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ [ابراهیم ۱]

«الر (الف. لام. را). [این] کتابی است که آن را به تو فرو فرستادیم تا مردم را به حکم پروردگارشان از تاریکیها به روشنایی برآوری، به سوی راه [خداوندِ] پیروزمندِ ستوده».

﴿إِنَّ هَٰذَا الْقُرْءَانَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ أَقْوَمُ وَ يُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْراً كَبِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۹]

«این قرآن به راهی هدایت می‌کند که آن استوارتر است و به مؤمنانی که کارهای شایسته می‌کنند بشارت می‌دهد که آنان پاداشی بزرگ دارند».

۴- من به دلها صبر و به ذهن و اندیشه استواری و استحکام و پایداری عطا می‌کنم:

﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾

[النحل ۱۰۲]

«بگو: روح القدس آن را از [سوی] پروردگارت به حقّ فرود آورده است تا مؤمنان را استوار بدارد و [نیز] برای راهنمایی و مژده دادنِ تسلیم شدگان است».

۵- من برای درمان تمام بیماری‌های روانی پیام شفا می‌باشم:

﴿يَٰأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَ شِفَآءٌ لِّمَا فِى الصُّدُورِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾

[یونس ۵۷]

«ای مردم، از [سوی] پروردگارتان پندی [برای] شما آمده است و شفایی برای آن [دردی] که در سینه‌هاست و رهنمود و بخشایشی برای مؤمنان».

﴿وَ نُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَ لَا يَزِيدُ الظَّـٰلِمِينَ إِلَّا خَسَاراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۸۲]

«و از قرآن آنچه را که شفابخش و رحمت برای مؤمنان است، فرو می‌فرستیم. و [در حقّ] ستمکاران جز زیان نمی‌افزاید».

﴿وَ لَوْ جَعَلْنَـٰهُ قُرْءَاناً أَعْجَمِيّاً لَّقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ ءَايَـٰتُهُ ءَاعْجَمِيٌّ وَ عَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا هُدًى وَ شِفَآءٌ وَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ وَ هُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُوْلَـٰٓئِکَ يُنَادَوْنَ مِن مَّكَانٍ بَعِيدٍ﴾

[حمٓ السجده ۴۴]

«و اگر آن را قرآنی به زبان غیر عربی قرار می‌دادیم، به یقین می‌گفتند: چرا آیه‌هایش تفصیل داده [و روشن] نشده‌اند؟ آیا [قرآن] به زبان غیر عربی و [مخاطب] عربی است؟ بگو آن برای مؤمنان هدایت و شفاعت. و کسانی که ایمان نمی‌آورند در گوشهایشان سنگینی است. و آن [قرآن] بر آنان مایهٔ بی‌بصیرتی است. اینان از جایی دور ندا داده می‌شوند».

۶- من برای مؤمنان، مژده و بشارتم:

﴿قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِکَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَ هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ [البقره ۹۷]

«بگو: هر کس که دشمنِ جبرئیل باشد [چه باک] او آن [قرآن] را به حکم خدا - تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از آن است و رهنما و نوید دهندهٔ مؤمنان - بر دلِ تو نازل کرده است».

﴿وَ يَوْمَ نَبْعَثُ فِى كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيداً عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَ جِئْنَا بِکَ شَهِيداً عَلَىٰ هَـٰٓؤُلَآءِ وَ نَزَّلْنَا عَلَيْکَ الْكِتَـٰبَ تِبْيَـٰناً لِّكُلِّ شَىْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل ۸۹]

«و روزی که در [میان] هر امّتی گواهی از خودشان بر آنان برانگیزیم و تو را بر این [کافران] گواه آریم. و بر تو کتاب [آسمانی] برای روشن ساختن هر چیزی و راه نمودن و رحمت و مژده دادنِ مسلمانان نازل کردیم».

﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِن رَّبِّکَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾

[النحل ۱۰۲]

«بگو: روح القدس آن را از [سوی] پروردگارت به حقّ فرود آورده است تا مؤمنان را استوار بدارد و [نیز] برای راهنمایی و مژده دادنِ مسلمانان است».

﴿هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ [النمل ۲]

«هدایت و مژده برای مؤمنان است».

۷- *تأثیر و اثرگذاریم، مسلَّم و ثابت است:*

﴿قُلْ ءَامِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوٓا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِن قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّداً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۰۷]

«بگو: [خواه] به آن ایمان آورید یا نیاورید، بی‌گمان دانش یافتگانِ پیش از آن - چون بر آنان خوانده می‌شود - بر چهره‌ها سجده‌کنان [بر زمین] می‌افتند».

﴿وَ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَ يَزِيدُهُمْ خُشُوعاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۰۹]

«و بر چهره‌هایشان گریه‌کنان [بر زمین] می‌افتند و [قرآن] در حقّ آنان فروتنی می‌افزاید».

﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَـٰباً مُّتَشَـٰبِهاً مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَ قُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَآءُ وَ مَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ [الزمر ۲۳]

«خداوند بهترین سخن را نازل کرده است. کتابی همگون [و] مشتملِ مکرّرات. پوستهای آنان که از پروردگارشان می‌ترسند از [شنیدن] آن به لرزه می‌افتد. آنگاه پوستها و دلهایشان با یادِ خدا نرم می‌شود. این هدایت خداست که هر کس را بخواهد با آن هدایت می‌کند و هر کس را که خدا بیراه بگذارد، او هدایتگری ندارد».

﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَـٰذَا الْقُرْءَانَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَـٰشِعاً مُّتَصَدِّعاً مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ تِلْكَ الْأَمْثَـٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [الحشر ۲۱]

«اگر این قرآن را بر کوهی نازل می‌کردیم، به یقین آن را از بیمِ خدا خاکسار و از هم پاشیده می‌دیدی. و این مثلها را برای مردم می‌زنیم که آنان اندیشه کنند».

۸- *تلاوتم عبادتی بس بزرگ بشمار می‌رود:*

﴿الَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ الْكِتَـٰبَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَـٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ مَن يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ

الْخَـٰسِرُونَ﴾ [البقره ۱۲۱]

«کسانی که به آنان کتابِ [آسمانی / تورات] داده‌ایم، آن را چنان که سزاوار خواندنش است، می‌خوانند. این گروه به آن [هدایت] ایمان می‌آورند و کسانی که آن را انکار کنند، آنانند که زیانکارند».

﴿وَ اذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ ءَايَـٰتِ اللَّهِ وَ الْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفاً خَبِيراً﴾ [الاحزاب ۳۴]

«و هر آنچه را که از آیه‌های خداوند و حکمت در خانه‌هایتان خوانده می‌شود، یاد کنید، بی‌گمان خداوند باریک‌بینِ آگاه است».

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَـٰبَ اللَّهِ وَ أَقَامُوا الصَّلَـٰوةَ وَ أَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ سِرًّا وَ عَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَـٰرَةً لَّن تَبُورَ﴾ [فاطر ۲۹]

«به راستی آنان که کتاب خدا را می‌خوانند [و به آن عمل می‌کنند] و نماز برپا داشته‌اند و از آنچه روزیشان کرده‌ایم پنهان و پیدا می‌بخشند، امید به سودایی دارند که [هرگز] کاستی نمی‌پذیرد».

س- مخالفین بر شما، چه اعتراضها و انتقادهایی داشتند؟

ج- مخالفین در مورد من، انتقادهایی داشتند و از جمله اینکه:

۱- پیامبر اکرم ﷺ، مرا خود، ساخته و خداوند مرا فرو نفرستاده است:

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ﴾ [یونس ۳۸]

«آیا می‌گویند: [پیامبر] آن را بر ساخته است؟ بگو: اگر راست می‌گویید، سوره‌ای مانند آن در میان آرید و در برابر خداوند هر که را که می‌توانید [برای این کار] فرا خوانید».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَـٰتٍ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ﴾ [هود ۱۳]

«آیا می‌گویند: آن را برساخته است؟ بگو: اگر راستگو هستید، ده سورهٔ برساخته مانند آن بیاورید و هر کس راکه بتوانید در برابر خداوند [به یاری] فرا خوانید».

﴿بَلْ قَالُوٓا أَضْغَـٰثُ أَحْلَـٰمٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِـَٔايَةٍ كَمَآ أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ﴾ [الانبیاء ۵]

«بله گفتند: «خوابهای شوریده است، [نه] بلکه آن را بربافته، بلکه او شاعری است است. پس همان‌گونه که برای پیشینیان هم عرضه شد، باید برای ما نشانه‌ای بیاورد».

﴿وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَـٰذَا إِلَّآ إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَ أَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ فَقَدْ جَآءُو ظُلْماً وَ زُوراً﴾

[الفرقان ۴]

«و کافران گفتند: این [قرآن] جز دروغی نیست که [خود] آن را برساخته است و بر آن [کار] گروهی دیگر او را یاری داده‌اند. پس ستم و دروغ در میان آوردند».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّکَ لِتُنذِرَ قَوْماً مَّآ أَتَاهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِکَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ﴾

[السجده ۳]

«آیا می‌گویند: آن را برساخته است؟ [نه] بلکه آن حق [و] از سوی پروردگارت آمده است تا قومی را که هشدار دهنده‌ای پیش از تو به نزد آنان نیامده است، هشدرا دهی. باشد که آنان راه یابند».

۲- *اینکه هرگاه این مطلب پذیرفته شود که مرا خداوند فرو فرستاده،* باز این پرسش پدیدار *می‌شود که چرا به یکبارگی نازل نشده‌ام و چرا اندک اندک،* شرف نزول *یافته‌ام؟*

﴿وَ إِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَ جَـٰهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَئْذَنَکَ أُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَ قَالُوا ذَرْنَا نَکُن مَّعَ الْقَـٰعِدِينَ﴾ [التوبه ۸۶]

«و چون سوره‌ای فرود آورده شود [با این پیام] که: به خداوند ایمان آورید و همراه با رسولش جهاد کنید، توانمندانشان از تو اجازه خواهند و گویند: ما را بگذار تا با خانه نشینان باشیم».

﴿وَ إِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّکُمْ زَادَتْهُ هَـٰذِهِ إِيمَـٰناً فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَـٰناً وَ هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ [التوبه ۱۲۴]

«و چون سوره‌ای فرستاده شود، کسی از آنان هست که می‌گوید: چه کسی از شماست که این [سوره در حقّ] او ایمان را افزون ساخته است؟ اما مؤمنان، ایمانشان را افزوده است. و آنان شادمان می‌گردند».

﴿وَ إِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ يَرَاکُم مِّنْ أَحَدٍ ثُمَّ انصَرَفُوا صَرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُم بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ﴾ [التوبه ۱۲۷]

«و چون سوره‌ای فرو فرستاده می‌شود [از شرم] به همدیگر بنگرند [که] آیا کسی شما را می‌بیند؟ آنگاه بازگردند، خداوند دلهایشان را نظر به آن که گروهی‌اند که در نمی‌یابند، بگرداند».

﴿وَ قُرْءَاناً فَرَقْنَـٰهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُکْثٍ وَ نَزَّلْنَـٰهُ تَنزِيلاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۰۶]

«و قرآن را جزء جزء فرو فرستادیم تا آن را با درنگ بر مردم بخوانی و آن را بـه فـرستادنی [حکـمت

آمیز] فرو فرستادیم».

﴿وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ لَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْءَانُ جُمْلَةً وَٰحِدَةً كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَ رَتَّلْنَٰهُ تَرْتِيلاً﴾ [الفرقان ۳۲]

«و کافران گفتند: چرا قرآن یکباره بر او فرو فرستاده نشد؟ بدینسان [آن را نازل کردیم] تا با آن دلت را استوار داریم و آن را آرام [و شیوا] بخوانیم».

﴿وَ يَقُولُ الَّذِينَ ءَامَنُوا لَوْ لَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَ ذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأَوْلَىٰ لَهُمْ﴾ [محمد ۲۰]

«و مؤمنان می‌گویند: چرا سوره‌ای فرو فرستاده نشد؟ پس چون سوره‌ای با معنایی روشن نازل شود و در آن کارزار ذکر گردد، بیماردلان را می‌بینی مانند نگاهِ کسی که در اثر مرگ بیهوش شده باشد به تو می‌نگرند. پس وای به حال آنان».

۳- *اینکه رسول اکرم ﷺ، آن را به کمک یک شخص عجمی (غیر عرب «سلمان فارسی رضی الله عنه»)، ترتیب و تنظیم نموده است:*

﴿وَ لَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِى يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَ هَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ﴾ [النحل ۱۰۳]

«و به راستی می‌دانیم که آنان (کافران) می‌گویند: حز این نیست که بشری به او می‌آموزد. زبان کسی که [این آموزش ادّعائی] را به او نسبت می‌دهند، عجمی است و این [قرآن به] زبان عربیِ روشن است».

﴿وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّآ إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَ أَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ فَقَدْ جَآءُو ظُلْماً وَ زُوراً﴾ [الفرقان ۴]

«و کافران گفتند: این [قرآن] جز دروغی نیست که [خود] آن را برساخته است و بر آن [کار] گروهی دیگر او را یاری داده‌اند. پس ستم و دروغ در میان آوردند».

۴- باید من، بر یکی از دو مرد بزرگ -که بزرگان مکه و طائف بودند- نازل می‌شدم:

﴿وَ قَالُوا لَوْ لَا نُزِّلَ هَٰذَا الْقُرْءَانُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ﴾ [الزخرف ۳۱]

«و گفتند چرا این قرآن بر مردی بزرگ از [مردم] این دو شهر فرو فرستاده نشد؟».

۵- *اینکه در عوض من، قرآن دیگری نازل می‌شد که ملایمتر می‌بود و برایشان قابل قبول*

می‌گردید:

﴿وَ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا ائْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَـٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِيَ أَنْ أُبَدِّلَهُ مِن تِلْقَآیِ نَفْسِيَ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ إِنِّيَ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ [یونس ۱۵]

«و چون آیات ما که روشن [و شیوا] هستند بر آنان خوانده شود، کسانی که به لقای ما امید ندارند، گویند: قرآنی جز این در میان آر یا آن را دگرگون ساز. بگو: مرا نرسد که از پیشِ خود آن را تغییر دهم. جز از آنچه به من وحی می‌شود، پیروی نمی‌کنم من اگر پروردگارم را نافرمانی کنم از عذاب روز بزرگ می‌ترسم».

۶- اینکه از بنیاد و اساس مرا تبدیل نماید (آیات نکوهش بتها را از من بردارد):

﴿وَ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا ائْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَـٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِيَ أَنْ أُبَدِّلَهُ مِن تِلْقَآیِ نَفْسِيَ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ إِنِّيَ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ [یونس ۱۵]

«و چون آیات ما که روشن [و شیوا] هستند بر آنان خوانده شود، کسانی که به لقای ما امید ندارند، گویند: قرآنی جز این در میان آر یا آن را دگرگون ساز. بگو: مرا نرسد که از پیشِ خود آن را تغییر دهم. جز از آنچه به من وحی می‌شود، پیروی نمی‌کنم من اگر پروردگارم را نافرمانی کنم از عذاب روز بزرگ می‌ترسم».

۷- به من شعر و شاعری گفته شد:

﴿بَلْ قَالُوٓا أَضْغَـٰثُ أَحْلَـٰمٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِـَٔايَةٍ كَمَآ أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ﴾ [الانبیاء ۵]

«بله گفتند: «خوابهای شوریده است، [نه] بلکه آن را بربافته، بلکه او شاعری است است. پس همان‌گونه که برای پیشینیان هم عرضه شد، باید برای ما نشانه‌ای بیاورد».

﴿وَ مَا عَلَّمْنَـٰهُ الشِّعْرَ وَ مَا يَنبَغِى لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَ قُرْءَانٌ مُّبِينٌ﴾ [یس ۶۹]

«و به او شعر نیاموختیم و سزاوار او نیست. آن جز پندی و قرآنی آشکار نیست».

﴿أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ﴾ [الطور ۳۰]

«آیا می‌گویند: شاعری است که درباره‌اش چشم به راه رویداد روزگار هستیم؟».

﴿وَ مَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلاً مَّا تُؤْمِنُونَ﴾ [الحاقه ۴۱]

«و آن گفتهٔ شاعر نیست. اندکی ایمان می‌آورید».

۸- به من، *افسانه‌های بی‌سروپای پیشینیان* گفته شد:

﴿وَ مِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْکَ وَ جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَ فِيٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْراً وَ إِن يَرَوْا كُلَّ ءَايَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوکَ يُجَـٰدِلُونَکَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوٓا إِنْ هَـٰذَآ إِلَّآ أَسَـٰطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾

[الانعام ۲۵]

«و از آنان کسی هست که به تو گوش فرا می‌دهد. و بر دلهایشان پرده‌هایی افکنده‌ایم تا آن را نفهمند و در گوشهایشان سنگینی‌ای [گذاشته‌ایم] و اگر هر معجزه‌ای ببینند به آن ایمان نمی‌آورند. تا چون جدال کنان به نزدت آیند، کافران گویند: این جز افسانه‌های پیشینیان نیست».

﴿وَ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَـٰذَآ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّآ أَسَـٰطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾

[انفال ۳۱]

«و چون آیات ما بر آنان خوانده شود، گویند: شنیدیم، اگر بخواهیم مانند این توانیم گفت، این جز افسانه‌های پیشینیان نیست».

﴿وَ إِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوٓا أَسَـٰطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ [النحل ۲۴]

«و چون به آنان گفته شود؛ آنچه پروردگارتان نازل کرده است، چیست؟ گویند: افسانه‌های پیشینیان است».

﴿وَ قَالُوا أَسَـٰطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَ أَصِيلاً﴾ [الفرقان ۵]

«و گفتند: افسانه‌های پیشینیان است که آن را باز نوشته است و آن صبح و شام بر او املا می‌شود».

﴿إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَـٰتُنَا قَالَ أَسَـٰطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ [المطففین ۱۳]

«چون آیاتِ ما بر او خوانده شود، گوید: افسانه‌های پیشینیان است».

۹- به من، *خوابهای آشفته* گفته شد:

﴿بَلْ قَالُوٓا أَضْغَـٰثُ أَحْلَـٰمٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِـَٔايَةٍ كَمَآ أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ﴾ [الانبياء ۵]

«بله گفتند: «خوابهای شوریده است، [نه] بلکه آن را بربافته، بلکه او شاعری است است. پس همان‌گونه که برای پیشینیان هم عرضه شد، باید برای ما نشانه‌ای بیاورد».

۱۰ - مرا جادو شمردند:

﴿لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ وَ أَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَـٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَ أَنتُمْ تُبْصِرُونَ﴾ [الانبياء ۳]

«[در حالی که] دلهایشان سرگرم لهو است. و [این] ستمکاران در نهان به نجوی پرداختند که این [شخص] جز بشری مانند شما نیست. آیا در حالی که [حقیقت را] می‌بینید، به جادو روی می‌آورید؟».

﴿وَ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالُوا مَا هَـٰذَآ إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُكُمْ وَ قَالُوا مَا هَـٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ مُّفْتَرًى وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ إِنْ هَـٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾

[سبا ۴۳]

«و چون آیات ما به روشنی بر آنان خوانده شود، گویند: این [شخص] جز مردی نیست که می‌خواهد شما را از آنچه پدرانتان می‌پرستیدند بازدارد. و گویند: نیست این جز دروغی برساخته. و کافران [دربارهٔ] حق چون به آنان برسد، گویند: این جز سحری آشکار نیست».

﴿وَ لَمَّا جَآءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَـٰذَا سِحْرٌ وَ إِنَّا بِهِ كَـٰفِرُونَ﴾ [الزخرف ۳۰]

«و هنگامی که حقّ برایشان آمد، گفتند: این جادو است و ما منکرِ آنیم».

﴿وَ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ [الاحقاف ۷]

«و چون آیات روشن ما بر آنان خوانده شود، کافران دربارهٔ حق چون به آنان رسد، گویند: این جادویی آشکار است».

﴿فَقَالَ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ﴾ [المدثر ۲۴]

«آنگاه گفت: این جز جادویی پیشینه‌دار نیست».

س- چرا و روی چه انگیزه‌هایی با شما مخالفت صورت گرفت؟

ج- از سوی مردمانی گوناگون با من مخالفت به عمل آمد، که به چند انگیزه از عوامل مخالفتشان اشاره می‌شود:

۱ - پیروی خواهشات نفسانی:

﴿وَ كَذَّبُوا وَ اتَّبَعُوٓا أَهْوَآءَهُمْ وَ كُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقِرٌّ﴾ [القمر ۳]

«و دروغ انگاشتند و از خواسته‌های [نفسانی] خود پیروی کردند و هر کاری به غایتی [همخوان با خود]

می‌انجامد».

۲- تشویش و بیم از فقر و پریشان حالی:

﴿وَ قَالُوٓا إِن نَّتَّبِعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَآ أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَماً ءَامِناً يُجْبَىٰٓ إِلَيْهِ ثَمَرَٰتُ كُلِّ شَىْءٍ رِّزْقاً مِّن لَّدُنَّا وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [القصص ۵۷]

«و گفتند: اگر همراهِ تو از هدایت پیروی کنیم، از سرزمین خود ربوده [و رانده] می‌شویم. آیا آنان را در حرمی ایمن جای ندادیم که فرآورده‌های هر چیزی برای روزیِ [آنان] از نزدِ ما به آن رسانده می‌شود؟ بلکه بیشترشان نمی‌دانند».

۳- عادت زشت ظلم و تجاوزگری:

﴿بَلْ هُوَ ءَايَـٰتٌ بَيِّنَـٰتٌ فِى صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَ مَا يَجْحَدُ بِـَٔايَـٰتِنَآ إِلَّا الظَّـٰلِمُونَ﴾ [العنکبوت ۴۹]

«بلکه آن [قرآن] در دلِ دانش یافتگان آیاتی روشن است و جز ستمکاران آیات ما را انکار نمی‌کنند».

۴- تقلید کورکورانه از پدران و نیاکان:

﴿وَ إِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَآ أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ أَوَ لَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئاً وَ لَا يَهْتَدُونَ﴾ [البقره ۱۷۰]

«و چون به آنان گفته شود: از آنچه خدا نازل کرده است پیروی کنید، گویند: [نه] بلکه از شیوه‌ای که نیاکانمان را بر آن یافته‌ایم، پیروی می‌کنیم. آیا [چنین می‌کنند] اگرچه پدرانشان چیزی نفهمیده و راه نیافته باشند؟».

﴿وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ اللَّهُ وَ إِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ أَوَ لَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئاً وَ لَا يَهْتَدُونَ﴾ [المائده ۱۰۴]

«و چون به آنان گفته شود: به سوی آنچه خداوند فرو فرستاده است و به سوی رسولِ [خدا] بیایید، گویند: آنچه نیاکانمان را بر آن یافته‌ایم برای ما بس است. [آیا چنین می‌گویند] هر چند که پدرانشان چیزی نمی‌دانسته، و [هیچ راهی] نمی‌یافتند؟».

۵- تعصب احمقانه با همدیگر و خشم و نخوت جاهلی:

﴿صٓ وَ الْقُرْءَانِ ذِى الذِّكْرِ ﴿۱﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِى عِزَّةٍ وَ شِقَاقٍ ﴿۲﴾﴾ [ص ۲-۱]

«ص. (صاد) سوگند به قرآنِ پندآموز ﴿۱﴾ آری کافران در سرکشی و ستیزند ﴿۲﴾».

﴿إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ أَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَىٰ وَ كَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَ أَهْلَهَا وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيماً﴾ [الفتح ۲۶]

«آنگاه که کافران در دلهای خود حمیّت - همان حمیّت جاهلیّت - در آوردند. آنگاه خداوند آرامش خود را بر رسولش و [نیز] بر مؤمنان نازل کرد و آنان را به کلمهٔ تقوی ملزم ساخت و به آن سزاوارتر و اهلِ آن بودند و خداوند به همه چیز داناست».

۶- تمایل به گناه و معصیت و اندیشهٔ گنهکارانه داشتن:

﴿وَ مَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ﴾ [المطففين ۱۲]

«و جز ستمگرِ گناهکار [کسی] آن را دروغ نمی‌انگارد».

۷- ناروائی و بی‌انصافی و حسد:

﴿وَ لَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَ كَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُم مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿۸۹﴾ بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ بَغْياً أَن يُنَزِّلَ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ وَ لِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿۹۰﴾﴾ [البقره ۹۰-۸۹]

«و چون کتابی - تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی] با آنان است - از سوی خدا برایشان آمد و [با این که] پیش از این [به همین خاطر] بر کافران پیروزی می‌جستند، چون آنچه را که می‌شناختند به آنان رسید، آن را انکار کردند، پس نفرینِ خدا بر کافران باد ﴿۸۹﴾ بد است چیزی که خودشان را به بهای آن فروختند که به آنچه خدا نازل کرده است، کافر شوند [آن هم] از روی رشک بر آن که خداوند از فضل خویش بر هر کس از بندگانش که خواهد فرو می‌فرستد، پس سزاوارِ خشمی بر خشمی [دیگر] شدند. و کافران عذابی خوار کننده [در پیش] دارند ﴿۹۰﴾».

﴿وَ كَذَٰلِكَ أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ مِنْ هَٰؤُلَاءِ مَن يُؤْمِنُ بِهِ وَ مَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ﴾ [العنكبوت ۴۷]

«و بدینسان به تو کتاب [آسمانی] نازل کردیم. پس کسانی که به آنان کتاب [آسمانی] بخشیدیم به آن ایمان می‌آورند و از همینان [نیز] کسی هست که به آن ایمان می‌آورد. و آیات ما را جز کافران انکار نمی‌کنند».

باب ۲:

اندیشهٔ قرآن در مورد جهان هستی و کائنات

س- در مورد این دنیا، نگرش و نظر شما چگونه است؟

ج- دنیا، *جایگاه آزمون و امتحان انسان است:*

﴿وَ أَنزَلْنَآ إِلَيْکَ الْکِتَـٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْکِتَـٰبِ وَ مُهَيْمِناً عَلَيْهِ فَاحْکُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَکَ مِنَ الْحَقِّ لِکُلٍّ جَعَلْنَا مِنکُمْ شِرْعَةً وَ مِنْهَاجاً وَ لَوْ شَآءَ اللَّهُ لَجَعَلَکُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَـٰکِن لِّيَبْلُوَکُمْ فِی مَآ ءَاتَاکُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَٰتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُکُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُکُم بِمَا کُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ [المائده ۴۸]

«و [این] کتاب را به راستی [و] تصدیق کنندهٔ کتابهایی که پیش از آن است و بر آنها حاکم است به تو نازل کردیم، پس در میان آنان به آنچه خداوند نازل کرده است، حکم کن و از خواسته‌های [نفسانی] آنان [به جای] آنچه از حقّ که به تو رسیده است، پیروی مکن. برای هر یک از شما شریعت و راهی قرار داده‌ایم. و اگر خداوند می‌خواست شما را یک امّت قرار می‌داد ولی [می‌خواهد] تا شما را در آنچه به شما داده است بیازماید. پس [به سوی] نیکی‌ها بشتابید، بازگشت همهٔ شما به سوی خداوند است، آنگاه شما را از [حقیقت] آنچه در آن اختلاف می‌ورزیدید، خبر می‌دهد».

﴿وَ هُوَ الَّذِی جَعَلَکُمْ خَلَـٰٓئِفَ الْأَرْضِ وَ رَفَعَ بَعْضَکُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَـٰتٍ لِّيَبْلُوَکُمْ فِی مَآ ءَاتَاکُمْ إِنَّ رَبَّکَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَ إِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [الانعام ۱۶۵]

«و او کسی است که شما را فرمانروایان زمین گرداند. و برخی از شما را به مراتبی بر برخی دیگر برتری

بخشید تا در آنچه به شما داده است شما را بیازماید. به راستی که پروردگارت زود کیفر است و او آمرزندهٔ مهربان است».

﴿وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ فِی سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً وَ لَئِن قُلْتَ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ مِن بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾

[هود ۷]

«و او کسی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید و عرشش بر آب بود تا شما را بیازماید که کدام یک از شما نیک کردارتر است؟ و اگر بگویی که شما پس از مرگ برانگیخته می‌شوید، کافران گویند: این [سخن] جز جادوی آشکار نیست».

﴿إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً﴾ [الکهف ۷]

«ما آنچه را بر زمین است [مایهٔ] آرایش برای آن قرار داده‌ایم تا آنان را بیازماییم که کدام یک از آنان نیک کردارتر است».

دنیا، جایی است فناپذیر، که پس از آن قیامت برپا می‌شود و سرای مستقل دیگری عرض وجود می‌کند که ثابت و جاودان است:

﴿إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَـٰوةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَـٰهُ مِنَ السَّمَآءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَ الْأَنْعَـٰمُ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَ ازَّيَّنَتْ وَ ظَنَّ أَهْلُهَآ أَنَّهُمْ قَـٰدِرُونَ عَلَيْهَآ أَتَاهَآ أَمْرُنَا لَيْلاً أَوْ نَهَاراً فَجَعَلْنَـٰهَا حَصِيداً كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْأَيَـٰتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [یونس ۲۴]

«جز این نیست که وصف زندگانی دنیا چون آبی است که آن را از آسمان فرو فرستیم، آنگاه به آن رُستنیِ زمین - از آنچه مردم و چهارپایان می‌خورند - در هم آمیخت [و انبوه شد] تا وقتی که زمین پیرایه‌اش را به دست آورد و آراسته شد و اهلش گمان بردند که بر [بهره‌گیری از] آن توانا هستند. [آنگاه] فرمان ما در شب یا روز به آن در رسید. و آن را [چون کشتِ] درو شده گردانیدیم که گویی دیروز هیچ نبوده است. آیات [خود] را بدینسان برای گروهی که اندیشه می‌کنند، به روشنی بیان می‌کنیم».

﴿وَ اضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ الْحَيَـٰوةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَـٰهُ مِنَ السَّمَآءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيماً تَذْرُوهُ الرِّيَـٰحُ وَ كَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِراً﴾ [الکهف ۴۵]

«مثل زندگانی دنیا را برای آنان مانند آبی بیان کن که از آسمان آن را فرو فرستادیم، آنگاه رستنیِ زمین

به [وسیلهٔ] آن در هم آمیخت [و انبوه شد] سرانجام درهم شکسته شد که بادها آن را پراکنده می‌ساختند و خداوند بر هر کاری توانمند است».

این دنیا، یک بازی و سرگرمی است:

﴿وَ مَا الْحَيَـٰوةُ الدُّنْيَآ إِلَّا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ لَلدَّارُ الْأَخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ [الانعام ۳۲]

«و زندگانی دنیا جز بازیچه و لهو نیست. و قطعاً سرای آخرت برای کسانی که پروا می‌دارند، بهتر است. آیا خرد نمی‌ورزید؟».

﴿وَ مَا هَـٰذِهِ الْحَيَـٰوةُ الدُّنْيَآ إِلَّا لَهْوٌ وَ لَعِبٌ وَ إِنَّ الدَّارَ الْأَخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾

[العنکبوت ۶۴]

«و این زندگانی دنیا جز سرگرمی و بازیچه نیست. و البته اگر می‌دانستند، سرای آن جهانی همان زندگانیِ [راستین] است».

﴿إِنَّمَا الْحَيَـٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ إِن تُؤْمِنُوا وَ تَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ وَ لَا يَسْئَلْكُمْ أَمْوَٰلَكُمْ﴾

[محمد ۳۶]

«جز این نیست که زندگانی دنیا بازیچه و سرگرمی است. و اگر ایمان آورید و پرهیزگار باشید، پاداشهایتان را به شما می‌دهد و اموالتان را از شما نمی‌طلبد».

﴿اعْلَمُوٓا أَنَّمَا الْحَيَـٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَٰلِ وَ الْأَوْلَـٰدِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَـٰماً وَ فِي الْأَخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَ مَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَٰنٌ وَ مَا الْحَيَـٰوةُ الدُّنْيَآ إِلَّا مَتَـٰعُ الْغُرُورِ﴾ [الحدید ۲۰]

«بدانید که زندگانی دنیا بازیچه و بیهودگی و آرایش و فخرفروشی در میانتان و افزونخواهی در اموال و اولاد است. چون وصف بارانی که رستنی‌اش زارعان را به شگفت آورد، سپس خشک شود و آن را زرد بینی، سپس خرد و ریز گردد. و در آخرت [هم] عذابی سخت و [هم] آمرزش و خشنودی از سوی خدا خواهد بود. و زندگانی دنیا جز مایهٔ فریب نیست».

جایگاه فریب است:

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ وَ إِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ فَمَن زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَ مَا الْحَيَـٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَـٰعُ الْغُرُورِ﴾ [آل عمران ۱۸۵]-

«هر موجود زنده‌ای چشندۀ [طعم] مرگ است. و جز این نیست که پاداشهایتان را در روز قیامت، به تمام و کمال خواهید یافت. پس هر کس که از آتش [جهنّم] دور داشته و به بهشت در آورده شود، بی‌شک رستگار شده است. و زندگانی دنیا جز مایۀ فریب نیست».

﴿وَ ذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِباً وَ لَهْواً وَ غَرَّتْهُمُ الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَا وَ ذَكِّرْ بِهِ أَن تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَ لَا شَفِيعٌ وَ إِن تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَآ أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ [الانعام ۷۰]

«و آنان را که دینشان را به بازیچه و سرگرمی گرفتند و زندگانی دنیا آنها را فریفت، واگذار و به آن (قرآن) پند ده تا مبادا کسی به [سزای] آنچه (گناهی) که کرده است از پاداش محروم شود. برایش جز خداوند دوست و شفیعی نیست و اگر هر فدیه‌ای را به جای [رهانیدن] خود دهد، از او گرفته نمی‌شود. اینان کسانی هستند که به [سزای] آنچه کرده‌اند از پاداش محروم شده‌اند و آنان شرابی از آب جوشیده و عذابی دردناک به [کیفر] آنکه کفر می‌ورزیدند، [در پیش] دارند».

﴿يَـٰمَعْشَرَ الْجِنِّ وَ الْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِي وَ يُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَـٰذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَىٰٓ أَنفُسِنَا وَ غَرَّتْهُمُ الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَا وَ شَهِدُوا عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَـٰفِرِينَ﴾

[الانعام ۱۳۰]

«ای گروه جنّ و انس، آیا رسولانی از [خودِ] تان به سوی شما نیامدند که آیات مرا بر شما می‌خواندند و شما را از لقای این روزتان بیم می‌دادند؟ گویند: به [زبان] خودمان اعتراف کنیم. و زندگانی دنیا آنان را فریفت و بر [زبان] خودشان گواهی دهند که آنان کافر بودند».

﴿الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْواً وَ لَعِباً وَ غَرَّتْهُمُ الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَآءَ يَوْمِهِمْ هَـٰذَا وَ مَا كَانُوا بِـَٔايَـٰتِنَا يَجْحَدُونَ﴾ [الاعراف ۵۱]

«آنان که دینشان را به بازیچه و سرگرمی گرفتند و زندگی دنیا آنان را فریفت، امروز فراموششان می‌کنیم چنانکه دیدار این روزشان را فراموش کردند و آن که آیات ما را انکار می‌کردند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَ اخْشَوْا يَوْماً لَّا يَجْزِي وَالِدٌ عَن وَلَدِهِ وَ لَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِ شَيْئاً إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَا وَ لَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ﴾ [لقمان ۳۳]

«ای مردم، از پروردگارتان پروا بدارید و از روزی بترسید که هیچ پدری از فرزندش کفایت نکند و نه

هیچ فرزندی است که او بتواند چیزی را از پدرش کفایت کند. بی‌گمان وعدهٔ خداوند راست است، پس زندگانی دنیا شما را نفریبد و شیطان فریبکار شما را نسبت به خداوند فریب ندهد».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَـوٰةُ الدُّنْيَا وَ لَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ﴾ [فاطر ۵]

«ای مردم، به راستی وعدهٔ الهی حقّ است، پس زندگانی دنیا شما را فریفته نسازد و شیطان [فریبکار] شما را [نسبت] به خداوند نفریبد».

نام زیب و زینت و فخرفروشی به همدیگر است:

﴿اعْلَمُوٓا أَنَّمَا الْحَيَـوٰةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرُ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَ ٰلِ وَ الْأَوْلَـٰدِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَـٰماً وَ فِي الْأَخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَ مَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَ ٰنٌ وَ مَا الْحَيَـوٰةُ الدُّنْيَآ إِلَّا مَتَـٰعُ الْغُرُورِ﴾ [الحدید ۲۰]

«بدانید که زندگانی دنیا بازیچه و بیهودگی و آرایش و فخرفروشی در میانتان و افزونخواهی در اموال و اولاد است. چون وصف بارانی که رستنی‌اش زارعان را به شگفت آورد، سپس خشک شود و آن را زرد بینی، سپس خرد و ریز گردد. و در آخرت [هم] عذابی سخت و [هم] آمرزش و خشنودی از سوی خدا خواهد بود. و زندگانی دنیا جز مایهٔ فریب نیست».

در برابر آخرت بسیار کوتاه و محدود است:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوٓا أَيْدِيَكُمْ وَ أَقِيمُوا الصَّلَـوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَـوٰةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَ قَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْ لَآ أَخَّرْتَنَآ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَـٰعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَ الْأَخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَىٰ وَ لَا تُظْلَمُونَ فَتِيلاً﴾ [النساء ۷۷]

«آیا به کسانی که به آنان گفته شد که [از جنگ] دست نگهدارید و نماز بگذارید و زکات بدهید، ننگریسته‌ای؟ که چون جهاد بر آنان مقرّر شد ناگاه گروهی از آنان همچون ترس از خدا - یا به ترسی بیشتر - از مردم ترسیدند و گفتند: پروردگارا، چرا جهاد را بر ما مقرّر کردی؟ چرا تا زمانی نزدیک به ما مهلت ندادی؟ بگو: بهره‌مندی دنیا اندک است و آخرت برای کسی که پرهیزگاری کند، بهتر است و به کمترین میزانی ستم نمی‌بینند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ انفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَّـاقَلْتُمْ إِلَـى الْأَرْضِ أَرَضِـيتُم بِالْحَيَـوٰةِ الدُّنْيَا مِنَ الْأَخِرَةِ فَمَا مَتَـٰعُ الْحَيَـوٰةِ الدُّنْيَا فِي الْأَخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ﴾ [التوبه ۳۸]

«ای مؤمنان، شما را چه شده است که چون به شما گفته شود: در راه خدا [برای جهاد] رهسپار شوید، با گرایش به دنیا کُند شدید؟ آیا به جای آخرت به زندگانی دنیا خشنود گشته‌اید؟ پس [بدانید که] متاع زندگی دنیا در [برابر] آخرت جز اندکی نیست».

﴿إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَـٰهُ مِنَ السَّمَآءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَ الْأَنْعَـٰمُ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَ ازَّيَّنَتْ وَ ظَنَّ أَهْلُهَآ أَنَّهُمْ قَـٰدِرُونَ عَلَيْهَآ أَتَاهَآ أَمْرُنَا لَيْلاً أَوْ نَهَاراً فَجَعَلْنَـٰهَا حَصِيداً كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْأَيَـٰتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [یونس ۲۴]

«جز این نیست که وصف زندگانی دنیا چون آبی است که آن را از آسمان فرو فرستیم، آنگاه به آن رُستنیِ زمین - از آنچه مردم و چهارپایان می‌خورند - در هم آمیخت [و انبوه شد] تا وقتی که زمین پیرایه‌اش را به دست آورد و آراسته شد و اهلش گمان بردند که بر [بهره‌گیری از] آن توانا هستند. [آنگاه] فرمان ما در شب یا روز به آن در رسید. و آن را [چون کشتِ] درو شده گردانیدیم که گویی دیروز هیچ نبوده است. آیات [خود] را بدینسان برای گروهی که اندیشه می‌کنند به روشنی بیان می‌کنیم».

﴿اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَ يَقْدِرُ وَ فَرِحُوا بِالْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَ مَا الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَا فِى الْأَخِرَةِ إِلَّا مَتَـٰعٌ﴾ [الرعد ۲۶]

«خداوند روزی را برای هر کسی که می‌خواهد، فراخ می‌گرداند و [برای هر که بخواهد] تنگ می‌دارد. و [بعضی] به زندگانی دنیا شادمان شدند و زندگانی دنیا به نسبتِ آخرت جز بهره‌ای [بی‌مقدار] نیست».

س- از دیدگاه شما، هدف زندگی انسان چیست؟

ج- از دیدگاهم، هدف از زندگی انسان، اطاعت کامل و بندگی در برابر خدا است:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ وَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقره ۲۱]

«ای مردم، پروردگارتان را که شما و پیشینیانتان را آفریده است، بندگی کنید تا [از خشم خدا] ایمن مانید».

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مَا مِن شَفِيعٍ إِلَّا مِن بَعْدِ إِذْنِهِ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ [یونس ۳]

«پروردگارِ شما خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، آنگاه بر عرش استیلا یافت. [او] کار [هستی] را تدبیر می‌کند. هیچ شفاعت کننده‌ای مگر پس از اجازهٔ او نیست، این است خداوند،

پروردگارتان. او را بندگی کنید. آیا پند نمی‌پذیرید؟».

﴿وَ لَقَدْ بَعَثْنَا فِی كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ اجْتَنِبُوا الطَّـٰغُوت فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَ مِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَـٰلَةُ فَسِيرُوا فِی الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾ [النحل ۳۶]

«و به یقین در [میان] هر امّتی رسولی را برانگیختیم، [با این دعوت] که: خداوند را بندگی کنید و از طاغوت بپرهیزید. از ایشان کسی بود که خداوند [او را] هدایت کرد و از آنان کسی بود که گمراهی بر او محقّق گشت. پس در زمین بگردید، آنگاه بنگرید، سرانجام تکذیب کنندگان چگونه شد».

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَ الْخَيرِ فِتْنَةً وَ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾ [الانبیاء ۳۵]

«هر جانداری چشندهٔ مرگ است و شما را برای امتحان، به سختی و آسایش می‌آزماییم. و به سوی ما بازگردانده می‌شوید».

﴿وَ مَا خَلَقْتَ الْجِنَّ وَ الْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ [الذاریات ۵۶]

«و جنّ و انس را جز برای آن که مرا بندگی کنند، نیافریده‌ام».

س- خداوند جهان هستی را در چه مدتی آفریده است؟

ج- در شش روز *(شش مرحله)* بدون *اینکه درمانده* و خسته شود:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِی خَلَقَ السَّمَـٰوَ ٰتِ وَ الْأَرْضَ فِی سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِی الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثاً وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ وَ النُّجُومَ مُسَخَّرَ ٰتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الاعراف ۵۴]

«پروردگارتان، خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، آنگاه بر عرش استیلا یافت، شب را به روز می‌پوشاند در حالی که آن را به شتاب می‌طلبد. و خورشید و ماه و ستارگان را در حالی که به فرمان او مسخّرند [آفرید] بدان که خلق و فرمانروایی خاصّ اوست. بس بزرگ است خداوند، پروردگار جهانیان».

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِی خَلَقَ السَّمَـٰوَ ٰتِ وَ الْأَرْضَ فِی سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مَا مِن شَفِيعٍ إِلَّا مِن بَعْدِ إِذْنِهِ ذَ ٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ [یونس ۳]

«پروردگارِ شما خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، آنگاه بر عرش استیلا یافت. [او] کار [هستی] را تدبیر می‌کند. هیچ شفاعت کننده‌ای مگر پس از اجازهٔ او نیست، این است خداوند،

پروردگارتان. او را بندگی کنید. آیا پند نمی‌پذیرید؟».

﴿وَ هُوَ الَّذِی خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ فِی سِتَّةِ أَیَّامٍ وَ کَانَ عَرْشُهُ عَلَی الْمَآءِ لِیَبْلُوَکُمْ أَیُّکُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً وَ لَئِن قُلْتُ إِنَّکُم مَّبْعُوثُونَ مِن بَعْدِ الْمَوْتِ لَیَقُولَنَّ الَّذِینَ کَفَرُوا إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِینٌ﴾

[هود ۷]

«و او کسی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید و عرشش بر آب بود تا شما را بیازماید که کدام یک از شما نیک کردارتر است؟ و اگر بگویی که شما پس از مرگ برانگیخته می‌شوید، کافران گویند: این [سخن] جز جادوی آشکار نیست».

﴿الَّذِی خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَیْنَهُمَا فِی سِتَّةِ أَیَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَیٰ عَلَی الْعَرْشِ الرَّحْمَـٰنُ فَسْئَلْ بِهِ خَبِیراً﴾ [الفرقان ۵۹]

«کسی که آسمانها و زمین و آنچه را در میان آنهاست در شش روز آفرید، سپس بر عرش استیلا یافت [و خداوندِ] رحمن است. پس [درباره] اش از دانایی بپرس».

﴿وَ لَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَیْنَهُمَا فِی سِتَّةِ أَیَّامٍ وَ مَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ﴾ [ق ۳۸]

«و به راستی آسمانها و زمین و آنچه را که در بین آن دو است در شش روز آفریدیم. و هیچ خستگی به ما نرسید».

س- آیا تمام موجودات جهان، جفت جفت آفریده شده‌اند؟

ج- *آری*: ﴿وَ هُوَ الَّذِی مَدَّ الْأَرْضَ وَ جَعَلَ فِیهَا رَوَٰسِیَ وَ أَنْهَـٰراً وَ مِن کُلِّ الثَّمَرَٰتِ جَعَلَ فِیهَا زَوْجَیْنِ اثْنَیْنِ یُغْشِی الَّیْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِی ذَٰلِکَ لَأَیَـٰتٍ لِّقَوْمٍ یَتَفَکَّرُونَ﴾ [الرعد ۳]

«و او کسی است که زمین را بگستراند و در آن کوهها و رودها قرار داد و در آن از هر نوع میوه زوجی دوگانه آفرید، شب را به روز می‌پوشاند. در این [امر] برای گروهی که اندیشه می‌کنند، مایه‌های عبرت است».

﴿سُبْحَـٰنَ الَّذِی خَلَقَ الْأَزْوَٰجَ کُلَّهَا مِمَّا تُنبِتُ الْأَرْضُ وَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَ مِمَّا لَا یَعْلَمُونَ﴾ [یس ۳۶]

«پاک است [ذاتی] که همهٔ گونه‌ها (زوج‌ها = جفت‌ها) را آفرید: از [قبیلِ] آنچه زمین می‌رویاند و از [جنس] خودشان (انسانها) و از آنچه نمی‌دانند».

﴿خَلَقَکُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ أَنزَلَ لَکُم مِّنَ الْأَنْعَـٰمِ ثَمَـٰنِیَةَ أَزْوَٰجٍ یَخْلُقُکُمْ فِی

بُطُونِ أُمَّهَـٰتِكُمْ خَلْقاً مِّن بَعْدِ خَلْقٍ فِى ظُلُمَـٰتٍ ثَلَـٰثٍ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ﴾ [الزمر ٦]

«شما را از یک تن آفرید سپس همسرش را از آن پدید آورد. و از چارپایان هشت نوع برای شما آفرید شما را در شکمهای مادرانتان با آفرینشهای پیاپی در تاریکیهای سه‌گانه می‌آفریند. خداوند، پروردگارتان این است که فرمانروایی از آن اوست. معبودِ [راستینی] جز او نیست، پس [از حقّ] به کجا برگردانده می‌شوید؟».

﴿وَ الَّذِى خَلَقَ الْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا وَ جَعَلَ لَكُم مِّنَ الْفُلْكِ وَ الْأَنْعَـٰمِ مَا تَرْكَبُونَ﴾ [الزخرف ۱۲]

«و اوست که همهٔ گونه‌ها را آفرید و برایتان از کشتی و چارپایان چیزی پدید آورد که [بر آنها] سوار شوید».

﴿وَ مِن كُلِّ شَىْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [الذاریات ۴۹]

«و از هر چیزی دو نوع آفریدیم تا شما پند گیرید».

باب ۳:

فطرت و سرشت انسانی

س- آیا آدمی، اشرف مخلوقات است؟

ج- *آری*: ﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَـٰفِرِينَ﴾

[البقره ۳۴]

«و چون به فرشتگان گفتیم: برای آدم سجده کنید، پس [همه] سجده کردند مگر «ابلیس». که نپذیرفت و کبر ورزید و از کافران شد».

﴿فَلَنَسْئَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَ لَنَسْئَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ﴾ [الاعراف ٦]

«پس البتّه از کسانی که [پیامبر] به سوی آنان فرستاده شد، پرسش کنیم و البته فرستادگان [را نیز] مورد پرسش قرار دهیم».

﴿وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِىٓ ءَادَمَ وَ حَمَلْنَـٰهُمْ فِى الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ وَ رَزَقْنَـٰهُم مِّنَ الطَّيِّبَـٰتِ وَ فَضَّلْنَـٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۷۰]

«و به راستی فرزندان آدم را گرامی داشتیم و در بیابان و دریا آنان را [بر مرکب و غیر آن] سوار کردیم و از پاکیزه‌ها به آنان روزی دادیم و آنان را بر بسیاری از آفریدگان خویش چنانکه باید برتری دادیم».

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَـٰنَ فِىٓ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ [التین ۴]

«به یقین انسان را در نیکوترین قوام (اعتدال) آفریدیم».

س- آیا انسان آفریده‌ای مسئول است؟

ج- *آری:* ﴿وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولَـٰئِکَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولاً﴾

[بنی‌اسرائیل ۳٦]

«و از پی چیزی مرو که تو را به آن دانش نیست. بی‌گمان گوش و چشم و دل، هر یک از اینها از آن بازخواست خواهند شد».

﴿أَيَحْسَبُ الْإِنسَـٰنُ أَن يُتْرَکَ سُدًى﴾ [القیامه ۳٦]

«آیا انسان می‌پندارد که بی‌هدف رها می‌شود؟».

س- ویژگیهای فطرت انسانی کدام است؟

ج- چند ویژگی مهم فطرت انسانی به شرح زیر است:

۱- آفرینش نخستین انسان از خاک می‌باشد و سپس از نطفه آفریده شده است:

﴿وَ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَـٰنَ مِن صَلْصَـٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ﴾ [الحجر ۲٦]

«و به راستی انسان را از گِل خشکِ از [جنس] سیاه گلِ بویناک آفریدیم».

﴿خَلَقَ الْإِنسَـٰنَ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ﴾ [النحل ۴]

«انسان را از نطفه‌ای [ناچیز] آفریده است، آنگاه او ستیزه‌جویی آشکار شده است».

﴿الَّذِی أَحْسَنَ كُلَّ شَیْءٍ خَلَقَهُ وَ بَدَأَ خَلْقَ الْإِنسَـٰنِ مِن طِينٍ ۞٧ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِن سُلَـٰلَةٍ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ۞٨﴾ [السجده ۸-۷]

«کسی که هر چیزی راکه آفریده به نیکوترین [وجه] آفریده است و آفرینش انسان را از گِل آغاز کرد ۞٧ آنگاه نسل او را از چکیده‌ای از آب بی‌مقدار پدید آورد ۞٨».

﴿خَلَقَ الْإِنسَـٰنَ مِن صَلْصَـٰلٍ كَالْفَخَّارِ﴾ [الرحمن ۱۴]

«انسان را از گِل خشک سُفال مانند آفرید».

﴿فَلْيَنظُرِ الْإِنسَـٰنُ مِمَّ خُلِقَ ۞٥ خُلِقَ مِن مَّآءٍ دَافِقٍ ۞٦ يَخْرُجُ مِن بَيْنِ الصُّلْبِ وَ التَّرَآئِبِ ۞٧﴾

[الطارق ۷-۵]

«پس باید که انسان بنگرد از چه آفریده شده است؟ ۞٥ از آبی جهنده آفریده شده است [۞٦ که] از میانِ پشت و استخوانِ سینه برمی‌آید ۞٧».

۲- در فطرت او، احساس و شعور نیکی و بدی، هر دو موجود است:

﴿فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَ تَقْوَاهَا﴾ [الشمس ۸]

«و به هر نفسی نافرمانی و پرهیزگاری‌اش را الهام کرد».

﴿وَ هَدَيْنَـٰهُ النَّجْدَيْنِ﴾ [البلد ۱۰]

«و هر دو راه [خیر و شر] را بدو نمودیم».

۳- در او هدایت به ودیعه نهاده شده است:

﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِيَ أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَىٰ﴾ [طه ۵۰]

«گفت: پروردگار ما کسی است که به همه چیز [هیئت] آفرینش را داده، آنگاه او را [به جستجوی نیازهایش] هدایت کرده است».

﴿وَ الَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ﴾ [الاعلی ۳]

«و کسی که اندازه مقرر کرد و راه نمود».

﴿فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَ تَقْوَاهَا﴾ [الشمس ۸]

«و به هر نفسی نافرمانی و پرهیزگاری‌اش را الهام کرد».

﴿وَ هَدَيْنَهُ النَّجْدَيْنِ﴾ [البلد ۱۰]

«و هر دو راه [خیر و شر] را بدو نمودیم».

۴- او برای زحمت کشیدن و تحمل سختی‌ها آفریده شده است:

﴿وَ وَالِدٍ وَ مَا وَلَدَ﴾ [البلد ۴]

«سوگند به پدری [چنان] و آن کسی را که به وجود آورد».

۵- او به گونه‌ای عام شتاب‌زده است:

﴿وَ يَدْعُ الْإِنسَـٰنُ بِالشَّرِّ دُعَآءَهُ بِالْخَيْرِ وَ كَانَ الْإِنسَـٰنُ عَجُولاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۱]

«و انسان [همانگونه که] خیر را فرا می‌خواند، [پیشامد] بد را می‌خواند و انسان همواره شتابکار است».

﴿خُلِقَ الْإِنسَـٰنُ مِنْ عَجَلٍ سَأُورِيكُمْ ءَايَـٰتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ﴾ [الانبیاء ۳۷]

«انسان از شتاب آفریده شده است، نشانه‌های خود را به شما خواهیم نمود، پس از من به شتاب مخواهید».

ناسپاس است: ﴿وَ ءَاتَاكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَ إِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ إِنَّ الْإِنسَـٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ [ابراهیم ۳۴]

«و از هر چه از او خواستید به شما داد و اگر [بخواهید] نعمت خداوند را بشمارید، نمی‌توانید [همهٔ] آن را بشمارید. بی‌گمان انسان ستمگر [و] ناسپاس است».

﴿وَ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّاكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَ كَانَ الْإِنسَـٰنُ كَفُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ٦٧]

«و چون در دریا سختی به شما رسد، جز او (خداوند) هر کس را که [به دعا] می‌خوانید، ناپدید گردد. پس چون شما را برهاند و به خشکی رساند، رویگردان شوید. و انسان ناسپاس است».

﴿وَ هُوَ الَّذِيٓ أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنسَـٰنَ لَكَفُورٌ﴾ [الحج ٦٦]

«و او کسی است که شما را زنده کرد، آنگاه شما را می‌میراند، باز زنده‌تان می‌کند. بی‌گمان انسان ناسپاس است».

﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظاً إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَـٰغُ وَ إِنَّآ إِذَآ أَذَقْنَا الْإِنسَـٰنَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا وَ إِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنسَـٰنَ كَفُورٌ﴾ [الشوری ۴۸]

«پس اگر روی بگردانند، تو را بر آنان نگهبان نفرستاده‌ایم. بر [عهدهٔ] تو جز رساندنِ [پیامِ الهی] نیست و ما اگر از سوی خود [طعمِ] بخشایشی به انسان بچشانیم، به آن شاد می‌شود. و اگر به [سزای] دستاوردِ پیشین آنها، رنجی به آنان برسد، آنگاه انسان ناسپاس است».

﴿وَ جَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءاً إِنَّ الْإِنسَـٰنَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ﴾ [الزخرف ۱۵]

«و برای او (خدا) از بندگانش جزئی (فرزندی) مقرّر کردند. بی‌گمان انسان ناسپاسِ آشکار است».

تنگ‌نظر و کم ظرف است: ﴿قُل لَّوْ أَنتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّيٓ إِذاً لَّأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنفَاقِ وَ كَانَ الْإِنسَـٰنُ قَتُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۰۰]

«بگو: اگر شما مالک گنجینه‌های بخشایش پروردگارم بودید، آنگاه نیز از بیم فقر بخل می‌ورزیدید. و انسان بسیار بخیل است».

نادان است: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَ أَشْفَقْنَ مِنْهَا وَ حَمَلَهَا الْإِنسَـٰنُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُوماً جَهُولاً﴾ [الاحزاب ۷۲]

«ما امانت [خویش] را بر آسمانها و زمین و کوه‌ها عرضه داشتیم که نپذیرفتند آن را بـردارنـد، و از آن ترسیدند. و انسان آن را برداشت. بی‌گمان او ستمگرِ نادان است».

ظالم و تجاوزگر است: ﴿وَ ءَاتَاکُم مِّن کُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَ إِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّـهِ لَا تُـحْصُوهَآ إِنَّ الْإِنسَـٰنَ لَظَلُومٌ کَفَّارٌ﴾ [ابراهیم ۳۴]

«و از هر چه از او خواستید به شما داد و اگر [بخواهید] نعمت خداوند را بشمارید، نمی‌توانید [همهٔ] آن را بشمارید. بی‌گمان انسان ستمگر [و] ناسپاس است».

﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَ أَشْفَقْنَ مِنْهَا وَ حَمَلَهَا الْإِنسَـٰنُ إِنَّهُ کَانَ ظَلُوماً جَهُولاً﴾ [الاحزاب ۷۲]

«ما امانت [خویش] را بر آسمانها و زمین و کوه‌ها عرضه داشتیم که نپذیرفتند آن را بـردارنـد، و از آن ترسیدند. و انسان آن را برداشت. بی‌گمان او ستمگرِ نادان است».

مجادله‌گر و خصومت کننده است:

﴿وَ لَقَدْ صَرَّفْنَا فِی هَـٰذَا الْقُرْءَانِ لِلنَّاسِ مِن کُلِّ مَثَلٍ وَ کَانَ الْإِنسَـٰنُ أَکْثَرَ شَیْءٍ جَدَلاً﴾ [الکهف ۵۴]

«و به راستی در این قرآن برای مردمان از هر نوع مثل گونه‌گون بیان کردیم و انسان جدل پیشه‌تر از همه چیز است».

﴿أَوَلَمْ يَرَ الْإِنسَـٰنُ أَنَّا خَلَقْنَـٰهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ﴾ [یس ۷۷]

«آیا انسان نیندیشیده است که ما او را از نطفه‌ای آفریده‌ایم، آنگاه او ستیزه‌جویی آشکار شده است».

بخیل است: ﴿وَ إِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِن بَعْلِهَا نُشُوزاً أَوْ إِعْرَاضاً فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحاً وَ الصُّلْحُ خَيْرٌ وَ أُحْضِرَتِ الْأَنفُسُ الشُّحَّ وَ إِن تُحْسِنُوا وَ تَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ کَانَ بِـمَا تَـعْمَلُونَ خَبِيراً﴾ [النساء ۱۲۸]

«و اگر زن از شوهرش سرکشی یا روگردانی ببیند، گناهی بر هر دوی آنان نیست که در بین خود به خوبی آشتی برقرار سازند و آشتی کردن بهتر است. و دلها همواره در معرض بخل قرار دارند و اگر نیکی کنید و پروا دارید بدانید که خداوند به آنچه می‌کنید، آگاه است».

﴿وَ إِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعاً﴾ [المعارج ۲۱]

«و چون آسایشی به او رسد، بخیل».

آزمند است: ﴿وَ إِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِن بَعْلِهَا نُشُوزاً أَوْ إِعْرَاضاً فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحاً وَ الصُّلْحُ خَيْرٌ وَ أُحْضِرَتِ الْأَنفُسُ الشُّحَّ وَ إِن تُحْسِنُوا وَ تَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيراً﴾ [النساء ۱۲۸]

«و اگر زن از شوهرش سرکشی یا روگردانی ببیند، گناهی بر هر دوی آنان نیست که در بین خود به خوبی آشتی برقرار سازند و آشتی کردن بهتر است. و دلها همواره در معرض بخل [و آزمندی] قرار دارند و اگر نیکی کنید و پروا دارید، بدانید که خداوند به آنچه می‌کنید، آگاه است».

﴿إِنَّ الْإِنسَـٰنَ خُلِقَ هَلُوعاً﴾ [المعارج ۱۹]

«به راستی که انسان ناشکیبا [و آزمند] آفریده شده است».

و مال دوست است: ﴿وَ لَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُم بِإِذْنِهِ حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ وَ تَنَـٰزَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَ عَصَيْتُم مِّن بَعْدِ مَآ أَرَاكُم مَّا تُحِبُّونَ مِنكُم مَّن يُرِيدُ الدُّنْيَا وَ مِنكُم مَّن يُرِيدُ الْأَخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ وَ لَقَدْ عَفَا عَنكُمْ وَ اللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ [آل عمران ۱۵۲]

«و به راستی که خداود وعده‌اش را [در حقّ] شما تحقّق بخشید، چون آنان را به حکم او می‌کشتید. تا وقتی که سستی ورزیدید و در کارِ [خویش] منازعه کردید و بعد از آن که آنچه را می‌خواستید به شما نمایاند، نافرمانی کردید. کسی از شما بود که دنیا را می‌خواست و از شما کسی بود که آخرت را می‌خواست، آنگاه شما را از آنان بازگرداند تا شما را بیازماید و [در نهایت] شما را بخشید و خداوند بر مؤمنان رحمت [و بخشش] دارد».

﴿وَ إِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِن بَعْلِهَا نُشُوزاً أَوْ إِعْرَاضاً فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحاً وَ الصُّلْحُ خَيْرٌ وَ أُحْضِرَتِ الْأَنفُسُ الشُّحَّ وَ إِن تُحْسِنُوا وَ تَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيراً﴾

[النساء ۱۲۸]

«و اگر زن از شوهرش سرکشی یا روگردانی ببیند، گناهی بر هر دوی آنان نیست که در بین خود به خوبی آشتی برقرار سازند و آشتی کردن بهتر است. و دلها همواره در معرض بخل و آزمندی قرار دارند و اگر نیکی کنید و پروا دارید بدانید که خداوند به آنچه می‌کنید، آگاه است».

﴿وَ تُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا﴾ [الفجر ۲۰]

«و مال را چه بسیار دوست می‌دارید».

﴿وَ إِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ﴾ [العاديات ۸]

«و او در مالدوستی زیاده‌رو است».

۶- آدمی در هنگام خوشحالی و شادکامی، غرق شادی و غفلت و کبر و فخرفروشی می‌شود و در هنگام تنگدستی و پریشانی، دستخوش ناامیدی و بی‌صبری می‌گردد:

﴿وَ لَئِنْ أَذَقْنَا الْإِنسَـٰنَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَـٰهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَيَئُوسٌ كَفُورٌ ۝٩ وَ لَئِنْ أَذَقْنَـٰهُ نَعْمَآءَ بَعْدَ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّيٓ إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ۝١٠﴾ [هود ۱۰-۹]

«و اگر از [سوی] خویش رحمتی به انسان بچشانیم آنگاه آن را از او برگیریم، او بسی ناامید [و] ناسپاس گردد ۝٩ و اگر پس از رنجی که به او رسیده است، آسایشی به او بچشانیم، گوید: سختیها از من دور شدند، چرا که او شادمانِ خودستاست ۝١٠ ».

﴿وَ إِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنسَـٰنِ أَعْرَضَ وَ نَئَا بِجَانِبِهِ وَ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَئُوساً﴾ [بنی‌اسرائیل ۸۳]

«و چون بر انسان انعام کنیم، رویگردان شود و [از روی سرکشی] پهلو تهی کند و چون سختی به او رسد، ناامید باشد».

﴿وَ إِذَآ أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَ إِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ﴾

[الروم ۳۶]

«و چون به مردم [طعمِ] رحمتی بچشانیم، به آن شادمان می‌شوند. اگر به سزای کردار پیشین‌شان رنجی به آنان برسد، ناگاه آنان ناامید می‌شوند».

﴿لَّا يَسْئَمُ الْإِنسَـٰنُ مِن دُعَآءِ الْخَيْرِ وَ إِن مَّسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسٌ قَنُوطٌ﴾ [حٰم السجدة ۴۹]

«انسان از طلبِ خیر خسته نمی‌شود. و اگر گزندی به او برسد، مأیوسِ ناامید است».

﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظاً إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَـٰغُ وَ إِنَّآ إِذَآ أَذَقْنَا الْإِنسَـٰنَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا وَ إِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنسَـٰنَ كَفُورٌ﴾ [الشوری ۴۸]

«پس اگر روی بگردانند، تو را بر آنان نگهبان نفرستاده‌ایم. بر [عهدهٔ] تو جز رساندنِ [پیامِ الهی] نیست و ما اگر از سوی خود [طعمِ] بخشایشی به انسان بچشانیم، به آن شاد می‌شود. و اگر به [سزای] دستاوردِ پیشین‌شان رنجی به آنان برسد آنگاه انسان ناسپاس است».

﴿إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعاً﴾ [المعارج ۲۰]

«هرگاه به او مصیبت رسد، نگران می‌شود».

۷- او فطرتاً به زنان و فرزندان دلبستگی دارد:

﴿هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَآءِ﴾ [آل‌عمران ۳۸]

«آنگاه بود که زکریا از پروردگارش [حاجت] خواست. گفت: پروردگارا، از نزد خویش نسلی پاک به من ببخش. به راستی [که] تو شنوای دعایی».

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَآءِ﴾ [ابراهیم ۳۹]

«ستایش خداوندی راست که به رغمِ پیری، اسماعیل و اسحاق را به من بخشید. آری پروردگارم شنوای دعاست».

﴿وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَٰجِنَا وَ ذُرِّيَّـٰتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَ اجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَاماً﴾ [الفرقان ۷۴]

«و کسانی که می‌گویند: پروردگارا، از همسرانمان و فرزندانمان مایهٔ روشنیِ چشم به ما عنایت کن و ما را پیشوای پرهیزگاران ساز».

﴿وَ مِنْ ءَايَـٰتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجاً لِّتَسْكُنُوٓا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَ رَحْمَةً إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأَيَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [الروم ۲۱]

«و از نشانه‌هایش آن است که برایتان از [جنس] خودتان همسرانی آفرید تا به آنها آرام گیرید و بین شما دوستی و مهربانی مقرر داشت. بی‌گمان در این [کار] برای گروهی که می‌اندیشند، مایه‌های عبرتی است».

۸- هنگامی که آدمی به مصیبتی دچار شود، خدا را می‌خواند:

﴿وَ إِذَا مَسَّ الْإِنسَـٰنَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبِهِ أَوْ قَاعِداً أَوْ قَآئِماً فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَآ إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [یونس ۱۲]

«و چون به انسان رنج برسد، به پهلوی خود [خفته] یا نشسته یا ایستاده ما را به دُعا می‌خواند. آنگاه چون رنجَش را از او برداریم، چنان بگذرد که گویی ما را به [رفع] رنجی که به او رسیده بود، به دعا نخوانده بود. برای اسرافکاران، آنچه می‌کردند، بدینسان آراسته شده است».

﴿وَ إِذَا مَسَّ الْإِنسَـٰنَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيباً إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوٓا إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَ جَعَلَ لِلَّهِ أَندَاداً لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلاً إِنَّكَ مِنْ أَصْحَـٰبِ النَّارِ﴾ [الزمر ۸]

«و چون به انسان گزندی برسد، پروردگارش را - انابت کنان به پیشگاهِ او - به [دعا] می‌خواند، آنگاه چون

از سوی خود نعمتی به او ببخشد. آنچه را که از پیش برای آن دعا می‌کرد، فراموش می‌کند. و برای خداوند همتایانی قرار می‌دهد. تا [مردم را] از راه او گمراه سازد. بگو: اندکی در کفر خود [از زندگی دنیا] بهره‌مند شو. بی‌گمان تو از دوزخیانی».

﴿فَإِذَا مَسَّ الْإِنسَـٰنَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَـٰهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ بَلْ هِىَ فِتْنَةٌ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [الزمر ۴۹]

«پس چون به انسان گزندی برسد، ما را فرا می‌خواند، آنگاه چون به او نعمتی از سوی خود بدهیم، گوید: جز این نیست که آن را بنا بر دانشی که دارم، به من داده‌اند. حق این است که آن آزمونی است ولی بیشترشان نمی‌دانند».

س- آیا خداوند از روز نخست، از فطرت انسانی بر ربوبیت و خداوندی خویش اقرار و اعتراف گرفت؟

ج- آری، روان هر انسان، در روز نخست خدا را به عنوان خدای خویش پذیرفت:

﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنۢ بَنِىٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَآ أَن تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَـٰذَا غَـٰفِلِينَ﴾ [الاعراف ۱۷۲]

«و هنگامی که پروردگارت از پشتهای بنی‌آدم، فرزندانشان را برگرفت و آنان را بر خودشان گواه ساخت [و فرمود:] آیا من پروردگارتان نیستم؟ گفتند: چرا [هستی.] گواهی دادیم. که [مبادا] روز قیامت بگویید، ما از این [حقیقت] بی‌خبر بودیم».

س- بزرگترین خواهشات نفس انسانی کدام‌اند؟

ج- چند خواهش و مطلوب نفس انسانی به شرح زیراند:

۱- علائق جنسی:

﴿زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَـٰطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَـٰمِ وَالْحَرْثِ ذَٰلِكَ مَتَـٰعُ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِندَهُۥ حُسْنُ الْمَـَٔابِ﴾

[آل عمران ۱۴]

«برای مردمان حبِّ خواسته‌ها [ی نفس] از [قبیل] زنان و فرزندان و مالهای انبوه از [جنس] زر و سیم و اسبهای نشاندارو چهارپایان و زراعت آراسته شده است، این [همه، مایهٔ] بهرهٔ زندگانی دنیاست، و خدا

[ست که] نیک فرجامی به نزد اوست».

۲ - علاقه به فرزندان:

﴿زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَ الْبَنِينَ وَ الْقَنَـٰطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ الْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَ الْأَنْعَـٰمِ وَ الْحَرْثِ ذَٰلِکَ مَتَـٰعُ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَ اللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَئَابِ﴾ [آل عمران ۱۴]

«برای مردمان حبِّ خواسته‌ها [ی نفس] از [قبیل] زنان و فرزندان و مالهای انبوه از [جنس] زر و سیم و اسبهای نشاندارو چهارپایان و زراعت آراسته شده است، این [همه، مایهٔ] بهرهٔ زندگانی دنیاست، و خدا، [ست که] نیک فرجامی به نزد اوست».

۳ - عشق به مال و ثروت:

﴿زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَ الْبَنِينَ وَ الْقَنَـٰطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ الْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَ الْأَنْعَـٰمِ وَ الْحَرْثِ ذَٰلِکَ مَتَـٰعُ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَ اللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَئَابِ﴾ [آل عمران ۱۴]

«برای مردمان حبِّ خواسته‌ها [ی نفس] از [قبیل] زنان و فرزندان و مالهای انبوه از [جنس] زر و سیم و اسبهای نشاندارو چهارپایان و زراعت آراسته شده است، این [همه، مایهٔ] بهرهٔ زندگانی دنیاست، و خدا [ست که] نیک فرجامی به نزد اوست».

۴ - مرکب یا ستور *(آنچه آدمی بر آن سوار می‌شود مانند: اسب، خودرو و غیره)*:

﴿زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَ الْبَنِينَ وَ الْقَنَـٰطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ الْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَ الْأَنْعَـٰمِ وَ الْحَرْثِ ذَٰلِکَ مَتَـٰعُ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَ اللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَئَابِ﴾ [آل عمران ۱۴]

«برای مردمان حبِّ خواسته‌ها [ی نفس] از [قبیل] زنان و فرزندان و مالهای انبوه از [جنس] زر و سیم و اسبهای نشاندارو چهارپایان و زراعت آراسته شده است، این [همه، مایهٔ] بهرهٔ زندگانی دنیاست، و خدا [ست که] نیک فرجامی به نزد اوست».

۵- چهارپایان اهلی:

﴿زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَ الْبَنِينَ وَ الْقَنَـٰطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ الْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَ الْأَنْعَـٰمِ وَ الْحَرْثِ ذَٰلِکَ مَتَـٰعُ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَ اللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَئَابِ﴾

[آل عمران ۱۴]

«برای مردمان حبِّ خواسته‌ها [ی نفس] از [قبیل] زنان و فرزندان و مالهای انبوه از [جنس] زر و سیم و

اسبهای نشاندارو چهارپایان و زراعت آراسته شده است، این [همه، مایهٔ] بهرهٔ زندگانی دنیاست، و خدا [ست که] نیک فرجامی به نزد اوست».

۶- زمین و فراورده‌های آن:

﴿زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَ الْبَنِينَ وَ الْقَنَـٰطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ الْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَ الْأَنْعَـٰمِ وَ الْحَرْثِ ذَٰلِکَ مَتَـٰعُ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَ اللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَئَابِ﴾

[آل عمران ۱۴]

«برای مردمان حبِّ خواسته‌ها [ی نفس] از [قبیل] زنان و فرزندان و مالهای انبوه از [جنس] زر و سیم و اسبهای نشاندارو چهارپایان و زراعت آراسته شده است، این [همه، مایهٔ] بهرهٔ زندگانی دنیاست، و خدا [ست که] نیک فرجامی به نزد اوست».

۷- خانه و مسکن:

﴿قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَ أَبْنَآؤُكُمْ وَ إِخْوَٰنُكُمْ وَ أَزْوَٰجُكُمْ وَ عَشِيرَتُكُمْ وَ أَمْوَٰلٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَ تِجَـٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَ مَسَـٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ جِهَادٍ فِی سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ يَأْتِیَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِی الْقَوْمَ الْفَـٰسِقِينَ﴾ [التوبه ۲۴]

«بگو: اگر پدرانتان و پسرانتان و برادرانتان و همسرانتان و خویشاوندانتان و مالهایی که آن را به دست آورده‌اید و تجارتی که از کسادیش می‌ترسید و خانه‌هایی که آنها را می‌پسندید در نزد شما از خدا و رسولش و جهاد کردن در راه او محبوب‌ترند، پس در انتظار باشید تا خداوند حکمش را در میان آورد. و خداوند گروه نافرمانان را هدایت نمی‌کند».

س- از نظر شما، عقل انسانی چه اهمیتی دارد؟

ج- بزرگترین نعمتی که خداوند انسان را به آن سرافراز ساخته عقل است، که کار نگرفتن از آن، ناسپاسی در برابر خدا به شمار می‌رود:

﴿قُلْ هُوَ الَّذِیَ أَنشَأَكُمْ وَ جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَـٰرَ وَ الْأَفْئِدَةَ قَلِيلاً مَّا تَشْكُرُونَ﴾ [الملك ۲۳]

«بگو: اوست که شما را پدید آورد و برایتان گوش و چشمان و دلها قرار داد. اندکی سپاس می‌گزارید».

من عقل انسانی را به اندیشه و تفکر در جهان هستی و مشاهدهٔ قدرت و حکمت اوتعالی دعوت نموده‌ام:

﴿إِنَّ فِی خَلْقِ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَـٰفِ الَّیْلِ وَ النَّهَارِ وَ الْفُلْکِ الَّتِی تَجْرِی فِی الْبَحْرِ بِمَا یَنفَعُ النَّاسَ وَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَآءِ مِن مَّآءٍ فَأَحْیَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَ بَثَّ فِیهَا مِن کُلِّ دَآبَّةٍ وَ تَصْرِیفِ الرِّیَـٰحِ وَ السَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَیْنَ السَّمَآءِ وَ الْأَرْضِ لَأَیَـٰتٍ لِّقَوْمٍ یَعْقِلُونَ﴾ [البقره ۱۶۴]

«به راستی در آفرینش آسمانها و زمین و [در پی یکدیگر] آمد و رفتِ شب و روز و در کشتی‌ای که در دریا برای بهره‌وری مردم، روان است و در آن که خداوند از آسمان آب باراند، آنگاه زمین را پس از پژمردنش با آن زندگی بخشید و در آن از هر جنبنده‌ای پراکند و در گرداندن بادها و ابرِ مسخّر بین آسمان و زمین برای گروهی که خرد می‌ورزند، نشانه‌هایی است».

﴿إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَ النَّوَیٰ یُخْرِجُ الْحَیَّ مِنَ الْمَیِّتِ وَ مُخْرِجُ الْمَیِّتِ مِنَ الْحَیِّ ذَٰلِکُمُ اللَّهُ فَأَنَّیٰ تُؤْفَکُونَ ﴿۹۵﴾ فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَ جَعَلَ الَّیْلَ سَکَناً وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ حُسْبَاناً ذَٰلِکَ تَقْدِیرُ الْعَزِیزِ الْعَلِیمِ ﴿۹۶﴾ وَ هُوَ الَّذِی جَعَلَ لَکُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِی ظُلُمَـٰتِ الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْأَیَـٰتِ لِقَوْمٍ یَعْلَمُونَ ﴿۹۷﴾ وَ هُوَ الَّذِی أَنشَأَکُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَ مُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْأَیَـٰتِ لِقَوْمٍ یَفْقَهُونَ ﴿۹۸﴾ وَ هُوَ الَّذِیَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ کُلِّ شَیْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِراً نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاکِباً وَ مِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِیَةٌ وَ جَنَّـٰتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَ الزَّیْتُونَ وَ الرُّمَّانَ مُشْتَبِهاً وَ غَیْرَ مُتَشَـٰبِهٍ انظُرُوٓا إِلَیٰ ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَ یَنْعِهِ إِنَّ فِی ذَٰلِکُمْ لَأَیَـٰتٍ لِّقَوْمٍ یُؤْمِنُونَ ﴿۹۹﴾﴾

[الانعام ۹۹-۹۵]

«خداوند شکافندهٔ دانه و هسته است. زنده را از مرده بیرون می‌آورد و بیرون آورندهٔ مرده از زنده است. این است خداوند، پس [از حق] به کجا برگردانده می‌شوید؟ ﴿۹۵﴾ [همو] شکافندهٔ صبح است و شب را [مایهٔ] آرامش و خورشید و ماه را [معیار] حساب قرار داد. این تقدیر [خداوندِ] پیروزمندِ داناست ﴿۹۶﴾ و اوست کسی که ستارگان را برای شما آفرید تا در تاریکیهای بیابان و دریا با آن راه یابید. بی‌گمان آیات [خود] را برای گروهی که می‌دانند به روشنی بیان کردیم ﴿۹۷﴾ و اوست کسی که شما را از یک کس آفرید، آنگاه شما را قرارگاه و ودیعت‌گاهی است. بی‌گمان آیات را برای گروهی که در می‌یابند به روشنی بیان کرده‌ایم ﴿۹۸﴾ و اوست کسی که از آسمان آبی فرو فرستاد. آنگاه بدان [از] هرگونه روییدنی، [از زمین] بیرون آوردیم. سپس از آن سبزه برآوردیم، که از آن [سبزه] دانه‌ای برهم نشسته بیرون می‌آوریم و از شکوفه‌های درختان خرما خوشه‌هایی [نزدیک به هم] دسترسی است و باغهایی از درختان انگور و زیتون

و انار، همانند و ناهمانند [بیرون آوردیم]. به میوه آن چون به بار نشاند و به رسیدنش بنگرید. بی‌شک در این برای گروهی که ایمان دارند، نشانه‌هاست (٩٩)».

﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِيٓ أَنفُسِهِم مَّا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَ إِنَّ كَثِيراً مِّنَ النَّاسِ بِلِقَآيِٕ رَبِّهِمْ لَكَـٰفِرُونَ﴾ [الروم ٨]

«آیا در ضمیر خود اندیشه نکرده‌اند [که دریابند] خداوند آسمانها و زمین و آنچه را بینِ آنهاست مگر به حقّ و [تعیین] سرآمد مقرر نیافریده است؟ و به راستی بسیاری از مردم به لقای پروردگارشان ناباورند».

﴿وَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَ لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾

[الجاثیه ٢٢]

«و خداوند آسمانها و زمین را به حقّ آفریده است و تا [سرانجام] هر کسی متناسب با دستاوردش جزا داده شود. و آنان ستم نبینند».

﴿خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَ صَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ [التغابن ٣]

«آسمانها و زمین را به حقّ آفرید و شما را نقش بست، آنگاه نقشتان را نیکو گرداند و بازگشت به سوی اوست».

شریعت خداوند نیز با عقل و حکمت کاملاً هم‌آهنگی دارد:

﴿وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوٰةٌ يَـٰٓأُوْلِي الْأَلْبَـٰبِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقره ١٧٩]

«و ای خردمندان، برایتان در قصاص [مایهٔ] زندگانی است باشد که شما تقوی پیشه کنید».

﴿أَيَّاماً مَّعْدُودَٰتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضاً أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَ عَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْراً فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ وَ أَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ١٨٤]

«روزهایی معدود به تعدادِ آن از روزهای دیگر [بر او واجب است] و بر کسانی که آن را به دشواری تاب می‌آورند کفّاره - که عبارت از خوراک بینوایی است - واجب است. پس هر کس که به دلخواه خیری [افزون] انجام دهد، آن برایش بهتر است و روزه گرفتن - اگر بدانید - برایتان بهتر است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيْنٍ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَ لْيَكْتُب بَّيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَ لَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَن يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَ لْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَ لْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَ لَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئاً فَإِن كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهاً أَوْ ضَعِيفاً أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَن يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَ

اسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِن رِّجَالِكُمْ فَإِن لَّمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَ امْرَأَتَانِ مِمَّن تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَآءِ أَن تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَىٰ وَ لَا يَأْبَ الشُّهَدَآءُ إِذَا مَا دُعُوا وَ لَا تَسْئَمُوٓا أَن تَكْتُبُوهُ صَغِيراً أَوْ كَبِيراً إِلَىٰٓ أَجَلِهِ ذَٰلِكُمْ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ وَ أَقْوَمُ لِلشَّهَـٰدَةِ وَ أَدْنَىٰٓ أَلَّا تَرْتَابُوٓا إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَ أَشْهِدُوٓا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَ لَا يُضَآرَّ كَاتِبٌ وَ لَا شَهِيدٌ وَ إِن تَفْعَلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ يُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

[البقره ۲۸۲]

«ای مؤمنان، اگر به وامی تا سر رسیدی مقرّر [با همدیگر] معامله کردید، آن را بنویسید و باید نویسنده‌ای [آن را] دادگرانه بین شما بنویسد و هیچ نویسنده‌ای نباید از آن که چنان بنویسد که خدا به او آموخته است سرباز زند. او باید بنویسد و کسی که وام بر عهدهٔ اوست املا کند و باید از خداوند، پروردگارش پروا بدارد و از آن چیزی نکاهد. اگر کسی که وام بر عهدهٔ اوست، کم خرد یا ناتوان باشد یا خود نتواند املا کند، باید سرپرست او عادلانه املا کند. و دو شاهد را از مردانتان گواه گیرید، و اگر دو مرد [حاضر] نباشند، یک مرد و دو زن از کسانی از گواهان که می‌پسندید [گواه گیرید] تا اگر کسی از آنان فراموش کند یکی از آنان به دیگری یادآوری کند و گواهان هرگاه که فراخونده شوند، نباید سرباز زنند و از آن که آن را - خواه اندک باشد یا بسیار - تا سر رسیدش بنویسد، دلگیر مشوید، این به نزد خداوند به قسط نزدیکتر و برای گواهی دادن استوارتر و به آن که به شک نیفتید [به احتیاط] نزدیکتر است. مگر آن که تجارتی حضوری باشد که آن را در میانتان دست گردان می‌کنید، پس در این که آن را ننویسید، گناهی بر شما نیست. و چون خرید و فروش کنید، گواه گیرید و به نویسنده و به گواه نباید زیان رسد. و اگر [چنین] کنید، آن [کار] برای شما نافرمانی است و از خداوند پروا بدارید. و خداوند [این چنین] به شما آموزش می‌دهد و خداوند به همه چیز داناست».

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَ الْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَٰٓئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَٰلَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِيٓ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و

انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند».

تقلید کورکورانه از هر کسی که باشد و به کار نینداختن عقل اشتباه و نادرست است:

﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِى اسْتَوْقَدَ نَاراً فَلَمَّآ أَضَآءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَ تَرَكَهُمْ فِى ظُلُمَـٰتٍ لَّا يُبْصِرُونَ﴾ [البقره ۱۷]

«داستانِ آنان چون داستانِ کسانی است که آتشی افروخته‌اند آنگاه چون [آتش] پیرامونشان را روشن ساخت، خداوند نورشان را از بین برد و آنان را در تاریکیهایی که [در آن چیزی] نبینند، رها کرد».

﴿وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ اللَّهُ وَ إِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ أَوَ لَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئاً وَ لَا يَهْتَدُونَ﴾ [المائده ۱۰۴]

«و چون به آنان گفته شود: به سوی آنچه خداوند فرو فرستاده است و به سوی رسولِ [خدا] بیایید، گویند: آنچه نیاکانمان را بر آن یافته‌ایم برای ما بس است. [آیا چنین می‌گویند] هر چند که پدرانشان چیزی نمی‌دانسته، و [هیچ راهی] نمی‌یافتند؟».

در هر موضوع و معامله، بدون علم‌آوری و تحقیق و تنها از روی حدس و گمان، کارگرفتن درست نیست: ﴿وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولَـٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۳۶]

«و از پی چیزی مرو که تو را به آن دانش نیست. بی‌گمان گوش و چشم و دل، هر یک از اینها از آن بازخواست خواهند شد».

﴿إِنْ هِىَ إِلَّآ أَسْمَآءٌ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَ ءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَـٰنٍ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ مَا تَهْوَى الْأَنفُسُ وَ لَقَدْ جَآءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ الْهُدَىٰٓ﴾ [النجم ۲۳]

«این جز نامهایی نیست که شما و پدرانتان آنها را نامگذاری کرده‌اید که خداوند دربارهٔ [درستی] اش دلیلی نازل نکرده است. جز از گمانِ [بد] و خواستهٔ دلها پیروی نمی‌کنند. و به راستی از [سوی]

پروردگارشان برای آنان هدایت آمده است».

﴿وَ مَا لَهُم بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ الْحَقِّ شَيْئاً﴾ [النجم ۲۸]

«و آنان به آن هیچ علمی ندارند. جز از گمان پیروی نمی‌کنند و به یقین گمان از [شناختِ] حقّ چیزی را کفایت نمی‌کند».

هر آدمی، در مورد استعمال نکردن یا استعمال کردن نادرست عقل خویش مورد مؤاخذه و بازخواست قرار می‌گیرد:

﴿وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولَـٰئِکَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولاً﴾

[بنی‌اسرائیل ۳۶]

«و از پی چیزی مرو که تو را به آن دانش نیست. بی‌گمان گوش و چشم و دل، هر یک از اینها از آن بازخواست خواهند شد».

س- نخستین آدمی که بود؟

ج- آدم علیه‌السلام، که تمام انسان‌ها فرزندان اویند:

﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ اللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُن فَيَكُونُ﴾ [آل عمران ۵۹]

«به راستی شأن عیسی در نزد خداوند مانند شأن آدم است. [که خداوند] او را از خاک آفرید، آنگاه به او فرمود: موجود شو و [بی‌درنگ] موجود شد».

﴿يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاساً يُوَٰرِى سَوْءَٰتِكُمْ وَ رِيشاً وَ لِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِکَ خَيْرٌ ذَٰلِکَ مِنْ ءَايَـٰتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾ [الاعراف ۲۶]

«ای فرزندان آدم، به راستی لباسی را که شرمگاه‌هایتان را بپوشاند و [ما به] زینت شما باشد نازل کردیم، و لباس پرهیزگاری [از همه] بهتر است. این از نشانه‌های خداست، باشد که آنان پند پذیرند».

﴿ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَ يَتَمَتَّعُوا وَ يُلْهِهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ [الحجر ۳]

«آنان را بگذار تا بخورند و بهره‌مند شوند و آرزو [های دور و دراز] مشغولشان بدارد، که [حقیقت را] خواهند دانست».

﴿وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِىٓ ءَادَمَ وَ حَمَلْنَـٰهُمْ فِى الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ وَ رَزَقْنَـٰهُم مِّنَ الطَّيِّبَـٰتِ وَ فَضَّلْنَـٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۷۰]

«و به راستی فرزندان آدم را گرامی داشتیم و در بیابان و دریا آنان را [بر مرکب و غیر آن] سوار کردیم و از پاکیزه‌ها به آنان روزی دادیم و آنان را بر بسیاری از آفریدگان خویش چنانکه باید برتری دادیم».

﴿أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَـٰنَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾

[یس ٦٠]

«ای فرزندانِ آدم، آیا به شما حکم نکرده بودم که شیطان را نپرستید. که او برایتان دشمنِ آشکار است».

س- آیا هر انسانی می‌میرد؟

ج- آری، هر انسانی که پیدا می‌شود، می‌میرد:

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ وَ إِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ فَمَن زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَ مَا الْحَيَـٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَـٰعُ الْغُرُورِ﴾ [آل‌عمران ۱۸۵]

«هر موجود زنده‌ای چشندهٔ [طعم] مرگ است. و جز این نیست که پاداشهایتان را در روز قیامت، به تمام و کمال خواهید یافت. پس هر کس که از آتش [جهنّم] دور داشته و به بهشت در آورده شود، بی‌شک رستگار شده است. و زندگانی دنیا جز مایهٔ فریب نیست».

﴿وَ مَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِين مِّتَّ فَهُمُ الْخَـٰلِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَ الْخَيرِ فِتْنَةً وَ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾﴾ [الانبياء ۳۵-۳۴]

«و اوست کسی که شب و روز و خورشید و ماه را آفرید. هر یک [از ستارگان] در آسمانی شناورند ﴿٣٤﴾ هر جانداری چشندهٔ مرگ است و شما را برای امتحان، به سختی و آسایش می‌آزماییم. و به سوی ما بازگردانده می‌شوید ﴿٣٥﴾ ».

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾ [العنکبوت ۵۷]

«هر جانداری چشندهٔ مرگ است، آنگاه به سوی ما بازگردانده می‌شوید».

﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَ إِنَّهُم مَّيِّتُونَ﴾ [الزمر ۳۰]

«[ای پیامبر] بی‌گمان تو خواهی مُرد و به یقین آنان نیز خواهند مُرد».

س- خدای تعالی، برای انسان چه اندازه نعمت‌ها را عطا نموده است؟

ج- خداوند برای انسان نعمت‌های بی‌شماری ارزانی نموده است:

﴿وَ ءَاتَاكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَ إِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ إِنَّ الْإِنسَـٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾

[ابراهیم ۳۴]

«و از هر چه از او خواستید به شما داد و اگر [بخواهید] نعمت خداوند را بشمارید، نمی‌توانید [همهٔ] آن را بشمارید. بی‌گمان انسان ستمگر [و] ناسپاس است».

﴿وَ إِن تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [النحل ۱۸]

«و اگر [بخواهید] که نعمت خداوند را بشمارید، نمی‌توانید [همهٔ] آن را بشمارید. بی‌گمان خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

باب ۴:

مسائل اعتقادی و ایمانی

س- به کدام مسائل، ایمان آوردن لازم است؟

ج- بر هر مسلمان، *ایمان آوردن به خدا، فرشتگانش، پیامبرانش، کتابهایش و روز رستاخیز (قیامت)*، لازم و ضروری است:

﴿قُولُوٓا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ مَآ أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ﴾

[البقره ۱۳٦]

«بگویید: به خدا و آنچه که به ما فرو فرستاده شده و آنچه که به ابرهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ یعقوب فرو فرستاده شده و آنچه که به موسی و عیسی داده شده و [نیز] آنچه که به [دیگر] پیامبران از سوی پروردگارشان داده شده است، ایمان آورده‌ایم. بین هیچ کس از آنان تفاوتی نمی‌گذاریم. و فرمانبردارِ او (خداوند) هستیم».

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَٰٓئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِي الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

[البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که بـه خـدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را-در عین دوست داشتنش به خـویشاوندان و

یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفا کنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَ الْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ مَلَـٰئِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَ قَالُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَ إِلَيْكَ الْمَصِيرُ [البقره ۲۸۵]

«رسولِ [خدا] به آنچه از [سوی] پروردگارش بر او فرستاده شد، ایمان آورده است و مؤمنان [هم]. هر یک به خداوند و فرشتگانش و کتابها فرستادگانش ایمان آورده‌اند [و گفتند:] میان هیچ یک از فرستادگانش فرق نمی‌گذاریم و گفتند: شنیدیم و اطاعت کردیم. پروردگارا، آمرزش تو را [می‌خواهیم] و بازگشت به سوی توست».

س- از دیدگاه شما، برای فلاح و رستگاری اخروی انسان، کدام شرائط لازم است؟

ج- تنها یک شرط، و آن عبارت است از: ایمان آوردن و ارادهٔ خلل‌ناپذیر بر عمل کردن بر وفق آن:

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هَادُوا وَ النَّصَـٰرَىٰ وَ الصَّـٰبِئِينَ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [البقره ۶۲]

«به راستی کسانی از مؤمنان و یهودیان و ترسایان و صابئین که به خدا و روز قیامت ایمان آورده و کار شایسته کرده باشند، پاداششان را نزد پروردگارشان دارند. و نه بیمی بر آنان است و نه آنان اندوهگین شوند».

﴿بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَ هُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِندَ رَبِّهِ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

[البقره ۱۱۲]

«آری، هر کس که نیکوکارانه روی دل به سوی خدا نهد، او پاداش خود را در نزد پروردگارش دارد. و نه بیمی بر آنان است و نه آنان اندوهگین شوند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هَادُوا وَ الصَّـٰبِئُونَ وَ النَّصَـٰرَىٰ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [المائده ۶۹]

«مؤمنان و یهودیان و صابئان و مسیحیان، هر کس که به خداوند و روز قیامت ایمان آورد و کار شایسته

انجام دهد، هیچ بیمی بر آنان نیست و نه آنان اندوهگین شوند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّلِحَـٰتِ وَ أَخْبَتُوٓا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ الْـجَنَّةِ هُـمْ فِـيْهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [هود ۲۳]

«کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند و [با روی نهادن] به سوی پروردگارشان فروتنی کرده‌اند، اینان بهشتی‌اند. آنان در آنجا جاودانه‌اند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّـٰتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلاً﴾ [الکهف ۱۰۷]

«به راستی آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته انجام داده‌اند، جایگاه پذیرایی‌شان باغهای فردوس است».

﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ [العصر ۳]

«مگر آنان که ایمان آورده‌اند و کردارِ شایسته کرده‌اند و همدیگر را به حق سفارش و همدیگر را به شکیبایی توصیه کرده‌اند».

س- آیا بدون ایمان، عملی پذیرفته می‌شود؟

ج- هرگز نه. عمل بدون ایمان؛ نه صالح شمرده می‌شود و نه مورد پذیرش حضرت حق قرار می‌گیرد:

﴿أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ وَ لِقَآئِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ وَزْناً ﴿١٠٥﴾
ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَ اتَّخَذُوٓا ءَايَـٰتِي وَ رُسُلِي هُزُواً ﴿١٠٦﴾﴾ [الکهف ۱۰۶-۱۰۵]

«اینان کسانی هستند که به آیات پروردگارشان و لقایِ او کفر ورزیدند، پس [حاصل] کارشان تباه شده است، در نتیجه روز قیامت هیچ وزنی برایشان برپا نخواهیم داشت ﴿۱۰۵﴾ این است که سزای آنها به [کیفر] آن که کفر ورزیدند و آیات مرا و رسولانم را به ریشخند گرفتند، جهنّم است ﴿۱۰۶﴾».

﴿أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَآءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَىٰ عَـلَيْهِ مِـنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيرِ أُولَـٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَـٰلَهُمْ وَ كَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيراً﴾ [الاحزاب ۱۹]

«در حالی که بر شما بخل می‌ورزند. پس چون ترس [در میان] آید، آنان را بینی که به تو می‌نگرند، در حالی که چشمهایشان مانند کسی می‌گردد که از [سختی] مرگ بیهوشش کرده باشند. پس چون ترس از

میان برود، بخل ورزان بر مال با زبانهای تیز بر شما زبان‌درازی کنند. اینانند که ایمان نیاورده‌اند و خداوند اعمالشان را تباه می‌گرداند. و این [کار] بر خداوند آسان است».

﴿ذَٰلِکَ بِأَنَّهُمْ کَرِهُوا مَآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَـٰلَهُمْ﴾ [محمد ۹]

«این از آن است که آنان آنچه را که خدا نازل کرده است ناخوش داشتند. در نتیجه خداوند اعمالشان را تباه کرد».

﴿إِنَّ الَّذِینَ کَفَرُوا وَ صَدُّوا عَن سَبِیلِ اللَّهِ وَ شَآقُّوا الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَیَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَن یَضُرُّوا اللَّهَ شَیْئاً وَ سَیُحْبِطُ أَعْمَـٰلَهُمْ﴾ [محمد ۳۲]

«آنان که پس از آن که هدایت برایشان روشن شد، کفر ورزیدند و [مردم را] از راه خدا بازداشتند و با پیامبر مخالفت ورزیدند، به خدا هیچ زیانی نمی‌رسانند و [خداوند] اعمالشان را تباه خواهد کرد».

س- آیا ایمان، بدون عمل صالح ارزشمند است؟

ج- *آن ایمانی که در نتیجهٔ آن، عمل صالح، یا تصمیم برای انجام آن، پدیدار نشود، ایمان معتبر و ارزشمند به شمار نمی‌رود:*

﴿وَ مِنَ النَّاسِ مَن یَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ بِالْیَوْمِ الْأَخِرِ وَ مَا هُم بِمُؤْمِنِینَ﴾ [البقره ۸]

«و از مردم کسانی هستند که می‌گویند: به خدا و به روز بازپسین ایمان آورده‌ایم. حال آن که مؤمن نیستند».

﴿وَ إِذَا قِیلَ لَهُمْ ءَامِنُوا کَمَآ ءَامَنَ النَّاسُ قَالُوٓا أَنُؤْمِنُ کَمَآ ءَامَنَ السُّفَهَآءُ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَآءُ وَلَـٰکِن لَا یَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۳]

«و چون به آنان گفته شود: ایمان آرید چنان که مردم ایمان آورده‌اند، گویند: آیا چنان که بی‌خردان ایمان آورده‌اند، ایمان آوریم؟ بدان که در حقیقت آنانند که بی‌خردند ولی نمی‌دانند».

﴿أَحَسِبَ النَّاسُ أَن یُتْرَکُوٓا أَن یَقُولُوٓا ءَامَنَّا وَ هُمْ لَا یُفْتَنُونَ﴾ [العنکبوت ۲]

«آیا مردم می‌پندارند که رها می‌شوند به [مجرد] آن که بگویند: ایمان آورده‌ایم و آنان آزموده نمی‌شوند؟».

﴿مَن کَفَرَ فَعَلَیْهِ کُفْرُهُ وَ مَنْ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَلِأَنفُسِهِمْ یَمْهَدُونَ﴾ [الروم ۴۴]

«هر کس که کفر ورزد [بداند که] کفرش [به زبان] اوست و هر کس کردار شایسته کند، پس برای

خودشان پیش اندیشی می‌کنند».

﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ [العصر ۳]

«مگر آنان که ایمان آورده‌اند و کردارِ شایسته کرده‌اند و همدیگر را به حق سفارش و همدیگر را به شکیبایی توصیه کرده‌اند».

س- آیا ایمان، کم و افزون می‌شود؟

ج- آری، کیفیت ایمان کم و بیش می‌شود:

﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَـٰناً وَ قَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ [آل عمران ۱۷۳]

«کسانی که مردم به آنان گفتند: به یقین مردمانِ [کافر] برای [نبرد] با شما [سپاه] فراهم آورده‌اند، پس از آنان (سپاه کفر) بترسید. که [این گفته] ایمانشان را افزون ساخت و گفتند: خدا ما را بس است و چه نیک کارسازی است».

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَ جِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَ إِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَـٰناً وَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ [انفال ۲]

«مؤمنان تنها آنانند که چون خداوند یاد شود، دلهایشان ترسان گردد و چون آیاتش بر آنان خوانده شود بر ایمانشان بیفزاید و بر پروردگارشان توکّل می‌کنند».

﴿وَ إِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَـٰذِهِ إِيمَـٰناً فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَـٰناً وَ هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ [التوبه ۱۲۴]

«و چون سوره‌ای فرستاده شود، کسی از آنان هست که می‌گوید: چه کسی از شماست که این [سوره در حقّ] او ایمان را افزون ساخته است؟ اما مؤمنان، ایمانشان را افزوده است. و آنان شادمان می‌گردند».

﴿وَ لَمَّا رَءَا الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَـٰذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ صَدَقَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّآ إِيمَـٰناً وَ تَسْلِيماً﴾ [الاحزاب ۲۲]

«و چون مؤمنان لشکرهای [ی کافران] را دیدند، گفتند: این است آنچه خداوند و رسولش به ما وعده داده بودند. و خداوند و رسولش راست گفتند. و در حقّ آنان جز ایمان و تسلیم نیفزود».

﴿وَ مَا جَعَلْنَآ أَصْحَـٰبَ النَّارِ إِلَّا مَلَـٰٓئِكَةً وَ مَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ

أُوتُوا الْكِتَـٰبَ وَ يَزْدَادَ الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِيمَـٰناً وَ لَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ لِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَ الْكَـٰفِرُونَ مَاذَآ أَرَادَ اللَّهُ بِهَـٰذَا مَثَلاً كَذَٰلِکَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَآءُ وَ يَهْدِی مَن يَشَآءُ وَ مَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّکَ إِلَّا هُوَ وَ مَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ﴾ [المدثر ۳۱]

«و جز فرشتگان را موکّلانِ آتشِ [دوزخ] نساخته‌ایم. و شمارِ آنان را برای کافران جز آزمون قرار نداده‌ایم. تا اهل کتاب یقین حاصل کنند. و تا مؤمنان مؤمن‌تر شوند و تا اهل کتاب و مؤمنان شک نکنند. و تا بیماردلان و کافران بگویند: خداوند به این مثل چه خواسته است؟ خداوند بدینسان هر کس را که بخواهد گمراه می‌سازد و هر کس را که بخواهد هدایت می‌کند. و [شمارِ] سپاهیان پروردگارت را جز او [کسی] نمی‌داند. و این جز پندی برای بشر نیست».

س- آیا در حالت نزع و جان کندن، توبه و ایمان پذیرفته می‌شود؟

ج- نه خیر: ﴿وَ لَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْـَٔـٰنَ وَ لَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَ هُمْ كُفَّارٌ أُولَـٰٓئِکَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَاباً أَلِيماً﴾ [النساء ۱۸]

«و توبهٔ آنان که مرتکب بدیها می‌شوند تا آنگاه که کسی از آنان را مرگ در رسد، گوید: من اینک توبه کرده‌ام [پذیرفته] نمی‌شود. و نه [توبهٔ] آنان که کافر بمیرند. برای اینان عذابی دردناک مهیّا ساخته‌ایم».

﴿سَتَجِدُونَ ءَاخَرِينَ يُرِيدُونَ أَن يَأْمَنُوكُمْ وَ يَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلَّ مَا رُدُّوٓا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا فَإِن لَّمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَ يُلْقُوٓا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ وَ يَكُفُّوٓا أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَ اقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَ أُولَـٰٓئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَـٰناً مُّبِيناً﴾ [النساء ۹۱]

«[گروهی] دیگر را خواهید یافت که می‌خواهند از شما ایمن شوند و از قومشان [نیز] در امان باشند و هرگاه به فتنه بازگردانده شوند، در آن نگونسارشان کنند. پس اگر از شما کناره نگیرند و به شما [پیام] آشتی نفرستند و دستشان را [از شما] باز ندارند، هر کجا که آنان را بیابید، آنان را [به اسارت] بگیرید و آنان را بکشید و اینانند که برایتان بر آنان حجّتی آشکار قرار داده‌ایم».

﴿وَ جَـٰوَزْنَا بِبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ الْبَحْرَ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَ جُنُودُهُ بَغْياً وَ عَدْواً حَتَّىٰٓ إِذَآ أَدْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ ءَامَنتُ أَنَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا الَّذِيٓ ءَامَنَتْ بِهِ بَنُوٓا إِسْرَٰٓءِيلَ وَ أَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ [یونس ۹۰]

«و بنی‌اسرائیل را از دریا گذراندیم. آنگاه فرعون و لشکریانش از روی ستم و تجاوزکاری در تعقیب آنان شدند. تا هنگامی که [درد] غرق شدن به او رسید، گفت: ایمان آوردم که معبود [راستینی] نیست مگر کسی که بنی‌اسرائیل به او ایمان آورده‌اند. و من از تسلیم شدگانم».

توحید و یکتاپرستی

س- خدای تعالی چگونه ذاتی است؟

ج- خدا، نام ذاتی آن هستی‌ای است که جهان هستی و موجودات را آفریده است:

﴿لَّا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَٰرُ وَ هُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَٰرَ وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ [الانعام ۱۰۳]

«چشمها او را در نیابند و او چشمان را در می‌یابد و او باریک‌بینِ آگاه است».

﴿قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِ أَوْلِيَآءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعاً وَ لَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَ الْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَٰتُ وَ النُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَٰبَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَ هُوَ الْوَٰحِدُ الْقَهَّٰرُ﴾ [الرعد ۱۶]

«بگو: پروردگار آسمانها و زمین چه کسی است؟ [در پاسخ آنان] بگو: خداست. بگو: آیا به جای او دوستانی گرفته‌اید که برای خودشان [هم] اختیار سود و زیانی ندارند؟ بگو: آیا نابینا و بینا برابر است؟ [هرگز.] آیا تاریکیها و روشنی برابر است؟ آیا شریکانی برای خداوند قایل شده‌اند که همچون آفرینش او آفریده‌اند، آنگاه آفرینش [ها] بر آنها مشتبه شده است؟ بگو: خداوند آفرینندهٔ همه چیز است و او یگانهٔ قهّار است».

﴿إِنَّنِيٓ أَنَا اللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا فَاعْبُدْنِي وَ أَقِمِ الصَّلَوٰةَ لِذِكْرِيٓ﴾ [طه ۱۴]

«بی‌شک من خدا هستم. معبود [راستینی] جز من نیست، پس مرا پرستش کن و برای یاد کردنِ من نماز برپای دار».

﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِيٓ أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَىٰ﴾ [طه ۵۰]

«گفت: پروردگار ما کسی است که به همه چیز [هیئت] آفرینش را داده، آنگاه او را [به جستجوی نیازهایش] هدایت کرده است».

﴿اللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَ هُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ [الزمر ۶۲]

«خداوند آفرینندهٔ همه چیز است و او بر همه چیز نگهبان است».

خدا یگانه است: ﴿وَ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ﴾ [البقره ۱۶۳]

«و معبودتان، معبود یگانه است. معبودِ [راستینی] جز او نیست. بخشایندهٔ مهربان است».

﴿يَـٰأَهْلَ الْكِتَـٰبِ لَا تَغْلُوا فِى دِينِكُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ أَلْقَاهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَ رُوحٌ مِّنْهُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَـٰثَةٌ انتَهُوا خَيْراً لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَـٰهٌ وَ ٰحِدٌ سُبْحَـٰنَهُ أَن يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِى السَّمَـٰوَ ٰتِ وَ مَا فِى الْأَرْضِ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلاً﴾ [النساء ۱۷۱]

«ای اهل کتاب، در دینتان غلوّ نکنید و دربارهٔ خداوند جز حقّ نگویید. جز این نیست که مسیح، عیسی بن مریم رسولِ خدا و کلمهٔ اوست. [که] آن را به [رحم] مریم افکند. و روحی از جانب اوست. پس به خداوند و رسولانش ایمان آورید. و مگویید [خدایان] سه کس‌اند. [از این گفته] باز آیید تا [آن] برایتان بهتر باشد. جز این نیست که خدا معبود یگانه است. از آن که فرزندی داشته باشد، پاک [و منزّه] است. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. و خداوند [به عنوان] کارساز بس است».

﴿يَـٰصَـٰحِبَىِ السِّجْنِ ءَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَ ٰحِدُ الْقَهَّارُ﴾ [یوسف ۳۹]

«ای دو همزندانِ من، آیا خدایان پراکنده بهتراند یا خداوند یکتای قهّار؟».

﴿قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَـٰوَ ٰتِ وَ الْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِ أَوْلِيَآءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعاً وَ لَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الْأَعْمَىٰ وَ الْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِى الظُّلُمَـٰتُ وَ النُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَـٰبَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ وَ هُوَ الْوَ ٰحِدُ الْقَهَّـٰرُ﴾ [الرعد ۱٦]

«بگو: پروردگار آسمانها و زمین چه کسی است؟ [در پاسخ آنان] بگو: خداست. بگو: آیا به جای او دوستانی گرفته‌اید که برای خودشان [هم] اختیار سود و زیانی ندارند؟ بگو: آیا نابینا و بینا برابر است؟ [هرگز.] آیا تاریکیها و روشنی برابر است؟ آیا شریکانی برای خداوند قایل شده‌اند که همچون آفرینش او آفریده‌اند، آنگاه آفرینش [ها] بر آنها مشتبه شده است؟ بگو: خداوند آفرینندهٔ همه چیز است و او یگانهٔ قهّار است».

﴿يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَ السَّمَـٰوَ ٰتُ وَ بَرَزُوا لِلَّهِ الْوَ ٰحِدِ الْقَهَّارِ﴾ [ابراهیم ۴۸]

«روزی که زمین به زمینی دیگر دگرگون شود و آسمانها [نیز چنین شوند] و به پیشگاه خداوند یگانهٔ قهّار آشکار شوند».

از هر عیب و نقص، پاک و منزه است:

﴿قَالُوا سُبْحَـٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ [البقره ۳۲]

«گفتند: تو را به پاکی یاد می‌کنیم: ما دانشی جز آنچه به ما آموخته‌ای، نداریم. تویی که دانای فرزانه‌ای».

﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَـٰماً وَ قُعُوداً وَ عَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُونَ فِى خَلْقِ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَـٰذَا بَـٰطِلاً سُبْحَـٰنَکَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ [آل‌عمران ۱۹۱]

«آنان که خدا را ایستاده و نشسته و بر پهلوی خویش [آرمیده] یاد می‌کنند و در آفرینش آسمانها و زمین اندیشه می‌کنند. [و می‌گویند:] پروردگارا، این را باطل نیافریده‌ای، پاکی برای توست، پس ما را از عذاب [جهنّم] حفظ کن».

﴿وَ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَکَآءَ الْجِنَّ وَ خَلَقَهُمْ وَ خَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَ بَنَـٰتِ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَـٰنَهُ وَ تَـعَـٰلَىٰ عَـمَّا يَصِفُونَ﴾ [الانعام ۱۰۰]

«و برای خداوند شریکانی [از] جن قرار دادند، حال آن که [خداوند خود] آنها را آفریده است و ناآگاهانه پسران و دختران برای او برساختند، او پاک و از آنچه وصف می‌کنند، بسی برتر است».

﴿سُبْحَـٰنَهُ وَ تَعَـٰلَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا کَبِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۴۳]

«او پاک است و بسیار والاتر است از آنچه می‌گویند».

با هر خوبی و کمال متصف است:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِى خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ جَعَلَ الظُّلُمَـٰتِ وَ النُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ کَـفَرُوا بِـرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ﴾ [الانعام ۱]

«ستایش خداوندی راست که آسمانها و زمین را آفرید و تاریکیها و نور را پدید آورد. آنگاه کافران [بتانی را] با پروردگارشان برابر می‌نهند».

﴿وَ لِلَّهِ الْأَسْمَآءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَ ذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ أَسْمَـٰٓئِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا کَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [الاعراف ۱۸۰]

«و خداوند نامهای نیک دارد. پس به آن [نامها] او را به [دعا] بخوانید و آنان را که در نامهای او کجروی می‌کنند، رها کنید، [سزای] آنچه را می‌کردند، خواهند دید».

﴿قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَـٰنَ أَيًّا مَّا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَآءُ الْحُسْنَىٰ وَ لَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِکَ وَ لَا تُخَافِتْ بِهَا وَ ابْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِکَ سَبِيلاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۱۰]

«بگو: خداوند را بخوانید یا «رحمن». را بخوانید. هر کدام را که بخوانید [نیک است] که خداوند نامهای نیکو دارد. و نمازت را [چنین] بلند مخوان و آن را آهسته [نیز] مخوان و میان این [و آن] راهی [میانه] بجوی».

﴿وَ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی لَمْ یَتَّخِذْ وَلَداً وَ لَمْ یَکُن لَّهُ شَرِیکٌ فِی الْمُلْکِ وَ لَمْ یَکُن لَّهُ وَلِیٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَ کَبِّرْهُ تَکْبِیرَا﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۱۱]

«و بگو: ستایش خداوندی راست که فرزندی برنگرفته و در فرمانروایی او را هیچ شریکی نیست. و از ناتوانی کارسازی ندارد. و چنانکه سزاوار است او را به بزرگی یاد کن».

﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَآءُ الْحُسْنَىٰ﴾ [طه ۸]

«خداوند است که هیچ معبود [راستینی] جز او نیست. او نامهای نیکو دارد».

زنده است: ﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَ لَا نَوْمٌ لَّهُ مَا فِی السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِی الْأَرْضِ مَن ذَا الَّذِی یَشْفَعُ عِندَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ یَعْلَمُ مَا بَیْنَ أَیْدِیهِمْ وَ مَا خَلْفَهُمْ وَ لَا یُحِیطُونَ بِشَیْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَآءَ وَسِعَ کُرْسِیُّهُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ لَا یَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَ هُوَ الْعَلِیُّ الْعَظِیمُ﴾

[البقره ۲۵۵]

«خداوند [است که] معبود راستینی جز او نیست. زنده [و] تدبیرگرِ [هستی] است. غنودگی و خوابی او را فرا نمی‌گیرد. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. چه کسی است که بدون حکم او در پیشگاهش شفاعت کند؟ گذشته و [حال و] آیندۀ آنان را می‌داند و به چیزی از علم او جز به آنچه خود خواسته است، احاطه نمی‌یابند. کرسیّ [فرمانروایی] او آسمانها و زمین را فراگرفته است و حفظ آن دو بر او گران نمی‌آید و او بلند مرتبۀ بزرگ [قدر] است».

﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّومُ﴾ [آل عمران ۲]

«خدا [ست که] معبود [راستینی] جز او نیست. زندۀ پاینده است».

﴿وَ عَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَیِّ الْقَیُّومِ وَ قَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْماً﴾ [طه ۱۱۱]

«و چهره‌ها برای [خداوند] زنده [و] پاینده فروتن شوند. و هر کس [بار] ستمی برداشته باشد، ناکام شود».

﴿وَ تَوَکَّلْ عَلَى الْحَیِّ الَّذِی لَا یَمُوتُ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَ کَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِیراً﴾ [الفرقان ۵۸]

«و بر زنده‌ای که نمی‌میرد، توکّل کن و با ستایشش [او را] به پاکی یاد کن و او به گناهان بندگانش [به عنوانِ] آگاه بس است».

شنوا است: ﴿وَ قَـٰتِلُوا فِی سَبِیلِ اللَّهِ وَ اعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ سَمِیعٌ عَلِیمٌ﴾ [البقره ۲۴۴]

«و در راه خدا پیکار کنید و بدانید که خداوند شنوای داناست».

﴿وَ تَمَّتْ کَلِمَتُ رَبِّکَ صِدْقاً وَ عَدْلاً لَّا مُبَدِّلَ لِکَلِمَـٰتِهِ وَ هُوَ السَّمِیعُ الْعَلِیمُ﴾ [الانعام ۱۱۵]

«و وعدهٔ پروردگارت از روی راستی و انصاف کامل است. برای سخنانش تغییر دهنده‌ای نیست. و او شنوای داناست».

﴿وَ إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَ إِسْمَـٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ إِنَّکَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [البقره ۱۲۷]

«و هنگامی که ابراهیم و اسماعیل پایه‌های خانهٔ [کعبه] را بالا می‌بردند [و گفتند:] پروردگارا، از ما بپذیر. همانا که تویی شنوای دانا».

﴿إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَٰنَ رَبِّ إِنِّی نَذَرْتُ لَکَ مَا فِی بَطْنِی مُحَرَّراً فَتَقَبَّلْ مِنِّیٓ إِنَّکَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [آل عمران ۳۵]

«آنگاه که زن عمران گفت: پروردگارا، من آنچه را که در شکمِ خود دارم - آزاد [از هر شرطی] - برای تو نذر کرده‌ام، پس از من بپذیر، تویی که شنوای دانایی».

﴿قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِکُ لَکُمْ ضَرًّا وَ لَا نَفْعاً وَ اللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [المائده ۷۶]

«بگو: آیا به جای خداوند چیزی را می‌پرستید که برایتان اختیار [و توانِ] زیان و سودی را ندارد؟ و خداست که شنوای داناست».

﴿فَاطِرُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ جَعَلَ لَکُم مِّنْ أَنفُسِکُمْ أَزْوَٰجاً وَ مِنَ الْأَنْعَـٰمِ أَزْوَٰجاً يَذْرَؤُکُمْ فِيهِ لَيْسَ کَمِثْلِهِ شَیْءٌ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشوری ۱۱]

«آفرینندهٔ آسمانها و زمین است. از خودتان برای شما همسرانی قرار داده است. و [نیز] از چارپایان اقسامی [آفریده است] با این [تدبیر] شما را بسیار می‌گرداند. چیزی مانند او نیست. و او شنوای بیناست».

دارای اراده است:

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن فِی السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَن فِی الْأَرْضِ وَ الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ وَ النُّجُومُ وَ الْجِبَالُ وَ الشَّجَرُ وَ الدَّوَآبُّ وَ کَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَ کَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَ مَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّکْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ﴾ [الحج ۱۸]

«آیا نیندیشیده‌ای خداوند است که هر کس در آسمانها و هر کس در زمین است و خورشید و ماه و ستارگان و کوه‌ها و درختان و چهارپایان و بسیاری از مردم برای او سجده می‌کنند. و بسیارند [کسانی که] عذاب بر آنان تحقّق یافته است. و هر که را خداوند خوار سازد، گرامی دارنده‌ای ندارد. بی‌گمان خداوند هر آنچه بخواهد، می‌کند».

﴿قَالَ الَّذِی عِندَهُ عِلْمٌ مِّنَ الاکِتَـٰبِ أَنَا ءَاتِیکَ بِهِ قَبْلَ أَن یَرْتَدَّ إِلَیْکَ طَرْفُکَ فَلَمَّا رَءَاهُ مُسْتَقِراً عِندَهُ قَالَ هَـٰذَا مِن فَضْلِ رَبِّی لِیَبْلُوَنِیَ ءَأَشْکُرُ أَمْ أَکْفُرُ وَ مَن شَکَرَ فَإِنَّمَا یَشْکُرُ لِنَفْسِهِ وَ مَن کَفَرَ فَإِنَّ رَبِّی غَنِیٌّ کَرِیمٌ﴾ [النمل ۴۰]

«کسی که به نزدش علمی از کتاب [الهی] داشت، گفت: من پیش از [یک] چشم به هم زدنت آن را نزد تو می‌آورم. و چون آن را در نزد خود مستقر یافت، گفت: این از فضل پروردگار من است تا مرا بیازماید که آیا سپاس می‌گزارم یا این که ناسپاسی می‌کنم و هر کس سپاس گزارد، تنها برای [سود] خود سپاس می‌گزارد. و هر کس ناسپاسی کند [بداند] که پروردگارم بی‌نیاز بخشنده است».

﴿وَ رَبُّکَ یَخْلُقُ مَا یَشَآءُ وَ یَخْتَارُ مَا کَانَ لَهُمُ الْخِیرَةُ سُبْحَـٰنَ اللَّهِ وَ تَعَلَىٰ عَمَّا یُشْرِکُونَ﴾

[القصص ۶۸]

«و پروردگارِ تو هر آنچه را بخواهد می‌آفریند و [هر کس را بخواهد] برمی‌گزیند. آنان اختیار ندارند. خداوند پاک و منزه است و برتر از آنچه شرک می‌آورند».

﴿إِنَّمَآ أَمْرُهُ إِذَآ أَرَادَ شَیْئاً أَن یَقُولَ لَهُ کُن فَیَکُونُ﴾ [یس ۸۲]

«جز این نیست که فرمانش - چون [آفریدنِ] چیزی را بخواهد [این است] که به او بگوید: موجود شو. پس بی‌درنگ موجود می‌شود».

روزی دهنده است:

﴿قَالَ عِیسَى ابْنُ مَرْیَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَآ أَنزِلْ عَلَیْنَا مَآئِدَةً مِّنَ السَّمَآءِ تَکُونُ لَنَا عِیداً لِّأَوَّلِنَا وَ ءَاخِرِنَا وَ ءَایَةً مِّنکَ وَ ارْزُقْنَا وَ أَنتَ خَیْرُ الرَّٰزِقِینَ﴾ [المائده ۱۱۴]

«عیسی بن مریم گفت: خداوندا، ای پروردگارِ ما، سفره‌ای از آسمان بر ما فرو فرست که عیدی برای ما - برای اول و آخر ما - و معجزه‌ای از [جانب] تو باشد و به ما روزی ده که تو بهترین روزی دهندگانی».

﴿وَ الَّذِینَ هَاجَرُوا فِی سَبِیلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوٓا أَوْ مَاتُوا لَیَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقاً حَسَناً وَ إِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَیْرُ الرَّٰزِقِینَ﴾ [الحج ۵۸]

«و کسانی که در راه خدا هجرت کرده‌اند، آنگاه کشته شده‌اند یا مرده‌اند، خداوند به آنان روزی‌ای نیک می‌دهد. و به یقین خداوند بهترین روزی دهندگان است».

﴿أَمْ تَسْئَلُهُمْ خَرْجاً فَخَرَاجُ رَبِّکَ خَیْرٌ وَ هُوَ خَیْرُ الرَّٰزِقِینَ﴾ [المؤمنون ۷۲]

«آیا از آنان مزدی می‌طلبی؟ پاداش پروردگارت بهتر است و او بهترین روزی دهندگان است».

﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ [الذاریات ۵۸]

«خداوند است که روزی دهنده است [همان] توانمندِ استوار».

﴿وَ إِذَا رَأَوْا تِجَـٰرَةً أَوْ لَهْواً انفَضُّوٓا إِلَيْهَا وَ تَرَكُوكَ قَآئِماً قُلْ مَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ مِّنَ اللَّـهْوِ وَ مِنَ التِّجَـٰرَةِ وَ اللَّهُ خَيْرُ الرَّٰزِقِينَ﴾ [الجمعه ۱۱]

«و چون تجارتی و سرگرمی‌ای ببینند به سوی آن پراکنده شده و تو را ایستاده [به نماز] رها کنند. بگو: آنچه در نزد خداوند است از سرگرمی و تجارت بهتر است و خداوند بهترین روزی دهندگان است».

هدایت کننده است:

﴿سَيَقُولُ السُّفَهَآءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّٰهُمْ عَن قِبْلَتِهِمُ الَّتِى كَانُوا عَلَيْهَا قُل لِّلَّهِ الْمَشْرِقُ وَ الْـمَغْرِب يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ [البقره ۱۴۲]

«بعضی از مردمِ کم خرد خواهند گفت: چه چیز آنان را از قبله‌شان که پیرو آن بودند، برگرداند؟ بگو: مشرق و مغرب از آنِ خداست. هر کس را که بخواهد به راهِ راست هدایت می‌کند».

﴿لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَـٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ وَ مَا تُنفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنفُسِكُمْ وَ مَا تُنفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَآءَ وَجْهِ اللَّهِ وَ مَا تُنفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَ أَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾ [البقره ۲۷۲]

«[توفیق] هدایت آنان بر عهدهٔ تو نیست [و مسئولیت نداری که حتماً هدایتشان کنی] بلکه خداوند هر آن کس را که بخواهد، هدایت می‌کند و هر مالی که انفاق می‌کنید، به سود خودتان است و [روا نیست] که جز برای کسب خشنودی خدا انفاق کنید. و هر مالی که ببخشید، پاداشش به تمامی به شما داده شود و شما ستم نمی‌بینید».

﴿وَ كَذَٰلِكَ أَنزَلْنَـٰهُ ءَايَـٰتٍ بَيِّنَـٰتٍ وَ أَنَّ اللَّهَ يَهْدِى مَن يُرِيدُ﴾ [الحج ۱۶]

«و بدینسان آن (قرآن) را [به شکلِ] آیات روشن نازل کردیم و خداوند هر کس را بخواهد هدایت می‌کند».

﴿وَ لِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَ إِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ [الحج ۵۴]

«و تا دانش یافتگان بدانند که آن [وحی] از سوی پروردگارت حق است، و به آن ایمان آورند، آنگاه دلهایشان برای او (خداوند) فروتن شود. و بی‌گمان خداوند هدایتگر مؤمنان به راه راست است».

﴿وَ كَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ وَ كَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِياً وَ نَصِيراً﴾ [الفرقان ۳۱]

«و بدینسان برای هر پیامبری از گناهکاران دشمنانی قرار دادیم و پروردگارت [به عنوانِ] رهنما و یـاور کافی است».

﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحاً وَ الَّذِىَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَٰهِيمَ وَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰٓ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِىٓ إِلَيْهِ مَن يَشَآءُ وَ يَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ﴾ [الشوری ۱۳]

«از دین آنچه که نوح را به آن فرمان داده بود و آنچه که به تو وحی کرده‌ایم و آن‌چه که ابراهیم و موسی و عیسی را به آن فرمان داده بودیم برایتان مقرّر داشت [با این مضمون] که: دین را برپا دارید و در آن اختلاف نورزید. بر مشرکان آنچه که آنان را به آن فرا می‌خوانی دشوار آمد. خداوند به سوی [حقیقتِ] خویش هر کس را که بخواهد برمی‌گزیند و هر کس را که رو به سوی او می‌نهد، به سوی خویش هدایت می‌کند».

مالک و صاحب هر چیز است:

﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَىُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَ لَا نَوْمٌ لَّهُ مَا فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِى الْأَرْضِ مَن ذَا الَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ مَا خَلْفَهُمْ وَ لَا يُحِيطُونَ بِشَىْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَآءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ لَا يَـُٔودُهُ حِفْظُهُمَا وَ هُوَ الْعَلِىُّ الْعَظِيمُ﴾ [البقره ۲۵۵]

«خداوند [است که] معبود راستینی جز او نیست. زنده [و] تدبیرگرِ [هستی] است. غنودگی و خوابی او را فرا نمی‌گیرد. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. چه کسی است که بـدون حکـم او در پیشگاهش شفاعت کند؟ گذشته و [حال و] آیندهٔ آنان را می‌داند و به چیزی از علم او جز به آنچه خود خواسته است، احاطه نمی‌یابند. کرسیِّ [فرمانروایی] او آسمانها و زمین را فراگرفته است و حفظ آن دو بر او گران نمی‌آید و او بلند مرتبهٔ بزرگ [قدر] است».

﴿وَ لِلَّهِ مَا فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِى الْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

[آل عمران ۱۲۹]

«و آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است از آنِ خداوند است. هر کس را بخواهد می‌آمرزد و هر کس را بخواهد عذاب می‌کند، و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

﴿وَ لَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ ءَاتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ هُوَ خَيْراً لَّهُم بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ وَ لِلَّهِ مِيرَٰثُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ [آل عمران ۱۸۰]

«و کسانی که در آن‌چه خداوند از فضلِ خویش به آنان داده است، بخل می‌ورزند، نباید ایـن [بـخل] را برای خود خیر بپندارند. بلکه آن برایشان شرّ است. به زودی در روز قیامت آنچه در آن بخل ورزیده‌اند [مانند طوق] در گردنشان افکنده می‌شود و میراث آسمانها و زمین از آنِ خداست. و خداوند به آنـچه می‌کنید، آگاه است».

﴿وَ لِلَّهِ مَا فِی السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِی الْأَرْضِ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَیْءٍ مُّحِیطاً﴾ [النساء ۱۲۶]

«و آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ خداست و خداوند به همه چیز احاطه دارد».

﴿قُل لِّمَن مَّا فِی السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ قُل لِّلَّهِ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَـٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ الَّذِينَ خَسِرُوٓا أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [الانعام ۱۲]

«بگو: آنچه در آسمانها و زمـین است از آنِ چـه کسـی است؟ [در پـاسخ] بگـو: از آنِ خـداونـد است. بخشایش را بر خود مقرّر داشته است، قطعاً شما را در روز قیامت که شکی در آن نیست گرد خـواهـد آورد. آنان که به خویش زیان زده‌اند، ایمان نمی‌آورند».

﴿لِلَّهِ مَا فِی السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِیُّ الْحَمِیدُ﴾ [لقمان ۲۶]

«آنچه در آسمانها و زمین است از آنِ خداوند است. بی‌گمان خداوند است که بی‌نیاز ستوده است».

پروردگار همه *است:* ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الفاتحه ۲]

«ستایش خدا را که پروردگار جهانیان».

﴿فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الانعام ۴۵]

«پس ریشهٔ گروه ستمکاران برکنده شد. و ستایش خدای راست، پروردگار جهانیان».

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِی خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ فِی سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِی الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثاً وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ وَ النُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الاعراف ۵۴]

«پروردگارتان، خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، آنگاه بر عرش استیلا یافت، شب را به روز می‌پوشاند در حالی که آن را به شتاب می‌طلبد. و خورشید و ماه و ستارگان را در حالی که به فرمان او مسخّرند [آفرید] بدان که خلق و فرمانروایی خاصّ اوست. بس بزرگ است خداوند، پروردگار جهانیان».

﴿يَوْمَ يَـقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [المطففين ٦]

«روزی که مردم در پیشگاه پروردگارِ جهانیان ایستند».

حاکم و فرمانروای مطلق است:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثاً وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ وَ النُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الاعراف ۵۴]

«پروردگارتان، خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، آنگاه بر عرش استیلا یافت، شب را به روز می‌پوشاند در حالی که آن را به شتاب می‌طلبد. و خورشید و ماه و ستارگان را در حالی که به فرمان او مسخّرند [آفرید] بدان که خلق و فرمانروایی خاصّ اوست. بس بزرگ است خداوند، پروردگار جهانیان».

﴿قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَآءِ وَ الْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَـٰرَ وَ مَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ يُخْرِجُ الْمَيِّت مِنَ الْحَيِّ وَ مَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ [یونس ۳۱]

«بگو: چه کسی از آسمان و زمین به شما روزی می‌دهد یا کیست که حاکم بر گوش و دیدگان است؟ و کیست که زنده را از مرده بیرون می‌آورد و مرده را از زنده بیرون می‌آورد؟ و کیست که کار [هستی] را تدبیر می‌کند؟ خواهند گفت: خدا. پس بگو: آیا پروا نمی‌کنید؟».

﴿مَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِ إِلَّآ أَسْمَآءً سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَ ءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَـٰنٍ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا إِلَّآ إِيَّاهُ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [یوسف ۴۰]

«به جای او نمی‌پرستید مگر نامهایی را که خود و نیاکانتان نهاده‌اید که خداوند هیچ دلیلی بر [حقّانیّت] آنها نفرستاده است. فرمانروایی جز خداوند را نیست. فرمان داده است که: جز او را بندگی نکنید، دینِ استوار این است ولی بیشتر مردم نمی‌دانند».

﴿قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَ أَسْمِعْ مَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَلِيٍّ وَ لَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَداً﴾ [الکهف ۲۶]

«بگو: خداوند به میزانی که درنگ کرده‌اند، داناتر است. [آگاهی از علمِ] غیب آسمانها و زمین ویژهٔ اوست. چه قدر بینا و چه قدر شنواست، آنان جز او هیچ کارسازی ندارند و در حکمش کسی را شریک نمی‌سازد».

﴿يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَآءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ﴾

[السجده ٥]

«کارِ [هستی] را از آسمان [گرفته] تا زمین تدبیر می‌کند. سپس [حاصل] آن در روزی که مقدارش از روی شمارشِ شما هزار سال است به سوی او فرا می‌رود».

والاترین قدرت و اختیار جهان از آن اوست:

﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَ لَا نَصِيرٍ﴾

[البقره ١٠٧]

«آیا ندانسته‌ای که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ خداست و شما جز او دوست و یاوری ندارید».

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَٰلِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَآءُ وَ تَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَآءُ وَ تُعِزُّ مَن تَشَآءُ وَ تُذِلُّ مَن تَشَآءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [آل عمران ٢٦]

«بگو: خداوندا، ای دارندهٔ فرمانروایی، به هر کس که خواهی فرمانروایی دهی و از هر کس که خواهی، فرمانروایی بازستانی و هر کس را که خواهی گرامی داری و هر کس را که خواهی خوار سازی. نیکی به دست توست. به راستی تو بر هر کاری توانایی».

﴿لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوٓا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَ أُمَّهُ وَ مَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً وَ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [المائده ١٧]

«بی‌گمان آنان که گفتند: «خدا همان مسیح پسر مریم است». کافر شدند. بگو: اگر [خداوند] بخواهد مسیح پسر مریم و مادرش و هر آن کس را که در زمین است، همگی نابود خواهد کرد، چه کسی در برابر خداوند [اختیار کمترین] کاری را دارد؟ و فرمانروایی آسمانها و زمین و آنچه در بین آن دوست از آنِ خداست، هر چه بخواهد، می‌آفریند و خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿قُلْ يَٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِ وَ يُمِيتُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ كَلِمَٰتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [الاعراف ١٥٨]

«بگو: ای مردم، من فرستادهٔ خداوند به سوی همهٔ شما هستم، کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست، معبود [راستینی] جز او نیست، زنده می‌کند و می‌میراند. پس به خداوند و رسول او، آن پیامبر

درس ناخوانده‌ای که به خداوند و سخنان او ایمان دارد، ایمان آورید و از او پیروی کنید، باشد که راه یابید».

﴿الَّذِی لَهُ مُلْکُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ اللَّهُ عَلَىٰ کُلِّ شَیْءٍ شَهِیدٌ﴾ [البروج ۹]

«کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست. و خداوند بر همه چیز آگاه است».

تواناست: ﴿یَکَادُ الْبَرْقُ یَخْطَفُ أَبْصَـٰرَهُمْ کُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم مَّشَوْا فِیهِ وَ إِذَآ أَظْلَمَ عَلَیْهِمْ قَامُوا وَ لَوْ شَآءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَ أَبْصَـٰرِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾ [البقره ۲۰]

«نزدیک است که برق دیدگانشان را برباید. هرگاه [راه را] بر آنان روشن سازد، در آن [روشنی] راه روند و چون بر آنان تاریک شود، بایستند. و اگر خداوند می‌خواست شنوایی آنان و دیدگانشان را از بین می‌برد. حقّا که خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَـٰلِکَ الْمُلْکِ تُؤْتِی الْمُلْکَ مَن تَشَآءُ وَ تَنزِعُ الْمُلْکَ مِمَّن تَشَآءُ وَ تُعِزُّ مَن تَشَآءُ وَ تُذِلُّ مَن تَشَآءُ بِیَدِکَ الْخَیْرُ إِنَّکَ عَلَىٰ کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾ [آل عمران ۲۶]

«بگو: خداوندا، ای دارندهٔ فرمانروایی، به هر کس که خواهی فرمانروایی دهی و از هر کس که خواهی، فرمانروایی بازستانی و هر کس را که خواهی گرامی داری و هر کس را که خواهی خوار سازی. نیکی به دست توست. به راستی تو بر هر کاری توانایی».

﴿لَّقَدْ کَفَرَ الَّذِینَ قَالُوٓا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِیحُ ابْنُ مَرْیَمَ قُلْ فَمَن یَمْلِکُ مِنَ اللَّهِ شَیْئاً إِنْ أَرَادَ أَن یُهْلِکَ الْمَسِیحَ ابْنَ مَرْیَمَ وَ أُمَّهُ وَ مَن فِی الْأَرْضِ جَمِیعاً وَ لِلَّهِ مُلْکُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَیْنَهُمَا یَخْلُقُ مَا یَشَآءُ وَ اللَّهُ عَلَىٰ کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾ [المائده ۱۷]

«بی‌گمان آنان که گفتند: «خدا همان مسیح پسر مریم است». کافر شدند. بگو: اگر [خداوند] بخواهد مسیح پسر مریم و مادرش و هر آن کس را که در زمین است، همگی نابود خواهد کرد، چه کسی در برابر خداوند [اختیار کمترین] کاری را دارد؟ و فرمانروایی آسمانها و زمین و آنچه در بین آن دوست از آنِ خداست، هر چه بخواهد، می‌آفریند و خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿وَ إِن یَمْسَسْکَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا کَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَ إِن یَمْسَسْکَ بِخَیْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾

[الانعام ۱۷]

«اگر خداوند [بخواهد] گزندی به تو رساند، بازدارنده‌ای برای آن جز خود او نیست و اگر به تو خیری رساند، [بدان که] او بر هر کاری تواناست».

﴿تَبَٰرَکَ الَّذِی بِیَدِهِ الْمُلْکُ وَ هُوَ عَلَیٰ کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾ [الملک ۱]

«خجسته است کسی که فرمانروایی به دستِ اوست و او بر هر کاری تواناست».

دارای رحمت بی‌پایان است:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَٰلَمِینَ﴾ [الفاتحه ۱]

«ستایش خدای راست، پروردگار جهانیان».

﴿وَ اکْتُبْ لَنَا فِی هَٰذِهِ الدُّنْیَا حَسَنَةً وَ فِی الْأَخِرَةِ إِنَّا هُدْنَآ إِلَیْکَ قَالَ عَذَابِیَ أُصِیبُ بِهِ مَنْ أَشَآءُ وَ رَحْمَتِی وَسِعَتْ کُلَّ شَیْءٍ فَسَأَکْتُبُهَا لِلَّذِینَ یَتَّقُونَ وَ یُؤْتُونَ الزَّکَوٰةَ وَ الَّذِینَ هُم بِـَٔایَٰتِنَا یُؤْمِنُونَ﴾

[الاعراف ۱۵۶]

«و در همین دنیا برای ما نیکی مقرّر کن و [نیز] در آخرت. ما به سوی تو بازگشته‌ایم. [خداوند] فرمود: عذابِ خود را به هر کس که بخواهم می‌رسانم و رحمتِ من همه چیز را فراگرفته است. پس آن را برای کسانی که پروا می‌دارند و زکات می‌پردازند و کسانی که به آیات ما ایمان می‌آورند، مقرّر خواهیم نمود».

﴿قَالَ لَا تَثْرِیبَ عَلَیْکُمُ الْیَوْمَ یَغْفِرُ اللَّهُ لَکُمْ وَ هُوَ أَرْحَمُ الرَّٰحِمِینَ﴾ [یوسف ۹۲]

«گفت: امروز هیچ سرزنشی بر شما نیست. خداوند شما را می‌آمرزد. و او مهربان‌ترین مهربانان است».

﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِی لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَٰلِمُ الْغَیْبِ وَ الشَّهَٰدَةِ هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِیمُ﴾ [الحشر ۲۲]

«اوست آن خدایی که معبودِ [راستینی] جز او نیست. دانندهٔ نهان و آشکار. اوست بخشایندهٔ مهربان».

تنها او شایستهٔ عبادت و پرستش است:

﴿وَ إِلَٰهُکُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِیمُ﴾ [البقره ۱۶۳]

«و معبودتان، معبود یگانه است. معبودِ [راستینی] جز او نیست. بخشایندهٔ مهربان است».

﴿اللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّومُ﴾ [آل عمران ۲]

«خدا [ست که] معبودی [راستینی] جز او نیست. زندهٔ پاینده است».

﴿یَٰأَهْلَ الْکِتَٰبِ لَا تَغْلُوا فِی دِینِکُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَی اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِیحُ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ کَلِمَتُهُ أَلْقَاهَآ إِلَیٰ مَرْیَمَ وَ رُوحٌ مِّنْهُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَٰثَةٌ انتَهُوا خَیْراً لَّکُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ سُبْحَٰنَهُ أَن یَکُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِی السَّمَٰوَٰتِ وَ مَا فِی الْأَرْضِ وَ کَفَیٰ بِاللَّهِ وَکِیلاً﴾ [النساء ۱۷۱]

«ای اهل کتاب، در دینتان غلوّ نکنید و دربارهٔ خداوند جز حقّ نگویید. جز این نیست که مسیح، عیسی بن

مریم رسولِ خدا و کلمهٔ اوست. [که] آن را به [رحم] مریم افکند. و روحی از جانب اوست. پس به خداوند و رسولانش ایمان آورید. و مگویید [خدایان] سه کس‌اند. [از این گفته] باز آیید تا [آن] برایتان بهتر باشد. جز این نیست که خدا معبود یگانه است. از آن که فرزندی داشته باشد، پاک [و منزّه] است. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. و خداوند [به عنوان] کارساز بس است».

﴿لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوٓا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَـٰثَةٍ وَ مَا مِنْ إِلَـٰهٍ إِلَّآ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ وَ إِن لَّمْ يَنتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [المائده ۷۳]

«البتّه کسانی که گفتند: خداوند یکی از سه [اقنوم] است کافر شدند و هیچ معبود [راستینی] جز معبود یگانه نیست. و اگر از آنچه می‌گویند، باز نیایند، قطعاً به کافرانشان عذابی دردناک خواهد رسید».

﴿إِلَٰهِ النَّاسِ﴾ [الناس ۳]

«معبودِ مردم».

حکیم *است*: ﴿قَالُوا سُبْحَـٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ [البقره ۳۲]

«گفتند: تو را به پاکی یاد می‌کنیم: ما دانشی جز آنچه به ما آموخته‌ای، نداریم. تویی که دانای فرزانه‌ای».

﴿هُوَ الَّذِى يُصَوِّرُكُمْ فِى الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [آل عمران ۶]

«اوست کسی که شما را در رحمها چنان که می‌خواهد نقشبندی می‌کند، معبود [راستینی] جز او نیست که پیروزمندانهِ فرانه است».

﴿يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَ يَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ وَ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

[النساء ۲۶]

«خداوند می‌خواهد که [احکام خود را] برای شما روشن سازد و راه [و رسم] کسانی را که پیش از شما بودند به شما بنمایاند و از شما درگذرد و خداوند دانای فرزانه است».

﴿وَ السَّارِقُ وَ السَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَآءَ بِمَا كَسَبَا نَكَـٰلاً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

[المائده ۳۸]

«و دستان مرد و زنِ دزد را، به کیفر عملی که مرتکب شده‌اند، به عنوان عبرتی از [جانب] خداوند ببرّید و خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَـٰنِكُمْ وَ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ [التحریم ۲]

«به راستی خداوند گشودن سوگندهایتان را برای شما مشروع ساخته است و خداوند کارسازِ شما است. و

اوست دانای فرزانه».

پیروزمند و غالب است:

﴿رَبَّنَا وَ ابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيهِمْ ءَايَـٰتِكَ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [البقره ۱۲۹]

«پروردگارا، و از میان آنان [آنچنان] رسولی از خودشان برانگیز که آیه‌هایت را برایشان می‌خواند و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و آنان را پاک می‌دارد. بی‌گمان تویی پیروزمندِ فرزانه».

﴿هُوَ الَّذِی يُصَوِّرُكُمْ فِی الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [آل عمران ۶]

«اوست کسی که شما را در رحمها چنان که می‌خواهد نقشبندی می‌کند، معبود [راستینی] جز او نیست که پیروزمند فرزانه است».

﴿وَ السَّارِقُ وَ السَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَآءَ بِمَا كَسَبَا نَكَـٰلاً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [المائده ۳۸]

«و دستان مرد و زنِ دزد را، به کیفر عملی که مرتکب شده‌اند، به عنوان عبرتی از [جانب] خداوند ببرّید و خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿وَ مَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَ لِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَ مَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [انفال ۱۰]

«و خداوند آن [یاری رساندن] را جز برای نوید قرار نداد و تا دلهایتان به آن آرام گیرد و فتح [و پیروزی] جز از سوی خداوند نیست. به راستی خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿وَ ءَاخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [الجمعه ۳]

«و [در میان] دیگرانی از آنان که هنوز به اینان نپیوسته‌اند. و او پیروزمند فرزانه است».

بخشندهٔ امنیت و سلامتی است:

﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِی لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَـٰمُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَـٰنَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [الحشر ۲۳]

«اوست خدایی که معبودِ [راستینی] جز او نیست. پادشاهِ پاکِ سالمِ [از هر عیب] ایمنی دهندهٔ نگهبانِ پیروزمندِ جبّار متکبّر. خداوند از آنچه شرک می‌آورند پاک است».

نگهبان است:

﴿فَإِن تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ وَ يَسْتَخْلِفُ رَبِّى قَوْماً غَيْرَكُمْ وَ لَا تَضُرُّونَهُ شَيْئاً إِنَّ رَبِّى عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ﴾ [هود ۵۷]

«پس اگر روی گردانید [بدانید که من] آنچه را که با آن به سوی شما رسالت یافته‌ام، به شما رساندم و پروردگارم قومی جز شما را جایگزین می‌سازد. و هیچ زیانی به او نمی‌توانید برسانید. پروردگارم بر همه چیز نگهبان است».

﴿قَالَ هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمْ عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن قَبْلُ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَـٰفِظاً وَ هُوَ أَرْحَمُ الرَّٰحِمِينَ﴾

[یوسف ۶۴]

«[یعقوب] گفت: آیا شما را بر او امین شمارم همانگونه که شما را پیش از این بر برادرش امین شمردم، خداوند بهترین نگهبان و همو مهربان‌ترین مهربانان است».

﴿وَ مَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَـٰنٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يُؤْمِنُ بِالْأَخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِى شَكٍّ وَ رَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ﴾ [سبا ۲۱]

«و او را بر آنان هیچ سلطه‌ای نبود [او را مایهٔ آزمون قرار دادیم] تا کسی را که به آخرت ایمان می‌آورد از کسی که او از آن در شک است بازشناسانیم و پروردگارت بر همه چیز نگهبان است».

آمرزنده است:

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَ الدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنزِيرِ وَ مَآ أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَ لَا عَادٍ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [البقره ۱۷۳]

«جز این نیست [که خداوند] مردار و خون و گوشتِ خوک و آنچه را که [به هنگام سر زدنش] نام غیر خدا بر او برده شده است، بر شما حرام کرده است. و اگر کسی بی‌آن که سرکش و تجاوزکار باشد، [به خوردن مواردِ پیش گفته] ناچار گردد، گناهی بر او نیست. حقّا که خداوند بخشایشگرِ مهربان است».

﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

[آل عمران ۳۱]

«بگو: اگر خدا را دوست می‌دارید، از من پیروی کنید تا خدا شما را دوست بدارد و گناهان شما را برایتان بیامرزد و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

﴿وَ مَن لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنكُمْ طَوْلاً أَن يَنكِحَ الْمُحْصَنَـٰتِ الْمُؤْمِنَـٰتِ فَمِن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُم مِّن فَتَيَـٰتِكُمُ الْمُؤْمِنَـٰتِ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَـٰنِكُم بَعْضُكُم مِّن بَعْضٍ فَانكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَ ءَاتُوهُنَّ

أُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَـٰتٍ غَيْرَ مُسَـٰفِحَـٰتٍ وَ لَا مُتَّخِذَٰتِ أَخْدَانٍ فَإِذَآ أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَـٰحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَـٰتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنكُمْ وَ أَن تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَّكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [النساء ۲۵]

«و هر کس از شما توانايي [مالی] نداشته باشد که با زنانِ آزادِ مؤمن ازدواج کند باید از ملک یمینهایتان که کنیزانِ مؤمنتان‌اند، ازدواج کند و خداوند به ایمان شما داناتر است. [همه] از [جنس] یکدیگرید. با آنان (کنیزان) به اجازهٔ سرپرستشان ازدواج کنید و مهرشان را به شایستگی، در حالی که پاکدامن باشند نه پلیدکار و نه دوست نهانی گیرنده، به آنان بدهید. آنگاه چون شوهردار شدند، اگر مرتکب زنا شوند نصف عذابی را که زنان آزاد دارند، خواهند داشت. این [حکم ازدواج با کنیزان] برای کسی از شماست که از گناه بترسد و آن که صبر کنید، برای شما بهتر است و خدا آمرزندهٔ مهربان است».

﴿وَ هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَـٰٓئِفَ الْأَرْضِ وَ رَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَـٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَآ ءَاتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَ إِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [الانعام ۱۶۵]

«و او کسی است که شما را فرمانروایان زمین گرداند. و برخی از شما را به مراتبی بر برخی دیگر برتری بخشید تا در آنچه به شما داده است شما را بیازماید. بـه راسـتی کـه پـروردگارت زود کـیفر است و او آمرزندهٔ مهربان است».

﴿وَ هُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ﴾ [البروج ۱۴]

«و او آمرزگارِ دوستدار است».

درگذرنده است: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَوٰةَ وَ أَنتُمْ سُكَـٰرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَ لَا جُنُباً إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا وَ إِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ الْغَآئِطِ أَوْ لَـٰمَسْتُمُ النِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَآءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيداً طَيِّباً فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَ أَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوّاً غَفُوراً﴾ [النساء ۴۳]

«ای مؤمنان، در حالی که مست باشید به نماز نزدیک نشوید تا آن که بدانید چه مـی‌گویید. و در حـالِ جنابت [نیز] تا آن که غسل کنید [به نماز نزدیک نشوید] مگر آن که رهگذر باشید. و اگر بیمار یا در حال سفر باشید یا کسی از شما از جایگاه قضای حاجت بیاید یا با زنان آمیزش کنید و آبی نیابید، آهنگِ خاکی پاک کنید، آنگاه روی و دستانتان را مسح کنید. بی‌گمان خداوند بخشندهٔ آمرزگار است».

﴿فَأُولَـٰٓئِكَ عَسَى اللَّهُ أَن يَعْفُوَ عَنْهُمْ وَ كَانَ اللَّهُ عَفُوّاً غَفُوراً﴾ [النساء ۹۹]

«اینان را [که فی الجمله عذری دارند] باشد که خداوند ببخشاید. و خداوند بخشایندهٔ آمرزگار است».

﴿إِن تُبْدُوا خَيْراً أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا عَن سُوٓءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيراً﴾ [النساء ۱۴۹]

«اگر کاری نیک را آشکار کنید یا آن را نهان دارید یا از ستمی بگذرید، [بدانید که] خداوند بخشایندهٔ تواناست».

﴿ذَٰلِكَ وَ مَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ﴾ [الحج ۶۰]

«[حکم] این است. و هر کس که [دیگری را] مانند آنچه خود به آن عقوبت دیده است، عقوبت دهد، آنگاه بر او ستم رود، بی‌گمان خداوند او را یاری خواهد داد. به راستی خداوند بخشایندهٔ آمرزگار است».

﴿وَ هُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَ يَعْفُوا عَنِ السَّيِّئَاتِ وَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ [الشوری ۲۵]

«و اوست کسی که از بندگانش توبه می‌پذیرد و از گناهان در می‌گذرد و آنچه را که می‌کنید، می‌داند».

﴿وَ مَآ أَصَـٰبَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَ يَعْفُوا عَن كَثِيرٍ﴾ [الشوری ۳۰]

«و هر مصیبتی که گریبانگیرتان شود، از دستاوردِ خودتان است و [خداوند] از بسیاری در می‌گذرد».

﴿الَّذِينَ يُظَـٰهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَآئِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَـٰتِهِمْ إِنْ أُمَّهَـٰتُهُمْ إِلَّا الَّـٰٓئِي وَلَدْنَهُمْ وَ إِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَراً مِّنَ الْقَوْلِ وَ زُوراً وَ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ﴾ [المجادله ۲]

«کسانی از شما که با زنانشان ظهار می‌کنند، آنان مادرانشان نیستند. مادرانشان جز کسانی نیستند که آنان را زاده‌اند. و آنان سخن زشت و دروغ می‌گویند. و خداوند بخشندهٔ آمرزگار است».

باریک‌بین، لطیف، مهربان، دانای خفایای امور و دقایق کارهاست:

﴿لَّا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَـٰرُ وَ هُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَـٰرَ وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ [الانعام ۱۰۳]

«چشمها او را در نیابند و او چشمان را در می‌یابد و او باریک‌بینِ آگاه است».

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ﴾ [الحج ۶۳]

«آیا ندیده‌ای که خداوند آبی از آسمان فرود آوَرَد، آنگاه زمین سرسبز [و خرّم] می‌گردد. بی‌گمان خداوند باریک بینِ آگاه است».

﴿يَـٰبُنَيَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُن فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَـٰوَٰتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ﴾ [لقمان ۱۶]

«پسرجان، بی‌گمان اگر آن [عملی] هموزن دانه‌ای از سپندان [خردل] باشد، آنگاه در [میان] تخته سنگی یا در آسمانها یا در زمین باشد، خداوند آن را در میان خواهد آورد. بی‌گمان خداوند باریک بینِ باخبر

است».

﴿هُوَ الَّذِی یُصَلِّی عَلَیْکُمْ وَ مَلَـٰئِکَتُهُ لِیُخْرِجَکُم مِّنَ الظُّلُمَـٰتِ إِلَی النُّورِ وَکَانَ بِالْمُؤْمِنِینَ رَحِیماً﴾

[الاحزاب ۴۳]

«اوست کسی که بر شما رحمت می‌فرستد، فرشتگانش [نیز بر شما رحمت می‌فرستند] تا شما را از تاریکیها به روشنایی برآورد. و به مؤمنان مهربان است».

﴿أَلَا یَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَ هُوَ اللَّطِیفُ الْخَبِیرُ﴾ [الملک ۱۴]

«آیا کسی که [همه چیز را] آفریده است، نمی‌داند؟ و اوست باریک بینِ آگاه».

بردبار است: ﴿لَّا یُؤَاخِذُکُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِیٓ أَیْمَـٰنِکُمْ وَلَـٰکِن یُؤَاخِذُکُم بِمَا کَسَبَتْ قُلُوبُکُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ حَلِیمٌ﴾ [البقره ۲۲۵]

«خداوند شما را به خاطر بیهوده‌گویی در سوگندهایتان بازخواست نمی‌کند، ولی شما را به [خاطر] آنچه دلهاتان عزم کرده است، بازخواست می‌کند و خداوند آمرزگارِ بردبار است».

﴿وَ لَا جُنَاحَ عَلَیْکُمْ فِیمَا عَرَّضْتُم بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَآءِ أَوْ أَکْنَنتُمْ فِیٓ أَنفُسِکُمْ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّکُمْ سَتَذْکُرُونَهُنَّ وَلَـٰکِن لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرّاً إِلَّآ أَن تَقُولُوا قَوْلاً مَّعْرُوفاً وَ لَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ النِّکَاحِ حَتَّیٰ یَبْلُغَ الْکِتَـٰبُ أَجَلَهُ وَ اعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ یَعْلَمُ مَا فِیٓ أَنفُسِکُمْ فَاحْذَرُوهُ وَ اعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِیمٌ﴾

[البقره ۲۳۵]

«و از خواستگاری زنان [در مدّت عده] در آنچه که به کنایه بر زبان آورید و یا [آن را] در دلهای خود نهان دارید، گناهی بر شما نیست. خداود می‌داند که شما به زودی آنان را یاد خواهید کرد ولی در نهان با آنان وعدهٔ [ازدواج] مگذارید مگر آن که سخنی نیکو (به کنایه) بگویید و تصمیم به عقد ازدواج مگیرید تا آن که مهلت مقرّر به سر آمدِ خود رسد. و بدانید که خداوند آنچه راکه در دلهای شماست، می‌داند، پس از او برحذر باشید و بدانید که خداوند آمرزندهٔ بردبار است».

﴿قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَ مَغْفِرَةٌ خَیْرٌ مِّن صَدَقَةٍ یَتْبَعُهَآ أَذًی وَ اللَّهُ غَنِیٌّ حَلِیمٌ﴾ [البقره ۲۶۳]

«سخنی شایسته [گفتن] و گذشت از صدقه‌ای که آزاری در پی آن آید، بهتر است و خداوند بی‌نیاز [و] بردبار است».

﴿إِنَّ الَّذِینَ تَوَلَّوْا مِنکُمْ یَوْمَ الْتَقَی الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّیْطَـٰنُ بِبَعْضِ مَا کَسَبُوا وَ لَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِیمٌ﴾ [آل عمران ۱۵۵]

«کسانی از شما در روزی که دو گروه به هم رسیدند، روی گرداندند، جز این نیست که شیطان [به کیفر] بخشی از دستاوردشان، آنان را [از جای] لغزاند. و به راستی خداوند آنان را بخشید. بی‌گمان خداوند آمرزندهٔ بردبار است».

﴿وَ لَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَٰجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَ لَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم مِّن بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ وَ إِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَٰلَةً أَوِ امْرَأَةٌ وَ لَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِن كَانُوٓا أَكْثَرَ مِن ذَٰلِكَ فَهُمْ شُرَكَآءُ فِى الثُّلُثِ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَآرٍّ وَصِيَّةً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ﴾ [النساء ۱۲]

«و یک دوم ماتَرَکِ همسرانتان اگر آنها فرزندی نداشته باشند، از آنِ شماست. و اگر آنها فرزندی داشته باشند، شما یک چهارم از آنچه را که بر جای گذاشته‌اند، خواهید داشت، [این حکم] پس از ادای وصیّتی است که به آن وصیّت کرده باشند یا [پس از] بدهی [که دارند] . و - اگر شما فرزندی نداشته باشید - آنان را یک چهارم از چیزی است که بر جا می‌گذارید. و اگر شما فرزندی داشته باشید، آنان را یک هشتم از آنچه بر جای گذاشته‌اید، خواهید بود [این حکم] پس از ادای وصیّتی است که کرده‌اید یا [پس از] بدهی [که دارید] . و اگر از مردی یا زنی به صورت کلاله ارث برده شود و او برادر یا خواهری داشته باشد، هر یک از آن دو یک ششم را خواهد برد. و اگر بیشتر از آن باشند، آنان در یک سوم شریکند، [این حکم] پس از وصیّتی است که به آن وصیّت شده باشد یا [پس از] پرداخت بدهی [که دارند] بی‌آنکه [وصیّت] زیان‌آور باشد. خداوند [به شما چنین] حکم کرده است. و خداوند دانای بردبار است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَسْئَلُوا عَنْ أَشْيَآءَ إِن تُبْدَلَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَ إِن تَسْئَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْءَانُ تُبْدَلَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَ اللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ [المائده ۱۰۱]

«ای مؤمنان، از چیزهایی مپرسید که اگر برای شما آشکار شود، شما را اندوهگین کند، و اگر وقتی که قرآن فرو فرستاده می‌شود، از آن بپرسید، [سختیِ آن] برایتان آشکار خواهد شد. خداوند از آنها [سؤالات] درگذشت، و خداوند آمرزندهٔ بردبار است».

﴿إِن تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضاً حَسَناً يُضَـٰعِفْهُ لَكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ وَ اللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ﴾ [التغابن ۱۷]

«اگر به خداوند قرض‌الحسنه بدهید آن را برایتان دو چندان کند و شما را بیامرزد. و خداوند قدرشناسِ بردبار است».

عظیم و بزرگ است:

﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَ لَا نَوْمٌ لَّهُ مَا فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ مَن ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِندَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ مَا خَلْفَهُمْ وَ لَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَآءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ لَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ [البقره ۲۵۵]

«خداوند [است که] معبود راستینی جز او نیست. زنده [و] تدبیرگرِ [هستی] است. غنودگی و خوابی او را فرا نمی‌گیرد. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. چه کسی است که بدون حکم او در پیشگاهش شفاعت کند؟ گذشته و [حال و] آیندهٔ آنان را می‌داند و به چیزی از علم او جز به آنچه خود خواسته است، احاطه نمی‌یابند. کرسیِّ [فرمانروایی] او آسمانها و زمین را فراگرفته است و حفظ آن دو بر او گران نمی‌آید و او بلند مرتبهٔ بزرگ [قدر] است».

﴿لَهُ مَا فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ [الشوری ۴]

«آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست و او بلند مرتبهٔ بزرگ است».

﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّکَ الْعَظِيمِ﴾ [الواقعه ۹۶-۷۴]

«پس نام پروردگارِ بزرگت را به پاکی یاد کن».

﴿إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ﴾ [الحاقه ۳۳]

«بی‌گمان او به خداوند بزرگ ایمان نمی‌آورد».

﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّکَ الْعَظِيمِ﴾ [الحاقه ۵۲]

«پس نام پروردگارِ بزرگت را به پاکی یاد کن».

پدیدآورنده از نیستی به عالم هستی است:

﴿وَ إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَـٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوٓا إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوٓا أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ [البقره ۵۴]

«و چنین بود که موسی به قومش گفت: ای قومِ من، شما با [به پرستش] گرفتن گوساله بر خودتان ستم کرده‌اید. پس رو به سوی آفریدگارتان آورید، و همدیگر رابکشید. این [کار] در نزدِ آفریدگارتان برایتان بهتر است. آنگاه از شما درگذشت که او توبه‌پذیر مهربان است».

﴿بَدِيعُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَ لَمْ تَكُن لَّهُ صَـٰحِبَةٌ وَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَ هُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [الانعام ۱۰۱]

«پدید آرندهٔ آسمانها و زمین است، چگونه برایش فرزندی [ممکن] است، حال آن که همسری ندارد؟ و همه چیز را آفریده است و او به هر چیزی داناست».

﴿هُوَ اللَّهُ الْخَـٰلِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَآءُ الْحُسْنَىٰ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [الحشر ۲۴]

«اوست خداوندِ آفریدگارِ نوآفرینِ نقشبند [صورتگر] . او نامهای نیک دارد. آنچه در آسمانها و زمین است او را به پاکی یاد می‌کند. و اوست پیروزمندِ فرزانه».

مصوّر، صورتگر، صورت بخش است:

﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [آل عمران ٦]

«اوست کسی که شما را در رحمها چنان که می‌خواهد نقشبندی می‌کند، معبود [راستینی] جز او نیست که پیروزمندانهِ فرانه است».

﴿وَ لَقَدْ خَلَقْنَـٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَـٰكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ السَّـٰجِدِينَ﴾ [الاعراف ۱۱]

«و شما را آفریدیم، آنگاه به شما صورت [و سامان] بخشیدیم، آنگاه به فرشتگان گفتیم که برای آدم سجده کنید. پس [همه] سجده کردند مگر ابلیس که از سجده کنندگان نبود».

﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَاراً وَ السَّمَآءَ بِنَآءً وَ صَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَ رَزَقَكُم مِّنَ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [المؤمن ٦۴]

«خداوند است که برایتان زمین را قرارگاهی و آسمان را سقفی ساخت و شما را نقش بست و نقشهایتان را نیکو گرداند. و از پاکیزه‌ها به شما روزی داد. این است، خداوند، پروردگارتان. پس بس خجسته است پروردگارِ جهانیان».

﴿هُوَ اللَّهُ الْخَـٰلِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَآءُ الْحُسْنَىٰ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [الحشر ۲۴]

«اوست خداوندِ آفریدگاِ نوآفرینِ نقشبند. او نامهای نیک دارد. آنچه در آسمانها و زمین است او را به پاکی یاد می‌کند. و اوست پیروزمندِ فرزانه».

﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ [التغابن ۱۳]

«خداوند است که هیچ معبود [راستینی] جز او نیست و مؤمنان باید که بر خداوند توکّل کنند».

بزرگ است:

﴿قَالُوٓا أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحْمَتُ اللَّهِ وَ بَرَكَـٰتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ﴾ [هود ۷۳]

«گفتند: آیا از قدرتِ خدا به شگفت می‌آیی؟ بخشایش خداوند و برکاتش بر شما، اهل این خانه باد. بی‌گمان او ستودهٔ بزرگوار است».

ستوده صفات است:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَنفِقُوا مِن طَيِّبَـٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَ مِمَّآ أَخْرَجْنَا لَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَ لَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَ لَسْتُم بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغْمِضُوا فِيهِ وَ اعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ [البقره ۲۶۷]

«ای مؤمنان، از پاکیزه‌های دستاوردتان و از [پاکیزه‌های] آنچه برایتان از زمین برآورده‌ایم، انفاق کنید و آهنگ ناپاک مکنید [که] از آن ببخشید، [چگونه چنین کاری رواست] حال آن که خود آن را نمی‌ستانید مگر آن که در آن چشم‌پوشی کنید و بدانید که خداوند بی‌نیاز ستوده است».

﴿قَالُوٓا أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحْمَتُ اللَّهِ وَ بَرَكَـٰتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ﴾ [هود ۷۳]

«گفتند: آیا از قدرتِ خدا به شگفت می‌آیی؟ بخشایش خداوند و برکاتش بر شما، اهل این خانه باد. بی‌گمان او ستودهٔ بزرگوار است».

﴿الٓر كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَـٰتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ [ابراهیم ۱]

«الر (الف. لام. را). [این] کتابی است که آن را به تو فرو فرستادیم تا مردم را به حکم پروردگارشان از تاریکیها به روشنایی برآوری، به سوی راه [خداوندِ] پیروزمندِ ستوده».

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُ كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَـٰتِ فَقَالُوٓا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَ تَوَلَّوا وَّ اسْتَغْنَى اللَّهُ وَ اللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ [التغابن ۶]

«این از آن بود که رسولانشان با معجزات نزد آنان آمدند و گفتند: آیا انسانها ما را هدایت می‌کنند؟ آنگاه کفر ورزیدند و روی گرداندند و خداوند اظهارِ بی‌نیازی نمود. و خداوند توانگرِ ستوده است».

﴿وَ مَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّآ أَن يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ [البروج ۸]

«و از آنان ایرادی جز این نگرفتند که به خداوندِ پیروزمندِ ستوده ایمان آوردند».

ظاهر است: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَ الْأَخِرُ وَ الظَّـٰهِرُ وَ الْبَاطِنُ وَ هُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾ [الحدید ۳]

«او «اوّل». و «آخر». و «ظاهر». و «باطن». است و او به همه چیز داناست».

باطن است: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَ الْأَخِرُ وَ الظَّـٰهِرُ وَ الْبَاطِنُ وَ هُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [الحدید ۳]

«او «اوّل». و «آخر». و «ظاهر». و «باطن». است و او به همه چیز داناست».

غنی و بی‌نیاز است:

﴿قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَ مَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّن صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَآ أَذًى وَ اللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ﴾ [البقره ۲۶۳]

«سخنی شایسته [گفتن] و گذشت از صدقه‌ای که آزاری در پی آن آید، بهتر است و خداوند بی‌نیاز [و] بردبار است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَنفِقُوا مِن طَيِّبَـٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَ مِمَّآ أَخْرَجْنَا لَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَ لَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَ لَسْتُم بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغْمِضُوا فِيهِ وَ اعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ [البقره ۲۶۷]

«ای مؤمنان، از پاکیزه‌های دستاوردتان و از [پاکیزه‌های] آنچه برایتان از زمین برآورده‌ایم، انفاق کنید و آهنگ ناپاک مکنید [که] از آن ببخشید، [چگونه چنین کاری رواست] حال آن که خود آن را نمی‌ستانید مگر آن که در آن چشم‌پوشی کنید و بدانید که خداوند بی‌نیاز ستوده است».

﴿فِيهِ ءَايَـٰتٌ بَيِّنَـٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ وَ مَن دَخَلَهُ كَانَ ءَامِناً وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً وَ مَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [آل‌عمران ۹۷]

«در آن نشانه‌های روشن [از جمله] مقامِ ابراهیم است و هر کس که وارد آن شود، ایمن است و برای خداوند حج خانهٔ [کعبه] بر [عهدهٔ] مردم است، [البتّه] کسی که بتواند سوی آن راه برد. و هر کس کفر ورزد، [بداند] که خداوند از جهانیان بی‌نیاز است».

﴿وَ رَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَ يَسْتَخْلِفْ مِن بَعْدِكُم مَّا يَشَآءُ كَمَا أَنشَأَكُم مِّن ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ءَاخَرِينَ﴾ [الانعام ۱۳۳]

«و پروردگارت بی‌نیازِ صاحب رحمت است. اگر بخواهد شما را از میان می‌برد و پس از شما هر آنچه را که بخواهد جایگزین می‌سازد، چنانکه شما را از نسل قومی دیگر پدید آورد».

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْأَخِرَ وَ مَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ [الممتحنه ۶]

«به راستی در آنان برایتان سرمشقی نیکوست. برای کسی [از شما] که به [لقای] خدا و روز قیامت امیدوار است. و هر کس رویگردان شود، [بداند که] خداوند است که بی‌نیازِ ستوده است».

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُ كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَـٰتِ فَقَالُوٓا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَ تَوَلَّوا وَّ اسْتَغْنَى اللَّهُ وَ

اللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ [التغابن ٦]

«این از آن بود که رسولانشان با معجزات نزد آنان آمدند و گفتند: آیا انسانها ما را هدایت می‌کنند؟ آنگاه کفر ورزیدند و روی گرداندند و خداوند اظهارِ بی‌نیازی نمود. و خداوند توانگرِ ستوده است».

مهربان است: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الفاتحه ۲]

«ستایش خدا را که پروردگار جهانیان».

﴿وَ إِلَٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ لَّآ إِلَـٰهَ إِلاَّ هُوَ الرَّحْمَـٰنُ الرَّحِيمُ﴾ [البقره ۱۶۳]

«و معبودتان، معبود یگانه است. معبودِ [راستینی] جز او نیست. بخشایندهٔ مهربان است».

﴿وَ لَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَـٰرُونُ مِن قَبْلُ يَـٰقَوْمِ إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِ وَ إِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَـٰنُ فَـاتَّبِعُونِى وَ أَطِـيعُوٓا أَمْرِى﴾ [طه ۹۰]

«و پیش از این هارون به آنان گفت: ای قومِ من، جز این نیست که به آن [گوساله] مبتلا گشته‌اید و پروردگارتان [خداوند] رحمان است، پس از من پیروی و از فرمانم اطاعت کنید».

﴿إِنَّهُ مِن سُلَيْمَـٰنَ وَ إِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَـٰنِ الرَّحِيمِ﴾ [النمل ۳۰]

«آن [نامه] از سلیمان است و آن به نام خداوند بخشایندهٔ مهربان است».

﴿تَنزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَـٰنِ الرَّحِيمِ﴾ [فصلت ۲]

«وحی [نامه] ای است از جانب [خدای] رحمتگر مهربان».

یاور و مددکار است:

﴿وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَآئِكُمْ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَلِيًّا وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ نَصِيراً﴾ [النساء ۴۵]

«و خداوند به [حال] دشمنانتان داناتر است و خداوند برای سروری بس است. و کافی است که خدا یاریگر باشد».

﴿وَ إِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ﴾ [انفال ۴۰]

«و اگر روی برتابند بدانید که خداوند مولای شماست، چه نیکو مولایی و چه نیک یاوری است».

﴿إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ يُحْيِي وَ يُمِيتُ وَ مَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَ لَا نَصِيرٍ﴾ [التوبه ۱۱۶]

«خداوند است که فرمانروایی آسمانها و زمین از آن اوست. زنده می‌کند و می‌میراند و برای شما جز خداوند، یار و مددکاری نیست».

﴿وَ جَٰهِدُوا فِی اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِی الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَ فِی هَٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ﴾

[الحج ۷۸]

«و در [راه] خدا چنانکه سزاوار جهاد کردن [در راه] اوست، جهاد کنید. او شما را برگزیده است و در دین برای شما هیچ محظوری [سختی‌ای] قرار نداده است. آیین نیایتان [پدرتان] ابراهیم، را [برای شما تشریع کرده است] او شما را پیش از این و در این [قرآن نیز] مسلمان نام نهاده تا رسولِ [او] بر شما گواه باشد و [شما نیز] بر مردم گواه باشید. پس نماز را برپای دارید و زکات بپردازید و به خداوند پناه برید. او مولای شماست، نیک مولایی و نیک مددکاری است».

﴿وَ كَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ وَ كَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِياً وَ نَصِيراً﴾ [الفرقان ۳۱]

«و بدینسان برای هر پیامبری از گناهکاران دشمنانی قرار دادیم و پروردگارت [به عنوانِ] رهنما و یاور کافی است».

نور است: ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَوٰةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِی زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّیٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَٰرَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَ لَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِیٓءُ وَ لَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ يَهْدِی اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَآءُ وَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَٰلَ لِلنَّاسِ وَ اللَّهُ بِكُلِّ شَیْءٍ عَلِيمٌ﴾ [النور ۳۵]

«خداوند نور آسمانها و زمین است. وصف نور او [در دلِ مؤمنان] مانند چراغدانی است که در آن چراغی [افروخته باشند] و آن چراغ [نیز] در آبگینه‌ای است، آن آبگینه گویی ستاره‌ای رخشان است که از [روغن] درختی با برکت، [همان درختِ] زیتون که نه شرقی است و نه غربی، افروخته می‌شود. نزدیک است که روغنش و اگر چه آتشی به آن نرسیده باشد، روشنی بخشد. نور در نور است. خداوند هر که را بخواهد به نورش رهنمون می‌شود و خداوند برای مردم مثلها می‌زند و خداوند به همه چیز داناست».

جبّار (قدرتمند، شکست‌ناپذیر) و قهّار (پیروز، چیره، مقتدر و سختگیر) است:

وَ هُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ [الأنعام ۱۸]

«و اوست که بر بندگان خویش چیره است، و اوست فرزانهٔ آگاه».

﴿وَ هُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَ يُرْسِلُ عَلَيْكُم حَفَظَةً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَ هُمْ لَا

يُفَرِّطُونَ﴾ [الانعام ۶۱]

«و او بر بندگانش چیره است و بر شما نگهبانانِ [فرشته] می‌فرستد، تا وقتی که مرگِ کسی از شما فرا رسد. فرستادگان ما روح او را بگیرند. و آنان کوتاهی نمی‌کنند».

﴿يَـٰصَـٰحِبَيِ السِّجْنِ ءَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَٰحِدُ الْقَهَّارُ﴾ [یوسف ۳۹]

«ای دو همزندانِ من، آیا خدایان پراکنده بهتراند یا خداوند یکتای قهّار [مقتدر] ؟».

﴿قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِ أَوْلِيَآءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعاً وَ لَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الْأَعْمَىٰ وَ الْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِى الظُّلُمَـٰتُ وَ النُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَـٰبَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ وَ هُوَ الْوَٰحِدُ الْقَهَّـٰرُ﴾ [الرعد ۱۶]

«بگو: پروردگار آسمانها و زمین چه کسی است؟ [در پاسخ آنان] بگو: خداست. بگو: آیا به جای او دوستانی گرفته‌اید که برای خودشان [هم] اختیار سود و زیانی ندارند؟ بگو: آیا نابینا و بینا برابر است؟ [هرگز.] آیا تاریکیها و روشنی برابر است؟ آیا شریکانی برای خداوند قایل شده‌اند که همچون آفرینش او آفریده‌اند، آنگاه آفرینش [ها] بر آنها مشتبه شده است؟ بگو: خداوند آفرینندهٔ همه چیز است و او یگانهٔ قهّار است».

﴿يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَ السَّمَـٰوَٰتُ وَ بَرَزُوا لِلَّهِ الْوَٰحِدِ الْقَهَّارِ﴾ [ابراهیم ۴۸]

«روزی که زمین به زمینی دیگر دگرگون شود و آسمانها [نیز چنین شوند] و به پیشگاه خداوند یگانهٔ قهّار آشکار شوند».

﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَـٰمُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَـٰنَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [الحشر ۲۳]

«اوست خدایی که معبودِ [راستینی] جز او نیست. پادشاهِ پاکِ سالمِ [از هر عیب] ایمنی دهندهٔ نگهبانِ پیروزمندِ جبّار متکبّر. خداوند از آنچه شرک می‌آورند پاک است».

بر هر چیز احاطه کننده است، (= علمش فراگیر است):

﴿أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ السَّمَآءِ فِيهِ ظُلُمَـٰتٌ وَ رَعْدٌ وَ بَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَـٰبِعَهُمْ فِىٓ ءَاذَانِهِم مِّنَ الصَّوَٰعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَ اللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَـٰفِرِينَ﴾ [البقره ۱۹]

«یا [داستانشان] مانند [گرفتاران در] بارانی سختِ [باریده] از آسمان است که در آن تاریکیها و رعد و برق باشد از [هول] صاعقه‌ها برای حذر از مرگ، انگشتانشان را در گوشهایشان می‌نهند. و خداوند به

کافران احاطه دارد».

﴿يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَ لَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَ هُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ الْقَوْلِ وَ كَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطاً﴾ [النساء ۱۰۸]

«[گناهانشان را] از مردم نهان می‌دارند، حال آن که [نمی‌توانند] از خداوند نهان دارند و او هنگامی که شبانه سخنی را تدبیر می‌کنند که خداوند نمی‌پسندد، با آنان است و خداوند به آنچه می‌کنند، احاطه دارد».

﴿وَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَٰوَٰتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطاً﴾ [النساء ۱۲۶]

«و آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ خداست و خداوند به همه چیز احاطه دارد».

﴿قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَهْطِيَ أَعَزُّ عَلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَ اتَّخَذْتُمُوهُ وَرَآءَكُمْ ظِهْرِياً إِنَّ رَبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾ [هود ۹۲]

«گفت: ای قومِ من، آیا قبیله‌ام نزد شما از خداوند گرامی‌تر است؟ و شما او (خدا) را پشت سر خویش انداخته‌اید [و فراموشش کرده‌اید] . پروردگارم به عملکردتان احاطه دارد؟».

﴿أَلَآ إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآءِ رَبِّهِمْ أَلَآ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ﴾ [حم السجده ۵۴]

«بدان که آنان از لقای پروردگارشان در شکّ‌اند. بدان که او به همه چیز احاطه دارد».

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ وَ مِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾ [الطلاق ۱۲]

«خداوند کسی است که هفت آسمان را آفریده و از زمین [نیز] مانند آنها را [آفریده است] . فرمانِ [خداوند] بین آنها (آسمانها و زمین) فرود می‌آید تا بدانید که خداوند بر هر کاری تواناست. و آن که خداوند در دانش بر همه چیز احاطه دارد».

حسابرس است: ﴿وَ اذْكُرُوا اللَّهَ فِيٓ أَيَّامٍ مَّعْدُودَٰتٍ فَمَن تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ وَ مَن تَأَخَّرَ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوٓا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [البقره ۲۰۳]

«خداوند را در روزهایی معین [و معلوم / ایام التشریق] یاد کنید، پس کسی که شتاب کند در دو روز [از ایّام تشریق اعمال را انجام دهد] گناهی بر و نیست و کسی که تأخیر کند [و در سه روز انجام دهد] بر او [هم] گناهی نیست. [این حکم] برای کسی است که تقوی ورزد. و از خداوند پروا بدارید و بدانید که شما نزد او [= به سوی او] برانگیخته می‌شوید».

﴿وَ ابْتَلُوا الْيَتَـمَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ ءَانَسْتُم مِّنْهُمْ رُشْداً فَادْفَعُوٓا إِلَـيهِمْ أَمْوَ ٰلَـهُمْ وَ لَا تَأْكُلُوهَآ إِسْرَافاً وَ بِدَاراً أَن يَكْبَرُوا وَ مَن كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَ مَن كَانَ فَقِيراً فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَ ٰلَهُمْ فَأَشْهِدُوا عَلَيْهِمْ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيباً﴾ [النساء ۶]

«و یتیمان را بیازمایید تا وقتی که به [سنّ] ازدواج رسند. پس اگر از آنان حسنِ تدبیر یافتید، اموالشان را به آنان برگردانید و آن را [از بیمِ] آنکه بزرگ شوند به اسراف و شتاب مخورید و هر کس که توانگر باشد باید که خویشتنداری کند و هر کس که فقیر باشد باید به طرز شایسته بخورد. آنگاه چون اموالشان را به آنان بازگرداندید، بر آنان گواه گیرید. و خداوند به عنوان حسابرس بس است».

﴿وَ إِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَآ أَوْ رُدُّوهَآ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيباً﴾ [النساء ۸۶]

«و چون [به درودی] گرامی داشته شدید، پس [با درودی] بهتر از آن گرامی دارید یا همان را پاسخ دهید. خداوند بر همه چیز حسابرس است».

﴿وَ فِي الْأَرْضِ قِطَعٌ مُّتَجَـوِرَ ٰتٌ وَ جَنَّـتٌ مِّنْ أَعْنَـبٍ وَ زَرْعٌ وَ نَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَ غَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَىٰ بِمَآءٍ وَ ٰحِدٍ وَ نُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ إِنَّ فِي ذَ ٰلِكَ لَأَيَـتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [الرعد ۴]

«و در زمین قطعه‌های [گوناگونِ] به هم پیوسته و باغهایی از درختان انگور و کشتزار وجود دارد. و [نیز] درختان خرمای هم ریشه و ناهم‌ریشه که از یک آب آبیاری می‌شوند، و در [طعمِ] میوه‌ها برخی از آن را بر برخی [دیگر] برتری داده‌ایم. بی‌گمان در این [امر] برای گروهی که خرد می‌ورزند نشانه‌هاست».

﴿الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَـلَـتِ اللَّهِ وَ يَخْشَوْنَهُ وَ لَا يَخْشَوْنَ أَحَداً إِلَّا اللَّهَ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيباً﴾

[الاحزاب ۳۹]

«[همان] کسانی که پیامهای خداوند را می‌رسانند و از او می‌ترسند و جز خدا از کسی نمی‌ترسند. و خداوند [به عنوان] حسابرس بس است».

نزدیک *است*: ﴿وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَ لْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ [البقره ۱۸۶]

«و چون بندگانم دربارهٔ من از تو بپرسند، [بگو:] به راستی که من نزدیکم. دعای دعا کننده را هنگامی که مرا [به دعا] بخواند، اجابت می‌کنم. پس باید که از من فرمان پذیرند و به من ایمان آورند باشد که راه یابند.

﴿وَ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَـلِحاً قَالَ يَـقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَ

اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُّجِيبٌ﴾ [هود ۶۱]

«و به سوی ثمود، برادرشان صالح را [فرستادیم]. گفت: ای قوم من، خدا را پرستش کنید. معبود [راستینی] جز او ندارید. او شما را از زمین پدید آورد و شما را در آن به آباد کردن گمارد، پس از او آمرزش بخواهید، آنگاه به درگاهِ او توبه کنید. که پروردگارم نزدیک [و] اِجابت کننده است».

﴿وَ الَّذِينَ سَعَوْ فِيَ ءَايَـٰتِنَا مُعَـٰجِزِينَ أُولَـٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ﴾ [سبا ۵]

«و کسانی که مقابله کنان در [ابطال] آیات ما تلاش کردند، آنان عذابی از کیفر دردناک دارند».

دوستی کننده است:

﴿وَ أَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَ أَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾

[البقره ۱۹۵]

«و در راهِ خدا انفاق کنید و خویشتن را به [دست خویش به ورطهٔ] نابودی میفکنید و نیکی کنید که خداوند نیکوکاران را دوست می‌دارد».

﴿وَ يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَآءَ فِي الْمَحِيضِ وَ لَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّٰبِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ [البقره ۲۲۲]

«از تو دربارهٔ حیض می‌پرسند، بگو: آن [مایهٔ] رنج است، پس [به وقت] حیض از زنان کناره گیرید و تا وقتی که پاک شوند، با آنان نزدیکی مکنید، آنگاه چون [به خوبی] پاک شوند، [غسل کنند] از همان جا که خداوند به شما فرمان داده است با آنان آمیزش کنید. به راستی خداوند توبه کنندگان و پاک شوندگان را دوست می‌دارد».

﴿بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ وَ اتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ [آل عمران ۷۶]

«آری، هر کس که عهدِ خود را به جای آورد و پرهیزگاری کند، [بداند] که خداوند پرهیزگاران را دوست می‌دارد».

﴿الَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي السَّرَّآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ الْكَـٰظِمِينَ الْغَيْظَ وَ الْعَافِينَ عَنِ النَّـاسِ وَ اللَّـهُ يُـحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [آل عمران ۱۳۴]

«آنان که در آسایش و سختی انفاق می‌کنند و خشم [خود] را فرو می‌خورند و از [تقصیر] مردم در می‌گذرند. و خداوند نیکوکاران را دوست می‌دارد».

﴿سَمَّـٰعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّـٰلُونَ لِلسُّحْتِ فَإِن جَآءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ إِن تُعْرِضْ عَنْهُمْ

فَلَن يَضُرُّوکَ شَيْئاً وَ إِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [المائده ۴۲]

«[آنان پذیرا و] شنوای [سخن] دروغ [و] بسیار رشوه‌خوار هستند. پس اگر به نزد تو آیند، بین آنان داوری کن یا از آنان روی برتاب. و اگر از آنان روی گردانی، نخواهند توانست زیانی به تو برسانند و اگر داوری کردی، در میان آنان به داد داوری کن. بی‌گمان خداوند دادگران را دوست می‌دارد».

﴿وَ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّى رَحِيمٌ وَدُودٌ﴾ [هود ۹۰]

«و از پروردگارتان آمرزش بخواهید، آنگاه به [درگاهِ] او توبه کنید. که پروردگارم مهربانِ دوستدار است».

﴿وَ هُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ﴾ [البروج ۱۴]

«و او آمرزگارِ دوستدار است».

بلند مرتبه و والامقام است:

﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَ لَا نَوْمٌ لَّهُ مَا فِی السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِی الْأَرْضِ مَن ذَا الَّذِی يَشْفَعُ عِندَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ مَا خَلْفَهُمْ وَ لَا يُحِيطُونَ بِشَیْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَآءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ لَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَ هُوَ الْعَلِیُّ الْعَظِيمُ﴾ [البقره ۲۵۵]

«خداوند [است که] معبود راستینی جز او نیست. زنده [و] تدبیرگرِ [هستی] است. غنودگی و خوابی او را فرا نمی‌گیرد. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. چه کسی است که بدون حکم او در پیشگاهش شفاعت کند؟ گذشته و [حال و] آیندهٔ آنان را می‌داند و به چیزی از علم او جز به آنچه خود خواسته است، احاطه نمی‌یابند. کرسیّ [فرمانروایی] او آسمانها و زمین را فرا گرفته است و حفظ آن دو بر او گران نمی‌آید و او بلند مرتبهٔ بزرگ [قدر] است».

﴿ذَٰلِکَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَ أَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَـٰطِلُ وَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِیُّ الْكَبِيرُ﴾

[الحج ۶۲]

«این از آن است که خداوند بر حقّ است. و آن‌چه را به جای او [به نیایش] می‌خوانند باطل است و [از آن] که خداوند بلند مرتبت [و] بزرگ [منزلت] است».

﴿ذَٰلِکَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَ أَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الْبَـٰطِلُ وَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِیُّ الْكَبِيرُ﴾ [لقمان ۳۰]

«این از آن است که خداوند حق است و [از آن] که آنچه به جای او می‌پرستند باطل است. و [از آن] که خداوند است که بلند مرتبهٔ بزرگ است».

﴿وَ لَا تَنفَعُ الشَّفَـٰعَةُ عِندَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ

وَ هُوَ الْعَلِیُّ الْکَبِیرُ﴾ [سبا ۲۳]
«و شفاعت به نزد او سود نبخشد مگر برای کسی که برایش اجازه داده باشد. تا وقتی که نگرانی را از دلهایشان دور سازند، گویند: پروردگارتان چه گفت؟ گویند: حق. و او بلند مرتبهٔ بزرگ است».
﴿وَ مَا کَانَ لِبَشَرٍ أَن یُکَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْیاً أَوْ مِن وَرَآیِ حِجَابٍ أَوْ یُرْسِلَ رَسُولاً فَیُوحِیَ بِإِذْنِهِ مَا یَشَآءُ إِنَّهُ عَلِیٌّ حَکِیمٌ﴾ [الشوری ۵۱]
«برای هیچ بشری ممکن نیست که خداوند با او سخن گوید مگر به الهام یا از پسِ پرده یا [این که] رسولی بفرستد و [آن رسول] به حکم او (خداوند) هر چه را [خداوند] بخواهد، نازل کند. که او بلند مرتبهٔ فرزانه است».

توبه‌پذیر *است*: ﴿فَتَلَقَّیٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِ کَلِمَـٰتٍ فَتَابَ عَلَیْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِیمُ﴾ [البقره ۳۷]
«آنگاه آدم از پروردگارش کلماتی فرا گرفت، سپس خداوند از او در گذشت. بی‌گمان او توبه‌پذیر مهربان است».
﴿وَ إِذْ قَالَ مُوسَیٰ لِقَوْمِهِ یَـٰقَوْمِ إِنَّکُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَکُم بِاتِّخَاذِکُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوٓا إِلَیٰ بَارِئِکُمْ فَاقْتُلُوٓا أَنفُسَکُمْ ذَٰلِکُمْ خَیْرٌ لَّکُمْ عِندَ بَارِئِکُمْ فَتَابَ عَلَیْکُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِیمُ﴾ [البقره ۵۴]
«و چنین بود که موسی به قومش گفت: ای قومِ من، شما با [به پرستش] گرفتن گوساله بر خودتان ستم کرده‌اید. پس رو به سوی آفریدگارتان آورید، و همدیگر را بکشید. این [کار] در نزدِ آفریدگارتان برایتان بهتر است. آنگاه از شما درگذشت که او توبه‌پذیر مهربان است».
﴿إِلَّا الَّذِینَ تَابُوا وَ أَصْلَحُوا وَ بَیَّنُوا فَأُولَـٰٓئِکَ أَتُوبُ عَلَیْهِمْ وَ أَنَا التَّوَّابُ الرَّحِیمُ﴾ [البقره ۱۶۰]
«مگر کسانی که توبه کردند و [بدیهای گذشته] را به صلاح آوردند و [حقیقت را برای مردم] روشن ساختند. پس اینانند که از آنان در می‌گذرم و منم توبه‌پذیرِ مهربان».
﴿وَ الَّذَانِ یَأْتِیَـٰنِهَا مِنکُمْ فَـَٔاذُوهُمَا فَإِن تَابَا وَ أَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَآ إِنَّ اللَّهَ کَانَ تَوَّاباً رَّحِیماً﴾
[النساء ۱٦]
«و کسانی از شما که مرتکب آن [عمل زشت فحشا] می‌شوند. آنان را آزار دهید. آنگاه اگر توبه کردند و نیکوکاری در پیش گرفتند، از [آزار] آنان صرف‌نظر کنید. خداوند توبه‌پذیرِ مهربان است».
﴿أَلَمْ یَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ یَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَ یَأْخُذُ الصَّدَقَـٰتِ وَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِیمُ﴾
[التوبه ۱۰۴]

«آیا ندانسته‌اند خداوند است که توبه را از بندگانش می‌پذیرد و صدقات را قبول می‌کند و آن که خداوند است که توبه‌پذیرِ مهربان است؟».

﴿وَ عَلَى الثَّلَـٰثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَ ضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَ ظَنُّوٓا أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّآ إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوٓا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ [التوبه ۱۱۸]

«و بر آن سه کس که باز پس داشته شدند تا آن که زمین با همهٔ گستردگی‌اش بر آنان تنگ شد. و جانهایشان بر آنان تنگ آمد و دریافتند که از خداوند جز به سوی او پناهگاهی نیست، آنگاه از آنان در گذشت تا توبه کنند. بی‌گمان خداوند است که توبه‌پذیرِ مهربان است».

﴿وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ وَ أَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ﴾ [النور ۱۰]

«و اگر فضل خدا و رحمتِ او بر شما نمی‌بود و آن که خداوند توبه‌پذیر فرزانه است [چه‌ها که نمی‌شد؟]».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَ لَا تَجَسَّسُوا وَ لَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضاً أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتاً فَكَرِهْتُمُوهُ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾

[الحجرات ۱۲]

«ای مؤمنان، از بسیاری از گمان [های بد] بپرهیزید. بی‌شک برخی از بدگمانی [ها] گناه است و جاسوسی مکنید و برخی از شما از برخی دیگر غیبت نکند. آیا کسی از شما دوست دارد که گوشتِ برادرش را در حالی که مرده است، بخورد. حق این است که آن را ناپسند می‌دارید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند توبه‌پذیر مهربان است».

صاحب جلال و بزرگوار است:

﴿وَ يَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَـٰلِ وَ الْإِكْرَامِ﴾ [الرحمن ۲۷]

«و [تنها] ذاتِ پروردگارِ شکوهمندِ گرامی باقی می‌ماند».

﴿تَبَـٰرَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِى الْجَلَـٰلِ وَ الْإِكْرَامِ﴾ [الرحمن ۷۸]

«خجسته است نام پروردگارِ شکوهمند و گرامی دارنده‌ات».

این هستی را او می‌گرداند:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمَـٰوَ ٰتِ وَ الْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِى الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثاً وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ وَ النُّجُومَ مُسَخَّرَ ٰتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الاعراف ۵۴]

«پروردگارتان، خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، آنگاه بر عرش استیلا یافت، شب را به روز می‌پوشاند در حالی که آن را به شتاب می‌طلبد. و خورشید و ماه و ستارگان را در حالی که به فرمان او مسخّرند [آفرید] بدان که خلق و فرمانروایی خاصّ اوست. بس بزرگ است خداوند، پروردگار جهانیان».

﴿قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَآءِ وَ الْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَـٰرَ وَ مَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ يُخْرِجُ الْمَيِّت مِنَ الْحَيِّ وَ مَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ [یونس ۳۱]

«بگو: چه کسی از آسمان و زمین به شما روزی می‌دهد یا کیست که حاکم بر گوش و دیدگان است؟ و کیست که زنده را از مرده بیرون می‌آورد و مرده را از زنده بیرون می‌آورد؟ و کیست که کار [هستی] را تدبیر می‌کند؟ خواهند گفت: خدا. پس بگو: آیا پروا نمی‌کنید».

﴿وَ مِنْ ءَايَـٰتِهِ أَن تَقُومَ السَّمَآءُ وَ الْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ﴾ [الروم ۲۵]

«و از نشانه‌های اوست که آسمان و زمین به حکم او [بر جای] می‌ایستند. سپس چون به صلایی شما را از زمین فرا خواند، ناگهان شما برانگیخته می‌شوید».

﴿وَ لَوْ تَرَىٰٓ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ رَبَّنَآ أَبْصَرْنَا وَ سَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَـٰلِحاً إِنَّا مُوقِنُونَ﴾ [السجده ۱۲]

«و اگر بنگری، هنگامی که گناهکاران نزد پروردگارشان سرهایشان را [به زیر] افکنده باشند، [شگفت زده می‌شوی. گویند:] پروردگارا، دیدیم و شنیدیم پس ما را بازگردان تا کار شایسته انجام دهیم، بی‌گمان ما یقین کرده‌ایم».

﴿اللَّهُ الَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَـٰوَٰتٍ وَ مِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ وَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَىْءٍ عِلْمًا﴾ [الطلاق ۱۲]

«خداوند کسی است که هفت آسمان را آفریده و از زمین [نیز] مانند آنها را [آفریده است] . فرمانِ [خداوند] بین آنها (آسمانها و زمین) فرود می‌آید تا بدانید که خداوند بر هر کاری تواناست. و آن که خداوند در دانش بر همه چیز احاطه دارد».

اگر نباشد، جهان هستی درهم و برهم می‌گردد:

﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَىُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَ لَا نَوْمٌ لَّهُ مَا فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِى الْأَرْضِ مَن ذَا

الَّذِی یَشْفَعُ عِندَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ یَعْلَمُ مَا بَینَ أَیْدِیهِمْ وَ مَا خَلْفَهُمْ وَ لَا یُحِیطُونَ بِشَیْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَآءَ وَسِعَ کُرْسِیُّهُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ لَا یَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَ هُوَ الْعَلِیُّ الْعَظِیمُ﴾ [البقره ۲۵۵]

«خداوند [است که] معبود راستینی جز او نیست. زنده [و] تدبیرگرِ [هستی] است. غنودگی و خوابی او را فرا نمی‌گیرد. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. چه کسی است که بدون حکم او در پیشگاهش شفاعت کند؟ گذشته و [حال و] آیندهٔ آنان را می‌داند و به چیزی از علم او جز به آنچه خود خواسته است، احاطه نمی‌یابند. کرسیّ [فرمانروایی] او آسمانها و زمین را فراگرفته است و حفظ آن دو بر او گران نمی‌آید و او بلند مرتبهٔ بزرگ [قدر] است».

﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّومُ﴾ [آل عمران ۲]

«خدا [ست که] معبود [راستینی] جز او نیست. زندهٔ پاینده است».

﴿وَ عَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَیِّ الْقَیُّومِ وَ قَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْماً﴾ [طه ۱۱۱]

«و چهره‌ها برای [خداوند] زنده [و] پاینده فروتن شوند. و هر کس [بار] ستمی برداشته باشد، ناکام شود».

﴿لَوْ کَانَ فِیهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَـٰنَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا یَصِفُونَ﴾ [الانبیاء ۲۲]

«اگر در آن دو معبودانی جز خداوند بودند، تباه می‌شدند. پس خداوند، پروردگارِ عرش، پاک و فراتر است از آنچه بیان می‌کنند».

﴿وَ لَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَـٰوَٰتُ وَ الْأَرْضُ وَ مَن فِیهِنَّ بَلْ أَتَیْنَـٰهُم بِذِکْرِهِمْ فَهُمْ عَن ذِکْرِهِم مُّعْرِضُونَ﴾ [المؤمنون ۷۱]

«و اگر حقّ از خواسته‌هایشان پیروی می‌کرد، آسمانها و زمین و هر آن کس که در آنهاست، تباه می‌شدند. بلکه پندشان را برایشان [در میان] آورده‌ایم، آنگاه آنان از پندشان رویگردانند».

خیر و شر و سود و زیان، در دست اوست:

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَـٰلِکَ الْمُلْکِ تُؤْتِی الْمُلْکَ مَن تَشَآءُ وَ تَنزِعُ الْمُلْکَ مِمَّن تَشَآءُ وَ تُعِزُّ مَن تَشَآءُ وَ تُذِلُّ مَن تَشَآءُ بِیَدِکَ الْخَیْرُ إِنَّکَ عَلَىٰ کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾ [آل عمران ۲۶]

«بگو: خداوندا، ای دارندهٔ فرمانروایی، به هر کس که خواهی فرمانروایی دهی و از هر کس که خواهی، فرمانروایی بازستانی و هر کس را که خواهی گرامی داری و هر کس را که خواهی خوار سازی. نیکی به دست توست. به راستی تو بر هر کاری توانایی».

﴿وَ إِن يَمْسَسْکَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَ إِن يَمْسَسْکَ بِخَيرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [الانعام ۱۷]

«اگر خداوند [بخواهد] گزندی به تو رساند، بازدارنده‌ای برای آن جز خود او نیست و اگر به تو خیری رساند، [بدان که] او بر هر کاری تواناست».

﴿دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَـٰنَکَ اللَّهُمَّ وَ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَـٰمٌ وَ ءَاخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [یونس ۱۰]

«دعاشان در آنجا «سبحانک اللّهمّ». و درودشان در آنجا «سلام». است و پایان دعاشان [این است] که: «الحمدللّه ربّ العالمین».

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَ الْخَيرِ فِتْنَةً وَ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾ [الانبیاء ۳۵]

«هر جانداری چشندهٔ مرگ است و شما را برای امتحان، به سختی و آسایش می‌آزماییم. و به سوی ما بازگردانده می‌شوید».

﴿مَّا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِکَ لَهَا وَ مَا يُمْسِکْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِن بَعْدِهِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [فاطر ۲]

«[درِ] رحمتی را که خداوند برای مردم بازگشاید، برای آن [رحمت] هیچ بازدارنده‌ای نیست و آنچه را بازدارد، آن را هیچ گشاینده‌ای جز او نیست. و او پیروزمندِ فرزانه است».

در هر جایی موجود است:

﴿وَ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَ الْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقره ۱۱۵]

«مشرق و مغرب از آنِ خداست. پس به هر کجا که روی آورید، همانجا قبلهٔ خداست. حقّا که خدا فراخ نعمتِ داناست».

﴿هُوَ الَّذِی خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ فِی سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِی الْأَرْضِ وَ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَ مَا يَنزِلُ مِنَ السَّمَآءِ وَ مَا يَعْرُجُ فِيهَا وَ هُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [الحدید ۴]

«اوست کسی که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، آنگاه بر عرش استیلا یافت. آنچه را که واردِ زمین می‌شود و آنچه را که از آن خارج می‌گردد و آنچه را که از آسمان فرود می‌آید و آنچه را که در آن فرا می‌رود، می‌داند. او - هر جا که باشید - با شماست. و خداوند به آنچه می‌کنید، بیناست».

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَ لَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَ لَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِکَ وَ لَآ أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الاقِيَـٰمَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [المجادله ۷]

«آیا نیندیشیده‌ای که خداوند آنچه را که در آسمانها و آنچه را که در زمین است، می‌داند؟ رازگویی سه تن نباشد مگر آن که او چهارمین آنان و نه پنج تن مگر آن که او ششمین آنان است و نه کمتر از این و نه بیشتر مگر آن که او - هر جا که باشند - با آنان است. سپس روز قیامت به آنچه کرده‌اند، خبرشان می‌دهد. که خداوند به همه چیز داناست».

هر چیز پنهان و آشکار زمین و آسمان را می‌داند:

﴿وَ عِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ وَ يَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ وَ مَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَ لَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَـٰتِ الْأَرْضِ وَ لَا رَطْبٍ وَ لَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَـٰبٍ مُّبِينٍ﴾ [الانعام ۵۹]

«و کلیدهای غیب به نزد اوست. جز او [کسی] از آن آگاه نیست و می‌داند آنچه را که در بیابان و دریاست. و هیچ برگی [از درخت] نمی‌افتد مگر آن که آن را می‌داند و هیچ دانه‌ای در تاریکیهای زمین [نمی‌افتد] و نه هیچ‌تر و خشکی مگر آن که در کتابی روشن [نوشته] است».

﴿وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَ يَوْمَ يَقُولُ كُن فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَ لَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ عَـٰلِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهَـٰدَةِ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ [الانعام ۷۳]

«و اوست کسی که آسمانها و زمین را به حقّ آفرید و روزی که می‌گوید: موجود شو، پس [بی‌درنگ] موجود می‌شود. سخنش راستین است و روزی که در صور دمیده شود فرمانروایی از آن اوست. دانای پنهان و پیداست و او فرزانهٔ آگاه است».

﴿يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُل لَا تَعْتَذِرُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ وَ سَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَ رَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَـٰلِمِ الْغَيْبِ وَ الشَّهَـٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ [التوبه ۹۴]

«چون به سوی آنان بازآیید، نزدِ شما عذر می‌خواهند، بگو: عذر نخواهید، هرگز [سخنِ] شما را باور نمی‌داریم. به راستی که خداوند ما را از [برخی] خبرهایتان آگاه نموده است و خداوند و رسولش عملتان را خواهند دید، آنگاه به سوی دانای پنهان و پیدا برگردانده می‌شوید، سپس شما را از [حقیقت] آنچه می‌کردید خبر می‌دهد».

﴿عَلِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهَـٰدَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ﴾ [الرعد ۹]

«به پنهان و پیدا داناست، بزرگِ بلند مرتبه است».

﴿عَلِمِ الْغَيْبِ وَ الشَّهَـٰدَةِ فَتَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [المؤمنون ۹۲]

«دانندهٔ پنهان و پیدا، که از آنچه شرک می‌آورند برتر است».

﴿اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ يَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾ [العنکبوت ۶۲]

«خداوند روزی را برای هر کس از بندگانش که بخواهد، فراخ می‌گرداند و برای هر کس که بخواهد تنگ می‌دارد. خداوند به همه چیز داناست».

از هر حرکت آگاه است:

﴿وَ الَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَ يَذَرُونَ أَزْوَٰجاً يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَ عَشْراً فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ [البقره ۲۳۴]

«و کسانی که از شما جانشان گرفته می‌شود و زنانی بر جای می‌گذارند، [آن زنان] باید خویشتن را چهار ماه و ده روز چشم به راه دارند و چون به سرآمد خویش رسیدند، آنگاه در آنچه به شایستگی در حقّ خود کردند، گناهی بر شما نیست. و خدا به آنچه می‌کنید آگاه است».

﴿إِذْ تُصْعِدُونَ وَ لَا تَلْوُنَ عَلَىٰٓ أَحَدٍ وَ الرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِىٓ أُخْرَاكُمْ فَأَثَـٰبَكُمْ غَمّاً بِغَمٍّ لِّكَيْلَا تَحْزَنُوا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَ لَا مَآ أَصَـٰبَكُمْ وَ اللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [آل عمران ۱۵۳]

«آنگاه که [گریزان] دور می‌شدید و در اندیشهٔ کسی نبودید و پیامبر شما را از پشت سرتان فرا می‌خواند. آنگاه خداوند با غمی [در پیِ] غمی [دیگر] به شما سزا داد. تا بر آنچه از دستتان رفت و بر آنچه به شما رسید، اندوه نخورید. و خداوند به آنچه می‌کنید، آگاه است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [المائده ۸]

«ای مؤمنان، برای [گذاردن حقّ] خدا [که مفادِ عهد پیش گفته است] برخیزید [و] گواهانِ به عدل باشید. و دشمنی قومی شما را بر آن ندارد که به عدالت رفتار نکنید، به عدالت رفتار کنید که آن به تقوی نزدیکتر است و از خداوند پروا بدارید، که خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

﴿وَ هُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ [الانعام ۱۸]

«و اوست که بر بندگانش چیره است و اوست فرزانهٔ آگاه».

﴿وَ إِذْ أَسَرَّ النَّبِىُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَٰجِهِ حَدِيثاً فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَ أَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَ أَعْرَضَ

عَن بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنبَأَکَ هَـٰذَا قَالَ نَبَّأَنِیَ الْعَلِیمُ الْخَبِیرُ﴾ [التحریم ۳]

«و چنین بود که پیامبر به کسی از همسرانش سخنانی را به راز گفت، آنگاه چون [همسرش] به آن [راز] خبر داد. و خداوند او (پیامبر) را بر آن آگاه گرداند. بخشی از آن را معلوم داشت. و از بخشی [دیگر] اعراض کرد. پس چون آن [همسر] را به آن [راز] خبر داد. گفت: چه کسی این را به تو خبر داده است؟ [پیامبر] فرمود: [خداوندِ] دانای آگاه باخبرم کرد».

همه به او محتاج‌اند:

﴿وَ لَوْ یُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا کَسَبُوا مَا تَرَکَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَـٰکِن یُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ کَانَ بِعِبَادِهِ بَصِیرًا﴾ [فاطر ۴۵]

«و اگر خداوند مردم را به [سزای] آنچه می‌کردند، گرفتار می‌ساخت بر روی آن (زمین) هیچ جنبنده‌ای را نمی‌گذاشت. بلکه آنان را تا سرآمدی معین بازپس می‌دارد. پس چون سرآمدشان فرا رسد، بی‌گمان خداوند به بندگانش بیناست».

﴿هَـٰأَنتُمْ هَـٰٓؤُلَآءِ تُدْعَوْنَ لِتُنفِقُوا فِی سَبِیلِ اللَّهِ فَمِنکُم مَّن یَبْخَلُ وَ مَن یَبْخَلْ فَإِنَّمَا یَبْخَلُ عَن نَّفْسِهِ وَ اللَّهُ الْغَنِیُّ وَ أَنتُمُ الْفُقَرَآءُ وَ إِن تَتَوَلَّوْا یَسْتَبْدِلْ قَوْماً غَیْرَکُمْ ثُمَّ لَا یَکُونُوٓا أَمْثَـٰلَکُم﴾ [محمد ۳۸]

«هان، شما ای گروهی که فرا خوانده می‌شوید تا در راه خدا هزینه کنید، از شما کسی هست که بخل می‌ورزد و هر کس که بخل ورزد، [پاداش انفاق را] از خود دریغ می‌دارد. و خداوند توانگر و شما نیازمندید. و اگر روی بگردانید گروهی جز شما را جایگزین کند، آنگاه [آنان] مانند شما نباشند».

او، از همه بی‌نیاز است:

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوٓا أَنفِقُوا مِن طَیِّبَـٰتِ مَا کَسَبْتُمْ وَ مِمَّآ أَخْرَجْنَا لَکُم مِّنَ الْأَرْضِ وَ لَا تَیَمَّمُوا الْخَبِیثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَ لَسْتُم بِـَٔاخِذِیهِ إِلَّآ أَن تُغْمِضُوا فِیهِ وَ اعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ غَنِیٌّ حَمِیدٌ﴾ [البقره ۲۶۷]

«ای مؤمنان، از پاکیزه‌های دستاوردتان و از [پاکیزه‌های] آنچه برایتان از زمین برآورده‌ایم، انفاق کنید و آهنگ ناپاک مکنید [که] از آن ببخشید، [چگونه چنین کاری رواست] حال آن که خود آن را نمی‌ستانید مگر آن که در آن چشم‌پوشی کنید و بدانید که خداوند بی‌نیاز ستوده است».

﴿فِیهِ ءَایَـٰتٌ بَیِّنَـٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِیمَ وَ مَن دَخَلَهُ کَانَ ءَامِناً وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَیْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَیْهِ سَبِیلاً وَ مَن کَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِیٌّ عَنِ الْعَـٰلَمِینَ﴾ [آل عمران ۹۷]

«در آن نشانه‌های روشن [از جمله] مقامِ ابراهیم است و هر کس که وارد آن شود، ایمن است و برای

خداوند حج خانهٔ [کعبه] بر [عهدهٔ] مردم است، [البتّه] کسی که بتواند سوی آن راه برد. و هر کس کفر ورزد، [بداند] که خداوند از جهانیان بی‌نیاز است».

﴿وَ رَبُّکَ الْغَنِیُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِن یَشَأْ یُذْهِبْکُمْ وَ یَسْتَخْلِفْ مِن بَعْدِکُم مَّا یَشَآءُ کَمَا أَنشَأَکُم مِّن ذُرِّیَّةِ قَوْمٍ ءَاخَرِینَ﴾ [الانعام ۱۳۳]

«و پروردگارت بی‌نیازِ صاحب رحمت است. اگر بخواهد شما را از میان می‌برد و پس از شما هر آنچه را که بخواهد جایگزین می‌سازد، چنانکه شما را از نسل قومی دیگر پدید آورد».

﴿ذَٰلِکَ بِأَنَّهُ کَانَت تَّأْتِیهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَیِّنَـٰتِ فَقَالُوٓا أَبَشَرٌ یَهْدُونَنَا فَکَفَرُوا وَ تَوَلَّوا وَّ اسْتَغْنَى اللَّهُ وَ اللَّهُ غَنِیٌّ حَمِیدٌ﴾ [التغابن ۶]

«این از آن بود که رسولانشان با معجزات نزد آنان آمدند و گفتند: آیا انسانها ما را هدایت می‌کنند؟ آنگاه کفر ورزیدند و روی گرداندند و خداوند اظهارِ بی‌نیازی نمود. و خداوند توانگرِ ستوده است».

او، دعاها را شنیده و می‌پذیرد:

﴿وَ إِذَا سَأَلَکَ عِبَادِی عَنِّی فَإِنِّی قَرِیبٌ أُجِیبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْیَسْتَجِیبُوا لِی وَ لْیُؤْمِنُوا بِی لَعَلَّهُمْ یَرْشُدُونَ﴾ [البقره ۱۸۶]

«و چون بندگانم دربارهٔ من از تو بپرسند، [بگو:] به راستی که من نزدیکم. دعای دعاکننده را هنگامی که مرا [به دعا] بخواند، اجابت می‌کنم. پس باید که از من فرمان پذیرند و به من ایمان آورند باشد که راه یابند.

﴿وَ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَـٰلِحاً قَالَ یَـٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَکُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَیْرُهُ هُوَ أَنشَأَکُم مِّنَ الْأَرْضِ وَ اسْتَعْمَرَکُمْ فِیهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوٓا إِلَیْهِ إِنَّ رَبِّی قَرِیبٌ مُّجِیبٌ﴾ [هود ۶۱]

«و به سوی ثمود، برادرشان صالح را [فرستادیم]. گفت: ای قوم من، خدا را پرستش کنید. معبود [راستینی] جز او ندارید. او شما را از زمین پدید آورد و شما را در آن به آباد کردن گمارد، پس از او آمرزش بخواهید، آنگاه به درگاهِ او توبه کنید. که پروردگارم نزدیک [و] اِجابت کننده است».

﴿أَمَّن یُجِیبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ یَکْشِفُ السُّوٓءَ وَ یَجْعَلُکُمْ خُلَفَآءَ الْأَرْضِ أَءِلَـٰهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِیلاً مَّا تَذَکَّرُونَ﴾ [النمل ۶۲]

«نه بلکه [سؤال این است] چه کسی [دعای شخص] درمانده را، چون او را بخواند، می‌پذیرد و سختی را برمی‌دارد و شما را جانشینان زمین می‌سازد؟ آیا با خداوند معبود [دیگری] هست؟».

﴿وَ لَقَدْ نَادَانَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ﴾ [الصافات ۷۵]

«و به راستی نوح ما را ندا داد، پس [ما] چه نیک [دعا] پذیریم».

﴿وَ قَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِیَ أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِی سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ [المؤمن ۶۰]

«و پروردگارتان گفت: مرا [به دعا] بخوانید تا برایتان اجابت کنم. آنان که از عبادتِ من کبر می‌ورزند، با خواری به جهنّم در می‌آیند».

تنها او، فریادرس است:

﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّی مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ مِّنَ الْمَلَـٰئِكَةِ مُرْدِفِينَ﴾ [انفال ۹]

«آنگاه که با فریاد از پروردگارتان یاری می‌خواستید، پس [دعای] شما را پذیرفت [با این مضمون] که: من با هزار کس از فرشتگان پیاپی یاریگرِ شما هستم».

باید از او ترسید:

﴿وَ مِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ حَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَ اخْشَوْنِی وَ لِأُتِمَّ نِعْمَتِی عَلَيْكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [البقره ۱۵۰]

«و از هر کجا که برآیی روی خود را به سوی مسجدالحرام بگردان و [شما نیز ای مؤمنان] هر کجا که باشید رو به سوی آن بگردانید تا مردم - مگر ستمکارانشان [آن هم به ناحق] - بر شما الزامی نداشته باشند. پس از آنان مترسید و از من بترسید تا نعمتم را بر شما تمام کنم و تا که راه یابید».

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَ الدَّمُ وَ لَحْمُ الْخِنزِيرِ وَ مَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَ الْمُنْخَنِقَةُ وَ الْمَوْقُوذَةُ وَ الْمُتَرَدِّيَةُ وَ النَّطِيحَةُ وَ مَآ أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَ مَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَ أَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَـٰمِ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَ اخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِی وَ رَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَـٰمَ دِيناً فَمَنِ اضْطُرَّ فِی مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [المائده ۳]

«مردار و خون و گوشتِ خوک و آنچه [به هنگام سر بریدنش] نام غیر خدا بر آن برده شده و [حلال گوشتِ] خفه شده و به ضربِ [چوب و سنگ] مرده و از بلندی افتاده و به شاخ زدن مرده و آنچه درندگان خورده باشند - مگر آنچه [ز موارد اخیر پیش گفته] که ذبحِ [شرعی] کرده باشید - و آنچه برای

بتان ذبح شده‌اند و آن که با تیرهای فال تعیین قسمت کنید [همه] بر شما حرام شده است. [روی کردن به همهٔ] اینها نافرمانی است. امروز کافران از دین شما ناامید شده‌اند، پس از آنان مترسید و از من بترسید، امروز دینتان را برای شما کامل کردم و نعمت خویش را بر شما تمام نمودم و اسلام را [به عنوان] دین بر شما پسندیدم. پس هر کس بی‌آنکه متمایل به گناه باشد در [حال] گرسنگی [به خوردن محرّمات] ناچار گردد، بداند که خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

﴿وَ الَّذِينَ يَصِلُونَ مَآ أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ يَخَافُونَ سُوٓءَ الْحِسَابِ﴾ [الرعد ۲۱]

«وکسانی که آنچه را خداوند به پیوسته داشتن آن فرمان داده است، پیوسته می‌دارند و از پروردگارشان می‌ترسند و از سختیِ حساب بیمناکند».

﴿الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَ هُم مِّنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ﴾ [الانبياء ۴۹]

«کسانی که در نهان از پروردگارشان می‌ترسند و همانان از قیامت در هراسند».

﴿وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكاً لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَـٰمِ فَإِلَـٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَ ٰحِدٌ فَلَهُۥٓ أَسْلِمُوا وَ بَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ﴾ [الحج ۳۴]

«و برای هر امّتی روش قربانی کردنی مقرر داشته‌ایم تا نام خداوند را بر آنچه از چهارپایان حلال گوشت که روزی‌شان کرده است، یاد کنند. معبودتان، معبود یگانه است، برای او تسلیم شوید. و به فروتنان نوید ده».

﴿الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَـٰلَـٰتِ اللَّهِ وَ يَخْشَوْنَهُۥ وَ لَا يَخْشَوْنَ أَحَداً إِلَّا اللَّهَ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيباً﴾

[الاحزاب ۳۹]

«[همان] کسانی که پیامهای خداوند را می‌رسانند و از او می‌ترسند و جز خدا از کسی نمی‌ترسند. و خداوند [به عنوان] حسابرس بس است».

تنها او باید در دعاها خوانده شود:

﴿وَ أَنَّ الْمَسَـٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَداً﴾ [الجن ۱۸]

«و آن که مساجد خاصّ خداوند است. پس کسی دیگر را با خداوند [به نیایش] مخوانید».

تنها از او پناه خواسته می‌شود:

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ [الفلق ۱]

«بگو: به پروردگارِ سپیده‌دم پناه می‌برم».

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿۱﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿۲﴾ إِلَـٰهِ النَّاسِ ﴿۳﴾﴾ [الناس ۳-۱]

«بگو: به پروردگارِ مردم پناه می‌برم ﴿۱﴾ فرمانروای مردم ﴿۲﴾ معبودِ مردم ﴿۳﴾».

باید تنها به او امید بست:

﴿قُلْ إِنَّمَآ أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَـٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَآءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَـٰلِحاً وَ لَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ [الكهف ۱۱۰]

«بگو: من فقط بشری مانند شما هستم که به من وحی می‌شود که معبودتان، معبودی یکتاست. پس کسی که به لقایِ پروردگارش امیداور است باید که کار پسندیده‌ای انجام دهد و در پرستش پروردگارش کسی را شریک نیاورد».

بایست با او محبت ورزید:

﴿وَ مِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ وَ لَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوٓا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً وَ أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ﴾ [البقره ۱۶۵]

«و از مردم کسانی هستند که به جای خدا همتایانی را [برای او] برمی‌گیرند که آنها را مانند دوست داشتنِ خدا دوست می‌دارند - و مؤمنان در دوستی خدا قوی‌ترند - و اگر [این] ستمکاران هنگامی که عذاب را می‌بینند، ببینند [که شریکانشان سودی نمی‌بخشند، خواهند دانست] که همهٔ توان از آنِ خداست و این که خداوند سخت کیفر است».

﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

[آل عمران ۳۱]

«بگو: اگر خدا را دوست می‌دارید، از من پیروی کنید تا خدا شما را دوست بدارد و گناهان شما را برایتان بیامرزد و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَـٰفِرِينَ يُجَـٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ وَ اللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [المائده ۵۴]

«ای مؤمنان، هر کس از شما که از دینش برگردد [بداند که] خداوند گروهی را در میان خواهد آورد که آنان را دوست می‌دارد و [آنان نیز] او را دوست می‌دارند. [قومی که] بر مؤمنان فروتن و بر کافران درشتخویند، در راه خدا جهاد می‌کنند و از سرزنش هیچ سرزنش کننده‌ای نمی‌هراسند، این فضلِ

خداست، آن را به هر کس بخواهد می‌دهد. و خداوند گشایشگرِ داناست».

﴿قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَ أَبْنَآؤُكُمْ وَ إِخْوَ نُكُمْ وَ أَزْوَ جُكُمْ وَ عَشِيرَتُكُمْ وَ أَمْوَٰلٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَ تِجَـٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَ مَسَـٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ جِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَـٰسِقِينَ﴾ [التوبه ۲۴]

«بگو: اگر پدرانتان و پسرانتان و برادرانتان و همسرانتان و خویشاوندانتان و مالهایی که آن را به دست آورده‌اید و تجارتی که از کسادیش می‌ترسید و خانه‌هایی که آنها را می‌پسندید در نزد شما از خدا و رسولش و جهاد کردن در راه او محبوب‌ترند، پس در انتظار باشید تا خداوند حکمش را در میان آورد. و خداوند گروه نافرمانان را هدایت نمی‌کند».

باید شکر و ذکر او را به جای آورد:

﴿فَاذْكُرُونِيٓ أَذْكُرْكُمْ وَ اشْكُرُوا لِي وَ لَا تَكْفُرُونِ﴾ [البقره ۱۵۲]

«پس مرا یاد کنید تا [من نیز] شما را یاد کنم و مرا سپاس بگزارید و از من ناسپاسی مکنید».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَـٰتِ مَا رَزَقْنَـٰكُمْ وَ اشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ [البقره ۱۷۲]

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از نعمتهای پاکیزه‌ای که روزی شما کرده‌ایم، بخورید و خدا را شکر کنید اگر تنها او را می‌پرستید».

﴿إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَـٰنًا وَ تَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَ اعْبُدُوهُ وَ اشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ [العنکبوت ۱۷]

«جز این نیست که به جای خداوند بتها را می‌پرستید و دروغ آفرینی می‌کنید. بی‌گمان کسانی را که به جای خداوند می‌پرستید، نمی‌توانند به شما روزی دهند، پس از نزد خداوند روزی بجویید. و او را بپرستید و او را سپاس گزارید، که به سوی او برگردانده می‌شوید».

﴿وَ لَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَـٰنَ الْحِكْمَةَ أَنِ اشْكُرْ لِلَّهِ وَ مَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَ مَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ [لقمان ۱۲]

«و به راستی به لقمان حکمت بخشیدیم [با این پیام] که: خدا را شکرگزار. و هر کس شکر می‌گزارد، [بداند که] تنها به [سود] خویش شکر می‌گزارد و هر کس کفران ورزد، [بداند که] خداوند بی‌نیاز ستوده است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾ [الاحزاب ۴۱]

«ای مؤمنان، خداوند را به یاد کردن بسیار یاد کنید».

﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَوٰةُ فَانتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَ ابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ وَ اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيراً لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [الجمعه ۱۰]

«آنگاه چون نماز گزارده شود، در زمين پراكنده شويد و از فضل خدا بجوييد و خداوند را بسيار ياد كنيد تا شما رستگار شويد».

زندگی و مرگ در دست اوست:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَ قَالُوا لِإِخْوَٰنِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُزًّى لَّوْ كَانُوا عِندَنَا مَا مَاتُوا وَ مَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَٰلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ وَ اللَّهُ يُحْيِ وَ يُمِيتُ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [آل عمران ۱۵۶]

«ای مؤمنان، مانند كسانی نباشيد كه كفر ورزيدند و دربارهٔ دوستانشان چون در زمين سفر كنند [و بميرند] يا جهاد كرده [و شهيد] شوند، گفتند: اگر نزد ما می‌ماندند، نمی‌مردند و كشته نمی‌شدند. تا خداوند اين [گمان و گفتار را] در دلهايشان [مايهٔ] حسرت قرار دهد. و خدا [ست كه] زنده می‌كند و می‌ميراند و خداوند به آنچه می‌كنيد بيناست».

﴿وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَآئِكُمْ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَلِيًّا وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ نَصِيراً﴾ [النساء ۴۵]

«و خداوند به [حال] دشمنانتان داناتر است و خداوند برای سروری بس است. و كافی است كه خدا ياريگر باشد».

﴿قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِ وَ يُمِيتُ فَئَامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ كَلِمَـٰتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۸]

«بگو: ای مردم، من فرستادهٔ خداوند به سوی همهٔ شما هستم، كسی كه فرمانروايی آسمانها و زمين از آنِ اوست، معبود [راستينی] جز او نيست، زنده می‌كند و می‌ميراند. پس به خداوند و رسول او، آن پيامبر درس ناخوانده‌ای كه به خداوند و سخنان او ايمان دارد، ايمان آوريد و از او پيروی كنيد، باشد كه راه يابيد».

﴿إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ يُحْيِ وَ يُمِيتُ وَ مَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَ لَا نَصِيرٍ﴾ [التوبه ۱۱۶]

«خداوند است كه فرمانروايی آسمانها و زمين از آن اوست. زنده می‌كند و می‌ميراند و برای شما جز

خداوند، یار و مددکاری نیست».

﴿لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ يُحْيِي وَ يُمِيتُ وَ هُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [الحدید ۲]

«فرمانروایی آسمانها و زمین از آن اوست. زنده می‌کند و می‌میراند و او بر هر کاری تواناست».

﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَ الْحَيَـٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ﴾ [الملك ۲]

«کسی که مرگ و زندگی را آفرید تا شما را بیازماید که کدام یک از شما نیکوکارتر است؟ و او پیروزمندِ آمرزگار است».

تنها او فرزند می‌دهد:

﴿هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَآءِ﴾ [آل‌عمران ۳۸]

«آنگاه بود که زکریا از پروردگارش [حاجت] خواست. گفت: پروردگارا، از نزد خویش نسلی پاک به من ببخش. به راستی [که] تو شنوای دعایی».

﴿وَ إِنِّي خِفْتُ الْمَوَٰلِيَ مِن وَرَآءِي وَ كَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِراً فَهَبْ لِي مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا﴾ [مریم ۵]

«و به راستی که من پس از خود از نزدیکانم بیمناکم و زنم نازا است. پس از نزد خویش وارثی بـه مـن ببخش».

﴿فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَ وَهَبْنَا لَهُ يَحْيَىٰ وَ أَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَـٰرِعُونَ فِي الْخَيْرَٰتِ وَ يَدْعُونَنَا رَغَباً وَ رَهَباً وَ كَانُوا لَنَا خَـٰشِعِينَ﴾ [الانبیاء ۹۰]

«پس [دعایش] را اجابت کردیم و به او یحیی را بخشیدیم و همسرش را بـرای او شـایسته گـردانـیدیم، بی‌گمان آنان به نیکوکاری می‌شتافتند و ما را با امید و بیم [دعا] می‌خواندند و برای ما فروتن بودند».

﴿وَ وَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَـٰنَ نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ [ص ۳۰]

«و به داود سلیمان را عطا کردیم. چه نیک بنده‌ای بود. او رو به سوی خدا داشت».

﴿لِّلَّهِ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ إِنَـٰثاً وَ يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ الذُّكُورَ﴾ [الشوری ۴۹]

«فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ خداست. هر چه بخواهد می‌آفریند. به هر کس که بـخواهـد دخـتر می‌بخشد و به هر کس که بخواهد پسر می‌بخشد».

همواره موجود بوده و همیشه پایدار و باقی می‌باشد:

﴿وَ لَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ [السجده ۲۱]

«و به یقین به آنان عذاب نزدیک [این جهانی] را قبل از عذاب بزرگ می‌چشانیم، باشد که آنان بازگردند».

﴿قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ هُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ﴾ [یس ۷۹]

«بگو: کسی آنها را زنده می‌کند که نخستین بار آنها را پدید آورده است و او به هر آفرینشی داناست».

﴿أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ [ق ۱۵]

«آیا در آفرینش نخستین درمانده بودیم؟ [خیر] بلکه آنان از آفرینش جدید در شبهه‌اند».

﴿وَ يَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَٰلِ وَ الْإِكْرَامِ﴾ [الرحمن ۲۷]

«و [تنها] ذاتِ پروردگارِ شکوهمندِ گرامی‌ات باقی می‌ماند».

﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَ الْأَخِرُ وَ الظَّٰهِرُ وَ الْبَاطِنُ وَ هُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [الحدید ۳]

«او «اوّل». و «آخر». و «ظاهر». و «باطن». است و او به همه چیز داناست».

نه پدر کسی است و نه فرزند کسی:

﴿يَٰأَهْلَ الْكِتَٰبِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَىٰ مَرْيَمَ وَ رُوحٌ مِّنْهُ فَئَامِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَٰثَةٌ انتَهُوا خَيْراً لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ سُبْحَٰنَهُ أَن يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِي السَّمَٰوَٰتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلاً﴾ [النساء ۱۷۱]

«ای اهل کتاب، در دینتان غلوّ نکنید و دربارهٔ خداوند جز حقّ نگویید. جز این نیست که مسیح، عیسی بن مریم رسولِ خدا و کلمهٔ اوست. [که] آن را به [رحم] مریم افکند. و روحی از جانب اوست. پس به خداوند و رسولانش ایمان آورید. و مگویید [خدایان] سه کس‌اند. [از این گفته] باز آیید تا [آن] برایتان بهتر باشد. جز این نیست که خدا معبود یگانه است. از آن که فرزندی داشته باشد، پاک [و منزّه] است. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. و خداوند [به عنوان] کارساز بس است».

﴿قُلْ ءَامِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِن قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّداً مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ سُبْحَٰنَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْراً فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ﴾ [مریم ۳۵]

«خداوند را نَسزَد که هیچ فرزندی برگیرد، او پاک [و منزه] است. چون [ارادهٔ] انجام کاری نماید، فقط به آن می‌گوید که موجود شو، آنگاه [بی‌درنگ] موجود می‌شود».

﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ لَمْ يَتَّخِذْ وَلَداً وَ لَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَ خَلَقَ كُلَّ

شَیْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِیراً﴾ [الفرقان ۲]

«کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست و هیچ فرزندی نگرفته و او در فرمانروایی شریکی ندارد و همه چیز را آفریده است، آنگاه چنانکه می‌باید آنها را به اندازه مقرر کرده است».

﴿أَلَآ إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿۱۵۱﴾ وَلَدَ اللَّهُ وَ إِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿۱۵۲﴾ ﴾ [الصافات ۱۵۲-۱۵۱]

«بدان که آنان از [روی] دروغگوییشان [چنین سخنی] می‌گویند ﴿۱۵۱﴾ که خداوند فرزندی پدید آورده است. و بی‌گمان آنان دروغگویند ﴿۱۵۲﴾ ».

﴿لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ﴾ [الاخلاص ۳]

«نه [فرزند] زاده و نه زاده شده است».

با هیچ کس پیوند برادری ندارد:

﴿بَدِيعُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَ لَمْ تَكُن لَّهُ صَـٰحِبَةٌ وَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَ هُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾ [الانعام ۱۰۱]

«پدید آرندهٔ آسمانها و زمین است، چگونه برایش فرزندی [ممکن] است، حال آن که همسری ندارد؟ و همه چیز را آفریده است و او به هر چیزی داناست».

﴿وَ جَعَلُوا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَباً وَ لَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾ [الصافات ۱۵۸]

«و [آن کافران] بینِ او و جنّیان [رابطهٔ] خویشاوندی مقرّر کردند. حال آن که جنّیان دانسته‌اند که آنان [برای بازخواست] احضار خواهند شد».

﴿وَ أَنَّهُ تَعَـٰلَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَـٰحِبَةً وَ لَا وَلَداً﴾ [الجن ۳]

«و [می‌دانیم] آن که شأن و شکوهِ پروردگارمان بس بلند است. همسری و فرزندی برنگرفته است».

قدرت او برترین قدرتهاست:

﴿الرِّجَالُ قَوَّٰمُونَ عَلَى النِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَ بِمَآ أَنفَقُوا مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ فَالصَّـٰلِحَـٰتُ قَـٰنِتَـٰتٌ حَـٰفِظَـٰتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَ الَّـٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَ اهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَ اضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيراً﴾

[النساء ۳۴]

«مردان بر زنان سرپرستی دارند چرا که خداوند برخی از آنان (انسانها) را بر برخی [دیگر] برتری داده است و [نیز] به سبب آن که [چیزی] از مالهایشان را بخشیده‌اند. زنان نیکوکار فرمانبردارند، [اسرار

همسرانشان را] به پاس آنچه خداوند برایشان حفظ کرده است، در غیبت [آنان] حفظ می‌کنند. و زنانی که نافرمانیِ آنها را معلوم دارید، [در آغاز] به آنان پند دهید و [آنگاه] در خوابگاه‌ها ترکشان کنید و در نهایت اگر باز نیامدند [به آهستگی] آنها را بزنید. آنگاه اگر از شما فرمان بردند، به زیانِ آنان [برای ستم به آنان] بهانه مجویید. خداوند بلند مرتبهٔ بزرگوار است».

﴿عَـٰلِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهَـٰدَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ﴾ [الرعد ۹]

«به پنهان و پیدا داناست، بزرگِ بلند مرتبه است».

﴿سُبْحَـٰنَهُ وَ تَعَـٰلَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۴۳]

«او پاک است و بسیار والاتر است از آنچه می‌گویند».

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَ أَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَـٰطِلُ وَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ [الحج ۶۲]

«این از آن است که خداوند بر حقّ است. و آن‌چه را به جای او [به نیایش] می‌خوانند باطل است و [از آن] که خداوند بلند مرتبت [و] بزرگ [منزلت] است».

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَ أَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الْبَـٰطِلُ وَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ [لقمان ۳۰]

«این از آن است که خداوند حق است و [از آن] که آنچه به جای او می‌پرستند باطل است. و [از آن] که خداوند است که بلند مرتبهٔ بزرگ است».

شریکی ندارد: ﴿لَا شَرِيكَ لَهُ وَ بِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَ أَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ﴾ [الانعام ۱۶۳]

«او شریکی ندارد و به این فرمان یافته‌ام و من نخستین [کس از] مسلمانانم».

﴿فَلَمَّآ ءَاتَاهُمَا صَـٰلِحاً جَعَلَا لَهُ شُرَكَآءَ فِيمَآ ءَاتَاهُمَا فَتَعَـٰلَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [الاعراف ۱۹۰]

«پس چون [فرزند] درستکاری به آنان داد، [نسل بشر از زن و مرد] برای او در آنچه به آنان داده بود، شریکان مقرّر کردند، پس خداوند از آنچه شرک می‌آورند، [بسی] برتر است».

﴿وَ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِى لَمْ يَتَّخِذْ وَلَداً وَ لَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِى الْمُلْكِ وَ لَمْ يَكُن لَّهُ وَلِىٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَ كَبِّرْهُ تَكْبِيرًا﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۱۱]

«و بگو: ستایش خداوندی راست که فرزندی برنگرفته و در فرمانروایی او را هیچ شریکی نیست. و از ناتوانی کارسازی ندارد. و چنانکه سزاوار است او را به بزرگی یاد کن».

﴿اتَّخَذُوٓا أَحْبَارَهُمْ وَ رُهْبَـٰنَهُمْ أَرْبَاباً مِّن دُونِ اللَّهِ وَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَ مَآ أُمِرُوٓا إِلَّا لِيَعْبُدُوٓا إِلَـٰهاً وَ

حِداً لَّآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَـٰنَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [التوبه ۳۱]

«احبار و راهبانشان را به جای خداوند، به خدایی گرفته‌اند. و [نیز] مسیح بن مریم [را به خدایی گرفته‌اند] حال آن که فرمان نیافته‌اند مگر آن که معبودِ یگانه را بندگی کنند. معبود [راستینی] جز او نیست. او از آنچه شرک می‌آورند، [بس] پاک [و منزّه] است».

﴿الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ لَمْ يَتَّخِذْ وَلَداً وَ لَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِى الْمُلْكِ وَ خَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيراً﴾ [الفرقان ۲]

«کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست و هیچ فرزندی نگرفته و او در فرمانروایی شریکی ندارد و همه چیز را آفریده است، آنگاه چنانکه می‌باید آنها را به اندازه مقرر کرده است».

بی‌مثل و مانند است:

﴿أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئاً وَ هُمْ يُخْلَقُونَ﴾ [الاعراف ۱۹۱]

«آیا چیزی را شریک می‌آورند که چیزی نمی‌آفریند. و خود [آنها] آفریده می‌شوند».

﴿أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ [النحل ۱۷]

«آیا کسی که می‌آفریند مانند کسی است که نمی‌آفریند؟ آیا پند نمی‌پذیرید؟».

﴿فَاطِرُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجاً وَ مِنَ الْأَنْعَـٰمِ أَزْوَٰجاً يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَىْءٌ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشوری ۱۱]

«آفرینندهٔ آسمانها و زمین است. از خودتان برای شما همسرانی قرار داده است. و [نیز] از چارپایان اقسامی [آفریده است] با این [تدبیر] شما را بسیار می‌گرداند. چیزی مانند او نیست. و او شنوای بیناست».

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ [الاخلاص ۱]

«بگو: خداوند است که یگانه است».

س- چه کسی محبوب حقیقی مسلمان است؟

ج- *خدای تعالی:*

﴿وَ مِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ وَ لَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوٓا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً وَ أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ﴾ [البقره ۱۶۵]

«و از مردم کسانی هستند که به جای خدا همتایانی را [برای او] برمی‌گیرند که آنها را مانند دوست داشتنِ خدا دوست می‌دارند - و مؤمنان در دوستی خدا قوی‌ترند - و اگر [این] ستمکاران هنگامی که عذاب را

می‌بینند، ببینند [که شریکانشان سودی نمی‌بخشند، خواهند دانست] که همهٔ توان از آنِ خداست و این که خداوند سخت کیفر است».

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا مَن یَرْتَدَّ مِنکُمْ عَن دِینِهِ فَسَوْفَ یَأْتِی اللَّهُ بِقَوْمٍ یُحِبُّهُمْ وَ یُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ أَعِزَّةٍ عَلَی الْکَـٰفِرِینَ یُجَـٰهِدُونَ فِی سَبِیلِ اللَّهِ وَ لَا یَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ذَٰلِکَ فَضْلُ اللَّهِ یُؤْتِیهِ مَن یَشَآءُ وَ اللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِیمٌ﴾ [المائده ۵۴]

«ای مؤمنان، هر کس از شما که از دینش برگردد [بداند که] خداوند گروهی را در میان خواهد آورد که آنان را دوست می‌دارد و [آنان نیز] او را دوست می‌دارند. [قومی که] بر مؤمنان فروتن و بر کافران درشتخویند، در راه خدا جهاد می‌کنند و از سرزنش هیچ سرزنش کننده‌ای نمی‌هراسند، این فضلِ خداست، آن را به هر کس بخواهد می‌دهد. و خداوند گشایشگرِ داناست».

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِی وَ نُسُکِی وَ مَحْیَایَ وَ مَمَاتِی لِلَّهِ رَبِّ الْعَـٰلَمِینَ﴾ [الانعام ۱۶۲]

«بگو: بی‌گمان نمازم و عبادتم و زندگانی‌ام و مرگم [همه] در راه خداوند، پروردگار جهانیان است».

﴿قُلْ إِن کَانَ ءَابَآؤُکُمْ وَ أَبْنَآؤُکُمْ وَ إِخْوَٰنُکُمْ وَ أَزْوَٰجُکُمْ وَ عَشِیرَتُکُمْ وَ أَمْوَٰلٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَ تِجَـٰرَةٌ تَخْشَوْنَ کَسَادَهَا وَ مَسَـٰکِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَیْکُم مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ جِهَادٍ فِی سَبِیلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ یَأْتِیَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَ اللَّهُ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الْفَـٰسِقِینَ﴾ [التوبه ۲۴]

«بگو: اگر پدرانتان و پسرانتان و برادرانتان و همسرانتان و خویشاوندانتان و مالهایی که آن را به دست آورده‌اید و تجارتی که از کسادیش می‌ترسید و خانه‌هایی که آنها را می‌پسندید در نزد شما از خدا و رسولش و جهاد کردن در راه او محبوب‌ترند، پس در انتظار باشید تا خداوند حکمش را در میان آورد. و خداوند گروه نافرمانان را هدایت نمی‌کند».

س- شما نام چه کسی را بیشتر یاد کرده‌اید؟

ج- نام مبارک الله را، که من بیش از ۲۷۰۰ بار آن را یادآور شده‌ام:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَـٰلَمِینَ﴾ [الفاتحه ۱]

«ستایش خدای راست، پروردگار جهانیان».

﴿خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَ عَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَ عَلَىٰ أَبْصَـٰرِهِمْ غِشَـٰوَةٌ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِیمٌ﴾ [البقره ۷]

«خداوند بر دلهایشان و بر گوشهایشان مُهر نهاده و بر دیدگانشان پرده‌ای است و عذابی سهمگین [در پیش] دارند».

﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَىُّ الْقَيُّومُ﴾ [آل عمران ۲]

«خدا [ست که] معبودی [راستینی] جز او نیست. زندهٔ پاینده است».

﴿وَ لَا تُؤْتُوا السُّفَهَآءَ أَمْوَٰلَكُمُ الَّتِى جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَـٰماً وَ ارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَ اكْسُوهُمْ وَ قُولُوا لَهُمْ قَوْلاً مَّعْرُوفاً﴾ [النساء ۵]

«و اموالتان را که خداوند [آنها را] مایهٔ قوامِ [زندگی] قرار داده است، به کم خردان مدهید و از [ثمراتِ] آن به آنان بخورانید و بپوشانید و با آنها سخن پسندیده بگویید».

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ [الاخلاص ۱]

«بگو: خداوند است که یگانه است».

س- شما کدام صفت خدا را بیش از همه تذکر داده‌اید؟

ج- صفت ربوبیت را، که بیش از ۹۰۰ بار آن را متذکر شده‌ام:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الفاتحه ۱]

«ستایش خدای راست، پروردگار جهانیان».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ وَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقره ۲۱]

«ای مردم، پروردگارتان را که شما و پیشینیانتان را آفریده است، بندگی کنید تا [از خشم خدا] ایمن مانید».

﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّى وَ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَـٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾ [آل عمران ۵۱]

«بی‌گمان خداوند پروردگار من و پروردگار شماست، پس او را پرستش کنید. این است راه راست».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَ نِسَآءً وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِ وَ الْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ [النساء ۱]

«ای مردم، از آن پروردگارتان پروا بدارید که شما را از یک تنِ یگانه آفرید و همسرش را از او خلق کرد و از آن دو مردان و زنان بسیاری را پراکند. و از خدایی که به [نام] او از همدیگر درخواست می‌کنید، و از [گسستن] رابطهٔ خویشاوندی پروا دارید. بی‌گمان خداوند بر شما نگهبان است».

﴿لَئِن بَسَطتَ إِلَىَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِى مَآ أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِىَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ إِنِّىٓ أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [المائده ۲۸]

«اگر دستت را به سوی من دراز کنی تا مرا بکشی، من هرگز دست خود را به سوی تو دراز نخواهم کرد تا

تو را بکشم. به راستی که من از خدا، پروردگار جهانیان می‌ترسم».

س- شما کدام صفت الهی را با کثرت و وسعت یاد کرده‌اید؟

ج- *صفت رحمت را:*

﴿قُل لِّمَن مَّا فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ قُل لِّلَّهِ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَـٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ الَّذِينَ خَسِرُوٓا أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [الانعام ۱۲]

«بگو: آنچه در آسمانها و زمین است از آنِ چه کسی است؟ [در پاسخ] بگو: از آنِ خداوند است. بخشایش را بر خود مقرّر داشته است، قطعاً شما را در روز قیامت که شکی در آن نیست گرد خواهد آورد. آنان که به خویش زیان زده‌اند، ایمان نمی‌آورند».

﴿وَ اكْتُبْ لَنَا فِي هَـٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْأَخِرَةِ إِنَّا هُدْنَآ إِلَيْكَ قَالَ عَذَابِيَ أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَآءُ وَ رَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَ الَّذِينَ هُم بِـَٔايَـٰتِنَا يُؤْمِنُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۶]

«و در همین دنیا برای ما نیکی مقرّر کن و [نیز] در آخرت. ما به سوی تو بازگشته‌ایم. [خداوند] فرمود: عذابِ خود را به هر کس که بخواهم می‌رسانم و رحمتِ من همه چیز را فراگرفته است. پس آن را برای کسانی که پروا می‌دارند و زکات می‌پردازند و کسانی که به آیات ما ایمان می‌آورند، مقرّر خواهیم نمود».

﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَ عِلْماً فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوْا وَ اتَّبَعُوْا سَبِيلَكَ وَ قِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ [المؤمن ۷]

«کسانی که عرش را حمل می‌کنند و آنان که پیرامون آن (عرش) هستند با ستایش پروردگارشان تسبیح می‌گویند و به او ایمان دارند و برای مؤمنان آمرزش می‌خواهند [می‌گویند:] پروردگارا، بخشایش و دانش تو همه چیز را فراگرفته است. پس آنان را که توبه کرده‌اند و از راهِ تو پیروی کرده‌اند، بیامرز. و آنان را از عذاب دوزخ حفظ کن».

س- آیا خداوند دعای هر مسلمان را شنیده، آن را می‌پذیرد؟

ج- *آری:* ﴿وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ [البقره ۱۸۶]

«و چون بندگانم دربارهٔ من از تو بپرسند، [بگو:] به راستی که من نزدیکم. دعای دعا کننده را هنگامی که

مرا [به دعا] بخواند، روا می‌دارم. پس باید که از من فرمان پذیرند و به من ایمان آورند باشد که راه یابند.

﴿أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ يَكْشِفُ السُّوٓءَ وَ يَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ الْأَرْضِ أَءِلَـٰهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ [النمل ٦٢]

«نه بلکه [سؤال این است] چه کسی [دعای شخص] درمانده را، چون او را بخواند، می‌پذیرد و سختی را برمی‌دارد و شما را جانشینان زمین می‌سازد؟ آیا با خداوند معبود [دیگری] هست؟».

﴿وَ قَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِيَ أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾

[المؤمن ٦٠]

«و پروردگارتان گفت: مرا [به دعا] بخوانید تا برایتان اجابت کنم. آنان که از عبادتِ من کبر می‌ورزند، با خواری به جهنّم در می‌آیند».

﴿وَ يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ يَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِ وَ الْكَـٰفِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ [الشورى ٢٦]

«و [دعای] کسانی را که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، اجابت می‌کند و به آنان از فضل خود افزون می‌دهد. و کافران عذابی سخت [در پیش] دارند».

س- معیار و میزان محبت خداوند کدام است؟

ج- *پیروی راستین از حضرت محمد ﷺ، این همان معیاری است که نشان می‌دهد شخص چه اندازه خداوند را دوست می‌دارد:*

﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

[آل عمران ۳۱]

«بگو: اگر خدا را دوست می‌دارید، از من پیروی کنید تا خدا شما را دوست بدارد و گناهان شما را برایتان بیامرزد و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

س- خداوند کدام بندگان را می‌پسندد و دوست می‌دارد؟

ج- *خداوند اشخاص و مردم زیر را دوست می‌دارد:*

۱- پاکیزگان: ﴿وَ يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَآءَ فِي الْمَحِيضِ وَ لَا تَقْرَبُوهُنَّ

حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾

[البقره ۲۲۲]

«از تو دربارهٔ حیض می‌پرسند، بگو: آن [مایهٔ] رنج است، پس [به وقت] حیض از زنان کناره گیرید و تا وقتی که پاک شوند، با آنان نزدیکی مکنید، آنگاه چون [به خوبی] پاک شوند، [غسل کنند] از همان جا که خداوند به شما فرمان داده است با آنان آمیزش کنید. به راستی خداوند توبه‌کنندگان و پاک شوندگان را دوست می‌دارد».

﴿لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَداً لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ﴾ [التوبه ۱۰۸]

«هرگز در آن مایست، به راستی مسجدی که از روز نخست بر تقوی بنیان نهاده شده است سزاوارتر است که در آن بایستی. در آن مردانی هستند که دوست می‌دارند که پاک شوند و خداوند پاک شوندگان را دوست می‌دارد».

۲ - نیکوکاران: ﴿وَ أَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَ أَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [البقره ۱۹۵]

«و در راهِ خدا انفاق کنید و خویشتن را به [دست خویش به ورطهٔ] نابودی میفکنید و نیکی کنید که خداوند نیکوکاران را دوست می‌دارد».

﴿بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ وَ اتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ [آل عمران ۷۶]

«آری، هر کس که عهدِ خود را به جای آورد و پرهیزگاری کند، [بداند] که خداوند پرهیزگاران را دوست می‌دارد».

﴿الَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ الْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَ الْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [آل عمران ۱۳۴]

«آنان که در آسایش و سختی انفاق می‌کنند و خشم [خود] را فرو می‌خورند و از [تقصیر] مردم در می‌گذرند. و خداوند نیکوکاران را دوست می‌دارد».

﴿فَآتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَ حُسْنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [آل عمران ۱۴۸]

«پس خداوند پاداش [این] دنیا و پاداش نیکِ آخرت را به آنان عطا کرد و خداوند نیکوکاران را دوست می‌دارد».

﴿فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَـٰقَهُمْ لَعَنَّـٰهُمْ وَ جَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَـٰسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ وَ نَسُوا حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَ لَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَائِنَةٍ مِّنْهُمْ إِلَّا قَلِيلاً مِّنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اصْفَحْ إِنَّ اللَّـهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [المائده ۱۳]

«پس به [سزای] پیمان شکنی‌شان آنان را از رحمت خویش دور داشتیم و دلهایشان را سخت گردانیدیم. که کلمات را از مواضع آنها تحریف می‌کنند و بخشی از آنچه را که به آن پند داده شدند فراموش کردند. و تو پیوسته بر خیانتی از آنان پی می‌بری - مگر اندکی از آنان - پس از آنان در گذر و روی برتاب. بی‌گمان خداوند نیکوکاران را دوست می‌دارد».

﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوٓا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَّ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ ثُمَّ اتَّقَوا وَّ ءَامَنُوا ثُمَّ اتَّقَوا وَّ أَحْسَنُوا وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [المائده ۹۳]

«بر آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند در آنچه خورده‌اند، چون پرهیزگاری کنند و ایمان آورند و کارهای شایسته کنند، آنگاه [همچنان] پروا دارند و ایمان آورند باز پروا دارند و نیکوکاری کنند، گناهی نیست. و خداوند نیکوکاران را دوست می‌دارد».

﴿إِلاَّ الَّذِينَ عَـٰهَدتُّم مِّنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ شَيْئاً وَ لَمْ يُظَـٰهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَداً فَأَتِمُّوٓا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ [التوبه ۴]

«مگر کسانی از مشرکان که با آنان عهد بسته‌اید، آنگاه [در حقّ] شما در هیچ [شرطی از پیمان خود] کاستی روا نداشتند و کسی را بر [ضدّ] شما یاری ندادند. پس پیمان آنان را تا مدت [پیمان] شان به تمام و کمال رسانید. به راستی خداوند پرهیزگاران را دوست می‌دارد».

﴿كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِندَ اللَّهِ وَ عِندَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَـٰهَدتُّمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَـٰمُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ [التوبه ۷]

«چگونه مشرکان را عهدی نزد خداوند و نزدِ رسولِ او باشد! مگر کسانی که با آنان در [نزدیک] مسجدالحرام پیمان بسته بودید. پس تا زمانی که برای شما [بر پیمان] پایبند مانند، شما [نیز] برای آنان [بر آن پیمان] پایبند بمانید. بی‌گمان خداوند پرهیزگاران را دوست می‌دارد».

۴ - *عدالتخواهان:*

﴿سَمَّـٰعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّـٰلُونَ لِلسُّحْتِ فَإِن جَآءُوکَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ إِن تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَن يَضُرُّوکَ شَيْئاً وَ إِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [المائده ۴۲]

«[آنان پذیرا و] شنوای [سخن] دروغ [و] بسیار رشوه‌خوار هستند. پس اگر به نزد تو آیند، بین آنان داوری کن یا از آنان روی برتاب. و اگر از آنان روی گردانی، نخواهند توانست زیانی به تو برسانند و اگر داوری کردی، در میان آنان به داد داوری کن. بی‌گمان خداوند دادگران را دوست می‌دارد».

﴿وَ إِن طَآئِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَـٰتِلُوا الَّتِى تَبْغِى حَتَّىٰ تَفِىٓءَ إِلَىٰٓ أَمْرِ اللَّهِ فَإِن فَآءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَ أَقْسِطُوٓا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [الحجرات ۹]

«و اگر دو گروه از مؤمنان پیکار کنند، بین آن دو گروه آشتی برقرار کنید. آنگاه اگر یکی از آن دو گروه بر دیگری تجاوز کرد، با گروهی که تجاوزگر است تا هنگامی که به حکمِ خدا برگردد، بجنگید. پس اگر برگشت به عدل بین آن دو گروه آشتی برقرار کنید و به داد بکوشید. بی‌گمان خداوند دادگران را دوست می‌دارد».

﴿لَّا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَـٰتِلُوكُمْ فِى الدِّينِ وَ لَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَـٰرِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِطُوٓا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [الممتحنه ۸]

«خداوند شما را از کسانی که با شما در [کارِ] دین نجنگیده‌اند و شما را از خانه‌هایتان بیرون نکرده‌اند، باز نمی‌دارد که به آنان نیکی کنید و در حقّ آنان به داد رفتار کنید. بی‌گمان خداوند دادگران را دوست می‌دارد».

۵- توبه کنندگان:

﴿وَ يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَآءَ فِى الْمَحِيضِ وَ لَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّٰبِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ [البقره ۲۲۲]

«از تو دربارهٔ حیض می‌پرسند، بگو: آن [مایهٔ] رنج است، پس [به وقت] حیض از زنان کناره گیرید و تا وقتی که پاک شوند، با آنان نزدیکی مکنید، آنگاه چون [به خوبی] پاک شوند، [غسل کنند] از همان جا که خداوند به شما فرمان داده است با آنان آمیزش کنید. به راستی خداوند توبه کنندگان و پاک شوندگان را دوست می‌دارد».

﴿التَّـٰٓئِبُونَ الْعَـٰبِدُونَ الْحَـٰمِدُونَ السَّـٰٓئِحُونَ الرَّٰكِعُونَ السَّـٰجِدُونَ الْأَمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده کنندگانِ آمران به معروف و

نهی کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

۶- صبر کنندگان:

﴿وَ كَأَيِّن مِّن نَّبِيٍّ قَـٰتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَآ أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَا ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكَانُوا وَ اللَّهُ يُحِبُّ الصَّـٰبِرِينَ﴾ [آل عمران ۱۴۶]

«و چه بسا پیامبری که توده‌هایی انبوه همراه او نبرد کردند، و از هر آنچه در راه خدا به آنان رسید سستی نورزیدند و ناتوان نشدند و زبونی نشان ندادند. و خداوند بردباران را دوست می‌دارد».

۷- بر او توکل کنندگان:

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

[آل عمران ۱۵۹]

«پس به [لطف] رحمتی از [سوی] خدا با آنان نرمخو شدی و اگر درشتخویِ سختدل بودی، به یقین از پیرامونت پراکنده می‌شدند. پس از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در [این] کار با آنان مشورت کن و آنگاه که قصدِ [قطعیِ انجام کاری را] کردی، بر خداوند توکّل کن، که خداوند توکّل کنندگان را دوست می‌دارد».

۸- در راه او جهاد کنندگان:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَـٰنٌ مَّرْصُوصٌ﴾ [الصف ۴]

«به راستی خداوند کسانی را که در راه او صف بسته پیکار می‌کنند که گویی بنایی استوارند دوست می‌دارد».

س- خداوند کدام مردم و اشخاص را ناپسند می‌دارد؟

ج- خداوند اشخاص زیر را ناپسند می‌دارد:

۱- *کافران:* ﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَـٰفِرِينَ﴾ [آل عمران ۳۲]

«بگو: از خدا و رسول [او] فرمان برید. و اگر روی گردانند [بدانند که] خداوند کافران را دوست ندارد».

﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِن فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَـٰفِرِينَ﴾ [الروم ۴۵]

«تا [خداوند] به کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند از فضل خود پاداش دهد. بی‌گمان او کافران را دوست نمی‌دارد».

۲- **ظالمان:** ﴿وَ أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّـٰلِمِينَ﴾

[آل‌عمران ۵۷]

«و اما کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند پاداشهایشان را به تمامی به آنان می‌دهد. و خدا ستمکاران را دوست نمی‌دارد».

﴿إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ وَ تِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ يَتَّخِذَ مِنكُمْ شُهَدَآءَ وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّـٰلِمِينَ﴾ [آل‌عمران ۱۴۰]

«اگر به شما زخمی رسد، به راستی به گروه [کافران نیز] زخمی مانند آن رسیده است. و این روزها [ی شکست و پیروزی را] در میان مردم می‌گردانیم. و تا خداوند مؤمنان [واقعی] را معلوم بدارد و برخی از شما را گواه گیرد. و خداوند ستمکاران را دوست نمی‌دارد».

﴿وَ جَزَٰٓؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَ أَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّـٰلِمِينَ﴾ [الشوری ۴۰]

«و سزای بدی، بدی‌ای مانند آن است. پس هر کس که در گذرد و [کار را] به صلاح آورد، پاداشش بر خداوند است. بی‌گمان او ستمکاران را دوست نمی‌دارد».

۳- **خائنان:** ﴿وَ لَا تُجَـٰدِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ خَوَّاناً أَثِيماً﴾

[النساء ۱۰۷]

«و از کسانی که به خود خیانت می‌ورزند، دفاع مکن. بی‌گمان خداوند کسی را که خیانت پیشهٔ گناهکار باشد، دوست نمی‌دارد».

﴿وَ إِمَّا تَخَافَنَّ مِن قَوْمٍ خِيَانَةً فَانبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَآءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَآئِنِينَ﴾ [انفال ۵۸]

«و اگر از خیانت گروهی اندیشناک باشی، [پیمانشان را] به سوی آنان بیانداز [به گونه‌ای که همه در آگاهی از نقض عهد] برابر شوند. به راستی که خداوند خیانتکاران را دوست نمی‌دارد».

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدَٰفِعُ عَنِ الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ﴾ [الحج ۳۸]

«به راستی خداوند [شرّ مشرکان را] از مؤمنان باز می‌دارد. که خداوند هیچ خیانت پیشهٔ ناسپاسی را دوست نمی‌دارد».

۴- **پخش کنندگان فتنه و فساد:**

﴿وَ قَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَ لُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ

وَ لَيَزِيدَنَّ كَثِيراً مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰناً وَ كُفْراً وَ أَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَٰوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَٰمَةِ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا نَاراً لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَ يَسْعَوْنَ فِى الْأَرْضِ فَسَاداً وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ [المائده ٦٤]

«یهود گفتند: دستِ خداوند بسته است. دستان خودشان بسته باد. و به [سزای] آنچه گفتند از رحمت خداوند به دور داشته شدند. بلکه دو دست او گشاده است هرگونه که بخواهد انفاق می‌کند و به راستی آنچه از [جانب] پروردگارت به سوی تو فرو فرستاده شده است، [در حق] بسیاری از آنان، سرکشی و کفر را خواهد افزود. و در بین آنان دشمنی و کینه را تا روز قیامت افکنده‌ایم؛ هرگاه که آتشی برای جنگ برافروزند، خداوند آن را فرو می‌نشاند، و در زمین در فساد می‌کوشند. و خداوند فسادکاران را دوست نمی‌دارد».

﴿وَ ابْتَغِ فِيمَآ ءَاتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْأَخِرَةَ وَ لَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَ أَحْسِن كَمَآ أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَ لَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِى الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ [القصص ۷۷]

«و در آنچه خداوند به تو داده است [اصلاحِ] سرای آخرت را بجوی و بهره‌ات از دنیا را [نیز] فراموش مکن و چنانکه خداوند به تو نیکی کرده است نیکی کن و در زمین در پی فساد مباش. که خداوند فساد پیشگان را دوست نمی‌دارد».

۵- اسراف کاران و ولخرجان:

﴿وَ هُوَ الَّذِىٓ أَنشَأَ جَنَّٰتٍ مَّعْرُوشَٰتٍ وَ غَيْرَ مَعْرُوشَٰتٍ وَ النَّخْلَ وَ الزَّرْعَ مُخْتَلِفاً أُكُلُهُ وَ الزَّيْتُونَ وَ الرُّمَّانَ مُتَشَٰبِهاً وَ غَيْرَ مُتَشَٰبِهٍ كُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَ ءَاتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ [الانعام ۱۴۱]

«و اوست کسی که [حاصلِ] باغهایی استوار بر پایه و غیر استوار بر پایه و درختان خرما و زراعت را که میوه‌های هر یک گوناگونند و زیتون و انار را، همگون و ناهمگون پدید آورد. پس از میوه‌های آن چون به بار نشاند، بخورید و به روز دِرَویدنش حق آن را بدهید. و اسراف مکنید. بی‌گمان او اسراف کنندگان را دوست ندارد».

﴿يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَ كُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾

[الاعراف ۳۱]

«ای فرزندان آدم، در هر نمازی زینت خود را برگیرید و بخورید و بیاشامید و اسراف مکنید. بی‌گمان

خداوند اسراف کنندگان را دوست ندارد».

۶- تکبر پیشه‌گان:

﴿لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَ مَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ﴾ [النحل ۲۳]

«بی‌گمان خداوند آنچه را که نهان می‌دارند و آنچه را که آشکار می‌سازند، می‌داند. او مستکبران را دوست نمی‌دارد».

س- آیا علم غیب (و دانستن امور پنهان از دید انسان) تنها برای خداوند معلوم است؟

ج- *آری:* ﴿يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَآ أُجِبْتُمْ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَآ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّـٰمُ الْغُيُوبِ﴾ [المائده ۱۰۹]

«روزی که خداوند پیامبران را گرد آورد، آنگاه بگوید: [در برابر دعوت حقّ] چه پاسخی شنیدید، گویند: علمی نداریم. بی‌گمان تو دانای امور پنهانی».

﴿وَ هُوَ الَّذِى خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَ يَوْمَ يَقُولُ كُن فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَ لَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِى الصُّورِ عَـٰلِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهَـٰدَةِ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ [الانعام ۷۳]

«و اوست کسی که آسمانها و زمین را به حقّ آفرید و روزی که می‌گوید: موجود شو، پس [بی‌درنگ] موجود می‌شود. سخنش راستین است و روزی که در صور دمیده شود فرمانروایی از آن اوست. دانای پنهان و پیداست و او فرزانهٔ آگاه است».

﴿قُل لَا يَعْلَمُ مَن فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَ مَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ [النمل ۶۵]

«بگو: هر کس که در آسمانها و زمین است - جز خداوند - غیب نمی‌داند و نمی‌دانند که کی برانگیخته می‌شوند».

﴿قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ عَـٰلِمَ الْغَيْبِ وَ الشَّهَـٰدَةِ أَنتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِى مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ [الزمر ۴۶]

«بگو: خداوندا، [ای] پدید آورندهٔ آسمانها و زمین، دانندهٔ نهان و آشکار، تو بین بندگانت در آنچه در آن اختلاف می‌کردند، داوری می‌کنی».

س- مخلوقات خداوندی چه اندازه قدرت و توانائی دارند؟

ج- هیچ، ***چنانچه هرگاه همه یکی شوند تا کسی را بیافرینند، نمی‌توانند:***

﴿يَـٰأَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَن يَخْلُقُوا ذُبَاباً وَ لَوِ

اجْتَمَعُوا لَهُ وَ إِن يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئاً لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَ الْمَطْلُوب﴾ [الحج ۷۳]

«ای مردم، مثلی زده می‌شود، به آن گوش فرا دهید. آنان را که به جای خداوند می‌خوانید، نمی‌توانید مگسی بیافرینند، ولی برای [آفرینش] آن [همگی] گرد آیند. و [حتّی] اگر مگس چیزی را از آنان برباید، نمی‌توانند آن را از او برهانند. [هم] خواهنده و [هم کسی که از او] خواسته شده [بس] ناتوانند».

س- آیا شما با شرک مخالفید؟

ج- آری، چه کسی بیش از من مخالف شرک است.

خداوند در ذات و صفاتش شریک و انبازی ندارد، او وحده لا شریک است:

﴿الَّذِی جَعَلَ لَکُمُ الْأَرْضَ فِرَٰشاً وَ السَّمَآءَ بِنَآءً وَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَٰتِ رِزْقاً لَّکُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَاداً وَ أَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۲۲]

«کسی که زمین را [مانند] بساطی و آسمان را [مانند] سقفی برایتان قرار داد. و از آسمان آبی باراند، سپس بدان از [انواع] فرآورده‌ها برای روزی شما برآورد. پس در حالی که می‌دانید برای خداوند همتایانی مقرّر مکنید».

﴿لَا شَرِیکَ لَهُ وَ بِذَٰلِکَ أُمِرْتُ وَ أَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِینَ﴾ [الانعام ۱۶۳]

«او شریکی ندارد و به این فرمان یافته‌ام و من نخستین [کس از] مسلمانانم».

﴿وَ لَا تَدْعُ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا یَنفَعُکَ وَ لَا یَضُرُّکَ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّکَ إِذاً مِّنَ الظَّـٰلِمِینَ﴾ [یونس ۱۰۶]

«و به جای خداوند چیزی را که سودی به تو نمی‌بخشد و زیانی به تو نمی‌رساند [به نیایش] مخوان. که اگر [چنین] کنی، آنگاه از ستمکاران خواهی بود».

﴿وَ الَّذِینَ ءَاتَیْنَـٰهُمُ الْکِتَـٰبَ یَفْرَحُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَیْکَ وَ مِنَ الْأَحْزَابِ مَن یُنکِرُ بَعْضَهُ قُلْ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَ لَآ أُشْرِکَ بِهِ إِلَیْهِ أَدْعُوا وَ إِلَیْهِ مَئَابِ﴾ [الرعد ۳۶]

«و کسانی که به آنان کتاب دادیم به [خاطرِ] آنچه به تو فرو فرستاده شده شاد می‌شوند. و از «احزاب». کسی هست که بخشی از آن را انکار می‌کند. بگو: جز این نیست، فرمان یافته‌ام که خداوند را بپرستم و به او شرک نیاورم. به سوی او فرا می‌خوانم و بازگشتگاهم به سوی اوست».

﴿قُلْ إِنَّمَآ أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُکُمْ یُوحَیٰٓ إِلَیَّ أَنَّمَآ إِلَـٰهُکُمْ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ فَمَن کَانَ یَرْجُوا لِقَآءَ رَبِّهِ فَلْیَعْمَلْ عَمَلاً صَـٰلِحاً وَ لَا یُشْرِکْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ [الکهف ۱۱۰]

«بگو: من فقط بشری مانند شما هستم که به من وحی می‌شود که معبودتان، معبودی یکتاست. پس کسی

که به لقاءِ پروردگارش امیدوار است باید که کار پسندیده‌ای انجام دهد و در پرستش پروردگارش کسی را شریک نیاورد».

﴿وَ إِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِي شَيْئاً وَ طَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَ الْقَائِمِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ [الحج ۲۶]

«و چنین بود که جایگاه خانهٔ [کعبه] را برای ابراهیم [با این دعوت] معیّن ساختیم که: چیزی را با من شریک میاور و خانه‌ام را برای طواف کنندگان و [به عبادت] ایستادگان و رکوع [و] سجود کنندگان پاکیزه‌دار».

﴿مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَ مَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَٰهٍ إِذاً لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَ لَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿۹۱﴾ عَالِمِ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ فَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿۹۲﴾﴾ [المؤمنون ۹۲-۹۱]

«خداوند هیچ فرزندی برنگرفته است و هیچ معبود [دیگری] با او نیست. [اگر باشد] آنگاه هر معبودی آنچه را که آفریده بود، می‌بُرد و قطعاً برخی بر برخی [دیگر] چیره می‌شدند. خداوند از آنچه وصف می‌کنند پاک [و منزه] است ﴿۹۱﴾ دانندهٔ پنهان و پیدا، که از آنچه شرک می‌آورند برتر است ﴿۹۲﴾».

﴿أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ وَ مَن يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَإِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [النمل ۶۳]

«نه بلکه [پرستش این است] چه کسی شما را در تاریکیهای بیابان و دریا رهنمون می‌شود و چه کسی بادها را پیش از رحمتش مژده‌آور می‌فرستد؟ آیا با خداوند معبود [دیگری] هست؟ خداوند از آنچه شرک می‌آورند، برتر است».

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِن شُرَكَائِكُم مَّن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَيْءٍ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [الروم ۴۰]

«خداوند کسی است که شما را آفرید آنگاه به شما روزی داد، سپس شما را می‌میراند، باز زنده‌تان می‌کند. آیا از شریکانتان کسی هست که چیزی از این [کارها] را انجام دهد؟ او پاک [و منزّه] و از آنچه شرک می‌آورند [بسی] والاتر است».

﴿لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ﴾ [الاخلاص ۳]

«نه [فرزند] زاده و نه زاده شده است».

س- نشان مشرک چیست و چگونه شناخته می‌شود؟

ج- *نشانهٔ یک شخص مشرک این است که هرگاه در برابرش از توحید پروردگار صحبت شود، دلتنگ و افسرده خاطر می‌شود، و هنگامی که در برابرش جز خداوند، از موجودات دیگر (خدایان باطل) صحبت شود، احساس شادمانی به او دست می‌دهد:*

﴿وَ جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَ فِيٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْراً وَ إِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْءَانِ وَحْدَهُ وَلَّوْا عَلَىٰٓ أَدْبَـٰرِهِمْ نُفُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۴۶]

«و بر دلهای آنان پوششها می‌نهیم تا آن را در نیابند و در گوشهای آنان سنگینی می‌نهیم. و چون پروردگارت را در قرآن تنها یاد کنی، با نفرت به پشت خویش برگردند».

﴿وَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَةِ وَ إِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ [الزمر ۴۵]

«و چون خداوند به تنهایی یاد شود، دلهای کسانی که به آخرت ایمان نمی‌آورند متنفّر می‌شود و چون کسانی جز او یاد شوند، آنگاه است که آنان شاد می‌شوند».

س- آیا مشرکان عرب، خدا را قبول داشتند؟

ج- *آری، آنان خداوند را به عنوان آفریدگار و تدبیرکنندهٔ امور این جهان، قبول داشتند:*

﴿إِنَّ فِي اخْتِلَـٰفِ الَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَأَيَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ﴾

[یونس ٦]

«به یقین در آمد و شدِ شب و روز و آنچه خداوند در آسمانها و زمین آفریده است، برای پرواپیشگان نشانه‌هاست».

﴿قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَآءِ وَ الْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَـٰرَ وَ مَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ يُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَ مَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ [یونس ۳۱]

«بگو: چه کسی از آسمان و زمین به شما روزی می‌دهد یا کیست که حاکم بر گوش و دیدگان است؟ و کیست که زنده را از مرده بیرون می‌آورد و مرده را از زنده بیرون می‌آورد؟ و کیست که کار [هستی] را تدبیر می‌کند؟ خواهند گفت: خدا. پس بگو: آیا پروا نمی‌کنید».

﴿قُل لِّمَنِ الْأَرْضُ وَ مَن فِيهَآ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَـٰوَٰتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَن بِيَدِهِ مَلَكُوتُ

كُلِّ شَيْءٍ وَ هُوَ يُجِيرُ وَ لَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۸۸﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿۸۹﴾ بَلْ أَتَيْنَـٰهُم بِالْحَقِّ وَ إِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿۹۰﴾﴾ [المؤمنون ۹۰-۸۴]

«بگو: اگر می‌دانید، زمین و هر کس که در آن است از آنِ کیست؟ ﴿۸۴﴾ خواهند گفت: از آنِ خداست. بگو: آیا پند نمی‌پذیرید؟ ﴿۸۵﴾ بگو: پروردگار آسمانهای هفتگانه و پروردگار عرش بزرگ چه کسی است؟ ﴿۸۶﴾ خواهند گفت: [همه] از آنِ خداوند هستند. بگو: آیا پروا نمی‌دارید؟ ﴿۸۷﴾ بگو: چه کسی است که ملکوت هر چیز به دست اوست و اوست که امان می‌دهد و [برخلاف امان] او [به کسی] امان داده نمی‌شود. اگر می‌دانید [بگویید] . ﴿۸۸﴾ خواهند گفت [همهٔ اینها] از آن خداوند است. بگو: پس از کجا فریب داده می‌شوید؟ ﴿۸۹﴾ بلکه برایشان حقّ را آورده‌ایم و آنان دروغگو هستند ﴿۹۰﴾ ».

س- پس چرا بتان را پرستش می‌کردند؟

ج- آنان، این بتها را شفاعتگران خویش در پیشگاه خداوند تصور نموده و می‌خواستند به وسیلهٔ عبادت‌شان به خدا تقرب جسته و نزدیکی حاصل نمایند:

﴿وَ يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَ لَا يَنفَعُهُمْ وَ يَقُولُونَ هَـٰؤُلَاءِ شُفَعَـٰؤُنَا عِندَ اللَّهِ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَـٰوَاتِ وَ لَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَـٰنَهُ وَ تَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [یونس ۱۸]

«و به جای خداوند چیزی را می‌پرستند که به آنان زیانی نمی‌رساند و سودی به آنان نمی‌بخشد و می‌گویند: اینان در نزد خداوند شفیعان ما هستند. بگو: آیا خدا را به آنچه که در آسمانها و زمین نمی‌داند، خبر می‌دهید؟ او پاک [و منزه] و از آنچه شرک می‌آورند [بسی] برتر است».

﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَـٰذِبٌ كَفَّارٌ﴾ [الزمر ۳]

«بدان که پرستش ناب از آنِ خداست. و کسانی که به جای او دوستانی گرفتند [گویند:] آنان را نمی‌پرستیم جز برای آن که ما را گامی به خدا نزدیک سازند. بی‌گمان خداوند بین آنان در [بارهٔ] آنچه آنان در آن اختلاف می‌ورزند، داوری می‌کند. خداوند کسی را که او دروغگویی ناسپاس است، هدایت نمی‌کند».

﴿أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئاً وَ لَا يَعْقِلُونَ﴾ [الزمر ۴۳]

«آیا به جای خداوند شفیعانی گرفته‌اند؟ [به آنان] بگو: اگر چه هیچ کاری نتوانند انجام دهند و خرد نورزند».

س- کدام گناه غیرقابل بخشش است؟

ج- شرک ورزیدن به *خداوند*:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَ يَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ وَ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَىٰٓ إِثْماً عَظِيماً﴾ [النساء ۴۸]

«به راستی خداوند [آن را] که به او شرک آورده شود، نمی‌بخشد و جز آن را برای هر کس که بخواهد، می‌بخشد و هر کس که به خدا شرک آورد، گناهی بزرگ بربافته است».

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَ يَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ وَ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلاً بَعِيداً﴾ [النساء ۱۱۶]

«خداوند، این را که به او شرک آورده شود، نمی‌آمرزد؛ و فروتر از آن را بر هر که بخواهد، می‌آمرزد و هر کس به خداوند شرک آورد، به گمراهیِ دور و درازی گرفتار آمده است».

س- آیا برای مشرکان طلب مغفرت می‌شود؟

ج- هرگز نه: ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَن يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَ لَوْ كَانُوٓا أُولِي قُرْبَىٰ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَـٰبُ الْجَحِيمِ ﴿۱۱۳﴾ وَ مَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٍ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٌ ﴿۱۱۴﴾﴾ [التوبه ۱۱۴-۱۱۳]

«پیامبر و مؤمنان را روا نیست که برای مشرکان - و هر چند خویشاوند باشند - ، پس از آن که برایشان روشن شد که آنان دوزخی‌اند، آمرزش خواهند ﴿۱۱۳﴾ و آمرزش خواهی ابراهیم برای پدرش [از هیچ روی] نبود جز از روی وعده‌ای که با او کرده بود. پس چون برایش آشکار شد که او دشمن خداست، از او بیزاری جست. بی‌گمان ابراهیم دردمندِ بردبار بود ﴿۱۱۴﴾».

فرشتگان

س- در مورد فرشتگان چیزی بیان فرمائید؟

ج- *فرشتگان نیز یکی از مخلوقات خدای تعالی‌اند*:

﴿أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَـٰٓئِكَةَ إِنَـٰثاً وَ هُمْ شَـٰهِدُونَ﴾ [الصافات ۱۵۰]

«آیا فرشتگان را مادینه آفریدیم و آنان حاضر بودند؟».

برای هر مسلمان، ایمان آوردن به آنان لازم است:

﴿ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَ الْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ مَلَـٰٓئِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَ قَالُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَ إِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقره ۲۸۵]

«رسولِ [خدا] به آنچه از [سوی] پروردگارش بر او فرستاده شد، ایمان آورده است و مؤمنان [هم]. همگی به خداوند و فرشتگان و کتابها و فرستادگانش ایمان آورده‌اند [و گفتند:] میان هیچ یک از فرستادگانش فرق نمی‌گذاریم و گفتند: شنیدیم و اطاعت کردیم. پروردگارا، آمرزش تو را [می‌خواهیم] و بازگشت به سوی توست».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ الْكِتَـٰبِ الَّذِى نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَ الْكِتَـٰبِ الَّذِىٓ أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَ مَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَ مَلَـٰٓئِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلًا بَعِيداً﴾

[النساء ۱۳۶]

«ای مؤمنان، به خدا و رسولش و آن کتابی که بر رسولش فرو فرستاده و آن کتابی که پیش از این نازل کرده است، ایمان آرید و هر کس به خدا و فرشتگانش و کتابهایش و فرستادگانش و روز قیامت کافر شود [بداند که] به گمراهی دور و درازی گرفتار آمده است».

کارشان، تسبیح و تقدیس (منزه شمردن او تعالی از هر عیب و نقص) خداوند است:

﴿وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ إِنِّى جَاعِلٌ فِى الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوٓا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَ يَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۳۰]

«و چون پروردگارت به فرشتگان فرمود: به راستی من جانشینی در زمین خواهم گمارد، گفتند: آیا کسی را در آنجا می‌گماری که در آنجا فساد کند و خونها بریزد، حال آن که ما با ستایش تو تسبیح می‌گوییم و تو را پاک می‌شماریم؟ فرمود: به یقین من چیزی را می‌دانم که شما نمی‌دانید».

﴿وَ يُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَ الْمَلَـٰٓئِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَ يُرْسِلُ الصَّوَٰعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَن يَشَآءُ وَ هُمْ يُجَـٰدِلُونَ فِى اللَّهِ وَ هُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ﴾ [الرعد ۱۳]

«و رعد با ستایش او به پاکی [اش] یاد می‌کند و فرشتگان [نیز] از بیمش [چنین] می‌کنند و صاعقه‌ها می‌فرستد، آنگاه آن را به هر کس که خواهد، می‌رساند و آنان (کافران) در [بارهٔ] خداوند جدال می‌کنند و او بس سختگیر است».

﴿وَ تَرَى الْمَلَـٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ قُضِىَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَ قِيلَ الْحَمْدُ

لِلَّهِ رَبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الزمر ۷۵]

«و فرشتگان را بینی که پیرامونِ عرش حلقه زده‌اند، همراه با ستایش پروردگارشان تسبیح می‌گویند. و بین آنان به حقّ حکم شود و گفته شود: ستایش خدای راست، پروردگارِ جهانیان».

همچنان رساندن پیام او تعالی به پیامبران:

﴿قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَ هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ [البقره ۹۷]

«بگو: هر کس که دشمنِ جبرئیل باشد [چه باک] او آن [قرآن] را به حکم خدا - تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از آن است و رهنما و نوید دهندهٔ مؤمنان - بر دلِ تو نازل کرده است».

﴿اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَـٰئِكَةِ رُسُلاً وَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ [الحج ۷۵]

«خداوند از فرشتگان و [نیز] از مردمان رسولانی برمی‌گزیند. خداوند شنوای بیناست».

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَـٰئِكَةِ رُسُلاً أُولِيَ أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَ ثُلَـٰثَ وَ رُبَـٰعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَآءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [فاطر ۱]

«ستایش خدای راست، پدید آورندهٔ آسمانها و زمین، [کسی که] فرشتگان را پیام آورانِ دارای بالهای دوگانه و سه‌گانه و چهارگانه گرداند هر چه بخواهد در آفرینش می‌افزاید. خداوند بر هر کاری تواناست».

انجام دادن امور تکوینی به فرمان خداوند:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَـٰئِكَةُ ظَالِمِيٓ أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوٓا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَٰسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَـٰٓئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ سَآءَتْ مَصِيراً﴾ [النساء ۹۷]

«به راستی کسانی که فرشتگان جان آنان را می‌گیرند در حالی که آنان نسبت به خویش ستمکار بوده‌اند، [فرشتگان] گویند: در چه حالی بودید؟ [در پاسخ] گویند: در زمین مستضعف بودیم. گویند: آیا زمینِ خدا فراخ نبود تا در آن هجرت کنید؟ این گروه جایگاهشان جهنّم است و بد جایی است».

﴿الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَـٰئِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَـٰمٌ عَلَيْكُمُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ [النحل ۳۲]

«آنان که فرشتگان در حالی که جانشان را می‌ستانند که پاکند، می‌گویند: سلام بر شما باد. به [پاداشِ] آنچه می‌کردید، به بهشت در آیید».

﴿قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ [السجده ۱۱]

«بگو: فرشتهٔ [مأمورِ] مرگی که بر شما گمارده شده است، جانتان را می‌ستاند. آنگاه به نزد پروردگارتان

بازگردانده می‌شوید».

﴿تَعْرُجُ الْمَلَـٰٓئِكَةُ وَ الرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ [المعارج ۴]

«فرشتگان و [نیز] روح در روزی که میزانش پنجاه هزار سال است، به سوی او فرا می‌روند».

﴿تَنَزَّلُ الْمَلَـٰٓئِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ﴾ [القدر ۴]

«فرشتگان و روح (جبرئیل) در آن [شب] به حکم پروردگارشان برای سرانجام دادن هر کاری فرود می‌آیند».

فرشتگان تابع حکم خدای تعالی‌اند و از فرمان او سرپیچی نمی‌کنند:

﴿لَّن يَسْتَنكِفَ الْمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبْداً لِّلَّهِ وَ لَا الْمَلَـٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَ مَن يَسْتَنكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَ يَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعاً﴾ [النساء ۱۷۲]

«مسیح ابا ندارد که بنده [ای از بندگان] خدا باشد و فرشتگان مقرّب [نیز ابایی ندارند]. و هر کس که از بندگی‌اش ابا داشته باشد و کبر ورزد، آنان را، همگی، به سوی خود برخواهد انگیخت».

﴿وَ جَعَلُوا الْمَلَـٰٓئِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَٰدُ الرَّحْمَـٰنِ إِنَـٰثاً أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَـٰدَتُهُمْ وَ يُسْـَٔلُونَ﴾

[الزخرف ۱۹]

«و فرشتگان را که بندگانِ [خداوندِ] رحمان هستند، دختر انگاشتند. آیا به هنگام آفریدنِ آنان حاضر بودند. گواهی آنان نوشته خواهد شد و بازخواست می‌شوند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوٓا أَنفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَاراً وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَـٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَ يَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ [التحریم ۶]

«ای مؤمنان، خودتان و خانواده‌تان را از آتشی حفظ کنید که آتش افروزش مردم و سنگها خواهند بود. [نیز] بر آن فرشتگان درشتخو و سخت‌رو [گمارده‌اند] که خداوند را در آنچه به آنان فرمان دهد، نافرمانی نکنند. و آنچه را که فرمان می‌یابند، انجام می‌دهند».

دشمنی با آنان، دشمنی با خداوند به شمار می‌رود:

﴿مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَ مَلَـٰٓئِكَتِهِ وَ رُسُلِهِ وَ جِبْرِيلَ وَ مِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَـٰفِرِينَ﴾ [البقره ۹۸]

«کسی که دشمن خدا و فرشتگان او و رسولانش و جبرئیل و میکائیل باشد، [بداند که] خدا دشمنِ کافران است».

برخی از فرشتگان بر برخی دیگر فضیلت دارند و مقرّبان درگاه خداوند هستند:

﴿لَّن يَسْتَنكِفَ الْمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبْداً لِّلَّهِ وَ لَا الْمَلَـٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَ مَن يَسْتَنكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَ يَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعاً﴾ [النساء ۱۷۲]

«مسیح ابا ندارد که بنده [ای از بندگان] خدا باشد و فرشتگان مقرّب [نیز ابایی ندارند] . و هر کس که از بندگی‌اش ابا داشته باشد و کبر ورزد، آنان را، همگی، به سوی خود برخواهد انگیخت».

جبرئیل علیه السلام، مرا فرود آورده است:

﴿قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَ هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ [البقره ۹۷]

«بگو: هر کس که دشمنِ جبرئیل باشد [چه باک] او آن [قرآن] را به حکم خدا - تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از آن است و رهنما و نوید دهندهٔ مؤمنان - بر دلِ تو نازل کرده است».

﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾

[النحل ۱۰۲]

«بگو: روح القدس آن را از [سوی] پروردگارت به حقّ فرود آورده است تا مؤمنان را استوار بدارد و [نیز] برای راهنمایی و مژده دادنِ تسلیم شدگان است».

﴿وَ إِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَـٰلَمِينَ ﴿۱۹۲﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿۱۹۳﴾﴾ [الشعراء ۱۹۳-۱۹۲]

«روح الأمین آن را فرود آورده است ﴿۱۹۲﴾ و آن [قرآن] فرو فرستادهٔ پروردگار جهانیان است ﴿۱۹۳﴾ ».

فرشتگان، بر پیامبر صلی الله علیه و آله درود می‌فرستند:

﴿إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَـٰٓئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيماً﴾

[الاحزاب ۵۶]

«بی‌گمان خداوند و فرشتگانش بر پیامبر درود می‌فرستند. ای مؤمنان [شما نیز] بر او درود بفرستید و چنانکه باید سلام بگویید».

ملک الموت -فرشتهٔ مرگ- جان انسان را می‌گیرد:

﴿قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ [السجده ۱۱]

«بگو: فرشتهٔ [مأمورِ] مرگی که بر شما گمارده شده است، جانتان را می‌ستاند. آنگاه به نزد پروردگارتان بازگردانده می‌شوید».

در دوزخ برای تعذیب نمودن، فرشتگانی تندخو و سختگیر مؤظف‌اند:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوٓا أَنفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَاراً وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَـٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَ يَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ [التحريم ٦]

«ای مؤمنان، خودتان و خانواده‌تان را از آتشی حفظ کنید که آتش افروزش مردم و سنگها خواهند بود. [نیز] بر آن فرشتگان درشتخو و سخت‌رو [گمارده‌اند] که خداوند را در آنچه به آنان فرمان دهد، نافرمانی نکنند. و آنچه را که فرمان می‌یابند، انجام می‌دهند».

مشرکین عرب، این عقیدهٔ باطل را داشتند که فرشتگان دختران خدایند:

﴿أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَـٰٓئِكَةَ إِنَـٰثاً وَ هُمْ شَـٰهِدُونَ﴾ [الصافات ۱۵۰]

«آیا فرشتگان را مادینه آفریدیم و آنان حاضر بودند؟».

﴿وَ جَعَلُوا الْمَلَـٰٓئِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَٰدُ الرَّحْمَـٰنِ إِنَـٰثاً أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَـٰدَتُهُمْ وَ يُسْـَٔلُونَ﴾

[الزخرف ۱۹]

«و فرشتگان را که بندگانِ [خداوندِ] رحمان هستند، دختر انگاشتند. آیا به هنگام آفریدنِ آنان حاضر بودند. گواهی آنان نوشته خواهد شد و بازخواست می‌شوند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَـٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنثَىٰ﴾ [النجم ۲۷]

«بی‌گمان آنان که به آخرت ایمان نمی‌آورند فرشتگان را به نامِ دختران می‌نامند».

مطابق فرمان خداوند، تمام فرشتگان در برابر آدم سجده کردند:

﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَـٰفِرِينَ﴾

[البقره ۳۴]

«و چون به فرشتگان گفتیم: برای آدم سجده کنید، پس [همه] سجده کردند مگر «ابلیس». که نپذیرفت و کبر ورزید و از کافران شد».

﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِيناً﴾ [بنی‌اسرائیل ٦١]

«و چون به فرشتگان گفتیم: به آدم سجده برید، آنگاه [همه] سجده بردند، مگر ابلیس. گفت: آیا برای کسی سجده کنم که [او را] از گل آفریده‌ای؟».

﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَ ذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِي وَ هُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّـٰلِمِينَ بَدَلاً﴾ [الکهف ۵۰]

«و چون به فرشتگان گفتیم: برای آدم سجده برید، [همه] سجده بردند مگر ابلیس، که از جنّ بود و از

دستور پروردگارش نافرمانی کرد، آیا او و فرزندانش را به جای من، دوستانِ [خویش] می‌گیرید، حال آن که آنان دشمنِ شما هستند و ستمکاران [به جای خداوند] بد جایگزینی دارند».

﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ﴾ [طه ۱۱٦]

«و چنین بود که به فرشتگان گفتیم: برای آدم سجده برید. پس [همه] سجده بردند، مگر ابلیس، که نپذیرفت».

نام چند فرشته بدین گونه است:

۱ - *جبرئیل:* ﴿قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَ هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ [البقره ۹۷]

«بگو: هر کس که دشمنِ جبرئیل باشد [چه باک] او آن [قرآن] را به حکم خدا - تصدیق کنندهٔ آنچه پیش از آن است و رهنما و نوید دهندهٔ مؤمنان - بر دلِ تو نازل کرده است».

﴿مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَ مَلَـٰٓئِكَتِهِ وَ رُسُلِهِ وَ جِبْرِيلَ وَ مِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَـٰفِرِينَ﴾ [البقره ۹۸]

«کسی که دشمن خدا و فرشتگان او و رسولانش و جبرئیل و میکائیل باشد، [بداند که] خدا دشمنِ کافران است».

﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ هُدًى وَ بُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل ۱۰۲]

«بگو: روح القدس آن را از [سوی] پروردگارت به حقّ فرود آورده است تا مؤمنان را استوار بدارد و [نیز] برای راهنمایی و مژده دادنِ تسلیم شدگان است».

﴿إِن تَتُوبَآ إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَ إِن تَظَـٰهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَ جِبْرِيلُ وَ صَـٰلِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمَلَـٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ﴾ [التحریم ۴]

«[شما ای دو همسرِ پیامبر] اگر به درگاه خداوند توبه کنید، [شایسته است] بی‌گمان دلهایتان منحرف شده است. و اگر به زیان او همداستان شوید [بدانید] که خداوند کارساز اوست. و [نیز] جبریل و مؤمنان شایسته [کارسازانِ او یند] و [نیز] فرشتگان پس از این، پشتیبانند».

۲ - *میکائیل:* ﴿مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَ مَلَـٰٓئِكَتِهِ وَ رُسُلِهِ وَ جِبْرِيلَ وَ مِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَـٰفِرِينَ﴾ [البقره ۹۸]

«کسی که دشمن خدا و فرشتگان او و رسولانش و جبرئیل و میکائیل باشد، [بداند که] خدا دشمنِ کافران است».

۳ و ۴ - *هاروت و ماروت:*

وَ اتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّیَـٰطِینُ عَلَیٰ مُلْکِ سُلَیْمَـٰنَ وَ مَا کَفَرَ سُلَیْمَـٰنُ وَلَـٰکِنَّ الشَّیَـٰطِینَ کَفَرُوا یُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَ مَآ أُنزِلَ عَلَی الْمَلَکَیْنِ بِبَابِلَ هَـٰرُوتَ وَ مَـٰرُوتَ وَ مَا یُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّیٰ یَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَکْفُرْ فَیَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا یُفَرِّقُونَ بِهِ بَیْنَ الْمَرْءِ وَ زَوْجِهِ وَ مَا هُم بِضَآرِّینَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ یَتَعَلَّمُونَ مَا یَضُرُّهُمْ وَ لَا یَنفَعُهُمْ وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِی الْأَخِرَةِ مِنْ خَلَـٰقٍ وَ لَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ کَانُوا یَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۰۲]

«و از آنچه شیاطین در [عهد] فرمانروایی سلیمان می‌خواندند، پیروی کردند. سلیمان کفر نورزید بلکه شیاطین کفر ورزیدند. به مردم جادو می‌آموختند. و [نیز از] آنچه در بابل بر دو فرشته، هاروت و ماروت فرو فرستاده شد. و [آن دو فرشته] به هیچ کسی [جادو] نمی‌آموختند مگر آن که می‌گفتند: ما تنها [مایهٔ] آزمونی هستیم. پس [با به کارگیری جادو] کافر مشو. آنگاه [مردم] از آن دو چیزی می‌آموزند که با آن بین شخص و همسرش جدایی می‌اندازند. و آنان با آن به کسی زیان رسان نبودند مگر به ارادهٔ خداوند. و آنچه را که می‌آموختند به آنان زیان می‌رساند و به آنان سود نمی‌بخشید و به راستی دانسته‌اند که هر کس خریدارش باشد در آخرت هیچ بهره‌ای ندارد و اگر می‌دانستند، بد چیزی است آنچه خودشان را به [بهای] آن فروختند».

نبوت و رسالت

س- آیا شما از انبیای کرام (علیهم السلام) **یادآوری نموده‌اید؟**

ج- آری، من از پیامبران بسیاری یادآوری نموده‌ام:

﴿قُولُوٓا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ إِلَیْنَا وَ مَآ أُنزِلَ إِلَیٰٓ إِبْرَٰهِیمَ وَ إِسْمَـٰعِیلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ یَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِیَ مُوسَیٰ وَ عِیسَیٰ وَ مَآ أُوتِیَ النَّبِیُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَیْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾

[البقره ۱۳۶]

«بگویید: به خدا و آنچه که به ما فرو فرستاده شده و آنچه که به ابرهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و

نوادگانِ یعقوب فرو فرستاده شده و آنچه که به موسی و عیسی داده شده و [نیز] آنچه که به [دیگر] پیامبران از سوی پروردگارشان داده شده است، ایمان آورده‌ایم. بین هیچ کس از آنان تفاوتی نمی‌گذاریم. و فرمانبردارِ او (خداوند) هستیم».

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِى الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَـٰوةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِى الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

[البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که به خدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و درخواست کنندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفاکنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿قُلْ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾

[آل عمران ۸۴]

«بگو: به خداوند و به آنچه بر ما فرو فرستاده شده است و به آنچه بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [وی] فرو فرستاده شده بود و به آنچه به موسی و عیسی و پیامبران از [جانب] پروردگارشان داده شده ایمان آوردیم. بین کسی از آنها فرق نمی‌گذاریم و ما او را فرمانبرداریم».

﴿إِنَّآ أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَ نُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَ الرَّبَّـٰنِيُّونَ وَ الْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِن كِتَـٰبِ اللَّهِ وَ كَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَآءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَ اخْشَوْنِ وَ لَا تَشْتَرُوا بِـَٔايَـٰتِى ثَمَنًا قَلِيلًا وَ مَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَـٰئِكَ هُمُ الْكَـٰفِرُونَ﴾ [المائده ۴۴]

«ما تورات را که هدایت و نور در خود دارد، نازل کردیم. پیامبرانی که [در برابر احکام الهی] تسلیمند، برای یهود و [همچنین] عالمان ربّانی و احبار به نچه از کتاب خدا حافظ گردانده شده‌اند و بر آن گواه بودند، به آن حکم می‌کنند. پس از مردم مترسید و از من بترسید و به [جای] آیات من بهایی اندک

مستانید. و هر کس که به آنچه خداوند نازل کرده است حکم نکند، اینانند که کافرند».

﴿وَ إِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَـٰقَهُمْ وَ مِنكَ وَ مِن نُّوحٍ وَ إِبْرَٰهِيمَ وَ مُوسَىٰ وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَ أَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَـٰقاً غَلِيظاً﴾ [الاحزاب ۷]

«و چنین بود که از پیامبران عهدشان راگرفتیم و [نیز] از تو و از نوح و ابراهیم و موسی و عیسی بن مریم [عهدتان را] . و از آنان پیمانی استوار گرفتیم».

﴿وَ كَمْ أَرْسَلْنَا مِن نَّبِيٍّ فِي الْأَوَّلِينَ﴾ [الزخرف ۶]

«و چه بسیار پیامبران را در میانِ پیشینیان فرستادیم».

که نام گرامی عده‌ای از آنها، بدین گونه است:

۱- *آدم*: ﴿وَ عَلَّمَ ءَادَمَ الْأَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَـٰٓئِكَةِ فَقَالَ انبِئُونِي بِأَسْمَآءِ هَـٰٓؤُلَآءِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ﴾ [البقره ۳۱]

«و [خداوند] همهٔ نامها [ی آفریدگان] را به آدم آموخت، سپس آنها را بر فرشتگان عرضه داشت، آنگاه فرمود: اگر راستگویید، مرا به نامهای اینها خبر دهید».

﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِيناً﴾ [اسراء ۶۱]

«و چون به فرشتگان گفتیم: به آدم سجده برید، آنگاه [همه] سجده بردند، مگر ابلیس. گفت: آیا برای کسی سجده کنم که [او را] از گل آفریده‌ای؟».

﴿وَ لَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِيَ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً﴾ [طه ۱۱۵]

«و به راستی پیش از این به آدم سفارش کردیم، آنگاه [آن را] فراموش کرد و در او عزمی استوار نیافتیم».

۲- *نوح*: ﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَـٰرُونَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُوراً﴾ [النساء ۱۶۳]

«ما چنانکه به نوح و بر پیامبران پس از او وحی نمودیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

﴿وَ أُوحِيَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُ لَن يُؤْمِنَ مِن قَوْمِكَ إِلَّا مَن قَدْ ءَامَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ [هود ۳۶]

«و به نوح وحی شد که از قومت [کسی] - جز آنان که ایمان آورده‌اند - ایمان نخواهد آورد. پس بر آنچه

می‌کردند، دریغ مخور».

۳- هود: ﴿قَالُوا يَـٰهُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَ مَا نَحْنُ بِتَارِكِيٓ ءَالِهَتِنَا عَن قَوْلِكَ وَ مَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ﴾ [هود ۵۳]

«گفتند: ای هود، برایمان دلیلی نیاورده‌ای و ما به سخنِ تو معبودانمان را ترک نخواهیم کرد و ما تو را باور نداریم».

﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ [الشعراء ۱۲۴]

«چون برادرشان هود به آنان گفت: آیا پروا نمی‌دارید؟».

۴- *صالح*: ﴿فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَ عَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَ قَالُوا يَـٰصَـٰلِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ [الاعراف ۷۷]

«پس آن ماده شتر را پی کردند و از فرمان پروردگارشان سر پیچیدند و گفتند: ای صالح، اگر از رسولانی آنچه که ما را از آن می‌ترسانی، در میان آر».

﴿قَالُوا يَـٰصَـٰلِحُ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَـٰذَآ أَتَنْهَانَآ أَن نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا وَ إِنَّنَا لَفِى شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَآ إِلَيْهِ مُرِيبٍ﴾ [هود ۶۲]

«گفتند: ای صالح، پیش از این در میان ما به تو امید می‌رفت. آیا ما را از پرستیدنِ آنچه باز می‌داری که نیاکانمان می‌پرستیدند؟ و به راستی ما از آنچه ما را به آن فرا می‌خوانی سخت در تردیدیم».

﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ [الشعراء ۱۲۴]

«چون برادرشان هود به آنان گفت: آیا پروا نمی‌دارید؟».

۵- *ابراهیم*: ﴿وَ إِذِ ابْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَـٰتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَ مِن
ذُرِّيَّتِى قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِى الظَّـٰلِمِينَ ﴿۱۲۴﴾ وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ أَمْنًا وَ اتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَٰ
هِيمَ مُصَلًّى وَ عَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَ الْعَـٰكِفِينَ وَ الرُّكَّعِ
السُّجُودِ ﴿۱۲۵﴾ وَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَـٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَ ارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَٰتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم
بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ قَالَ وَ مَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿۱۲۶﴾ وَ إِذْ
يَرْفَعُ إِبْرَٰهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَ إِسْمَـٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ إِنَّكَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿۱۲۷﴾ رَبَّنَا وَ
اجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَ مِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَ أَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَ تُبْ عَلَيْنَآ إِنَّكَ أَنتَ التَّوَّابُ
الرَّحِيمُ ﴿۱۲۸﴾ رَبَّنَا وَ ابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِكَ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ

يُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿۱۲۹﴾ وَ مَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِيمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُ وَ لَقَدِ
اصْطَفَيْنَـٰهُ فِي الدُّنْيَا وَ إِنَّهُ فِي الْأَخِرَةِ لَمِنَ الصَّـٰلِحِينَ ﴿۱۳۰﴾ إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ
الْعَـٰلَمِينَ ﴿۱۳۱﴾ وَ وَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِيمُ بَنِيهِ وَ يَعْقُوبُ يَـٰبَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ
أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿۱۳۲﴾ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِى قَالُوا
نَعْبُدُ إِلَـٰهَكَ وَ إِلَـٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ إِلَـٰهاً وَٰحِداً وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿۱۳۳﴾
تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَ لَكُم مَّا كَسَبْتُمْ وَ لَا تُسْئَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۱۳۴﴾ وَ قَالُوا كُونُوا
هُوداً أَوْ نَصَـٰرَىٰ تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفاً وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿۱۳۵﴾ قُولُوٓا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ
أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَ
عِيسَىٰ وَ مَآ أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿۱۳۶﴾ [البقره ۱۳۶-۱۲۴]

«پس چون ابراهیم را پروردگارش با سخنانی [از امر و نهی] آزمود. آنگاه [ابراهیم حقّ] آنها را به تمام [و کمال] گزارد، [خداوند] فرمود: به یقین من تو را پیشوای مردم قرار می‌دهم [ابراهیم] عرض کرد: و از فرزندانم [نیز پیشوایانی قرار ده]. فرمود: عهدِ من به ستمکاران نمی‌رسد ﴿۱۲۴﴾ و هنگامی که خانهٔ [کعبه] را مرجعِ مردم و [حرمِ] امن قرار دادیم. و [فرمودیم:] از «مقام ابراهیم». نمازگاه برگزینید. و به ابراهیم و اسماعیل وحی کردیم که خانه‌ام را برای طواف کنندگان و معتکفان و رکوع کنندگانِ سجده گزار پاکیزه گردانید ﴿۱۲۵﴾ و آنگاه که ابراهیم گفت: پروردگارا، این [سرزمین] را شهری امن گردان و به مردمش، هر کس که به خدا و روز قیامت ایمان آورد، از فرآورده‌ها روزی ده. [خداوند] فرمود: کسی که کفر ورزد او را اندکی بهره‌مند می‌سازم آنگاه او را [به ناچار] به سوی عذاب آتش می‌کشانم و [آن] بد جایگاهی است ﴿۱۲۶﴾ و هنگامی که ابراهیم و اسماعیل پایه‌های خانهٔ [کعبه] را بالا می‌بردند [و گفتند:] پروردگارا، از ما بپذیر. همانا که تویی شنوای دانا ﴿۱۲۷﴾ پروردگارا، ما را فرمانبردارت بگردان و از فرزندانمان [نیز] امّتی فرمانبردارِ خود [قرار ده] و شیوهٔ پرستشمان را به ما بنما و ما را ببخشای. حقّا تویی که توبه‌پذیرِ مهربانی ﴿۱۲۸﴾ پروردگارا، و از میان آنان [آنچنان] رسولی از خودشان برانگیز که آیه‌هایت را برایشان می‌خواند و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و آنان را پاک می‌دارد. بی‌گمان تویی پیروزمندِ فرزانه ﴿۱۲۹﴾ و چه کسی از آیین ابراهیم روی برمی‌تابد، جز کسی که خود را به سبکسری می‌افکند. و او را در دنیا برگزیدیم و به یقین او در آخرت از شایستگان است ﴿۱۳۰﴾ آنگاه که پروردگارش به او فرمود: فرمان‌پذیر. عرض کرد: برای پروردگار جهانیان فرمانپذیریم ﴿۱۳۱﴾ و ابراهیم فرزندانش را به آن (فرمانپذیری پروردگار) سفارش کرد.

همچنین یعقوب [نیز فرزندانش را به آن سفارش کرد] : ای فرزندانِ من، خداوند این دین را برایتان برگزیده است. پس جز در مسلمانی نمیرید (۱۳۲) آیا هنگامی که مرگِ یعقوب فرا رسید، حاضر بودید؟ آنگاه که به فرزندانش گفت: پس از من چه می‌پرستید؟ گفتند: معبودِ تو و معبودِ پدرانت ابراهیم و اسماعیل و اسحاق، آن معبودِ یگانه را می‌پرستیم و ما فرمانبردارِ او هستیم (۱۳۳) این امّتی است که در گذشته است. آن [امّت] راست آنچه کرده‌اند و شما راست آنچه کرده‌اید و از آنچه [آنان] می‌کردند، بازخواست نمی‌شوید (۱۳٤) و [اهل کتاب] گفتند: یهودی یا مسیحی باشید تا راه یابید. بگو: [هرگز] بلکه از آیین ابراهیم که پاکدینِ غیر مشرک بود [پیروی می‌کنیم] (۱۳۵) بگویید: به خدا و آنچه که به ما فرو فرستاده شده و آنچه که به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ یعقوب فرو فرستاده شده و آنچه که به موسی و عیسی داده شده و [نیز] آنچه که بر [دیگر] پیامبران از سوی پروردگارشان داده شده است، ایمان آورده‌ایم. بین هیچ کس از آنان تفاوتی نمی‌گذاریم. و فرمانبردارِ او (خداوند) هستیم (۱۳٦)

﴿قُلْ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَٰعِيلَ وَ إِسْحَٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ﴾

[آل عمران ۸۴]

«بگو: به خداوند و به آنچه بر ما فرو فرستاده شده است و به آنچه بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [وی] فرو فرستاده شده بود و به آنچه به موسی و عیسی و پیامبران از [جانب] پروردگارشان داده شده ایمان آوردیم. بین کسی از آنها فرق نمی‌گذاریم و ما او را فرمانبرداریم».

﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّـۧنَ مِن بَعْدِهِۦ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَٰعِيلَ وَ إِسْحَٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَٰرُونَ وَ سُلَيْمَٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا﴾

[النساء ۱٦۳]

«ما چنانکه به نوح و پس از او بر پیامبران وحی کردیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

۶- *اسحاق:* ﴿قُولُوٓا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَٰعِيلَ وَ إِسْحَٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ مَآ أُوتِىَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ﴾ [البقره ۱۳٦]

«بگویید: به خدا و آنچه که به ما فرو فرستاده شده و آنچه که به ابرهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ یعقوب فرو فرستاده شده و آنچه که به موسی و عیسی داده شده و [نیز] آنچه که به [دیگر] پیامبران از سوی پروردگارشان داده شده است، ایمان آورده‌ایم. بین هیچ کس از آنان تفاوتی نمی‌گذاریم. و فرمانبردارِ او (خداوند) هستیم».

﴿قُلْ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَٰعِيلَ وَ إِسْحَٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾

[آل عمران ۸۴]

«بگو: به خداوند و به آنچه بر ما فرو فرستاده شده است و به آنچه بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [وی] فرو فرستاده شده بود و به آنچه به موسی و عیسی و پیامبران از [جانب] پروردگارشان داده شده ایمان آوردیم. بین کسی از آنها فرق نمی‌گذاریم و ما او را فرمانبرداریم».

﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْکَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَٰعِيلَ وَ إِسْحَٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَٰرُونَ وَ سُلَيْمَٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُوراً﴾

[النساء ۱۶۳]

«ما چنانکه به نوح و پس از از او بر پیامبران وحی کردیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

﴿وَ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَٰقَ وَ يَعْقُوبَ كُلاًّ هَدَيْنَا وَ نُوحاً هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَ مِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَٰنَ وَ أَيُّوبَ وَ يُوسُفَ وَ مُوسَىٰ وَ هَٰرُونَ وَ كَذَٰلِکَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ﴾ [الانعام ۸۴]

«و اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم، هر یک [از آنان] را هدایت کردیم و به نوح [نیز] پیش از این راه نمودیم. و از فرزندان او (ابراهیم) داود و سلیمان و ایوب و یوسف وموسی و هارون [را نیز هدایت کردیم] . و بدینسان به نیکوکاران پاداش می‌دهیم».

﴿وَ بَشَّرْنَٰهُ بِإِسْحَٰقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّٰلِحِينَ﴾ [الصافات ۱۱۲]

«و او را به [تولّد] اسحاق - پیامبری از شایستگان - مژده دادیم».

۷- *اسماعیل*: ﴿قُولُوٓا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَٰعِيلَ وَ إِسْحَٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ مَآ أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ

نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقره ۱۳۶]

«بگویید: به خدا و آنچه که به ما فرو فرستاده شده و آنچه که به ابرهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ یعقوب فرو فرستاده شده و آنچه که به موسی و عیسی داده شده و [نیز] آنچه که به [دیگر] پیامبران از سوی پروردگارشان داده شده است، ایمان آورده‌ایم. بین هیچ کس از آنان تفاوتی نمی‌گذاریم. و فرمانبردارِ او (خداوند) هستیم».

﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْکَ کَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَـٰرُونَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُوراً﴾

[النساء ۱۶۳]

«ما چنانکه به نوح و پس از او بر پیامبران وحی کردیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

﴿وَ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ کُلاًّ هَدَيْنَا وَ نُوحاً هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَ مِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ أَيُّوبَ وَ يُوسُفَ وَ مُوسَىٰ وَ هَـٰرُونَ وَ کَذَٰلِکَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ﴾ [الانعام ۸۴]

«و اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم، هر یک [از آنان] را هدایت کردیم و به نوح [نیز] پیش از این راه نمودیم. و از فرزندان او (ابراهیم) داود و سلیمان و ایوب و یوسف وموسی و هارون [را نیز هدایت کردیم] . و بدینسان به نیکوکاران پاداش می‌دهیم».

﴿وَاذْکُرْ فِى الاکِتَـٰبِ إِسْمَٰعِيْلَ إِنَّهُ کَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ کَانَ رَسُولاً نَّبِيّاً﴾ [مریم ۵۴]

«و در [این] کتاب اسماعیل را یاد کن، که او درست وعده و فرستاده‌ای پیامبر بود».

﴿وَ اذْکُرْ إِسْمَـٰعِيلَ وَ الْيَسَعَ وَ ذَا الْکِفْلِ وَ کُلٌّ مِّنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص ۴۸]

«و اسماعیل و یَسَع و ذوالکفل را به یاد آور [که] همه از نیکانند».

۸- یعقوب: ﴿قُولُوٓا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ مَآ أُوتِىَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقره ۱۳۶]

«بگویید: به خدا و آنچه که به ما فرو فرستاده شده و آنچه که به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ یعقوب فرو فرستاده شده و آنچه که به موسی و عیسی داده شده و [نیز] آنچه که به [دیگر]

پیامبران از سوی پروردگارشان داده شده است، ایمان آورده‌ایم. بین هیچ کس از آنان تفاوتی نمی‌گذاریم. و فرمانبردارِ او (خداوند) هستیم».

﴿قُلْ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾

[آل عمران ۸۴]

«بگو: به خداوند و به آنچه بر ما فرو فرستاده شده است و به آنچه بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [وی] فرو فرستاده شده بود و به آنچه به موسی و عیسی و پیامبران از [جانب] پروردگارشان داده شده ایمان آوردیم. بین کسی از آنها فرق نمی‌گذاریم و ما او را فرمانبرداریم».

﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَـٰرُونَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُوراً﴾

[النساء ۱۶۳]

«ما چنانکه به نوح و پس از از او بر پیامبران وحی کردیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

﴿وَ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ كُلاًّ هَدَيْنَا وَ نُوحاً هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَ مِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ أَيُّوبَ وَ يُوسُفَ وَ مُوسَىٰ وَ هَـٰرُونَ وَ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ [الانعام ۸۴]

«و اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم، هر یک [از آنان] را هدایت کردیم و به نوح [نیز] پیش از این راه نمودیم. و از فرزندان او (ابراهیم) داود و سلیمان و ایوب و یوسف وموسی و هارون [را نیز هدایت کردیم] . و بدینسان به نیکوکاران پاداش می‌دهیم».

۹- **یوسف:** ﴿وَ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ كُلاًّ هَدَيْنَا وَ نُوحاً هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَ مِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ أَيُّوبَ وَ يُوسُفَ وَ مُوسَىٰ وَ هَـٰرُونَ وَ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ [الانعام ۸۴]

«و اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم، هر یک [از آنان] را هدایت کردیم و به نوح [نیز] پیش از این راه نمودیم. و از فرزندان او (ابراهیم) داود و سلیمان و ایوب و یوسف وموسی و هارون [را نیز هدایت کردیم] . و بدینسان به نیکوکاران پاداش می‌دهیم».

﴿إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَـٰٓأَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَباً وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَـٰجِدِينَ ﴿٤﴾

قَالَ يَـٰبُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰٓ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْداً إِنَّ الشَّيْطَـٰنَ لِلْإِنسَـٰنِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٥﴾ وَ كَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَ يُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَ عَلَىٰٓ ءَالِ يَعْقُوبَ كَمَآ أَتَمَّهَا عَلَىٰٓ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْحَـٰقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦﴾ ﴾

[یوسف ٦-۴]

«[چنین بود] هنگامی که یوسف به پدرش گفت: پدر جان، من یازده ستاره و خورشید و ماه را به [خواب] دیده‌ام. آنها را برای خود سجده‌کنان دیدم ﴿٤﴾ گفت: فرزندم، خوابت را برای برادرانت بیان مکن، که آنگاه برایت سخت بد اندیشی کنند. [بدان] که شیطان برای انسان دشمنِ آشکار است ﴿٥﴾ بدینسان پروردگارت تو را برمی‌گزیند و از تأویل احادیث (تعبیر خواب) به تو می‌آموزد و نعمتش را بر تو و فرزندان یعقوب تمام می‌کند چنان که آن را پیش از این بر دو نیایت، ابراهیم و اسحاق تمام نمود. که پروردگارت دانای فرزانه است ﴿٦﴾».

﴿وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ ءَاتَيْنَـٰهُ حُكْماً وَ عِلْماً وَ كَذَٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ﴾ [یوسف ۲۲]

«و چون به کمالِ رشدِ [خود] رسید، به او حکمت و علم دادیم. و بدینسان به نیکوکاران پاداش می‌دهیم».

۱۰ - **داوود**: ﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَـٰرُونَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُوراً﴾ [النساء ۱٦۳]

«ما چنانکه به نوح و پس از از او بر پیامبران وحی کردیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

﴿وَ وَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ كُلاًّ هَدَيْنَا وَ نُوحاً هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَ مِن ذُرِّيَّتِهِۦ دَاوُۥدَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ أَيُّوبَ وَ يُوسُفَ وَ مُوسَىٰ وَ هَـٰرُونَ وَ كَذَٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ﴾ [الانعام ۸۴]

«و اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم، هر یک [از آنان] را هدایت کردیم و به نوح [نیز] پیش از این راه نمودیم. و از فرزندان او (ابراهیم) داود و سلیمان و ایوب و یوسف وموسی و هارون [را نیز هدایت کردیم] . و بدینسان به نیکوکاران پاداش می‌دهیم».

﴿وَ رَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ لَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۵۵]

«و پروردگارت به [حالِ هر] کسی که در آسمانها و زمین است، داناتر است. و به راستی برخی از پیامبران را بر برخی [دیگر] برتری داده‌ایم و به داود زبور بخشیدیم».

۱۱ - سلیمان: ﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْکَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَٰعِيلَ وَ إِسْحَٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَٰرُونَ وَ سُلَيْمَٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُوراً﴾ [النساء ۱۶۳]

«ما چنانکه به نوح و پس از از او بر پیامبران وحی کردیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

﴿وَ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَٰقَ وَ يَعْقُوبَ كُلاًّ هَدَيْنَا وَ نُوحاً هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَ مِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَٰنَ وَ أَيُّوبَ وَ يُوسُفَ وَ مُوسَىٰ وَ هَٰرُونَ وَ كَذَٰلِکَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ﴾ [الانعام ۸۴]

«و اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم، هر یک [از آنان] را هدایت کردیم و به نوح [نیز] پیش از این راه نمودیم. و از فرزندان او (ابراهیم) داود و سلیمان و ایوب و یوسف وموسی و هارون [را نیز هدایت کردیم] . و بدینسان به نیکوکاران پاداش می‌دهیم».

۱۲ - *ایوب*: ﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْکَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَٰعِيلَ وَ إِسْحَٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَٰرُونَ وَ سُلَيْمَٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُوراً﴾ [النساء ۱۶۳]

«ما چنانکه به نوح و پس از او بر پیامبران وحی کردیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

﴿وَ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَٰقَ وَ يَعْقُوبَ كُلاًّ هَدَيْنَا وَ نُوحاً هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَ مِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَٰنَ وَ أَيُّوبَ وَ يُوسُفَ وَ مُوسَىٰ وَ هَٰرُونَ وَ كَذَٰلِکَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ﴾ [الانعام ۸۴]

«و اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم، هر یک [از آنان] را هدایت کردیم و به نوح [نیز] پیش از این راه نمودیم. و از فرزندان او (ابراهیم) داود و سلیمان و ایوب و یوسف وموسی و هارون [را نیز هدایت کردیم] . و بدینسان به نیکوکاران پاداش می‌دهیم».

﴿وَ اذْكُرْ عَبْدَنَآ أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّى مَسَّنِيَ الشَّيْطَٰنُ بِنُصْبٍ وَ عَذَابٍ﴾ [ص ۴۱]

«و بندهٔ ما، ایوب را یاد کن، چون پروردگارش را ندا داد که شیطان به من رنج و دردی رساننده است».

۱۳- یونس: ﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَـٰرُونَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُوراً﴾ [النساء ۱۶۳]

«ما چنانکه به نوح و پس از او بر پیامبران وحی کردیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

﴿وَ إِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ [الصافات ۱۳۹]

«و یونس از رسولان بود».

۱۴- *ادریس*: ﴿وَاذْكُرْ فِي الاكِتَـٰبِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقاً نَّبِيّاً﴾ [مریم ۵۶]

«و [این] کتاب ادریس را یاد کن، که او راستکرداری پیامبر بود».

﴿وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِدْرِيسَ وَ ذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِّنَ الصَّـٰبِرِينَ﴾ [الانبیاء ۸۵]

«و اسماعیل و ادریس و ذوالکفل را که همگی از بردباران بودند».

۱۵- *لوط*: ﴿وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ الْيَسَعَ وَ يُونُسَ وَ لُوطاً وَ كُلاًّ فَضَّلْنَا عَلَى الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الانعام ۸۶]

«و [نیز] اسماعیل و یَسَع و یونس و لوط [را هدایت کردیم] هر یک [از آنان] را بر جهانیانِ [هم روزگارشان] برتری دادیم».

﴿وَ لُوطاً ءَاتَيْنَـٰهُ حُكْماً وَ عِلْماً وَ نَجَّيْنَـٰهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ الاخَبَـٰئِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَـٰسِقِينَ﴾ [الانبیاء ۷۴]

«و به لوط حکمت و دانش بخشیدیم و او را از [مردمِ] شهری که کارهای ناپاک می‌کرد [ند] رهانیدیم بی‌گمان آنان قومِ بدِ گناهکاری بودند».

﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ [الشعراء ۱۶۱]

«چون برادرشان، لوط به آنان گفت: آیا پروا نمی‌دارید؟».

۱۶- شعیب: ﴿وَ إِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْباً قَالَ يَـٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرُهُ وَ لَا تَنقُصُوا الْمِكْيَالَ وَ الْمِيزَانَ إِنِّىٓ أَرَاكُم بِخَيْرٍ وَ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ﴾ [هود ۸۴]

«و به سوی [قوم] مدین برادرشان شعیب را [فرستادیم]. گفت: ای قومِ من خداوند را پرستش کنید، شما

جز او معبود [راستینی] ندارید و پیمانه و ترازو را کم مدهید. که من شما را در آسایش می‌بینم و من بر شما از عذاب روز فراگیر بیم دارم».

۱۷- موسی: ﴿وَ إِذْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَـٰبَ وَ الْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [البقره ۵۳]

«و هنگامی که به موسی کتاب (تورات) و فرقان (معجزه‌های جداکنندهٔ حقّ از باطل) دادیم تا مگر راه یابید».

﴿وَ لَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَـٰبَ وَ قَفَّيْنَا مِن بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَ ءَاتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَـٰتِ وَ أَيَّدْنَـٰهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولُ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقاً كَذَّبْتُمْ وَ فَرِيقاً تَقْتُلُونَ﴾

[البقره ۸۷]

«و حقّا که به موسی کتاب [آسمانی] دادیم. و بعد از او «رسولان». را پی در پی آوردیم و به عیسی، فرزندِ مریم معجزاتِ آشکار دادیم و او را به «روح القدس». [/ جبرئیل] یاری کردیم. پس چرا هرگاه رسولی چیزی برایتان آورد که دلهایتان خوش نداشت، سرکشی کردید؟ آنگاه گروهی را دروغزن انگاشتید و گروهی را کُشتید».

﴿قُلْ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾

[آل عمران ۸۴]

«بگو: به خداوند و به آنچه بر ما فرو فرستاده شده است و به آنچه بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [وی] فرو فرستاده شده بود و به آنچه به موسی و عیسی و پیامبران از [جانب] پروردگارشان داده شده ایمان آوردیم. بین کسی از آنها فرق نمی‌گذاریم و ما او را فرمانبرداریم».

﴿وَ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَآ أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنزَلَ الاكِتَـٰبَ ٱلَّذِي جَآءَ بِهِ مُوسَىٰ نُوراً وَ هُدًى لِّلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَ تُخْفُونَ كَثِيراً وَ عُلِّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوٓا أَنتُمْ وَ لَآ ءَابَآؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ﴾ [الانعام ۹۱]

«و خداوند را چنانکه سزاوارِ ارجِ اوست، ارج نگذاشتند. چون گفتند: خداوند بر هیچ بشری چیزی نازل نکرده است. بگو: چه کسی نازل کرده است کتابی را که موسی آن را نور و راهنما برای مردم آورده است که آن را به صورت ورقهایی در می‌آورید، [بخشی از] آن را آشکار و بسیاری [از آن را] نهان می‌دارید؟ و چیزی آموزش داده شدید، که شما و پدرانتان [آن را] نمی‌دانستید. بگو: خدا [آن را نازل نموده است].

آنگاه آنان را سرگرم کندوکاوشان واگذار».

﴿وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَـٰبِ مُوسَىٰٓ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصاً وَ كَانَ رَسُولاً نَّبِيًّا﴾ [مریم ۵۱]

«و در [این] کتاب موسی را یاد کن به راستی او خلوص یافته و فرستاده‌ای پیامبر بود».

﴿وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسىٰ بِئَايَـٰتِنَا وَ سُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ﴾ [هود ۹۶]

«و به راستی موسی را با آیات خود و حجتی آشکار».

۱۸ - *هارون*: ﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَـٰرُونَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُوراً﴾ [النساء ۱۶۳]

«ما چنانکه به نوح و پس از او بر پیامبرانِ وحی کردیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

﴿وَ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ كُلاًّ هَدَيْنَا وَ نُوحاً هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَ مِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ أَيُّوبَ وَ يُوسُفَ وَ مُوسَىٰ وَ هَـٰرُونَ وَ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ [الانعام ۸۴]

«و اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم، هر یک [از آنان] را هدایت کردیم و به نوح [نیز] پیش از این راه نمودیم. و از فرزندان او (ابراهیم) داود و سلیمان و ایوب و یوسف وموسی و هارون [را نیز هدایت کردیم] . و بدینسان به نیکوکاران پاداش می‌دهیم».

﴿ثُمَّ بَعَثْنَا مِن بَعْدِهِم مُّوسَىٰ وَ هَـٰرُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَ مَلَإِيْهِ بِئَايَـٰتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَ كَانُوا قَوْماً مُّجْرِمِينَ﴾ [یونس ۷۵]

«آنگاه پس از آنان موسی و هارون را با آیات خود به سوی فرعون و سرانِ قوم او فرستادیم ولی کبر ورزیدند و گروهی گناهکار بودند».

﴿وَ وَهَبْنَا لَهُ مِن رَّحْمَتِنَآ أَخَاهُ هَـٰرُونَ نَبِيًّا﴾ [مریم ۵۳]

«و به رحمت خویش برادرش هارون پیامبر را به او بخشیدیم».

﴿ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَ أَخَاهُ هَـٰرُونَ بِئَايَـٰتِنَا وَ سُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ﴾ [المؤمنون ۴۵]

«آنگاه موسی و برادرش هارون را با نشانه‌های خود و دلیلی آشکار فرستادیم».

۱۹ - *ذُوالكِفْل*: ﴿وَ زَكَرِيَّآ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْداً وَ أَنتَ خَيْرُ الْوَٰرِثِينَ﴾ [الانبیاء ۸۹]

«و زکریّا را، چون پروردگارش را ندا داد که پروردگارا، مرا تنها مگذار و تو بهترین وارثانی».

۲۰ - *اَلیَسع*: ﴿وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ الْيَسَعَ وَ يُونُسَ وَ لُوطاً وَكُلاًّ فَضَّلْنَا عَلَى الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الانعام ۸۶]

«و [نیز] اسماعیل و یَسَع و یونس و لوط [را هدایت کردیم] هر یک [از آنان] را بر جهانیانِ [هم روزگارشان] برتری دادیم».

﴿وَ اذْكُرْ إِسْمَـٰعِيلَ وَ الْيَسَعَ وَ ذَا الْكِفْلِ وَ كُلٌّ مِّنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص ۴۸]

«و اسماعیل و یسع و ذوالکفل را به یادآور [که] همه از نیکانند».

۲۱ - *زَکَریا*: ﴿وَ زَكَرِيَّا وَ يَحْيَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ إِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [الانعام ۸۵]

«و [نیز] زکریّا و یحیی و عیسی و الیاس [را هدایت کردیم] هر یک [از آنان] از صالحان بودند».

﴿ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّآ﴾ [مریم ۲]

«این یاد کَردِ بخشایش پروردگارت در حق بنده‌اش زکریا است».

﴿وَ زَكَرِيَّآ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْداً وَ أَنتَ خَيْرُ الْوَٰرِثِينَ﴾ [الانبیاء ۸۹]

«و زکریّا را، چون پروردگارش را ندا داد که پروردگارا، مرا تنها مگذار و تو بهترین وارثانی».

۲۲ - *الیاس*: ﴿وَ زَكَرِيَّا وَ يَحْيَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ إِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [الانعام ۸۵]

«و [نیز] زکریّا و یحیی و عیسی و الیاس [را هدایت کردیم] هر یک [از آنان] از صالحان بودند».

﴿وَ إِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ [الصافات ۱۲۳]

«و «الیاس». از رسولان بود».

۲۳ - **یحیی**: ﴿فَنَادَتْهُ الْمَلَـٰٓئِكَةُ وَ هُوَ قَآئِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَ سَيِّداً وَ حَصُوراً وَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [آل عمران ۳۹]

«پس در حالی که در عبادتگاه نماز می‌گزارد، فرشتگان او را ندا دادند که خداوند تو را به یحیی که تصدیق کنندهٔ فیض الهی (عیسی) و سرور و خویشتندار [از رغبت به زنان] و پیامبری از نیکوکاران است، نوید می‌دهد».

﴿وَ زَكَرِيَّا وَ يَحْيَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ إِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [الانعام ۸۵]

«و [نیز] زکریّا و یحیی و عیسی و الیاس [را هدایت کردیم] هر یک [از آنان] از صالحان بودند».

﴿يَـٰيَحْيَىٰ خُذِ الْكِتَـٰبَ بِقُوَّةٍ وَ ءَاتَيْنَـٰهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا﴾ [مریم ۱۲]

«[گفتیم:] ای یحیی، به جدّ [و جهد احکام] کتاب [آسمانی] را بگیر. و به او در کودکی حکمت دادیم».

۲۴- عیسی: ﴿یَـٰأَهْلَ الْکِتَـٰبِ لَا تَغْلُوا فِی دِینِکُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَی اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِیحُ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ کَلِمَتُهُ أَلْقَاهَآ إِلَیٰ مَرْیَمَ وَ رُوحٌ مِّنْهُ فَئَامِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَـٰثَةٌ انتَهُوا خَیْراً لَّکُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ سُبْحَـٰنَهُ أَن یَکُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِی السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِی الْأَرْضِ وَ کَفَیٰ بِاللَّهِ وَکِیلاً﴾ [النساء ۱۷۱]

«ای اهل کتاب، در دینتان غلوّ نکنید و دربارهٔ خداوند جز حقّ نگویید. جز این نیست که مسیح، عیسی بن مریم رسولِ خدا و کلمهٔ اوست. [که] آن را به [رحم] مریم افکند. و روحی از جانب اوست. پس به خداوند و رسولانش ایمان آورید. و مگویید [خدایان] سه کس‌اند. [از این گفته] باز آیید تا [آن] برایتان بهتر باشد. جز این نیست که خدا معبود یگانه است. از آن که فرزندی داشته باشد، پاک [و منزّه] است. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. و خداوند [به عنوان] کارساز بس است».

﴿وَ زَکَرِیَّا وَ یَحْیَیٰ وَ عِیسَیٰ وَ إِلْیَاسَ کُلٌّ مِّنَ الصَّـٰلِحِینَ﴾ [الانعام ۸۵]

«و [نیز] زکریّا و یحیی و عیسی و الیاس [را هدایت کردیم] هر یک [از آنان] از صالحان بودند».

﴿وَ لَمَّا جَآءَ عِیسَیٰ بِالْبَیِّنَـٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُکُم بِالْحِکْمَةِ وَ لِأُبَیِّنَ لَکُم بَعْضَ الَّذِی تَخْتَلِفُونَ فِیهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِیعُونِ﴾ [الزخرف ۶۳]

«و هنگامی که عیسی با معجزات آمد، گفت: برایتان حکمت آورده‌ام و [آمده‌ام] تا برخی [از اموری] را که در آن اختلاف می‌ورزید، برایتان روشن سازم، پس از خداوند پروا بدارید و از من فرمان برید».

﴿ثُمَّ قَفَّیْنَا عَلَیٰٓ ءَاثَـٰرِهِم بِرُسُلِنَا وَ قَفَّیْنَا بِعِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ وَ ءَاتَیْنَـٰهُ الْإِنجِیلَ وَ جَعَلْنَا فِی قُلُوبِ الَّذِینَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَ رَحْمَةً وَ رَهْبَانِیَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا کَتَبْنَـٰهَا عَلَیْهِمْ إِلَّا ابْتِغَآءَ رِضْوَٰنِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَایَتِهَا فَئَاتَیْنَا الَّذِینَ ءَامَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَ کَثِیرٌ مِّنْهُمْ فَـٰسِقُونَ﴾ [الحدید ۲۷]

«سپس به دنبالِ آنان رسولانمان را فرستادیم و عیسی بن مریم را در پی آنان آوردیم و به او انجیل دادیم و در دلهای کسانی که از او پیروی کردند مهربانی و بخشایش قرار دادیم و رهبانیّتی که خود آن را پدید آوردند. [ما] آن را بر آنان مقرر نکرده بودیم. بلکه آنان برای به دست آوردن خشنودی خداوند [آن را برساختند] آنگاه چنانکه باید [حقش را] رعایت نکردند. پس به مؤمنان پاداشِ آنان را دادیم و بسیاری از آنان بدکار بودند».

﴿وَ إِذْ قَالَ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ یَـٰبَنِیٓ إِسْرَٰٓءِیلَ إِنِّی رَسُولُ اللَّهِ إِلَیْکُم مُّصَدِّقاً لِّمَا بَیْنَ یَدَیَّ مِنَ التَّوْرَاةِ

وَ مُبَشِّرَا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْبَيِّنَـٰتِ قَالُوا هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾

[الصف ٦]

«و چنین بود که عیسی بن مریم گفت: ای بنی‌اسرائیل، من فرستادهٔ خداوند به سوی شما هستم، تصدیق کنندهٔ آنچه از تورات که پیش روی من است و مژده دهنده به رسولی که پس از من می‌آید که نامش «احمد». است. پس چون با معجزه‌ها به سوی آنان آمد، گفتند: این جادویی آشکار است».

۲۵ - محمد: ﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَـٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيماً﴾ [الاحزاب ۴۰]

«محمّد (ص) پدر هیچ کس از مردان شما نیست، بلکه رسول خدا و خاتمِ پیامبران است و خداوند به همه چیز داناست».

﴿وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ ءَامَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ أَصْلَحَ بَالَهُمْ﴾ [محمد ۲]

«و کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کردند و به آنچه بر محمّد (ص) فرو فرستاده شده - که آن از سوی پروردگارشان حقّ است - ایمان آوردند، [خداوند] گناهانشان را از آنان زدود و کار و بارشان را به صلاح آورد».

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَٰناً سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْئَهُ فَئَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمَا﴾ [الفتح ۲۹]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

س- آیا همهٔ انبیاء آدمی بودند؟

ج- *آری، همه‌شان آدمی بودند:*

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِکَ إِلَّا رِجَالاً نُّوحِیَ إِلَیْهِم مِّنْ أَهْلِ الْقُرَیٰٓ أَفَلَمْ یَسِیرُوا فِی الْأَرْضِ فَیَنظُرُوا کَیْفَ کَانَ عَـٰقِبَةُ الَّذِینَ مِن قَبْلِهِمْ وَ لَدَارُ الْأَخِرَةِ خَیْرٌ لِّلَّذِینَ اتَّقَوْا أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ [یوسف ۱۰۹]

«و پیش از تو - جز مردانی را - از اهل شهرها نفرستاده‌ایم که به آنان وحی می‌کردیم. آیا در زمین نگشته‌اند تا بنگرند سرانجام پیشینیانشان چگونه شد؟ و به راستی سرای آن جهانی برای پرهیزگاران بهتر است. آیا در نمی‌یابید؟»

﴿قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِن نَّحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُکُمْ وَلَـٰکِنَّ اللَّهَ یَمُنُّ عَلَیٰ مَن یَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ مَا کَانَ لَنَآ أَن نَّأْتِیَکُم بِسُلْطَٰنٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ عَلَی اللَّهِ فَلْیَتَوَکَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ [ابراهیم ۱۱]

«رسولانشان به آنان گفتند: ما جز بشری مانند شما نیستیم. ولی خداوند بر هر کس از بندگانش که خواهد، منّت می‌نهد و ما را نرسد که دلیلی جز به حکم خدا، برایتان آوریم و مؤمنان باید بر خداوند توکّل کنند».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِکَ إِلَّا رِجَالاً نُّوحِیَ إِلَیْهِمْ فَسْئَلُوٓا أَهْلَ الذِّکْرِ إِن کُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ [النحل ۴۳]

«و پیش از تو جز مردانی را که به آنان وحی می‌کردیم، برنیانگیختیم، پس اگر نمی‌دانید از [دانایان] اهل کتاب بپرسید».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَکَ إِلَّا رِجَالاً نُّوحِیَ إِلَیهِمْ فَسْئَلُوٓا أَهْلَ الذِّکْرِ إِن کُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ [الانبیاء ۷]

«و پیش از تو جز مردانی را که به آنان وحی می‌کردیم، نفرستادیم، پس اگر شما نمی‌دانید از اهل کتاب بپرسید».

آنها ازدواج نموده و دارای فرزندان نیز بودند:

﴿وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلاً مِّن قَبْلِکَ وَ جَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَٰجاً وَ ذُرِّیَّةً وَ مَا کَانَ لِرَسُولٍ أَن یَأْتِیَ بِـَٔایَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ لِکُلِّ أَجَلٍ کِتَابٌ﴾ [الرعد ۳۸]

«و به راستی پیش از تو رسولانی فرستادیم و برای آنان همسران و فرزندانی قرار دادیم و هیچ رسولی را نرسد که جز به اراده [و اجازهٔ] خداوند معجزه‌ای در میان آورد. هر اجلی [سرآمدی] معیّن دارد».

﴿یَـٰٓأَیُّهَا النَّبِیُّ قُل لِّأَزْوَٰجِکَ وَ بَنَاتِکَ وَ نِسَآءِ الْمُؤْمِنِینَ یُدْنِینَ عَلَیْهِنَّ مِن جَلَـٰبِیبِهِنَّ ذَٰلِکَ أَدْنَیٰٓ أَن یُعْرَفْنَ فَلَا یُؤْذَیْنَ وَکَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَّحِیماً﴾ [الاحزاب ۵۹]

«ای پیامبر، به زنانت و دخترانت و زنانِ مؤمنان بگو: روسریهایشان را بر خود فرو پوشند. این نزدیکتر است به آن که شناخته شوند، و آزار نبینند. و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

س- آیا در میان پیامبران زن نیز وجود دارد؟

ج- نه، *نبوت تنها برای مردان است و هیچ زن پیامبر نبوده است:*

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِکَ إِلَّا رِجَالاً نُّوحِیَ إِلَیْهِم مِّنْ أَهْلِ الْقُرَیٰٓ أَفَلَمْ یَسِیرُوا فِی الْأَرْضِ فَیَنظُرُوا کَیْفَ کَانَ عَـٰقِبَةُ الَّذِینَ مِن قَبْلِهِمْ وَ لَدَارُ الْأَخِرَةِ خَیْرٌ لِّلَّذِینَ اتَّقَوْا أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ [یوسف ۱۰۹]

«و پیش از تو - جز مردانی را - از اهل شهرها نفرستاده‌ایم که به آنان وحی می‌کردیم. آیا در زمین نگشته‌اند تا بنگرند سرانجام پیشینیانشان چگونه شد؟ و به راستی سرای آن جهانی برای پرهیزگاران بهتر است. آیا در نمی‌یابید؟».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِکَ إِلَّا رِجَالاً نُّوحِیَ إِلَیْهِمْ فَسْئَلُوٓا أَهْلَ الذِّکْرِ إِن کُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ [النحل ۴۳]

«و پیش از تو جز مردانی را که به آنان وحی می‌کردیم، برنیانگیختیم، پس اگر نمی‌دانید از [دانایان] اهل کتاب بپرسید».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَکَ إِلَّا رِجَالاً نُّوحِیَ إِلَیهِمْ فَسْئَلُوٓا أَهْلَ الذِّکْرِ إِن کُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ [الانبیاء ۷]

«و پیش از تو جز مردانی را که به آنان وحی می‌کردیم، نفرستادیم، پس اگر شما نمی‌دانید از اهل کتاب بپرسید».

س- آیا نبوت یک مقام اکتسابی است؟

ج- نه خیر، *نبوت و رسالت موهبتی است و با کسب و تلاش به دست نمی‌آید. خداوند آن را که بخواهد، برای مقام رسالت و نبوت انتخاب می‌نماید:*

﴿قَالَ یَـٰمُوسَیٰٓ إِنِّی اصْطَفَیْتُکَ عَلَی النَّاسِ بِرِسَـٰلَتِی وَ بِکَلَـٰمِی فَخُذْ مَآ ءَاتَیْتُکَ وَ کُن مِّنَ الشَّـٰکِرِینَ﴾ [الاعراف ۱۴۴]

«گفت: ای موسی، بی‌گمان من با پیامهایم و با کلامِ خود تو را بر [دیگر] مردمان برگزیدم. پس آنچه را که به تو عطا کردم، بگیر و از سپاسگزاران باش».

﴿وَ کَذَٰلِکَ یَجْتَبِیکَ رَبُّکَ وَ یُعَلِّمُکَ مِن تَأْوِیلِ الْأَحَادِیثِ وَ یُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَیْکَ وَ عَلَیٰٓ ءَالِ یَعْقُوبَ کَمَآ أَتَمَّهَا عَلَیٰٓ أَبَوَیْکَ مِن قَبْلُ إِبْرَٰهِیمَ وَ إِسْحَـٰقَ إِنَّ رَبَّکَ عَلِیمٌ حَکِیمٌ﴾ [یوسف ۶]

«بدینسان پروردگارت تو را برمی‌گزیند و از تأویل احادیث (تعبیر خواب) به تو می‌آموزد و نعمتش را بر

تو و فرزندان یعقوب تمام می‌کند چنان که آن را پیش از این بر دو نیایت، ابراهیم و اسحاق تمام نمود. که پروردگارت دانای فرزانه است».

﴿اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَـٰٓئِكَةِ رُسُلاً وَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعُ بَصِيرٌ﴾ [الحج ۷۵]

«خداوند از فرشتگان و [نیز] از مردمان رسولانی برمی‌گزیند. خداوند شنوای بیناست».

﴿وَ إِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الأَخْيَارِ﴾ [ص ۴۷]

«و به راستی که آنان در نزد ما از برگزیدگان نیک بودند».

س- آیا تمام پیامبران، هم مرتبه‌اند؟

ج- *نه خیر، برخی از پیامبران، بر دیگران فضیلت و برتری دارند:*

﴿تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ اللَّهُ وَ رَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَـٰتٍ وَ ءَاتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَـٰتِ وَ أَيَّدْنَـٰهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَ لَوْ شَآءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِن بَعْدِهِم مِّن بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنَـٰتُ وَلَـٰكِنِ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ وَ مِنْهُم مَّن كَفَرَ وَ لَوْ شَآءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَـٰكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ [البقره ۲۵۳]

«اینان پیامبران هستند که، برخی از آنان را بر برخی دیگر برتری داده‌ایم. کسی از آنان هست که خداوند با او سخن گفت و برخی از آنان را به مراتبی بلندی بخشیده است و به عیسی بن مریم معجزه‌ها دادیم و با روح‌القدس به او یاری کردیم و اگر خداوند می‌خواست کسانی که پس از آنان بودند، بعد از آن که دلایلِ روشن برایشان آمد [با همدیگر] نمی‌جنگیدند ولی اختلاف ورزیدند. و کسی از آنها هست که ایمان آوَرد و کسی که از آنها هست که کفر ورزید و اگر خداوند می‌خواست [با همدیگر] نمی‌جنگیدند ولی خداوند آنچه را می‌خواهد، انجام می‌دهد».

س- آیا در میان هر قوم پیامبری آمده است؟

ج- *آری:* ﴿وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ فَإِذَا جَآءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ [یونس ۴۷]

«و هر امّتی رسولی دارد. پس چون رسولشان [به سوی آنان] آید به انصاف در میانشان داوری شود و ایشان ستم نبینند».

﴿وَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ﴾ [الرعد ۷]

«و کافران می‌گویند: چرا نشانه‌ای از [سوی] پروردگارش بر او فرستاده نشد؟ تو فقط هشدار دهنده‌ای. و هر قومی راهنمایی دارد».

﴿وَ لَقَدْ بَعَثْنَا فِی كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ اجْتَنِبُوا الطَّـٰغُوتَ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَ مِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَـٰلَةُ فَسِيرُوا فِی الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾ [النحل ۳۶]

«و به یقین در [میان] هر امّتی رسولی را برانگیختیم، [با این دعوت] که: خداوند را بندگی کنید و از طاغوت بپرهیزید. از ایشان کسی بود که خداوند [او را] هدایت کرد و از آنان کسی بود که گمراهی بر او محقّق گشت. پس در زمین بگردید، آنگاه بنگرید، سرانجام تکذیب کنندگان چگونه شد».

﴿إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰكَ بِالْحَقِّ بَشِيراً وَ نَذِيراً وَ إِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ [فاطر ۲۴]

«ما تو را به [دین] حق - مژده‌آور و هشدار دهنده - فرستادیم. و هیچ امتی نیست مگر آن که در آن هشدار دهنده‌ای بوده است».

س- آیا ایمان آوردن بر همهٔ پیامبران لازم است؟

ج- *آری، بر تمام پیامبران ایمان آوردن لازم است:*

﴿قُولُوٓا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِیَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ مَآ أُوتِیَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾

[البقره ۱۳۶]

«بگویید: به خدا و آنچه که به ما فرو فرستاده شده و آنچه که به ابرهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ یعقوب فرو فرستاده شده و آنچه که به موسی و عیسی داده شده و [نیز] آنچه که به [دیگر] پیامبران از سوی پروردگارشان داده شده است، ایمان آورده‌ایم. بین هیچ کس از آنان تفاوتی نمی‌گذاریم. و فرمانبردارِ او (خداوند) هستیم».

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰٓئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِی الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِی الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَـٰوةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِی الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

[البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که به خدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و درخواست کنندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و

زکات بپردازد و وفا کنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَ الْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ مَلَـٰٓئِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَ قَالُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَ إِلَيْكَ الْمَصِيرُ [البقره ۲۸۵]

«رسولِ [خدا] به آنچه از [سوی] پروردگارش بر او فرستاده شد، ایمان آورده است و مؤمنان [هم]. هر به خداوند و کتابها و فرستادگانش ایمان آورده‌اند [و گفتند:] میان هیچ یک از فرستادگانش فرق نمی‌گذاریم و گفتند: شنیدیم و اطاعت کردیم. پروردگارا، آمرزش تو را [می‌خواهیم] و بازگشت به سوی توست».

﴿قُلْ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَ مَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَ مَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾

[آل عمران ۸۴]

«بگو: به خداوند و به آنچه بر ما فرو فرستاده شده است و به آنچه بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [وی] فرو فرستاده شده بود و به آنچه به موسی و عیسی و پیامبران از [جانب] پروردگارشان داده شده ایمان آوردیم. بین کسی از آنها فرق نمی‌گذاریم و ما او را فرمانبرداریم».

چنانکه انکار از یک پیامبر به معنای انکار از تمام پیامبران بشمار می‌رود:

﴿وَ قَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَـٰهُمْ وَ جَعَلْنَـٰهُمْ لِلنَّاسِ ءَايَةً وَ أَعْتَدْنَا لِلظَّـٰلِمِينَ عَذَاباً أَلِيماً﴾

[الفرقان ۳۷]

«و قومِ نوح را [نیز که] چون پیامبران را دروغزن انگاشتند، آنان را غرق کردیم و آنان را برای مردم [مایهٔ] عبرتی قرار دادیم و برای ستمکاران عذابی دردناک فراهم دیدیم».

س- آیا تمام پیامبران، مردم را به سوی یک چیز فرا می‌خواندند؟

ج- آری، تمام پیامبران الهی برای این آمده بودند که مردم را به سوی اسلام دعوت نمایند:

﴿إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَـٰمُ وَ مَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَ مَن يَكْفُرْ بِـَٔايَـٰتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ [آل عمران ۱۹]

«بی‌گمان دین [حقّ] به نزد خداوند، اسلام است. و اهل کتاب جز پس از آن که علم یافتند [آن هم] از روی رشک در میان خود، اختلاف نکردند و هر کس به آیاتِ خدا کفر ورزد [بداند] که خداوند زودشمار است».

﴿وَ مَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَـٰمِ دِيناً فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِي الْأَخِرَةِ مِنَ الْخَـٰسِرِينَ﴾ [آل‌عمران ۸۵]

«و هر کس دینی جز اسلام بجوید، هرگز از او پذیرفته نمی‌شود و او در آخرت از زیانکاران است».

﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحاً وَ الَّذِيَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَٰهِيمَ وَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰٓ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِيٓ إِلَيْهِ مَن يَشَآءُ وَ يَهْدِيٓ إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ﴾ [الشوری ۱۳]

«از دین آنچه که نوح را به آن فرمان داده بود و آنچه که به تو وحی کرده‌ایم و آن‌چه که ابراهیم و موسی و عیسی را به آن فرمان داده بودیم برایتان مقرّر داشت [با این مضمون] که: دین را برپا دارید و در آن اختلاف نورزید. بر مشرکان آنچه که آنان را به آن فرا می‌خوانی دشوار آمد. خداوند به سوی [حقیقتِ] خویش هر کس را که بخواهد برمی‌گزیند و هر کس را که رو به سوی او می‌نهد، به سوی خویش هدایت می‌کند».

فشردهٔ این دعوت این است که: تنها بندگی خدای واحد را اختیار نموده و از بندگی غیر خدا بپرهیزید:

﴿وَ لَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ اجْتَنِبُوا الطَّـٰغُوتَ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَ مِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَـٰلَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾ [النحل ۳۶]

«و به یقین در [میان] هر امّتی رسولی را برانگیختیم، [با این دعوت] که: خداوند را بندگی کنید و از طاغوت بپرهیزید. از ایشان کسی بود که خداوند [او را] هدایت کرد و از آنان کسی بود که گمراهی بر او محقّق گشت. پس در زمین بگردید، آنگاه بنگرید، سرانجام تکذیب کنندگان چگونه شد».

س- آیا پیامبران الهی، نمونه و الگوی عملی دعوت خویش می‌باشند؟

ج- *آری:* ﴿فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنبَـٰٓؤُا مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ [الانعام ۵]

«به راستی حقّ را چون به سویشان آمد، دروغ انگاشتند. پس خبرهای آنچه ریشخندش می‌کردند، به آنان خواهد رسید».

﴿وَ إِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِـَٔايَةٍ قَالُوا لَوْ لَا اجْتَبَيْتَهَا قُلْ إِنَّمَآ أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ مِن رَّبِّي هَـٰذَا بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الاعراف ۲۰۳]

«و چون معجزه‌ای برای آنان نیاوری، می‌گویند: چرا خود آن را برنمی‌رسانی؟ بگو: فقط از آنچه از سوی پروردگارم به من وحی می‌شود، پیروی می‌کنم. این [قرآن] روشنگریهایی از [سوی] پروردگارتان و

هدایت و رحمتی برای مؤمنان است».

﴿قَالَ يَـٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقاً حَسَناً وَ مَآ أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَآ أَنْهَاكُمْ عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْاِصْلَـٰحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَ مَا تَوْفِيقِيَ إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ إِلَيْهِ أُنِيبُ﴾

[هود ۸۸]

«گفت: ای قومِ من، چه می‌اندیشید، اگر از [سوی] پروردگارم برخوردار از حجّتی باشم و از [سوی] خود رزقی نیک به من داده باشد؟ و نمی‌خواهم در آنچه شما را از آن نهی می‌کنم با شما مخالفت ورزم. من قصد [کاری] جز اصلاح در حدّ توان خویش ندارم و توفیقم جز به [فضل] خدا نیست. بر او توکل کرده‌ام و به سوی او باز می‌گردم».

س- آیا اطاعت پیامبر، اطاعت خدا به شمار می‌رود؟

ج- *آری، برای اینکه پیامبر نمایندهٔ خدا می‌باشد:*

﴿وَ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَ لِأُحِلَّ لَكُم بَعْضَ الَّذِى حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَ جِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُونِ﴾ [آل عمران ۵۰]

«و تصدیق کنندهٔ توراتی که پیش از من است [فرستاده شده‌ام] و [نیز آمده‌ام] تا برخی از آنچه را که بر شما حرام شده بود، حلال گردانم و نشانه‌ای از [جانب] پروردگارتان برای شما آورده‌ام. پس از خدا پروا بدارید و از من فرمان برید».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ لَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوٓا أَنفُسَهُمْ جَآءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَ اسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّاباً رَّحِيماً﴾ [النساء ۶۴]

«و هیچ رسولی نفرستادیم مگر برای آن که به حکم خدا [از او] فرمان برده شود. و اگر آنان چون بر خویشتن ستم کردند، به نزدت می‌آمدند و از خداوند آمرزش می‌خواستند و رسولِ [خدا نیز] برای آنان آمرزش می‌خواست، بی‌گمان خداوند را توبه‌پذیرِ مهربان می‌یافتند».

﴿مَّن يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَ مَن تَوَلَّىٰ فَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظاً﴾ [النساء ۸۰]

«هر کس از رسولِ [خدا] اطاعت کند، در حقیقت از خداوند فرمان برده است. و کسی که روی گرداند، [بدان که] تو را بر آنان نگهبان نفرستاده‌ایم».

﴿ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَ اتَّخَذُوٓا ءَايَـٰتِي وَ رُسُلِي هُزُواً﴾ [الكهف ۱۰۶]

«این است که سزای آنها به [کیفر] آن که کفر ورزیدند و آیات مرا و رسولانم را به ریشخند گرفتند،

جهنّم است».

﴿ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا كُلَّ مَا جَآءَ أُمَّةً رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُم بَعْضاً وَ جَعَلْنَـٰهُمْ أَحَادِيثَ فَبُعْداً لِّقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [المؤمنون ۴۴]

«سپس رسولانمان را پیاپی فرستادیم. هرگاه پیامبری به نزدِ امتش می‌آمد، او را دروغزن می‌انگاشتند، پس برخی از آنان (امّتها) را در پی برخی دیگر در آوردیم [و هلاک کردیم] و آنان را افسانه ساختیم. آری، نفرین بر گروهی که ایمان نمی‌آورند».

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُونِ﴾ [الشعراء ۱۰۸]

«پس از خداوند پروا بدارید و از من اطاعت کنید».

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ أَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَ أَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَ مَنَـٰفِعُ لِلنَّاسِ وَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ وَ رُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾

[الحدید ۲۵]

«به راستی که رسولانمان را با دلایل روشن فرستادیم و با آنان کتاب و میزان نازل کردیم تا مردم به داد رفتار کنند. و آهن پدید آوردیم که در آن [مایهٔ] جنگ و ستیز و [نیز] بهره‌هایی برای مردم است و تا خداوند کسی را که [دین] او و رسولش را در نهان یاری می‌کند، معلوم بدارد. بی‌گمان خداوند توانای پیروزمند است».

﴿كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَ رُسُلِيَ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ [المجادله ۲۱]

«خداوند مقرّر داشته است که به یقین من و رسولانم پیروز می‌شویم. بی‌گمان خداوند توانای پیروزمند است».

س- آیا با هر پیامبر مخالفت صورت گرفته است؟

ج- آری، هر پیامبر با مخالفت روبرو گردیده است:

﴿فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَآءُو بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ الزُّبُرِ وَ الْكِتَـٰبِ الْمُنِيرِ﴾ [آل‌عمران ۱۸۴]

«پس اگر تو را دروغزن انگاشتند، [بدان که] پیش از تو [نیز] فرستادگانی [که] دلایل آشکار و صحیفه‌ها و کتابِ روشن آوردند، تکذیب شدند».

﴿وَ لَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ [الانعام ۱۰]

«و به راستی فرستادگانی پیش از تو مورد ریشخند قرار گرفته‌اند، پس [سزای] آنچه ریشخندش

می‌کردند بر سرِ ریشخند کنندگان فرود آمد».

﴿لَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا وَ أُوذُوا حَتَّىٰٓ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَـٰتِ اللَّهِ وَ لَقَدْ جَآءَكَ مِن نَّبَإِى الْمُرْسَلِينَ﴾ [الانعام ۳۴]

«و به راستی فرستادگانی پیش از تو دروغ انگاشته شدند. آنگاه بر تکذیب و رنج دیدنِ خویش صبر کردند تا آن که بی‌گمان برخی از خبر [های] رسالت یافتگان به تو رسیده است».

﴿وَ لَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ [الانبياء ۴۱]

«و به راستی پیش از تو [نیز] رسولانی ریشخند شدند، آنگاه آنچه ریشخندش می‌کردند کسانی از ایشان را که ریشخند می‌کردند، فرو گرفت».

﴿وَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَ مَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَآ ءَاتَيْنَـٰهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِى فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ [سبا ۴۵]

«و کسانی که پیش از آنان بودند [وحيِ ما را] دروغ انگاشتند. و به یک دهم آنچه به آنـان داده بـودیم، نرسیده‌اند. آنگاه رسولانم را دروغزن انگاشتند، پس [بنگر] کیفر من چگونه بود؟».

﴿وَ إِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ وَ إِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ [فاطر ۴]

«و اگر تو را دروغزن انگارند، [بدان که] پیش از تو [نیز] فرستادگانی دروغزن انگاشته شدند و کارها به سوی خداوند بازگردانده می‌شوند».

س- آیا میان رسول و نبی فرق و تفاوتی وجود دارد؟

ج- *آری، مقام و منزلت هر دو فرق دارد:*

﴿قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّى رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِ وَ يُمِيتُ فَئَامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِى يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ كَلِمَـٰتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۸]

«بگو: ای مردم، من فرستادهٔ خداوند به سوی همهٔ شما هستم، کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست، معبود [راستینی] جز او نیست، زنده می‌کند و می‌میراند. پس به خداوند و رسـول او، آن پـیامبر درس ناخوانده‌ای که به خداوند و سخنان او ایمان دارد، ایمان آورید و از او پیروی کنید، بـاشد کـه راه یابید».

﴿وَ اذْكُرْ فِى الْكِتَـٰبِ مُوسَىٰٓ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصاً وَ كَانَ رَسُولاً نَّبِيًّا﴾ [مريم ۵۱]

«و در [این] کتاب موسی را یاد کن به راستی او خلوص یافته و فرستاده‌ای پیامبر بود».

﴿وَاذْكُرْ فِي الاكِتَـٰبِ إِسْمَـٰعِيْلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ كَانَ رَسُولاً نَّبِيّاً﴾ [مریم ۵۴]

«و در [این] کتاب اسماعیل را یاد کن، که او درست وعده و فرستاده‌ای پیامبر بود».

س- آیا پیامبران بزرگوار الهی در برابر دعوت و تبلیغ از مردم عوض و مزدی درخواست می‌کردند؟

ج- هرگز نه، پیامبر و رسول خدا، تنها از خداوند مزد می‌طلبد:

وَ مَآ أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَـٰلَمِينَ [الشعراء ۱۰۹-۱۲۷-۱۴۵-۱۶۴-۱۸۰]

«و بر [تبلیغ] آن [رسالت] مزدی از شما نمی‌طلبم و پاداشِ من جز بر [عهده] پروردگار جهانیان نیست».

﴿ذَٰلِكَ الَّذِى يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ قُل لَّآ أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَ مَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْناً إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ [الشوری ۲۳]

«این [پاداشی] است که خداوند به آن بندگانش را که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند مژده می‌دهد. بگو: بر [رساندن] آن مزدی از شما درخواست نمی‌کنم. ولی باید در میانِ خویشاوندان دوستی پیشه کنید. [و حقّ خویشاوندی من به جای آورید] و هر کس که نیکی کند، برایش در آن پاداشی نیک می‌افزاییم. بی‌گمان خداوند آمرزگارِ قدرشناس است».

﴿أَمْ تَسْئَلُهُمْ أَجْراً فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ﴾ [القلم ۴۶]

«آیا از آنان مزدی درخواست می‌کنی که آنان از [تحمّلِ] تاوانی گرانبارند؟».

س- آیا پیامبران علیهم‌السلام نیز، در روز قیامت پاسخگو می‌باشند؟

ج- آری، هر پیامبر در روز قیامت در مورد اعمال خویش پاسخگو می‌باشد و از او به گونه‌ای کامل حساب گرفته می‌شود:

﴿وَ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَـٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِى وَ أُمِّىَ إِلَـٰهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَـٰنَكَ مَا يَكُونُ لِىَ أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِى بِحَقٍ إِن كُنتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِى وَ لَآ أَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّـٰمُ الْغُيُوبِ﴾ [المائده ۱۱۶]

«و چون خداوند فرماید: ای عیسی بن مریم، آیا تو به مردم گفتی که مرا و مادرم را به عنوان دو معبود به جای خداوند گیرید؟ گوید: تو را به پاکی یاد می‌کنم، مرا نسزد چیزی بگویم که سزاوار من نیست. اگر آن را گفته باشم، بی‌گمان آن را دانسته‌ای. آنچه را که در ذات منِ است، می‌دانی، و آنچه را که در ذاتِ [مقدّس] توست نمی‌دانم. بی‌گمان تو خود دانای رازهای نهانی».

﴿إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُکَ وَ إِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّکَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَکِيمُ﴾ [المائده ۱۱۸]

«اگر آنان را عذاب کنی، آنان بندگان تو هستند، و اگر آنان را بیامرزی، تویی که پیروزمندِ فرزانه‌ای».

﴿فَلَنَسْئَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَ لَنَسْئَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ﴾ [الاعراف ٦]

«پس البتّه از کسانی که [پیامبر] به سوی آنان فرستاده شد، پرسش کنیم و البته فرستادگان [را نیز] مورد پرسش قرار دهیم».

س- آیا شما دعای کدام پیامبر را متذکر شده‌اید؟

ج- آری، من دعاهای برخی پیامبران را نیز بیان کرده‌ام؛ مثلاً این دعای یوسف عليه‌السلام:

﴿رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِى مِنَ الْمُلْکِ وَ عَلَّمْتَنِى مِن تَأْوِيلِ الأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَـٰوَ ٰتِ وَ الأَرْضِ أَنت وَلِيِّ فِى الدُّنْيَا وَ الاَخِرَةِ تَوَفَّنِى مُسلِماً وَ أَلْحِقْنِى بِالصَّـٰلِحِينَ﴾ [یوسف ۱۰۱]

«پروردگارا! بخشی (عظیم) از حکومت به من بخشیدی، و مرا از علم تعبیر خوابها آگاه ساختی، ای آفرینندهٔ آسمانها و زمین! تو ولی و سرپرست من در دنیا و آخرت هستی، مرا مسلمان بمیران؛ و به صالحان ملحق فرما!»

س- آیا کدام پیامبر دعای بد نیز کرده است؟

ج- آری، حضرت نوح عليه‌السلام که ۹۵۰ سال پیاپی قومش را دعوت نموده.

﴿وَ لَقَدْ أَرْسلْنَا نُوحاً إِلَى قَوْمِهِ فَلَبِث فِيهِمْ أَلْفِ سنَةٍ إِلا خَمْسِينَ عَاماً فَأَخَذَهُمُ الطوفَانُ وَ هُمْ ظَـٰلِمُونَ﴾ [العنکبوت ۱۴]

«و به راستی، نوح را به سوی قومش فرستادیم، پس در میان آنان هصفد و پنجاه سال درنگ کرد، تا طوفان آنها را در حالی که ستمکار بودند فرا گرفت».

ولی بیشترین آنها از پذیرش هدایت خودداری ورزیده و او را تکذیب کردند. همان بود که او، این دعای بد را نمود که:

﴿قَالُوا يَـٰنُوحُ قَدْ جَـٰدَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَٰلَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن کُنتَ مِنَ الصَّـٰدِقِينَ﴾ [هود ۳۲]

«گفتند: ای نوح، به راستی که با ما جدال کردی، آنگاه جدالت را با ما [هر چه بیشتر] افزودی. پس اگر از راستگویانی آنچه را که به ما وعده می‌دهی برای ما [پیش] آر».

﴿وَ أُوحِيَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُ لَن يُؤْمِنَ مِن قَوْمِکَ إِلَّا مَن قَدْ ءَامَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا کَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ [هود ۳٦]

«و به نوح وحی شد که از قومت [کسی] - جز آنان که ایمان آورده‌اند - ایمان نخواهد آورد. پس بر آنچه

می‌کردند، دریغ مخور».

﴿وَ قَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَٰهُمْ وَ جَعَلْنَٰهُمْ لِلنَّاسِ ءَايَةً وَ أَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ عَذَاباً أَلِيماً﴾ [الفرقان ۳۷]

«و قومِ نوح را [نیز که] چون پیامبران را دروغزن انگاشتند، آنان را غرق کردیم و آنان را برای مردم [مایهٔ] عبرتی قرار دادیم و برای ستمکاران عذابی دردناک فراهم دیدیم».

﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ﴾ [الشعراء ۱۰۵]

«قومِ نوح رسالت یافتگان را دروغزن انگاشتند».

﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَ قَالُوا مَجْنُونٌ وَ ازْدُجِرَ﴾ [القمر ۹]

«پیش از آنان قوم نوح [پیامبر و وحی را] دروغ انگاشتند و بندهٔ ما را دروغزن انگاشتند و گفتند: دیوانه است و [با او] به درشتی رفتار شد».

﴿وَ قَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَٰفِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَ لَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾﴾ [نوح ۲۷-۲۶]

«نوح گفت: پروردگارا! هیچ یک از کافران را بر روی زمین باقی مگذار! ﴿٢٦﴾ چرا که اگر آنها را باقی بگذاری، بندگانت را گمراه می‌کنند و جز نسلی فاجر و گنهکار و کافر به وجود نمی‌آورند ﴿٢٧﴾».

س- آیا شما معجزهٔ پیامبری را نیز بیان کرده‌اید؟

ج- آری، خداوند برای هر پیامبر، دلیلی ویژه و نشانه و معجزهٔ خاص عطا فرموده بود. چنانکه بر موسی علیه‌السلام عصا و ید بیضا و برای صالح علیه‌السلام ناقه و برای عیسی علیه‌السلام مرده‌ها را به اذن و فرمان الهی زنده کردن، به عنوان معجزه، عنایت فرموده بود:

﴿وَ إِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِب بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْناً قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ كُلُوا وَ اشْرَبُوا مِن رِّزْقِ اللَّهِ وَ لَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ [البقره ۶۰]

«و هنگامی که موسی [از ما] برای قومش آب خواست، گفتیم: با چوبدستی‌ات به سنگ بزن. آنگاه از آن دوازده چشمه روان شد. [و] به راستی هر گروهی آبشخور خود را دانست. [گفتیم] از روزیِ خدا بخورید و بیاشامید. و در این سرزمین در تباهی مکوشید».

﴿وَ رَسُولاً إِلَىٰ بَنِي إِسْرَٰءِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُم بِئَايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُم مِّنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ وَ أُحْيِ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أُنَبِّئُكُم بِمَا

تَأْكُلُونَ وَ مَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأَيَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ [آل عمران ۴۹]

«و او را فرستاده‌ای به سوی بنی‌اسرائیل [قرار می‌دهد. با این دعوت] که: من از [جانب] پروردگارتان نشانه‌ای برای شما آورده‌ام. [تا آنجا که] من برای شما از گِل چون شکل پرنده می‌سازم، آنگاه در آن می‌دمم، و به حکم الهی پرنده می‌شود و به حکم خدا کور مادرزاد و پیس را بهبود می‌بخشم و مردگان را زنده می‌کنم. و به شما از آنچه می‌خورید و آنچه در خانه‌های خود ذخیره می‌کنید، خبر می‌دهم و اگر مؤمن باشید در این [کار] برای شما نشانه‌ای است».

﴿فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَاءُو بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ الزُّبُرِ وَ الْكِتَـٰبِ الْمُنِيرِ﴾ [آل عمران ۱۸۴]

«پس اگر تو را دروغزن انگاشتند، [بدان که] پیش از تو [نیز] فرستادگانی [که] دلایل آشکار و صحیفه‌ها و کتابِ روشن آوردند، تکذیب شدند».

﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَـٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَ عَلَىٰ وَٰلِدَتِكَ إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَ كَهْلاً وَ إِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ التَّوْرَاةَ وَ الْإِنجِيلَ وَ إِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي وَ تُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ بِإِذْنِي وَ إِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي وَ إِذْ كَفَفْتُ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَنكَ إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَـٰتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ [المائده ۱۱۰]

«آنگاه که خداوند می‌فرماید: ای عیسی فرزندِ مریم، نعمت مرا بر خویش و بر مادرت، یاد کن. آنگاه که تو را به روح القدس توان دادم. با مردم در گهواره [به اعجاز] و در میانسالی [به وحی] سخن می‌گفتی و آنگاه که به تو کتاب و حکمت و تورات و انجیل آموختم. و آنگاه که به حکم من از گِل مانند شکل پرنده می‌ساختی، سپس در آن می‌دمیدی، آنگاه به حکم من [به] پرنده‌ای [تبدیل] می‌شد و کور مادرزاد و پیس را به حکم من شفا می‌دادی. و آنگاه که مردگان را به حکم من [زنده از گور] بیرون می‌آوردی، و چون [شرّ] بنی‌اسرائیل را هنگامی که برایشان معجزه‌ها آوردی از تو باز داشتم. پس کافرانشان گفتند: این جز سحری آشکار [چیزی دیگر] نیست».

﴿وَ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَـٰلِحاً قَالَ يَـٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِيٓ أَرْضِ اللَّهِ وَ لَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

[الاعراف ۷۳]

«و به سوی ثمود برادرشان صالح [را فرستادیم] . گفت: ای قوم من، خداوند را بپرستید، شما جز او معبود

[راستینی] ندارید. به تحقیق دلیلی از [سوی] پروردگارتان برای شما آمده است. این ماده شترِ خداوند به عنوان معجزه برای شما است. پس او را بگذارید که در زمین خدا بچرخد. و هیچ گزندی به او مرسانید، که آنگاه عذابی دردناک شما را فرو گیرد».

﴿وَ نَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَآءُ لِلنَّـٰظِرِينَ﴾ [الاعراف ۱۰۸]

«و دستش را بیرون آورد، پس ناگهان آن [دست] برای تماشاگران نورانی گشت».

﴿وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ﴾ [الاعراف ۱۱۷]

«و به موسی وحی کردیم که عصایت را بیفکن، پس ناگهان آن [عصا] آنچه را که به دروغ برمی‌ساختند فرو می‌بلعید».

﴿وَ يَـٰقَوْمِ هَـٰذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِيٓ أَرْضِ اللَّهِ وَ لَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ﴾ [هود ٦۴]

«و ای قومِ من، این ماده شترِ خداوند است که به عنوان نشانه‌ای برای شماست، پس بگذاریدش تا در زمین خدا بچرد و هیچ گزندی به او نرسانید که [آنگاه] عذابی نزدیک [گریبان] شما را بگیرد».

﴿وَ مَا مَنَعَنَآ أَن نُّرْسِلَ بِالْأَيَـٰتِ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ وَ ءَاتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا وَ مَا نُرْسِلُ بِالْأَيَـٰتِ إِلَّا تَخْوِيفاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۵۹]

«ما را از فرستادن معجزات [چیزی] بازنداشت جز آن که پیشینیان آن را دروغ انگاشتند، و به ثمود شترِ ماده [ای] دادیم که نشانه‌ای روشن بود، پس به آن ستم (کفر) روا داشتند و معجزات را جز برای بیم دادن نمی‌فرستیم».

﴿وَ اضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ءَايَةً أُخْرَىٰ﴾ [طه ۲۲]

«و دستت را به پهلویت پیوسته بدار، تا به عنوانِ نشانه‌ای دیگر سفید [و] بی‌عیب بیرون آید».

﴿فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿۳۲﴾ وَ نَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَآءُ لِلنَّـٰظِرِينَ ﴿۳۳﴾﴾ [الشعراء ۳۳-۳۲]

«آنگاه چوبدستی‌اش را افکند، که ناگهان آن اژدهایی آشکار شد ﴿۳۲﴾ و دستش را [نیز] برآورد، که ناگهان آن [نیز] در دیدهٔ تماشاگران سپید پدیدار شد ﴿۳۳﴾».

﴿قَالَ هَـٰذِهِ نَاقَةٌ لَّهَا شِرْبٌ وَ لَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ﴾ [الشعراء ۱۵۵]

«گفت: این ماده شتری است که یک نوبت آب خوردن او راست و شما [نیز] نوبتِ روزی معین دارید».

﴿وَ أَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ فِي تِسْعِ ءَايَـٰتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَ قَوْمِهِ إِنَّهُمْ

كَانُوا قَوْماً فَسِقِينَ﴾ [النمل ۱۲]

«و دستت را به گریبانت درآر تا سفیدِ بی‌عیب بیرون آید. [با این دو پدیدهٔ شگرف] که جزء نُه نشانه [ای هستند که به تو خواهیم داد] به سوی فرعون و قوم او برو. که آنان قومی نافرمانند».

﴿وَ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِراً وَ لَمْ يُعَقِّبْ يَـٰمُوسَىٰٓ أَقْبِلْ وَ لَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْأَمِنِينَ (۳۱) اسْلُكْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ وَ اضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَٰنِكَ بُرْهَـٰنَانِ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَ مَلَإِيْهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْماً فَـٰسِقِينَ (۳۲)﴾

[القصص ۳۲-۳۱]

«و این که چوبدستی‌ات را بیفکن. چون آن را دید که می‌جنبد که گویی ماری است، به پشت روی گرداند و بازنگشت. [گفتیم:] ای موسی، پیش آی و مترس. حقّاً که در امانی (۳۱) دستت را به گریبانت در آر تا سفیدِ بی‌عیب بیرون آید و بازویت را [برای حذر] از ترس به سوی خود به هم آر. این دو [پدیدهٔ شگرف] دو برهان از سوی پروردگارت به فرعون و اشرافِ [قومِ] اوست که آنان گروهی بدکار بودند (۳۲)».

﴿وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلاً إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَآءُوهُم بِالْبَيِّنَـٰتِ فَانتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَ كَانَ حَقاً عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [الروم ۴۷]

«و به راستی پیش از تو رسولانی به سوی قومشان فرستادیم، که برای آنان نشانه‌های [ی روشن] آوردند، پس از کسانی که گناه کردند، انتقام گرفتیم و یاری دادن مؤمنان بر عهدهٔ ما بود».

﴿وَ إِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ بِالزُّبُرِ وَ بِالْكِتَـٰبِ الْمُنِيرِ﴾

[فاطر ۲۵]

«اگر [رسالتِ] تو را دروغ انگارند، بی‌گمان پیشینیانشان نیز [پیامبران] را دروغزن انگاشتند. رسولانشان نشانه‌های آشکار و نامه‌های [الهی] و کتاب روشن برایشان آوردند».

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ أَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَ أَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَ مَنَـٰفِعُ لِلنَّاسِ وَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ وَ رُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾

[الحدید ۲۵]

«به راستی که رسولانمان را با دلایل روشن فرستادیم و با آنان کتاب و میزان نازل کردیم تا مردم به داد رفتار کنند. و آهن پدید آوردیم که در آن [مایهٔ] جنگ و ستیز و [نیز] بهره‌هایی برای مردم است و تا

خداوند کسی را که [دین] او و رسولش را در نهان یاری می‌کند، معلوم بدارد. بی‌گمان خداوند توانای پیروزمند است».

﴿فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَ سُقْيَـٰهَا﴾ [الشمس ۱۳]

«و فرستادهٔ خدا به آنان گفت: ناقهٔ [آفریدهٔ] خدا و آبشخور آن را به حالِ خود واگذارید».

س- آیا عیسی علیه‌السلام، بدون پدر آفریده شده بود؟

ج- آری: ﴿إِذْ قَالَتِ الْمَلَـٰئِكَةُ يَـٰمَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهاً فِي الدُّنْيَا وَ الْأَخِرَةِ وَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٥﴾ وَ يُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَ كَهْلاً وَ مِنَ الصَّـٰلِحِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَتْ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَ لَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَٰلِكِ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْراً فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾﴾ [آل عمران ۴۷-۴۵]

«آنگاه که فرشتگان گفتند: ای مریم، خداوند تو را به فیضی از [جانب] خود نوید می‌دهد [که] نامش مسیح، عیسی بن مریم است. که در دنیا و آخرت آبرومند و از مقرّبان است ﴿٤٥﴾ و با مردم در گهواره [به اعجاز] و در میانسالی [به وحی] سخن می‌گوید و از شایستگان است ﴿٤٦﴾ گفت: پروردگارا، چگونه برای من فرزندی [خواهد] بود، حال آن که هیچ بشری به من دست نرسانده است. فرمود: بدینسان. خدا هر چه بخواهد، می‌آفریند. چون اردهٔ انجام کاری کند، فقط به او می‌گوید موجود شو، و [بی‌درنگ] موجود می‌شود ﴿٤٧﴾ ».

﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ اللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُن فَيَكُونُ﴾ [آل عمران ۵۹]

«به راستی شأن عیسی در نزد خداوند مانند شأن آدم است. [که خداوند] او را از خاک آفرید، آنگاه به او فرمود: موجود شو و [بی‌درنگ] موجود شد».

﴿يَـٰأَهْلَ الْكِتَـٰبِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ أَلْقَاهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَ رُوحٌ مِّنْهُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَـٰثَةٌ انتَهُوا خَيْراً لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَـٰهٌ وَ ٰحِدٌ سُبْحَـٰنَهُ أَن يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِي السَّمَـٰوَ ٰتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلاً﴾ [النساء ۱۷۱]

«ای اهل کتاب، در دینتان غلوّ نکنید و دربارهٔ خداوند جز حقّ نگویید. جز این نیست که مسیح، عیسی بن مریم رسولِ خدا و کلمهٔ اوست. [که] آن را به [رحم] مریم افکند. و روحی از جانب اوست. پس به خداوند و رسولانش ایمان آورید. و مگویید [خدایان] سه کس‌اند. [از این گفته] باز آیید تا [آن] برایتان بهتر

باشد. جز این نیست که خدا معبود یگانه است. از آن که فرزندی داشته باشد، پاک [و منزّه] است. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. و خداوند [به عنوان] کارساز بس است».

﴿ذَٰلِکَ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِی فِیهِ یَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَا کَانَ لِلَّهِ أَن یَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ سُبْحَـٰنَهُ إِذَا
قَضَىٰٓ أَمْراً فَإِنَّمَا یَقُولُ لَهُ کُن فَیَکُونُ ﴿٣٥﴾ وَ إِنَّ اللَّهَ رَبِّی وَ رَبُّکُمْ فَاعْبُدُوهُ هَـٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِیمٌ ﴿٣٦﴾
فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِن بَیْنِهِمْ فَوَیْلٌ لِّلَّذِینَ کَفَرُوا مِن مَّشْهَدِ یَوْمٍ عَظِیمٍ ﴿٣٧﴾ أَسْمِعْ بِهِمْ وَ أَبْصِرْ یَوْمَ
یَأْتُونَنَا لَٰکِنِ الظَّـٰلِمُونَ الْیَوْمَ فِی ضَلَـٰلٍ مُّبِینٍ ﴿٣٨﴾ وَ أَنذِرْهُمْ یَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِیَ الْأَمْرُ وَ هُمْ فِی
غَفْلَةٍ وَ هُمْ لَا یُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَ مَنْ عَلَیْهَا وَ إِلَیْنَا یُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِیهِ یَـٰٓأَبَتِ
لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا یَسْمَعُ وَ لَا یُبْصِرُ وَ لَا یُغْنِی عَنکَ شَیْئاً ﴿٤٢﴾ یَٰٓأَبَتِ إِنِّی قَدْ جَآءَنِی مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ
یَأْتِکَ فَاتَّبِعْنِیٓ أَهْدِکَ صِرَٰطاً سَوِیًّا ﴿٤٣﴾ یَـٰٓأَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّیْطَـٰنَ إِنَّ الشَّیْطَـٰنَ کَانَ لِلرَّحْمَـٰنِ
عَصِیًّا ﴿٤٤﴾ یَـٰٓأَبَتِ إِنِّیٓ أَخَافُ أَن یَمَسَّکَ عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمَـٰنِ فَتَکُونَ لِلشَّیْطَـٰنِ وَلِیًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ
أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ ءَالِهَتِی یَـٰٓإِبْرَٰهِیمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّکَ وَ اهْجُرْنِی مَلِیًّا ﴿٤٦﴾ قَالَ سَلَـٰمٌ عَلَیْکَ
سَأَسْتَغْفِرُ لَکَ رَبِّیٓ إِنَّهُ کَانَ بِی حَفِیًّا ﴿٤٧﴾ وَ أَعْتَزِلُکُمْ وَ مَا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَ أَدْعُوا رَبِّی عَسَىٰٓ
أَلَّآ أَکُونَ بِدُعَآءِ رَبِّی شَقِیًّا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَ مَا یَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَـٰقَ وَ یَعْقُوبَ وَ
کُلاً جَعَلْنَا نَبِیًّا ﴿٤٩﴾ وَ وَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَ جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِیًّا ﴿٥٠﴾ وَ اذْکُرْ فِی الْکِتَـٰبِ
مُوسَىٰٓ إِنَّهُ کَانَ مُخْلَصاً وَ کَانَ رَسُولاً نَّبِیًّا ﴿٥١﴾ وَ نَـٰدَیْنَـٰهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ الْأَیْمَـٰنِ وَ قَرَّبْنَـٰهُ نَجِیًّا ﴿٥٢﴾
وَ وَهَبْنَا لَهُ مِن رَّحْمَتِنَآ أَخَاهُ هَـٰرُونَ نَبِیّاً ﴿٥٣﴾ وَاذْکُرْ فِی الْکِتَـٰبِ إِسْمَـٰعِیلَ إِنَّهُ کَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ کَانَ
رَسُولاً نَّبِیّاً ﴿٥٤﴾ وَ کَانَ یَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَوٰةِ وَ الزَّکَوٰةِ وَ کَانَ عِندَ رَبِّهِ مَرْضِیًّا ﴿٥٥﴾ وَاذْکُرْ فِی الْکِتَـٰبِ
إِدْرِیسَ إِنَّهُ کَانَ صِدِّیقاً نَّبِیّاً ﴿٥٦﴾ وَ رَفَعْنَـٰهُ مَکَاناً عَلِیّاً ﴿٥٧﴾ أُولَـٰٓئِکَ الَّذِینَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَیْهِم مِّنَ
النَّبِیِّینَ مِن ذُرِّیَّةِ ءَادَمَ وَ مِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَ مِن ذُرِّیَّةِ إِبْرَٰهِیمَ وَ إِسْرَٰٓءِیلَ وَ مِمَّنْ هَدَیْنَا وَ اجْتَبَیْنَآ إِذَا
تُتْلَىٰ عَلَیْهِمْ ءَایَـٰتُ الرَّحْمَـٰنِ خَرُّوا سُجَّداً وَ بُکِیًّا ﴿٥٨﴾ فَخَلَفَ مِن بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَوٰةَ وَ
اتَّبَعُوا الشَّهَوَٰتِ فَسَوْفَ یَلْقَوْنَ غَیّاً ﴿٥٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَ ءَامَنَ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَأُولَـٰٓئِکَ یَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ وَ لَا یُظْلَمُونَ شَیْئاً ﴿٦٠﴾ جَنَّـٰتِ عَدْنٍ الَّتِی وَعَدَ الرَّحْمَـٰنُ عِبَادَهُ بِالْغَیْبِ إِنَّهُ کَانَ وَعْدُهُ
مَأْتِیًّا ﴿٦١﴾﴾ [مریم ۶۱-۳۴]

«[حقیقتِ] عیسی بن مریم این است. سخنِ درستی که در آن اختلاف می‌ورزند ﴿٣٤﴾ خداوند را نَسزَد که هیچ فرزندی برگیرد، او پاک [و منزه] است. چون [ارادهٔ] انجام کاری نماید، فقط به آن می گوید که

موجود شو، آنگاه [بی‌درنگ] موجود می‌شود ﴿۳۵﴾ و به یقین خداوند پروردگارِ من و پروردگار شماست. پس او را بپرستید. راه راست این است ﴿۳۶﴾ آنگاه گروه‌ها [ی یهود و نصاری] در میان خود اختلاف ورزیدند، پس وای بر کافران از [هنگام] حضورِ روزِ بزرگ ﴿۳۷﴾ چه قدر شنوا و چه قدر بینا باشند روزی که به نزدِ ما آیند. ولی [این] ستمکاران، امروز در گمراهی آشکارند ﴿۳۸﴾ و آنان را که [اینک] در غفلتند و ایمان نمی‌آورند از [فرا رسیدن] روزِ حسرت [و پشیمانی] هشدار ده. آنگاه که کار یکسره شود ﴿۳۹﴾ بی‌گمان ماییم که زمین و هر کس را که بر [روی] آن است به ارث می‌بریم و به سوی ما بازگردانده می‌شوند ﴿۴۰﴾ و در [این] کتاب ابراهیم را یاد کن. به راستی او پیامبری بسیار راستگوی بود﴿۴۱﴾ چون به پدرش گفت: پدرجان، چرا چیزی را می‌پرستی که نمی‌شنود و نمی‌بیند و چیزی را از تو دفع نمی‌کند. ﴿۴۲﴾ پدرجان، بی‌گمان از علم، چیزی به من رسیده است که به تو نرسیده است، پس از من پیروی کن تا تو را به راه راست رهنمون شوم ﴿۴۳﴾ پدر جان، شیطان را مپرست. به راستی که شیطان نافرمانِ [خداوند] رحمان است ﴿۴۴﴾ پدرجان، من از آن بیمناکم که از [خداوند] رحمان عذابی به تو برسد، آنگاه قرین شیطان شوی. [﴿۴۵﴾پدرش] گفت: آیا تو، ای ابراهیم از معبودانم رویگردانی؟ اگر باز نیایی، قطعاً تو را سنگسار خواهم کرد و برای مدتی طولانی از من دوری گزین﴿۴۶﴾ گفت: سلام بر تو. از پروردگارم برایت آمرزش خواهم خواست، که او در حقّ من مهربان است ﴿۴۷﴾ و از شما و آنچه به جای خداوند می‌پرستید، کناره می‌گیرم و پروردگارم را [به نیایش] می‌خوانم، امید می‌رود که در پرستش پروردگارم ناامید نباشم ﴿۴۸﴾ پس چون از آنان و آنچه به جای خداوند می‌پرستیدند، کناره گرفت، اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم و هر یک [از آنان] را پیامبر گرداندیم﴿۴۹﴾ و از رحمت خود [بخششها] به آنان عطا کردیم و برایشان در اوج بزرگی آوازهٔ راستین مقرّر داشتیم﴿۵۰﴾ و در [این] کتاب موسی را یاد کن به راستی او خلوص یافته و فرستاده‌ای پیامبر بود﴿۵۱﴾ و از سوی راستِ [کوه] طور او را ندا دادیم و او را رازگویان نزدیک ساختیم ﴿۵۲﴾ و از [روی] رحمت خویش برادرش هارون را [با منزلتِ] پیامبر [ی] به او عطا کردیم ﴿۵۳﴾ و در [این] کتاب اسماعیل را یاد کن، که او درست وعده و فرستاده‌ای پیامبر بود﴿۵۴﴾ و خانواده‌اش را به [گزاردن] نماز و [پرداخت] زکات فرمان می‌داد و در نزد پروردگارش پسندیده بود ﴿۵۵﴾ و در [این] کتاب ادریس را یاد کن، که او راستکرداری پیامبر بود ﴿۵۶﴾ و او را به منزلتی بلند فرا بردیم ﴿۵۷﴾ اینان کسانی‌اند از [زمرهٔ] پیامبران از فرزندان آدم و از [نسل] آنان که با نوح [بر کشتی] سوار کردیم و از نسل ابراهیم و اسرائیل و از کسانی که [آنان را] هدایت کرده‌ایم و برگزیده‌ایم، که خداوند بر آنان انعام

کرده است. چون آیات [خداوند] رحمان بر آنان خوانده می‌شد سجده کنان و گریان [به زمین] می‌افتادند(۵۸) آنگاه پس از آنان ناخلفانی جانشین شدند که نماز را ترک کردند و از خواسته‌ها [ی نفسانی] پیروی کردند. پس [کیفر] گمراهی را خواهند یافت (۵۹) مگر کسانی که توبه کردند و ایمان آوردند و کار شایسته انجام دادند، پس اینان به بهشت در آیند و هیچ ستمی نمی‌بینند(۶۰) [به] بهشتهای «عدنی». که [خداوند] رحمان به نادیده به بندگانش وعده داده است. بیگمان وعدهٔ او آمدنی است (۶۱) ».

س- آیا او پسر خدا بود؟

ج- هرگز نه: ﴿يَـٰأَهْلَ الْكِتَـٰبِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْـمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ أَلْقَاهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَ رُوحٌ مِّنْهُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَٰثَةٌ انتَهُوا خَيْراً لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ سُبْحَـٰنَهُ أَن يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلاً﴾ [النساء ۱۷۱]

«ای اهل کتاب، در دینتان غلوّ نکنید و دربارهٔ خداوند جز حقّ نگویید. جز این نیست که مسیح، عیسی بن مریم رسولِ خدا و کلمهٔ اوست. [که] آن را به [رحم] مریم افکند. و روحی از جانب اوست. پس به خداوند و رسولانش ایمان آورید. و مگویید [خدایان] سه کس‌اند. [از این گفته] باز آیید تا [آن] برایتان بهتر باشد. جز این نیست که خدا معبود یگانه است. از آن که فرزندی داشته باشد، پاک [و منزّه] است. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. و خداوند [به عنوان] کارساز بس است».

﴿وَ قَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَ قَالَتِ النَّصَـٰرَىٰ الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّـهِ ذَٰلِكَ قَـوْلُهُم بِـأَفْوَٰهِـهِمْ يُضَـٰهِـئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ قَٰتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ [التوبه ۳۰]

«و یهود گفتند: «عزیز». پسر خداست و مسیحیان گفتند که «مسیح». پسر خداست. این سخنشان به زبانشان است. با سخن کسانی که پیش از این کفر ورزیدند، تشبُّه می‌جویند. خداوند آنان را بکُشد، چگونه [از حقّ] برگردانده می‌شوند؟».

او تنها بنده و پیامبر خدا بود:

﴿وَ رَسُولاً إِلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ أَنِّيٓ أَخْلُقُ لَكُم مِّنَ الطِّينِ كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ فَأَنفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرَا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ وَ أُحْيِ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَ مَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأَيَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ [آل عمران ۴۹]

«و او را فرستاده‌ای به سوی بنی‌اسرائیل [قرار می‌دهد. با این دعوت] که: من از [جانب] پروردگارتان

نشانه‌ای برای شما آورده‌ام. [تا آنجا که] من برای شما از گِل چون شکل پرنده می‌سازم، آنگاه در آن می‌دمم، و به حکم الهی پرنده می‌شود و به حکم خدا کور مادرزاد و پیس را بهبود می‌بخشم و مردگان را زنده می‌کنم. و به شما از آنچه می‌خورید و آنچه در خانه‌های خود ذخیره می‌کنید، خبر می‌دهم و اگر مؤمن باشید در این [کار] برای شما نشانه‌ای است».

﴿يَـأَهْلَ الْكِتَـبِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ أَلْقَاهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَ رُوحٌ مِّنْهُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَـٰثَةٌ انتَهُوا خَيْراً لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَـٰهٌ وَ ٰحِدٌ سُبْحَـٰنَهُ أَن يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِي السَّمَـٰوَ ٰتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلاً (۱۷۱) لَّن يَسْتَنكِفَ الْمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبْداً لِّلَّهِ وَ لَا الْمَلَـٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَ مَن يَسْتَنكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَ يَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعاً (۱۷۲)﴾ [النساء ۱۷۲-۱۷۱]

«ای اهل کتاب، در دینتان غلوّ نکنید و دربارهٔ خداوند جز حقّ نگویید. جز این نیست که مسیح، عیسی بن مریم رسولِ خدا و کلمهٔ اوست. [که] آن را به [رحم] مریم افکند. و روحی از جانب اوست. پس به خداوند و رسولانش ایمان آورید. و مگویید [خدایان] سه کس‌اند. [از این گفته] باز آیید تا [آن] برایتان بهتر باشد. جز این نیست که خدا معبود یگانه است. از آن که فرزندی داشته باشد، پاک [و منزّه] است. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. و خداوند [به عنوان] کارساز بس است (۱۷۱) مسیح ابا ندارد که بنده [ای از بندگان] خدا باشد و فرشتگان مقرّب [نیز ابایی ندارند] . و هر کس که از بندگی‌اش ابا داشته باشد و کبر ورزد، آنان را، همگی، به سوی خود برخواهد انگیخت». (۱۷۲)

﴿مَّا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَ أُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْأَيَـٰتِ ثُمَّ انظُرْ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ [المائده ۷۵]

«مسیح فرزندِ مریم جز رسولی [بیش] نیست. به راستی رسولانی پیش از او در میان بوده‌اند. و مادرش بسیار راست کردار بود. [هر دو] غذا می‌خوردند. بنگر چگونه نشانه‌ها را برای آنان روشن می‌سازیم، آنگاه بنگر [آنان] چگونه، [از پذیرش حقّ] بازگردانده می‌شوند».

﴿قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ ءَاتَانِيَ الْكِتَـٰبَ وَ جَعَلَنِي نَبِيًّا﴾ [مریم ۳۰]

«[عیسی] گفت: من بندهٔ خدا هستم. به من کتاب [آسمانی] داده و مرا پیامبر گردانیده است».

﴿وَ إِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَـٰقَهُمْ وَ مِنكَ وَ مِن نُّوحٍ وَ إِبْرَ ٰهِيمَ وَ مُوسَىٰ وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَ أَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَـٰقاً غَلِيظاً﴾ [الاحزاب ۷]

«و چنین بود که از پیامبران **عهدشان** راگرفتیم و [نیز] از تو و از نوح و ابراهیم و موسی و عیسی بن مریم [عهدتان را] . **و از آنان پیمانی استوار گرفتیم**».

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَ جَعَلْنَـٰهُ مَثَلاً لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ [الزخرف ۵۹]

«او (عیسی (ع)) جز بنده‌ای نیست که بر او انعام کرده‌ایم و او را برای بنی‌اسراییل مایهٔ عبرتی گرداندیم».

﴿وَ إِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَـٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّى رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَ مُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِن بَعْدِى اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَآءَهُم بِالْبَيِّنَـٰتِ قَالُوا هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾

[الصف ٦]

«و چنین بود که عیسی بن مریم گفت: ای بنی‌اسرائیل، من فرستادهٔ خداوند به سوی شما هستم، تصدیق کنندهٔ آنچه از تورات که پیش روی من است و مژده دهنده به رسولی که پس از من می‌آید که نامش «احمد». است. پس چون با معجزه‌ها به سوی آنان آمد، گفتند: این جادویی آشکار است».

خداوند، پدر کسی نمی‌باشد:

﴿يَـٰأَهْلَ الْكِتَـٰبِ لَا تَغْلُوا فِى دِينِكُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ أَلْقَاهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَ رُوحٌ مِّنْهُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَـٰثَةٌ انتَهُوا خَيْراً لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ سُبْحَـٰنَهُ أَن يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِى الْأَرْضِ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلاً﴾ [النساء ۱۷۱]

«ای اهل کتاب، در دینتان غلوّ نکنید و دربارهٔ خداوند جز حقّ نگویید. جز این نیست که مسیح، عیسی بن مریم رسولِ خدا و کلمهٔ اوست. [که] آن را به [رحم] مریم افکند. و روحی از جانب اوست. پس به خداوند و رسولانش ایمان آورید. و مگویید [خدایان] سه کس‌اند. [از این گفته] باز آیید تا [آن] برایتان بهتر باشد. جز این نیست که خدا معبود یگانه است. از آن که فرزندی داشته باشد، پاک [و منزّه] است. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. و خداوند [به عنوان] کارساز بس است».

﴿الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ لَمْ يَتَّخِذْ وَلَداً وَ لَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِى الْمُلْكِ وَ خَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيراً﴾ [الفرقان ۲]

«کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست و هیچ فرزندی نگرفته و او در فرمانروایی شریکی ندارد و همه چیز را آفریده است، آنگاه چنانکه می‌باید آنها را به اندازه مقرر کرده است».

﴿أَلَآ إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿۱۵۱﴾ وَلَدَ اللَّهُ وَ إِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿۱۵۲﴾﴾ [الصافات ۱۵۲-۱۵۱]

«هش دار که اینان از دروغ‌پردازیِ خود قطعاً خواهند گفت (۱۵۱) که خداوند فرزندی پدید آورده است. و بی‌گمان آنان دروغگویند (۱۵۲)».

﴿لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ﴾ [الاخلاص ۳]

«نه [فرزند] زاده و نه زاده شده است».

س- آیا عیسی علیه‌السلام نیز خدا هست؟

ج- هرگز نه: ﴿يَـٰأَهْلَ الْكِتَـٰبِ لَا تَغْلُوا فِى دِينِكُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْـمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ أَلْقَاهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَ رُوحٌ مِّنْهُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَـٰثَةٌ انتَهُوا خَيْراً لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ سُبْحَـٰنَهُ أَن يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِى الْأَرْضِ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلاً﴾ [النساء ۱۷۱]

«ای اهل کتاب، در دینتان غلوّ نکنید و دربارهٔ خداوند جز حقّ نگویید. جز این نیست که مسیح، عیسی بن مریم رسولِ خدا و کلمهٔ اوست. [که] آن را به [رحم] مریم افکند. و روحی از جانب اوست. پس به خداوند و رسولانش ایمان آورید. و مگویید [خدایان] سه کس‌اند. [از این گفته] باز آیید تا [آن] برایتان بهتر باشد. جز این نیست که خدا معبود یگانه است. از آن که فرزندی داشته باشد، پاک [و منزّه] است. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. و خداوند [به عنوان] کارساز بس است».

﴿وَ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَـٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِى وَ أُمِّىَ إِلَـٰهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَـٰنَكَ مَا يَكُونُ لِىَ أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِى بِحَقٍّ إِن كُنتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِى وَ لَآ أَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّـٰمُ الْغُيُوبِ﴾ [المائده ۱۱۶]

«و چون خداوند فرماید: ای عیسی بن مریم، آیا تو به مردم گفتی که مرا و مادرم را به عنوان دو معبود به جای خداوند گیرید؟ گوید: تو را به پاکی یاد می‌کنم، مرا نسزد چیزی بگویم که سزاوار من نیست. اگر آن را گفته باشم، بی‌گمان آن را دانسته‌ای. آنچه را که در ذات من است، می‌دانی، و آنچه را که در ذاتِ [مقدّس] توست نمی‌دانم. بی‌گمان تو خود دانای رازهای نهانی».

به جز خدا، معبود دیگری وجود ندارد:

﴿وَ إِلَـٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ لَّآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَـٰنُ الرَّحِيمُ﴾ [البقره ۱۶۳]

«و معبودتان، معبود یگانه است. معبودِ [راستینی] جز او نیست. بخشایندهٔ مهربان است».

﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَىُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَ لَا نَوْمٌ لَّهُ مَا فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِى الْأَرْضِ مَن ذَا

الَّذِی یَشْفَعُ عِندَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ یَعْلَمُ مَا بَیْنَ أَیْدِیهِمْ وَ مَا خَلْفَهُمْ وَ لَا یُحِیطُونَ بِشَیْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَآءَ وَسِعَ كُرْسِیُّهُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ لَا یَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَ هُوَ الْعَلِیُّ الْعَظِیمُ﴾ [البقره ۲۵۵]

«خداوند [است که] معبود راستینی جز او نیست. زنده [و] تدبیرگرِ [هستی] است. غنودگی و خوابی او را فرا نمی‌گیرد. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. چه کسی است که بدون حکم او در پیشگاهش شفاعت کند؟ گذشته و [حال و] آیندهٔ آنان را می‌داند و به چیزی از علم او جز به آنچه خود خواسته است، احاطه نمی‌یابند. کرسیِّ [فرمانروایی] او آسمانها و زمین را فراگرفته است و حفظ آن دو بر او گران نمی‌آید و او بلند مرتبهٔ بزرگ [قدر] است».

﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّومُ﴾ [آل عمران ۲]

«خدا [ست که] معبودی [راستینی] جز او نیست. زندهٔ پاینده است».

﴿إِنَّ هَـٰذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ وَ مَا مِنْ إِلَـٰهٍ إِلَّا اللَّهُ وَ إِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْعَزِیزُ الْحَكِیمُ﴾ [آل عمران ٦٢]

«حقّا که داستان راست همین است و معبود [راستینی] جز خدا نیست و به راستی خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿اللَّهُ لَا إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ لَیَجْمَعَنَّكُمْ إِلَیٰ یَوْمِ الْقِیَـٰمَةِ لَا رَیْبَ فِیهِ وَ مَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِیثاً﴾ [النساء ۸۷]

«خدا [است] که معبود [راستینی] جز او نیست. شما را در روز قیامت که شکی در آن نیست گرد خواهد آورد و چه کسی از خداوند راستگوتر است».

﴿یَـٰأَهْلَ الْكِتَـٰبِ لَا تَغْلُوا فِی دِینِكُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَی اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِیحُ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ أَلْقَاهَآ إِلَیٰ مَرْیَمَ وَ رُوحٌ مِّنْهُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَـٰثَةٌ انتَهُوا خَیْراً لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ سُبْحَـٰنَهُ أَن یَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِی السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِی الْأَرْضِ وَ كَفَیٰ بِاللَّهِ وَكِیلاً﴾ [النساء ۱۷۱]

«ای اهل کتاب، در دینتان غلوّ نکنید و دربارهٔ خداوند جز حقّ نگویید. جز این نیست که مسیح، عیسی بن مریم رسولِ خدا و کلمهٔ اوست. [که] آن را به [رحم] مریم افکند. و روحی از جانب اوست. پس به خداوند و رسولانش ایمان آورید. و مگویید [خدایان] سه کس‌اند. [از این گفته] باز آیید تا [آن] برایتان بهتر باشد. جز این نیست که خدا معبود یگانه است. از آن که فرزندی داشته باشد، پاک [و منزّه] است. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. و خداوند [به عنوان] کارساز بس است».

﴿لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِینَ قَالُوٓا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَـٰثَةٍ وَ مَا مِنْ إِلَـٰهٍ إِلَّآ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ وَ إِن لَّمْ یَنتَهُوا عَمَّا یَقُولُونَ

لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [المائده ۷۳]

«البتّه کسانی که گفتند: خداوند یکی از سه [اقنوم] است کافر شدند و هیچ معبود [راستینی] جز معبود یگانه نیست. و اگر از آنچه می‌گویند، باز نیایند، قطعاً به کافرانشان عذابی دردناک خواهد رسید».

﴿اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ [التغابن ۱۳]

«خداوند است که هیچ معبود [راستینی] جز او نیست و مؤمنان باید که بر خداوند توکّل کنند».

س- خداوند، پیامبران را برای چه هدفی می‌فرستد؟

ج- هدف از بعثت پیامبران، راهنمائی مردم به راه حق و اقامهٔ حجت الهی بر آنهاست:

﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ وَ أَنزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَـٰبَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَ مَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِن بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنَـٰتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَ اللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ [البقره ۲۱۳]

«مردم یک امّت (گروه) بودند، آنگاه خدا پیامبران را مژده‌آور و بیم دهنده برانگیخت و با آنان کتاب [آسمانی] را به راستی فرو فرستاد تا در آنچه در آن اختلاف دارند میان مردم حکم کند و جز کسانی که آن [کتاب] به آنان داده شد، پس از آن که نشانه‌های روشن به آنان رسید - [آن هم] از روی رشک در بین خود - در آن اختلاف نکردند. پس خداوند به حکم خود مؤمنان را به حقّی که در آن اختلاف کردند، رهنمون شد و خداوند هر که را بخواهد به راه راست هدایت می‌کند».

﴿رُّسُلاً مُّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزاً حَكِيماً﴾ [النساء ۱۶۵]

«رسولانی مژده‌آور و بیم کننده تا برای مردم پس از [ارسالِ] رسولان بر خداوند حجّتی [در میان] نباشد و خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿وَ مَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ فَمَنْ ءَامَنَ وَ أَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [الانعام ۴۸]

«و ما رسولان را جز مژده‌آور و بیم دهنده نمی‌فرستیم. پس هر کس که ایمان آورد و درستکاری کرد، نه بیمی بر آنان است و نه آنان اندوهگین می‌شوند».

﴿وَ مَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوٓا إِذْ جَآءَهُمُ الْهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَراً رَّسُولاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۹۴]

«و [چیزی] مردم را بازنداشت از آن که وقتی هدایت به سوی آنان آمد، این که ایمان آورند مگر آن که گفتند: آیا خداوند بشری را [به عنوانِ] رسول فرستاده است؟».

﴿وَ مَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ وَ يُجَـٰدِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَـٰطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَ اتَّخَذُوٓا ءَايَـٰتِي وَ مَآ أُنذِرُوا هُزُواً﴾ [الکهف ۵۶]

«و فرستادگان را مگر مژده‌آور و بیم دهنده نمی‌فرستیم. و کافران به باطل مجادله می‌کنند تا حقّ را با آن از جای برند و آیات مرا و آنچه را که به آن هشدار یافتند، به ریشخند گرفتند».

س- آیا بر کسانی که با پیامبران مخالفت می‌ورزند، عذاب الهی نازل می‌شود؟

ج- *آری:* ﴿وَ لَقَدْ جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَ هُمْ ظَـٰلِمُونَ﴾ [النحل ۱۱۳]

«و به راستی رسولی از خودشان به سوی آنان آمد و او را دروغگو انگاشتند و آنگاه در حالی که ستمکار بودند عذاب آنان را فرو گرفت».

﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَـٰهُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأَيَةً وَ مَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ﴾ [الشعراء ۱۳۹]

«پس او را دروغزن انگاشتند، در نتیجه آنان را هلاک ساختیم. که در این نشانه‌ای است و بیشترشان مؤمن نبودند».

﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ الظُّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ [الشعراء ۱۸۹]

«پس او را دروغزن انگاشتند و عذاب روزِ ابرِ سایه‌گستر آنان را فرو گرفت که آن عذابِ روزی سهمگین بود».

﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَـٰثِمِينَ﴾ [العنکبوت ۳۷]

«پس او را دروغزن انگاشتند، در نتیجه زلزله آنان را فرو گرفت و در سرایشان از پای در آمدند».

﴿وَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَ مَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَآ ءَاتَيْنَـٰهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ [سبا ۴۵]

«و کسانی که پیش از آنان بودند [وحيِ ما را] دروغ انگاشتند. و به یک دهم آنچه به آنان داده بودیم، نرسیده‌اند. آنگاه رسولانم را دروغزن انگاشتند، پس [بنگر] کیفر من چگونه بود؟».

﴿فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنبِهِمْ فَسَوَّاهَا﴾ [الشمس ۱۴]

«ولی دروغزنش خواندند و آن [ماده شتر] را پی کردند، و پروردگارشان به [سزای] گناهشان بر سرشان عذاب آورد و آنان را با خاک یکسان کرد».

سیرت النبی ﷺ

س- آخرین راهنمای بشریت کیست؟

ج- آخرین پیامبر خداوند، حضرت محمد ﷺ می‌باشند، که قائد و رهبر و راهنمای واجب الاتباع کافهٔ بشریت‌اند:

﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

[آل عمران ۳۱]

«بگو: اگر خدا را دوست می‌دارید، از من پیروی کنید تا خدا شما را دوست بدارد و گناهان شما را برایتان بیامرزد و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ لَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوٓا أَنفُسَهُمْ جَآءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَ اسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّاباً رَّحِيماً﴾ [النساء ۶۴]

«و هیچ رسولی نفرستادیم مگر برای آن که به حکم خدا [از او] فرمان برده شود. و اگر آنان چون بر خویشتن ستم کردند، به نزدت می‌آمدند و از خداوند آمرزش می‌خواستند و رسولِ [خدا نیز] برای آنان آمرزش می‌خواست، بی‌گمان خداوند را توبه‌پذیرِ مهربان می‌یافتند».

﴿قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِ وَ يُمِيتُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ كَلِمَـٰتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۸]

«بگو: ای مردم، من فرستادهٔ خداوند به سوی همهٔ شما هستم، کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست، معبود [راستینی] جز او نیست، زنده می‌کند و می‌میراند. پس به خداوند و رسول او، آن پیامبر درس ناخوانده‌ای که به خداوند و سخنان او ایمان دارد، ایمان آورید و از او پیروی کنید، باشد که راه یابید».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [الانبياء ۱۰۷]

«و تو را جز مایهٔ رحمت برای جهانیان نفرستاده‌ایم».

﴿لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً﴾

[الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَـٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيماً﴾ [الاحزاب ۴۰]

«محمّد (ص) پدر هیچ کس از مردان شما نیست، بلکه رسول خدا و خاتمِ پیامبران است و خداوند به همه چیز داناست».

زیرا ایشان، برای خیر و صلاح تمام دنیا کار و تلاش نمودند:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ وَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقره ۲۱]

«ای مردم، پروردگارتان را که شما و پیشینیانتان را آفریده است، بندگی کنید تا [از خشم خدا] ایمن مانید».

﴿قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّى رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِ وَ يُمِيتُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِى يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ كَلِمَـٰتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۸]

«بگو: ای مردم، من فرستادهٔ خداوند به سوی همهٔ شما هستم، کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست، معبود [راستینی] جز او نیست، زنده می‌کند و می‌میراند. پس به خداوند و رسول او، آن پیامبر درس ناخوانده‌ای که به خداوند و سخنان او ایمان دارد، ایمان آورید و از او پیروی کنید، باشد که راه یابید».

﴿قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِ وَ مَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَ مَآ أَنَا عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ﴾ [یونس ۱۰۸]

«بگو: ای مردم، حقّ (وحی راستین) از [سوی] پروردگارتان برای شما آمده است. پس هر کس که راه بیابید، فقط به [سود] خودش راه می‌یابد. و هر کس که گمراه شود، فقط به [زیان] خود گمراه می‌شود و من بر شما نگهبان نیستم».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [الانبیاء ۱۰۷]

«و تو را جز مایهٔ رحمت برای جهانیان نفرستاده‌ایم».

﴿قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَآ أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ [الحج ۴۹]

«بگو: ای مردم، جز این نیست که من برای شما هشدار دهنده‌ای آشکارم».

﴿یَـٰٓأَیُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَ أُنثَىٰ وَ جَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوباً وَ قَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات ۱۳]

«ای مردم، ما شما را از مرد و زنی آفریده‌ایم و شما را گروهها و قبیله‌هایی گردانده‌ایم تا همدیگر را بشناسید. گرامی‌ترینتان در نزد خداوند پرهیزگارترینتان است. بی‌گمان خداوند دانا [و] آگاه است».

برای مردم، راه هدایت را نشان دادند:

﴿تَبَارَكَ الَّذِى نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَـٰلَمِينَ نَذِيراً﴾ [الفرقان ۱]

«خجسته است کسی که «فرقان». را بر بنده‌اش نازل کرد تا برای جهانیان هشدار دهنده باشد».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِىُّ إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰكَ شَـٰهِداً وَ مُبَشِّراً وَ نَذِيراً﴾ [الاحزاب ۴۵]

«ای پیامبر، ما تو را گواه و مژده‌آور و بیم دهنده فرستادیم».

﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَـٰفِرِينَ وَ أَعَدَّ لَهُمْ سَعِيراً﴾ [الاحزاب ۶۴]

«بی‌گمان خداوند کافران را لعنت کرده است و برایشان آتشِ فروزان فراهم دیده است».

﴿وَ كَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحاً مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنتَ تَدْرِى مَا الْكِتَـٰبُ وَ لَا الْإِيمَـٰنُ وَلَـٰكِن جَعَلْنَـٰهُ نُوراً نَّهْدِى بِهِ مَن نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا وَ إِنَّكَ لَتَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ [الشوری ۵۲]

«و همچنین [قرآن را به مثابهٔ] روحی از کلام خود به تو وحی کردیم. نمی‌دانستی که کتاب و ایمان چیست. ولی آن [وحی] را نوری گردانده‌ایم، با آن هر کس از بندگانمان را که می‌خواهیم هدایت می‌کنیم. و بی‌گمان تو به راه راست هدایت می‌کنی».

به ایشان، نظام زندگی جاودانی را به ارمغان آوردند:

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِىٓ أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ بَيِّنَـٰتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَ الْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَ مَن كَانَ مَرِيضاً أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَ لَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَ لِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [البقره ۱۸۵]

«ماهِ رمضان [ماهی است] که قرآن در آن [ماه] رهنمای مردم و [در بردارندهٔ] آیه‌هایی روشن از هدایت و [معیارِ] تشخیص حق از باطل فرو فرستاده شده است. پس هر کس از شما که [آن] ماه را [در حضر] دریابد، باید که آن را روزه بدارد و اگر کسی بیمار یا مسافر باشد، باید به تعداد آن از روزهای دیگر [روزه بگیرد] خداوند در حقّ شما آسانی می‌خواهد و در حقّ شما دشواری نمی‌خواهد و تا شمارِ [روزه] را کامل

کنید و خداوند را به پاس آن که هدایتتان کرد، بزرگ بدارید، و باشد که سپاس بگذارید».

﴿يَـٰأَيُّهَا النَّاس قَدْ جَآءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَ شِفَآءٌ لِّمَا فِى الصُّدُورِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾

[يونس ۵۷]

«ای مردم، از [سوی] پروردگارتان پندی [برای] شما آمده است و شفایی برای آن [دردی] که در سینه‌هاست و رهنمود و بخشایشی برای مؤمنان».

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَـٰفِظُونَ﴾ [الحجر ۹]

«بی‌گمان ما قرآن را فرو فرستاده‌ایم و به راستی ما نگهبان آن هستیم».

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [ص ۸۷]

«این قرآن جز پندی برای جهانیان نیست».

و به گونهٔ عملی اجتماع شایسته و صالحی را تأسیس نمودند:

﴿وَ كَذَٰلِكَ جَعَلْنَـٰكُمْ أُمَّةً وَسَطاً لِّتَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيداً وَ مَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِى كُنتَ عَلَيهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَ إِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَـٰنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

[البقره ۱۴۳]

«و همچنین شما را امّتی میانه [برگزیده] گردانیده‌ایم تا بر مردم گواه باشید و [نیز] تا رسولِ [خدا] بر شما گواه باشد و قبله‌ای را که پیرو آن بودی [فرو] ننهادیم، مگر برای آن که کسی را که از رسولِ [خدا] پیروی می‌کند از کسی که از عقیده‌اش برمی‌گردد معلوم بداریم. و به راستی آن - جز بر کسانی که خدا آنان را هدایت کرده است - دشوار است. [و] خداوند [نمی‌خواهد] ایمانتان را از بین ببرد. بی‌گمان خداوند به مردم رئوف [و] مهربان است».

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْكِتَـٰبِ لَكَانَ خَيْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَكْثَرُهُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [آل عمران ۱۱۰]

«شما بهترین امّتی هستید که برای مردم پدید آورده شده است، [که] به کار شایسته فرمان می‌دهید و از کار ناشایست باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید. و اگر اهل کتاب ایمان می‌آوردند، برای آنان بهتر بود. برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان بدکارند».

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً

مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوٰناً سِيمَاهُمْ فِی وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذٰلِکَ مَثَلُهُمْ فِی التَّوْرٰاةِ وَ مَثَلُهُمْ فِی الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْئَهُ فَـَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمًا﴾ [الفتح ۲۹]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

س- شناخت تفصیلی آن حضرت ﷺ چگونه میسر است؟

ج- درست از آن لحظهٔ مبارکی که خداوند عظیم الشأن حکم خویش را مبنی بر محفوظ بودنم تا قیامت صادر فرمود، من در ضمن آیاتم، سیرت پاک حامل بزرگوارم را برای همیشه محفوظ گردانیده‌ام:

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَـٰفِظُونَ﴾ [الحجر ۹]

«بی‌گمان ما قرآن را فرو فرستاده‌ایم و به راستی ما نگهبان آن هستیم».

﴿بَلْ هُوَ ءَايَـٰتٌ بَيِّنَـٰتٌ فِی صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَ مَا يَجْحَدُ بِـَايَـٰتِنَآ إِلَّا الظَّـٰلِمُونَ﴾

[العنکبوت ۴۹]

«بلکه آن [قرآن] در دلِ دانش یافتگان آیاتی روشن است و جز ستمکاران آیات ما را انکار نمی‌کنند».

﴿إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَ قُرْءَانَهُ﴾ [القیامه ۱۷]

«جمعش و [آسان ساختنِ] خواندنش بر [عهدهٔ] ماست».

آشنایی با آن حضرت ﷺ و دوران آغازین زندگی

نام گرامی ایشان محمد ﷺ است:

﴿وَ مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَ فَإِيْن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَ مَن يَنقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئاً وَ سَيَجْزِى اللَّهُ الشَّكِرِينَ﴾ [آل عمران ۱۴۴]

«و محمّد جز رسولِ [خدا] نیست [که] به راستی پیش از او رسولانی بوده‌اند. آیا اگر بمیرد یا کشته شود، از آیین خود برمی‌گردید؟ و هر کس از آیین خود برگردد، [در حقیقت] هیچ زیانی به خداوند نمی‌رساند و خداوند به شکر گزاران پاداش خواهد داد».

﴿وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ ءَامَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ أَصْلَحَ بَالَهُمْ﴾ [محمد ۲]

«و کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کردند و به آنچه بر محمّد (ص) فرو فرستاده شده - که آن از سوی پروردگارشان حقّ است - ایمان آوردند، [خداوند] گناهانشان را از آنان زدود و کار و بارشان را به صلاح آورد».

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَٰناً سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِکَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْـَٔهُ فَـَٔازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمًا﴾ [الفتح ۲۹]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که

ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

ایشان بندهٔ خدا و رسول او، و آخرین پیامبران‌اند:

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [آل عمران ۱۶۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسولی برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

﴿يَـٰأَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ وَ إِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسالَتَهُ وَ اللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَـٰفِرِينَ﴾ [المائده ٦٧]

«ای رسول، برسان آنچه را که از [جانب] پروردگارت به سوی تو فرو فرستاده شده است و اگر [این کار را] نکنی، رسالتش را نرسانده‌ای. و خداوند تو را از [شرّ] مردم حفظ می‌کند. خداوند گروه کافران را هدایت نمی‌کند».

﴿سُبْحَـٰنَ الَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِى بَـٰرَكْنَا حَوْلَهُ لِنرِيَهُ مِنْ ءَايَـٰتِنَآ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [بنی‌اسرائیل ۱]

«پاک [و منزه] است کسی که شبی بنده‌اش را از مسجدالحرام به مسجدالاقصی‌ای که در پیرامونش برکت نهاده‌ایم، بُرد تا از نشانه‌های خود به او بنمایانیم، اوست که شنوای بیناست».

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَ ناً سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَ ٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَ مَثَلُهُمْ فِى الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْئَهُ فَـَٔازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمَا﴾ [الفتح ۲۹]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد

کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

﴿فَأَوْحَىٰٓ إِلَىٰ عَبْدِهِۦ مَآ أَوْحَىٰ﴾ [النجم ۱۰]

«سپس به بندهٔ او (خدا) آنچه را که باید می‌رساند، رساند».

﴿هُوَ الَّذِى يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِۦٓ ءَايَـٰتٍۭ بَيِّنَـٰتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَـٰتِ إِلَى النُّورِ وَ إِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ [الحدید ۹]

«اوست کسی که بر بنده‌اش آیه‌های روشن نازل می‌کند تا شما را از تاریکیها به نور باز برد. و به یقین خداوند در حقّ شما بخشنده [و] مهربان است».

﴿مَّآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةًۢ بَيْنَ الْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ وَ مَآ ءَاتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الحشر ۷]

«آنچه خداوند از [اموال] اهلِ آبادیها بر رسولش ارزانی داشت، خاصّ خداوند و رسول و خویشاوندانِ [پیامبر] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است. تا بین توانگرانتان دستگردان نباشد. و آنچه که رسولِ [خدا] به شما بدهد، آن را بگیرید. و از آنچه که شما را از آن باز دارد، باز آیید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

﴿وَ أَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَداً﴾ [الجن ۱۹]

«و آن که چون بندهٔ خداوند باز ایستاد تا او را به [نیایش] بخواند، نزدیک بود که [جنّیان] از ازدحام بر او فرو افتند».

ایشان در شهر عربی مکه ولادت یافتند:

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِى بِبَكَّةَ مُبَارَكاً وَ هُدًى لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [آل عمران ۹٦]

«نخستین خانه‌ای که برای [زیارت] مردم مقرّر شد، آن است که در مکّه، پر برکت و رهنما برای جهانیان است».

﴿وَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَـٰذَا الْبَلَدَ ءَامِناً وَ اجْنُبْنِى وَ بَنِىَّ أَن نَّعْبُدَ الْأَصْنَامَ﴾ [ابراهیم ۳۵]

«و چون ابراهیم گفت: پروردگارا، این سرزمین را امن [و امان] قرار ده و مرا و فرزندانم را از آن که بتان را

بندگی کنیم، دور بدار».

﴿وَ كَذٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ قُرْءَاناً عَرَبِيًّا لِّتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ تُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِى الْجَنَّةِ وَ فَرِيقٌ فِى السَّعِيرِ﴾ [الشوری ۷]

«و بدینسان قرآنی عربی به تو وحی کردیم تا مردمِ امّالقری [مکّهٔ مکرّمه] و کسانی را که پیرامونش هستند هشدار دهی و از روزِ محشر که شکی در آن نیست برحذر داری. گروهی در بهشت و گروهی [دیگر] در دوزخ خواهند بود».

﴿وَ هَـٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ﴾ [التین ۳]

«و سوگند به این شهر ایمن».

﴿وَ أَنت حِلٌّ بِهَـٰذَا الْبَلَدِ﴾ [البلد ۲]

«و حال آن که تو در این شهر جای داری».

پیش از ولادت‌شان پدرشان وفات یافته بود:

﴿أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيماً فَـَٔاوَىٰ﴾ [الضحی ٦]

«آیا تو را یتیم نیافت و جای داد؟».

ایشان از سلالهٔ عرب بودند، و زبان مادری‌شان عربی بود:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِىَّ الْأُمِّىَّ الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَ الْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَـٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَـٰئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾ قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّى رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْىِ وَ يُمِيتُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِىِّ الْأُمِّىِّ الَّذِى يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ كَلِمَـٰتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾﴾ [الاعراف ۱۵۸-۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و

قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند (۱۵۷) بگو: ای مردم، من فرستادهٔ خداوند به سوی همهٔ شما هستم، کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست، معبود [راستینی] جز او نیست، زنده می‌کند و می‌میراند. پس به خداوند و رسول او، آن پیامبر درس ناخوانده‌ای که به خداوند و سخنان او ایمان دارد، ایمان آورید و از او پیروی کنید، باشد که راه یابید (۱۵۸) ».

﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَـٰهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَ تُنذِرَ بِهِ قَوْماً لُّدًّا﴾ [مریم ۹۷]

«پس جز این نیست که آن [قرآن را] به زبانت آسان نمودیم تا پرهیزگاران را با آن نوید و گروه ستیزه‌جویان را با آن هشدار دهی».

﴿وَ كَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ قُرْءَاناً عَرَبِيًّا لِّتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ تُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَ فَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ﴾ [الشوری ۷]

«و بدینسان قرآنی عربی به تو وحی کردیم تا مردمِ امّ‌القری [مکّهٔ مکرّمه] و کسانی را که پیرامونش هستند هشدار دهی و از روزِ محشر که شکی در آن نیست برحذر داری. گروهی در بهشت و گروهی [دیگر] در دوزخ خواهند بود».

﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَـٰهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ [الدخان ۵۸]

«پس جز این نیست که آن [قرآن] را به زبانت آسان گرداندیم، باشد که پند پذیرند».

﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [الجمعه ۲]

«اوست کسی که در میان درس ناخواندگان رسولی از خود آنان برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و آنان را پاک می‌دارد. و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و به راستی پیش از این در گمراهی آشکار بودند».

سلسلهٔ نسب‌شان به حضرات ابراهیم و اسماعیل (علیهم‌السلام) می‌پیوندد:

﴿رَبَّنَا وَ اجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَ مِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَ أَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَ تُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ [البقره ۱۲۸]

«پروردگارا، ما را فرمانبردارت بگردان و از فرزندانمان [نیز] امّتی فرمانبردارِ خود [قرار ده] و شیوهٔ پرستش‌مان را به ما بنما و ما را ببخشای. حقّا تویی که توبه‌پذیرِ مهربانی».

﴿رَبَّنَا وَ ابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيهِمْ ءَايَـٰتِکَ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْکِتَـٰبَ وَ الْحِکْمَةَ وَ يُزَکِّيهِمْ إِنَّکَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَکِيمُ﴾ [البقره ۱۲۹]

«پروردگارا، و از میان آنان [آنچنان] رسولی از خودشان برانگیز که آیه‌هایت را برایشان می‌خوانـد و بـه آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و آنان را پاک می‌دارد. بی‌گمان تویی پیروزمندِ فرزانه».

ایشان اُمّی و درس نخوانده بودند. از این رو، خواندن و نوشتن را نمی‌دانستند:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَکْتُوباً عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَ الْأِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنکَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَـٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَـٰئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتِي کَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِيَ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿۱۵۷﴾ قُلْ يَـٰأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْکُمْ جَمِيعاً الَّذِي لَهُ مُلْکُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِ وَ يُمِيتُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ کَلِمَـٰتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّکُمْ تَهْتَدُونَ ﴿۱۵۸﴾﴾ [الاعراف ۱۵۸-۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند ﴿۱۵۷﴾ بگو: ای مردم، من فرستادهٔ خداوند به سوی همهٔ شما هستم، کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست، معبود [راستینی] جز او نیست، زنده می‌کند و می‌میراند. پس به خداوند و رسول او، آن پیامبر درس ناخوانده‌ای که به خداوند و سخنان او ایمان دارد، ایمان آورید و از او پیروی کنید، باشد که راه یابید ﴿۱۵۸﴾».

﴿وَ مَا کُنتَ تَتْلُوا مِن قَبْلِهِ مِن کِتَـٰبٍ وَ لَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِکَ إِذاً لَّارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ﴾ [العنکبوت ۴۸]

«و پیش از [نزول] آن نمی‌توانستی هیچ کتابی را بخوانی و آن [کتاب] را به دستِ خویش بنویسی، چه آنگاه بد اندیشان در شک می‌افتادند».

﴿هُوَ الَّذِی بَعَثَ فِی الْأُمِّیِّینَ رَسُولاً مِّنْهُمْ یَتْلُوا عَلَیْهِمْ ءَایَـٰتِهِ وَ یُزَکِّیهِمْ وَ یُعَلِّمُهُمُ الْکِتَـٰبَ وَ الْحِکْمَةَ وَ إِن کَانُوا مِن قَبْلُ لَفِی ضَلَـٰلٍ مُّبِینٍ﴾ [الجمعه ۲]

«اوست کسی که در میان درس ناخواندگان رسولی از خود آنان برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و آنان را پاک می‌دارد. و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و به راستی پیش از این در گمراهی آشکار بودند».

مراحل آغازین زندگی خویش را با تنگدستی گذراندند، هر چند در مراحل بعدی در وضع زندگی ایشان گشایشی پدید آمد:

﴿وَ وَجَدَکَ عَآئِلاً فَأَغْنَیٰ﴾ [الضحی ۸]

«و تو را سرگشته یافت، پس هدایت کرد؟».

بعثت

ایشان از جوانی در جستجوی هدایت بودند:

﴿وَ وَجَدَکَ ضَآلاًّ فَهَدَیٰ﴾ [الضحی ۷]

«و تو را تنگدست یافت و توانگر ساخت».

همان بود که خداوند، ایشان را به شرف رسالت و پیامبری مشرف ساخت و نزولم بر ایشان آغاز گردید:

(وَ هَـٰذَا کِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ مُبَارَکٌ مُّصَدِّقُ الَّذِی بَیْنَ یَدَیْهِ وَ لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَیٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ الَّذِینَ وَ یُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَةِ یُؤْمِنُونَ بِهِ وَ هُمْ عَلَیٰ صَلَاتِهِمْ یُحَافِظُونَ) [الانعام ۹۲]

«و این [قرآن] کتابی است خجسته که آن را نازل کرده‌ایم، آنچه را که پیش از آن [از کتابهای آسمانی] بوده است تصدیق می‌کند. و تا اهالی مکه و کسانی را که در پیرامونش ساکنند، بیم دهی و کسانی که به آخرت ایمان می‌آورند به آن [نیز] ایمان می‌آورند و آنان بر نمازشان پایبندند».

﴿أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَباً أَنْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ النَّاسَ وَ بَشِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَـٰفِرُونَ إِنَّ هَـٰذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ [یونس ۲]

«آیا برای مردم [جای] شگفتی است که به مردی از آنان وحی کرده‌ایم [با این پیام] که: مردم را هشدار ده و مؤمنان را مژده ده که نزد پروردگارشان پیشینهٔ راستین دارند. کافران گفتند: این [شخص] جادوگری آشکار است».

﴿وَ بِالْحَقِّ أَنزَلْنَـٰهُ وَ بِالْحَقِّ نَزَلَ وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا مُبَشِّراً وَ نَذِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۰۵]

«و آن را به حقّ فرستادیم و به حق فرود آمده است. و تو را جز مژده دهنده و بیم دهنده نفرستاده‌ایم».

﴿تَبَارَكَ الَّذِى نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَـٰلَمِينَ نَذِيراً﴾ [الفرقان ۱]

«خجسته است کسی که «فرقان». را بر بنده‌اش نازل کرد تا برای جهانیان هشدار دهنده باشد».

﴿وَ كَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ قُرْءَاناً عَرَبِيًّا لِّتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ تُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِى الْجَنَّةِ وَ فَرِيقٌ فِى السَّعِيرِ﴾ [الشوری ۷]

«و بدینسان قرآنی عربی به تو وحی کردیم تا مردمِ امّ‌القری [مکّهٔ مکرّمه] و کسانی را که پیرامونش هستند هشدار دهی و از روزِ محشر که شکی در آن نیست برحذر داری. گروهی در بهشت و گروهی [دیگر] در دوزخ خواهند بود».

ایشان، در ابتدا برای حفظم، از مقداری شتاب کار می‌گرفتند، اما خدای تعالی ایشان را از این کار منع نمود و در مورد محفوظ بودنم به ایشان کاملاً اطمینان داد:

﴿فَتَعَـٰلَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَ لَا تَعْجَلْ بِالْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَ قُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْماً﴾ [طه ۱۱۴]

«پس خداوند، فرمانروای راستین بزرگ و برتر است. و در [خواندنِ] قرآن پیش از آن که وحیِ آن بر تو انجام پذیرد، شتاب مکن. و بگو: پروردگارا، به من دانشی بیفزای».

در مورد آمدن و نبوت‌شان، در تورات و انجیل و به صورت بشارت‌های حضرت عیسی رضی الله عنه پیشگوئی‌هایی از پیش موجود بود:

﴿رَبَّنَا وَ ابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيهِمْ ءَايَـٰتِكَ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [البقره ۱۲۹]

«پروردگارا، و از میان آنان [آنچنان] رسولی از خودشان برانگیز که آیه‌هایت را برایشان می‌خوانـد و بـه آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و آنان را پاک می‌دارد. بی‌گمان تویی پیروزمندِ فرزانه».

﴿كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِّنكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِنَا وَ يُزَكِّيكُمْ وَ يُعَلِّمُكُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۵۱]

«چنان که [در میانِ] شما رسولی از خودتان برانگیختیم که آیه‌های ما را بر شما می‌خوانَد و شما را پاک می‌گرداند و به شما کتاب و حکمت می‌آموزد و [نیز] آنچه را که نمی‌توانستید بدانید بـه شـما آمـوزش می‌دهد».

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّـيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [آل‌عمران ۱۶۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسـولی بـرانگـیخت کـه آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِىَّ الْأُمِّىَّ الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَ الْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَـٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْـخَبَـٰئِثَ وَ يَـضَعُ عَـنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِىَ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] نـاپسند بـاز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند کـه رستگارند».

﴿وَ إِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَـٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّى رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ التَّوْرَاةِ

وَ مُبَشِّرَا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِن بَعْدِى اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَآءَهُم بِالْبَيِّنَـٰتِ قَالُوا هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾

[الصف ٦]

«و چنین بود که عیسی بن مریم گفت: ای بنی‌اسرائیل، من فرستادهٔ خداوند به سوی شما هستم، تصدیق کنندهٔ آنچه از تورات که پیش روی من است و مژده دهنده به رسولی که پس از من می‌آید که نامش «احمد». است. پس چون با معجزه‌ها به سوی آنان آمد، گفتند: این جادویی آشکار است».

﴿هُوَ الَّذِى بَعَثَ فِى الْأُمِّيِّينَ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّـيهِمْ وَ يُـعَلِّمُهُمُ الْكِـتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [الجمعه ٢]

«اوست کسی که در میان درس ناخواندگان رسولی از خود آنان برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و آنان را پاک می‌دارد. و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و به راستی پیش از این در گمراهی آشکار بودند».

بعثت آن حضرت ﷺ پس از یک دورهٔ طولانی قطع شدن سلسلهٔ آمدن پیامبران (فترت) پدید آمد: ﴿يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَن تَقُولُوا مَا جَآءَنَا مِن بَشِيرٍ وَ لَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَآءَكُم بَشِيرٌ وَ نَذِيرٌ وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ [المائده ١٩]

«ای اهل کتاب، رسولِ ما به سوی شما آمده است که پس از [انقطاع وحی] و فترت رسولان برای شما [حقایق را] روشن می‌سازد تا نگویید: مژده‌آور و بیم دهنده‌ای به سوی ما نیامد. آری مژده‌آور و بیم دهنده‌ای برایتان آمد. و خداوند بر هر کاری تواناست».

وظایف و مسئولیت‌های ایشان:

ایشان به عنوان رسول خدا وظایف زیر را به دوش داشتند:

۱- بر مردم آیات الهی را خواندن و شنواندن:

﴿كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِّنكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِنَا وَ يُزَكِّيكُمْ وَ يُعَلِّمُكُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ١٥١]

«چنان که [در میانِ] شما رسولی از خودتان برانگیختیم که آیه‌های ما را بر شما می‌خوانَد و شما را پاک

می‌گرداند و به شما کتاب و حکمت می‌آموزد و [نیز] آنچه را که نمی‌توانستید بدانید بـه شـما آمـوزش می‌دهد».

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّـيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [آل عمران ۱۶۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسولی بـرانگـیخت کـه آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

﴿وَ أَنْ أَتْلُوَا الْقُرْءَانَ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِ وَ مَن ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَآ أَنَا مِنَ الْمُنذِرِينَ﴾ [النمل ۹۲]

«و آن که قرآن را بخوانم. پس هر کس که راه یابد جز این نیست که به [سود] خودش راه می‌یابد و هر کس که گمراه شود، بگو: من فقط از هشدار دهندگانم».

﴿هُوَ الَّذِى بَعَثَ فِى الْأُمِّيِّينَ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّـيهِمْ وَ يُـعَلِّمُهُمُ الْكِـتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [الجمعه ۲]

«اوست کسی که در میان درس ناخواندگان رسولی از خود آنان برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و آنان را پاک می‌دارد. و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و به راستی پیش از این در گمراهی آشکـار بودند».

﴿رَّسُولاً يَتْلُوا عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِ اللَّهِ مُبَيِّنَـٰتٍ لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنَ الظُّلُمَـٰتِ إِلَى النُّورِ وَ مَن يُؤْمِن بِاللَّهِ وَ يَعْمَلْ صَـٰلِحاً يُدْخِلْهُ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَداً قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقاً﴾ [الطلاق ۱۱]

«[و هم] رسولی که آیاتِ خدا را به روشنی برایتان می‌خواند تا آنان را که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند از تاریکیها به سوی نور برآورد. و کسی که به خداوند ایمان آورد و کـارِ شـایسته انـجام دهـد [خداوند] او را به باغهایی که از فرو دستش جویباران روان است، در خـواهـد آورد کـه هـمیشه در آن جاودانه‌اند. به راستی خداوند رزق و روزیِ او را نیک گردانده است».

۲ - تزکیهٔ نفس مسلمانان را عملی ساختن و دلها و روانهای‌شان را پاک کردن:

﴿كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِّنكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِنَا وَ يُزَكِّيكُمْ وَ يُعَلِّمُكُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۵۱]

«چنان که [در میانِ] شما رسولی از خودتان برانگیختیم که آیه‌های ما را بر شما می‌خوانَد و شما را پاک می‌گرداند و به شما کتاب و حکمت می‌آموزد و [نیز] آنچه را که نمی‌توانستید بدانید بـه شـما آمـوزش می‌دهد».

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [آل عمران ۱٦۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسـولی بـرانگـیخت کـه آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

﴿هُوَ الَّذِى بَعَثَ فِى الْأُمِّيِّينَ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [الجمعه ۲]

«اوست کسی که در میان درس ناخواندگان رسولی از خود آنان برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و آنان را پاک می‌دارد. و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و به راستی پیش از این در گمراهی آشکار بودند».

۳- ***کتاب الهی را به آنان آموزاندن و احکام آن را برایشان تفهیم کردن:***

﴿كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِّنكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِنَا وَ يُزَكِّيكُمْ وَ يُعَلِّمُكُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۵۱]

«چنان که [در میانِ] شما رسولی از خودتان برانگیختیم که آیه‌های ما را بر شما می‌خوانَد و شما را پاک می‌گرداند و به شما کتاب و حکمت می‌آموزد و [نیز] آنچه را که نمی‌توانستید بدانید بـه شـما آمـوزش می‌دهد».

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [آل عمران ۱٦۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسـولی بـرانگـیخت کـه

آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

﴿هُوَ الَّذِی بَعَثَ فِی الْأُمِّیِّینَ رَسُولاً مِّنْهُمْ یَتْلُوا عَلَیْهِمْ ءَایَـٰتِهِ وَ یُزَکِّیهِمْ وَ یُعَلِّمُهُمُ الْکِتَـٰبَ وَ الْحِکْمَةَ وَ إِن کَانُوا مِن قَبْلُ لَفِی ضَلَـٰلٍ مُّبِینٍ﴾ [الجمعه ۲]

«اوست کسی که در میان درس ناخواندگان رسولی از خود آنان برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و آنان را پاک می‌دارد. و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و به راستی پیش از این در گمراهی آشکار بودند».

۴- *آگاه کردنشان از حکمت و بینش قرآنی:*

﴿کَمَآ أَرْسَلْنَا فِیکُمْ رَسُولاً مِّنکُمْ یَتْلُوا عَلَیْکُمْ ءَایَـٰتِنَا وَ یُزَکِّیکُمْ وَ یُعَلِّمُکُمُ الْکِتَـٰبَ وَ الْحِکْمَةَ وَ یُعَلِّمُکُم مَّا لَمْ تَکُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۵۱]

«چنان که [در میانِ] شما رسولی از خودتان برانگیختیم که آیه‌های ما را بر شما می‌خوانَد و شما را پاک می‌گرداند و به شما کتاب و حکمت می‌آموزد و [نیز] آنچه را که نمی‌توانستید بدانید بـه شـما آمـوزش می‌دهد».

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِینَ إِذْ بَعَثَ فِیهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ یَتْلُوا عَلَیْهِمْ ءَایَـٰتِهِ وَ یُزَکِّیهِمْ وَ یُعَلِّمُهُمُ الْکِتَـٰبَ وَ الْحِکْمَةَ وَ إِن کَانُوا مِن قَبْلُ لَفِی ضَلَـٰلٍ مُّبِینٍ﴾ [آل عمران ۱۶۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسـولی بـرانگیخت کـه آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

﴿هُوَ الَّذِی بَعَثَ فِی الْأُمِّیِّینَ رَسُولاً مِّنْهُمْ یَتْلُوا عَلَیْهِمْ ءَایَـٰتِهِ وَ یُزَکِّیهِمْ وَ یُعَلِّمُهُمُ الْکِتَـٰبَ وَ الْحِکْمَةَ وَ إِن کَانُوا مِن قَبْلُ لَفِی ضَلَـٰلٍ مُّبِینٍ﴾ [الجمعه ۲]

«اوست کسی که در میان درس ناخواندگان رسولی از خود آنان برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و آنان را پاک می‌دارد. و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و به راستی پیش از این در گمراهی آشکار بودند».

۵- تشریح و تفسیر کردن من:

﴿كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِّنكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِنَا وَ يُزَكِّيكُمْ وَ يُعَلِّمُكُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۵۱]

«چنان که [در میانِ] شما رسولی از خودتان برانگیختیم که آیه‌های ما را بر شما می‌خوانَد و شما را پاک می‌گرداند و به شما کتاب و حکمت می‌آموزد و [نیز] آنچه را که نمی‌توانستید بدانید به شما آموزش می‌دهد».

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [آل عمران ۱۶۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسولی برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

﴿بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ الزُّبُرِ وَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [النحل ۴۴]

«[آنان را] با دلایل و کتابها [فرستادیم] و به تو قرآن نازل کردیم تا برای مردم روشن سازی آنچه را که بر آنان فرو فرستاده شده است و باشد که اندیشه کنند».

﴿وَ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الاكِتَـٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى اخْتَلَفُوا فِيهِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [النحل ٦۴]

«و کتاب را بر تو فرو نفرستادیم مگر [از آن روی] تا آنچه را که در آن اختلاف ورزیدند، برایشان روشن سازی و [نیز برای] راهنمایی و بخشایش برای گروهی که ایمان می‌آورند».

﴿هُوَ الَّذِى بَعَثَ فِى الْأُمِّيِّينَ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [الجمعه ۲]

«اوست کسی که در میان درس ناخواندگان رسولی از خود آنان برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و آنان را پاک می‌دارد. و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و به راستی پیش از این در گمراهی آشکار بودند».

۶- برای راهنمائی زندگی انسانی، یک نمونه و الگوی عملی عرضه نمودن:

﴿لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً﴾

[الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

﴿مَّآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ وَ مَآ ءَاتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الحشر ۷]

«آنچه خداوند از [اموال] اهلِ آبادیها بر رسولش ارزانی داشت، خاصّ خداوند و رسول و خویشاوندانِ [پیامبر] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است. تا بین توانگرانتان دستگردان نباشد. و آنچه که رسولِ [خدا] به شما بدهد، آن را بگیرید. و از آنچه که شما را از آن باز دارد، باز آیید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

۷- در مورد اصول دین، توضیح نمودن تمام اختلافاتی که در امت‌های پیشین وجود داشته، و در این راستا، آن را از تمام آفریده‌ها جدا کردن، درگیری و کشمکش‌ها را از میان بردن، پرده‌های گمراهی را زدودن و راه هدایت را روشن ساختن:

﴿يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيراً مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَـٰبِ وَ يَعْفُوا عَن كَثِيرٍ قَدْ جَآءَكُم مِّنَ اللَّهِ نُورٌ وَ كِتَـٰبٌ مُّبِينٌ﴾ ﴿۱۵﴾ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَـٰمِ وَ يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَـٰتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَ يَهْدِيهِمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿۱۶﴾

«ای اهل کتاب، رسول ما به سوی شما آمده است که بسیاری از آنچه از کتاب [آسمانی] را که نهان می‌داشتید، برای شما روشن می‌سازد و از [کوتاهی‌های] بسیاری در می‌گذرد. به راستی از [جانب] خدا برای شما نور و کتابی روشن آمده است ﴿۱۵﴾ خداوند با آن کسی را که خشنودی او را بجوید به راههای نجات هدایت می‌کند و آنان را به توفیق خود از تاریکیها به سوی نور بیرون می‌برد و آنان را به راه راست هدایت می‌کند ﴿۱۶﴾ ».

﴿تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَـٰنُ أَعْمَـٰلَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَ لَهُمْ عَذَابٌ

أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ وَ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الاكِتَـٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى اخْتَلَفُوا فِيهِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ ﴿٦٤﴾ [النحل ۶۴-۶۳]

«سوگند به خداوند که به سوی امتهایی پیش از تو [پیامبرانی] فرستادیم. آنگاه شیطان کارهایشان را برای آنها آراست و امروز همو یاورشان است و آنان عذابی دردناک [در پیش] دارند ﴿٦٣﴾ و کتاب را بر تو فرو نفرستادیم مگر [از آن روی] تا آنچه را که در آن اختلاف ورزیدند، برایشان روشن سازی و [نیز برای] راهنمایی و بخشایش برای گروهی که ایمان می‌آورند ﴿٦٤﴾».

۸- در دنیا به عنوان *شاهد فکری و عملی حق بودن:*

﴿وَ كَذَٰلِكَ جَعَلْنَـٰكُمْ أُمَّةً وَسَطاً لِّتَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيداً وَ مَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِى كُنتَ عَلَيْهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَ إِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَـٰنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

[البقره ۱۴۳]

«و همچنین شما را امّتی میانه [برگزیده] گردانیده‌ایم تا بر مردم گواه باشید و [نیز] تا رسولِ [خدا] بر شما گواه باشد و قبله‌ای را که پیرو آن بودی [فرو] ننهادیم، مگر برای آن که کسی را که از رسولِ [خدا] پیروی می‌کند از کسی که از عقیده‌اش برمی‌گردد معلوم بداریم. و به راستی آن - جز بر کسانی که خدا آنان را هدایت کرده است - دشوار است. [و] خداوند [نمی‌خواهد] ایمانتان را از بین ببرد. بی‌گمان خداوند به مردم رئوف [و] مهربان است».

﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَ جِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَـٰٓؤُلَآءِ شَهِيداً﴾ [النساء ۴۱]

«پس [حالتشان] چگونه است، آنگاه که از هر امّتی گواهی [در میان] آوریم و تو را بر این امت گواه بیاوریم».

﴿وَ يَوْمَ نَبْعَثُ فِى كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيداً عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَ جِئْنَا بِكَ شَهِيداً عَلَىٰ هَـٰٓؤُلَآءِ وَ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَـٰبَ تِبْيَـٰناً لِّكُلِّ شَىْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل ۸۹]

«و روزی که در [میان] هر امّتی گواهی از خودشان بر آنان برانگیزیم و تو را بر این [کافران] گواه آریم. و بر تو کتاب [آسمانی] برای روشن ساختن هر چیزی و راه نمودن و رحمت و مژده دادنِ مسلمانان نازل کردیم».

﴿وَ جٰهِدُوا فِی اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِی الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرٰهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَ فِی هٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَ ءَاتُوا الزَّكٰوةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللّٰهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ﴾

[الحج ۷۸]

«و در [راه] خدا چنانکه سزاوار جهاد کردن [در راه] اوست، جهاد کنید. او شما را برگزیده است و در دین برای شما هیچ محظوری قرار نداده است. آیین نیایتان ابراهیم، را [برای شما تشریع کرده است] او شما را پیش از این و در این [قرآن نیز] مسلمان نام نهاده تا رسولِ [او] بر شما گواه باشد و [شما نیز] بر مردم گواه باشید. پس نماز را برپای دارید و زکات بپردازید و به خداوند پناه برید. او مولای شماست نیک مولای و نیک مددکاری است».

۹- مردم را از وابستگی به غیر خدا، آزاد کردن، و آنان را از قید رسم و رواجهای نادرست رهانیدن، و مرزبندی دوستی را میان حلال و حرام برقرار کردن:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِىَّ الْأُمِّىَّ الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِی التَّوْرٰاةِ وَ الْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنكرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبٰئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلٰلَ الَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُ أُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند».

۱۰- مردم را به کارهای نیک امر کردن و از کارهای زشت باز داشتن:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِىَّ الْأُمِّىَّ الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِی التَّوْرٰاةِ وَ الْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنكرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبٰئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ

إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتِی کَانَتْ عَلَیْهِمْ فَالَّذِینَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِیَ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند».

۱۱ - *دین خدا را، بر تمام زوایای زندگی انسانی چیره کردن، به اجرا در آوردن و نافذ نمودن:*

﴿هُوَ الَّذِیَ أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَیٰ وَ دِینِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ﴾

[التوبه ۳۳]

«او کسی است که رسولش را به هدایت و دین حقّ فرستاد تا آن را بر همهٔ ادیان پیروز گرداند و اگر چه مشرکان ناخوش دارند».

﴿هُوَ الَّذِیَ أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَیٰ وَ دِینِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَ کَفَیٰ بِاللَّهِ شَهِیداً﴾

[الفتح ۲۸]

«اوست کسی که رسولش را به هدایت و به دینِ حقّ فرستاد تا او را برای همه ادیان چیره گرداند. و خداوند گواهی را بس است».

﴿هُوَ الَّذِیَ أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَیٰ وَ دِینِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ﴾

[الصف ۹]

«اوست کسی که رسولش را با هدایت و دین حقّ فرستاد تا آن را بر همهٔ ادیان چیره گرداند. و هر چند مشرکان ناخوش دارند».

دلائل نبوت

چند دلیل، برای اثباتِ نبوت‌شان، به شرح زیر یادآوری می‌شود:

۱ - بزرگترین معجزه و دلیل نبوت‌شان، منم:

﴿وَ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَ ادْعُوا شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ﴾ [البقره ۲۳]

«و اگر از آنچه که بر بندهٔ خود نازل کرده‌ایم، در شکّ‌اید، اگر راستگویید یک سوره مانند آن بیاورید و گواهانتان را - در برابرِ خداوند - [به یاری] بخوانید».

﴿فَلَعَلَّكَ تَارِكُۢ بَعْضَ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ وَ ضَآئِقُۢ بِهِ صَدْرُكَ أَن يَقُولُوا لَوْ لَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ كَنزٌ أَوْ جَآءَ مَعَهُ مَلَكٌ إِنَّمَآ أَنتَ نَذِيرٌ وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿۱۲﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَـٰتٍ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿۱۳﴾﴾ [هود ۱۳-۱۲]

«آیا می‌گویند: آن را برساخته است؟ بگو: اگر راستگو هستید، ده سورهٔ برساخته مانند آن بیاورید و هر کس راکه بتوانید در برابر خداوند [به یاری] فرا خوانید ﴿۱۲﴾ مبادا تو برخی از آنچه را که به تو وحی می‌شود، رها کنی و دلت نسبت به آن تنگ گردد، [از بیم آن که] گویند: چرا گنجی بر او فرو فرستاده نشده است یا [چرا] فرشته‌ای با او نیامده است؟ تو فقط هشدار دهنده‌ای. و خداوند بر همه چیز نگاهبان است ﴿۱۳﴾ ».

﴿وَ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِن بَعْدِ نُوحٍ وَ كَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۷]

«و چه بسا نسلها که پس از نوح هلاک ساختیم و پروردگارت به گناه بندگانش [به عنوان] دانای بینا بس است».

﴿وَ بِالْحَقِّ أَنزَلْنَـٰهُ وَ بِالْحَقِّ نَزَلَ وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا مُبَشِّراً وَ نَذِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۰۵]

«و آن را به حقّ فرستادیم و به حق فرود آمده است. و تو را مگر مژده دهنده و بیم دهنده نفرستاده‌ایم».

﴿وَ قَالُوا لَوْ لَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَـٰتٌ مِّن رَّبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْأَيَـٰتُ عِندَ اللَّهِ وَ إِنَّمَآ أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿۵۰﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَـٰبَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَ ذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿۵۱﴾﴾

[العنکبوت ۵۱-۵۰]

«و گفتند: چرا نشانه‌هایی از پروردگارش بر او فرستاده نشد؟ بگو: نشانه‌ها تنها به نزد خداوند است و من فقط هشدار دهنده‌ای آشکارم (۵۰) آیا آنان را کفایت نکرده است آن که ما بر تو کتاب [آسمانی] نازل کرده‌ایم که بر آنان خوانده می‌شود. بی‌گمان در این [کار] برای گروهی که باور می‌دارند رحمت و پندی هست (۵۱)».

چنانکه هیچ کس نمی‌تواند، کلام و سخنی مانند من عرضه نماید:

﴿وَ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَ ادْعُوا شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ﴾ [البقره ۲۳]

«و اگر از آنچه که بر بندهٔ خود نازل کرده‌ایم، در شکّ‌اید، اگر راستگویید یک سوره مانند آن بیاورید و گواهانتان را - در برابرِ خداوند - [به یاری] بخوانید».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ﴾ [یونس ۳۸]

«آیا می‌گویند: [پیامبر] آن را بر ساخته است؟ بگو: اگر راست می‌گویید، سوره‌ای مانند آن در میان آرید و در برابر خداوند هر که را که می‌توانید [برای این کار] فرا خوانید».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَـٰتٍ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ﴾ [هود ۱۳]

«آیا می‌گویند: آن را برساخته است؟ بگو: اگر راستگو هستید، ده سورهٔ برساخته مانند آن بیاورید و هر کس را که بتوانید در برابر خداوند [به یاری] فرا خوانید».

﴿فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِ إِن كَانُوا صَـٰدِقِينَ﴾ [الطور ۳۴]

«پس اگر راستگویند باید سخنی مانند آن در میان آورند».

۲ - ایشان، پیامبری تازه و جدید نبودند، بلکه تمام پیامبران پیشین را تصدیق می‌کردند:

﴿وَ لَمَّا جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ كِتَـٰبَ اللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۰۱]

«و هرگاه از نزد خدا رسولی - تصدیق کنندهٔ آنچه با خود داشتند - به [سوی] آنان آمد، گروهی از اهل کتاب، کتابِ خدا را پشت سرِ خویش افکندند؛ گویی آنان [حقیقت را] نمی‌دانند».

﴿وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَٰقَ النَّبِيِّينَ لَمَآ ءَاتَيْتُكُم مِّن كِتَٰبٍ وَ حِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَ لَتَنصُرُنَّهُ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَ أَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِى قَالُوٓا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَ أَنَا مَعَكُم مِّنَ الشَّٰهِدِينَ﴾ [آل‌عمران ۸۱]

«و آنگاه که خداوند از پیامبران پیمان گرفت که چون کتاب و حکمت به شما دادم، و پیامبری تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی که] با شماست به سویتان آید. باید به او ایمان آورید و او را یاری دهید. فرمود: آیا اقرار کردید و عهد مرا بر این امر پذیرفتید؟ گفتند: اقرار کردیم. فرمود: گواه باشید و من [نیز] با شما از گواهانم».

﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَٰعِيلَ وَ إِسْحَٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَٰرُونَ وَ سُلَيْمَٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُوراً﴾

[النساء ۱۶۳]

«ما چنانکه به نوح و پس از او بر پیامبران وحی کردیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

﴿وَ لَقَدْ بَعَثْنَا فِى كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ اجْتَنِبُوا الطَّٰغُوتَ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَ مِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَٰلَةُ فَسِيرُوا فِى الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾ [النحل ۳۶]

«و به یقین در [میان] هر امّتی رسولی را برانگیختیم، [با این دعوت] که: خداوند را بندگی کنید و از طاغوت بپرهیزید. از ایشان کسی بود که خداوند [او را] هدایت کرد و از آنان کسی بود که گمراهی بر او محقّق گشت. پس در زمین بگردید، آنگاه بنگرید، سرانجام تکذیب کنندگان چگونه شد».

﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحاً وَ الَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَٰهِيمَ وَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰٓ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِىٓ إِلَيْهِ مَن يَشَآءُ وَ يَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ﴾ [الشوری ۱۳]

«از دین آنچه که نوح را به آن فرمان داده بود و آنچه که به تو وحی کرده‌ایم و آن‌چه که ابراهیم و موسی و عیسی را به آن فرمان داده بودیم برایتان مقرّر داشت [با این مضمون] که: دین را برپا دارید و در آن اختلاف نورزید. بر مشرکان آنچه که آنان را به آن فرا می‌خوانی دشوار آمد. خداوند به سوی [حقیقتِ]

خویش هر کس را که بخواهد برمی‌گزیند و هر کس را که رو به سوی او می‌نهد، به سوی خویش هدایت می‌کند».

﴿هَـٰذَا نَذِيرٌ مِّنَ النُّذُرِ الْأُولَىٰ﴾ [النجم ۵۶]

«این [پیامبر نیز] هشدار دهنده‌ای از [قبیل] هشدار دهندگان پیشین است».

﴿وَ إِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَـٰبَنِى إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّى رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَ مُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِن بَعْدِى اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَآءَهُم بِالْبَيِّنَـٰتِ قَالُوا هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾

[الصف ۶]

«و چنین بود که عیسی بن مریم گفت: ای بنی‌اسرائیل، من فرستادهٔ خداوند به سوی شما هستم، تصدیق کنندهٔ آنچه از تورات که پیشاوری من است و مژده دهنده به رسولی که پس از من می‌آید که نامش «احمد». است. پس چون با معجزه‌ها به سوی آنان آمد، گفتند: این جادویی آشکار است».

۳- *ایشان امی بوده، خواندن و نوشتن را از کسی نیاموخته بودند و پس از گذشتن قسمت بزرگی از عمر؛ یکباره تدریس علم و حکمت را آغاز کردند:*

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِىَّ الْأُمِّىَّ الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَ الْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَـٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَـٰٓئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿۱۵۷﴾ قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّى رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْىِ وَ يُمِيتُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِىِّ الْأُمِّىِّ الَّذِى يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ كَلِمَـٰتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿۱۵۸﴾﴾ [الاعراف ۱۵۸-۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند ﴿۱۵۷﴾ بگو: ای مردم، من فرستادهٔ خداوند به سوی همهٔ شما هستم، کسی که فرمانروایی آسمانها

و زمین از آنِ اوست، معبود [راستینی] جز او نیست، زنده می‌کند و می‌میراند. پس به خداوند و رسول او، آن پیامبر درس ناخوانده‌ای که به خداوند و سخنان او ایمان دارد، ایمان آورید و از او پیروی کنید، باشد که راه یابید (۱۵۸)».

﴿وَ مَا كُنتَ تَتْلُوا مِن قَبْلِهِ مِن كِتَـٰبٍ وَ لَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذاً لَّٱرْتَابَ الْمُبْطِلُونَ﴾ [العنکبوت ۴۸]

«و پیش از [نزول] آن نمی‌توانستی هیچ کتابی را بخوانی و آن [کتاب] را به دستِ خویش بنویسی، چه آنگاه بد اندیشان در شک می‌افتادند».

﴿هُوَ الَّذِى بَعَثَ فِى الْأُمِّيِّينَ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [الجمعه ۲]

«اوست کسی که در میان درس ناخواندگان رسولی از خود آنان برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و آنان را پاک می‌دارد. و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و به راستی پیش از این در گمراهی آشکار بودند».

۴- مردم، ***ایشان را از همان آغاز به عنوان صادق و امین می‌شناختند:***

﴿وَ مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَغُلَّ وَ مَن يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ [آل عمران ۱۶۱]

«از هیچ پیامبری خیانت سر نمی‌زند و هر کس که خیانت کند، در روز قیامت [وبال] خیانتی را که ورزیده است [در میان] خواهد آورد. آنگاه به هر کس [پاداش] دستاوردش به تمام [و کمال] داده شود و آنان ستم نبینند».

﴿وَ لَمَّا رَءَا الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَـٰذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ صَدَقَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّآ إِيمَـٰناً وَ تَسْلِيماً﴾ [الاحزاب ۲۲]

«و چون مؤمنان لشکرهای [ی کافران] را دیدند، گفتند: این است آنچه خداوند و رسولش به ما وعده داده بودند. و خداوند و رسولش راست گفتند. و در حقّ آنان جز ایمان و تسلیم نیفزود».

﴿قَالُوا يَـٰوَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا هَـٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَـٰنُ وَ صَدَقَ الْمُرْسَلُونَ﴾ [یس ۵۲]

«گویند: وای بر ما، چه کسی ما را از خوابگاهمان برانگیخت. این همان است که [خدای] رحمان وعده داده بود. و رسولان راست گفتند».

دعوت و تبلیغ

ایشان پس از مشرف شدن به مقام نبوت، فوراً دعوت خویش را برای هدایت مردم آغاز کردند:

(وَ هَـٰذَا کِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ مُبَارَکٌ مُّصَدِّقُ الَّذِی بَیْنَ یَدَیْهِ وَ لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَیٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ الَّذِینَ یُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَةِ یُؤْمِنُونَ بِهِ وَ هُمْ عَلَیٰ صَلَاتِهِمْ یُحَافِظُونَ) [الانعام ۹۲]

«و این [قرآن] کتابی است خجسته که آن را نازل کرده‌ایم، آنچه را که پیش از آن [از کتابهای آسمانی] بوده است تصدیق می‌کند. و تا اهالی مکه و کسانی را که در پیرامونش ساکنند، بیم دهی و کسانی که به آخرت ایمان می‌آورند به آن [نیز] ایمان می‌آورند و آنان بر نمازشان پایبندند».

﴿أَکَانَ لِلنَّاسِ عَجَباً أَنْ أَوْحَیْنَآ إِلَیٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ النَّاسَ وَ بَشِّرِ الَّذِینَ ءَامَنُوٓا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ قَالَ الْکَـٰفِرُونَ إِنَّ هَـٰذَا لَسِحرٌ مُّبِینٌ﴾ [یونس ۲]

«آیا برای مردم [جای] شگفتی است که به مردی از آنان وحی کرده‌ایم [با این پیام] که: مردم را هشدار ده و مؤمنان را مژده ده که نزد پروردگارشان پیشینهٔ راستین دارند. کافران گفتند: این [شخص] جادوگری آشکار است».

﴿وَ بِالْحَقِّ أَنزَلْنَـٰهُ وَ بِالْحَقِّ نَزَلَ وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰکَ إِلَّا مُبَشِراً وَ نَذِیراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۰۵]

«و آن را به حقّ فرستادیم و به حق فرود آمده است. و تو را مگر مژده دهنده و بیم دهنده نفرستاده‌ایم».

﴿تَبَارَکَ الَّذِی نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَیٰ عَبْدِهِ لِیَکُونَ لِلْعَـٰلَمِینَ نَذِیراً﴾ [الفرقان ۱]

«خجسته است کسی که «فرقان». را بر بنده‌اش نازل کرد تا برای جهانیان هشدار دهنده باشد».

﴿وَ کَذَٰلِکَ أَوْحَیْنَآ إِلَیْکَ قُرْءَاناً عَرَبِیًّا لِّتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَیٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ تُنذِرَ یَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَیْبَ فِیهِ فَرِیقٌ فِی الْجَنَّةِ وَ فَرِیقٌ فِی السَّعِیرِ﴾ [الشوری ۷]

«و بدینسان قرآنی عربی به تو وحی کردیم تا مردمِ امّ‌القری [مکّهٔ مکرّمه] و کسانی را که پیرامونش هستند هشدار دهی و از روزِ محشر که شکی در آن نیست برحذر داری. گروهی در بهشت و گروهی [دیگر] در دوزخ خواهند بود».

آن حضرت ﷺ در آغاز پیامبری دعوت حق را به خویشاوندان‌شان (بنی‌هاشم)، شنواندند:

﴿وَ أَنذِرْ عَشِيرَتَکَ الأَقْرَبِينَ﴾ [الشعراء ۲۱۴]

«و خاندانِ خویشاوندت را هشدار ده».

این سلسلهٔ دعوت و تبلیغ برای مدتی پنهانی بود و سپس پیام حق را به گونه‌ای آشکار، به مردم مکه شنواندند:

﴿فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾ [الحجر ۹۴]

«پس آشکار کن آنچه راکه فرمان می‌یابی و از مشرکان روی گردان».

درگیری میان حق و باطل

در نتیجهٔ دعوت ایشان، کشمکش و درگیری میان حق و باطل آغاز گردید. عده‌ای از مردم به آن حضرت ﷺ ایمان آوردند، ولی بیشتر و اکثریت مردم ایشان را تکذیب نموده، از پذیرش و قبول رسول خدا ﷺ، انکار ورزیدند، که دلیل اصلی کفر و انکار مشرکین، پیروی خواهشات نفسانی بود.

زیرا آنان، هر حقی راکه برخلاف هوای نفس‌شان می‌بود، نپذیرفته و آمادهٔ قبول آن نبودند:

﴿فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَآءُو بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ الزُّبُرِ وَ الكِتَـٰبِ الْمُنِيرِ﴾ [آل‌عمران ۱۸۴]

«پس اگر تو را دروغزن انگاشتند، [بدان که] پیش از تو [نیز] فرستادگانی [که] دلایل آشکار و صحیفه‌ها و کتابِ روشن آوردند، تکذیب شدند».

﴿قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِى يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَـٰكِنَّ الظَّـٰلِمِينَ بِـَٔايَـٰتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿۳۳﴾ وَ لَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا وَ أُوذُوا حَتَّىٰٓ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَـٰتِ اللَّهِ وَ لَقَدْ جَآءَكَ مِن نَّبَإِى الْمُرْسَلِينَ ﴿۳۴﴾﴾ [الانعام ۳۴-۳۳]

«به راستی می‌دانیم که آنچه می‌گویند، تو را اندوهگین می‌سازد. پس آنان [در حقیقت] تو را تکذیب نمی‌کنند بلکه این ستمکاران آیات خدا را انکار می‌کنند ﴿۳۳﴾ و به راستی فرستادگانی پیش از تو دروغ انگاشته شدند. آنگاه بر تکذیب و رنج دیدنِ خویش صبر کردند تا آن که بی‌گمان برخی از خبر [های] رسالت یافتگان به تو رسیده است ﴿۳۴﴾».

﴿قُلْ إِنِّی عَلَیٰ بَیِّنَةٍ مِّن رَّبِّی وَ کَذَّبْتُم بِهِ مَا عِندِی مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ إِنِ الْحُکْمُ إِلَّا لِلَّهِ یَقُصُّ الْحَقَّ وَ هُوَ خَیْرُ الْفَـٰصِلِینَ﴾ [الانعام ۵۷]

«بگو: من از جانب پروردگارم حجّتی آشکار دارم و شما آن را دروغ انگاشتید. آنچه آن را به شتاب می‌طلبید، در نزد من نیست. حکم جز به دست خداوند نیست، حق را بیان می‌کند و او بهترین داوران است».

﴿وَ کَذَّبَ بِهِ قَوْمُکَ وَ هُوَ الْحَقُّ قُل لَّسْتُ عَلَیْکُم بِوَکِیلٍ﴾ [الانعام ٦٦]

«و قومت آن را دروغ انگاشتند، حال آن که آن حقّ است بگو بر شما نگهبان نیستم».

﴿فَإِن کَذَّبُوکَ فَقُل رَّبُّکُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَٰسِعَةٍ وَ لَا یُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِینَ﴾ [الانعام ۱۴۷]

«پس اگر تو را تکذیب کنند، بگو: پروردگارتان دارای رحمتی گسترده است. و عذابش از گروه گناهکاران برگردانده نمی‌شود».

﴿وَ إِن کَذَّبُوکَ فَقُل لِّی عَمَلِی وَ لَکُمْ عَمَلُکُمْ أَنتُم بَرِیٓئُونَ مِمَّآ أَعْمَلُ وَ أَنَا بَرِیٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ﴾

[یونس ۴۱]

«و اگر تو را دروغ انگاشتند، بگو: عملِ من، مرا و عملِ شما، شمارا باشد. شما از آنچه من می‌کنم، بیزارید و من [نیز] از آنچه [شما] می‌کنید بیزارم».

﴿وَ إِن یُکَذِّبُوکَ فَقَدْ کَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَ عَادٌ وَ ثَمُودُ﴾ [الحج ۴۲]

«و اگر تو را دروغزن می‌انگارند، به راستی که پیش از آنان قوم نوح و عاد و ثمود [نیز پیامبرانشان] را دروغزن انگاشتند».

﴿بَلْ کَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَ أَعْتَدْنَا لِمَن کَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِیراً﴾ [الفرقان ۱۱]

«حقّا که قیامت را دروغ انگاشتند و برای کسی که قیامت را دروغ انگارد، دوزخ را فراهم دیده‌ایم».

﴿وَ إِن تُکَذِّبُوا فَقَدْ کَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِکُمْ وَ مَا عَلَی الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَـٰغُ الْمُبِینُ﴾ [العنکبوت ۱۸]

«و اگر [وحی را] دروغ می‌انگارید، [بدانید که] امّتهایی پیش از شما [نیز آن را] دروغ انگاشتند. و بر عهدهٔ رسولِ [خدا] جز پیام رسانیِ آشکار نیست».

﴿وَ إِن یُکَذِّبُوکَ فَقَدْ کُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِکَ وَ إِلَی اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ [فاطر ۴]

«و اگر تو را دروغزن انگارند، [بدان که] پیش از تو [نیز] فرستادگانی دروغزن انگاشته شدند و کارها به

سوی خداوند بازگردانده می‌شوند».

﴿وَ إِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ بِالزُّبُرِ وَ بِالْكِتَـٰبِ الْمُنِيرِ﴾ [فاطر ۲۵]

«اگر [رسالتِ] تو را دروغ انگارند، بی‌گمان پیشینیانشان نیز [پیامبران] را دروغزن انگاشتند. رسولانشان نشانه‌های آشکار و نامه‌های [الهی] و کتاب روشن برایشان آوردند».

ابولهب در برابرشان سخت مخالفت نمود، که در مورد او، خداوند فرمود:

(تبت يدا أبي لهب و تب. ما أغنى عنه ماله و ما كسب. سيصلى ناراً ذات لهب. و امرأته حمالة الحطب. في جيدها حبل من مسد)، (اللهب: ۱ تا ۵)

«بریده باد دو دست ابولهب، و مرگ بر او باد. دارائی او و آنچه اندوخت، سودش نکرد. بزودی در آتش پُر زبانه در آید. و زنش، آن هیمه‌کش [آتش‌افروز]، بر گردنش طنابی از لیف خرماست».

مخالفت مشرکین با رسول‌خدا ﷺ و اعتراضات گسترده‌شان:

کفار و مشرکین در برابر آن حضرت ﷺ جبههٔ مخالفی را ایجاد کردند:

﴿وَ كَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ وَ كَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِياً وَ نَصِيراً﴾ [الفرقان ۳۱]

«و بدینسان برای هر پیامبری از گناهکاران دشمنانی قرار دادیم و پروردگارت [به عنوانِ] رهنما و یـاور کافی است».

ایشان را مورد تمسخر و استهزاء قرار دادند:

﴿وَ لَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ [الانعام ۱۰]

«و به راستی فرستادگانی پیش از تـو مـورد ریشـخند قـرار گـرفته‌انـد، پس [سـزای] آنـچه ریشـخندش می‌کردند بر سرِ ریشخند کنندگان فرود آمد».

﴿إِنَّا كَفَيْنَـٰكَ الْمُسْتَهْزِءِينَ﴾ [الحجر ۹۵]

«بی‌گمان ما تو را از [شرّ] ریشخند کنندگان حمایت می‌کنیم».

﴿وَ إِذَا رَءَاكَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُواً أَهَـٰذَا الَّذِى يَذْكُرُ ءَالِهَتَكُمْ وَ هُم بِذِكْرِ الرَّحْمَـٰنِ هُمْ كَـٰفِرُونَ﴾ [الانبياء ۳۶]

«و چون کافران تو را ببینند فقط تو را به ریشخند می‌گیرند. [می گویند] آیا این [شخص] است که معبودانتان را [به بدی] یاد می‌کند؟ و آنان یادِ [خدای] رحمان را منکرند».

﴿وَ إِذَا رَأَوْکَ إِن يَتَّخِذُونَکَ إِلَّا هُزُواً أَهَـٰذَا الَّذِی بَعَثَ اللَّهُ رَسُولاً﴾ [الفرقان ۴۱]

«و چون تو را ببینند، فقط به ریشخندت می‌گیرند. [با این **گفتار که:**] آیا این است که خداوند او را به رسالت برانگیخته است؟».

﴿بَلْ عَجِبْتَ وَ يَسْخَرُونَ ﴿۱۲﴾ وَ إِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ ﴿۱۳﴾ وَ إِذَا رَأَوْا ءَايَةً يَسْتَسْخِرُونَ ﴿۱۴﴾ ﴾

[الصافات ۱۴-۱۲]

«بلکه [تو] به شگفت ماندی و [آنان به] ریشخند می‌گیرند ﴿۱۲﴾ و چون پند داده شوند، پند نمی‌پذیرند ﴿۱۳﴾ و چون نشانه‌ای بینند [آن را] به ریشخند می‌گیرند ﴿۱۴﴾ ».

آن را افسانه‌های پیشینیان گفتند و ...:

﴿وَ مِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْکَ وَ جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَ فِيَ ءَاذَانِهِمْ وَقْراً وَ إِن يَرَوْا كُلَّ ءَايَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوکَ يُجَادِلُونَکَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوٓا إِنْ هَـٰذَآ إِلَّآ أَسَـٰطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾

[الانعام ۲۵]

«و از آنان کسی هست که به تو گوش فرا می‌دهد. و بر دلهایشان پرده‌هایی افکنده‌ایم تا آن را نفهمند و در گوشهایشان سنگینی‌ای [گذاشته‌ایم] و اگر هر معجزه‌ای ببینند به آن ایمان نمی‌آورند. تا چون جدال کنان با تو به نزدت آیند، کافران گویند: این جز افسانه‌های پیشینیان نیست».

﴿وَ إِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوٓا أَسَـٰطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ [النحل ۲۴]

«و چون به آنان گفته شود؛ آنچه پروردگارتان نازل کرده است، چیست؟ گویند: افسانه‌های پیشینیان است».

﴿وَ قَالُوا أَسَـٰطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِیَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَ أَصِيلاً﴾ [الفرقان ۵]

«و گفتند: افسانه‌های پیشینیان است که آن را باز نوشته است و آن صبح و شام بر او املا می‌شود».

بی‌مورد استدلال و دلیل تراشی کردند:

﴿أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَباً أَنْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ النَّاسَ وَ بَشِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَـٰفِرُونَ إِنَّ هَـٰذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ [یونس ۲]

«آیا برای مردم [جای] شگفتی است که به مردی از آنان وحی کرده‌ایم [با این پیام] که: مردم را هشدار ده و مؤمنان را مژده ده که نزد پروردگارشان پیشینهٔ راستین دارند. کافران گفتند: این [شخص] جادوگری آشکار است».

﴿الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَ يَبْغُونَهَا عِوَجاً وَ هُم بِالْأَخِرَةِ هُمْ كَـٰفِرُونَ﴾ [هود ۱۹]

«[بر] آنان که [مردم را] از راه خدا باز می‌دارند و آن را کج می‌جویند. و آنان منکرِ آخرتند».

﴿وَ قَالُوا لَوْ لَا يَأْتِينَا بِءَايَةٍ مِّن رَّبِّهِ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ﴾ [طه ۱۳۳]

«و گفتند: چرا نشانه‌ای از پروردگارش برای ما نمی‌آورد؟ آیا دلیلی روشن [از قبیل] آنچه در کتابهای پیشین است برایشان نیامده است؟».

﴿وَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا لَوْ لَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَـٰئِكَةُ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِيٓ أَنفُسِهِمْ وَ عَتَوْ عُتُوًّا كَبِيراً﴾ [الفرقان ۲۱]

«و کسانی که به لقای ما امید ندارند، گفتند: چرا بر ما فرشتگان فرستاده نشدند یا [چرا] پروردگارمان را نمی‌بینیم؟ به راستی دربارهٔ خویش به کبر گرفتار آمدند. و سخت سرکشی کردند».

اعتراضها و تهمت‌های بی‌شمار زدند:

﴿فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَآءُو بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ الزُّبُرِ وَ الْكِتَـٰبِ الْمُنِيرِ﴾ [آل عمران ۱۸۴]

«پس اگر تو را دروغزن انگاشتند، [بدان که] پیش از تو [نیز] فرستادگانی [که] دلایل آشکار و صحیفه‌ها و کتابِ روشن آوردند، تکذیب شدند».

﴿قُلْ إِنِّى عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَ كَذَّبْتُم بِهِ مَا عِندِى مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ يَقُصُّ الْحَقَّ وَ هُوَ خَيْرُ الْفَـٰصِلِينَ﴾ [الانعام ۵۷]

«بگو: من از جانب پروردگارم حجّتی آشکار دارم و شما آن را دروغ انگاشتید. آنچه آن را به شتاب می‌طلبید، در نزد من نیست. حکم جز به دست خداوند نیست، حق را بیان می‌کند و او بهترین داوران است».

﴿فَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل رَّبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَٰسِعَةٍ وَ لَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ﴾ [الانعام ۱۴۷]

«پس اگر تو را تکذیب کنند، بگو: پروردگارتان دارای رحمتی گسترده است. و عذابش از گروه گناهکاران برگردانده نمی‌شود».

﴿وَ إِن كَذَّبُوكَ فَقُل لِّي عَمَلِي وَ لَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنتُم بَرِيئُونَ مِمَّآ أَعْمَلُ وَ أَنَا بَرِيٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ﴾

[یونس ۴۱]

«و اگر تو را دروغ انگاشتند، بگو: عملِ من، مرا و عملِ شما، شمارا باشد. شما از آنچه من می‌کنم، بیزارید و من [نیز] از آنچه [شما] می‌کنید بیزارم».

﴿وَ إِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَ عَادٌ وَ ثَمُودُ﴾ [الحج ۴۲]

«و اگر تو را دروغزن می‌انگارند، به راستی که پیش از آنان قوم نوح و عاد و ثمود [نیز پیامبرانشان] را دروغزن انگاشتند».

﴿وَ إِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ وَ إِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ [فاطر ۴]

«و اگر تو را دروغزن انگارند، [بدان که] پیش از تو [نیز] فرستادگانی دروغزن انگاشته شدند و کارها به سوی خداوند بازگردانده می‌شوند».

به ایشان جادوگر گفتند:

﴿أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَباً أَنْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ النَّاسَ وَ بَشِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَـٰفِرُونَ إِنَّ هَـٰذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ [یونس ۲]

«آیا برای مردم [جای] شگفتی است که به مردی از آنان وحی کرده‌ایم [با این پیام] که: مردم را هشدار ده و مؤمنان را مژده ده که نزد پروردگارشان پیشینهٔ راستین دارند. کافران گفتند: این [شخص] جادوگری آشکار است».

﴿وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً وَ لَئِن قُلْتَ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ مِن بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾

[هود ۷]

«و او کسی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید و عرشش بر آب بود تا شما را بیازماید که کدام یک از شما نیک کردارتر است؟ و اگر بگویی که شما پس از مرگ برانگیخته می‌شوید، کافران گویند: این [سخن] جز جادوی آشکار نیست».

﴿لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ وَ أَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَـٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَ أَنتُمْ تُبْصِرُونَ﴾ [الانبياء ۳]

«[در حالی که] دلهایشان سرگرم لهو است. و [این] ستمکاران در نهان به نجوی پرداختند که این [شخص] جز بشری مانند شما نیست. آیا در حالی که [حقیقت را] می‌بینید، به جادو روی می‌آورید؟».

﴿وَ عَجِبُوٓا أَن جَآءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ وَ قَالَ الْكَٰفِرُونَ هَٰذَا سَٰحِرٌ كَذَّابٌ﴾ [ص ۴]

«و شگفت زده شدند که هشدار دهنده‌ای از [خودِ] آنان به [نزد] شان آمده است و کافران گفتند: این [فرد] جادوگری دروغگوست».

﴿فَقَالَ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ﴾ [المدثر ۲۴]

«آنگاه گفت: این جز جادویی پیشینه‌دار نیست».

شاعر گفتند: ﴿بَلْ قَالُوٓا أَضْغَٰثُ أَحْلَٰمِۭ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِـَٔايَةٍ كَمَآ أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ﴾ [الانبیاء ۵]

«پیش از آنان [مردمِ] هیچ شهری که [اهلِ] آن را نابود کردیم، ایمان نیاورده بودند. آیا اینان ایمان می‌آورند؟».

﴿وَ مَا عَلَّمْنَٰهُ الشِّعْرَ وَ مَا يَنبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَ قُرْءَانٌ مُّبِينٌ﴾ [یس ۶۹]

«و به او شعر نیاموختیم و سزاوار او نیست. آن جز پندی و قرآنی آشکار نیست».

﴿أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ﴾ [الطور ۳۰]

«آیا می‌گویند: شاعری است که درباره‌اش چشم به راه رویداد روزگار هستیم؟».

﴿وَ مَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلاً مَّا تُؤْمِنُونَ﴾ [الحاقه ۴۱]

«و آن گفتهٔ شاعر نیست. اندکی ایمان می‌آورید».

دیوانه گفتند: ﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِم مِّن جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ [الاعراف ۱۸۴]

«آیا اندیشه نکرده‌اند که این همسخن آنان هیچ دیوانگی ندارد؟ او جز بیم دهنده‌ای آشکار نیست».

﴿وَ قَالُوا يَٰٓأَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ﴾ [الحجر ۶]

«و [کافران] گفتند: ای کسی که قرآن بر تو فرو فرستاده شده است، بی‌گمان تو دیوانه‌ای».

﴿أَوْ يُلْقَىٰٓ إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَ قَالَ الظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلاً مَّسْحُوراً﴾ [الفرقان ۸]

«یا چرا گنجی [از آسمان] بر او افکنده نشده است و یا چرا باغی ندارد که از [میوه‌های] آن بخورد؟ و

ستمکاران گفتند: جز از مردی جادوزده پیروی نمی‌کنید».

﴿فَذَكِّرْ فَمَآ أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَ لَا مَجْنُونٍ﴾ [الطور ۲۹]

«پس پند ده. که تو به فضل پروردگارت کاهن و دیوانه نیستی».

﴿مَآ أَنتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ﴾ [القلم ۲]

«که تو به فضل پروردگارت دیوانه نیستی».

﴿وَ إِن يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَـٰرِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَ يَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ﴾ [القلم ۵۱]

«و به یقین نزدیک بود کافران - چون قرآن را شنیدند - تو را با چشمهای خود [از جای] بلغزانند و می‌گویند: او دیوانه است».

﴿وَ مَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ﴾ [التکویر ۲۲]

«و این هم روزگارتان دیوانه نیست».

جادو شده گفتند: ﴿نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ إِذْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَ إِذْ هُمْ نَجْوَىٰٓ إِذْ يَقُولُ الظَّـٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلاً مَّسْحُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۴۷]

«ما داناتریم به شیوه‌ای که با آن به تو گوش فرا می‌دهند [و] هنگامی که آنان به راز می‌نشینند، وقتی که [این] ستمکاران می‌گویند: جز از مردی جادوزده پیروی نمی‌کنید».

کاهن گفتند: ﴿فَذَكِّرْ فَمَآ أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَ لَا مَجْنُونٍ﴾ [الطور ۲۹]

«پس پند ده. که تو به فضل پروردگارت کاهن و دیوانه نیستی».

﴿وَ لَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ [الحاقه ۴۲]

«و گفتهٔ کاهن [هم] نیست. اندکی پند می‌پذیرید».

تهمت سخن ساختن، زدند:

﴿وَ لَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ﴾ [الحاقه ۴۴]

«و اگر سخنانی بر ما برمی‌بست».

با ابتر -بدون فرزند- گفتن طعنه زدند:

﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾ [الکوثر ۳]

«بی‌گمان دشمنت هموست بی‌زاد و رود».

به او خوش‌باور و دهن‌بین گفتند:

﴿وَ مِنهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَ يَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ يُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ رَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَ الَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [التوبه ۶۱]

«و از آنان کسانی‌اند که به پیامبر آزار می‌رسانند و می‌گویند او خوش باور است. بگو: او برای شما خوش باورِ نیک است. [آیات و نشانه‌های] خداوند را باور می‌دارد و [مشورت] مؤمنان را می‌پذیرد و برای مؤمنانتان رحمتی است و کسانی که رسول خدا را می‌آزارند عذابی دردناک [در پیش] دارند».

از شدت مخالفت گفتند: هیچ سخن و کلام خدا و غیره بر او نازل نشده، بلکه همهٔ این مطالب ایجاد کرده و ساختهٔ خود اوست:

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَٰتٍ وَ ادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ [هود ۱۳]

«آیا می‌گویند: آن را برساخته است؟ بگو: اگر راستگو هستید، ده سورهٔ برساخته مانند آن بیاورید و هر کس راکه بتوانید در برابر خداوند [به یاری] فرا خوانید».

﴿وَ إِذَا بَدَّلْنَآ ءَايَةً مَّكَانَ ءَايَةٍ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوٓا إِنَّمَآ أَنتَ مُفْتَرٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾

[النحل ۱۰۱]

«و چون آیه‌ای را به جای آیه‌ای دیگر جایگزین کنیم - و خداوند به آنچه فرو می‌فرستد، داناتر است - گویند: جز این نیست که تو افترا زننده‌ای، [چنین نیست] بلکه بیشترشان نمی‌دانند».

﴿وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَ أَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ فَقَدْ جَآءُو ظُلْماً وَ زُوراً﴾

[الفرقان ۴]

«و کافران گفتند: این [قرآن] جز دروغی نیست که [خود] آن را برساخته است و بر آن [کار] گروهی دیگر او را یاری داده‌اند. پس ستم و دروغ در میان آوردند».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْماً مَّآ أَتَاهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ﴾

[السجده ۳]

«آیا می‌گویند: آن را برساخته است؟ [نه] بلکه آن حق [و] از سوی پروردگارت آمده است تا قومی را که هشدار دهنده‌ای پیش از تو به نزد آنان نیامده است، هشدرا دهی. باشد که آنان راه یابند».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِی مِنَ اللَّهِ شَيْئاً هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَىٰ بِهِ شَهِيدًا بَيْنِی وَ بَيْنَكُمْ وَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ [الاحقاف ۸]

«یا می‌گویند: [پیامبر خود] آن را برساخته است. بگو: اگر آن را برساخته باشم، در برابر خداوند برای [شفاعت] من اختیاری ندارید. او به گفتگوی شما دربارهٔ آن [قرآن] داناتر است. گواه بودنِ او در میان من و شما، کافی است. و اوست آمرزگار مهربان».

من پاسخ تمام این اتهامات و انتقادها را فوراً داده‌ام:

﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِم مِّن جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ [الاعراف ۱۸۴]

«آیا اندیشه نکرده‌اند که این همسخن آنان هیچ دیوانگی ندارد؟ او جز بیم دهنده‌ای آشکار نیست».

﴿وَ مَا عَلَّمْنَـٰهُ الشِّعْرَ وَ مَا يَنبَغِی لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَ قُرْءَانٌ مُّبِينٌ﴾ [یس ۶۹]

«و به او شعر نیاموختیم و سزاوار او نیست. آن جز پندی و قرآنی آشکار نیست».

﴿فَذَكِّرْ فَمَآ أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَ لَا مَجْنُونٍ﴾ [الطور ۲۹]

«پس پند ده. که تو به فضل پروردگارت کاهن و دیوانه نیستی».

﴿وَ مَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلاً مَّا تُؤْمِنُونَ﴾ [الحاقه ۴۱]

«و آن گفتهٔ شاعر نیست. اندکی ایمان می‌آورید».

کفار مکه از ایشان معجزاتی عجیب و شگفت طلبیده و گفتند: «ما هرگز به تو ایمان نمی‌آوریم تا اینکه چشمهٔ جوشانی از این سرزمین (خشک و سوزان) برای ما خارج سازی، یا باغی از نخل و انگور از آن تو باشد؛ و نهرها در لابه‌لای آن جاری کنی، یا قطعات (سنگهای) آسمان را -آنچنان که می‌پنداری- بر سر ما فرود آوری؛ یا خداوند و فرشتگان را در برابر ما بیاوری، یا برای تو خانه‌ای پرنقش‌ونگار از طلا باشد؛ یا به آسمان بالا روی؛ حتی اگر به آسمان روی، ایمان نمی‌آوریم مگر اینکه نامه‌ای بر ما فرود آوری که آن را بخوانیم: بگو منزه است پروردگارم (از این سخن بی‌معنی)! مگر من جز انسانی فرستادهٔ خدا هستم؟!»

﴿وَ قَالُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنبُوعاً ۝٩٠ أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَ عِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْأَنْهَـٰرَ خِلَـٰلَهَا تَفْجِيراً ۝٩١ أَوْ تُسْقِطَ السَّمَآءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفاً أَوْ تَأْتِیَ بِاللَّهِ وَ الْمَلَـٰٓئِكَةِ قَبِيلاً ۝٩٢ أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِی السَّمَآءِ وَ لَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا

کِتَـٰباً نَّقْرَؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّی هَلْ کُنتُ إِلَّا بَشَراً رَّسُولاً (۹۳)﴾ [بنی‌اسرائیل ۹۳-۹۰]

«و گفتند: به تو ایمان نمی‌آوریم تا آن که از زمین چشمه‌ای را برای ما روان کنی (۹۰) یا آن که باغی از خرما و انگور داشته باشی، آنگاه در میان آن جویباران را به خوبی روان کنی (۹۱) یا آن که آسمان را چنانکه گمان می‌بری پاره‌پاره بر ما فرود آری یا خداوند و فرشتگان را رویاروی [ما] آوری (۹۲) یا خانه‌ای از زَر و زیور داشته باشی یا در آسمان بالا روی. و فرا رفتنت را [هم] باور نکنیم مگر آن که کتابی از آسمان بر ما فرود آری که آن را بخوانیم. بگو: پروردگارم پاک است. آیا چیزی فراتر از بشری پیام آورم؟ (۹۳) ».

مخالفین، برای شنیدن و درک دعوت هیچ گونه آمادگی نداشتند بلکه در هنگام شنیدن آیات، سروصدا و درگیری ایجاد می‌کردند، تا در آن فضای هیجان‌انگیز و پرشور و شر، زمینه‌ای برای فهم و اندیشه میسر نگردد.

آنان با این حربه و شرارت، می‌خواستند مردم را در جبههٔ خود حفظ نمایند:

﴿أَوَلَمْ یَهْدِ لَهُمْ کَمْ أَهْلَکْنَا مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْقُرُونِ یَمْشُونَ فِی مَسَـٰکِنِهِمْ إِنَّ فِی ذَ ٰلِکَ لَأَیَـٰتٍ أَفَلَا یَسْمَعُونَ﴾ [السجده ۲٦]

«آیا برای آنان روشن نشده است که چه اندازه از نسلها را که در مسکنهایشان راه می‌روند، پیش از آنان نابود کردیم؟ بی‌گمان در این [امر] نشانه‌هاست. آیا نمی‌شنوند؟».

گاهی به گونه‌ای طنزگونه از ایشان می‌پرسیدند که قیامت چه وقت فرا می‌رسد؟

﴿یَسْئَلُونَکَ عَنِ السَّاعَةِ أَیَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ رَبِّی لَا یُجَلِّیهَا لِوَقْتِهَآ إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِی السَّمَـٰوَ ٰتِ وَ الْأَرْضِ لَا تَأْتِیکُمْ إِلَّا بَغْتَةً یَسْئَلُونَکَ کَأَنَّکَ حَفِیٌّ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ اللَّـهِ وَلَـٰکِنَّ أَکْثَرَ النَّاسِ لَا یَعْلَمُونَ﴾ [الاعراف ۱۸۷]

«دربارهٔ قیامت از تو می‌پرسند که استقرارش کی خواهد بود. بگو: علمش فقط در نزد پروردگارم است. آن را جز او به هنگامش آشکار نمی‌سازد. علم آن از اهل آسمانها و زمین برنیاید. جز ناگهان به سوی شما نیاید. [چنان] از تو می‌پرسند که گویی تو از آن کاوش می‌کنی. بگو: علم آن فقط نزد خداوند است ولی بیشتر مردم نمی‌دانند».

﴿یَسْئَلُکَ النَّاس عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ اللَّهِ وَ مَا یُدْرِیکَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَکُونُ قَرِیباً﴾

[الاحزاب ۶۳]

«مردم دربارهٔ قیامت از تو می‌پرسند. بگو: علم آن تنها نزد خداوند است و تو چه می‌دانی شاید که قیامت نزدیک باشد».

﴿یَسْئَلُونَکَ عَنِ السَّاعَةِ أَیَّانَ مُرْسَاهَا﴾ [النازعات ۴۲]

«دربارهٔ قیامت از تو می‌پرسند که تحقّق آن چه زمانی است؟».

گاهی به‌گونه‌ای طنزگونه دعا می‌کردند که: «خدایا! اگر او (محمد) پیامبر راستین است، از نزد تو آمده پس بر ما از آسمان سنگ باران یا عذابی دردناک بر ما بیاور.

﴿وَ إِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِن کَانَ هَـٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِندِکَ فَأَمْطِرْ عَلَیْنَا حِجَارَةً مِّنَ السَّمَآءِ أَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِیمٍ﴾ [انفال ۳۲]

«و آنگاه که گفتند: بار خدایا، اگر این [قرآن] از [سوی] تو حقّ است، از آسمان سنگهایی بر ما بباران یا عذابی دردناک به ما برسان».

گاهی اعتراض می‌کردند که چرا بر این پیامبر گنجی فرود نمی‌آید

﴿فَلَعَلَّکَ تَارِکُ بَعْضَ مَا یُوحَیٰٓ إِلَیْکَ وَ ضَآئِقُ بِهِ صَدْرُکَ أَن یَقُولُوا لَوْ لَآ أُنزِلَ عَلَیْهِ کَنزٌ أَوْ جَآءَ مَعَهُ مَلَکٌ إِنَّمَآ أَنتَ نَذِیرٌ وَ اللَّهُ عَلَیٰ کُلِّ شَیْءٍ وَکِیلٌ﴾ [هود ۱۲]

«مبادا تو برخی از آنچه را که به تو وحی می‌شود، رها کنی و دلت نسبت به آن تنگ گردد، [از بیم آن که] گویند: چرا گنجی بر او فرو فرستاده نشده است یا [چرا] فرشته‌ای با او نیامده است؟ تو فقط هشدار دهنده‌ای. و خداوند بر همه چیز نگاهبان است».

گاهی گفته می‌شد که: همراه او فرشته‌ای به نظر نمی‌رسد؟

﴿فَلَعَلَّکَ تَارِکُ بَعْضَ مَا یُوحَیٰٓ إِلَیْکَ وَ ضَآئِقُ بِهِ صَدْرُکَ أَن یَقُولُوا لَوْ لَآ أُنزِلَ عَلَیْهِ کَنزٌ أَوْ جَآءَ مَعَهُ مَلَکٌ إِنَّمَآ أَنتَ نَذِیرٌ وَ اللَّهُ عَلَیٰ کُلِّ شَیْءٍ وَکِیلٌ﴾ [هود ۱۲]

«مبادا تو برخی از آنچه را که به تو وحی می‌شود، رها کنی و دلت نسبت به آن تنگ گردد، [از بیم آن که] گویند: چرا گنجی بر او فرو فرستاده نشده است یا [چرا] فرشته‌ای با او نیامده است؟ تو فقط هشدار دهنده‌ای. و خداوند بر همه چیز نگاهبان است».

زمانی برای مدتی وحی الهی قطع شد و کفار شهرت دادند که پروردگارت از تو ناراضی شده و تو را بی یار و یاور گذاشته است:

﴿وَ الضُّحَیٰ ﴿۱﴾ وَ الَّیْلِ إِذَا سَجَیٰ ﴿۲﴾ مَا وَدَّعَکَ رَبُّکَ وَ مَا قَلَیٰ ﴿۳﴾﴾ [الضحی ۳-۱]

«سوگند به هنگام چاشت ﴿۱﴾ و سوگند به شب چون فرو پوشد ﴿۲﴾ که پروردگارت تو را رها نکرده و دشمن نداشته است ﴿۳﴾».

در این طوفان جهالت‌ها و نادانی‌ها و بی‌عدالتی‌ها، پیامبر ﷺ از مقابله با بدزبانی‌های‌شان خودداری می‌ورزید؛ و وظیفهٔ اظهار حق را ادا نموده و از مردم بداخلاق اعراض می‌فرمود:

﴿خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجَـٰهِلِينَ﴾ [الاعراف ۱۹۹]

«گذشت پیشه‌کن و به [کار] شایسته فرمان ده و از نادانان روی گردان».

ایشان سخت اشتیاق داشتند که همهٔ مردم به ایشان ایمان آورده و هدایت یابند. از این رو، ایشان همواره اندوهگین و محزون به نظر می‌رسیدند:

﴿قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُکَ الَّذِی يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُکَذِّبُونَکَ وَلَـٰکِنَّ الظَّـٰلِمِينَ بِـَٔايَـٰتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ﴾ [الانعام ۳۳]

«به راستی می‌دانیم که آنچه می‌گویند، تو را اندوهگین می‌سازد. پس آنان [در حقیقت] تو را تکذیب نمی‌کنند بلکه این ستمکاران آیات خدا را انکار می‌کنند».

﴿وَ اصْبِرْ وَ مَا صَبْرُکَ إِلَّا بِاللَّهِ وَ لَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَ لَا تَکُ فِی ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْکُرُونَ﴾ [النحل ۱۲۷]

«و بردباری کن و بردباری‌ات مگر به [توفیق] خداوند نیست و بر آنان اندوه مخور و از آنچه مکر می‌ورزند در تنگدلی مباش».

﴿فَلَعَلَّکَ بَـٰخِعٌ نَّفْسَکَ عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِمْ إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا بِهَـٰذَا الْحَدِيثِ أَسَفاً﴾ [الکهف ۶]

«پس اگر به این سخن ایمان نیاورند. چه بسا تو جانِ خویش را پس از [رویگردانی] آنان، تباه کنی».

﴿لَعَلَّکَ بَـٰخِعٌ نَّفْسَکَ أَلَّا يَکُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ [الشعراء ۳]

«شاید که تو از آن که [مردم] مؤمن نمی‌شوند، خود را به نابودی می‌کشانی».

﴿وَ لَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَ لَا تَکُن فِی ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْکُرُونَ﴾ [النمل ۷۰]

«و بر آنان اندوه مخور و از آنچه حیله می‌ورزند. تنگدل مباش».

من در برابر تبلیغات کفار، برای روشن کردن شخصیت آن حضرت ﷺ، ایشان را با القاب بسیاری نوازش دادم تا مردم در مورد ایشان، اندیشه و تصور درستی داشته باشند.

من بیان کردم که محمد ﷺ بندهٔ خدا است:

﴿سُبْحَـٰنَ الَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَا الَّذِى بَـٰرَكْنَا حَوْلَهُ لِنرِيَهُ مِنْ ءَايَـٰتِنَآ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [بنی‌اسرائیل ۱]

«پاک [و منزه] است کسی که شبی بنده‌اش را از مسجدالحرام به مسجدالاقصی‌ای که در پیرامونش برکت نهاده‌ایم، بُرد تا از نشانه‌های خود به او بنمایانیم، اوست که شنوای بیناست».

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِىٓ أَنزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَـٰبَ وَ لَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجَا﴾ [الکهف ۱]

«ستایش خداوندی راست که بر بنده‌اش کتاب [آسمانی] فرو فرستاد و در آن کجی ننهاد».

﴿فَأَوْحَىٰٓ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَآ أَوْحَىٰ﴾ [النجم ۱۰]

«سپس به بندهٔ او (خدا) آنچه را که باید می‌رساند، رساند».

﴿هُوَ الَّذِى يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ ءَايَـٰتٍ بَيِّنَـٰتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَـٰتِ إِلَى النُّورِ وَ إِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ [الحدید ۹]

«اوست کسی که بر بنده‌اش آیه‌های روشن نازل می‌کند تا شما را از تاریکیها به نور باز برد. و به یقین خداوند در حقّ شما بخشنده [و] مهربان است».

﴿وَ أَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَداً﴾ [الجن ۱۹]

«و آن که چون بندهٔ خداوند باز ایستاد تا او را به [نیایش] بخواند، نزدیک بود که [جنّیان] پُر ازدجام بر او هجوم آورند».

رسول و پیامبر الهی است:

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [آل عمران ۱۶۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسولی برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَيْکَ مِن رَّبِّکَ وَ إِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسالَتَهُ وَ اللَّهُ يَعْصِمُکَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِی الْقَوْمَ الْکَـٰفِرِينَ﴾ [المائده ٦٧]

«ای رسول، برسان آنچه را که از [جانب] پروردگارت به سوی تو فرو فرستاده شده است و اگر [این کار را] نکنی، رسالتش را نرسانده‌ای. و خداوند تو را از [شرّ] مردم حفظ می‌کند. خداوند گروه کافران را هدایت نمی‌کند».

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِیَّ الْأُمِّیَّ الَّذِی يَجِدُونَهُ مَکْتُوباً عِندَهُمْ فِی التَّوْرَاةِ وَ الْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنکَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَـٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَـٰئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتِی کَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِیٓ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰٓئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۱۵۷) قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّی رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْکُمْ جَمِيعاً الَّذِی لَهُ مُلْکُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْیِ وَ يُمِيتُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِیِّ الْأُمِّیِّ الَّذِی يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ کَلِمَـٰتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّکُمْ تَهْتَدُونَ (۱۵۸)﴾ [الاعراف ۱۵۸-۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند (۱۵۷) بگو: ای مردم، من فرستادهٔ خداوند به سوی همهٔ شما هستم، کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست، معبود [راستینی] جز او نیست، زنده می‌کند و می‌میراند. پس به خداوند و رسول او، آن پیامبر درس ناخوانده‌ای که به خداوند و سخنان او ایمان دارد، ایمان آورید و از او پیروی کنید، باشد که راه یابید (۱۵۸)».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِیُّ جَـٰهِدِ الْکُفَّارَ وَ الْمُنَـٰفِقِينَ وَ اغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ [التوبه ۷۳]

«ای پیامبر، با کافران و منافقان جهاد کن و بر آنان سخت‌گیر و جایگاهشان جهنّم است. و بد جایی است».

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْکُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُکَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَٰناً سِيمَاهُمْ فِی وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِکَ مَثَلُهُمْ فِی التَّوْرَاةِ وَ مَثَلُهُمْ فِی

الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْئَهُ فَئَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمَا﴾ [الفتح ۲۹]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

﴿مَّآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ وَ مَآ ءَاتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الحشر ۷]

«آنچه خداوند از [اموال] اهلِ آبادیها بر رسولش ارزانی داشت، خاصّ خداوند و رسول و خویشاوندانِ [پیامبر] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است. تا بین توانگرانتان دستگردان نباشد. و آنچه که رسولِ [خدا] به شما بدهد، آن را بگیرید. و از آنچه که شما را از آن باز دارد، باز آیید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِىُّ إِذَا جَآءَكَ الْمُؤْمِنَـٰتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئاً وَ لَا يَسْرِقْنَ وَ لَا يَزْنِينَ وَ لَا يَقْتُلْنَ أَوْلَـٰدَهُنَّ وَ لَا يَأْتِينَ بِبُهْتَـٰنٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَ أَرْجُلِهِنَّ وَ لَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [الممتحنه ۱۲]

«ای پیامبر، چون زنان مؤمن به نزد تو آیند تا با تو بیعت کنند بر آن که چیزی را با خداوند شریک نیاورند و دزدی نکنند و مرتکب زنا نشوند و فرزندانشان را نکشند و بهتانی را که با آن [از روی دروغ] فرزندی را به شوهرانشان نسبت دهند، در میان نیاورند و در کارهای نیک [از فرمان] تو سرپیچی نکنند، با آنان بیعت کن و از خداوند برای آنان آمرزش بخواه. بی‌گمان خداوند آمرزگارِ مهربان است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِىُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِى مَرْضَاتَ أَزْوَٰجِكَ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [التحريم ۱]

«ای پیامبر، چرا چیزی را که خداوند برایت حلال کرده است، در به دست آوردن خشنودی همسرانت،

حرام می‌داری؟ و خداوند آمرزگار مهربان است».

نذیر و بیم دهنده است:

﴿إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰکَ بِالْحَقِّ بَشِیراً وَ نَذِیراً وَ لَا تُسْئَلُ عَنْ أَصْحَـٰبِ الْجَحِیمِ﴾ [البقره ۱۱۹]

«به راستی ما تو را به حقّ مژده‌آور و بیم دهنده فرستادیم و از تو دربارهٔ دوزخیان بازخواست نخواهد شد».

﴿یَـٰٓأَهْلَ الْکِتَـٰبِ قَدْ جَآءَکُمْ رَسُولُنَا یُبَیِّنُ لَکُمْ عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَن تَقُولُوا مَا جَآءَنَا مِن بَشِیرٍ وَ لَا نَذِیرٍ فَقَدْ جَآءَکُم بَشِیرٌ وَ نَذِیرٌ وَ اللَّهُ عَلَىٰ کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾ [المائده ۱۹]

«ای اهل کتاب، رسولِ ما به سوی شما آمده است که پس از [انقطاع وحی] و فترت رسولان برای شما [حقایق را] روشن می‌سازد تا نگویید: مژده‌آور و بیم دهنده‌ای به سوی ما نیامد. آری مژده‌آور و بیم دهنده‌ای برایتان آمد. و خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿قُل لَّآ أَمْلِکُ لِنَفْسِی نَفْعاً وَ لَا ضَرّاً إِلَّا مَا شَآءَ اللَّهُ وَ لَوْ کُنتُ أَعْلَمُ الْغَیْبَ لَاسْتَکْثَرْتُ مِنَ الْخَیْرِ وَ مَا مَسَّنِیَ السُّوٓءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِیرٌ وَ بَشِیرٌ لِّقَوْمٍ یُؤْمِنُونَ﴾ [الاعراف ۱۸۸]

«بگو: اختیار سود و زیانی برای خود ندارم، مگر آنچه را خدا بخواهد. و اگر غیب می‌دانستم، خیر بسیار [برای خود] فراهم می‌آوردم و هیچ ناخوشی‌ای به من نمی‌رسید. من [کسی] نیستم جز بیم دهنده و مژده آوری برای گروهی که ایمان دارند».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰکَ إِلَّا کَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِیراً وَ نَذِیراً وَلَـٰکِنَّ أَکْثَرَ النَّاسِ لَا یَعْلَمُونَ﴾ [سبا ۲۸]

«و تو را برای همهٔ مردمان جز مژده‌آور و هشدار دهنده نفرستاده‌ایم. ولی بیشتر مردم نمی‌دانند».

﴿إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰکَ بِالْحَقِّ بَشِیراً وَ نَذِیراً وَ إِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِیهَا نَذِیرٌ﴾ [فاطر ۲۴]

«ما تو را به [دین] حق - مژده‌آور و هشدار دهنده - فرستادیم. و هیچ امتی نیست مگر آن که در آن هشدار دهنده‌ای بوده است».

بشیر و مژده دهنده است:

﴿إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰکَ بِالْحَقِّ بَشِیراً وَ نَذِیراً وَ لَا تُسْئَلُ عَنْ أَصْحَـٰبِ الْجَحِیمِ﴾ [البقره ۱۱۹]

«به راستی ما تو را به حقّ مژده‌آور و بیم دهنده فرستادیم و از تو دربارهٔ دوزخیان بازخواست نخواهد شد».

﴿يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَن تَقُولُوا مَا جَآءَنَا مِن بَشِيرٍ وَ لَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَآءَكُم بَشِيرٌ وَ نَذِيرٌ وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ [المائده ۱۹]

«ای اهل کتاب، رسولِ ما به سوی شما آمده است که پس از [انقطاع وحی] و فترت رسولان برای شما [حقایق را] روشن می‌سازد تا نگویید: مژده‌آور و بیم دهنده‌ای به سوی ما نیامد. آری مژده‌آور و بیم دهنده‌ای برایتان آمد. و خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى نَفْعاً وَ لَا ضَرّاً إِلَّا مَا شَآءَ اللَّهُ وَ لَوْ كُنتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَ مَا مَسَّنِىَ السُّوٓءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَ بَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الاعراف ۱۸۸]

«بگو: اختیار سود و زیانی برای خود ندارم، مگر آنچه را خدا بخواهد. و اگر غیب می‌دانستم، خیر بسیار [برای خود] فراهم می‌آوردم و هیچ ناخوشی‌ای به من نمی‌رسید. من [کسی] نیستم جز بیم دهنده و مژده آوری برای گروهی که ایمان دارند».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيراً وَ نَذِيراً وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [سبا ۲۸]

«و تو را برای همهٔ مردمان جز مژده‌آور و هشدار دهنده نفرستاده‌ایم. ولی بیشتر مردم نمی‌دانند».

﴿إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰكَ بِالْحَقِّ بَشِيراً وَ نَذِيراً وَ إِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ [فاطر ۲۴]

«ما تو را به [دین] حق - مژده‌آور و هشدار دهنده - فرستادیم. و هیچ امتی نیست مگر آن که در آن هشدار دهنده‌ای بوده است».

احمد است: ﴿وَ إِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَـٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّى رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَ مُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِن بَعْدِى اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَآءَهُم بِالْبَيِّنَـٰتِ قَالُوا هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ [الصف ٦]

«و چنین بود که عیسی بن مریم گفت: ای بنی‌اسرائیل، من فرستادهٔ خداوند به سوی شما هستم، تصدیق کنندهٔ آنچه از تورات که پیشاوری من است و مژده دهنده به رسولی که پس از من می‌آید که نامش «احمد». است. پس چون با معجزه‌ها به سوی آنان آمد، گفتند: این جادویی آشکار است».

مُبَشِّر (مژده دهنده - خوش‌خبری دهنده):

﴿وَ بِالْحَقِّ أَنزَلْنَـٰهُ وَ بِالْحَقِّ نَزَلَ وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا مُبَشِّراً وَ نَذِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۰۵]

«و آن را به حقّ فرستادیم و به حق فرود آمده است. و تو را مگر مژده دهنده و بیم دهنده نفرستاده‌ایم».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا مُبَشِّراً وَ نَذِيراً﴾ [الفرقان ۵۶]

«و تو را جز مژده‌رسان و هشدار دهنده نفرستادیم».

﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَـٰفِرِينَ وَ أَعَدَّ لَهُمْ سَعِيراً﴾ [الاحزاب ۶۴]

«بی‌گمان خداوند کافران را لعنت کرده است و برایشان آتشِ فروزان فراهم دیده است».

﴿لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ تُعَزِّرُوهُ وَ تُوَقِّرُوهُ وَ تُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَ أَصِيلاً﴾ [الفتح ۹]

«تا [شما ای مردم] به خدا و رسولِ او ایمان آورید و [دین] او را یاری دهید و او را به بزرگی باور دارید و بامدادان و شامگاهان او را تسبیح گویید».

مُذَكِّرْ (یاد دهانی کنندهٔ دین):

﴿فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ﴾ [الغاشیه ۲۱]

«پس پند ده که تو تنها پند دهنده‌ای».

مُنْذِرْ (آگاه کننده):

﴿وَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ﴾ [الرعد ۷]

«و کافران می‌گویند: چرا نشانه‌ای از [سوی] پروردگارش بر او فرستاده نشد؟ تو فقط هشدار دهنده‌ای. و هر قومی راهنمایی دارد».

داعِی الی الله (به سوی خدا دعوت دهنده):

﴿وَ دَاعِياً إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَ سِرَاجاً مُّنِيراً﴾ [الاحزاب ۴۶]

«و فرا خواننده به سوی خداوند به حکم او و مانند چراغی روشن».

الْمُزَّمِّل (جامه به خود پیچیده):

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ﴾ [المزمل ۱]

«ای جامه به خود پیچیده».

المدَّثِّر (جامهٔ بر سر کشیده):

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ﴾ [المدثر ۱]

«ای جامه به خود پیچیده».

خاتَم النبیین (آخرین پیامبران):

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَـٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيماً﴾ [الاحزاب ۴۰]

«محمّد (ص) پدر هیچ کس از مردان شما نیست، بلکه رسول خدا و خاتمِ پیامبران است و خداوند به همه چیز داناست».

﴿وَ كَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحاً مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنتَ تَدْرِى مَا الْكِتَـٰبُ وَ لَا الْإِيمَـٰنُ وَلَـٰكِن جَعَلْنَـٰهُ نُوراً نَّهْدِى بِهِ مَن نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا وَ إِنَّكَ لَتَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ [الشوری ۵۲]

«و همچنین [قرآن را به مثابهٔ] روحی از کلام خود به تو وحی کردیم. نمی‌دانستی که کتاب و ایمان چیست. ولی آن [وحی] را نوری گردانده‌ایم، با آن هر کس از بندگانمان را که می‌خواهیم هدایت می‌کنیم. و بی‌گمان تو به راه راست هدایت می‌کنی».

رحمةٌ للعالَمین (رحمت برای تمام جهانیان):

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [الانبیاء ۱۰۷]

«و تو را جز مایهٔ رحمت برای جهانیان نفرستاده‌ایم».

چراغ روشن هدایت: ﴿وَ دَاعِياً إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَ سِرَاجاً مُّنِيراً﴾ [الاحزاب ۴۶]

«و فرا خواننده به سوی خداوند به حکم او و مانند چراغی روشن».

گواه حق: ﴿وَ كَذَٰلِكَ جَعَلْنَـٰكُمْ أُمَّةً وَسَطاً لِّتَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيداً وَ مَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِى كُنتَ عَلَيْهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَ إِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَـٰنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ [البقره ۱۴۳]

«و همچنین شما را امّتی میانه [برگزیده] گردانیده‌ایم تا بر مردم گواه باشید و [نیز] تا رسولِ [خدا] بر شما گواه باشد و قبله‌ای را که پیرو آن بودی [فرو] ننهادیم، مگر برای آن که کسی را که از رسولِ [خدا] پیروی می‌کند از کسی که از عقیده‌اش برمی‌گردد معلوم بداریم. و به راستی آن - جز بر کسانی که خدا آنان را هدایت کرده است - دشوار است. [و] خداوند [نمی‌خواهد] ایمانتان را از بین ببرد. بی‌گمان خداوند به مردم رئوف [و] مهربان است».

﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَ جِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَـٰٓؤُلَآءِ شَهِيداً﴾ [النساء ۴۱]

«پس [حالتشان] چگونه است، **آنگاه** که از هر امّتی گواهی [در میان] آوریم و تو را بر این امت گواه بیاوریم».

﴿وَ يَوْمَ نَبْعَثُ فِى كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيداً عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَ جِئْنَا بِكَ شَهِيداً عَلَىٰ هَـٰٓؤُلَآءِ وَ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَـٰبَ تِبْيَـٰناً لِّكُلِّ شَىْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل ۸۹]

«و روزی که در [میان] هر امّتی گواهی از خودشان بر آنان برانگیزیم و تو را بر این [کافران] گواه آریم. و بر تو کتاب [آسمانی] برای روشن ساختن هر چیزی و راه نمودن و رحمت و مژده دادنِ مسلمانان نازل کردیم».

﴿وَ جَـٰهِدُوا فِى اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِى الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَ فِى هَـٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَـٰوةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ﴾

[الحج ۷۸]

«و در [راه] خدا چنانکه سزاوار جهاد کردن [در راه] اوست، جهاد کنید. او شما را برگزیده است و در دین برای شما هیچ محظوری قرار نداده است. آیین نیایتان ابراهیم، را [برای شما تشریع کرده است] او شما را پیش از این و در این [قرآن نیز] مسلمان نام نهاده تا رسولِ [او] بر شما گواه باشد و [شما نیز] بر مردم گواه باشید. پس نماز را برپای دارید و زکات بپردازید و به خداوند پناه برید. او مولای شماست نیک مولای و نیک مددکاری است».

خیرخواه و غمگسار است:

﴿لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

[التوبه ۱۲۸]

«بی‌گمان رسولی از خودتان به سوی شما آمد، رنجتان بر او دشوار، بر شما حریص [و] به مؤمنان رئوفِ مهربان است».

برای مسلمانان رئوف (مشفق و مهربان):

﴿لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

[التوبه ۱۲۸]

«بی‌گمان رسولی از خودتان به سوی شما آمد، رنجتان بر او دشوار، بر شما حریص [و] به مؤمنان رئوفِ مهربان است».

و رحیم است:

﴿لَقَدْ جَآءَکُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِکُمْ عَزِیزٌ عَلَیْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِیصٌ عَلَیْکُم بِالْمُؤْمِنِینَ رَءُوفٌ رَّحِیمٌ﴾

[التوبه ۱۲۸]

«بی‌گمان رسولی از خودتان به سوی شما آمد، رنجتان بر او دشوار، بر شما حریص [و] به مؤمنان رئوفِ مهربان است».

دعوت ایشان، آهسته آهسته عربها را تحت تأثیر می‌آورد و بدین وسیله جبهۀ اسلامی تقویت می‌شد و جبهۀ کفر تضعیف می‌گردید:

﴿أَوَلَمْ یَرَوْا أَنَّا نَأْتِی الْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا وَ اللَّهُ یَحْکُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُکْمِهِ وَ هُوَ سَرِیعُ الْحِسَابِ﴾ [الرعد ۴۱]

«آیا ندیده‌اند که ما آهنگ سرزمینِ [کفر] می‌کنیم که آن را از دامنه‌هایش می‌کاهیم بر [سرزمین مسلمانان می‌افزاییم؟] و خداوند حکم می‌کند - هیچ رد کننده‌ای برای حکم او نیست - و او زود شمار است».

﴿بَلْ مَتَّعْنَا هَٰٓؤُلَآءِ وَ ءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ طَالَ عَلَیْهِمُ الْعُمُرُ أَفَلَا یَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِی الْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَآ أَفَهُمُ الْغَٰلِبُونَ﴾ [الانبیاء ۴۴]

«حقّ این است که اینان و پدرانشان را بهره‌مند ساخته‌ایم تا این که [زمانِ] عمر بر آنان طولانی شد. آیا نمی‌بینند که ما آهنگِ سرزمین کفر می‌کنیم که آن را از دامنه‌هایش می‌کاهیم [و بر سرزمین مسلمانان می‌افزاییم] . آیا اینان پیروز خواهند شد؟».

با آن هم باطل‌پرستان سخت کار می‌کردند.

آنان برای برگرداندن مردم از پذیرش دعوت حق، جبهۀ فنون لطیفه را بازکردند - آنان وسایل دلگرم‌کننده و ساز و برگ تفریح و عیش و عشرت و تماشا را فراهم آورده و به بیان و حکایت داستانهای افسانوی و دلچسب آغازکردند:

﴿وَ مِنَ النَّاسِ مَن یَشْتَرِی لَهْوَ الْحَدِیثِ لِیُضِلَّ عَن سَبِیلِ اللَّهِ بِغَیْرِ عِلْمٍ وَ یَتَّخِذَهَا هُزُواً أُولَٰٓئِکَ

لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ [لقمان ٦]

«و از مردم کسی هست که خریدارِ سخنانِ بیهوده است تا بی [هیچ] دانش [مردم را] از راه خداوند گمراه سازد. و آن را به ریشخند گیرد. همینانند که عذاب خوار کننده [در پیش] دارند».

کافران تلاش داشتند به‌گونه‌ای با آن حضرت ﷺ طرح نیرنگ ریخته و برای عقد پیمان سازش می‌کوشیدند و می‌گفتند: (به جای این قرآن، قرآن دیگری بیاور و یا آن را به‌گونه‌ای که ما آرزو داریم، ترسیم کنید) و تبدیل نمائید.

روی همین درخواست ایشان بود که خداوند به پیامبر خویش فرمود: «به آن مردم بگو: من حق ندارم که آن را از پیش خود تغییر دهم؛ فقط از چیزی که بر من وحی می‌شود، پیروی می‌کنم. من اگر پروردگارم را نافرمانی کنم، از مجازات روز بزرگ (قیامت) می‌ترسم»:

﴿وَ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا ائْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَـٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِيَ أَنْ أُبَدِّلَهُ مِن تِلْقَآئِ نَفْسِيَ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ [یونس ١٥]

«و چون آیات ما که روشن [و شیوا] هستند بر آنان خوانده شود، کسانی که به لقای ما امید ندارند، گویند: قرآنی جز این در میان آر یا آن را دگرگون ساز. بگو: مرا نرسد که از پیشِ خود آن را تغییر دهم. جز از آنچه به من وحی می‌شود، پیروی نمی‌کنم من اگر پروردگارم را نافرمانی کنم از عذاب روز بزرگ می‌ترسم».

سپس خداوند برای استوار نگه داشتن گامهای پیامبر خویش در برابر این نیرنگبازی‌های کفار، و رهایی‌شان از دامهای آنان، راهنمائی‌هایی صادر فرموده، و برای حفظشان از سوی خویش، اطمینان کامل می‌دهد:

﴿فَاسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ وَ مَن تَابَ مَعَكَ وَ لَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾ وَ لَا تَرْكَنُوٓا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَ مَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾﴾ [هود ١١٣-١١٢]

«پس چنان که فرمان یافته‌ای پایداری ورز و [نیز] کسی که همراه تو رو به سوی خداوند آورده است [باید چنین کند] و سرکشی مکنید، بی‌گمان او به آنچه می‌کنید، بیناست ﴿١١٢﴾ و به ستمکاران گرایش نیابید که آنگاه آتش [جهنّم] به شما خواهد رسید و در برابر خداوند دوستانی ندارید، آنگاه نصرت نمی‌یابید ﴿١١٣﴾».

﴿وَ لَوْ لَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئاً قَلِيلاً ﴿٧٤﴾ إِذاً لَّأَذَقْنَٰكَ ضِعْفَ الْحَيَٰوةِ وَ ضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيراً ﴿٧٥﴾﴾ [بنی‌اسرائیل ۷۵-۷۴]

«و اگر تو را استوار نمی‌داشتیم، به راستی نزدیک بود اندک میزانی به آنان گرایش یابی ﴿٧٤﴾ آنگاه دو چندان در زندگانی و دو چندان [پس از] مرگ، [طعمِ تلخِ] عذاب را به تو می‌چشاندیم و برای خود در برابر ما یاوری نمی‌یافتی ﴿٧٥﴾».

مخالفین همچنان می‌کوشیدند، ایشان را از غیر خدا بترسانند، اما خداوند در هر حالت ایشان را ثابت قدم نگه داشت و در هر صورت وعدهٔ حفظ ایشان را داد و در این مورد به ایشان اطمینان عرضه فرمود:

﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَ يُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِن دُونِهِ وَ مَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ [الزمر ۳۶]

«آیا خداوند برای بنده‌اش بس نیست؟ و با کسانی جز او تو را می‌ترسانند و هر کس را که خداوند بیراه بگذارد، او هدایتگری ندارد».

اهل کتاب -یهود و نصاری- نیز ایشان را تکذیب نموده با ایشان مخالفت ورزیدند، در حالی که از حقانیت‌شان آگاه بودند:

﴿وَ لَمَّا جَآءَهُمْ كِتَٰبٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَ كَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَٰفِرِينَ﴾ [البقره ۸۹]

«و چون کتابی - تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی] با آنان است - از سوی خدا برایشان آمد و [با این که] پیش از این [به همین خاطر] بر کافران پیروزی می‌جستند، چون آنچه را که می‌شناختند و به آنان رسید، آن را انکار کردند، پس نفرینِ خدا بر کافران باد».

﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّن بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّاراً حَسَداً مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَ اصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [البقره ۱۰۹]

«بسیاری از اهل کتاب - از روی حسدی که ریشه در جانهایشان داشت - پس از آن که حقّ برایشان آشکار شد، خوش داشتند شما را پس از ایمانتان به حالِ کفر بازگردانند. پس در گذرید و روی بگردانید. تا این که خدا فرمانِ [جهادِ] خود را [در میان] آورد. بی‌گمان خدا بر هر کاری تواناست».

﴿قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَآءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ

حَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَ إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَ مَا اللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ [البقره ۱۴۴]

«آری، رویکردت را [گاه به گاه] به [سوی] آسمان می‌بینیم، تو را به قبله‌ای برمی‌گردانیم که به آن خشنود شوی. رویت را به سوی مسجدالحرام برگردان و [ای مؤمنان شما نیز] هر کجا که باشید رویهایتان را به سوی آن برگردانید. و به یقین اهل کتاب می‌دانند که این [تغییر قبله] حق است از جانب پروردگارشان. و خداوند از آنچه که می‌کنند غافل نیست».

﴿الَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ الْكِتَـٰبَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ وَ إِنَّ فَرِيقاً مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۴۶]

«کسانی که به آنان کتاب داده‌ایم او (رسولِ خدا) را می‌شناسند، چنان که فرزندانشان را می‌شناسند و بی‌گمان گروهی از آنان آگاهانه حقّ را پوشیده می‌دارند».

﴿كَيْفَ يَهْدِى اللَّهُ قَوْماً كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَـٰنِهِمْ وَ شَهِدُوٓا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَ جَآءَهُمُ الْبَيِّنَـٰتُ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِينَ﴾ [آل عمران ۸۶]

«خداوند چگونه گروهی را که پس از ایمانشان کفر ورزیدند و [پس از آن که] گواهی دادند پیامبر حقّ است و [بعد از آن که] روشنگریها برای آنان آمد، هدایت می‌کند؟ و خداوند گروهِ ستمکاران را هدایت نمی‌کند».

﴿قُلْ يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجاً وَ أَنتُمْ شُهَدَآءُ وَ مَا اللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ [آل عمران ۹۹]

«بگو: یا اهل کتاب، چرا کسی را که ایمان آورد، از راه خدا باز می‌دارید؟ برای آن [راه] در حالی که آگاهید کژی می‌جویید. و خداوند از آنچه می‌کنید غافل نیست».

﴿أَفَغَيْرَ اللَّهِ أَبْتَغِى حَكَماً وَ هُوَ الَّذِىٓ أَنزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَـٰبَ مُفَصَّلاً وَ الَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ الْكِتَـٰبَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ [الانعام ۱۱۴]

«آیا غیر خدا را [به عنوان] داور بجویم حال آن که او کسی است که کتاب را [شیوا و] روشن بر شما نازلکرد. و کسانی که به آنان کتاب داده‌ایم، می‌دانند که آن (قرآن) از [جانب] پروردگارت به راستی فرو فرستاده شده است، پس از دودلان مباش».

﴿و يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوْا لَسْتَ مُرْسَلاً قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِى وَ بَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْكِتَـٰبِ﴾ [الرعد ۴۳]

«و کافران می‌گویند: تو رسولِ [خدا] نیستی. بگو: خداوند [به عنوان] گواه میان من و شما کافی است. و کسی که علم الکتاب به نزد اوست [بس است]».

در انگیزهٔ انکار ایشان حسد و کینه‌توزی و هوای نفس شامل بود:

﴿وَ لَمَّا جَآءَهُمْ كِتَـٰبٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَ كَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَٰفِرِينَ﴾ [البقره ۸۹]

«و چون کتابی - تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی] با آنان است - از سوی خدا برایشان آمد و [با این که] پیش از این [به همین خاطر] بر کافران پیروزی می‌جستند، چون آنچه را که می‌شناختند و به آنان رسید، آن را انکار کردند، پس نفرینِ خدا بر کافران باد».

﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَـٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّن بَعْدِ إِيمَـٰنِكُمْ كُفَّاراً حَسَداً مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَ اصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِىَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ [البقره ۱۰۹]

«بسیاری از اهل کتاب - از روی حسدی که ریشه در جانهایشان داشت - پس از آن که حقّ برایشان آشکار شد، خوش داشتند شما را پس از ایمانتان به حالِ کفر بازگردانند. پس در گذرید و روی بگردانید. تا این که خدا فرمانِ [جهادِ] خود را [در میان] آورد. بی‌گمان خدا بر هر کاری تواناست».

﴿إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَـٰمُ وَ مَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَ مَن يَكْفُرْ بِـَٔايَـٰتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ [آل عمران ۱۹]

«بی‌گمان دین [حقّ] به نزد خداوند، اسلام است. و اهل کتاب جز پس از آن که علم یافتند [آن هم] از روی رشک در میان خود، اختلاف نکردند و هر کس به آیاتِ خدا کفر ورزد [بداند] که خداوند زودشمار است».

﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَآ ءَاتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ فَقَدْ ءَاتَيْنَآ ءَالَ إِبْرَٰهِيمَ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ ءَاتَيْنَـٰهُم مُّلْكاً عَظِيماً﴾ [النساء ۵۴]

«آیا با مردم بر آنچه که خداوند از فضل خویش به آنان داده است، حسد می‌ورزند؟ ما خود به آل ابراهیم کتاب و حکمت داده‌ایم و به آنان فرمانروایی بزرگ بخشیدیم».

﴿فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَآءَهُمْ وَ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِينَ﴾ [القصص ۵۰]

«اما اگر [سخن] تو را نپذیرند، بدان که تنها از خواسته‌های [نفسانی] خود پیروی می‌کنند و کیست گمراه‌تر از کسی که از خواستهٔ [نفسانی] اش بدون رهنمایی از [سوی] خداوند پیروی کند. حقّا که خداوند گروه ستمگران را هدایت نمی‌کند».

آزار و اذیت دادن ایشان

کافران مکه عرصهٔ زندگی را بر آن حضرت ﷺ و یارانشان تنگ نموده و آزار و اذیت بسیاری به ایشان رسانیدند:

﴿قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعاً وَ لَا ضَراً إِلَّا مَا شَآءَ اللَّهُ وَ لَوْ كُنتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَ مَا مَسَّنِيَ السُّوٓءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَ بَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الاعراف ۱۸۸]

«بگو: اختیار سود و زیانی برای خود ندارم، مگر آنچه را خدا بخواهد. و اگر غیب می‌دانستم، خیر بسیار [برای خود] فراهم می‌آوردم و هیچ ناخوشی‌ای به من نمی‌رسید. من [کسی] نیستم جز بیم دهنده و مژده آوری برای گروهی که ایمان دارند».

﴿وَ مِنهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَ يَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ يُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ رَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَ الَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [التوبه ۶۱]

«و از آنان کسانی‌اند که به پیامبر آزار می‌رسانند و می‌گویند او خوش باور است. بگو: او برای شما خوش باورِ نیک است. [آیات و نشانه‌های] خداوند را باور می‌دارد و [مشورت] مؤمنان را می‌پذیرد و برای مؤمنانتان رحمتی است و کسانی که رسول خدا را می‌آزارند عذابی دردناک [در پیش] دارند».

مسلمانان بسیار ناتوان و بی‌سروسامان بوده و در محاصرهٔ دشمن قرار داشتند:

﴿إِنَّ شَرَّ الدَّوَآبِّ عِندَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ﴾ [انفال ۲۲]

«بی‌گمان بدترین جنبندگان از نظر خداوند کران و گنگانِ [حق ناشنوا] هستند، که خرد نمی‌ورزند».

واقعۀ معراج

یکی از مهمترین حوادث زندگی‌شان، واقعۀ معراج است.

در این واقعه، خداوند پیامبر خویش ﷺ را شبانه از مسجد الحرام به مسجد الاقصی برد، و در این جریان نشانه‌های ویژه‌ای را نیز مشاهده کردند:

﴿سُبْحَـٰنَ الَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَا الَّذِى بَـٰرَكْنَا حَوْلَهُ لِنرِيَهُ مِنْ ءَايَـٰتِنَآ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [بنی‌اسرائیل ۱]

«پاک [و منزه] است کسی که شبی بنده‌اش را از مسجدالحرام به مسجدالاقصی‌ای که در پیرامونش برکت نهاده‌ایم، بُرد تا از نشانه‌های خود به او بنمایانیم، اوست که شنوای بیناست».

هجرت

کفار مکه، برای کشتن یا زندان و یا تبعید ایشان، برنامه‌ریزی کردند:

﴿وَ لَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْراً لَّأَسْمَعَهُمْ وَ لَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوا وَّ هُم مُّعْرِضُونَ﴾ [انفال ۲۳]

«و اگر خداوند خیری در آنان سراغ داشت قطعاً به آنان می‌شنواند و اگر هم به آنان می‌شنواند، اعراض کنان روی برمی‌تافتند».

که در نتیجۀ آن، ایشان مجبور شدند، به‌گونه‌ای پنهانی از مکه هجرت گزینند:

﴿أَلَا تُقَٰتِلُونَ قَوْماً نَّكَثُوا أَيْمَـٰنَهُمْ وَ هَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَ هُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ أَتَخْشَوْنَهُمْ فَاللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۳]

«آیا با گروهی که سوگندهایشان را شکستند و آهنگ اخراج رسولِ [خدا] را [از مکه] کردند و خود نخستین بار [بنای پیمان‌شکنی] را با شما گذاردند، جنگ نمی‌کنید؟ آیا از آنان می‌ترسید؟ پس اگر مؤمنید، خداوند به آنکه از او بترسید سزاوارتر است».

﴿إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِىَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِى الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَـٰحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَ أَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَ جَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا

السُّفْلَیٰ وَ کَلِمَةُ اللَّهِ هِیَ الْعُلْیَا وَ اللَّهُ عَزِیزٌ حَکِیمٌ﴾ [التوبه ۴۰]

«اگر او (پیامبر) را یاری نکنید، در حقیقت خداوند هنگامی به او یاری کرد که کافران رد حالی که یکی از دو تن بود [از مکه] بیرونش کردند، هنگامی که در غار بودند، آنگاه که به یار خود می‌گفت: نگران مباش. بی‌گمان خداوند با ماست. پس خداوند آرامشش را بر او نازل کرد و او را با سپاهیانی که آنها را نمی‌دیدید توان داد و آرمانِ کافران (شرک) را فروتر قرار داد و آرمان الهی (توحید) است که برتر است و خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيداً﴾ [بنی‌اسرائیل ۵۰]

«بگو: سنگ یا آهن شوید».

در هنگام هجرت، یکی از اصحاب‌شان (ابوبکر صدیق رضی الله عنه) شرف همراهی‌شان را داشت. کفار در تعقیب ایشان، بودند و آن حضرت ﷺ همراه او به غاری (غار ثور) پنهان شدند. دشمنان اسلام، کاملاً به نزدیکی غار رسیدند، چنانکه صدای پای‌شان به‌گونه‌ای درست شنیده می‌شد.

در این موقعیت حساس یارشان پریشان می‌شود و آن حضرت ﷺ برای آرامش خاطرش می‌فرماید: «اندوهگین مشو؛ که خدا با ماست»:

﴿إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَ أَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَ جَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَىٰ وَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبه ۴۰]

«اگر او (پیامبر) را یاری نکنید، در حقیقت خداوند هنگامی به او یاری کرد که کافران رد حالی که یکی از دو تن بود [از مکه] بیرونش کردند، هنگامی که در غار بودند، آنگاه که به یار خود می‌گفت: نگران مباش. بی‌گمان خداوند با ماست. پس خداوند آرامشش را بر او نازل کرد و او را با سپاهیانی که آنها را نمی‌دیدید توان داد و آرمانِ کافران (شرک) را فروتر قرار داد و آرمان الهی (توحید) است که برتر است و خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

با تأییدات الهی ایشان به سلامتی به یثرب (مدینهٔ منوره) تشریف می‌آورند:

﴿وَ مِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ الْأَعْرَابِ مُنَافِقُونَ وَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ

نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَينِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ﴾ [التوبه ۱۰۱]

«[برخی] از بادیه نشینانی که پیرامون شما هستند و برخی از اهل مدینه منافق‌اند که بر نفاق خو گرفته‌اند. تو آنان را نمی‌شناسی. ما آنان را می‌شناسیم. دوبار آنان را عذاب خواهیم کرد. آنگاه به عذابی بزرگ بازگردانده می‌شوند».

﴿قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيداً﴾ [بنی‌اسرائیل ۵۰]

«بگو: سنگ یا آهن شوید».

ایشان در آنجا، مسجدی را بنیانگذاری می‌فرمایند:

﴿لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَداً لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ﴾ [التوبه ۱۰۸]

«هرگز در آن مایست، به راستی مسجدی که از روز نخست بر تقوی بنیان نهاده شده است سزاوارتر است که در آن بایستی. در آن مردانی هستند که دوست می‌دارند که پاک شوند و خداوند پاک شوندگان را دوست می‌دارد».

مدتی بعد، ایشان در میان انصار مدینهٔ منوره و مهاجرین مکهٔ مکرمه، پیمان برادری می‌بندند:

﴿وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَاناً وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۳]

«و همگی به ریسمان خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید و نعمتِ خدا را بر خود یاد کنید، که دشمنان [همدیگر] بودید، آنگاه بین دلهای شما الفت داد، آنگاه به [فضل و] نعمت او [با یکدیگر] دوست شدید و بر لبهٔ گودالی از آتش بودید، و شما را از آن باز رهانید، خداوند بدینسان آیاتش را برای شما روشن می‌سازد باشد که راه یابید».

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَـٰهَدُوا بِأَمْوَٰلِهِمْ وَ أَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّذِينَ ءَاوَوا وَّ نَصَرُوٓا أُولَـٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ لَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُم مِّن وَلَـٰيَتِهِم مِّن شَىْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا وَ إِنِ اسْتَنصَرُوكُمْ فِى الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَهُم مِّيثَـٰقٌ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [انفال ۷۲]

«آنان که ایمان آوردند و هجرت کردند و با اموال و جانهایشان در راه خدا جهاد کردند و آنان که [ایشان را] جای دادند و یاری کردند، اینان کارسازانِ همدیگرند. و آنان که ایمان آوردند و هجرت نکرده‌اند، شما از چیزی از کارسازی آنان برخوردار نیستید. تا آن که هجرت کنند. و اگر از شما در [کار] دین یاری خواهند، برشماست که [به آنان] یاری کنید مگر به زیان قومی که بین شما و آنان پیمانی است. و خداوند به آنچه می‌کنید، بیناست».

﴿وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَـٰهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّـذِينَ ءَاوَوا وَّ نَـصَرُوٓا أُولَـٰٓئِكَ هُـمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَّهُم مَّغْفِرَةٌ وَ رِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ [انفال ۷۴]

«و آنان که ایمان آوردند و هجرت کردند و در راه خدا جهاد کردند و کسانی که [ایشان را] جای دادند و یاری کردند، همینان به راستی مؤمنند، برای آنان آمرزش و روزی شایسته‌ای خواهد بود».

در مدینهٔ منوره، به اضافهٔ یهودی‌ها و نصرانی‌ها، گروه منافقین با ایشان مخالفت سختی داشتند:

﴿إِذْ يَقُولُ الْمُنَـٰفِقُونَ وَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ غَرَّ هَـٰٓؤُلَآءِ دِينُهُمْ وَ مَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [انفال ۴۹]

«آنگاه که منافقان و بیماردلان گفتند: اینان را دینشان فریفته است. و هر کس بر خداوند توکّل کند، به راستی خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿يَحْذَرُ الْمُنَـٰفِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزِءُوٓا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَّـا تَحْذَرُونَ﴾ [التوبه ٦۴]

«منافقان از آن بیم دارند که سوره‌ای در [بارهٔ] آنان فرود آورده شود که آنان را به آنچه در دلهایشان است خبر دهد. بگو: ریشخند کنید، بی‌گمان خداوند آشکار کنندهٔ چیزی است که [از آن] بیم دارید».

﴿وَ مِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ الْأَعْرَابِ مُنَـٰفِقُونَ وَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ لَا تَـعْلَمُهُمْ نَـحْنُ نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ﴾ [التوبه ۱۰۱]

«[برخی] از بادیه نشینانی که پیرامون شما هستند و برخی از اهل مدینه منافق‌اند که بر نفاق خو گرفته‌اند. تو آنان را نمی‌شناسی. ما آنان را می‌شناسیم. دوبار آنان را عذاب خواهیم کرد. آنگاه به عذابی بزرگ بازگردانده می‌شوند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِىُّ اتَّقِ اللَّهَ وَ لَا تُطِعِ الْكَـٰفِرِينَ وَ الْمُنَـٰفِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيماً حَكِيماً﴾ [الاحزاب ۱]

«ای پیامبر، از خداوند پروا بدار و از کافران و منافقان اطاعت مکن، که خداوند دانای فرزانه است».

﴿يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَآ إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ وَ لِلَّهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِـلْمُؤْمِنِينَ وَلَـٰكِنَّ الْمُنَـٰفِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [المنافقون ۸]

«می‌گویند: اگر به مدینه بازگردیم، به یقین گرامی‌ترین فرومایه‌تران را از آن بیرون کنند، حال آن که عزّت خاصّ خدا و رسول او و مؤمنان است. ولی منافقان نمی‌دانند».

وَ إِذْ يَقُولُ الْمُنَـٰفِقُونَ وَ الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ إِلا غُرُوراً [الاحزاب ۱۲]

آنان با همیاری همدیگر با تمام نیرو می‌کوشند تا حق را مغلوب نمایند، مگر به جای اینکه مشعل تابناک حق در نتیجهٔ پُف‌کردن‌های‌شان خاموش شود، با پایداری و تابش بیشتر به راهش ادامه می‌دهد و حق‌پرستان، به گونه‌ای یک نیروی منظم، با سر بلندی به پیش می‌روند:

﴿يُرِيدُونَ أَن يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَ يَأْبَى اللَّهُ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَـٰفِرُونَ ﴿۳۲﴾ هُوَ الَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿۳۳﴾﴾

[التوبه ۳۳-۳۲]

«می‌خواهند نور خدا را با سخنان خویش فرو نشانند و خداوند نمی‌پذیرد مگر آن که نورش را کامل کند و اگر چه کافران ناخوش دارند (۳۲) او کسی است که رسولش را به هدایت و دین حقّ فرستاد تا آن را بر همهٔ ادیان پیروز گرداند و اگر چه مشرکان ناخوش دارند (۳۳)».

﴿وَ السَّـٰبِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَـٰجِرِينَ وَ الْأَنصَارِ وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَـٰنٍ رَّضِىَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ وَ أَعَدَّ لَهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى تَحْتَهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَداً ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ [التوبه ۱۰۰]

«و پیشروان نخستین از مهاجرین و انصار و کسانی که به نیکوکاری از آنان پیروی کردند، خداوند از آنان خشنود شد و [آنان نیز] از او خشنود شدند. و برایشان باغهایی که فرو دستِ آن جویباران روان است آماده ساخت که در آنجا همیشه جاودانه‌اند. این کامیابی بزرگ است».

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَٰناً سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَىٰةِ وَ مَثَلُهُمْ فِى الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْئَهُ فَـَٔازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمَا﴾ [الفتح ۲۹]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَ اللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَـٰفِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾﴾ [الصف ۹-۸]

«می‌خواهند با سخنانِ خود نور خدا را فرو نشانند و خداوند کامل کنندهٔ نورِ خود است و هر چند کافران ناخوش ندارند ﴿٨﴾ اوست کسی که رسولش را با هدایت و دین حقّ فرستاد تا آن را بر همهٔ ادیان چیره گرداند. و هر چند مشرکان ناخوش دارند ﴿٩﴾».

در مکه مسلمانان بسیار پریشان و ناتوان بودند و در محاصرهٔ دشمنان قرار داشتند، اما پس از هجرت به مدینهٔ منوره، خداوند با تأییدات و نصرت خویش، به آنان قدرت و تمکین عطا فرموده و آنان را نیرومند و شادمان گردانید:

﴿وَ اذْكُرُوٓا إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِى الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَـَٔاوَىٰكُمْ وَ أَيَّدَكُم بِنَصْرِهِ وَ رَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَـٰتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [انفال ۲۶]

«و یاد کنید هنگامی که اندک [و] در زمین مستضعف بودید. می‌ترسیدید که مردم شما را آواره کنند، آنگاه خداوند به شما جای داد و به نصرت خویش به شما توان داد و از چیزهای پاکیزه به شما روزی بخشید باشد که شما سپاسگزاری کنید».

غزوات و جنگهای آن حضرت

ایشان در غزوه‌های بسیاری شرکت ورزیدند که از آن جمله است: غزوهٔ بدر:

﴿وَ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَ أَنتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [آل عمران ۱۲۳]

«و بی‌گمان خداوند در [نبردِ] بدر در حالی که ناتوان بودید، یاریتان داد. پس از خدا پروا بدارید باشد که سپاس گویید».

غزوهٔ احزاب: ﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَآءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحاً
وَ جُنُوداً لَّمْ تَرَوْهَا وَ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيراً ﴿۹﴾ إِذْ جَآءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَ مِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ وَ إِذْ
زَاغَتِ الْأَبْصَرُ وَ بَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَ تَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا ﴿۱۰﴾ هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَ
زُلْزِلُوا زِلْزَالاً شَدِيداً ﴿۱۱﴾ وَ إِذْ يَقُولُ الْمُنَـٰفِقُونَ وَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ
إِلَّا غُرُوراً ﴿۱۲﴾ وَ إِذْ قَالَت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ يَـٰأَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَ يَسْتَئْذِنُ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ النَّبِيَّ
يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَ مَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَاراً ﴿۱۳﴾ وَ لَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم مِّنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ
سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَأَتَوْهَا وَ مَا تَلَبَّثُوا بِهَآ إِلَّا يَسِيراً ﴿۱۴﴾ وَ لَقَدْ كَانُوا عَـٰهَدُوا اللَّهَ مِن قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَـٰرَ وَ
كَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولاً ﴿۱۵﴾ قُل لَّن يَنفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِن فَرَرْتُم مِّنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَ إِذاً لَّا تُمَتَّعُونَ إِلَّا
قَلِيلاً ﴿۱۶﴾ قُلْ مَن ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُم مِّنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوٓءاً أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَ لَا يَجِدُونَ لَهُم
مِّن دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَ لَا نَصِيراً ﴿۱۷﴾ قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَ الْقَآئِلِينَ لِإِخْوَٰنِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَ لَا
يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلاً ﴿۱۸﴾ أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَآءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ
كَالَّذِي يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَـٰئِكَ
لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَـٰلَهُمْ وَ كَانَ عَلَى اللَّهِ يَسِيراً ﴿۱۹﴾ يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا وَ إِن يَأْتِ
الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْئَلُونَ عَنْ أَنبَآئِكُمْ وَ لَوْ كَانُوا فِيكُم مَّا قَـٰتَلُوا إِلَّا
قَلِيلاً ﴿۲۰﴾ لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ
كَثِيراً ﴿۲۱﴾ وَ لَمَّا رَءَا الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَـٰذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ صَدَقَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ
وَ مَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَـٰناً وَ تَسْلِيماً ﴿۲۲﴾ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَـٰهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن
قَضَىٰ نَحْبَهُ وَ مِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلاً ﴿۲۳﴾ لِّيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّـٰدِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَ يُعَذِّبَ

الْمُنَـٰفِقِينَ إِن شَآءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُوراً رَّحِيماً ﴿٢٤﴾ وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ
يَنَالُوا خَيْراً وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِياً عَزِيزاً ﴿٢٥﴾ ﴾

[الاحزاب ۲۵-۹]

«ای مؤمنان، نعمت خداوند را بر خود یاد کنید، هنگامی که لشکرهایی به سوی شما آمدند، که بر آنان
توفانی و لشکرهایی - که آنها را ندید - فرستادیم. و خداوند به آنچه می‌کنید، بیناست ﴿۹﴾ چون از
فرازتان و از فرودتان بر شما تاختند و چون دیدگان خیره ماندند و دلها به حنجره‌ها رسیدند و گمانهای
[گونه گون] به خداوند می‌بردید ﴿۱۰﴾ آنجا بود که مؤمنان آزموده شدند و به سختی تکان خوردند ﴿۱۱﴾ و
چون منافقان و بیماردلان می‌گفتند: خداوند و رسولش جز از روی فریب به ما وعده نداده‌اند ﴿۱۲﴾ و
چون گروهی از آنان گفتند: ای اهل مدینه، جای ماندن ندارید، پس بازگردید. و گروهی از آنان از پیامبر
اجازهٔ [ماندن] می‌طلبند. می‌گویند: خانه‌هایمان بی‌حفاظ است. حال آن که آنها بی‌حفاظ نیستند. جز قصدِ
گریختن ندارند ﴿۱۳﴾ و اگر از اطراف آن [خانه‌هایشان لشکریان کفّار] بر سر آنان در آورده شوند، سپس
[از آنان] فتنهٔ [ارتداد] طلب کنند، به یقین آن را انجام می‌دادند و در آن مگر اندکی درنگ نمی‌کردند ﴿۱۴﴾
و به راستی که پیش از این با خداوند پیمان بسته بودند که پشت نکنند. و پیمان خداوند بازخواست
دارد﴿۱۵﴾ بگو: اگر از مرگ یا کشته شدن بگریزید، گریختن به شما سود نبخشد. و آنگاه جز اندکی بهره‌مند
نمی‌شوید ﴿۱۶﴾ بگو: چه کسی است که شما را از [دائرهٔ تصرف] خداوند، اگر دربارهٔ شما سختی بخواهد یا
دربارهٔ شما رحمتی بخواهد، نگاه دارد؟ و برای خود در برابر خداوند دوست و یاریگری نیابند ﴿۱۷﴾ به
راستی خداوند بازدارندگانتان را می‌شناسد و [نیز] آنان را که به برادرانشان گفتند: به سوی ما آیید. و جز
اندکی به کارزار نمی‌آیند ﴿۱۸﴾ در حالی که بر شما بخل می‌ورزند. پس چون [در میان] آید، آنان را بینی
که به تو می‌نگرند، در حالی که چشمهایشان مانند کسی می‌گردد که از [سختی] مرگ بیهوشش کرده
باشند. پس چون ترس از میان برود، بخل‌ورزان بر مال با زبانهای تیز و بر شما زبان‌درازی کنند. اینانند
که ایمان نیاورده‌اند و خداوند اعمالشان را تباه می‌گرداند. و این [کار] بر خداوند آسان است ﴿۱۹﴾ [دربارهٔ]
لشکرهای [کافران] می‌پندارند که نرفته‌اند و اگر [آن] لشکرها بیایند، آرزو کنند؛ ای کاش آنان در میان
شما باشند جز اندکی پیکار نکنند ﴿۲۰﴾ به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را
امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست ﴿۲۱﴾ و چون مؤمنان

لشکرهای [کافران] را دیدند، گفتند: این است آنچه خداوند و رسولش به ما وعده داده بودند. و خداوند و رسولش راست گفتند. و در حقّ آنان جز ایمان و تسلیم نیفزود ﴿۲۲﴾ از مؤمنان کسانی هستند که آنچه را که با خداوند بر آن پیمان بسته بودند، تحقّق بخشیدند، و کسی از آنان هست که قرارش را به انجام رسانده است و از آنان کسی هست که چشم به راه است و به هیچ وجه تبدیلی [در پیمان خود] نیاورده‌اند﴿۲۳﴾ تا خداوند راستگویان را به [پاس] راستی‌شان پاداش دهد و منافقان را اگر خواهد عذاب کند یا از آنان درگذرد. بی‌گمان خداوند آمرزندهٔ مهربان است ﴿۲۴﴾ و خداوند کافران را در اوج خشم و غضبشان بازگرداند که هیچ کامی نیافتند. و خداوند [از سوی] مؤمنان [در کار جنگ] کفایت کرد. و خداوند توانای پیروزمند است ﴿۲۵﴾».

بیعت‌الرضوان (صلح حدیبیه):

﴿لَّقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَ أَثَبَهُمْ فَتْحاً قَرِيباً﴾ [الفتح ۱۸]

«به راستی خداوند از مؤمنان هنگامی که زیر درخت با تو بیعت می‌کردند خشنود شد، و معلوم داشت که در دلهایشان چیست، در نتیجه بر آنان آرامش فرود آورد و فتحی نزدیک را به آنان پاداش داد».

فتح مکه: ﴿وَ مَا لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لِلَّهِ مِيرَٰثُ السَّمَٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنكُم مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ الْفَتْحِ وَ قَٰتَلَ أُولَٰٓئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ الَّذِينَ أَنفَقُوا مِن بَعْدُ وَ قَٰتَلُوا وَ كُلّاً وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ [الحدید ۱۰]

«و شمار ا چه شده است که در راه خدا انفاق نمی‌کنید، حال آن که میراثِ آسمانها و زمین از آنِ خداست. کسانی که از شما که پیش از فتحِ [مکه] انفاق کردند و [با کافران] جنگیدند [با انفاق کنندگان و جهادگرانِ پس از فتح] یکسان نیستند. آنان در منزلت از کسانی که پس از [فتح] انفاق کردند و [با کافران] جنگیدند، بزرگترند و خداوند به هر یک [از آنان سرانجامِ] نیک را وعده داده است. و خداوند از آنچه می‌کنید باخبر است».

﴿إِذَا جَآءَ نَصْرُ اللَّهِ وَ الْفَتْحُ﴾ [النصر ۱]

«چون نصرتِ الهی و فتح فرا رسد».

و غزوهٔ حُنین:

﴿لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِى مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَ يَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْئاً وَ ضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ أَنزَلَ جُنُوداً لَّمْ تَرَوْهَا وَ عَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ ذَٰلِكَ جَزَآءُ الْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٧﴾﴾ [التوبه ۲۷-۲۵]

«بی‌گمان خداوند شما را در میدانهای بسیاری پیروز گردانده است و [نیز در] جنگ حنین، آنگاه که شمار بسیارتان شما را به شگفت آورد، پس آن [شمارِ بسیار] چیزی را از شما دفع نکرد. و زمین با [تمامی] فراخی‌اش بر شما تنگ شد، آنگاه پشت کنان روی برتافتید ﴿٢٥﴾ آنگاه خداوند آرامش خویش را بر رسولش و بر مؤمنان نازل کرد و سپاهیانی فرو فرستاد که آنها را نمی‌دیدید. و کافران را به عذاب [و رنج] افکند. و این کیفر کافران است ﴿٢٦﴾ آنگاه پس از این خداوند از هر کس که بخواهد، در می‌گذرد و خداوند آمرزندهٔ مهربان است ﴿٢٧﴾».

همسران و فرزندان پیامبر

ایشان چندین همسر داشتند:

﴿النَّبِىُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَ أَزْوَٰجُهُ أُمَّهَٰتُهُمْ وَ أُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِى كِتَٰبِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُهَٰجِرِينَ إِلَّآ أَن تَفْعَلُوٓا إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِكُم مَّعْرُوفاً كَانَ ذَٰلِكَ فِى الْكِتَٰبِ مَسْطُوراً﴾ [الاحزاب ٦]

«پیامبر به [تصرف در کارهای] مؤمنان از خودشان سزاوارتر است. و زنانش مادران آنها هستند. و خویشاوندان در کتاب خداوند، برخی از آنان به برخی [دیگر] از سایر مؤمنان و مهاجران سزاوارترند. مگر آن که [در حیات خویش] در حقّ دوستانتان نیکی‌ای بکنید. این [حکم] در کتاب (لوح محفوظ) نوشته شده است».

﴿يَٰٓأَيُّهَا النَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَوٰةَ الدُّنْيَا وَ زِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَ أُسَرِّحْكُنَّ

سَرَاحاً جَمِيلاً﴾ [الاحزاب ۲۸]

«ای پیامبر، به زنانت بگو: اگر زندگانی دنیا و تجمّل آن را خواسته باشید، پس بیایید تا شما را بهره‌مند کنم و به رها کردنی نیک رهاتان سازم».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّآ أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرَ نَـٰظِرِينَ إِنَاهُ وَلَـٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانتَشِرُوا وَ لَا مُسْتَئْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِى النَّبِىَّ فَيَسْتَحْيِ مِنكُمْ وَ اللَّهُ لَا يَسْتَحْيِ مِنَ الْحَقِّ وَ إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَـٰعاً فَسْئَلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجَابٍ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَ قُلُوبِهِنَّ وَ مَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَ لَآ أَن تَنكِحُوا أَزْوَٰجَهُ مِن بَعْدِهِ أَبَداً إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِندَ اللَّهِ عَظِيماً﴾ [الاحزاب ۵۳]

«ای مؤمنان، وارد خانه‌های پیامبر نشوید مگر آن که برای [صرف] خوراکی به شما اجازه داده شود، بی‌آنکه چشم به راه آماده شدنش باشید. ولی چون دعوت شوید، در آیید و چون غذا خوردید، پراکنده شوید. و نه این که برای شنیدنِ سخنی سرگرم شوید. به راستی که این [کار] پیامبر را می‌رنجاند و [او] از شما شرم می‌کند و خداوند [از سخن] حق شرم نمی‌دارد. و چون از زنان پیامبر متاعی خواهید، آن را از آن سوی پرده بطلبید. این برای دلهایتان و دلهای آنان پاکیزه‌تر است. و شما را نسزد که رسول خدا را برنجانید و نه آن که زنانش را پس از او - هرگز - نه به زنی گیرید که این [کار] نزد خداوند [گناهی] بزرگ است».

﴿يَـٰأَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَ بَنَاتِكَ وَ نِسَآءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَـٰبِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَّحِيماً﴾ [الاحزاب ۵۹]

«ای پیامبر، به زنانت و دخترانت و زنانِ مؤمنان بگو: روسریهایشان را بر خود فرو پوشند. این نزدیکتر است به آن که شناخته شوند، و آزار نبینند. و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

﴿يَـٰأَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِى مَرْضَاتَ أَزْوَٰجِكَ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَـٰنِكُمْ وَ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ وَ إِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَٰجِهِ حَدِيثاً فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَ أَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَ أَعْرَضَ عَن بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنبَأَكَ هَـٰذَا قَالَ نَبَّأَنِىَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٣﴾ إِن تَتُوبَآ إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَ إِن تَظَـٰهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَ جِبْرِيلُ وَ صَـٰلِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمَلَـٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسَىٰ رَبُّهُ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن

يُبْدِلَهُ أَزْوَٰجاً خَيْراً مِّنكُنَّ مُسْلِمَـٰتٍ مُّؤْمِنَـٰتٍ قَـٰنِتَـٰتٍ تَـٰئِبَـٰتٍ عَـٰبِدَٰتٍ سَـٰئِحَـٰتٍ ثَيِّبَـٰتٍ وَ أَبْكَاراً ﴿٥﴾﴾ [التحریم ۵-۱]

«ای پیامبر، چرا چیزی را که خداوند برایت حلال کرده است، در به دست آوردن خشنودی همسرانت، حرام می‌داری؟ و خداوند آمرزگار مهربان است ﴿١﴾ به راستی خداوند گشودن سوگندهایتان را برای شما مشروع ساخته است و خداوند کارسازِ شما است. و اوست دانای فرزانه ﴿٢﴾ و چنین بود که پیامبر به کسی از همسرانش سخنانی را به راز گفت، آنگاه چون [همسرش] به آن [راز] خبر داد. و خداوند او (پیامبر) را بر آن آگاه گرداند. بخشی از آن را معلوم داشت. و از بخشی [دیگر] اعراض کرد. پس چون آن [همسر] را به آن [راز] خبر داد. گفت: چه کسی این را به تو خبر داده است؟ [پیامبر] فرمود: [خداوندِ] دانای آگاه باخبرم کرد ﴿٣﴾ [شما ای دو همسرِ پیامبر] اگر به درگاه خداوند توبه کنید، بی‌گمان دلهایتان به حقّ گرایش یافته است. و اگر به زبان او همپشت شوید [بدانید] که خداوند کارساز اوست. و [نیز] جبریل و دستکارانِ مؤمن [کارسازانِ او یند] و [نیز] فرشتگان پس از این پشتیبانند ﴿٤﴾ اگر شما را طلاق دهد. چه بسا پروردگارش همسرانی بهتر از شما برایش جایگزین کند. [زنانی که] مسلمان، مؤمن، فرمانبردار، توبه‌کار، پرستشگرِ [خداوند]، روزه‌دار، اعم از بیوه و دوشیزه باشند ﴿٥﴾».

و فرزندان نیز، که در میانشان پسران نیز وجود داشتند:

﴿وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلاً مِّن قَبْلِکَ وَ جَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَٰجاً وَ ذُرِّيَّةً وَ مَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِىَ بِـَٔايَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ﴾ [الرعد ۳۸]

«و به راستی پیش از تو رسولانی فرستادیم و برای آنان همسران و فرزندانی قرار دادیم و هیچ رسولی را نرسد که جز به اراده [و اجازهٔ] خداوند معجزه‌ای در میان آورد. هر اجلی [سرآمدی] معیّن دارد».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِکَ وَ بَنَاتِکَ وَ نِسَآءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَـٰبِيبِهِنَّ ذَٰلِکَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَّحِيماً﴾ [الاحزاب ۵۹]

«ای پیامبر، به زنانت و دخترانت و زنانِ مؤمنان بگو: روسریهایشان را بر خود فرو پوشند. این نزدیکتر است به آن که شناخته شوند، و آزار نبینند. و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

مگر هیچ یک از پسران‌شان، به بزرگسالی نرسیدند:

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَـٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُـلِّ شَـىْءٍ عَلِيماً﴾ [الاحزاب ۴۰]

«محمّد (ص) پدر هیچ کس از مردان شما نیست، بلکه رسول خدا و خاتمِ پیامبران است و خداوند به همه چیز داناست».

وفات

در فرجام، ایشان حج نمودند و خطبهٔ حج را نیز ارشاد فرمودند:

﴿وَ أَذَٰنٌ مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِىٓءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَ رَسُولُهُ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَ إِن تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوٓا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى اللَّهِ وَ بَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾

[التوبه ۳]

«و اعلامی است از [سوی] خداوند و رسول او به مردمان در روز حجِّ اکبر که خداوند و رسولِ او از مشرکان بیزارند پس اگر توبه‌کنید آن برای شما بهتر است و اگر روی بگردانید، بدانید که از خداوند گریز و گریزی ندارید. و کافران را به عذابی دردناک خبر ده».

که مدتی پس از آن ایشان وفات نمودند:

﴿وَ مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَ فَإِيْن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انقَلَبْتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَابِكُمْ وَ مَن يَنقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئاً وَ سَيَجْزِى اللَّهُ الشَّـٰكِرِينَ﴾ [آل عمران ۱۴۴]

«و محمّد جز رسولِ [خدا] نیست [که] به راستی پیش از او رسولانی بوده‌اند. آیا اگر بمیرد یا کشته شود، از آیین خود برمی‌گردید؟ و هر کس از آیین خود برگردد، [در حقیقت] هیچ زیانی به خداوند نمی‌رساند و خداوند به شکر گزاران پاداش خواهد داد».

﴿واعْبُدْ رَبَّکَ حَتَّىٰ يَأْتِيَکَ الْيَقِينُ﴾ [الحجر ۹۹]

«و پروردگارت را تا هنگامی که مرگ به تو رسد، پرستش کن».

﴿إِنَّکَ مَيِّتٌ وَ إِنَّهُم مَّيِّتُونَ﴾ [الزمر ۳۰]

«[ای پیامبر] بی‌گمان تو خواهی مُرد و به یقین آنان نیز خواهند مُرد».

جایگاه والا و شخصیت مبارک‌شان

ایشان بشر (آدمی) بودند:

﴿لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ [التوبه ۱۲۸]

«بی‌گمان رسولی از خودتان به سوی شما آمد، رنجتان بر او دشوار، بر شما حریص [و] به مؤمنان رئوفِ مهربان است».

﴿وَ أَنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَاباً أَلِيماً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۰]

«و [نیز خبر می‌دهد] کسانی که به آخرت ایمان نمی‌آورند، برایشان عذابی دردناک فراهم دیده‌ایم».

﴿أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِي السَّمَآءِ وَ لَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَـٰباً نَّقْرَؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنتُ إِلَّا بَشَراً رَّسُولاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۹۳]

«یا خانه‌ای از زَر و زیور داشته باشی یا در آسمان بر ما فرود آری که آن را بخوانیم. بگو: پروردگارم پاک است. آیا چیزی فراتر از بشری پیام آورم؟».

﴿قُلْ إِنَّمَآ أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَـٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَآءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَـٰلِحاً وَ لَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدَا﴾ [الکهف ۱۱۰]

«بگو: من فقط بشری مانند شما هستم که به من وحی می‌شود که معبودتان، معبودی یکتاست. پس کسی که به لقایِ پروردگارش امیداور است باید که کار پسندیده‌ای انجام دهد و در پرستش پروردگارش کسی را شریک نیاورد».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالاً نُّوحِيٓ إِلَيْهِمْ فَسْئَلُوٓا أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَ مَا جَعَلْنَـٰهُمْ جَسَداً لَّا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَ مَا كَانُوا خَـٰلِدِينَ ﴿٨﴾﴾ [الانبیاء ۸-۷]

«و پیش از تو جز مردانی را که به آنان وحی می‌کردیم، نفرستادیم، پس اگر شما نمی‌دانید از اهل کتاب بپرسید ﴿٧﴾ و آنان را پیکری که خوراک نخورند، نگردانیدیم و جاودانه نبودند ﴿٨﴾».

﴿وَ قَالُوا مَالِ هَـٰذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَ يَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْ لَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُ

نَذِيراً﴾ [الفرقان ۷]

«و گفتند: این پیامبر را چه شده است که خوراک می‌خورد و در بازارها راه می‌رود؟ چرا بر او فرشته‌ای فرستاده نشده است تا با او هشدار دهنده باشد؟».

فرشته نبودند: ﴿قُل لَّآ أَقُولُ لَكُمْ عِندِى خَزَآئِنُ اللَّهِ وَ لَآ أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَ لَآ أَقُولُ لَكُمْ إِنِّى مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الْأَعْمَىٰ وَ الْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ﴾ [الانعام ۵۰]

«بگو: نمی‌گویم که خزائن خدا نزد من است و [نمی‌گویم] که غیب می‌دانم و به شما نمی‌گویم که من فرشته‌ام، جز از آنچه به من وحی می‌شود، پیروی نمی‌کنم. و بگو: آیا نابینا و بینا یکسان می‌شود؟ آیا اندیشه نمی‌کنید؟».

بندهٔ خدا بودند:

﴿سُبْحَـٰنَ الَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِى بَـٰرَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ ءَايَـٰتِنَآ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [بنی‌اسرائیل ۱]

«پاک [و منزه] است کسی که شبی بنده‌اش را از مسجدالحرام به مسجدالاقصی‌ای که در پیرامونش برکت نهاده‌ایم، بُرد تا از نشانه‌های خود به او بنمایانیم، اوست که شنوای بیناست».

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِىٓ أَنزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَـٰبَ وَ لَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجَا﴾ [الکهف ۱]

«ستایش خداوندی راست که بر بنده‌اش کتاب [آسمانی] فرو فرستاد و در آن کجی ننهاد».

﴿فَأَوْحَىٰٓ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَآ أَوْحَىٰ﴾ [النجم ۱۰]

«سپس به بندهٔ او (خدا) آنچه را که باید می‌رساند، رساند».

﴿هُوَ الَّذِى يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ ءَايَـٰتٍ بَيِّنَـٰتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَـٰتِ إِلَى النُّورِ وَ إِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ [الحدید ۹]

«اوست کسی که بر بنده‌اش آیه‌های روشن نازل می‌کند تا شما را از تاریکیها به نور باز برد. و به یقین خداوند در حقّ شما بخشنده [و] مهربان است».

﴿وَ أَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَداً﴾ [الجن ۱۹]

«و آن که چون بندهٔ خداوند باز ایستاد تا او را به [نیایش] بخواند، نزدیک بود که [جنّیان] پُر ازدجام بر او هجوم آورند».

رسول خدا بودند: ﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [آل‌عمران ۱۶۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسولی برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

﴿يَـٰأَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ وَ إِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسالَتَهُ وَ اللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَـٰفِرِينَ﴾ [المائده ۶۷]

«ای رسول، برسان آنچه را که از [جانب] پروردگارت به سوی تو فرو فرستاده شده است و اگر [این کار را] نکنی، رسالتش را نرسانده‌آی. و خداوند تو را از [شرّ] مردم حفظ می‌کند. خداوند گروه کافران را هدایت نمی‌کند».

﴿لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً﴾ [الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَـٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيماً﴾ [الاحزاب ۴۰]

«محمّد (ص) پدر هیچ کس از مردان شما نیست، بلکه رسول خدا و خاتمِ پیامبران است و خداوند به همه چیز داناست».

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَٰناً سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَ مَثَلُهُمْ فِى الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْـَٔهُ فَـَٔازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمًا﴾ [الفتح ۲۹]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر

سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

﴿مَّآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ وَ مَآ ءَاتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الحشر ۷]

«آنچه خداوند از [اموال] اهلِ آبادیها بر رسولش ارزانی داشت، خاصّ خداوند و رسول و خویشاوندانِ [پیامبر] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است. تا بین توانگرانتان دستگردان نباشد. و آنچه که رسولِ [خدا] به شما بدهد، آن را بگیرید. و از آنچه که شما را از آن باز دارد، باز آیید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

آخرین پیامبر بودند:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِىُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَ مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِىُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِن يَكُن مِّنكُمْ عِشْرُونَ صَـٰبِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَ إِن يَكُن مِّنكُم مِّائَةٌ يَغْلِبُوٓا أَلْفاً مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾﴾ [انفال ۶۵-۶۴]

«ای پیامبر، خداوند تو را و کسانی از مؤمنان را که از تو پیروی کرده‌اند کافی است ﴿٦٤﴾ ای پیامبر، مؤمنان را به جهاد برانگیز. اگر بیست نفر بردبار از شما باشند بر دویست نفر چیره گردند و اگر صد نفر از شما [بردبار] باشند بر هزار نفر از کافران - از آن روی که آنان گروهی هستند که در نمی‌یابند - چیره گردند ﴿٦٥﴾ ».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِىُّ قُل لِّمَن فِىٓ أَيْدِيكُم مِّنَ الْأَسْرَىٰٓ إِن يَعْلَمِ اللَّهُ فِى قُلُوبِكُمْ خَيْراً يُؤْتِكُمْ خَيْراً مِّمَّآ أُخِذَ مِنكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [انفال ۷۰]

«ای پیامبر، به اسیرانی که در دست شما هستند، بگو: اگر خداوند خیری در دلهای شما معلوم بدارد بهتر از آنچه از شما گرفته شد به شما خواهد داد. و شما را خواهد آمرزید و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِىُّ جَـٰهِدِ الْكُفَّارَ وَ الْمُنَـٰفِقِينَ وَ اغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ [التوبه ۷۳]

«ای پیامبر، با کافران و منافقان جهاد کن و بر آنان سخت‌گیر و جایگاهشان جهنّم است. و بد جایی است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِکَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَـوٰةَ الدُّنْيَا وَ زِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَ أُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحاً جَمِيلاً﴾ [الاحزاب ۲۸]

«ای پیامبر، به زنانت بگو: اگر زندگانی دنیا و تجمّل آن را خواسته باشید، پس بیایید تا شما را بهره‌مند کنم و به رها کردنی نیک رهاتان سازم».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰکَ شَـٰهِداً وَ مُبَشِّراً وَ نَذِيراً﴾ [الاحزاب ۴۵]

«ای پیامبر، ما تو را گواه و مژده‌آور و بیم دهنده فرستادیم».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّآ أَحْلَلْنَا لَکَ أَزْوَٰجَکَ الَّتِيٓ ءَاتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَ مَا مَلَكَتْ يَمِينُکَ مِمَّآ أَفَآءَ اللَّـهُ عَلَيْکَ وَ بَنَاتِ عَمِّکَ وَ بَنَاتِ عَمَّـٰتِکَ وَ بَنَاتِ خَالِکَ وَ بَنَاتِ خَـٰلَـٰتِکَ الَّـٰتِي هَاجَرْنَ مَعَکَ وَ امْرَأَةً مُّؤْمِنَةً إِن وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَن يَسْتَنكِحَهَا خَالِصَةً لَّکَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِيٓ أَزْوَٰجِهِمْ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْکَ حَرَجٌ وَ كَانَ اللَّهُ غَـفُوراً رَّحِيماً﴾ [الاحزاب ۵۰]

«ای پیامبر، ما [آن] همسرانت را که مهرشان را داده‌ای برایت حلال کرده‌ایم و [نیز] ملک یمینت از آنچه خداوند به تو بازگردانده است و دختران عـمویت و دخـتران عـمه‌هایت و دخـتران دایـی‌ات و دخـتران خاله‌هایت را که با تو هجرت کرده‌اند و زنی مؤمن را که اگر خود را برای پیامبر ببشخد [و] اگـر پـیامبر بخواهد که او را به زنی گیرد. به طور ویژه برای تو نه [دیگر] مؤمنان است. به راستی دانسته‌ایم آنچه را که بر آنان در [بارهٔ] زنانشان و ملک یمینهایشان واجب کرده‌ایم تا بر تـو هـیچ حَـرَجی نـباشد. و خـداونـد آمرزندهٔ مهربان است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَآءَکَ الْمُؤْمِنَـٰتُ يُبَايِعْنَکَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئاً وَ لَا يَسْرِقْنَ وَ لَا يَزْنِينَ وَ لَا يَقْتُلْنَ أَوْلَـٰدَهُنَّ وَ لَا يَأْتِينَ بِبُهْتَـٰنٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَ أَرْجُلِهِنَّ وَ لَا يَعْصِينَکَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [الممتحنه ۱۲]

«ای پیامبر، چون زنان مؤمن به نزد تو آیند تا با تو بیعت کنند بر آن که چیزی را با خـداونـد شـریک نیاورند و دزدی نکنند و مرتکب زنا نشوند و فرزندانشان را نکشند و بهتانی را که با آن [از روی دروغ] فرزندی را به شوهرانشان نسبت دهند، در میان نیاورند و در کارهای نیک [از فرمان] تو سرپیچی نکنند،

با آنان بیعت کن و از خداوند برای آنان آمرزش بخواه. بی‌گمان خداوند آمرزگارِ مهربان است».

﴿یَـٰأَیُّهَا النَّبِیُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ اللَّهُ لَکَ تَبْتَغِی مَرْضَاتَ أَزْوَٰجِکَ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِیمٌ﴾ [التحریم ۱]

«ای پیامبر، چرا چیزی را که خداوند برایت حلال کرده است، در به دست آوردن خشنودی همسرانت، حرام می‌داری؟ و خداوند آمرزگار مهربان است».

معصوم (پاک از گناه) بودند:

﴿لِّیَغْفِرَ لَکَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنبِکَ وَ مَا تَأَخَّرَ وَ یُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَیْکَ وَ یَهْدِیَکَ صِرَٰطاً مُّسْتَقِیماً﴾

[الفتح ۲]

«تا سرانجام خداوند [همهٔ] گناهانِ گذشته و آینده‌ات را بیامرزد و نعمتش را بر تو تمام کند و تو را به راه راست رهنمون شود».

نمونهٔ کامل بشریت بودند:

﴿لَّقَدْ کَانَ لَکُمْ فِی رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن کَانَ یَرْجُوا اللَّهَ وَ الْیَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَکَرَ اللَّهَ کَثِیراً﴾

[الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

﴿وَ إِنَّکَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِیمٍ﴾ [القلم ۴]

«تو برخوردار از خُلقی بزرگ هستی».

در ایشان شائبهٔ الوهیت وجود نداشت:

﴿وَ إِن یَمْسَسْکَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا کَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَ إِن یَمْسَسْکَ بِخَیرٍ فَهُوَ عَلَىٰ کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾

[الانعام ۱۷]

«اگر خداوند [بخواهد] گزندی به تو رساند، بازدارنده‌ای برای آن جز خود او نیست و اگر به تو خیری رساند، [بدان که] او بر هر کاری تواناست».

﴿قُل لَّآ أَقُولُ لَکُمْ عِندِی خَزَآئِنُ اللَّهِ وَ لَآ أَعْلَمُ الْغَیْبَ وَ لَآ أَقُولُ لَکُمْ إِنِّی مَلَکٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا یُوحَىٰٓ إِلَیَّ قُلْ هَلْ یَسْتَوِی الْأَعْمَىٰ وَ الْبَصِیرُ أَفَلَا تَتَفَکَّرُونَ﴾ [الانعام ۵۰]

«بگو: نمی‌گویم که خزائن خدا نزد من است و [نمی‌گویم] که غیب می‌دانم و به شما نمی‌گویم که من

فرشته‌ام، جز از آنچه به من وحی می‌شود، پیروی نمی‌کنم. و بگو: آیا نابینا و بینا یکسان می‌شود؟ آیا اندیشه نمی‌کنید؟».

﴿قُلْ إِنِّی عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَ كَذَّبْتُم بِهِ مَا عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ يَقُصُّ الْحَقَّ وَ هُوَ خَيْرُ الْفَـٰصِلِينَ ﴿٥٧﴾ قُل لَّوْ أَنَّ عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ لَقُضِيَ الْأَمْرُ بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِالظَّـٰلِمِينَ ﴿٥٨﴾﴾ [الانعام ۵۸-۵۷]

«بگو: من از جانب پروردگارم حجّتی آشکار دارم و شما آن را دروغ انگاشتید. آنچه آن را به شتاب می‌طلبید، در نزد من نیست. حکم جز به دست خداوند نیست، حق را بیان می‌کند و او بهترین داوران است (۵۷) بگو: اگر آنچه که آن را به شتاب می‌طلبید در نزد من بود کار میان من و شما یکسره می‌شد و خداوند به ستمکاران داناتر است (۵۸)».

﴿قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعاً وَ لَا ضَراً إِلَّا مَا شَآءَ اللَّهُ وَ لَوْ كُنتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَ مَا مَسَّنِيَ السُّوٓءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَ بَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الاعراف ۱۸۸]

«بگو: اختیار سود و زیانی برای خود ندارم، مگر آنچه را خدا بخواهد. و اگر غیب می‌دانستم، خیر بسیار [برای خود] فراهم می‌آوردم و هیچ ناخوشی‌ای به من نمی‌رسید. من [کسی] نیستم جز بیم دهنده و مژده آوری برای گروهی که ایمان دارند».

﴿وَ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا ائْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَـٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِيَ أَنْ أُبَدِّلَهُ مِن تِلْقَآیِ نَفْسِيَ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ إِنِّيَ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ [یونس ۱۵]

«و چون آیات ما که روشن [و شیوا] هستند بر آنان خوانده شود، کسانی که به لقای ما امید ندارند، گویند: قرآنی جز این در میان آر یا آن را دگرگون ساز. بگو: مرا نرسد که از پیشِ خود آن را تغییر دهم. جز از آنچه به من وحی می‌شود، پیروی نمی‌کنم من اگر پروردگارم را نافرمانی کنم از عذاب روز بزرگ می‌ترسم».

﴿قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَ لَا نَفْعاً إِلَّا مَا شَآءَ اللَّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَئْخِرُونَ سَاعَةً وَ لَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ [یونس ۴۹]

«بگو: من اختیار زیان و سودی برای خود ندارم مگر آنچه را که خداوند بخواهد. هر امّتی اجلی دارد.

چون اجلشان فرا رسد، نه لحظه‌ای از آن پس افتند و نه پیش افتند».

﴿وَ إِن مَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَـٰغُ وَ عَلَيْنَا الْحِسَابُ﴾ [الرعد ۴۰]

«و اگر برخی از آنچه را که به آنان وعده می‌دهیم به تو بنمایانیم یا جانت را بگیریم، در هر حال بر [عهدهٔ] تو تنها رساندن [پیام الهی] است و حساب بر [عهدهٔ] ماست».

﴿إِنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَـٰبَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِ وَ مَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَ مَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ﴾ [الزمر ۴۱]

«بی‌گمان ما بر تو کتاب [آسمانی] را برای مردم به حقّ فرستادیم. پس هر کس که هدایت یابد به سودِ خودِ اوست و هر کس که گمراه شود، تنها به زیانِ خود گمراه می‌شود. و تو بر آنان نگهبان نیستی».

ایشان برای دعوت به خویش تشریف نیاورده بودند:

﴿مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحُكْمَ وَ النُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَاداً لِّى مِن دُونِ اللَّهِ وَلَـٰكِن كُونُوا رَبَّـٰنِيِّينَ بِمَا كُنتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَـٰبَ وَ بِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ﴾ [آل عمران ۷۹]

«هیچ بشری را [روا] نیست که خداوند به او کتاب و دانش و پیامبری بدهد آنگاه به مردم بگوید که به جای خدا بندگان من باشید. بلکه [پیامبر می‌گوید:] با آموزش کتاب و با خواندنِ [آن عالمان] ربّانی باشید».

بلکه ایشان، مردم را به این فرا می‌خواندند که، خدای یکتای یگانه را عبادت نمایند:

﴿وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰناً وَ بِذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ الْجَارِ ذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالاً فَخُوراً﴾ [النساء ۳۶]

«و خداوند را پرستش کنید و چیزی را با او شریک نیاورید. و به پدر و مادر نیکی کنید و [نیز] به نزدیکان و یتیمان و بینوایان و همسایهٔ خویشاوند و همسایهٔ بیگانه و همنشین و در راه مانده و ملک یمینتان [نیکی کنید] خداوند کسی را که متکبّرِ خودستا باشد، دوست نمی‌دارد».

﴿ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ خَـٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَ هُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ﴾ [الانعام ۱۰۲]

«این است خداوند که، پروردگار شماست، معبود [راستینی] جز او نیست، آفرینندهٔ همه چیز است. پس او را بندگی کنید و او بر همه چیز نگهبان است».

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِی خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ فِی سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مَا مِن شَفِيعٍ إِلَّا مِن بَعْدِ إِذْنِهِ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ [یونس ۳]

«پروردگارِ شما خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، آنگاه بر عرش استیلا یافت. [او] کار [هستی] را تدبیر می‌کند. هیچ شفاعت کننده‌ای مگر پس از اجازهٔ او نیست، این است خداوند، پروردگارتان. او را بندگی کنید. آیا پند نمی‌پذیرید؟».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّآ أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ [الانبیاء ۲۵]

«و هیچ رسولی را پیش از تو نفرستادیم مگر آن که به او وحی می‌کردیم که معبود [راستینی] جز من نیست، پس مرا بپرستید».

﴿أَفَتُمَـٰرُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ﴾ [النجم ۱۲]

«آیا شما در آنچه می‌بیند با او جدال می‌کنید؟».

ایشان، مانند پیامبران دیگر مأمور بودند و در روز رستاخیز از اعمال خویش پاسخگو می‌باشند:

﴿وَ لَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ بِكُلِّ ءَايَةٍ مَّا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَ مَآ أَنتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَ مَا بَعْضُهُم بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَ لَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم مِّن بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذاً لَّمِنَ الظَّـٰلِمِينَ﴾

[البقره ۱۴۵]

«و اگر برای اهل کتاب هر دلیلی بیاوری، هرگز از قبله‌ات پیروی نکنند و تو [نیز] پیروی کنندهٔ قبلهٔ آنان نیستی. آنان [نیز] پیروِ قبلهٔ همدیگر نیستند. و اگر پس از دانشی که به تو رسیده است از خواهشهای [نفسانی] آنان پیروی کنی، آنگاه از ستمکاران خواهی بود».

﴿فَقَـٰتِلْ فِی سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ وَ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَسَى اللَّهُ أَن يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ اللَّهُ أَشَدُّ بَأْساً وَ أَشَدُّ تَنكِيلاً﴾ [النساء ۸۴]

«پس در راه خدا کارزار کن و جز از [مسئولیت] خودت بازخواست نمی‌شوی و مؤمنان را [به جهاد] ترغیب کن. نزدیک است که خداوند بلایِ کافران را [از شما] باز دارد و توانِ خداوند بیشتر و کیفرش سخت‌تر است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ وَ إِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسالَتَهُ وَ اللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ

النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِی الْقَوْمَ الْكَـٰفِرِينَ﴾ [المائده ٦٧]

«ای رسول، برسان آنچه را که از [جانب] پروردگارت به سوی تو فرو فرستاده شده است و اگر [این کار را] نکنی، رسالتش را نرسانده‌آی. و خداوند تو را از [شرّ] مردم حفظ می‌کند. خداوند گروه کافران را هدایت نمی‌کند».

﴿وَ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَـٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِی وَ أُمِّیَ إِلَـٰهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَـٰنَكَ مَا يَكُونُ لِیٓ أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِی بِحَقٍّ إِن كُنتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِی نَفْسِی وَ لَآ أَعْلَمُ مَا فِی نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّـٰمُ الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَآ أَمَرْتَنِی بِهِۦٓ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّی وَ رَبَّكُمْ وَ كُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيداً مَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِی كُنتَ أَنتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَ أَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَیْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَ إِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾﴾

«و چون خداوند فرماید: ای عیسی بن مریم، آیا تو به مردم گفتی که مرا و مادرم را به عنوان دو معبود به جای خداوند گیرید؟ گوید: تو را به پاکی یاد می‌کنم، مرا نسزد چیزی بگویم که سزاوار من نیست. اگر آن را گفته باشم، بی‌گمان آن را دانسته‌ای. آنچه را که در ذات من است، می‌دانی، و آنچه را که در ذاتِ [مقدّس] توست نمی‌دانم. بی‌گمان تو خود دانای رازهای نهانی ﴿١١٦﴾ اگر آنان را عذاب کنی، آنان بندگان تو هستند، و اگر آنان را بیامرزی، تویی که پیروزمندِ فرزانه‌ای ﴿١١٧﴾ اگر آنان را عذاب کنی، آنان بندگان تو هستند، و اگر آنان را بیامرزی، تویی که پیروزمندِ فرزانه‌ای ﴿١١٨﴾».

موقعیت آئینی و قانونی‌شان

ایشان رهبر واجب الاطاعت تمام بشریت‌اند:

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ لَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوٓا أَنفُسَهُمْ جَآءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَ اسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّاباً رَّحِيماً ﴿٦٤﴾ فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِیٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجاً مِّمَّا قَضَيْتَ وَ يُسَلِّمُوا تَسْلِيماً ﴿٦٥﴾﴾ [النساء ٦٥-٦٤]

«و هیچ رسولی نفرستادیم مگر برای آن که به حکم خدا [از او] فرمان برده شود. و اگر آنان چون بر خویشتن ستم کردند، به نزدت می‌آمدند و از خداوند آمرزش می‌خواستند و رسولِ [خدا نیز] برای آنان

آمرزش می‌خواست، بی‌گمان خداوند را توبه‌پذیرِ مهربان می‌یافتند ﴿٦٤﴾ سوگند به پروردگارت، [در حقیقت] ایمان نیاورند مگر آن که در اختلافی که بین آنان در گرفت، تو را داور کنند. آنگاه از آنچه حکم کردی در خود هیچ دلتنگی نیابند و کاملاً گردن نهند ﴿٦٥﴾».

حکم ایشان، مانند حکم خداوند بوده و مخالفت با آن قابل مؤاخذه و مجازات است:

﴿وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْراً أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَ مَن يَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلاً مُّبِيناً﴾ [الاحزاب ٣٦]

«و هیچ مرد و زن مؤمنی را نرسد که چون خداوند و رسولش کاری را مقرر نمایند، آن که خود در کارشان اختیار داشته باشند، و کسی که از خداوند و رسول او نافرمانی کند، [بداند که] در گمراهیِ آشکاری گرفتار آمده است».

در اطاعت‌شان، امتحان و آزمایش است:

﴿وَ كَذَٰلِكَ جَعَلْنَـٰكُمْ أُمَّةً وَسَطاً لِّتَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيداً وَ مَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنتَ عَلَيهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَ إِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَـٰنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ [البقره ١٤٣]

«و همچنین شما را امّتی میانه [برگزیده] گردانیده‌ایم تا بر مردم گواه باشید و [نیز] تا رسولِ [خدا] بر شما گواه باشد و قبله‌ای را که پیرو آن بودی [فرو] ننهادیم، مگر برای آن که کسی را که از رسولِ [خدا] پیروی می‌کند از کسی که از عقیده‌اش برمی‌گردد معلوم بداریم. و به راستی آن - جز بر کسانی که خدا آنان را هدایت کرده است - دشوار است. [و] خداوند [نمی‌خواهد] ایمانتان را از بین ببرد. بی‌گمان خداوند به مردم رئوف [و] مهربان است».

مخالف‌شان در روز قیامت، انگشت حسرت به دندان می‌گزد:

﴿وَ يَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَـٰلَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلاً﴾ [الفرقان ٢٧]

«و روزی که ستمکار [از روی حسرت] دستانش را می‌گزد. می‌گوید: ای کاش من [هم] همراه رسولِ [خدا] راهی [راست در پیش] می‌گرفتم».

ایشان، شارح و شارع نیرومند و محکم من‌اند:

﴿كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِّنكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِنَا وَ يُزَكِّيكُمْ وَ يُعَلِّمُكُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ

يُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۵۱]

«چنان که [در میانِ] شما رسولی از خودتان برانگیختیم که آیه‌های ما را بر شما می‌خوانَد و شما را پاک می‌گرداند و به شما کتاب و حکمت می‌آموزد و [نیز] آنچه را که نمی‌توانستید بدانید به شما آموزش می‌دهد».

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [آل عمران ۱۶۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسولی برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

﴿بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ الزُّبُرِ وَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [النحل ۴۴]

«[آنان را] با دلایل و کتابها [فرستادیم] و به تو قرآن نازل کردیم تا برای مردم روشن سازی آنچه را که بر آنان فرو فرستاده شده است و باشد که اندیشه کنند».

﴿وَ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الاكِتَـٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى اخْتَلَفُوا فِيهِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

[النحل ۶۴]

«و کتاب را بر تو فرو نفرستادیم مگر [از آن روی] تا آنچه را که در آن اختلاف ورزیدند، برایشان روشن سازی و [نیز برای] راهنمایی و بخشایش برای گروهی که ایمان می‌آورند».

﴿هُوَ الَّذِى بَعَثَ فِى الْأُمِّيِّينَ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [الجمعه ۲]

«اوست کسی که در میان درس ناخواندگان رسولی از خود آنان برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و آنان را پاک می‌دارد. و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و به راستی پیش از این در گمراهی آشکار بودند».

در ساحهٔ قانون‌سازی، سنت‌شان، همچون من، مأخذ و مرجع قانون است:

﴿فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِى أَنفُسِهِمْ حَرَجاً مِّمَّا قَضَيْتَ وَ يُسَلِّمُوا تَسْلِيماً﴾ [النساء ۶۵]

«سوگند به پروردگارت، [در حقیقت] ایمان نیاورند مگر آن که در اختلافی که بین آنان در گرفت، تو را داور کنند. آنگاه از آنچه حکم کردی در خود هیچ دلتنگی نیابند و کاملاً گردن نهند».

﴿إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْکَ الْكِتَـٰبَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَآ أَرَاکَ اللَّهُ وَ لَا تَكُن لِّلْخَآئِنِينَ خَصِيماً﴾ [النساء ۱۰۵]

«ما کتاب را به راستی به تو نازل کرده‌ایم تا با آنچه خداوند به تو نمایانده است، بین مردم حکم کنی و برای [جانبداری از] خیانتکاران مدافع مباش».

﴿بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ الزُّبُرِ وَ أَنزَلْنَآ إِلَيْکَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [النحل ۴۴]

«[آنان را] با دلایل و کتابها [فرستادیم] و به تو قرآن نازل کردیم تا برای مردم روشن سازی آنچه را که بر آنان فرو فرستاده شده است و باشد که اندیشه کنند».

﴿وَ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْکَ الاكِتَـٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى اخْتَلَفُوا فِيهِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [النحل ٦۴]

«و کتاب را بر تو فرو نفرستادیم مگر [از آن روی] تا آنچه را که در آن اختلاف ورزیدند، برایشان روشن سازی و [نیز برای] راهنمایی و بخشایش برای گروهی که ایمان می‌آورند».

﴿لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً﴾ [الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

﴿وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْراً أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَ مَن يَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلاً مُّبِيناً﴾ [الاحزاب ٣٦]

«و هیچ مرد و زن مؤمنی را نرسد که چون خداوند و رسولش کاری را مقرر نمایند، آن که خود در کارشان اختیار داشته باشند، و کسی که از خداوند و رسول او نافرمانی کند، [بداند که] در گمراهیِ آشکاری گرفتار آمده است».

حکم‌شان، تا قیامت عوض نمی‌گردد:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِىَّ الْأُمِّىَّ الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَ الْأِنجِيلِ يَأْمُرُهُم

بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنكرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَـٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَـٰئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتى كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰٓئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند».

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَـٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيماً﴾ [الاحزاب ۴۰]

«محمّد (ص) پدر هیچ کس از مردان شما نیست، بلکه رسول خدا و خاتمِ پیامبران است و خداوند به همه چیز داناست».

﴿مَّآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةَ بَيْنَ الْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ وَ مَآ ءَاتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الحشر ۷]

«آنچه خداوند از [اموال] اهلِ آبادیها بر رسولش ارزانی داشت، خاصّ خداوند و رسول و خویشاوندانِ [پیامبر] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است. تا بین توانگرانتان دستگردان نباشد. و آنچه که رسولِ [خدا] به شما بدهد، آن را بگیرید. و از آنچه که شما را از آن باز دارد، باز آیید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

مخالفت از فرمان ایشان، نشانهٔ کفر و نفاق است:

﴿وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَ إِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَـٰفِقِينَ يَصُدُّونَ عَنکَ صُدُوداً﴾

[النساء ۶۱]

«و چون به آنان گفته شود به سوی آنچه خداوند نازل کرده است و به سوی رسول [خدا] آیید. آن

منافقان را بینی که سخت از تو روی برمی‌تابند».

همچنانکه پیروی از ایشان، معیار اصلی ایمان است:

﴿فَلَا وَرَبِّکَ لَا یُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ یُحَکِّمُوکَ فِیمَا شَجَرَ بَیْنَهُمْ ثُمَّ لَا یَجِدُوا فِی أَنفُسِهِمْ حَرَجاً مِّمَّا قَضَیْتَ وَیُسَلِّمُوا تَسْلِیماً﴾ [النساء ٦٥]

«سوگند به پروردگارت، [در حقیقت] ایمان نیاورند مگر آن که در اختلافی که بین آنان در گرفت، تو را داور کنند. آنگاه از آنچه حکم کردی در خود هیچ دلتنگی نیابند و کاملاً گردن نهند».

اخلاق و عبادات

اخلاق و خصائل و مواصفات‌شان بسیار عالی بود:

﴿وَإِنَّکَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِیمٍ﴾ [القلم ۴]

«تو برخوردار از خُلقی بزرگ هستی».

ایشان، صادق و امین بودند:

﴿وَمَا کَانَ لِنَبِیٍّ أَن یَغُلَّ وَمَن یَغْلُلْ یَأْتِ بِمَا غَلَّ یَوْمَ الْقِیَـٰمَةِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ کُلُّ نَفْسٍ مَّا کَسَبَتْ وَهُمْ لَا یُظْلَمُونَ﴾ [آل‌عمران ١٦١]

«از هیچ پیامبری خیانت سر نمی‌زند و هر کس که خیانت کند، در روز قیامت [وبال] خیانتی را که ورزیده است [در میان] خواهد آورد. آنگاه به هر کس [پاداش] دستاوردش به تمام [و کمال] داده شود و آنان ستم نبینند».

﴿وَلَمَّا رَءَا الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَـٰذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّآ إِیمَـٰناً وَتَسْلِیماً﴾ [الاحزاب ۲۲]

«و چون مؤمنان لشکرهای [ی کافران] را دیدند، گفتند: این است آنچه خداوند و رسولش به ما وعده داده بودند. و خداوند و رسولش راست گفتند. و در حقّ آنان جز ایمان و تسلیم نیفزود».

﴿قَالُوا یَـٰوَیْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا هَـٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَـٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ﴾ [یس ۵۲]

«گویند: وای بر ما، چه کسی ما را از خوابگاهمان برانگیخت. این همان است که [خدای] رحمان وعده داده

بود. و رسولان راست گفتند».

ترس و هراسی نداشتند:

﴿إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَ أَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَ جَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَىٰ وَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبه ۴۰]

«اگر او (پیامبر) را یاری نکنید، در حقیقت خداوند هنگامی به او یاری کرد که کافران رد حالی که یکی از دو تن بود [از مکه] بیرونش کردند، هنگامی که در غار بودند، آنگاه که به یار خود می‌گفت: نگران مباش. بی‌گمان خداوند با ماست. پس خداوند آرامشش را بر او نازل کرد و او را با سپاهیانی که آنها را نمی‌دیدید توان داد و آرمانِ کافران (شرک) را فروتر قرار داد و آرمان الهی (توحید) است که برتر است و خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

دارای عزم و اراده بودند: [الأحقاف ۴۰]

در همه حالات به خداوند توکل و اعتماد داشتند:

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

[آل عمران ۱۵۹]

«پس به [لطف] رحمتی از [سوی] خدا با آنان نرمخو شدی و اگر درشتخویِ سختدل بودی، به یقین از پیرامونت پراکنده می‌شدند. پس از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در [این] کار با آنان مشورت کن و آنگاه که قصدِ [قطعیِ انجام کاری را] کردی، بر خداوند توکّل کن، که خداوند توکّل کنندگان را دوست می‌دارد».

﴿وَ يَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِندِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَ اللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا﴾ [النساء ۸۱]

«و می‌گویند: فرمانبرداری [در دل داریم] پس چون از نزدت بیرون روند گروهی از آنان شبانه جز آنچه را که تو می‌گویی، تدبیر می‌کنند. و خداوند تدبیر شبانهٔ آنان را می‌نویسد، پس از آنان روی گردان و بر خدا توکّل کن. و خداوند [به عنوان] کارساز بس است».

﴿فَإِن تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِیَ اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ [التوبه ۱۲۹]

«پس اگر رویگردان شوند، بگو: خداوند مرا بس است. معبود [راستینی] جز او نیست. بر او توکّل کرده‌ام و او پروردگار عرش بزرگ است».

﴿وَ تَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِی لَا يَمُوتُ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَ كَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيراً﴾ [الفرقان ۵۸]

«و بر زنده‌ای که نمی‌میرد، توکّل کن و با ستایشش [او را] به پاکی یاد کن و او به گناهان بندگانش [به عنوانِ] آگاه بس است».

﴿وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلاً﴾ [الاحزاب ۳]

«و بر خداوند توکّل کن و خداوند به عنوانِ کارساز کافی است».

﴿وَ لَا تُطِعِ الْكَـٰفِرِينَ وَ الْمُنَـٰفِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلاً﴾ [الاحزاب ۴۸]

«و از کافران و منافقان فرمان مبر و از [مقابلهٔ] آزارشان بگذر و بر خداوند توکّل کن. خداوند [به عنوان] کارساز بس است».

دارای صبری عظیم و ظرفیتی عالی بودند:

﴿فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَـٰقَهُمْ لَعَنَّـٰهُمْ وَ جَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَـٰسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ وَ نَسُوا حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَ لَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ إِلَّا قَلِيلاً مِّنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اصْفَحْ إِنَّ اللَّـهَ يُـحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [المائده ۱۳]

«پس به [سزای] پیمان شکنی‌شان آنان را از رحمت خویش دور داشتیم و دلهایشان را سخت گردانیدیم. که کلمات را از مواضع آنها تحریف می‌کنند و بخشی از آنچه راکه به آن پند داده شدند فراموش کردند. و تو پیوسته بر خیانتی از آنان پی می‌بری - مگر اندکی از آنان - پس از آنان در گذر و روی برتاب. بی‌گمان خداوند نیکوکاران را دوست می‌دارد».

﴿خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجَـٰهِلِينَ﴾ [الاعراف ۱۹۹]

«گذشت پیشه‌کن و به [کار] شایسته فرمان ده و از نادانان روی گردان».

﴿وَ مَا خَلَقْنَا السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ إِنَّ السَّـاعَةَ لَأَتِـيَةٌ فَـاصْفَحِ الصَّـفْحَ الْجَمِيلَ﴾ [الحجر ۸۵]

«و آسمانها و زمین و آنچه راکه میان آن دوست، جز به حقّ نیافریده‌ایم. و قیامت به یقین خواهد آمد،

پس به گذشتی نیک [از سرپیچیهای آنان] در گذر».

﴿فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَ قُلْ سَلَـٰمٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ [الزخرف ۸۹]

«پس از آنان روی بگردان و بگو «سلام».. که خواهند دانست».

﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَ لَا تَسْتَعْجِل لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ بَلَـٰغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [الاحقاف ۳۵]

«پس چنان که پیامبران اولوالعزم شکیبایی ورزیدند، شکیبا باش. و برای آنان [عذاب را] به شتاب مخواه. روزی که بینند آنچه را که وعده می‌یابند، [تو] گویی [در دنیا] جز ساعتی از روز نمانده‌اند. [این قرآن برای پند پذیرفتن] کافی است. پس آیا [قومی] جز گروهِ فاسقان به نابودی کشانده می‌شوند؟».

به بدترین دشمنان خویش، دعای خیر می‌نمودند:

﴿اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَـٰسِقِينَ﴾ [التوبه ۸۰]

«برای آنان چه آمرزش بخواهی چه آمرزش نخواهی [تفاوتی نمی‌کند] ، اگر هفتاد بار برای آنان آمرزش بخواهی، هرگز خداوند آنان را نمی‌آمرزد. این از آن است که به خداوند و رسولِ او کفر ورزیدند. و خداوند گروه فاسقان را هدایت نمی‌کند».

﴿سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَـٰسِقِينَ﴾

[المنافقون ٦]

«در حقّ آنان یکسان است که برایشان آمرزش بخواهی یا نخواهی. خداوند آنان را نخواهد آمرزید. خداوند گروه بدکاران را هدایت نمی‌کند».

بسیار نرم‌دل و بردبار بوده، سنگدل و درشتخو نبودند:

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

[آل عمران ۱۵۹]

«پس به [لطف] رحمتی از [سوی] خدا با آنان نرمخو شدی و اگر درشتخویِ سختدل بودی، به یقین از پیرامونت پراکنده می‌شدند. پس از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در [این] کار با آنان مشورت

کن و آنگاه که قصدِ [قطعيِ انجام کاری را] کردی، بر خداوند توکّل کن، که خداوند توکّل کنندگان را دوست می‌دارد».

از اینکه مردم حق را نمی‌پذیرند، سخت اندوهگین می‌شدند و از روش گمرهانه و سرکشی‌شان بسیار تأسف می‌خوردند:

﴿قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُکَ الَّذِی يَقُولُونَ فَـإِنَّهُمْ لَا يُکَـذِّبُونَکَ وَلَـٰکِـنَّ الظَّـٰـلِمِينَ بِـَٔايَـٰتِ اللَّـهِ يَجْحَدُونَ﴾ [الانعام ۳۳]

«به راستی می‌دانیم که آنچه می‌گویند، تو را اندوهگین می‌سازد. پس آنـان [در حـقیقت] تـو را تکـذیب نمی‌کنند بلکه این ستمکاران آیات خدا را انکار می‌کنند».

﴿وَ اصْبِرْ وَ مَا صَبْرُکَ إِلَّا بِاللَّهِ وَ لَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَ لَا تَکُ فِی ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْکُرُونَ﴾ [النحل ۱۲۷]

«و بردباری کن و بردباری‌ات مگر به [توفیق] خداوند نیست و بـر آنـان انـدوه مـخور و از آنـچه مکـر می‌ورزند در تنگدلی مباش».

﴿فَلَعَلَّکَ بَٰخِعٌ نَّفْسَکَ عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا بِهَـٰذَا الْحَدِيثِ أَسَفاً﴾ [الکهف ۶]

«پس اگر به این سخن ایمان نیاورند. چه بسا تو جانِ خویش را پس از [رویگردانی] آنان، تباه کنی».

﴿لَعَلَّکَ بَٰخِعٌ نَّفْسَکَ أَلَّا يَکُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ [الشعراء ۳]

«شاید که تو از آن که [مردم] مؤمن نمی‌شوند، خود را به نابودی می‌کشانی».

﴿وَ لَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَ لَا تَکُن فِی ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْکُرُونَ﴾ [النمل ۷۰]

«و بر آنان اندوه مخور و از آنچه حیله می‌ورزند. تنگدل مباش».

ایشان، بسیار عابد و پارسا بودند، و شبها را پیوسته به ذکر و یاد خدای تعالی، بـه عـبادت سپری می‌کردند:

﴿وَ لِلَّهِ غَيْبُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ إِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ کُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَ تَوَکَّلْ عَلَيْهِ وَ مَا رَبُّکَ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ [هود ۱۲۳]

«و [آگاهی از] غیب آسمانها و زمین ویژهٔ خداوند است و همهٔ کارها به سوی او بازگردانده می‌شود، پس او را بپرست و بر او توکّل کن و پروردگارت از آنچه می‌کنید غافل نیست».

﴿وَ تَوَکَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿۲۱۷﴾ الَّذِی يَرَاکَ حِينَ تَقُومُ ﴿۲۱۸﴾ وَ تَقَلُّبَکَ فِی السَّـٰجِدِينَ ﴿۲۱۹﴾ ﴾

[الشعراء ۲۱۹-۲۱۷]

«و بر [خداوند] پیروزمندِ مهربان توکّل کن (۲۱۷) [همان]کسی که چون برمی‌خیزی تو را می‌بیند (۲۱۸) و گشت و [گذار] ت در [میان] سجده کنندگان [را نیز می‌بیند] (۲۱۹) ».

﴿قُمِ الَّیْلَ إِلَّا قَلِیلاً﴾ [المزمل ۲]

«شب را زنده بدار مگر اندکی [از آن را] ».

ایشان سادگی را پسندیده و تکلف به خرج نمی‌دادند.

با بینوایان و ناتوانان نشست و برخاست نموده و از ایشان دلجویی به عمل می‌آوردند:

﴿قُلْ مَآ أَسْئَلُکُمْ عَلَیْهِ مِنْ أَجْرٍ وَ مَآ أَنَا مِنَ الْمُتَکَلِّفِینَ﴾ [ص ۸۶]

«[ای پیامبر] بگو: بر [رساندن] قرآن مزدی از شما درخواست نمی‌کنم و از متکلّفان [نیز] نیستم».

با افراد امت خویش، بسیار محبت داشته، در هر حال خیر و صلاح‌شان را خواستار بوده، زیانشان را زیان خود دانسته، غمخوار آنان بوده، همزمان بسیار مشفق و همدرد بودند:

﴿لَقَدْ جَآءَکُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِکُمْ عَزِیزٌ عَلَیْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِیصٌ عَلَیْکُم بِالْمُؤْمِنِینَ رَءُوفٌ رَّحِیمٌ﴾

[التوبه ۱۲۸]

«بی‌گمان رسولی از خودتان به سوی شما آمد، رنجتان بر او دشوار، بر شما حریص [و] به مؤمنان رئوفِ مهربان است».

فشردهٔ مطلب اینکه ایشان نمونهٔ عملی والا و برتر تعلیماتم بودند:

﴿لَّقَدْ کَانَ لَکُمْ فِی رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن کَانَ یَرْجُوا اللَّهَ وَ الْیَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَکَرَ اللَّهَ کَثِیراً﴾

[الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

﴿وَ إِنَّکَ لَعَلَیٰ خُلُقٍ عَظِیمٍ﴾ [القلم ۴]

«تو برخوردار از خُلقی بزرگ هستی».

همچنان ایشان، والاترین معیار اخلاق عظیم، برای جامعهٔ انسانی بودند:

﴿لَّقَدْ کَانَ لَکُمْ فِی رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن کَانَ یَرْجُوا اللَّهَ وَ الْیَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَکَرَ اللَّهَ کَثِیراً﴾

[الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

﴿وَ إِنَّکَ لَعَلَیٰ خُلُقٍ عَظِیمٍ﴾ [القلم ۴]

«تو برخوردار از خُلقی بزرگ هستی».

فضایل ایشان

ایشان انسانی بی‌همتا و کاملترین افراد بشر بودند:

﴿لَّقَدْ کَانَ لَکُمْ فِی رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن کَانَ یَرْجُوا اللَّهَ وَ الْیَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَکَرَ اللَّهَ کَثِیراً﴾

[الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

﴿وَ إِنَّکَ لَعَلَیٰ خُلُقٍ عَظِیمٍ﴾ [القلم ۴]

«تو برخوردار از خُلقی بزرگ هستی».

خداوند، ایشان را برای کافهٔ بشریت رحمت و سمبل مهربانی گردانیده و فرستاد:

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰکَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَـٰلَمِینَ﴾ [الانبیاء ۱۰۷]

«و تو را جز مایهٔ رحمت برای جهانیان نفرستاده‌ایم».

ایشان دارای اخلاقی عظیم بودند:

﴿وَ إِنَّکَ لَعَلَیٰ خُلُقٍ عَظِیمٍ﴾ [القلم ۴]

«تو برخوردار از خُلقی بزرگ هستی».

خداوند، ایشان را برای همیشه بلندآوازه گردانید: [الأنشراح ۴]

به ایشان کوثر (خیر فراوان و بسیار) عطا فرمود:

﴿إِنَّآ أَعْطَیْنَـٰکَ الْکَوْثَرَ﴾ [الکوثر ۱]

«[ای محمّد] به راستی که ما به تو «کوثر». دادیم».

ایشان امی بودند:

﴿الَّذِینَ یَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِیَّ الْأُمِّیَّ الَّذِی یَجِدُونَهُ مَکْتُوباً عِندَهُمْ فِی التَّوْرَاةِ وَ الْإِنجِیلِ یَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ یَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنکَرِ وَ یُحِلُّ لَهُمُ الطَّیِّبَٰتِ وَ یُحَرِّمُ عَلَیْهِمُ الْخَبَٰئِثَ وَ یَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَٰلَ الَّتِی کَانَتْ عَلَیْهِمْ فَالَّذِینَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِیَ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَٰئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿۱۵۷﴾ قُلْ یَٰأَیُّهَا النَّاسُ إِنِّی رَسُولُ اللَّهِ إِلَیْکُمْ جَمِیعاً الَّذِی لَهُ مُلْکُ السَّمَٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ یُحْیِ وَ یُمِیتُ فَئَامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِیِّ الْأُمِّیِّ الَّذِی یُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ کَلِمَٰتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّکُمْ تَهْتَدُونَ ﴿۱۵۸﴾﴾ [الاعراف ۱۵۸-۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند ﴿۱۵۷﴾ بگو: ای مردم، من فرستادهٔ خداوند به سوی همهٔ شما هستم، کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست، معبود [راستینی] جز او نیست، زنده می‌کند و می‌میراند. پس به خداوند و رسول او، آن پیامبر درس ناخوانده‌ای که به خداوند و سخنان او ایمان دارد، ایمان آورید و از او پیروی کنید، باشد که راه یابید ﴿۱۵۸﴾».

﴿هُوَ الَّذِی بَعَثَ فِی الْأُمِّیِّینَ رَسُولاً مِّنْهُمْ یَتْلُوا عَلَیْهِمْ ءَایَٰتِهِ وَ یُزَکِّیهِمْ وَ یُعَلِّمُهُمُ الْکِتَٰبَ وَ الْحِکْمَةَ وَ إِن کَانُوا مِن قَبْلُ لَفِی ضَلَٰلٍ مُّبِینٍ﴾ [الجمعه ۲]

«اوست کسی که در میان درس ناخواندگان رسولی از خود آنان برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و آنان را پاک می‌دارد. و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و به راستی پیش از این در گمراهی آشکار بودند».

لیکن خداوند ایشان را، به کتاب و حکمت و دانشی گسترده سرافراز فرمود:

﴿وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَ رَحْمَتُهُ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ أَن يُضِلُّوكَ وَ مَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَ مَا يَضُرُّونَكَ مِن شَيْءٍ وَ أَنزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ عَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ وَ كَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيماً﴾ [النساء ۱۱۳]

«و اگر فضل خدا و رحمتش بر تو نبود، قطعاً گروهی از آنان آهنگِ [آن] می‌کردند که تو را گمراه کنند و جز خودشان را گمراه نمی‌کنند و هیچ زیانی به تو نمی‌رسانند و خداوند کتاب و حکمت بر تو نازل کرد و آنچه را نمی‌دانستی به تو آموخت و فضل خدا بر تو بس بزرگ است».

فضل و کرم خاص الهی، شامل حالشان بود:

﴿وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَ رَحْمَتُهُ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ أَن يُضِلُّوكَ وَ مَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَ مَا يَضُرُّونَكَ مِن شَيْءٍ وَ أَنزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ عَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ وَ كَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيماً﴾ [النساء ۱۱۳]

«و اگر فضل خدا و رحمتش بر تو نبود، قطعاً گروهی از آنان آهنگِ [آن] می‌کردند که تو را گمراه کنند و جز خودشان را گمراه نمی‌کنند و هیچ زیانی به تو نمی‌رسانند و خداوند کتاب و حکمت بر تو نازل کرد و آنچه را نمی‌دانستی به تو آموخت و فضل خدا بر تو بس بزرگ است».

به وسیلهٔ ایشان، دین اسلام تکمیل گردید:

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَ الدَّمُ وَ لَحْمُ الْخِنزِيرِ وَ مَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَ الْمُنْخَنِقَةُ وَ الْمَوْقُوذَةُ وَ الْمُتَرَدِّيَةُ وَ النَّطِيحَةُ وَ مَآ أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَ مَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَ أَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَـٰمِ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَ اخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَـٰمَ دِيناً فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [المائده ۳]

«مردار و خون و گوشتِ خوک و آنچه [به هنگام سر بریدنش] نام غیر خدا بر آن برده شده و [حلال گوشتِ] خفه شده و به ضربِ [چوب و سنگ] مرده و از بلندی افتاده و به شاخ زدن مرده و آنچه درندگان خورده باشند - مگر آنچه [از موارد اخیر پیش گفته] که ذبحِ [شرعی] کرده باشید - و آنچه برای بتان ذبح شده‌اند و آن که با تیرهای فال تعیین قسمت کنید [همه] بر شما حرام شده است. [روی کردن به همهٔ] اینها نافرمانی است. امروز کافران از دین شما ناامید شده‌اند، پس از آنان مترسید و از من بترسید،

امروز دینتان را برایا شما کامل کردم و نعمت خویش را بر شما تمام نمودم و اسلام را [به عنوان] دین بر شما پسندیدم. پس هر کس بی‌آنکه متمایل به گناه باشد در [حال] گرسنگی [به خوردن محرّمات] ناچار گردد، بداند که خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

ایشان خورشید و مهتاب هدایت‌اند:

﴿وَ دَاعِياً إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَ سِرَاجاً مُّنِيراً﴾ [الاحزاب ۴۶]

«و فرا خواننده به سوی خداوند به حکم او و مانند چراغی روشن».

خداوند، از تمام پیامبران خویش پیمان گرفته بود که هرگاه در زمان‌شان برانگیخته شوند، به ایشان ایمان آورده و تأیید و یاریش نمایند:

﴿وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَـٰقَ النَّبِيِّينَ لَمَآ ءَاتَيْتُكُم مِّن كِتَـٰبٍ وَ حِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَ لَتَنصُرُنَّهُ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَ أَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِى قَالُوٓا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَ أَنَـا مَعَكُم مِّنَ الشَّـٰهِدِينَ﴾ [آل عمران ۸۱]

«و آنگاه که خداوند از پیامبران پیمان گرفت که چون کتاب و حکمت به شما دادم، و پیامبری تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی که] با شماست به سویتان آید. باید به او ایمان آورید و او را یاری دهید. فرمود: آیا اقرار کردید و عهد مرا بر این امر پذیرفتید؟ گفتند: اقرار کردیم. فرمود: گواه باشید و من [نیز] با شما از گواهانم».

همچون سایر پیامبران در برابر کار نبوت‌شان از کسی عوضی درخواست ننمودند:

﴿أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهُدَاهُمُ اقْتَدِهْ قُل لَّآ أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْعَـٰلَمِينَ﴾

[الانعام ۹۰]

«اینان (پیامبران) کسانی‌اند که خداوند [آنان را] هدایت کرده است. پس به شیوهٔ آنان اقتدا کن. بگو: بر آن (رساندن قرآن کریم) مزدی از شما نمی‌خواهم. آن نیست مگر پندی برای جهانیان».

﴿وَ مَا تَسْئَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [یوسف ۱۰۴]

«و بر این [دعوت] از آنان پاداشی نمی‌خواهی. آن جز پندی برای جهانیان نیست».

﴿قُلْ مَآ أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَن شَآءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلاً﴾ [الفرقان ۵۷]

«بگو: بر [تبلیغ] آن [قرآن] هیچ مزدی از شما نمی‌طلبم، ولی هر کس که بخواهد به سوی پروردگارش

راهی گیرد [گو بگیر] ».

﴿قُلْ مَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنْ أَجْرِیَ إِلَّا عَلَی اللَّهِ وَ هُوَ عَلَیٰ كُلِّ شَیْءٍ شَهِيدٌ﴾ [سبا ۴۷]

«بگو: اگر پاداشی را از شما خواسته‌ام، از آنِ شما باد. پاداش من جز بر [عهدهٔ] خداوند نیست. و او بر همه چیز گواه است».

﴿وَ إِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص ۴۷]

«و به راستی که آنان در نزد ما از برگزیدگان نیک بودند».

بعثت‌شان برای مؤمنان، احسان عظیم الهی است:

﴿قُلْ يَـٰأَهْلَ الْكِتَـٰبِ تَعَالَوْا إِلَیٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَ لَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئاً وَ لَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضاً أَرْبَاباً مِّن دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران ۶۴]

«بگو: ای اهل کتاب به سوی سخنی آیید که برابر بین ما و شماست: که جز خدا را بندگی نکنیم و چیزی را با او شریک نیاوریم و برخی از ما برخی دیگر را به جای خداوند پروردگار برنگیرد. اگر روی برتافتند، بگویید: به آن که ما مسلمانیم گواه باشید».

ایشان، بسیار فهمیده و تیزهوش بودند:

﴿لِلْفُقَرَآءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِی سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْباً فِی الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَآءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُم بِسِيمَـٰهُمْ لَا يَسْئَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافاً وَ مَا تُنفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾

[البقره ۲۷۳]

«[صدقات] برای فقیرانی است که در راه خدا محصور مانده‌اند، نمی‌توانند در زمین به سفری بپردازند، از [شدّت] خویشتنداری [شخص] ناآگاه آنان را توانگر می‌پندارد، آنان را از چهره‌شان می‌شناسی، با اصرار از مردم [چیزی] نمی‌خواهند و هر مالی که انفاق می‌کنید، خداوند به آن داناست».

خداوند، رحمت خاص خویش را برایشان فرستاده و فرشتگان بر او درود می‌فرستند و در متن (قرآن کریم)، به تمام مسلمانان دستور داده که بر او درود و سلام فرستند:

﴿إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَـٰٓئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَی النَّبِیِّ يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيماً﴾

[الاحزاب ۵۶]

«بی‌گمان خداوند و فرشتگانش بر پیامبر درود می‌فرستند. ای مؤمنان [شما نیز] بر او درود بفرستید و

چنانکه باید سلام بگویید».

بیعت با ایشان، بیعت با خدا بوده و دست‌شان، نمایندهٔ دست (بلاکیف) الهی بود:

﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَکَ فَتْحاً مُّبِیناً﴾ [الفتح ۱]

«به راستی در حقّ تو به فتحی آشکار حکم کردیم».

اطاعت از ایشان، اطاعت از خدا به شمار می‌رود:

﴿مَّن یُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَ مَن تَوَلَّیٰ فَمَآ أَرْسَلْنَـٰکَ عَلَیْهِمْ حَفِیظاً﴾ [النساء ۸۰]

«هر کس از رسولِ [خدا] اطاعت کند، در حقیقت از خداوند فرمان برده است. و کسی که روی گرداند، [بدان که] تو را بر آنان نگهبان نفرستاده‌ایم».

پیروی از ایشان، معیار و میزان راستین محبت الهی است:

﴿قُلْ إِن کُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ وَ یَغْفِرْ لَکُمْ ذُنُوبَکُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِیمٌ﴾

[آل عمران ۳۱]

«بگو: اگر خدا را دوست می‌دارید، از من پیروی کنید تا خدا شما را دوست بدارد و گناهان شما را برایتان بیامرزد و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

شیوهٔ زندگانی‌شان، برای تمام بشریت و جامعهٔ انسانی، الگوی شایسته و نیکو است:

﴿لَّقَدْ کَانَ لَکُمْ فِی رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن کَانَ یَرْجُوا اللَّهَ وَ الْیَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَکَرَ اللَّهَ کَثِیراً﴾

[الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

لغزش‌ها

آن حضرت ﷺ چند لغزش کرده‌اند، که به گونه‌ای فوری خداوند آن را مورد عفو و گذشت قرار داده است:

﴿مَا کَانَ لِنَبِیٍّ أَن یَکُونَ لَهُ أَسْرَیٰ حَتَّیٰ یُثْخِنَ فِی الْأَرْضِ تُرِیدُونَ عَرَضَ الدُّنْیَا وَ اللَّهُ یُرِیدُ الْأَخِرَةَ

وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [انفال ۶۷]

«هیچ پیامبری را نرسد که اسیرانی داشته باشد تا آن که در زمین کشتار بسیار کند. [شما] متاع دنیا را می‌خواهید. و خداوند [مصلحت] آخرت را می‌خواهند. و خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿عَفَا اللَّهُ عَنكَ لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ تَعْلَمَ الْكَٰذِبِينَ﴾ [التوبه ۴۳]

«خداوند از تو در گذرد، چرا تا وقتی که راستگویان برای تو معلوم شوند و دروغگویان را بشناسی به آنان اجازهٔ [بازماندن] دادی؟».

﴿وَ إِذْ تَقُولُ لِلَّذِيَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَ اتَّقِ اللَّهَ وَ تُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَ تَخْشَى النَّاسَ وَ اللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَراً زَوَّجْنَٰكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِيَ أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَراً وَ كَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولاً﴾ [الاحزاب ۳۷]

«و به یاد آر، چون به کسی که خداوند بر او انعام نموده و تو [نیز] بر او انعام کرده‌ای، می‌گفتی: همسرت را برای خود نگاه‌دار و از خداوند پروا کن و در دل خود آنچه را که خداوند پدیدار کننده‌اش است، نهان می‌ساختی و از مردم بیمناک بودی. و خداوند به آن که از او بیمناک باشی سزاوارتر است. پس چون زید پایان حاجت خویش را از او بیان داشت (طلاقش داد) او را به ازدواج تو در آوردیم تا بر مؤمنان هیچ حَرَجی در [بارهٔ ازدواج با] همسرانِ پسر خواندگانشان نباشد، چون پایانِ حاجتِ خویش را از آنان بیان دارند. و امر خداوند انجام یافتنی است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَٰجِكَ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [التحريم ۱]

«ای پیامبر، چرا چیزی را که خداوند برایت حلال کرده است، در به دست آوردن خشنودی همسرانت، حرام می‌داری؟ و خداوند آمرزگار مهربان است».

﴿عَبَسَ وَ تَوَلَّىٰٓ ﴿١﴾ أَن جَآءَهُ الْأَعْمَىٰ ﴿٢﴾ وَ مَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّىٰٓ ﴿٣﴾ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَىٰٓ ﴿٤﴾
أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَىٰ ﴿٥﴾ فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّىٰ ﴿٦﴾ وَ مَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ﴿٧﴾ وَ أَمَّا مَن جَآءَكَ يَسْعَىٰ ﴿٨﴾ وَ هُوَ
يَخْشَىٰ ﴿٩﴾ فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ ﴿١٠﴾﴾ [عبس ۱۰-۱]

«روی ترش کرد و اعراض نمود ﴿۱﴾ از آن که آن نابینا به نزدش آمد ﴿۲﴾ و تو از کجا دانی، چه بسا او
پاک می‌شد ﴿۳﴾ یا اندرز می‌شنید و آن اندرز به او نفع می‌داد ﴿۴﴾ امّا کسی که توانگر است ﴿۵﴾ تو به او

روی می‌آوری ﴿٦﴾ و اگر هم [او] پاک نشود، زیانی نبینی ﴿٧﴾ و امّا کسی که شتابان به [نزد] تو آمد ﴿٨﴾ و او [از خداوند] بیمناک بود ﴿٩﴾ تو از او غفلت می‌کنی ﴿١٠﴾».

چند ادب ویژه در موردشان

در موردشان، چند ادب ویژه وجود دارد، که رعایت آن بر هر مسلمان لازم است:

۱ - اطاعت بی‌چون و چرا و بدون قیدوشرط ایشان:

﴿وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [آل عمران ۱۳۲]

«و از خداوند و رسولِ [او] فرمان برید باشد که مشمول رحمت قرار گیرید».

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَ الْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَـٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَـٰئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِيَ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ لَا تُبْطِلُوٓا أَعْمَـٰلَكُمْ﴾ [محمد ۳۳]

«ای مؤمنان، از خداوند فرمان برید و از رسولِ [او نیز] فرمان برید و اعمالتان را باطل مکنید».

﴿مَّآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ وَ مَآ ءَاتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ

فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الحشر ۷]

«آنچه خداوند از [اموال] اهلِ آبادیها بر رسولش ارزانی داشت، خاصّ خداوند و رسول و خویشاوندانِ [پیامبر] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است. تا بین توانگرانتان دستگردان نباشد. و آنچه که رسولِ [خدا] به شما بدهد، آن را بگیرید. و از آنچه که شما را از آن باز دارد، باز آیید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

۲- *تعظیم و احترام به ایشان:*

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِىَّ الْأُمِّىَّ الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَ الْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَـٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَـٰئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند».

﴿لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ تُعَزِّرُوهُ وَ تُوَقِّرُوهُ وَ تُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَ أَصِيلاً﴾ [الفتح ۹]

«تا [شما ای مردم] به خدا و رسولِ او ایمان آورید و [دین] او را یاری دهید و او را به بزرگی باور دارید و بامدادان و شامگاهان او را تسبیح گویید».

۳- *ایشان را از جان و مال و زنان و فرزندان و نزدیکان خویش و همهٔ دنیا، بزرگتر و محبوبتر داشتن:*

﴿النَّبِىُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَ أَزْوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَـٰتُهُمْ وَ أُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِى كِتَـٰبِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُهَـٰجِرِينَ إِلَّآ أَن تَفْعَلُوٓا إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِكُم مَّعْرُوفاً كَانَ ذَٰلِكَ فِى الْكِتَـٰبِ مَسْطُوراً﴾ [الاحزاب ۶]

«پیامبر به [تصرف رد کارهای] مؤمنان از خودشان سزاوارتر است. و زنانش مادران آنها هستند. و خویشاوندان در کتاب خداوند، برخی از آنان به برخی [دیگر] از سایر مؤمنان و مهاجران سزاوارترند. مگر آن که [در حیات خویش] در حقّ دوستانتان نیکی‌ای بکنید. این [حکم] در کتاب (لوح محفوظ) نوشته شده است».

۴- همسران مبارک‌شان را مادران خویش شمردن:

﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَ أَزْوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَـٰتُهُمْ وَ أُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِى كِتَـٰبِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُهَـٰجِرِينَ إِلَّآ أَن تَفْعَلُوٓا إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِكُم مَّعْرُوفاً كَانَ ذَٰلِكَ فِى الْكِتَـٰبِ مَسْطُوراً﴾ [الاحزاب ٦]

«پیامبر به [تصرف رد کارهای] مؤمنان از خودشان سزاوارتر است. و زنانش مادران آنها هستند. و خویشاوندان در کتاب خداوند، برخی از آنان به برخی [دیگر] از سایر مؤمنان و مهاجران سزاوارترند. مگر آن که [در حیات خویش] در حقّ دوستانتان نیکی‌ای بکنید. این [حکم] در کتاب (لوح محفوظ) نوشته شده است».

۵- هنگامی که نام مبارک‌شان یاد شود، برایشان درود و سلام فرستادن:

﴿إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَـٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيماً﴾

[الاحزاب ٥٦]

«بی‌گمان خداوند و فرشتگانش بر پیامبر درود می‌فرستند. ای مؤمنان [شما نیز] بر او درود بفرستید و چنانکه باید سلام بگویید».

۶- در مجلس‌شان، صحبت نمودن همراه مسلمانان بایست با نرمی صورت می‌گرفت و بلند صحبت کردن ممنوع بود. زیرا در غیر این صورت تشویش وجود داشت که مبادا تمام اعمال‌شان باطل و بیهوده گردد:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَرْفَعُوٓا أَصْوَٰتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَ لَا تَجْهَرُوا لَهُۥ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَـٰلُكُمْ وَ أَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَٰتَهُمْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٣﴾﴾ [الحجرات ٣-٢]

«ای مؤمنان، صدای خود را بلندتر از صدای پیامبر مکنید و - مانند بلند سخن گفتن با همدیگر - با او

بلند سخن مگویید. که مبادا - در حالی که شما نمی‌دانید - اعمالتان از بین برود ﴿۲﴾ کسانی که صدای خود را در نزد رسولِ خدا فرو می‌کاهند، اینانند که خداوند دلهایشان را برای تقوی پـرورده است. آنـان آمرزش و پاداشی بزرگ دارند ﴿۳﴾».

۷- رسانیدن آزار و اذیت به ایشان، ناروا بود:

﴿وَ مِنهُمُ الَّذِینَ یُؤْذُونَ النَّبِیَّ وَ یَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنُ خَیْرٍ لَّکُمْ یُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ یُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِینَ وَ رَحْمَةٌ لِّلَّذِینَ ءَامَنُوا مِنکُمْ وَ الَّذِینَ یُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِیمٌ﴾ [التوبه ٦١]

«و از آنان کسانی‌اند که به پیامبر آزار می‌رسانند و می‌گویند او خوش باور است. بگو: او برای شما خوش باورِ نیک است. [آیات و نشانه‌های] خداوند را باور می‌دارد و [مشـورت] مـؤمنان را مـی‌پذیرد و بـرای مؤمنانتان رحمتی است و کسانی که رسول خدا را می‌آزارند عذابی دردناک [در پیش] دارند».

﴿إِنَّ الَّذِینَ یُؤْذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِی الدُّنْیَا وَ الْأَخِرَةِ وَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَاباً مُّهِیناً﴾

[الاحزاب ۵۷]

«آنان که خداوند و رسول او را برنجانند، خداوند آنان را در دنیا و آخرت از رحمت خود به دور می‌دارد و عذابی خوار کننده برایشان فراهم دیده است».

۸- چنانکه مطرح کردن پرسش‌های بی‌فایده از ایشان نیز ممنوع بود:

﴿أَمْ تُرِیدُونَ أَن تَسْئَلُوا رَسُولَکُمْ کَمَا سُئِلَ مُوسَیٰ مِن قَبْلُ وَ مَن یَتَبَدَّلِ الْکُفْرَ بِالْإِیمَـٰنِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِیلِ﴾ [البقره ۱۰۸]

«آیا می‌خواهید از پیامبرتان [چیزی] درخواست کنید چنان که پیش از این از موسی درخواست شد؟ و کسی که کفر را به [جای] ایمان جایگزین کند. حقّا که راه راست را گم کرده است».

۹- داخل شدن به خانهٔ آن حضرت ﷺ و دعوت برای غذا خـوردن و غـیره، آداب ویـژه‌ای داشت که رعایت آن لازم بود:

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُیُوتَ النَّبِیِّ إِلَّآ أَن یُؤْذَنَ لَکُمْ إِلَیٰ طَعَامٍ غَیْرَ نَـٰظِرِینَ إِنَاهُ وَلَـٰکِنْ إِذَا دُعِیتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانتَشِرُوا وَ لَا مُسْتَئْنِسِینَ لِحَدِیثٍ إِنَّ ذَٰلِکُمْ کَـانَ یُـؤْذِی النَّـبِیَّ فَیَسْتَحْیِ مِنکُمْ وَ اللَّهُ لَا یَسْتَحْیِ مِنَ الْحَقِّ وَ إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَـٰعاً فَسْئَلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِـجَابٍ ذَٰلِکُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِکُمْ وَ قُلُوبِهِنَّ وَ مَا کَانَ لَکُمْ أَن تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَ لَآ أَن تَنکِحُوا أَزْوَٰجَهُ مِن بَعْدِهِ

أَبَدا إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِندَ اللَّهِ عَظِيماً﴾ [الاحزاب ۵۳]

«ای مؤمنان، وارد خانه‌های پیامبر نشوید مگر آن که برای [صرف] خوراکی به شما اجازه داده شود، بی‌آنکه چشم به راه آماده شدنش باشید. ولی چون دعوت شوید، در آیید و چون غذا خوردید، پراکنده شوید. و نه این که برای شنیدنِ سخنی سرگرم شوید. به راستی که این [کار] پیامبر را می‌رنجاند و [او] از شما شرم می‌کند و خداوند [از سخن] حق شرم نمی‌دارد. و چون از زنان پیامبر متاعی خواهید، آن را از آن سوی پرده بطلبید. این برای دلهایتان و دلهای آنان پاکیزه‌تر است. و شما را نسزد که رسول خدا را برنجانید و نه آن که زنانش را پس از او - هرگز - نه به زنی گیرید که این [کار] نزد خداوند [گناهی] بزرگ است».

۱۰ - *ایشان را از خانه با آواز بلند، خواستن و صدا کردن نادرست بود:* [الحجرات ۴]

۱۱ - *هرگاه در مجلس ایشان، موضوعی اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گرفت، از آن مجلس بدون اجازهٔشان، برخاستن و رفتن، روا نبود:*

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ إِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَئْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَئْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَئْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [النور ۶۲]

«مؤمنان تنها آنانند که به خدا و رسولش ایمان آورده‌اند و چون در کاری همراه با او باشند که نیازمند همداستانی است، [به جایی] نروند مگر وقتی که از او اجازه خواهند. بی‌گمان آنان که از تو اجازه می‌خواهند، اینان کسانی‌اند که به خدا و رسول او ایمان دارند. و اگر برای [انجام] برخی از کارشان از تو اجازه خواستند، به هر کس از آنان که خواهی اجازه بده و از خداوند برایشان آمرزش بخواه. بی‌گمان خداوند آمرزگارِ مهربان است».

جهانی بودن

کار پیامبرانهٔشان، به قوم و نسل و زمان خاص محدود نبود، بلکه نبوت و هدایت‌شان، برای تمام بشر و برای هر عصر و زمان عمومیت دارد:

﴿قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَٰدَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدُ بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ أُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا الْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِ وَ مَن بَلَغَ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَىٰ قُل لَّآ أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ وَ إِنَّنِي بَرِيٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ﴾ [الانعام ۱۹]

«بگو: چه چیز در شهادت برتر و بزرگتر است؟ [در پاسخ] بگو: خدا. بینِ من و شما گواه است. و این قرآن به من وحی شده است تا با آن شما را و کسی را که [پیامش] به او برسد، بیم دهم. آیا شما گواهی می‌دهید که با خداوند معبودانی دیگر هستند؟ بگو: [من چنین] گواهی نمی‌دهم. بگو: جز این نیست که او معبود یگانه است و من از آنچه، شریک قایل می‌شوید، بیزارم».

﴿قُلْ يَٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَ يُمِيتُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ كَلِمَٰتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۸]

«بگو: ای مردم، من فرستادهٔ خداوند به سوی همهٔ شما هستم، کسی که فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ اوست، معبود [راستینی] جز او نیست، زنده می‌کند و می‌میراند. پس به خداوند و رسول او، آن پیامبر درس ناخوانده‌ای که به خداوند و سخنان او ایمان دارد، ایمان آورید و از او پیروی کنید، باشد که راه یابید».

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيماً﴾ [الاحزاب ۴۰]

«محمّد (ص) پدر هیچ کس از مردان شما نیست، بلکه رسول خدا و خاتمِ پیامبران است و خداوند به همه چیز داناست».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيراً وَ نَذِيراً وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [سبا ۲۸]

«و تو را برای همهٔ مردمان جز مژده‌آور و هشدار دهنده نفرستاده‌ایم. ولی بیشتر مردم نمی‌دانند».

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿۲۷﴾ لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ ﴿۲۸﴾﴾ [التکویر ۲۸-۲۷]

«آن [قرآن] گفتهٔ شیطان رانده شده نیست ﴿۲۷﴾ برای کسی از شما که بخواهد راست کردار شود ﴿۲۸﴾».

از این رو، از بعثت‌شان تا قیامت، اطاعت‌شان بر همگان لازم و روشن است:

﴿وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [آل عمران ۱۳۲]

«و از خداوند و رسولِ [او] فرمان برید باشد که مشمول رحمت قرار گیرید».

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَ الْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِيَ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند».

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيماً﴾ [الاحزاب ۴۰]

«محمّد (ص) پدر هیچ کس از مردان شما نیست، بلکه رسول خدا و خاتمِ پیامبران است و خداوند به همه چیز داناست».

﴿مَّآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ وَ مَآ ءَاتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الحشر ۷]

«آنچه خداوند از [اموال] اهلِ آبادیها بر رسولش ارزانی داشت، خاصّ خداوند و رسول و خویشاوندانِ [پیامبر] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است. تا بین توانگرانتان دستگردان نباشد. و آنچه که رسولِ [خدا] به شما بدهد، آن را بگیرید. و از آنچه که شما را از آن باز دارد، باز آیید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

خداوند، ایشان را به عنوان رحمت، بسوی جهانیان فرستاده است:

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ [الانبياء ۱۰۷]

«و تو را جز مایهٔ رحمت برای جهانیان نفرستاده‌ایم».

هدایت ایشان، همچون خورشید و مهتاب است، که پرتو آن برای تمام جهان است:

﴿وَ دَاعِیاً إِلَی اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَ سِرَاجاً مُّنِیراً﴾ [الاحزاب ۴۶]

«و فرا خواننده به سوی خداوند به حکم او و مانند چراغی روشن».

همهٔ بشریت مخاطبان ایشان‌اند:

﴿الَّذِینَ یَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِیَّ الْأُمِّیَّ الَّذِی یَجِدُونَهُ مَکْتُوباً عِندَهُمْ فِی التَّوْرَاةِ وَ الْأِنجِیلِ یَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ یَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنکَرِ وَ یُحِلُّ لَهُمُ الطَّیِّبَـٰتِ وَ یُحَرِّمُ عَلَیْهِمُ الْخَبَـٰئِثَ وَ یَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتِی کَانَتْ عَلَیْهِمْ فَالَّذِینَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِیَ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند».

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّکْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَـٰفِظُونَ﴾ [الحجر ۹]

«بی‌گمان ما قرآن را فرو فرستاده‌ایم و به راستی ما نگهبان آن هستیم».

﴿تَبَارَکَ الَّذِی نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَیٰ عَبْدِهِ لِیَکُونَ لِلْعَـٰلَمِینَ نَذِیراً﴾ [الفرقان ۱]

«خجسته است کسی که «فرقان». را بر بنده‌اش نازل کرد تا برای جهانیان هشدار دهنده باشد».

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِکْرٌ لِّلْعَـٰلَمِینَ﴾ [التکویر ۲۷]

«آن [قرآن] گفتهٔ شیطان رانده شده نیست».

ایمان آوردن به ایشان، شرط نجات و رهایی است:

﴿یَـٰأَیُّهَا الَّذِینَ أُوتُوا الْکِتَـٰبَ ءَامِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقاً لِّمَا مَعَکُم مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهاً فَنَرُدَّهَا عَلَیٰ أَدْبَارِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ کَمَا لَعَنَّا أَصْحَـٰبَ السَّبْتِ وَ کَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولاً﴾ [النساء ۴۷]

«ای اهل کتاب، پیش از آن که چهره‌هایی را محو کنیم، آنگاه آنها را واپس گردانیدیم یا چنان که «اهل شنبه». را لعنت کردیم، لعنتشان کنیم. به چیزی که تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی که] با شماست، نازل کرده‌ایم، ایمان آورید و ارادهٔ خدا انجام شدنی است».

و الگوی نیک رفتاری‌شان، برای تمام انسانیت، نمونهٔ کامل به شمار می‌رود:

﴿لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الأَخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً﴾

[الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

جهان آخرت

س- آیا هر کس در برابر اعمال و رفتار خود پاسخگو است؟

ج- آری، در روز قیامت، از هر کس در مورد تک‌تک اعمالش بازپرس صورت می‌گیرد:

﴿أَيَّاماً مَّعْدُودَٰتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضاً أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَ عَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْراً فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ وَ أَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۸۴]

«روزهایی معدود به تعدادِ آن از روزهای دیگر [بر او واجب است] و بر کسانی که آن را به دشواری تاب می‌آورند کفّاره - که عبارت از خوراک بینوایی است - واجب است. پس هر کس که به دلخواه خیری [افزون] انجام دهد، آن برایش بهتر است و روزه گرفتن - اگر بدانید - برایتان بهتر است».

﴿فَلَنَسْئَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَ لَنَسْئَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ﴾ [الاعراف ٦]

«پس البتّه از کسانی که [پیامبر] به سوی آنان فرستاده شد، پرستش کنیم و البته فرستادگان [را نیز] مورد پرستش قرار دهیم».

﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَ لِوَٰلِدَيَّ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ﴾ [ابراهیم ۴۱]

«پروردگارا، مراو پدر و مادر مرا و مؤمنان را، روزی که حساب برپا می‌گردد، بیامرز».

﴿وَ نَضَعُ الْمَوَٰزِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَـٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئاً وَ إِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا

وَ كَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ﴾ [الانبياء ۴۷]

«و در روز قیامت ترازوهای درست را در میان نهیم و کسی هیچ ستمی نبیند و اگر [عمل نیک و بد هر شخص] هموزنِ دانهٔ خردلی باشد، آن را [در میان] می‌آوریم و ما حسابرسی را کفایت می‌کنیم».

همهٔ اعمال خوب و بدش برده می‌شود:

﴿وَ الْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُ فَأُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۸]

«و آن روز سنجشِ [اعمال] حقیقت دارد، پس کسانی که کفّهٔ نیکیهایش سبک باشد، آنانند کسانی که به [سزای] انکارِ آیاتِ ما به خویشتن زیان زدند».

﴿وَ نَضَعُ الْمَوَٰزِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَـٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئاً وَ إِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَ كَفَىٰ بِنَا حَـٰسِبِينَ﴾ [الانبياء ۴۷]

«و در روز قیامت ترازوهای درست را در میان نهیم و کسی هیچ ستمی نبیند و اگر [عمل نیک و بد هر شخص] هموزنِ دانهٔ خردلی باشد، آن را [در میان] می‌آوریم و ما حسابرسی را کفایت می‌کنیم».

سپس آنکه نیکی‌هایش فزون گردد، بهشت به او ارزانی می‌شود:

﴿وَ الْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُ فَأُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۸]

«و آن روز سنجشِ [اعمال] حقیقت دارد، پس کسانی که کفّهٔ نیکیهایش سبک باشد، آنانند کسانی که به [سزای] انکارِ آیاتِ ما به خویشتن زیان زدند».

﴿فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُ فَأُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [المؤمنون ۱۰۲]

«کسانی که کفّهٔ کارهای [نیک] شان سنگین شود، ایناانند که رستگارند».

﴿فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُ﴾ [القارعه ٦]

«پس امّا هر کس که کفّه‌های [نیکیهای] او سنگین باشد».

و آنکه بدیهایش فزون گردد، به دوزخ انداخته می‌شود:

﴿وَ مَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُ فَأُولَـٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوٓا أَنفُسَهُم بِمَا كَانُوا بِـَٔايَـٰتِنَا يَظْلِمُونَ﴾ [الاعراف ۹]

«و هر کس که کفّهٔ نیکیهایش سبک باشد، آنانند کسانی که به [سزای] انکاِ آیاتِ ما بـه خـویشتن زیـان زدند».

﴿وَ مَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُ فَأُولَـٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوٓا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَـٰلِدُونَ﴾ [المؤمنون ۱۰۳]

«و کسانی که کفّهٔ کارهای [نیک] شان سبک باشد، اینانند کسانی که به خودشان زیان زده‌اند که در جهنّم جاودانه خواهند بود».

﴿وَ أَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُ﴾ [القارعه ۸]

«[بداند] که بازگشتگاهش دوزخ خواهد بود».

س- آیا اعمال انسانی، ثبت می‌گردد؟

ج- *آری، خداوند؛ اعمال هر کس را حفظ نموده و در روز قیامت حساب تمام آنها صورت می‌گیرد:*

﴿إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَ النَّوَىٰ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ مُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ﴾ [الانعام ۹۵]

«خداوند شکافندهٔ دانه و هسته است. زنده را از مرده بیرون می‌آورد و بیرون آورندهٔ مرده از زنده است. این است خداوند، پس [از حق] به کجا برگردانده می‌شوید؟».

س- آیا در آخرت، هر آدمی تنهای تنها به حضور پروردگارش پیش کرده می‌شود؟

ج- *آری، چنانکه هر آدمی تنها آفریده می‌شود، همان‌گونه، تنها به حضور خداوند پیش کرده می‌شود:*

﴿وَ مِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِى لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّخِذَهَا هُزُواً أُولَـٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ [لقمان ٦]

«و از مردم کسی هست که خریدارِ سخنانِ بیهوده است تا بی [هیچ] دانش [مردم را] از راه خداوند گمراه سازد. و آن را به ریشخند گیرد. همینانند که عذاب خوار کننده [در پیش] دارند».

﴿إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَ عَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿۱۷﴾ مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ ﴿۱۸﴾ [ق ۱۸-۱۷]

«وقتی دو فراگیرنده‌ای که در سمت راست و سمتِ چپ نشسته‌اند، فرا گیرند ﴿۱۷﴾ هیچ سخنی را بر زبان نمی‌آورد مگر آن که نزدش نگهبانی آماده [حضور] دارد ﴿۱۸﴾».

﴿يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ﴾ [الحاقه ۱۸]

«در آن روز پیش آورده می‌شوید. از [کار و بارتان] هیچ نهفته‌ای نهان نمی‌ماند».

﴿فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ (۷) وَ مَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ (۸)﴾ [الزلزال ۸-۷]

«پس هر کس که همسنگِ ذرّه‌ای کارِ نیک کرده باشد، [پاداش] آن را خواهد دید (۷) و هر کس همسنگ ذرّه‌ای کارِ بد کرده باشد [کیفر] آن را خواهد دید (۸)».

س- آیا در آنجا اعضای وجود مجرمان نیز، بر ضدشان گواهی می‌دهد؟

ج- *آری:* ﴿أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ فَلَهُمْ جَنَّـٰتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۹) وَ أَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَآ أُعِيدُوا فِيهَا وَ قِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِى كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ (۲۰) وَ لَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (۲۱)﴾ [السجده ۲۱-۱۹]

«اما کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، آنان «جنّات المأوی». دارند. به عنوانِ پیشکشی است به جبرانِ آنچه می‌کردند (۱۹) و امّا فاسقان، جایگاهشان آتش [جهنّم] است. هرگاه که خواهند از آنجا بیرون آیند، به آن بازگردانده می‌شوند و به آنان گفته شود: [طعمِ تلخ] عذاب آتشی را بچشید که آن را دروغ می‌انگاشتید (۲۰) و به یقین به آنان عذاب نزدیک [این جهانی] را قبل از عذاب بزرگ می‌چشانیم، باشد که آنان بازگردند (۲۱)».

﴿الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰٓ أَفْوَٰهِهِمْ وَ تُكَلِّمُنَآ أَيْدِيهِمْ وَ تَشْهَدُ أَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ [یس ۶۵]

«امروز بر دهانهایشان مهر می‌نهیم و دربارهٔ آنچه می‌کردند، دستانشان با ما سخن گویند و پاهایشان گواهی دهند».

﴿أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ فَلَهُمْ جَنَّـٰتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۹) وَ أَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَآ أُعِيدُوا فِيهَا وَ قِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِى كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ (۲۰) وَ لَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (۲۱)﴾

[السجده ۲۱-۱۹]

«اما کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، آنان «جنّات المأوی». دارند. به عنوانِ پیشکشی است به جبرانِ آنچه می‌کردند (۱۹) و امّا فاسقان، جایگاهشان آتش [جهنّم] است. هرگاه که خواهند از آنجا بیرون آیند، به آن بازگردانده می‌شوند و به آنان گفته شود: [طعمِ تلخ] عذاب آتشی را بچشید که آن را دروغ می‌انگاشتید (۲۰) و به یقین به آنان عذاب نزدیک [این جهانی] را قبل از عذاب بزرگ

می‌چشانیم، باشد که آنان بازگردند (۲۱)».

س- بهشت چیست؟

ج- بهشت آن مقام آسایشی است که، خداوند در آخرت برای بندگان نیکش در برابر اعمالشان، به عنوان پاداش عطا می‌فرماید:

﴿أُولَـٰئِکَ جَزَآؤُهُم مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَ جَنَّـٰتٌ تَجْرِی مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِینَ فِیهَا وَ نِعْمَ أَجْرُ الْعَـٰمِلِینَ﴾ [آل عمران ۱۳۶]

«اینان، پاداششان آمرزشی از [جانب] پروردگارشان و باغهایی است که فرو دست آن جویباران روان است که در آن جاودانه‌اند. و پاداش نیکوکاران چه خوب است».

﴿قُلْ أَذَٰلِکَ خَیْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِی وُعِدَ الْمُتَّقُونَ کَانَتْ لَهُمْ جَزَآءً وَ مَصِیراً﴾ [الفرقان ۱۵]

«بگو: آیا این بهتر است یا بهشتِ جاودانی که پرهیزگاران وعده یافته‌اند. برایشان پاداش و بازگشتگاه است».

﴿أَصْحَـٰبُ الْجَنَّةِ یَوْمَئِذٍ خَیْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَ أَحْسَنُ مَقِیلاً﴾ [الفرقان ۲۴]

«بهشتیان خوش قرارگاه‌تر و نیک جایگاه‌ترند».

﴿أُولَـٰئِکَ یُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَ یُلَقَّوْنَ فِیهَا تَحِیَّةً وَ سَلَـٰماً (۷۵) خَـٰلِدِینَ فِیهَا حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَ مُقَاماً (۷۶)﴾ [الفرقان ۷۶-۷۵]

«اینان به [پاس] آن که بردباری کردند به مرتبتی بلند پاداش می‌یابند و از [دعای] خیر و سلام در آنجا برخوردار گردند (۷۵) در آنجا جاویدان [خواهند بود] نیک قرارگاه و [نیک] مقامی است (۷۶)».

﴿إِنَّ الْمُتَّقِینَ فِی مَقَامٍ أَمِینٍ (۵۱) فِی جَنَّـٰتٍ وَ عُیُونٍ (۵۲)﴾ [الدخان ۵۲-۵۱]

«به راستی پرهیزگاران در جایگاهی امن خواهند بود (۵۱) در باغها و چشمه‌ساران (۵۲)».

﴿أُولَـٰئِکَ أَصْحَـٰبُ الْجَنَّةِ خَـٰلِدِینَ فِیهَا جَزَآءً بِمَا کَانُوا یَعْمَلُونَ﴾ [الاحقاف ۱۴]

«اینان بهشتی‌اند که در آن جاودانه‌اند. به [جبران] آنچه می‌کردند چنانکه باید پاداش می‌یابند».

﴿جَزَآؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّـٰتُ عَدْنٍ تَجْرِی مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِینَ فِیهَآ أَبَداً رَّضِیَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ ذَٰلِکَ لِمَنْ خَشِیَ رَبَّهُ﴾ [البینه ۸]

«پاداششان در نزد پروردگارشان باغهای جاودانه‌ای است که از فرودستِ آن جویباران روان است - که

در آن برای همیشه جاودان خواهند بود - خداوند از آنان خشنود شد و [آنان نیز] از او خشنود شدند، این [پاداش] کسی راست که از پروردگارش بیمناک باشد».

که در آنجا، همانگونه که بخواهند، بر وفق خواست‌شان نعمت‌ها و آسایش‌ها برای‌شان مهیا می‌گردد. و آنان در آن جاودان‌اند:

﴿وَ بَشِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقاً قَالُوا هَـٰذَا الَّذِى رُزِقْنَا مِن قَبْلُ وَ أُتُوا بِهِ مُتَشَـٰبِهاً وَ لَهُمْ فِيهَا أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [البقره ۲۵]

«و به کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، مژده ده که آنان باغهایی دارند که از فرو دست آن جویباران روان است. هرگاه از آنجا از فرآورده‌ای روزی یابند، گویند: این همان است که از قبل روزی یافته بودیم. و آن [روزی برای آنان] همگون آورده شود و آنان در آنجا همسرانی پاکیزه دارند و آنان در آنجا جاودانه‌اند».

﴿وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ أُولَـٰئِكَ أَصْحَـٰبُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [البقره ۸۲]

«و کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، اینان بهشتی‌اند. آنان در آنجا جاودانه‌اند».

﴿قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم بِخَيْرٍ مِّن ذَٰلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّـٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا وَ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَ رِضْوَٰنٌ مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ [آل عمران ۱۵]

«بگو: آیا شما را به بهتر از این خبر دهم؟ پرهیزگاران به نزد پروردگارشان باغهایی دارند که از فرودست آن جویباران روان است، که در آن جاودانه‌اند: و [نیز از] همسرانی پاکیزه و از خشنودی خدا برخوردارند. و خداوند به [حال] بندگان بیناست».

﴿أُولَـٰئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَ جَنَّـٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا وَ نِعْمَ أَجْرُ الْعَـٰمِلِينَ﴾ [آل عمران ۱۳۶]

«اینان، پاداششان آمرزشی از [جانب] پروردگارشان و باغهایی است که فرو دست آن جویباران روان است که در آن جاودانه‌اند. و پاداش نیکوکاران چه خوب است».

﴿وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَهَآ أُولَـٰئِكَ أَصْحَـٰبُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [الاعراف ۴۲]

«و کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته کردند - هیچ کس را جز به اندازهٔ توانش تکلیف نمی‌کنیم - اینان بهشتی‌اند. آنان در آن جاودانه‌اند».

﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَ زِيَادَةٌ وَ لَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَ لَا ذِلَّةٌ أُولَـٰئِكَ أَصْحَـٰبُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [یونس ۲۶]

«کسانی که نیکوکاری کرده‌اند، نیکویی [بهشت] و افزوده‌ای بر آن دارند و هیچ [غبار] سیاهی و ذلّتی رویشان را نپوشاند. اینان اهل بهشتند. آنان در آنجا جاودانه‌اند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ أَخْبَتُوٓا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَـٰئِكَ أَصْحَـٰبُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [هود ۲۳]

«کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند و [با روی نهادن] به سوی پروردگارشان فروتنی کرده‌اند، اینان بهشتی‌اند. آنان در آنجا جاودانه‌اند».

﴿جَنَّـٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ كَذَٰلِكَ يَجْزِى اللَّهُ الْمُتَّقِينَ﴾ [النحل ۳۱]

«بهشتیان «عدن». که به آنجا در آیند، فرودستِ آن جویباران جاری است. آنان در آنجا هر آنچه خواهند دارند. بدینسان خداوند به پرهیزگاران پاداش می‌دهد».

﴿لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ خَـٰلِدِينَ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْداً مَّسْئُولاً﴾ [الفرقان ۱۶]

«آنان جاودانه هر چه بخواهند در آنجا دارند. [این] وعده‌ای است بر عهده خداوند که [تحقّقش] را از او درخواست کرده‌اند».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْماً مَّآ أَتَـٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ
يَهْتَدُونَ ﴿۳﴾ اللَّهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى
الْعَرْشِ مَا لَكُم مِّن دُونِهِ مِن وَلِيٍّ وَ لَا شَفِيعٍ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿۴﴾ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَآءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ
يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿۵﴾ ذَٰلِكَ عَـٰلِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهَـٰدَةِ الْعَزِيزُ
الرَّحِيمُ ﴿۶﴾ الَّذِىٓ أَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ خَلَقَهُ وَ بَدَأَ خَلْقَ الْإِنسَـٰنِ مِن طِينٍ ﴿۷﴾ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِن
سُلَـٰلَةٍ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ﴿۸﴾ ثُمَّ سَوَّاهُ وَ نَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِ وَ جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَـٰرَ وَ الْأَفْئِدَةَ
قَلِيلاً مَّا تَشْكُرُونَ ﴿۹﴾ وَ قَالُوٓا أَءِذَا ضَلَلْنَا فِى الْأَرْضِ أَءِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ

كَٰفِرُونَ ﴿١٠﴾ قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ وَ لَوْ تَرَىٰٓ إِذِ
الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ رَبَّنَآ أَبْصَرْنَا وَ سَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحاً إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾ وَ
لَوْ شِئْنَا لَأَتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّى لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾
فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَآ إِنَّا نَسِينَٰكُمْ وَ ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا
يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّداً وَ سَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿١٥﴾
تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفاً وَ طَمَعاً وَ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ
مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ أَفَمَن كَانَ مُؤْمِناً كَمَن كَانَ فَاسِقاً لَّا
يَسْتَوُۥنَ ﴿١٨﴾ أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ جَنَّٰتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَ
أَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَآ أُعِيدُوا فِيهَا وَ قِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ
النَّارِ الَّذِى كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾ وَ لَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ
﴿٢١﴾ وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَآ إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾ وَ لَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى
الْكِتَٰبَ فَلَا تَكُن فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآئِهِ وَ جَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٣﴾ وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ
بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بِـَٔايَٰتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ
يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِى مَسَٰكِنِهِمْ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَأَيَٰتٍ أَفَلَا يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَآءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعاً تَأْكُلُ مِنْهُ
أَنْعَٰمُهُمْ وَ أَنفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾ وَ يَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْفَتْحُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٨﴾ قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا
يَنفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوٓا إِيمَٰنُهُمْ وَ لَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ انتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾ [
السجده ٣٠-٣]

«آیا می‌گویند: آن را برساخته است؟ [نه] بلکه آن حق [و] از سوی پروردگارت آمده است تا قومی را که
هشدار دهنده‌ای پیش از تو به نزد آنان نیامده است، هشدار دهی. باشد که آنان راه یابند ﴿٣﴾ خداوند
کسی است که آسمانها و زمین و آنچه را که مابین آنهاست در شش روز آفرید آنگاه بر عرش استیلا
یافت. جز او هیچ دوست و شفاعت کننده‌ای ندارید. آیا پند نمی‌پذیرید؟ ﴿٤﴾ کارِ [هستی] را از آسمان
[گرفته] تا زمین تدبیر می‌کند. سپس [حاصل] آن در روزی که مقدارش از روی شمارشِ شما هزار سال
است به سوی او فرا می‌رود ﴿٥﴾ این [وصف] دانای پنهان و پیدا، پیروزمندِ مهربان است ﴿٦﴾ کسی که

هر چیزی را که آفریده به نیکوترین [وجه] آفریده است و آفرینش انسان را از گِل آغاز کرد ﴿۷﴾ آنگاه نسل او را از چکیده‌ای از آب بی‌مقدار پدید آورد ﴿۸﴾ آنگاه به [اندامِ او] سامان داد. و او روح خود در او دمید و برایتان گوش و دیدگان و دلها قرار داد. اندکی شکر می‌گزارید ﴿۹﴾ و گفتند: آیا چون در زمین ناپدید شویم. ما در آفرینشی نوین خواهیم بود؟ بلکه آنان به لقای پروردگارشان کافرند ﴿۱۰﴾ بگو: فرشتهٔ [مأمورِ] مرگی که بر شما گمارده شده است، جانتان را می‌ستاند. آنگاه به نزد پروردگارتان بازگردانده می‌شوید ﴿۱۱﴾ و اگر بنگری، هنگامی که گناهکاران نزد پروردگارشان سرهایشان را [به زیر] افکنده باشند، [شگفت‌زده می‌شوی. گویند:] پروردگارا، دیدیم و شنیدیم پس ما را بازگردان تا کار شایسته انجام دهیم، بی‌گمان ما یقین کرده‌ایم ﴿۱۲﴾ و اگر می‌خواستیم به هر شخصی هدایتش را می‌دادیم، ولی [این] وعده از جانب من تحقق یافته است که جهنّم را از جنّ‌ها و مردمان، همگی پر کنم ﴿۱۳﴾ پس به سزای آن که دیدار امروزتان را فراموش کردید [طعمِ عذاب را] بچشید حقّا که ما [نیز] شما را فراموش کرده‌ایم. و [طعمِ] عذاب جاودانه را به [کیفرِ] کردارتان بچشید ﴿۱۴﴾ تنها کسانی به آیات ما ایمان می‌آورند که چون به آن پند یابند، سجده کنان [بر زمین] افتند و پروردگارشان را با ستایش او به پاکی یاد کنند و آنان کبر نمی‌ورزند ﴿۱۵﴾ پهلوهایشان از بسترها جدا نمی‌شود. با بیم و امید پروردگارشان را می‌خوانند و از آنچه به آنان روزی داده‌ایم انفاق می‌کنند ﴿۱۶﴾ پس هیچ کس نمی‌داند که از آنچه مایهٔ روشنی چشم است چه چیزی برایشان نهان داشته شده است. به [پاس] آنچه می‌کردند [پاداش یافتند] ﴿۱۷﴾ آیا کسی که مؤمن است مانند کسی است که فاسق است. [هرگز] برابر نمی‌شوند ﴿۱۸﴾ اما کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، آنان «جنّات المأوی». دارند. به عنوانِ پیکشی است به جبرانِ آنچه می‌کردند ﴿۱۹﴾ و اما فاسقان، جایگاهشان آتش [جهنّم] است. هرگاه که خواهند از آنجا بیرون آیند، به آن بازگردانده شوند و به آنان گفته شود: [طعمِ تلخ] عذاب آتشی را بچشید که آن را دروغ می‌انگاشتید ﴿۲۰﴾ و به یقین به آنان عذاب نزدیک [این جهانی] را قبل از عذاب بزرگ می‌چشانیم، باشد که آنان بازگردند ﴿۲۱﴾ و کیست ستمکارتر از کسی که به آیات پروردگارش پند یابد آنگاه از آن روی بگرداند. بی‌گمان ما از گناهکاران انتقام خواهیم گرفت ﴿۲۲﴾ و به موسی [کتاب] آسمانی دادیم. پس از برخورد با این [قرآن] در شک مباش و آن را برای بنی‌اسرائیل [مایهٔ] هدایت گردانیدم ﴿۲۳﴾ و از آنان چون شکیبایی ورزیدند و به آیاتِ ما یقین یافتند پیشوایانی قرار دادیم که به فرمانِ ما هدایت می‌کردند ﴿۲۴﴾ بی‌گمان پروردگارِ توست که

میان آنان در روز قیامت در **آنچه** در آن اختلاف می‌ورزیدند، داوری می‌کند (۲۵) آیا برای آنان روشن نشده است **که چه اندازه از نسلها** را که در مسکنهایشان راه می‌روند، پیش از آنان نابود کردیم؟ بی‌گمان در این [امر] **نشانه**‌هاست. آیا نمی‌شنوند؟ (۲٦) آیا ندیده‌اند که ما آب را به سوی زمینِ بی‌گیاه گسیل می‌داریم **تا** بدان کشت را بیرون آوریم که چهارپایانشان و خودشان از آن می‌خورند، آیا نمی‌بینند؟ (۲۷) و می‌گویند: اگر راستگویید، این فتح کی خواهد بود؟ (۲۸) بگو: روز فتح ایمانِ کافران به آنان سود نبخشد و نه آنان مهلت یابند (۲۹) پس از آنان روی بگردان و چشم به راه باش. آنان نیز چشم به راهند (۳۰)».

﴿تَرَى الظَّـٰلِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَ هُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ فِـى رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾ [الشوری ۲۲]

«ستمکاران را بینی که از دست‌آورد خویش ترسانند. و [کیفر] آن به آنان خواهد رسید. و آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند در خرّمترین جای بوستانها خواهند بود. آنان هر **آنچه** بخواهند نزد پروردگارشان دارند. این است فضل بزرگ».

س- دوزخ چیست؟

ج- دوزخ، آن مقام آتشینی است که، خداوند در آخرت، افراد کافر و نافرمانان را برای کیفر دادن، در آن می‌افکند:

﴿مَتَـٰعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمِهَادُ﴾ [آل عمران ۱۹۷]

«[این] بهره‌مندی ناچیزی است، آنگاه جایگاهشان جهنّم است و بد قرارگاهی است».

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَـٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِى الْأَرْضِ قَالُوٓا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَٰسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَـٰٓئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ سَآءَتْ مَصِيراً﴾ [النساء ۹۷]

«به راستی کسانی که فرشتگان جان آنان را می‌گیرند در حالی که آنان نسبت به خویش ستمکار بوده‌اند، [فرشتگان] گویند: در چه حالی بودید؟ [در پاسخ] گویند: در زمین مستضعف بودیم. گویند: آیا زمینِ خدا فراخ نبود تا در آن هجرت کنید؟ این گروه جایگاهشان جهنّم است و بد جایی است».

﴿لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحُسْنَىٰ وَ الَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِى الْأَرْضِ جَمِيعاً وَ مِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ أُولَـٰٓئِكَ لَهُمْ سُوٓءُ الْحِسَابِ وَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمِهَادُ﴾ [الرعد ۱۸]

«آنان که [دعوت] پروردگارشان را اجابت کردند، نیکیِ [بهشت] را دارند و آنان که [دعوت] او را نپذیرفتند، اگر همهٔ آنچه در زمین است و [نیز] مانند آن را همراهش داشته باشند، قطعاً آن را بلاگردان خود کنند. اینان سختیِ حساب را خواهند داشت و جایگاهشان جهنّم است و بد جایگاهی است».

﴿وَ مَن يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَ مَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِهِ وَ نَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمْياً وَ بُكْماً وَ صُمًّا مَّأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَـٰهُمْ سَعِيراً ﴿۹۷﴾ ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِـَٔايَـٰتِنَا وَ قَالُوٓا أَءِذَا كُنَّا عِظَٰماً وَ رُفَٰتاً أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقاً جَدِيداً ﴿۹۸﴾﴾ [بنی‌اسرائیل ۹۸-۹۷]

«و هر کس خداوند هدایتش کند، همو راه یافته است و هر کس که [خداوند او را] در بیراهی واگذارد، برای آنان در برابر او دوستانی نمی‌یابی. و روز قیامت آنان را [افتاده] بر چهره‌هایشان، نابینا و گنگ و ناشنوا برانگیزیم. جایگاهشان جهنّم است. هرگاه [حرارتش] فرو نشیند، [در حقّ] آنان آتش سوزان می‌افزاییم ﴿۹۷﴾ این است سزای آنان به [کیفر] آن که آنان به آیات ما کفر ورزیدند و گفتند: آیا چون استخوانهایی و از هم پاشیده باشیم، آیا ما در هیأت آفرینشی نوین برانگیخته می‌شویم؟ ﴿۹۸﴾».

﴿أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ وَ لِقَآئِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ وَزْناً ﴿۱۰۵﴾ ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَ اتَّخَذُوٓا ءَايَـٰتِى وَ رُسُلِى هُزُواً ﴿۱۰۶﴾﴾ [الكهف ۱۰۶-۱۰۵]

«اینان کسانی هستند که به آیات پروردگارشان و لقایِ او کفر ورزیدند، پس [حاصل] کارشان تباه شده است، در نتیجه روز قیامت هیچ وزنی برایشان برپا نخواهیم داشت ﴿۱۰۵﴾ این است که سزای آنها به [کیفر] آن که کفر ورزیدند و آیات مرا و رسولانم را به ریشخند گرفتند، جهنّم است ﴿۱۰۶﴾».

﴿وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَاماً ﴿۶۵﴾ إِنَّهَا سَآءَتْ مُسْتَقَرًّا وَ مُقَاماً ﴿۶۶﴾﴾ [الفرقان ۶۶-۶۵]

«و آنان که می‌گویند: پروردگارا، عذاب جهنّم را از ما بگردان. بی‌گمان عذابش پایدار است ﴿۶۵﴾ به راستی آن بد قرارگاهی و [بد] مقامی است ﴿۶۶﴾».

﴿وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِباً أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَـٰفِرِينَ﴾ [العنكبوت ۶۸]

«و کیست ستمکارتر از کسی که بر خداوند دروغ بندد یا حقّ را چون به سوی او آید، دروغ انگارد. آیا جایگاه کافران در جهنّم نیست؟».

﴿وَ أَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَآ أُعِيدُوا فِيهَا وَ قِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِى كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ﴾ [السجده ۲۰]

«و اما فاسقان، جایگاهشان آتش [جهنّم] است. هرگاه که خواهند از آنجا بیرون آیند، به آن بازگردانده شوند و به آنان گفته شود: [طعمِ تلخ] عذاب آتشی را بچشید که آن را دروغ می‌انگاشتید».

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَآءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعاً تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَـٰمُهُمْ وَ أَنفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ﴾ [السجده ۲۷]

«آیا ندیده‌اند که ما آب را به سوی زمینِ بی‌گیاه‌گسیل می‌داریم تا بدان کشت را بیرون آوریم که چهارپایانشان و خودشان از آن می‌خورند، آیا نمی‌بینید؟».

﴿وَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُم مِّنْ عَذَابِهَا كَذَٰلِكَ نَجْزِى كُلَّ كَفُورٍ﴾ [فاطر ۳٦]

«و آنان که کفر ورزیده‌اند آتش دوزخ را دارند. نه بر آنان [به مرگی دیگر] حکم شود تا بمیرند و نه [چیزی] از عذابش در حقّ آنان کاسته شود. بدینسان هر ناسپاسی را جزا دهیم».

آنان برای همیشه به آن عذاب گرفتار می‌باشند و هیچگاهی مرگ به سراغشان نمی‌رود:

﴿وَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ كَذَّبُوا بِـَٔايَـٰتِنَآ أُولَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [البقره ۳۹]

«و کسانی که کفر ورزیدند و آیات ما را دروغ انگاشتند، اینان دوزخی‌اند. از آنان در آنجا جاودانه‌اند».

﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَوٰا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَـٰنُ مِنَ الْمَسِّ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوٓا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَوٰا وَ أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَوٰا فَمَن جَآءَهُ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِ فَانتَهَىٰ فَلَهُ مَا سَلَفَ وَ أَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَ مَنْ عَادَ فَأُولَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [البقره ۲۷۵]

«کسانی که ربا می‌خورند [از قبر] برنمی‌خیزند مگر مانند کسی که شیطان او را به آسیبی آشفته حال کرده باشد. این از آن است که گفتند: بیع مانندِ رباست، حال آن که بیع را حلال کرده و ربا را حرام شمرده است، پس هر آن کس که از [جانب] پروردگارش پندی به او رسید، آنگاه [از کار خویش] باز آمد، آنچه گذشت، او راست و کارش واگذار به خداوند است و هر آن کس که [به ربا] بازگردد، اینان دوزخی‌اند. آنان در آن جاودانه‌اند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَ لَآ أَوْلَـٰدُهُم مِّنَ اللَّهِ شَيْئاً وَ أُولَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ النَّارِ هُمْ

فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [آل عمران ۱۱۶]

«آنان که کفر ورزیدند، [نه] اموالشان و نه فرزندانشان چیزی از [عذاب] خدا را از آنان باز ندارد و اینان دوزخی‌اند، آنان در آنجا جاودانه خواهند بود».

﴿ذَٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَ أَنَّ لِلْكَـٰفِرِينَ عَذَابَ النَّارِ﴾ [انفال ۱۴]

«این [عذاب است که دامنگیر کافران می‌شود] پس آن را بچشید و [بدانید] که کافران عذاب آتش [جهنم] را [در پیش] دارند».

﴿يَدْعُوا مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَ مَا لَا يَنفَعُهُ ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَـٰلُ الْبَعِيدُ﴾ [الحج ۱۲]

«به جای خداوند چیزی را که زیانی به او نمی‌رساند و سودی به او نمی‌بخشد به [نیایش] می‌خواند. این همان گمراهی دور [و دراز] است».

﴿وَ مَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُ فَأُولَـٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوٓا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَـٰلِدُونَ﴾ [المؤمنون ۱۰۳]

«و کسانی که کفّهٔ کارهای [نیک] شان سبک باشد، اینانند کسانی که به خودشان زیان زده‌اند که در جهنّم جاودانه خواهند بود».

﴿الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَ أَجْرٌ كَبِيرٌ﴾

[فاطر ۷]

«کسانی که کفر ورزیده‌اند، آنان عذابی سخت [در پیش] دارند. و کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، آنان آمرزش و پاداشی بزرگ دارند».

﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَـٰلِدُونَ﴾ [الزخرف ۷۴]

«بی‌گمان گناهکاران در عذاب دوزخ جاودانه‌اند».

﴿لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ وَ وَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ [الدخان ۵۶]

«در آنجا [طعم] مرگ را نچشند. جز [طعمِ] مرگ نخستین را که [از پیش] چشیده بودند و [خداوند] آنان را از عذاب دوزخ حفظ کند».

﴿إِلَّا بَلَـٰغاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِسَـٰلَـٰتِهِ وَ مَن يَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَداً﴾

[الجن ۲۳]

«بلکه تنها [می توانم] پیامی از جانب خداوند و رسالتهای او را به انجام رسانم و هر کس از [فرمانِ]

خداوند و رسول او سرپیچی کند، بی‌گمان آتش جهنّم را [کیفر] خواهد داشت که در آن جاودانه خواهد ماند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَـٰبِ وَ الْمُشْرِكِينَ فِى نَارِ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أُولَـٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ﴾ [البينه ٦]

«به یقین کافران از میان اهلِ کتاب و مشرکان در آتش دوزخند که در آن جاودانه خواهند بود. ایناننند که بدترین آفریدگانند».

س- چرا کیفر و پاداش لازم است؟

ج- *تا برای هرکس، عوض اعمال او داده شود:*

﴿وَ اتَّقُوا يَوْماً تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ [البقره ۲۸۱]

«و از روزی پروا کنید که در آن [روز] به سوی خداوند بازگردانده می‌شوید. آنگاه به هر کسی [پاداش] آنچه به دست آورده است، تمام و کمال داده شود و آنان ستم نبینند».

﴿فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْنَـٰهُمْ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ وَ وُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ [آل عمران ۲۵]

«پس چگونه باشد [حالشان] آنگاه که آنان را در روزی که شکی در آن نیست فراهم آوریم. و به هر کسی [سزای] دستاوردش به تمام و کمال داده شود و آنان ستم نبینند».

﴿فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّى لَآ أُضِيعُ عَمَلَ عَـٰمِلٍ مِّنكُم مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ بَعْضُكُم مِّن بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَ أُخْرِجُوا مِن دِيَـٰرِهِمْ وَ أُوذُوا فِى سَبِيلِى وَ قَـٰتَلُوا وَ قُـتِلُوا لَأُكَـفِّرَنَّ عَـنْهُمْ سَـيِّـئَاتِهِمْ وَ لَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ ثَوَاباً مِّنْ عِندِ اللَّهِ وَ اللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ﴾

[آل عمران ۱۹۵]

«پس پروردگارشان [دعا] یشان را پذیرفت که: من عمل هیچ صاحب عملی از شما را از مرد یا زن تباه نمی‌کنم. شما از همدیگرید. پس آنان که هجرت کرده‌اند و از خانه‌های خود رانده شده‌اند و در راه مـن رنج دیده‌اند و جنگ کرده‌اند و کشته شده‌اند، [به عنوان] پاداشی از جانب خداوند قطعاً بدیهایشان را از آنان می‌زدایم و آنان را به باغهایی در آورم که جویباران از فرو دستِ آن روان است. و خدا [ست که] پاداش نیک به نزد اوست».

﴿وَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَ لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾

[الجاثیه ۲۲]

«و خداوند آسمانها و زمین را به حقّ آفریده است و تا [سرانجام] هر کسی متناسب با دستاوردش جزا داده شود. و آنان ستم نبینند».

﴿أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾﴾ [القلم ۳۶-۳۵]

«آیا مسلمانان را مانند گناهکاران قرار می‌دهیم؟ ﴿٣٥﴾ شما را چه شده است، چگونه حکم می‌کنید؟ ﴿٣٦﴾».

﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتاً لِّيُرَوْا أَعْمَـٰلَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ ﴿٧﴾ وَ مَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾﴾ [الزلزال ۸-۶]

«در آن روز مردم به [حالاتی] پراکنده بازگردند، تا [کیفر] اعمالشان به آنان نمایانده شود ﴿٦﴾ پس هر کس که همسنگِ ذرّه‌ای کارِ نیک کرده باشد، [پاداش] آن را خواهد دید ﴿٧﴾ و هر کس همسنگ ذرّه‌ای کارِ بد کرده باشد [کیفر] آن را خواهد دید ﴿٨﴾».

س- آیا در آخرت دیدار الهی تحقق می‌یابد؟

ج- آری، در آخرت؛ افراد نیک به نعمت دیدار الهی مشرف می‌گردند، لیکن افراد بد از این نعمت، محروم گردانیده می‌شوند:

﴿كَلَّآ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ﴾ [المطففين ۱۵]

«چنین نیست. [که می‌گویند] بی‌گمان آنان آن روز از [لقای] پروردگارشان در حجاب‌اند».

باب ۵:

احکام قرآن

س- آیا پیروی احکام شما ضروری است؟

ج- *آری، بر هر مسلمان لازم است که به تمام احکامم، پایبند باشد:*

﴿إِنَّآ أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَ نُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَ الرَّبَّنِيُّونَ وَ الْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِن كِتَـٰبِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَآءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَ اخْشَوْنِ وَ لَا تَشْتَرُوا بِـَٔايَـٰتِي ثَمَناً قَلِيلاً وَ مَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْكَـٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَآ أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَ الْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَ الْأَنفَ بِالْأَنفِ وَ الْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَ السِّنَّ بِالسِّنِّ وَ الْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُ وَ مَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الظَّـٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾ ﴾

«ما تورات را که هدایت و نور در خود دارد، نازل کردیم. پیامبرانی که [در برابر احکام الهی] تسلیمند، برای یهود و [همچنین] عالمان ربّانی و احبار به نچه از کتاب خدا حافظ گردانده شده‌اند و بر آن گواه بودند، به آن حکم می‌کنند. پس از مردم مترسید و از من بترسید و به [جای] آیات من بهایی اندک مستانید. و هر کس که به آنچه خداوند نازل کرده است حکم نکند، ایناننند که کافرند ﴿٤٤﴾ و در آن بر آنان مقرر داشتیم که جان در برابر جان و چشم در برابر چشم و بینی در برابر بینی و گوش در برابر گوش و دندان در برابر دندان [قصاص] دارد. و جراحتها [هم] قصاص دارند. پس هر کس که از آن در گذرد، آن برایش کفّاره‌ای است و هر کس که به آنچه خداوند نازل کرده است حکم نکند ایناننند که ستمکارند ﴿٤٥﴾».

﴿وَ لْيَحْكُمْ أَهْلُ الْإِنجِيلِ بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَ مَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾

[المائده ۴۷]

«و اهل انجیل باید به آنچه خداوند در آن نازل کرده است، حکم کنند و هر آن کس به آنچه خداوند نازل

کرده است، حکم نکند، اینانند که نافرمانند».

﴿وَ هَـٰذَا كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَ اتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الانعام ۱۵۵]

«و این کتابی مبارک است که ما آن را نازل کرده‌ایم، پس از آن پیروی کنید و پروا دارید تا مورد رحمت قرار گیرید».

﴿اتَّبِعُوا مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَ لَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَآءَ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ [الاعراف ۳]

«از آنچه از [جانب] پروردگارتان به سوی شما فرو فرستاده شده است، پیروی کنید و به جای او از دوستان [و سرورانِ دیگر] پیروی مکنید. چه اندک پند می‌پذیرید».

﴿وَ إِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَآ أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَا أَوَ لَوْ كَانَ الشَّيْطَـٰنُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ﴾ [لقمان ۲۱]

«و چون به آنان گفته شود. از چیزی پیروی کنیم که نیاکانمان را بر آن یافته‌ایم. آیا [از آنان پیروی می‌کنند] حتی اگر شیطان آنان را به سوی عذاب دوزخ فرا خواند؟».

﴿وَ اتَّبِعُوٓا أَحْسَنَ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَ أَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ [الزمر ۵۵]

«و پیش از آن که ناگهان عذاب به شما رسد و شما ناآگاه باشید، از بهترین آنچه از سوی پروردگارتان به شما نازل شده است، پیروی کنید».

س- آیا مخالفت با دستوری از دستورات شما جائز است؟

ج- هرگز نه. *اطاعت از هر دستورم فرض است:*

﴿وَ أَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَ احْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَن بَعْضِ مَآ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَ إِنَّ كَثِيراً مِّنَ النَّاسِ لَفَـٰسِقُونَ﴾ [المائده ۴۹]

«و [فرمان دادیم] که در میان آنان به آنچه خداوند نازل کرده است حکم کن و از خواسته‌های [نفسانی] آنان پیروی مکن و از آنان برحذر باش که مبادا تو را از برخی از آنچه خداوند به تو نازل کرده است [به باطل] گرایش دهند، اگر روی برتابند، بدان که خداوند می‌خواهد آنان را به [سزای] برخی از گناهانشان عذاب کند. و بی‌گمان بسیاری از مردم نافرمانند».

﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوٓا إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [النور ۵۱]

«سخن مؤمنان چون به [راهِ] خداوند و رسولش فراخوانده می‌شوند تا بین آنان حکم کند، فقط این است که گویند: شنیدیم و فرمانب ردیم و اینانند که رستگارند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ لَا تُبْطِلُوٓا أَعْمَـٰلَكُمْ﴾ [محمد ۳۳]

«ای مؤمنان، از خداوند فرمان برید و از رسولِ [او نیز] فرمان برید و اعمالتان را باطل مکنید».

س- اگر مسأله با مراجعه به شما، به گونه‌ای روشن حل نگردد، چه کار باید کرد؟

ج- در آن صورت به سنت رسول اکرم ﷺ عمل می‌شود، زیرا معتبرترین و مستندترین شرح من، هموست:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجاً مِّمَّا قَضَيْتَ وَ يُسَلِّمُوا تَسْلِيماً﴾ [النساء ۶۵]

«سوگند به پروردگارت، [در حقیقت] ایمان نیاورند مگر آن که در اختلافی که بین آنان در گرفت، تو را داور کنند. آنگاه از آنچه حکم کردی در خود هیچ دلتنگی نیابند و کاملاً گردن نهند».

﴿إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ الْكِتَـٰبَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَآ أَرَاكَ اللَّهُ وَ لَا تَكُن لِّلْخَآئِنِينَ خَصِيماً﴾

[النساء ۱۰۵]

«ما کتاب را به راستی به تو نازل کرده‌ایم تا با آنچه خداوند به تو نمایانده است، بین مردم حکم کنی و برای [جانبداری از] خیانتکاران مدافع مباش».

﴿بِالْبَيِّنَـٰتِ وَ الزُّبُرِ وَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [النحل ۴۴]

«[آنان را] با دلایل و کتابها [فرستادیم] و به تو قرآن نازل کردیم تا برای مردم روشن سازی آنچه را که بر آنان فرو فرستاده شده است و باشد که اندیشه کنند».

﴿وَ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الاكِتَـٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى اخْتَلَفُوا فِيهِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

[النحل ۶۴]

«و کتاب را بر تو فرو نفرستادیم مگر [از آن روی] تا آنچه را که در آن اختلاف ورزیدند، برایشان روشن سازی و [نیز برای] راهنمایی و بخشایش برای گروهی که ایمان می‌آورند».

﴿لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً﴾

[الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

﴿وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْراً أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَ مَن يَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلاً مُّبِيناً﴾ [الاحزاب ۳٦]

«و هیچ مرد و زن مؤمنی را نرسد که چون خداوند و رسولش کاری را مقرر نمایند، آن که خود در کارشان اختیار داشته باشند، و کسی که از خداوند و رسول او نافرمانی کند، [بداند که] در گمراهیِ آشکاری گرفتار آمده است».

﴿مَّآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ وَ مَآ ءَاتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الحشر ۷]

«آنچه خداوند از [اموال] اهلِ آبادیها بر رسولش ارزانی داشت، خاصّ خداوند و رسول و خویشاوندانِ [پیامبر] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است. تا بین توانگرانتان دستگردان نباشد. و آنچه که رسولِ [خدا] به شما بدهد، آن را بگیرید. و از آنچه که شما را از آن باز دارد، باز آیید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

س- اگر موضوعی در سنت روشن نباشد، پس به چه کسی مراجعه شود؟

ج- *در این صورت، از اجماع علمای امت پیروی صورت می‌گیرد:*

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُوْلِي الْأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَـٰزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلاً﴾

[النساء ۵۹]

«ای مؤمنان، از خداوند اطاعت کنید و از رسول [او] و صاحبان امرتان [هم] اطاعت کنید هرگاه در چیزی اختلاف کردید، اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، آن را به خدا و رسول بازگردانید. این بهتر و نیک انجام‌تر است».

﴿وَ إِذَا جَآءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَ إِلَىٰٓ أُولِی الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَـٰنَ إِلَّا قَلِيلاً﴾

[النساء ۸۳]

«و هنگامی که خبری از ایمنی یا بیم به آنان رسد، آن را شایع کنند. و اگر آن را به رسولِ [خدا] و صاحبان امرشان باز می‌گرداندند، کسانی از آنان که آن را در می‌یابند، [مصلحت] آن را می‌شناختند. و اگر فضل و رحمت خدا بر شما نبود، جز اندکی، از شیطان پیروی می‌کردید».

﴿وَ مَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَ يَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَ نُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَ سَآءَتْ مَصِيراً﴾ [النساء ۱۱۵]

«و هر کس پس از آن که هدایت برای او روشن شد با رسول [خدا] مخالفت ورزد و جز از راه و رسم مؤمنان پیروی کند او را به آنچه روی کرده واگذاریم و او را به جهنّم در آوریم. و بد جایگاهی است».

س- در مورد چند حکم خویش روشنی بیندازید!

ج- من دوگونه *احکام صادر کرده‌ام*:

یکی اوامر، که فرمان انجام دادن آن را داده‌ام، و دیگری نواهی که در آن از انجام آن کار، منع نموده‌ام.

چند امرم اینهااند:

۱- بر *پاداشتن نماز*:

﴿وَ أَنْ أَقِيمُوا الصَّلَـٰوةَ وَ اتَّقُوهُ وَ هُوَ الَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [الانعام ۷۲]

«و این که نماز را برپادارید و از او پروا بدارید و اوست کسی که به نزد او محشور می‌گردید».

﴿وَ جَـٰهِدُوا فِی اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِی الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَ فِی هَـٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَـٰوةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ﴾

[الحج ۷۸]

«و در [راه] خدا چنانکه سزاوار جهاد کردن [در راه] اوست، جهاد کنید. او شما را برگزیده است و در دین برای شما هیچ محظوری قرار نداده است. آیین نیایتان ابراهیم، را [برای شما تشریع کرده است] او شما را

پیش از این و در این [قرآن نیز] مسلمان نام نهاده تا رسولِ [او] بر شما گواه باشد و [شما نیز] بر مردم گواه باشید. پس نماز را برپای دارید و زکات بپردازید و به خداوند پناه برید. او مولای شماست نیک مولای و نیک مددکاری است».

﴿وَ أَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [النور ۵۶]

«و نماز را برپا دارید و زکات را بپردازید و از رسولِ [خدا] فرمان برید باشد که مورد رحمت قرار گیرید».

﴿مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَ اتَّقُوهُ وَ أَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ لَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [الروم ۳۱]

«انابت کنان به [درگاهِ او پرستش کنید] و از او پروا بدارید و نماز بگزارید و از مشرکان نباشید».

۲ - روزه گرفتن: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۸۳]

«ای مؤمنان، روزه بر شما مقرّر شده است، چنان که بر پیشینیان مقرّر شده بود، باشد که تقوی پیشه کنید».

﴿أَيَّاماً مَّعْدُودَٰتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضاً أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَ عَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْراً فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ وَ أَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

[البقره ۱۸۴]

«روزهایی معدود به تعدادِ آن از روزهای دیگر [بر او واجب است] و بر کسانی که آن را به دشواری تاب می‌آورند کفّاره - که عبارت از خوراک بینوایی است - واجب است. پس هر کس که به دلخواه خیری [افزون] انجام دهد، آن برایش بهتر است و روزه گرفتن - اگر بدانید - برایتان بهتر است».

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِىٓ أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ بَيِّنَـٰتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَ الْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَ مَن كَانَ مَرِيضاً أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَ لَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَ لِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [البقره ۱۸۵]

«ماهِ رمضان [ماهی است] که قرآن در آن [ماه] رهنمای مردم و [در بردارندهٔ] آیه‌هایی روشن از هدایت و [معیارِ] تشخیص حق از باطل فرو فرستاده شده است. پس هر کس از شما که [آن] ماه را [در حضر] دریابد، باید که آن را روزه بدارد و اگر کسی بیمار یا مسافر باشد، باید به تعداد آن از روزهای دیگر [روزه بگیرد] خداوند در حقّ شما آسانی می‌خواهد و در حقّ شما دشواری نمی‌خواهد و تا شمارِ [روزه] را کامل

کنید و خداوند را به پاس آن که هدایتتان کرد، بزرگ بدارید، و باشد که سپاس بگذارید».

۳- اداکردن زکات:

﴿وَ جَٰهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَ فِي هَٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ﴾

[الحج ۷۸]

«و در [راه] خدا چنانکه سزاوار جهاد کردن [در راه] اوست، جهاد کنید. او شما را برگزیده است و در دین برای شما هیچ محظوری قرار نداده است. آیین نیایتان ابراهیم، را [برای شما تشریع کرده است] او شما را پیش از این و در این [قرآن نیز] مسلمان نام نهاده تا رسولِ [او] بر شما گواه باشد و [شما نیز] بر مردم گواه باشید. پس نماز را برپای دارید و زکات بپردازید و به خداوند پناه برید. او مولای شماست نیک مولای و نیک مددکاری است».

﴿وَ أَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [النور ۵۶]

«و نماز را برپا دارید و زکات را بپردازید و از رسولِ [خدا] فرمان برید باشد که مورد رحمت قرار گیرید».

﴿ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَٰتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ اللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [المجادله ۱۳]

«آیا از آن که پیش از نجوایتان صدقاتی تقدیم دارید، ترسیدید؟ چون نکردید و خداوند از شما درگذشت، پس نماز را برپای دارید و زکات بپردازید و از خداوند و رسولش فرمان برید. و خداوند به آنچه می‌کنید، آگاه است».

﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَ نِصْفَهُ وَ ثُلُثَهُ وَ طَآئِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَ اللَّهُ يُقَدِّرُ الَّيْلَ وَ النَّهَارَ عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْءَانِ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ وَ ءَاخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ اللَّهِ وَ ءَاخَرُونَ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَ أَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ أَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضاً حَسَناً وَ مَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ اللَّهِ هُوَ خَيْراً وَ أَعْظَمَ أَجْراً وَ اسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

[المزمل ۲۰]

«بی‌گمان پروردگارت می‌داند که تو نزدیک بـه دو سوّمِ شب و یک دوّمِ آن و یک سوّمِ آن را [برای عبادت] برمی‌خیزی و [نیز] جمعی از آنان که همراهِ تو هستند. و خداوند شب و روز را می‌سنجد. معلوم داشت که شما نمی‌توانید به آن پایبند باشید. لذا از شما درگذشت. پس آنچه میسّر باشد از قرآن بخوانید. معلوم داشت که برخی از شما بیمار خواهند بود و دیگرانی هم در زمین سفر می‌کنند. که از فضلِ خدا می‌جویند. و دیگرانی که در راهِ خدا کارزار می‌کنند. پس آنچه میسّر باشد از آن بخوانید. و نماز برپای دارید و زکات بپردازید و به خداوند قرض‌الحسنه بدهید. و کارهای نیکی را که برای خودتان پیش می‌فرستید، آن را نزدِ خداوند به اعتبارِ پاداش بهتر و بزرگتر می‌یابید. و از خداوند آمرزش بخواهید. که خداوند آمرزگارِ مهربان است».

۴- **حج نمودن:** ﴿فِيهِ ءَايَـٰتٌ بَيِّنَـٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ وَ مَن دَخَلَهُ كَانَ ءَامِناً وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً وَ مَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [آل عمران ۹۷]

«در آن نشانه‌های روشن [از جمله] مقامِ ابراهیم است و هر کس که وارد آن شود، ایمن است و برای خداوند حج خانهٔ [کعبه] بر [عهدهٔ] مردم است، [البتّه] کسی که بتواند سوی آن راه برد. و هر کس کفر ورزد، [بداند] که خداوند از جهانیان بی‌نیاز است».

﴿وَ إِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِي شَيْئاً وَ طَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِينَ وَ الْقَآئِمِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿٢٦﴾ وَ أَذِّن فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالاً وَ عَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾﴾

[الحج ۲۷-۲۶]

«و چنین بود که جایگاه خانهٔ [کعبه] را برای ابراهیم [با این دعوت] معیّن ساختیم که: چیزی را با من شریک میاور و خانه‌ام را برای طواف کنندگان و [به عبادت] ایستادگان و رکوع [و] سجود کنندگان پاکیزه‌دار ﴿٢٦﴾ و در [میان] مردم به حج ندا در ده تا پیاده و [سوار] بر هر شتر لاغری که از هر راه دوری رهسپارند، به سوی تو آیند ﴿٢٧﴾ ».

۵- ***رفتار نیکو با پدر و مادر داشتن:***

﴿وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰناً وَ بِذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالاً فَخُوراً﴾ [النساء ۳٦]

«و خداوند را پرستش کنید و چیزی را با او شریک نیاورید. و به پدر و مادر نیکی کنید و [نیز] به نزدیکان و یتیمان و بینوایان و همسایهٔ خویشاوند و همسایهٔ بیگانه و همنشین و در راه مانده و ملک یمینتان [نیکی کنید] خداوند کسی را که متکبّرِ خودستا باشد، دوست نمی‌دارد».

﴿وَ قَضَىٰ رَبُّکَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا إِلَّآ إِيَّاهُ وَ بِالْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰناً إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَکَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَ لَا تَنْهَرْهُمَا وَ قُل لَّهُمَا قَوْلاً كَرِيماً﴾ [بنی‌اسرائیل ۲۳]

«و پروردگارت [چنین] حکم کرد که جز او را مپرستید و به پدر و مادر نیکی کنید. اگر یکی از آن دو یا هر دوی آنها در نزد تو به [سنّ] پیری رسند. [حتّی] به آنان «افّ». مگو و بر آنان بانگ مزن و به نیکی با آنان سخن گوی».

﴿وَ وَصَّيْنَا الْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ إِحْسَٰناً حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهاً وَ وَضَعَتْهُ كُرْهاً وَ حَمْلُهُ وَ فِصَٰلُهُ ثَلَٰثُونَ شَهْراً حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ بَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَکَ الَّتِىٓ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَ عَلَىٰ وَٰلِدَىَّ وَ أَنْ أَعْمَلَ صَٰلِحاً تَرْضَاهُ وَ أَصْلِحْ لِى فِى ذُرِّيَّتِىٓ إِنِّى تُبْتُ إِلَيْکَ وَ إِنِّى مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ [الاحقاف ۱۵]

«و به انسان دربارهٔ پدر و مادرش به نیکوکاری سفارش کرده‌ایم. مادرش با دشواری به او آبستن شده و به دشواری او را زاده است. و [کمترین مدّت] بار گرفتن و از شیر باز گرفتنش سی ماه است. تا هنگامی که به کمال توانمندی‌اش برسد و به چهل سالگی برسد، گوید: پروردگارا، به من توفیق ده تا نعمتت را که بر من و بر پدر و مادرم ارزانی داشته‌ای سپاس گزارم و کار شایسته‌ای کنم که به آن خشنود شوی و فرزندانم را نیز برای من شایسته بدار. من به تو روی آورده‌ام و من از مسلمانانم».

۶- برحسب *عدالت و انصاف*، حکم نمودن:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤَدُّوا الْأَمَٰنَٰتِ إِلَىٰٓ أَهْلِهَا وَ إِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيراً﴾ [النساء ۵۸]

«خداوند به شما فرمان می‌دهد که امانتها را به اهلش بسپارید و چون در میان مردم حکم کنید به عدل [و انصاف] حکم کنید. نیکو چیزی است [آنچه] که خداوند شمار ا به آن اندرز می‌دهد. خداوند شنوای بیناست».

﴿يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا

اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرُ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [المائده ۸]

«ای مؤمنان، برای [گذاردن حقّ] خدا [که مفادِ عهد پیش گفته است] برخیزید [و] گواهانِ به عدل باشید. و دشمنی قومی شما را بر آن ندارد که به عدالت رفتار نکنید، به عدالت رفتار کنید که آن به تقوی نزدیکتر است و از خداوند پروا بدارید، که خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَـٰنِ وَ إِيتَآيِ ذِی الْقُرْبَىٰ وَ يَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَآءِ وَ الْمُنكَرِ وَ الْـبَغْیِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [النحل ۹۰]

«به راستی خداوند به داد و نیکوکاری و بخشیدن به خویشان فرمان می‌دهد و از ناشایستی و کار ناپسند و تجاوز باز می‌دارد. به شما اندرز می‌دهد باشد که پند پذیرید».

۷- دعوت و تبلیغ نمودن:

﴿وَ كَذَٰلِكَ جَعَلْنَـٰكُمْ أُمَّةً وَسَطاً لِّتَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيداً وَ مَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِی كُنتَ عَلَيهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَ إِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَـٰنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

[البقره ۱۴۳]

«و همچنین شما را امّتی میانه [برگزیده] گردانیده‌ایم تا بر مردم گواه باشید و [نیز] تا رسولِ [خدا] بر شما گواه باشد و قبله‌ای را که پیرو آن بودی [فرو] ننهادیم، مگر برای آن که کسی را که از رسولِ [خدا] پیروی می‌کند از کسی که از عقیده‌اش برمی‌گردد معلوم بداریم. و به راستی آن - جز بر کسانی که خدا آنان را هدایت کرده است - دشوار است. [و] خداوند [نمی‌خواهد] ایمانتان را از بین ببرد. بی‌گمان خداوند به مردم رئوف [و] مهربان است».

﴿وَ لْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۴]

«و باید که از شما گروهی باشد که به نیکی فرا خوانند و به کار شایسته فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند و اینانند که رستگارند».

﴿وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُقِيمُونَ

الصَّلَـوٰةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَـوٰةَ وَ يُطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَـٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

[التوبه ۷۱]

«مردان و زنان مؤمن کارسازان همدیگرند به معروف امر و از منکر نهی می‌کنند و ناز برپای می‌دارند و زکات می‌پردازند و از خداوند و رسول او فرمان می‌برند. اینانند که خداوند آنان را مشمولِ رحمت خود قرار خواهدشان داد. بی‌گمان خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

۸- *گواهی راست دادن:*

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّٰمِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ وَ لَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَٰلِدَيْنِ وَ الْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِياً أَوْ فَقِيراً فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰٓ أَن تَعْدِلُوا وَ إِن تَلْوُۥٓا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيراً﴾ [النساء ۱۳۵]

«ای مؤمنان، به داد استوار [و] برای خدا گواه باشید و اگر چه به زیان خودتان یا پدر و مادر و خویشاوندان [شما] باشد. اگر چه [مدّعی علیه] بی‌نیاز یا فقیر باشد که [در هر حال] خداوند به آنان مهربانتر است. پس از خواسته [های نفسانی] پیروی مکنید که از [حقّ] بگذرید و اگر زبان به تحریف گشایید یا روی گردانید، [بدانید که] خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [المائده ۸]

«ای مؤمنان، برای [گذاردن حقّ] خدا [که مفادِ عهد پیش گفته است] برخیزید [و] گواهانِ به عدل باشید. و دشمنی قومی شما را بر آن ندارد که به عدالت رفتار نکنید، به عدالت رفتار کنید که آن به تقوی نزدیکتر است و از خداوند پروا بدارید، که خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

۹- *با ترازویی درست، وزن کردن:*

﴿وَ أَنَّ هَـٰذَا صِرَٰطِي مُسْتَقِيماً فَاتَّبِعُوهُ وَ لَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَٰلِكُمْ وَصَّـٰكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [الانعام ۱۵۳]

«و آن راه راستِ من این است، پس از آن پیروی کنید و از راههای [دیگر] پیروی مکنید که شما را از راه او [خدا] جدا کنند. این است حکمی که شما را به آن سفارش نموده است تا پروا پیشه کنید».

﴿وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَ زِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۳۵]

«و پیمانه را چون بپیمایید، به تمام دهید و با ترازوی درست وزن کنید. این بهتر و نیک سرانجام‌تر است».

﴿وَ أَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَ لَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ﴾ [الرحمن ۹]

«و سنجش را به داد استوار دارید و در ترازو کاستی در میان نیاورید».

۱۰ – به عهد و پیمان، وفا کردن:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُم بَهِيمَةُ الْأَنْعَـٰمِ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّى الصَّيْدِ وَ أَنتُمْ حُرُمٌ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ﴾ [المائده ۱]

«ای مؤمنان، به پیمانها [ی خود] وفا کنید، [خوردنِ گوشتِ] چهارپایانِ [از جنس] انعام (گاو و شتر و گوسفند و ...) جز آنچه که [حکمش] بر شما خوانده می‌شود، برایتان حلال شده است [و] نباید در حال احرام صید را حلال شمارید. بی‌گمان خداوند آنچه را که می‌خواهد، حکم می‌کند».

﴿وَ أَنَّ هَـٰذَا صِرَٰطِى مُسْتَقِيماً فَاتَّبِعُوهُ وَ لَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [الانعام ۱۵۳]

«و آن راه راستِ من این است، پس از آن پیروی کنید و از راههای [دیگر] پیروی مکنید که شما را از راه او [خدا] جدا کنند. این است حکمی که شما را به آن سفارش نموده است تا پروا پیشه کنید».

﴿وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۳۴]

«و به مال یتیم نزدیک نشوید مگر به روشی که آن بهتر است، تا آن که به [نهایت] رشدش برسد و به پیمانِ [خود] وفا کنید. که [از] پیمان بازخواست خواهد شد».

همچنان چند نهی من به گونه‌ای زیر است:

۱ – شرک آوردن:

﴿وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰناً وَ بِذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ الْجَارِ ذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالاً فَخُوراً﴾ [النساء ۳۶]

«و خداوند را پرستش کنید و چیزی را با او شریک نیاورید. و به پدر و مادر نیکی کنید و [نیز] به نزدیکان

و یتیمان و بینوایان و همسایهٔ خویشاوند و همسایهٔ بیگانه و همنشین و در راه مانده و ملک یمینتان [نیکی کنید] خداوند کسی را که متکبّرِ خودستا باشد، دوست نمی‌دارد».

﴿قُلْ أَ غَيْرَ اللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ هُوَ يُطْعِمُ وَ لَا يُطْعَمُ قُلْ إِنِّيَ أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَ لَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [الانعام ۱۴]

«بگو آیا جز خداوند، پدید آرندهٔ آسمانها و زمین، دوستی گیرم، حال آن که او روزی می‌دهد و به او روزی نمی‌دهند؟ بگو: من فرمان یافته‌ام نخستین کسی باشم که اسلام آورده است و [فرمان یافته‌ام که] از مشرکان مباش».

﴿وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَهَا وَ إِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَ بِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [الانعام ۱۵۲]

«و به مال یتیم نزدیک نشوید. مگر به شیوه‌ای که آن بهتر است تا آن که به کمال رشدش برسد و به داد [و انصاف] پیمانه و ترازو را کامل کنید، هیچ کخس را مگر در حدّ توانش تکلیف نمی‌کنیم و چون [به داوری یا شهادت] سخن گویید، به انصاف سخن گویید و هر چند [محکوم علیه] خویشا وند باشد. و به عهد خدا وفا کنید، این حکم [است که] شما را به آن سفارش نموده است تا پند پذیرید».

﴿مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَ اتَّقُوهُ وَ أَقِيمُوا الصَّلَـٰوةَ وَ لَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [الروم ۳۱]

«انابت کنان به [درگاهِ او پرستش کنید] و از او پروا بدارید و نماز بگزارید و از مشرکان نباشید».

۲ - دروغ گفتن: ﴿وَ مِنَ النَّاسِ مَن يُجَـٰدِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَـٰنٍ مَّرِيدٍ﴾ [الحج ۳]

«و از مردمان کسی هست که [دربارهٔ] خداوند بدون [هیچ] دانشی مجادله و از هر شیطانِ سرکشی پیروی می‌کند».

﴿وَ الَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَ إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَاماً﴾ [الفرقان ۷۲]

«و کسانی که گواهی دروغ نمی‌دهند و چون بر [کار با سخن] بیهوده بگذرند، بزرگوارانه بگذرند».

۳ - غیبت کردن:

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَ لَا تَجَسَّسُوا وَ لَا يَغْتَب بَّعْضُكُم

بَعْضاً أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتاً فَكَرِهْتُمُوهُ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾

[الحجرات ۱۲]

«ای مؤمنان، از بسیاری از گمان [های بد] بپرهیزید. بی‌شک برخی از بدگمانی [ها] گناه است و جاسوسی مکنید و برخی از شما از برخی دیگر غیبت نکند. آیا کسی از شما دوست دارد که گوشتِ برادرش را در حالی که مرده است، بخورد. حق این است که آن را ناپسند می‌دارید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند توبه‌پذیر مهربان است».

۴- در وزن و اندازه کم کردن:

﴿وَ إِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْباً قَالَ يَـٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرُهُ وَ لَا تَنقُصُوا الْمِكْيَالَ وَ الْمِيزَانَ إِنِّيَ أَرَاكُم بِخَيْرٍ وَ إِنِّيَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ﴾ [هود ۸۴]

«و به سوی [قوم] مدین برادرشان شعیب را [فرستادیم] . گفت: ای قومِ من خداوند را پرستش کنید، شما جز او معبود [راستینی] ندارید و پیمانه و ترازو را کم مدهید. که من شما را در آسایش می‌بینم و من بر شما از عذاب روز فراگیر بیم دارم».

﴿وَ أَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَ لَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ﴾ [الرحمن ۹]

«و سنجش را به داد استوار دارید و در ترازو کاستی در میان نیاورید».

﴿وَ إِذَا كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ﴾ [المطففین ۳]

«و چون [می خواهند که] برای آن پیمانه زنند یا برای آنان وزن کنند، کم می‌گذارند».

۵- شراب نوشیدن:

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنصَابُ وَ الْأَزْلَـٰمُ رِجْسٌ مِّـنْ عَـمَلِ الشَّـيْطَـٰنِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿۹۰﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَـٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَٰوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ فِي الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ وَ يَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَ عَنِ الصَّلَوٰةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿۹۱﴾﴾

«ای مؤمنان، جز این نیست که شراب و قمار و انصاب و ازلام پلید [و ناشی] از عمل شیطان است، پس از آن احتراز کنید باشد که رستگار شوید ﴿۹۰﴾ جز این نیست که شیطان می‌خواهد بین شما در [پرداختن به] شراب و قمار دشمنی و کینه افکند و شما را از یاد خدا و از نماز بازدارد. پس آیا دست برمی‌دارید؟ ﴿۹۱﴾».

۶- قمار بازی:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنصَابُ وَ الْأَزْلَـٰمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَـٰنِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿۹۰﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَـٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَٰوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ فِى الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ وَ يَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَ عَنِ الصَّلَوٰةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿۹۱﴾﴾

«ای مؤمنان، جز این نیست که شراب و قمار و انصاب و ازلام پلید [و ناشی] از عمل شیطان است، پس از آن احتراز کنید باشد که رستگار شوید ﴿۹۰﴾ جز این نیست که شیطان می‌خواهد بین شما در [پرداختن به] شراب و قمار دشمنی و کینه افکند و شما را از یاد خدا و از نماز بازدارد. پس آیا دست برمی‌دارید؟ ﴿۹۱﴾».

۷- ربا خوردن:

﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَوٰا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَـٰنُ مِنَ الْمَسِّ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوٓا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَوٰا وَ أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَوٰا فَمَن جَآءَهُ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِ فَانتَهَىٰ فَلَهُ مَا سَلَفَ وَ أَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَ مَنْ عَادَ فَأُولَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [البقره ۲۷۵]

«کسانی که ربا می‌خورند [از قبر] برنمی‌خیزند مگر مانند کسی که شیطان او را به آسیبی آشفته حال کرده باشد. این از آن است که گفتند: بیع مانندِ رباست، حال آن که بیع را حلال کرده و ربا را حرام شمرده است، پس هر آن کس که از [جانب] پروردگارش پندی به او رسید، آنگاه [از کار خویش] باز آمد، آنچه گذشت، او راست و کارش واگذار به خداوند است و هر آن کس که [به ربا] بازگردد، اینان دوزخی‌اند. آنان در آن جاودانه‌اند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ ذَرُوا مَا بَقِىَ مِنَ الرِّبَوٰٓا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ [البقره ۲۷۸]

«ای مؤمنان، از خدا پروا بدارید و اگر مؤمن هستید آنچه را که از ربا مانده است رها کنید».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَوٰٓا أَضْعَـٰفاً مُّضَـٰعَفَةً وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [آل‌عمران ۱۳۰]

«ای مؤمنان، ربا را چندین و چند برابر مخورید. و از خداوند پروا بدارید باشد که رستگار شوید».

۸- زنا کردن: ﴿وَ لَا تَقْرَبُوا الزِّنَىٰٓ إِنَّهُ كَانَ فَـٰحِشَةً وَ سَآءَ سَبِيلاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۳۲]

«و به زِنا نزدیک مشوید، چرا که آن ناشایستی و بد راهی است».

﴿وَ الَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَـٰهاً ءَاخَرَ وَ لَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ لَا يَزْنُونَ وَ مَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَاماً﴾ [الفرقان ۶۸]

«و آنان که با خداوند معبودی دیگر را [به نیایش] نمی‌خوانند و جانی را که خداوند [کشتنش را] حرام کرده است جز به حق نمی‌کشند و زنا نمی‌کنند. و هر کس چنین کند به [کیفری] دشوار برمی‌خورد».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَآءَکَ الْمُؤْمِنَـٰتُ يُبَايِعْنَکَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئاً وَ لَا يَسْرِقْنَ وَ لَا يَزْنِينَ وَ لَا يَقْتُلْنَ أَوْلَـٰدَهُنَّ وَ لَا يَأْتِينَ بِبُهْتَـٰنٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَ أَرْجُلِهِنَّ وَ لَا يَعْصِينَکَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [الممتحنه ۱۲]

«ای پیامبر، چون زنان مؤمن به نزد تو آیند تا با تو بیعت کنند بر آن که چیزی را با خداوند شریک نیاورند و دزدی نکنند و مرتکب زنا نشوند و فرزندانشان را نکشند و بهتانی را که با آن [از روی دروغ] فرزندی را به شوهرانشان نسبت دهند، در میان نیاورند و در کارهای نیک [از فرمان] تو سرپیچی نکنند، با آنان بیعت کن و از خداوند برای آنان آمرزش بخواه. بی‌گمان خداوند آمرزگارِ مهربان است».

۹- *اسراف و تبذیر کردن:*

﴿وَ هُوَ الَّذِيٓ أَنشَأَ جَنَّـٰتٍ مَّعْرُوشَـٰتٍ وَ غَيْرَ مَعْرُوشَـٰتٍ وَ النَّخْلَ وَ الزَّرْعَ مُخْتَلِفاً أُكُلُهُ وَ الزَّيْتُونَ وَ الرُّمَّانَ مُتَشَـٰبِهاً وَ غَيْرَ مُتَشَـٰبِهٍ كُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَ ءَاتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ [الانعام ۱۴۱]

«و اوست کسی که [حاصلِ] باغهایی استوار بر پایه و غیر استوار بر پایه و درختان خرما و زراعت را که میوه‌های هر یک گوناگونند و زیتون و انار را، همگون و ناهمگون پدید آورد. پس از میوه‌های آن چون به بار نشاند، بخورید و به روز دِرَویدنش حق آن را بدهید. و اسراف مکنید. بی‌گمان او اسراف کنندگان را دوست ندارد».

﴿يَـٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَ كُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ [الاعراف ۳۱]

«ای فرزندان آدم، در هر نمازی زینت خود را برگیرید و بخورید و بیاشامید و اسراف مکنید. بی‌گمان خداوند اسراف کنندگان را دوست ندارد».

﴿وَ الَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَٰلِکَ قَوَاماً﴾ [الفرقان ۶۷]

«و آنان که چون انفاق کنند، زیاده‌روی نمی‌کنند و بُخل نمی‌ورزند و [شیوه‌شان] بین این [دو حدّ] معتدل است».

۱۰ - مال یتیم را خوردن:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ الْيَتَـٰمَىٰ ظُلْماً إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ نَاراً وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيراً﴾ [النساء ۱۰]

«بی‌گمان آنان که اموال یتیمان را از روی ستم می‌خورند، جز این نیست که در شکمشان آتش [فرو می‌برند و] می‌خورند و به آتشی برافروخته در آیند».

﴿وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَهَا وَ إِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَ بِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [الانعام ۱۵۲]

«و به مال یتیم نزدیک نشوید. مگر به شیوه‌ای که آن بهتر است تا آن که به کمال رشدش برسد و به داد [و انصاف] پیمانه و ترازو را کامل کنید، هیچ کخس را مگر در حدّ توانش تکلیف نمی‌کنیم و چون [به داوری یا شهادت] سخن گویید، به انصاف سخن گویید و هر چند [محکوم علیه] خویشا وند باشد. و به عهد خدا وفا کنید، این حکم [است که] شما را به آن سفارش نموده است تا پند پذیرید».

﴿وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۳۴]

«و به مال یتیم نزدیک نشوید مگر به روشی که آن بهتر است، تا آن که به [نهایت] رشدش برسد و به پیمانِ [خود] وفا کنید. که [از] پیمان بازخواست خواهد شد».

س- خوردن کدام چیزها حرام است؟

ج- *برای یک مسلمان، خوردن گوشت خوک، حیوان خود مرده، خون و هر آن چیزی که، به غیر نام خدا ذبح گردیده، حرام است:*

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَ الدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنزِيرِ وَ مَآ أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَ لَا عَادٍ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [البقره ۱۷۳]

«جز این نیست [که خداوند] مردار و خون و گوشتِ خوک و آنچه را که [به هنگام سر زدنش] نام غیر خدا بر او برده شده است، بر شما حرام کرده است. و اگر کسی بی‌آن که سرکش و تجاوزکار باشد، [به خوردن مواردِ پیش گفته] ناچار گردد، گناهی بر او نیست. حقّا که خداوند بخشایشگرِ مهربان است».

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَ الدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنزِيرِ وَ مَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَ لَا عَادٍ

فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [النحل ۱۱۵]

«جز این نیست که مردار و خون و گوشتِ خوک و آنچه را که [به هنگام ذبح] آن نام غیر خدا بر آن برده شده است بر شما حرام نموده است. پس هر کس بی‌آنکه ستمکار و تجاوزگر باشد [و از آنها بخورد بداند که] خداوند آمرزندۀ مهربان است».

س- شما بیش از همه، کدام حکم را بیشتر مورد تأکید قرار داده‌اید؟

ج- بر پا داشتن نماز، *که من این حکم را ده‌ها بار تکرار کرده‌ام:*

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ [البقره ۳]

«کسانی که به غیب ایمان می‌آورند و نماز برپا می‌دارند و از آنچه روزیشان کرده‌ایم انفاق می‌کنند».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَوٰةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّـٰبِرِينَ﴾ [البقره ۱۵۳]

«ای مؤمنان، از بردباری و نماز مدد بجویید، که خدا با بردباران است».

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰٓئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِي الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که بـه خـدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خـویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفاکنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ ذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَوٰٓا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ [البقره ۲۷۷]

«به راستی آنان که ایمان آورده‌اند و کردار شایسته کـرده‌انـد و نـماز را بـرپای داشـته‌انـد و زکـات را پرداخته‌اند، پاداش خویش را به نزد پروردگارشان دارند و بیمی بر آنان نیست و آنان اندوهگین نشوند».

﴿حَـٰفِظُوا عَلَى الصَّلَوَٰتِ وَ الصَّلَوٰةِ الْوُسْطَىٰ وَ قُومُوا لِلَّهِ قَـٰنِتِينَ﴾ [البقره ۲۳۸]

«بر [گزاردن] نمازها و [بویژه] نماز میانه (عصر) پایبند باشید و برای خداوند فروتنانه [به عبادت] بایستید».

﴿فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَوٰةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَٰماً وَ قُعُوداً وَ عَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ إِنَّ الصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَٰباً مَّوْقُوتاً﴾ [النساء ۱۰۳]

«سپس چون نماز را گذاردید، خداوند را ایستاده و نشسته و بر پهلوی خویش [آرمیده] یاد کنید. و چون آسوده خاطر شدید نماز را [کامل] بگذارید که نماز بر مؤمنان واجبی زماندار است».

﴿يَٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَوٰةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَ امْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَ إِن كُنتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا وَ إِن كُنتُم مَّرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَٰمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيداً طَيِّباً فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَ أَيْدِيكُم مِّنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَ لِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [المائده ٦]

«ای مؤمنان، چون به [قصد] نماز برخیزید، روی خود و دستهایتان را تا آرنجها بشویید و سرتان را مسح کنید و پاهایتان را تا دو قوزک [بشویید] و اگر جُنب باشید، غسل کنید. و اگر بیمار یا مسافر باشید و یا کسی از شما موضع قضای حاجت بیاید و یا با زنان آمیزش کرده باشید، آنگاه آبی نیابید، آهنگِ خاکی پاک کنید، و از آن [خاک] رویتان و دستانتان را مسح کنید. خداوند نمی‌خواهد بر شما دشواری قرار دهد. بلکه می‌خواهد که شما را پاک بدارد و نعمتش را بر شما تمام کند، باشد که سپاس گذارید».

﴿وَ أَقِمِ الصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَ زُلَفاً مِّنَ الَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَٰتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ﴾ [هود ۱۱۴]

«و در دو سوی روز و در ساعتی چند از شب نماز بگزار. آری نیکی‌ها بدیها را از میان می‌برند. این برای پند پذیران پندی است».

﴿الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّٰهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَوُا الزَّكَوٰةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَ لِلَّهِ عَٰقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج ۴۱]

«کسانی که اگر در زمین به آنان تمکّن دهیم نماز برپای دارند و زکات پردازند و به کار پسندیده فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند. و سرانجامِ کارها خدا راست».

باب ۶:

بخش عبادات

س- فلسفهٔ عبادت کدام است؟

ج- عبادت در حقیقت، *اظهار شکری است که بنده در برابر نعمت‌های الهی، عرض می‌کند:*

﴿فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَـٰلاً طَيِّباً وَ اشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ [النحل ۱۱۴]

«پس از آنچه خداوند به شما روزی داده است، حلالِ پاکیزه بخورید و بر نعمت خداوند سپاس گزارید، اگر [تنها] او را می‌پرستید».

﴿إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَـٰناً وَ تَخْلُقُونَ إِفْكاً إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقاً فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَ اعْبُدُوهُ وَ اشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ [العنکبوت ۱۷]

«جز این نیست که به جای خداوند بتها را می‌پرستید و دروغ آفرینی می‌کنید. بی‌گمان کسانی را که به جای خداوند می‌پرستید، نمی‌توانند به شما روزی دهند، پس از نزد خداوند روزی بجویید. و او را بپرستید و او را سپاس گزارید، که به سوی او برگردانده می‌شوید».

﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَـٰذَا صِرَ ٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾ [الزخرف ۶۴]

«بی‌گمان خداوند پروردگارِ من و پروردگار شماست، پس او را بندگی کنید. این راهِ راست است».

﴿لِإِيلَـٰفِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِلَـٰفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَآءِ وَ الصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَـٰذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ الَّـذِىٓ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَ ءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾﴾ [قریش ۴-۱]

«برای [شکرِ] انس و الفت قریش ﴿١﴾ [همان] انس و الفت دادنِ آنان به کوچ زمستانی و تابستانی ﴿٢﴾

پس باید که پروردگارِ این خانه را پرستش کنند (۳) کسی که آنان را در گرسنگی خوراک داد و در بیمناکی امن و امان بخشید (٤) ».

﴿إِنَّآ أَعْطَيْنَـٰكَ الْكَوْثَرَ (١) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَ انْحَرْ (٢)﴾ [الکوثر ۲-۱]

«[ای محمّد] به راستی که ما به تو «کوثر». دادیم (١) پس برای پروردگارت نماز بگزار و [شتر] قربانی کن (٢) ».

س- عبادت بر چه بنیادی استوار است؟

ج- *بنیاد و محور عبادت، همچون اعمال دیگر، بر اخلاص نیت استوار است:*

﴿لَن يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَ لَا دِمَآؤُهَا وَلَـٰكِن يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنكُمْ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَ بَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ﴾ [الحج ۳۷]

«[هرگز] گوشتهای آن [قربانیها] و نیز خونهایش به خداوند نمی‌رسد بلکه پرهیزگاریتان به او می‌رسد. بدینسان آن [قربانیها] را برایتان تسخیر کرد تا خداوند را به شکرانه آنکه شما را هدایت کرده است به بزرگی یاد کنید و به نیکوکاران نوید ده».

﴿إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ الْكِتَـٰبَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصاً لَّهُ الدِّينَ (٢) أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَآءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰٓ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَـٰذِبٌ كَفَّارٌ (٣)﴾ [الزمر ۳-۲]

«بی‌گمان ما کتاب را به حق به تو نازل کرده‌ایم، پس خدا را در حالی که پرستش [خویش] را برای او خالص می‌داری، بندگی کن (٢) بدان که پرستش ناب از آنِ خداست. و کسانی که به جای او دوستانی گرفتند [گویند:] آنان را نمی‌پرستیم جز برای آن که ما را گامی به خدا نزدیک سازند. بی‌گمان خداوند بین آنان در [بارهٔ] آنچه آنان در آن اختلاف می‌ورزند، داوری می‌کند. خداوند کسی را که او دروغگویی ناسپاس است، هدایت نمی‌کند (٣) ».

﴿قُلْ إِنِّيٓ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصاً لَّهُ الدِّينَ﴾ [الزمر ۱۱]

«بگو: من فرمان یافته‌ام که خدا را - با پرستشی خالص برای او - بندگی کنم».

﴿قُلِ اللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصاً لَّهُ دِينِي﴾ [الزمر ۱۴]

«بگو: خدا را - با پرستش خالصِ خویش برای او - بندگی می‌کنم».

س- آیا پیش از ادای نماز، وضو ساختن لازم است؟

ج- *آری*: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغْسِلُواْ وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى ٱلْمَرَافِقِ وَٱمْسَحُواْ بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى ٱلْكَعْبَيْنِ وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا فَٱطَّهَّرُواْ وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ ٱلْغَآئِطِ أَوْ لَـٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُواْ مَآءً فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدًا طَيِّبًا فَٱمْسَحُواْ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُم مِّنْهُ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ وَلَـٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [المائده ٦]

«ای مؤمنان، چون به [قصد] نماز برخیزید، روی خود و دستهایتان را تا آرنجها بشویید و سرتان را مسح کنید و پاهایتان را تا دو قوزک [بشویید] و اگر جُنب باشید، غسل کنید. و اگر بیمار یا مسافر باشید و یا کسی از شما موضع قضای حاجت بیاید و یا با زنان آمیزش کرده باشید، آنگاه آبی نیابید، آهنگِ خاکی پاک کنید، و از آن [خاک] رویتان و دستانتان را مسح کنید. خداوند نمی‌خواهد بر شما دشواری قرار دهد. بلکه می‌خواهد که شما را پاک بدارد و نعمتش را بر شما تمام کند، باشد که سپاس گذارید».

س- وضو چگونه انجام می‌شود؟

ج- برای وضو، نخست روی شسته می‌شود و پس از آن دستها تا آرنج‌ها شسته می‌شود و سپس بر مقداری از سر مسح صورت می‌گیرد و در پایان هر دو پا شسته می‌شود:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغْسِلُواْ وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى ٱلْمَرَافِقِ وَٱمْسَحُواْ بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى ٱلْكَعْبَيْنِ وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا فَٱطَّهَّرُواْ وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ ٱلْغَآئِطِ أَوْ لَـٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُواْ مَآءً فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدًا طَيِّبًا فَٱمْسَحُواْ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُم مِّنْهُ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ وَلَـٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [المائده ٦]

«ای مؤمنان، چون به [قصد] نماز برخیزید، روی خود و دستهایتان را تا آرنجها بشویید و سرتان را مسح کنید و پاهایتان را تا دو قوزک [بشویید] و اگر جُنب باشید، غسل کنید. و اگر بیمار یا مسافر باشید و یا کسی از شما موضع قضای حاجت بیاید و یا با زنان آمیزش کرده باشید، آنگاه آبی نیابید، آهنگِ خاکی پاک کنید، و از آن [خاک] رویتان و دستانتان را مسح کنید. خداوند نمی‌خواهد بر شما دشواری قرار دهد. بلکه می‌خواهد که شما را پاک بدارد و نعمتش را بر شما تمام کند، باشد که سپاس گذارید».

س- اگر برای وضو، آب میسر نشد، چه کار شود؟

ج- تیمم کرده میشود:

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَـوٰةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَ امْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَ إِن كُنتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا وَ إِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ الْغَآئِطِ أَوْ لَـٰمَسْتُمُ النِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَآءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيداً طَيِّباً فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَ أَيْدِيكُم مِّنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ وَلَـٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَ لِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [المائده ٦]

«ای مؤمنان، چون به [قصد] نماز برخیزید، روی خود و دستهایتان را تا آرنجها بشویید و سرتان را مسح کنید و پاهایتان را تا دو قوزک [بشویید] و اگر جُنب باشید، غسل کنید. و اگر بیمار یا مسافر باشید و یا کسی از شما موضع قضای حاجت بیاید و یا با زنان آمیزش کرده باشید، آنگاه آبی نیابید، آهنگِ خاکی پاک کنید، و از آن [خاک] رویتان و دستانتان را مسح کنید. خداوند نمی‌خواهد بر شما دشواری قرار دهد. بلکه می‌خواهد که شما را پاک بدارد و نعمتش را بر شما تمام کند، باشد که سپاس گذارید».

س- تیمم چگونه انجام می‌شود؟

ج- با خاک پاک، بر روی و دو دست، مسح صورت می‌گیرد:

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَـوٰةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَ امْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَ إِن كُنتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا وَ إِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ الْغَآئِطِ أَوْ لَـٰمَسْتُمُ النِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَآءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيداً طَيِّباً فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَ أَيْدِيكُم مِّنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ وَلَـٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَ لِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [المائده ٦]

«ای مؤمنان، چون به [قصد] نماز برخیزید، روی خود و دستهایتان را تا آرنجها بشویید و سرتان را مسح کنید و پاهایتان را تا دو قوزک [بشویید] و اگر جُنب باشید، غسل کنید. و اگر بیمار یا مسافر باشید و یا کسی از شما موضع قضای حاجت بیاید و یا با زنان آمیزش کرده باشید، آنگاه آبی نیابید، آهنگِ خاکی پاک کنید، و از آن [خاک] رویتان و دستانتان را مسح کنید. خداوند نمی‌خواهد بر شما دشواری قرار دهد. بلکه می‌خواهد که شما را پاک بدارد و نعمتش را بر شما تمام کند، باشد که سپاس گذارید».

س- آیا گزاردن نماز فرض است؟

ج- *آری، ادای نماز بر هر مسلمان فرض است:*

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ [البقره ۳]

«کسانی که به غیب ایمان می‌آورند و نماز برپا می‌دارند و از آنچه روزیشان کرده‌ایم انفاق می‌کنند».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَوٰةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّـٰبِرِينَ﴾ [البقره ۱۵۳]

«ای مؤمنان، از بردباری و نماز مدد بجویید، که خدا با برده‌باران است».

﴿حَـٰفِظُوا عَلَى الصَّلَوَٰتِ وَ الصَّلَوٰةِ الْوُسْطَىٰ وَ قُومُوا لِلَّهِ قَـٰنِتِينَ﴾ [البقره ۲۳۸]

«بر [گزاردن] نمازها و [بویژه] نماز میانه (عصر) پایبند باشید و برای خداوند فروتنانه [به عبادت] بایستید».

﴿فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَوٰةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَـٰماً وَ قُعُوداً وَ عَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ إِنَّ الصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَـٰباً مَّوْقُوتاً﴾ [النساء ۱۰۳]

«سپس چون نماز را گذاردید، خداوند را ایستاده و نشسته و بر پهلوی خویش [آرمیده] یاد کنید. و چون آسوده خاطر شدید نماز را [کامل] بگذارید که نماز بر مؤمنان واجبی زماندار است».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَوٰةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَ امْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَ إِن كُنتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا وَ إِن كُنتُم مَّرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ الْغَآئِطِ أَوْ لَـٰمَسْتُمُ النِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَآءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيداً طَيِّباً فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَ أَيْدِيكُم مِّنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ وَلَـٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَ لِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [المائده ٦]

«ای مؤمنان، چون به [قصد] نماز برخیزید، روی خود و دستهایتان را تا آرنجها بشویید و سرتان را مسح کنید و پاهایتان را تا دو قوزک [بشویید] و اگر جُنب باشید، غسل کنید. و اگر بیمار یا مسافر باشید و یا کسی از شما موضع قضای حاجت بیاید و یا با زنان آمیزش کرده باشید، آنگاه آبی نیابید، آهنگِ خاکی پاک کنید، و از آن [خاک] رویتان و دستانتان را مسح کنید. خداوند نمی‌خواهد بر شما دشواری قرار دهد. بلکه می‌خواهد که شما را پاک بدارد و نعمتش را بر شما تمام کند، باشد که سپاس گذارید».

﴿وَ أَقِمِ الصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَ زُلَفاً مِّنَ الَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَـٰتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ

لِلذَّٰكِرِينَ﴾ [هود ۱۱۴]

«و در دو سوی روز و در ساعتی چند از شب نماز بگزار. آری نیکی‌ها بدیها را از میان می‌برند. این برای پند پذیران پندی است».

﴿الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّٰهُمْ فِى الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَوُا الزَّكَوٰةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَ لِلَّهِ عَٰقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج ۴۱]

«کسانی که اگر در زمین به آنان تمکّن دهیم نماز برپای دارند و زکات پردازند و به کار پسندیده فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند. و سرانجامِ کارها خدا راست».

س- آیا برای مسافر قصر (کوتاه خواندن نماز = نماز ۴ رکعتی را ۲ رکعت گزاردن)، روا می‌باشد؟

ج- *آری:* ﴿وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَآئِكُمْ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَلِيًّا وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ نَصِيراً﴾ [النساء ۴۵]

«و خداوند به [حال] دشمنانتان داناتر است و خداوند برای سروری بس است. و کافی است که خدا یاریگر باشد».

﴿وَ إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَوٰةِ إِنْ خِفْتُمْ أَن يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوٓا إِنَّ الْكَٰفِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِيناً﴾ [النساء ۱۰۱]

«و چون در زمین سفر کنید اگر بترسید کافران شما را به بلا افکنند، در آنکه [مقداری] از نماز بکاهید، گناهی بر شما نیست. قطعاً کافران برای شما دشمن آشکار هستند».

س- آیا پیش از نماز، اذان گفته می‌شود؟

ج- *آری:* ﴿وَ إِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَوٰةِ اتَّخَذُوهَا هُزُواً وَ لَعِباً ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ﴾ [المائده ۵۸]

«و چون به نماز فرا می‌خوانید، آن را به ریشخند و بازیچه گیرند. این از آن است که آنان قومی هستند که خرد نمی‌ورزند».

﴿يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَ ذَرُوا الْبَيْعَ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [الجمعه ۹]

«ای مؤمنان، چون در روز جمعه برای نماز ندا داده شد، به [عبادت و] یادِ خدا بشتابید و خرید و فروش را رها کنید. اگر بدانید این برایتان بهتر است».

س- آیا شما به ادای نماز جمعه، حکم نموده‌اید؟

ج- *آری*: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَـوٰةِ مِن يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَ ذَرُوا الْبَيْعَ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [الجمعه ۹]

«ای مؤمنان، چون در روز جمعه برای نماز ندا داده شد، به [عبادت و] یادِ خدا بشتابید و خرید و فروش را رها کنید. اگر بدانید این برایتان بهتر است».

س- آیا نماز جنازه، باید خوانده شود؟

ج- آری، با فوت شدن یک مسلمان، نماز جنازه بر او اقامه می‌شود. ولی بر غیر مسلمان، نماز جنازه خوانده نمی‌شود:

﴿وَ لَا تُصَلِّ عَلَىٰٓ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَداً وَ لَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ مَاتُوا وَ هُمْ فَـٰسِقُونَ﴾ [التوبه ۸۴]

«و هرگز بر هیچ کس از آنان چون بمیرد نماز مگزار و بر قبرش مایست، حقّا که آنان به خداوند و رسولش کفر ورزیدند و در حال نافرمانی مردند».

س- آیا روزه گرفتن فرض است؟

ج- آری، گرفتن روزهٔ ماه رمضان، بر مسلمانان فرض است:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

[البقره ۱۸۳]

«ای مؤمنان، روزه بر شما مقرّر شده است، چنان که بر پیشینیان مقرّر شده بود، باشد که تقوی پیشه کنید».

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِىٓ أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ بَيِّنَـٰتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَ الْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَ مَن كَانَ مَرِيضاً أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَ لَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَ لِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [البقره ۱۸۵]

«ماهِ رمضان [ماهی است] که قرآن در آن [ماه] رهنمای مردم و [در بردارندهٔ] آیه‌هایی روشن از هدایت و [معیارِ] تشخیص حق از باطل فرو فرستاده شده است. پس هر کس از شما که [آن] ماه را [در حضر]

دریابد، باید که آن را روزه بدارد و اگر کسی بیمار یا مسافر باشد، باید به تعداد آن از روزهای دیگر [روزه بگیرد] خداوند در حقّ شما آسانی می‌خواهد و در حقّ شما دشواری نمی‌خواهد و تا شمارِ [روزه] را کامل کنید و خداوند را به پاس آن که هدایتتان کرد، بزرگ بدارید، و باشد که سپاس بگذارید».

س- حکمت روزه چیست؟

ج- روزه، بهترین وسیله برای بدست آوردن تقوا می‌باشد:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

[البقره ۱۸۳]

«ای مؤمنان، روزه بر شما مقرّر شده است، چنان که بر پیشینیان مقرّر شده بود، باشد که تقوی پیشه کنید».

س- آیا دادن زکات، فرض است؟

ج- آری، دادن زکات بر هر مسلمان دارای نصاب، فرض است:

﴿وَ أَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ مَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [البقره ۱۱۰]

«و نماز را برپای دارید و زکات را بپردازید. و هر خیری را که از پیش برای خودتان می‌فرستید [پاداش] آن را در نزد خداوند خواهید یافت. آری خدا به آنچه می‌کنید بیناست».

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَـٰتُ لِلْفُقَرَآءِ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ الْعَـٰمِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِى الرِّقَابِ وَ الْغَـٰرِمِينَ وَ فِى سَبِيلِ اللَّهِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبه ۶۰]

«صدقات فقط برای فقیران و بینوایان و کارگزارانِ [گمارده شده] بر آن و دلجویی شوندگان و [برای خرج کردن] در [راه آزادی] بردگان و وامداران و [برای هزینه کردن] در راه خدا و در راه ماندگان است که [به عنوان] حکم مقرر شده از [سوی] خداست. و خداوند دانای فرزانه است».

﴿وَ جَـٰهِدُوا فِى اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِى الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَ فِى هَـٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ﴾

[الحج ۷۸]

«و در [راه] خدا چنانکه سزاوار جهاد کردن [در راه] اوست، جهاد کنید. او شما را برگزیده است و در دین برای شما هیچ محظوری قرار نداده است. آیین نیایتان ابراهیم، را [برای شما تشریع کرده است] او شما را پیش از این و در این [قرآن نیز] مسلمان نام نهاده تا رسولِ [او] بر شما گواه باشد و [شما نیز] بر مردم گواه باشید. پس نماز را برپای دارید و زکات بپردازید و به خداوند پناه برید. او مولای شماست نیک مولای و نیک مددکاری است».

﴿وَ أَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [النور ۵۶]

«و نماز را برپا دارید و زکات را بپردازید و از رسولِ [خدا] فرمان برید باشد که مورد رحمت قرار گیرید».

س- فوائد زکات کدام است؟

ج- چند *فایدهٔ زکات، این است:*

۱- با دادن آن، نیازمندی‌های فقرا و بینوایان، برآورده می‌شود:

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰٓئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِى الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِى الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

[البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که بـه خـدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خـویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفاکنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿وَ الَّذِينَ فِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿۲۴﴾ لِّلسَّآئِلِ وَ الْمَحْرُومِ ﴿۲۵﴾﴾ [المعارج ۲۵-۲۴]

«و کسانی که در مالهایشان حقّی معیّن است ﴿۲۴﴾ برای گدا و محروم ﴿۲۵﴾».

۲- با دادن آن، تورم و تراکم ثروت، از میان می‌رود:

﴿مَّآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ

ابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنكُمْ وَ مَآ ءَاتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الحشر ۷]

«آنچه خداوند از [اموال] اهلِ آبادیها بر رسولش ارزانی داشت، خاصّ خداوند و رسول و خویشاوندانِ [پیامبر] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است. تا بین توانگرانتان دستگردان نباشد. و آنچه که رسولِ [خدا] به شما بدهد، آن را بگیرید. و از آنچه که شما را از آن باز دارد، باز آیید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

۳- *بدین وسیله مال و ثروت شخص، پاکیزه می‌شود:*

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَ تُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَوٰتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [التوبه ۱۰۳]

«از اموالشان زکات بگیر تا آنان را با آن پاک داری و رشدشان دهی و برای آنان دعای خیر کن. که دعای تو برای آنان مایهٔ آرامش است. و خداوند شنوای داناست».

﴿وَ سَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى ﴿۱۷﴾ الَّذِي يُؤْتِي مَا لَهُ يَتَزَكَّىٰ ﴿۱۸﴾﴾ [الیل ۱۸-۱۷]

«و [مردمانِ] بس پروا پیشه از آن دور داشته خواهد شد ﴿۱۷﴾ کسی که مالش را می‌دهد تا پاکدل شود ﴿۱۸﴾».

۴- *قرب و نزدیکی خدای تعالی، بدان به دست می‌آید:*

﴿وَ مِنَ الْأَعْرَابِ مَن يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ قُرُبَٰتٍ عِندَ اللَّهِ وَ صَلَوَٰتِ الرَّسُولِ أَلَآ إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [التوبه ۹۹]

«و از بادیه نشینان کسی هست که به خداوند و روز قیامت ایمان می‌آورد و آنچه را که انفاق می‌کند [مایهٔ] قرابت در نزد خدا و [موجب] دعای خیر رسولِ [او] می‌شمارد. بدان که آن برایشان [مایهٔ] قربت است. خداوند آنان را به رحمت خویش در خواهد آورد. بی‌گمان خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

س- زکات به کدام جا به مصرف می‌رسد و به چه کسی داده می‌شود؟

ج- *زکات، در موارد و افراد زیر به مصرف می‌رسد:*

۱- *فقراء: (فقیر کسی است که به اندازهٔ معاش عیال دارد).*

۲- مسکینان. *(مسکین آنکه هیچ ندارد یا آنکه حال او بهتر از فقیر باشد).*

۳- جمع‌آوری کنندگان زکات.

۴- بر نامسلمانی که هدف، الفت دادن‌شان به اسلام باشد.

۵- برای آزادی بردگان (غلام‌ها و کنیزان).

۶- برای پرداخت وام وامداران.

۷- برای مسافران.

۸- در راه خدا:

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَـٰتُ لِلْفُقَرَآءِ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ الْعَـٰمِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْـمُؤَلَّفَةِ قُـلُوبُهُمْ وَ فِـى الرِّقَـابِ وَ الْغَـٰرِمِينَ وَ فِى سَبِيلِ اللَّهِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبه ٦٠]

«صدقات فقط برای فقیران و بینوایان و کارگزارانِ [گمارده شده] بر آن و دلجویی شوندگان و [برای خرج کردن] در [راه آزادی] بردگان و وامداران و [برای هزینه کردن] در راه خدا و در راه ماندگان است که [به عنوان] حکم مقرر شده از [سوی] خداست. و خداوند دانای فرزانه است».

س- آیا بر امت‌های پیش نیز نماز و روزه و زکات فرض بود؟

ج- آری: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِـن قَـبْلِكُمْ لَـعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقره ١٨٣]

«ای مؤمنان، روزه بر شما مقرّر شده است، چنان که بر پیشینیان مقرّر شده بود، باشد کـه تـقوی پـیشه کنید».

﴿وَ لَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَـٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَ بَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَىْ عَشَرَ نَقِيباً وَ قَالَ اللَّهُ إِنِّى مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَـٰوةَ وَ ءَاتَيْتُمُ الزَّكَوٰةَ وَ ءَامَنتُم بِرُسُلِى وَ عَزَّرْتُمُوهُمْ وَ أَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضاً حَسَناً لَّأُكَفِّرَنَّ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ لَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ فَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِکَ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيلِ﴾ [المائده ١٢]

«و به راستی خداوند فرمود: «من با شما هستم».. اگر نماز را برپا داشتید و زکات را پرداختید و به رسولانِ من ایمان آوردید و آنان را یاری دادید و به [بندگان] خداوند قرض‌الحسنه دادید، گناهانتان را از شما می‌زدایم و شما را به باغهایی در می‌آورم که از فرودست آن جویباران روان است. پس هر کس از شما که بعد از آن کفر ورزد، به راستی راه راست را گم کرده است».

﴿وَ جَعَلَنِي مُبَارَكاً أَيْنَ مَا كُنتُ وَ أَوْصَـنِـي بِالصَّلَوٰةِ وَ الزَّكَوٰةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَ بَرًّا بِوَٰلِدَتِي وَ لَمْ
يَجْعَلْنِي جَبَّاراً شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَ السَّلَـٰمُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدتُّ وَ يَوْمَ أَمُوتُ وَ يَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾ ذَٰلِكَ عِيسَى
ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ سُبْحَـٰنَهُ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْراً فَإِنَّمَا
يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَ إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَـٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾ فَـاخْتَلَفَ
الْأَحْزَابُ مِن بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾ أَسْمِعْ بِهِمْ وَ أَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا لَـٰكِنِ
الظَّـٰلِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ وَ أَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَ هُمْ فِي غَفْلَةٍ وَ هُمْ لَا
يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَ مَنْ عَلَيْهَا وَ إِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَـٰٓأَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا
يَسْمَعُ وَ لَا يُبْصِرُ وَ لَا يُغْنِي عَنكَ شَيْئاً ﴿٤٢﴾ يَـٰٓأَبَتِ إِنِّي قَدْ جَآءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي
أَهْدِكَ صِرَٰطاً سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَـٰٓأَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَـٰنَ إِنَّ الشَّيْطَـٰنَ كَانَ لِلرَّحْمَـٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يَـٰٓأَبَتِ إِنِّي
أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمَـٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَـٰنِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ ءَالِهَتِي
يَـٰٓإِبْرَٰهِيمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَ اهْجُرْنِي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾ قَالَ سَلَـٰمٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ
بِي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾ وَ أَعْتَزِلُكُمْ وَ مَا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَ أَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ بِدُعَآءِ رَبِّي
شَقِيًّا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَ مَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ كُلاً جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾ وَ
وَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَ جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾ وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَـٰبِ مُوسَىٰٓ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصاً
وَ كَانَ رَسُولاً نَّبِيًّا ﴿٥١﴾ وَ نَـٰدَيْنَـٰهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَـٰنِ وَ قَرَّبْنَـٰهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَ وَهَبْنَا لَهُ مِن
رَّحْمَتِنَآ أَخَاهُ هَـٰرُونَ نَبِيّاً ﴿٥٣﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَـٰبِ إِسْمَـٰعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ كَانَ رَسُولاً
نَّبِيّاً ﴿٥٤﴾ وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَوٰةِ وَ الزَّكَوٰةِ وَ كَانَ عِندَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾﴾ [مریم ۵۵-۳۱]

«و مرا هر جا که باشم خجسته داشته است و مرا تا آنگاه که زنده باشم به نماز و زکات سفارش کرده است ﴿٣١﴾ و [مرا] به مادرم نیکوکار [ساخته] و مرا گردنکش [و] نگون‌بخت قرار نداده است ﴿٣٢﴾ و روزی که به دنیا آمدم و روزی که بمیرم و روزی که زنده برانگیخته شوم، بر من درود باد [﴿٣٣﴾ حقیقتِ] عیسی بن مریم این است. سخنِ درستی که در آن اختلاف می‌ورزند ﴿٣٤﴾ خداوند را نَسزَد که هیچ فرزندی برگیرد، او پاک [و منزه] است. چون [ارداهٔ] انجام کاری نماید، فقط به آن م یگوید که موجود شو، آنگاه [بی‌درنگ] موجود می‌شود ﴿٣٥﴾ و به یقین خداوند پروردگارِ من و پروردگار شماست. پس او را بپرستید. راه راست این است ﴿٣٦﴾ آنگاه گروه‌ها [ی یهود و نصاری] در میان خود اختلاف ورزیدند، پس

وای بر کافران از [هنگام] حضورِ روزِ بزرگ (۳۷) چه قدر شنوا و چه قدر بینا باشند روزی که به نزدِ ما آیند. ولی [این] ستمکاران، امروز در گمراهی آشکارند (۳۸) و آنان را که [اینک] در غفلتند و ایمان نمی‌آورند از [فرا رسیدن] روزِ حسرت [و پشیمانی] هشدار ده. آنگاه که کار یکسره شود (۳۹) بی‌گمان ماییم که زمین و هر کس را که بر [روی] آن است به ارث می‌بریم و به سوی ما بازگردانده می‌شوند (۴۰) و در [این] کتاب ابراهیم را یاد کن. به راستی او را (۴۱) چون به پدرش گفت: پدرجان، چرا چیزی را می‌پرستی که نمی‌شنود و نمی‌بیند و چیزی را از تو دفع نمی‌کند. (۴۲) پدرجان، بی‌گمان از علم، چیزی به من رسیده است که به تو نرسیده است، پس از من پیروی کن تا تو را به راه راست رهنمون شوم (۴۳) پدر جان، شیطان را مپرست. به راستی که شیطان نافرمانِ [خداوند] رحمان است (۴۴) پدرجان، من از آن بیمناکم که از [خداوند] رحمان عذابی به تو برسد، آنگاه قرین شیطان شوی. [(۴۵) پدرش] گفت: آیا تو، ای ابراهیم از معبودانم رویگردانی؟ اگر باز نیایی، قطعاً تو را سنگسار خواهم کرد و دیری از من دوری گزین (۴۶) گفت: سلام بر تو. از پروردگارم برایت آمرزش خواهم خواست، که او در حقّ من مهربان است (۴۷) و از شما و آنچه به جای خداوند می‌پرستید، کناره می‌گیرم و پروردگارم را [به نیایش] می‌خوانم، امید می‌رود که در پرستش پروردگارم ناامید نباشم (۴۸) پس چون از آنان و آنچه به جای خداوند می‌پرستیدند، کناره گرفت، اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم و هر یک [از آنان] را پیامبر گرداندیم (۴۹) و از رحمت خود [بخششها] به آنان عطا کردیم و برایشان در اوج بزرگی آوازهٔ راستین مقرّر داشتیم (۵۰) و در [این] کتاب موسی را یاد کن به راستی او خلوص یافته و فرستاده‌ای پیامبر بود (۵۱) و از سوی راستِ [کوه] طور او را ندا دادیم و او را رازگویان نزدیک ساختیم (۵۲) و از [روی] رحمت خویش برادرش هارون را [با منزلتِ] پیامبر [ی] به او عطا کردیم (۵۳) و در [این] کتاب اسماعیل را یاد کن، که او درست وعده و فرستاده‌ای پیامبر بود (۵۴) و خانواده‌اش را به [گزاردن] نماز و [پرداخت] زکات فرمان می‌داد و در نزد پروردگارش پسندیده بود (۵۵)».

﴿وَ جَعَلْنَـٰهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَ أَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَٰتِ وَ إِقَامَ الصَّلَوٰةِ وَ إِيتَآءَ الزَّكَوٰةِ وَ كَانُوا لَنَا عَـٰبِدِينَ﴾ [الانبياء ۷۳]

«و آنان را پیشوایانی گردانیدیم که به فرمان ما هدایت می‌کردند و انجام دادن نیکیها و برپا داشتن نماز و پرداخت زکات را به آنان وحی کردیم و عبادتگزارِ ما بودند».

س- آیا حج گزاردن، فرض است؟

ج- *آری. بر هر مسلمانی که توانایی انجام آن را داشته باشد، در عمری یکبار فرض می‌باشد:*

﴿فِيهِ ءَايَـٰتٌ بَيِّنَـٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ وَ مَن دَخَلَهُ كَانَ ءَامِناً وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً وَ مَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [آل عمران ۹۷]

«در آن نشانه‌های روشن [از جمله] مقامِ ابراهیم است و هر کس که وارد آن شود، ایمن است و برای خداوند حج خانهٔ [کعبه] بر [عهدهٔ] مردم است، [البتّه] کسی که بتواند سوی آن راه برد. و هر کس کفر ورزد، [بداند] که خداوند از جهانیان بی‌نیاز است».

﴿وَ إِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِي شَيْئاً وَ طَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِينَ وَ الْقَآئِمِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿٢٦﴾ وَ أَذِّن فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالاً وَ عَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾﴾

[الحج ۲۷-۲۶]

«و چنین بود، که جایگاه خانهٔ [کعبه] را برای ابراهیم [با این دعوت] معیّن ساختیم که: چیزی را با من شریک میاور و خانه‌ام را برای طواف کنندگان و [به عبادت] ایستادگان و رکوع [و] سجود کنندگان پاکیزه‌دار ﴿۲۶﴾ و در [میان] مردم به حج ندا در ده تا پیاده و [سوار] بر هر شتر لاغری که از هر راه دوری رهسپارند به سوی تو آیند ﴿۲۷﴾».

س- آیا جهاد کردن نیز فرض است؟

ج- *آری، جهاد در راه خدا، بر مسلمانان فرض می‌باشد:*

﴿فَلْيُقَـٰتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَوٰةَ الدُّنْيَا بِالْأَخِرَةِ وَ مَن يُقَـٰتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْراً عَظِيماً ﴿٧٤﴾ وَ مَا لَكُمْ لَا تُقَـٰتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَآءِ وَ الْوِلْدَٰنِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْ هَـٰذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَ اجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَاجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيراً ﴿٧٥﴾﴾ [النساء ۷۵-۷۴]

«کسانی باید در راه خدا جنگ کنند که زندگانی دنیا را به [بهای] آخرت می‌فروشند. و هر کس که در راه خدا جنگ کند و کشته شود یا پیروز گردد، زودا که پاداشی بزرگ به او ارزانی داریم ﴿۷۴﴾ و شما را چه شده است که در راه خدا و [برای رهایی] مستضعفان از مردان و زنان و کودکانی که می‌گویند: «پروردگارا، ما را از این شهر که مردمش ستمکارند، بیرون آر و از نزد خود برای ما کارسازی قرار ده و از نزد خویش

یاوری برای ما مقرر کن»، پیکار نمی‌کنید؟ (۷۵) ».

﴿قَـٰتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَا بِالْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ لَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ لَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ حَتَّىٰ يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَ هُمْ صَـٰغِرُونَ﴾ [التوبه ۲۹]

«با کسانی از اهل کتاب که به خداوند و روز قیامت ایمان نمی‌آورند و آنچه را که خداوند و رسولش حرام نموده‌اند، حرام نمی‌شمارند و به دین حق در نمی‌آیند، کارزار کنید. تا آن که به دست خویش خاکسارانه جزیه بپردازند».

﴿يَـٰأَيُّهَا النَّبِيُّ جَـٰهِدِ الْكُفَّارَ وَ الْمُنَـٰفِقِينَ وَ اغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ [التوبه ۷۳]

«ای پیامبر، با کافران و منافقان جهاد کن و بر آنان سخت‌گیر و جایگاهشان جهنّم است. و بد جایی است».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَـٰتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ الْكُفَّارِ وَ لْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَ اعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ [التوبه ۱۲۳]

«ای مؤمنان، با کسانی از کافران که به شما نزدیکند، کارزار کنید و باید که در شما درشتی بیابند. و بدانید که خداوند با پرهیزگاران است».

﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَـٰتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ (۳۹) الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَـٰرِهِم بِغَيْرِ حَقٍ إِلَّآ أَن يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَ لَوْ لَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاس بَعْضُهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَٰمِعُ وَ بِيَعٌ وَ صَلَوَٰتٌ وَ مَسَـٰجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيراً وَ لَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ (۴۰)﴾

[الحج ۴۰-۳۹]

«به کسانی که [با آنان] جنگ می‌شود، از آن روی که ستم دیده‌اند، اجازهٔ [جهاد] داده شد و خداوند بر یاری کردن آنان تواناست (۳۹) همان کسانی که از سرزمینشان به ناحق، بلکه از آن روی که می‌گفتند خداوند پروردگار ماست، بیرون رانده شدند. و اگر خداوند بعضی از مردم را به دست برخی دیگر دفع نمی‌کرد صومعه‌ها و کلیساها و کنیسه‌ها و مساجدی که نام خداوند بسیار در آنجا یاد می‌شود، ویران می‌شدند و به راستی خداوند کسی را که [دین] او را یاری کند، مدد خواهد رساند. که خداوند توانای پیروزمند است (۴۰) ».

س- ذکر الهی چگونه انجام می‌شود و فایدهٔ آن چیست؟

ج- ذکر الهی، به گونه‌ای انجام می‌شود که خدا و رسول گرامیش هدایت داده است:

﴿رَبَّنَا وَ اجْعَلْنَا مُسْلِمَينِ لَکَ وَ مِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّکَ وَ أَرِنَا مَنَاسِکَنَا وَ تُبْ عَلَيْنَا إِنَّکَ أَنتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ [البقره ۱۲۸]

«پروردگارا، ما را فرمانبردارت بگردان و از فرزندانمان [نیز] امّتی فرمانبردارِ خود [قرار ده] و شیوهٔ پرستشمان را به ما بنما و ما را ببخشای. حقّا تویی که توبه‌پذیرِ مهربانی».

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِىَ أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ بَيِّنَـٰتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَ الْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَ مَن كَانَ مَرِيضاً أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَ لَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَ لِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [البقره ۱۸۵]

«ماهِ رمضان [ماهی است] که قرآن در آن [ماه] رهنمای مردم و [در بردارندهٔ] آیه‌هایی روشن از هدایت و [معیارِ] تشخیص حق از باطل فرو فرستاده شده است. پس هر کس از شما که [آن] ماه را [در حضر] دریابد، باید که آن را روزه بدارد و اگر کسی بیمار یا مسافر باشد، باید به تعداد آن از روزهای دیگر [روزه بگیرد] خداوند در حقّ شما آسانی می‌خواهد و در حقّ شما دشواری نمی‌خواهد و تا شمارِ [روزه] را کامل کنید و خداوند را به پاس آن که هدایتتان کرد، بزرگ بدارید، و باشد که سپاس بگزارید».

﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا فَضْلاً مِّن رَّبِّكُمْ فَإِذَآ أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَـٰتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِندَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَ اذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَ إِن كُنتُم مِّن قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّآلِّينَ﴾ [البقره ۱۹۸]

«بر شما در آن که [به موسم حج] از پروردگارتان روزی بخواهید گناهی نیست، پس چون از عرفات باز گردید به نزد مشعرالحرام خداوند را یاد کنید و به شکرانهٔ آن که شما را هدایت کرد، یادش کنید. و به راستی پیش از آن از گمراهان بودید».

﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالاً أَوْ رُكْبَاناً فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۲۳۹]

«و اگر [از دشمن] ترسان بودید، در حالِ راه رفتن یا سواره [نماز را به جای آورید] آنگاه چون آسوده خاطر شوید، خدا را [ایستاده] یاد کنید چنان که آنچه را نمی‌دانستید به شما یاد داد».

﴿لَن يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَ لَا دِمَآؤُهَا وَلَـٰكِن يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنكُمْ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَ بَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ﴾ [الحج ۳۷]

«[هرگز] گوشتهای آن [قربانیها] و نیز خونهایش به خداوند نمی‌رسد بلکه پرهیزگاریتان به او می‌رسد. بدینسان آن [قربانیها] را برایتان تسخیر کرد تا خداوند را به شکرانه آنکه شما را هدایت کرده است به

بزرگی یاد کنید و به نیکوکاران نوید ده».

حمد و ثنای خدای تعالی:

﴿التَّـٰئِبُونَ الْعَـٰبِدُونَ الْحَـٰمِدُونَ السَّـٰئِحُونَ الرَّٰكِعُونَ السَّـٰجِدُونَ الْأَمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده کنندگانِ آمران به معروف و نهی کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّکَ وَ کُن مِّنَ السَّـٰجِدِينَ﴾ [الحجر ۹۸]

«پس پروردگارت را با ستایش او به پاکی یاد کن و از سجده کنندگان باش».

﴿وَ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی لَمْ يَتَّخِذْ وَلَداً وَ لَمْ يَکُن لَّهُ شَرِيکٌ فِی الْمُلْکِ وَ لَمْ يَکُن لَّهُ وَلِیٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَ کَبِّرْهُ تَکْبِيرَا﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۱۱]

«و بگو: ستایش خداوندی راست که فرزندی برنگرفته و در فرمانروایی او را هیچ شریکی نیست. و از ناتوانی کارسازی ندارد. و چنانکه سزاوار است او را به بزرگی یاد کن».

﴿فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّکَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ قَبْلَ غُرُوبِهَا وَ مِنْ ءَانَآیِٕ الَّيْلِ فَسَبِّحْ وَ أَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّکَ تَرْضَىٰ﴾ [طه ۱۳۰]

«پس بر آنچه می‌گویند، شکیبایی ورز و با ستایش پروردگارت، پیش از برآمدن خورشید و قبل از غروب کردنش تسبیح گوی و [نیز] در لحظه‌های شب و کناره‌های روز تسبیح‌گوی. باشد که خشنود شوی».

﴿وَ لَهُ الْحَمْدُ فِی السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ عَشِيًّا وَ حِينَ تُظْـهِرُونَ﴾ [الروم ۱۸]

«و ستایش در آسمانها و زمین او راست و [نیز] در پایانِ روز و به هنگامِ نیمروزتان».

تسبیح گفتن: ﴿قَالَ رَبِّ اجْعَل لِّیٓ ءَايَةً قَالَ ءَايَـتُکَ أَلَّا تُکَلِّمَ النَّاسَ ثَلَـٰثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْزاً وَ اذْکُر رَّبَّکَ کَثِيراً وَ سَبِّحْ بِالْعَشِیِّ وَ الْإِبْکَـٰرِ﴾ [آل عمران ۴۱]

«گفت: پروردگارا، برای من نشانه‌ای قرار بده. [خداوند] فرمود: نشانهٔ تو [آن است] که سه روز - جز به اشاره - نمی‌توانی با مردم سخن بگویی. و پروردگارت را بسیار یاد کن و شامگاهان و صبحگاهان تسبیح گوی».

﴿وَ نَذْکُرَکَ کَثِيراً﴾ [طه ۳۴]

«و بسیار تو را یاد کنیم».

﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّکَ الْعَظِیمِ﴾ [الواقعه ۹۶-۷۴]

«پس نام پروردگارِ بزرگت را به پاکی یاد کن».

﴿سَبِّحِ اسْمَ رَبِّکَ الأَعْلَی﴾ [الاعلی ۱]

«نام پروردگارِ برترت را به پاکی یاد کن».

﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّکَ وَ اسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ کَانَ تَوَّابًا﴾ [النصر ۳]

«پس پروردگارت را با ستایشِ [او] به پاکی یاد کن و از او آمرزش بخواه. بی‌گمان او توبه‌پذیر است».

تکبیر گفتن: ﴿وَ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی لَمْ یَتَّخِذْ وَلَداً وَ لَمْ یَکُن لَّهُ شَرِیکٌ فِی الْمُلْکِ وَ لَمْ یَکُن لَّهُ وَلِیٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَ کَبِّرْهُ تَکْبِیرًا﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۱۱]

«و بگو: ستایش خداوندی راست که فرزندی برنگرفته و در فرمانروایی او را هیچ شریکی نیست. و از ناتوانی کارسازی ندارد. و چنانکه سزاوار است او را به بزرگی یاد کن».

﴿وَ رَبَّکَ فَکَبِّرْ﴾ [المدثر ۳]

«و پروردگارت را به بزرگی یاد کن».

شکر: ﴿فَاذْکُرُونِیَ أَذْکُرْکُمْ وَ اشْکُرُوا لِی وَ لَا تَکْفُرُونِ﴾ [البقره ۱۵۲]

«پس مرا یاد کنید تا [من نیز] شما را یاد کنم و مرا سپاس بگزارید و از من ناسپاسی مکنید».

﴿یَـأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا کلُوا مِن طَیِّبَتِ مَا رَزَقْنَکُمْ وَ اشْکُرُوا لِلَّهِ إِن کنتُمْ إِیَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ [البقره ۱۷۲]

«پس مرا یاد کنید تا [من نیز] شما را یاد کنم و مرا سپاس بگزارید و از من ناسپاسی مکنید».

﴿فَکُلُوا مِمَّا رَزَقَکُمُ اللَّهُ حَلَـلاً طَیِّباً وَ اشْکُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِن کُنتُمْ إِیَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ [النحل ۱۱۴]

«پس از آنچه خداوند به شما روزی داده است، حلالِ پاکیزه بخورید و بر نعمت خداوند سپاس گزارید، اگر [تنها] او را می‌پرستید».

﴿إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَـناً وَ تَخْلُقُونَ إِفْکاً إِنَّ الَّذِینَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا یَمْلِکُونَ لَکُمْ رِزْقاً فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَ اعْبُدُوهُ وَ اشْکُرُوا لَهُ إِلَیْهِ تُرْجَعُونَ﴾ [العنکبوت ۱۷]

«جز این نیست که به جای خداوند بتها را می‌پرستید و دروغ آفرینی می‌کنید. بی‌گمان کسانی را که به جای خداوند می‌پرستید، نمی‌توانند به شما روزی دهند، پس از نزد خداوند روزی بجویید. و او را بپرستید

و او را سپاس گزارید، که به سوی او برگردانده می‌شوید».

﴿بَلِ اللَّهَ فَاعْبُدْ وَ كُن مِّنَ الشَّـٰكِرِينَ﴾ [الزمر ٦٦]

«بلکه خدا را بندگی کن و از سپاسگزاران باش».

نماز: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَتُرِيدُونَ أَن تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَـٰناً مُّبِيناً﴾ [النساء ۱۴۴]

«ای مؤمنان، کافران را به جای مؤمنان دوستانِ [خویش] مگیرید. آیا می‌خواهید برای خداوند بر خویشتن الزامی آشکار قرار دهید؟».

﴿إِنَّنِيٓ أَنَا اللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّآ أَنَا فَاعْبُدْنِي وَ أَقِمِ الصَّلَـٰوةَ لِذِكْرِيٓ﴾ [طه ۱۴]

«بی‌شک من خدا هستم. معبود [راستینی] جز من نیست، پس مرا پرستش کن و برای یاد کردنِ من نماز برپای دار».

﴿اتْلُ مَآ أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَـٰبِ وَ أَقِمِ الصَّلَـٰوةَ إِنَّ الصَّلَـٰوةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَآءِ وَ الْمُنكَرِ وَ لَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾ [العنكبوت ۴۵]

«[ای محمد (ص)] بخوان آنچه از کتاب [آسمانی] را که به تو وحی شده است و نماز را برپای دار. که نماز از [کارهای] ناشایست و ناپسند باز می‌دارد. و حقّا که یاد خداوند بزرگتر است و خداوند آنچه را می‌کنید، می‌داند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَـٰوةِ مِن يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَ ذَرُوا الْبَيْعَ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [الجمعه ۹]

«ای مؤمنان، چون در روز جمعه برای نماز ندا داده شد، به [عبادت و] یادِ خدا بشتابید و خرید و فروش را رها کنید. اگر بدانید این برایتان بهتر است».

﴿وَ ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّىٰ﴾ [الاعلى ۱۵]

«و نام پروردگارش را یاد کرد، و نماز گزارد».

و تلاوتم، همه و همه در ذکر *الهی* شامل است:

﴿الَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ الْكِتَـٰبَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَـٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ مَن يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْخَـٰسِرُونَ﴾ [البقره ۱۲۱]

«کسانی که به آنان کتابِ [آسمانی / تورات] داده‌ایم، آن را چنان که سزاوار خواندنش است، می‌خوانند. این گروه به آن [هدایت] ایمان می‌آورند و کسانی که آن را انکار کنند، آنانند که زیانکارند».

﴿وَ اذْکُرْنَ مَا یُتْلَیٰ فِی بُیُوتِکُنَّ مِنْ ءَایَـٰتِ اللَّهِ وَ الْحِکْمَةِ إِنَّ اللَّهَ کَانَ لَطِیفاً خَبِیراً﴾ [الاحزاب ۳۴]

«و هر آنچه را که از آیه‌های خداوند و حکمت در خانه‌هایتان خوانده می‌شود، یاد کنید، بی‌گمان خداوند باریک‌بینِ آگاه است».

﴿إِنَّ الَّذِینَ یَتْلُونَ کِتَـٰبَ اللَّهِ وَ أَقَامُوا الصَّلَـٰوةَ وَ أَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ سِرًّا وَ عَلَانِیَةً یَرْجُونَ تِجَـٰرَةً لَّن تَبُورَ﴾ [فاطر ۲۹]

«به راستی آنان که کتاب خدا را می‌خوانند [و به آن عمل می‌کنند] و نماز برپا داشته‌اند و از آنچه روزیشان کرده‌ایم پنهان و پیدا می‌بخشند، امید به سودایی دارند که [هرگز] کاستی نمی‌پذیرد».

باید ذکر الهی را، در هر وقت و هر حال انجام داد:

﴿الَّذِینَ یَذْکُرُونَ اللَّهَ قِیَـٰماً وَ قُعُوداً وَ عَلَیٰ جُنُوبِهِمْ وَ یَتَفَکَّرُونَ فِی خَلْقِ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَـٰذَا بَـٰطِلاً سُبْحَـٰنَکَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ [آل عمران ۱۹۱]

«آنان که خدا را ایستاده و نشسته و بر پهلوی خویش [آرمیده] یاد می‌کنند و در آفرینش آسمانها و زمین اندیشه می‌کنند. [و می‌گویند:] پروردگارا، این را باطل نیافریده‌ای، پاکی برای توست، پس ما را از عذاب [جهنّم] حفظ کن».

﴿فَإِذَا قَضَیْتُمُ الصَّلَـٰوةَ فَاذْکُرُوا اللَّهَ قِیَـٰماً وَ قُعُوداً وَ عَلَیٰ جُنُوبِکُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِیمُوا الصَّلَـٰوةَ إِنَّ الصَّلَـٰوةَ کَانَتْ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ کِتَـٰباً مَّوْقُوتاً﴾ [النساء ۱۰۳]

«سپس چون نماز را گزاردید، خداوند را ایستاده و نشسته و بر پهلوی خویش [آرمیده] یاد کنید. و چون آسوده خاطر شدید نماز را [کامل] بگزارید که نماز بر مؤمنان واجبی زماندار است».

بر کسی که ذکر الهی را به جای نمی‌آورد، شیطان چیره می‌شود:

﴿وَ مَن یَعْشُ عَن ذِکْرِ الرَّحْمَـٰنِ نُقَیِّضْ لَهُ شَیْطَـٰناً فَهُوَ لَهُ قَرِینٌ﴾ [الزخرف ۳۶]

«و هر کس که از یادِ [خداوندِ] رحمان غافل شود برایش شیطانی برمی‌گماریم، و آن [شیطان] همنشینِ او گردد».

﴿اسْتَحْوَذَ عَلَیْهِمُ الشَّیْطَـٰنُ فَأَنسَاهُمْ ذِکْرَ اللَّهِ أُولَـٰئِکَ حِزْبُ الشَّیْطَـٰنِ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ الشَّیْطَـٰنِ هُمُ

الْخَـٰسِرُونَ﴾ [المجادله ۱۹]

«شیطان بر آنان چیره شده، آنگاه یادِ خدا را از خاطرشان برده است. اینان حزب شیطان هستند. بدان که حزب شیطان‌اند که زیانکارند».

چنانکه عرصهٔ زندگی بر او تنگ می‌گردد:

﴿وَ مَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكاً وَ نَحْشُرُهُ يَوْمَ الاقِيَـٰمَةِ أَعْمَىٰ﴾ [طه ۱۲۴]

«و هر کس از یاد من رویگردان شود، زندگانی‌ای تنگ خواهد داشت و روز قیامت او را نابینا برانگیزیم».

با ذکر الهی آرامش و سکون قلبی به دست می‌آید:

﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ [الرعد ۲۸]

«همان کسانی که ایمان آوردند و دلهایشان به یاد خدا آرام می‌گیرد. بدانید، دلها به نام خدا آرام می‌گیرند».

س- کدام دعا پذیرفته می‌شود؟

ج- دعایی که توأم با احساس وکشش اطاعت الهی، با اخلاص خواسته شود:

﴿قُلْ أَمَرَ رَبِّى بِالْقِسْطِ وَ أَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَ ادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ﴾ [الاعراف ۲۹]

«بگو: پروردگارم به داد فرمان داده است. و [فرموده است:] به هنگام هر نماز رویهایتان را [به سوی خانهٔ کعبه] راست بدارید و او را در حالی که دین [و پرستش خود را] برای او خالص گردانیده‌اید، [به نیایش] بخوانید، چنانکه نخستین بار شما را آفرید [باز همچنان] برمی‌گردید».

﴿فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَـٰفِرُونَ﴾ [المؤمن ۱۴]

«پس خدا را - با پرستشی خالص برای او - یاد کنید. اگر چه کافران ناخوش دارند».

﴿هُوَ الْحَىُّ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [المؤمن ۶۵]

«اوست زنده. هیچ معبود [راستینی] جز او نیست، پس او را - با پرستشی خالص برایِ او - پرستش کنید. ستایش خدای راست، پروردگارِ جهانیان».

س- آیا شما دعایی را نیز آموختانده‌اید؟

ج- آری، من بیش از بیست دعا آموزش داده‌ام، لطفاً یک دعای مرا مطالعه فرمائید:

﴿رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِى الْأَخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ [البقره ۲۰۱]

«پروردگارا! **به ما در دنیا نیکی عطا** کن؛ و در آخرت نیز (نیکی) رحمت فرما؛ و ما را از عذاب آتش نگاه دار!».

﴿وَ مِنْهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِى الْأَخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ [البقره ۲۰۱]

«و کسانی از آنان هستند که می‌گویند: پروردگارا، به ما در دنیا نیکی و در آخرت [هم] نیکی عطا کن و ما را از عذابِ آتشِ [جهنّم] ایمن بدار».

باب ۷:

موضوعات اخلاقی

س- تعلیمات اخلاقی شما کدام است؟

ج- *از مسائل بسیار و نکات اخلاقی فراوانم، چند نکته این است:*

۱- *راست گفتن و از دروغگویی پرهیز نمودن:*

﴿الصَّـٰبِرِينَ وَ الصَّـٰدِقِينَ وَ الْقَـٰنِتِينَ وَ الْمُنـٰفِقِينَ وَ الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ﴾ [آل عمران ۱۷]

«همان شکیبایان و راستگویان و فرمانبرداران و بخشندگان و آمرزش خواهان در سحرگاهان».

﴿وَ لْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَـٰفاً خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّـهَ وَ لْـيَقُولُوا قَـوْلاً سَدِيداً﴾ [النساء ۹]

«و کسانی که اگر [نزدیک شوند به حالی که] پس از خود فرزندانی ناتوان بر جای بگذارند، که برای آنان نگرانند، باید [در مورد دیگر یتیمان نیز از خدا] بترسند. پس باید که از خدا بترسند و سخنی سنجیده گویند».

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَـٰتِ وَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتِ وَ الْقَـٰنِتِينَ وَ الْقَـٰنِتَـٰتِ وَ الصَّـٰدِقِينَ وَ الصَّـٰدِقَـٰتِ وَ الصَّـٰبِرِينَ وَ الصَّـٰبِرَٰتِ وَ الْخَـٰشِعِينَ وَ الْخَـٰشِعَـٰتِ وَ الْمُتَصَدِّقِينَ وَ الْمُتَصَدِّقَـٰتِ وَ الصَّـٰئِمِينَ وَ الصَّـٰئِمَـٰتِ وَ الْحَـٰفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَ الْحَـٰفِظَـٰتِ وَ الذَّٰكِرِينَ اللَّهَ كَثِيراً وَ الذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيماً﴾ [الاحزاب ۳۵]

«مردان و زنان مسلمان و مردان و زنان مؤمن و مردان و زنان فرمانبردار و مردان و زنان راستگو و مردان و زنان بردبار و مردان و زنان فروتن و مردان و زنان صدقه دهنده و مردان و زنان روزه‌دار و مردان و زنان پاکدامن و مردان و زنانی که خداوند را بسیار یاد می‌کنند، خداوند برای آنان آمرزش و

پاداشی بزرگ فراهم دیده است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ قُولُوا قَوْلاً سَدِيداً﴾ [الاحزاب ۷۰]

«ای مؤمنان، از خداوند پروا بدارید و سخن استوار بگویید».

۲ - غیبت کسی را ننمودن:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَ لَا تَجَسَّسُوا وَ لَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضاً أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتاً فَكَرِهْتُمُوهُ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾

[الحجرات ۱۲]

«ای مؤمنان، از بسیاری از گمان [های بد] بپرهیزید. بی‌شک برخی از بدگمانی [ها] گناه است و جاسوسی مکنید و برخی از شما از برخی دیگر غیبت نکند. آیا کسی از شما دوست دارد که گوشتِ برادرش را در حالی که مرده است، بخورد. حق این است که آن را ناپسند می‌دارید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند توبه‌پذیر مهربان است».

۳ - شهادت راست و حق دادن:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّٰمِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ وَ لَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَٰلِدَيْنِ وَ الْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِياً أَوْ فَقِيراً فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰٓ أَن تَعْدِلُوا وَ إِن تَلْوُا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيراً﴾ [النساء ۱۳۵]

«ای مؤمنان، به داد استوار [و] برای خدا گواه باشید و اگر چه به زیان خودتان یا پدر و مادر و خویشاوندان [شما] باشد. اگر چه [مدّعی علیه] بی‌نیاز یا فقیر باشد که [در هر حال] خداوند به آنان مهربانتر است. پس از خواسته [های نفسانی] پیروی مکنید که از [حقّ] بگذرید و اگر زبان به تحریف گشایید یا روی گردانید، [بدانید که] خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

۴ - عیبجوئی همدیگر را نکردن:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا خَيْراً مِّنْهُمْ وَ لَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْراً مِّنْهُنَّ وَ لَا تَلْمِزُوٓا أَنفُسَكُمْ وَ لَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَـٰبِ بِئْسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَـٰنِ وَ مَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الظَّـٰلِمُونَ﴾ [الحجرات ۱۱]

«ای مؤمنان، گروهی، گروهی دیگر را به ریشخند نگیرد، چه بسا که [آنان] از اینان بهتر باشند و نه زنانی،

زنانی دیگر را به ریشخند گیرند، چه بسا که [آنان] از اینان بهتر باشند و عیبِ همدیگر رامجویید و همدیگر را به لقبهای زشت مخوانید. فسق بعد از ایمان بد رسمی است. و کسانی که توبه نکردند، اینانند که ستمکارند».

۵- از هرگونه گفتار و کردار زشت (و فحشا) پرهیز کردن:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَانَ وَ إِيتَآيِ ذِى الْقُرْبَىٰ وَ يَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَآءِ وَ الْـمنكَرِ وَ الْـبَغْىِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [النحل ۹۰]

«همانا خداوند به عدل و احسان و بخشش به نزدیکان فرمان می‌دهد؛ و از فحشا و منکر و ستم، نهی می‌کند؛ خداوند به شما اندرز می‌دهد، شاید متذکر شوید».

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰناً وَ لَا تَقْتُلُوٓا أَوْلَٰدَكُم مِّنْ إِمْلَٰقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَ إِيَّاهُمْ وَ لَا تَقْرَبُوا الْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَنَ وَ لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [الانعام ۱۵۱]

«بگو: بیایید تا آنچه را که پروردگارتان بر شما حرام نموده است، برخوانم: آنکه چیزی را با او شریک مسازید و به پدر و مادر نیکی کنید و از بیم فقر فرزندانتان را مکشید. ما به شما و آنان روزی می‌دهیم. و به [کارهای] ناشایست، آنچه از آن پیدا و یا پوشیده باشد، نزدیک مشوید. و جانی را که خداوند [کشتنش] را حرام نموده است جز به حقّ مکشید، این حکم است که شما را به آن سفارش نموده است باشد که خرد ورزید».

﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّىَ الْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَنَ وَ الْإِثْمَ وَ الْبَغْىَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ أَن تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَٰناً وَ أَن تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [الاعراف ۳۳]

«بگو: پروردگارم فقط [کارهای] ناشایست - پیدا و پنهانش - و گناه تعدّیِ ناحقّ را و آنکه با خداوند چیزی را که به [حقّانیت] آن دلیلی نفرستاده است، شریک مقرّر کنید و آنچه را که نمی‌دانید، [به دروغ] بر خداوند ببندید، حرام نموده است».

﴿وَ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَوَٰحِشَ وَ إِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ﴾ [الشورى ۳۷]

«و آنان راکه از گناهانِ کبیره و زشتکاریها پرهیز می‌کنند و چون خشمگین شوند، گذشت می‌کنند».

۶- بدگمانی نکردن:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَ لَا تَجَسَّسُوا وَ لَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضاً أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتاً فَكَرِهْتُمُوهُ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾

[الحجرات ۱۲]

«ای مؤمنان، از بسیاری از گمان [های بد] بپرهیزید. بی‌شک برخی از بدگمانی [ها] گناه است و جاسوسی مکنید و برخی از شما از برخی دیگر غیبت نکند. آیا کسی از شما دوست دارد که گوشتِ برادرش را در حالی که مرده است، بخورد. حق این است که آن را ناپسند می‌دارید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند توبه‌پذیر مهربان است».

۷- در هر حالت عدل و انصاف را رعایت کردن:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤَدُّوا الْأَمَـٰنَـٰتِ إِلَىٰٓ أَهْلِهَا وَ إِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيراً﴾ [النساء ۵۸]

«خداوند به شما فرمان می‌دهد که امانتها را به اهلش بسپارید و چون در میان مردم حکم کنید به عدل [و انصاف] حکم کنید. نیکو چیزی است [آنچه] که خداوند شمار ا به آن اندرز مـی‌دهد. خـداونـد شـنوای بیناست».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّٰمِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ وَ لَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَٰلِدَيْنِ وَ الْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِياً أَوْ فَقِيراً فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰٓ أَن تَعْدِلُوا وَ إِن تَلْوُا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيراً﴾ [النساء ۱۳۵]

«ای مؤمنان، به داد استوار [و] برای خداگواه باشید و اگر چه به زیان خودتان یا پدر و مادر و خویشاوندان [شما] باشد. اگر چه [مدّعی علیه] بی‌نیاز یا فقیر باشد که [در هر حال] خداوند به آنان مهربانتر است. پس از خواسته [های نفسانی] پیروی مکنید که از [حقّ] بگذرید و اگر زبان به تحریف گشایید یا روی گردانید، [بدانید که] خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرُ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [المائده ۸]

«ای مؤمنان، برای [گزاردن حقّ] خدا [که مفادِ عهد پیش گفته است] برخیزید [و] گواهانِ به عدل باشید. و

دشمنی قومی شما را بر آن ندارد که به عدالت رفتار نکنید، به عدالت رفتار کنید که آن به تقوی نزدیکتر است و از خداوند پروا بدارید، که خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

﴿سَمَّـٰعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّـٰلُونَ لِلسُّحْتِ فَإِن جَآءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ إِن تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَن يَضُرُّوكَ شَيْئاً وَ إِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [المائده ۴۲]

«[آنان پذیرا و] شنوای [سخن] دروغ [و] بسیار رشوه‌خوار هستند. پس اگر به نزد تو آیند، بین آنان داوری کن یا از آنان روی برتاب. و اگر از آنان روی گردانی، نخواهند توانست زیانی به تو برسانند و اگر داوری کردی، در میان آنان به داد داوری کن. بی‌گمان خداوند دادگران را دوست می‌دارد».

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَـٰنِ وَ إِيتَآيِ ذِى الْقُرْبَىٰ وَ يَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَآءِ وَ الْمُنكَرِ وَ الْـبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [النحل ۹۰]

«به راستی خداوند به داد و نیکوکاری و بخشیدن به خویشان فرمان می‌دهد و از ناشایستی و کار ناپسند و تجاوز باز می‌دارد. به شما اندرز می‌دهد باشد که پند پذیرید».

﴿فَلِذَٰلِكَ فَادْعُ وَ اسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَ قُلْ ءَامَنتُ بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ مِن كِتَـٰبٍ وَ أُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ رَبُّنَا وَ رَبُّكُمْ لَنَآ أَعْمَـٰلُنَا وَ لَكُمْ أَعْمَـٰلُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ [الشوری ۱۵]

«پس به این [دین] فراخوان و چنانکه فرمان یافته‌ای پایداری ورز. و از خواسته‌های آنان پیروی مکن. و بگو: به هر کتابی که خداوند نازل کرده است، ایمان آورده‌ام. و فرمان یافته‌ام تا بین شما به داد رفتار کنم. خداوند پروردگارِ ما و پروردگار شماست. اعمالِ ما، ما را و اعمالِ شما، شما راست. بین ما و شما گفتگویی نیست. خداوند ما و شما را گرد می‌آورد و بازگشت به سوی اوست».

۸- به دیگران *استهزاء نکردن:*

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا خَيْراً مِّنْهُمْ وَ لَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْراً مِّنْهُنَّ وَ لَا تَلْمِزُوٓا أَنفُسَكُمْ وَ لَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَـٰبِ بِئْسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَـٰنِ وَ مَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الظَّـٰلِمُونَ﴾ [الحجرات ۱۱]

«ای مؤمنان، گروهی، گروهی دیگر را به ریشخند نگیرد، چه بسا که [آنان] از اینان بهتر باشند و نه زنانی، زنانی دیگر را به ریشخند گیرند، چه بسا که [آنان] از اینان بهتر باشند و عیبِ همدیگر رامجویید و

همدیگر را به لقبهای زشت مخوانید. فسق بعد از ایمان بد رسمی است. و کسانی که توبه نکردند، ایناننند که ستمکارند».

۹- سخن نیکو گفتن:

﴿وَ لَا تُؤْتُوا السُّفَهَآءَ أَمْوَٰلَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَـٰماً وَ ارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَ اكْسُوهُمْ وَ قُولُوا لَهُمْ قَوْلاً مَّعْرُوفاً﴾ [النساء ۵]

«و اموالتان را که خداوند [آنها را] مایهٔ قوامِ [زندگی] قرار داده است، به کم خردان مدهید و از [ثمراتِ] آن به آنان بخورانید و بپوشانید و با آنها سخن پسندیده بگویید».

﴿وَ لْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَـٰفاً خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّـهَ وَ لْيَقُولُوا قَوْلاً سَدِيداً﴾ [النساء ۹]

«و کسانی که اگر [نزدیک شوند به حالی که] پس از خود فرزندانی ناتوان بر جای بگذارند، که برای آنان نگرانند، باید [در مورد دیگر یتیمان نیز از خدا] بترسند. پس باید که از خدا بترسند و سخنی سنجیده گویند».

۱۰- کسی را به نام زشتی نخواندن:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا خَيْراً مِّنْهُمْ وَ لَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْراً مِّنْهُنَّ وَ لَا تَلْمِزُوٓا أَنفُسَكُمْ وَ لَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَـٰبِ بِئْسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَـٰنِ وَ مَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الظَّـٰلِمُونَ﴾ [الحجرات ۱۱]

«ای مؤمنان، گروهی، گروهی دیگر را به ریشخند نگیرد، چه بسا که [آنان] از اینان بهتر باشند و نه زنانی، زنانی دیگر را به ریشخند گیرند، چه بسا که [آنان] از اینان بهتر باشند و عیبِ همدیگر رامجویید و همدیگر را به لقبهای زشت مخوانید. فسق بعد از ایمان بد رسمی است. و کسانی که توبه نکردند، ایناننند که ستمکارند».

۱۱- در مشکلات و دشواری‌ها، صبر کردن:

﴿وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَوٰةِ وَ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَـٰشِعِينَ﴾ [البقره ۴۵]

«و از شکیبایی و نماز مدد بجویید. حال آن که آن جز بر فروتنان دشوار است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَوٰةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّـٰبِرِينَ﴾ [البقره ۱۵۳]

«ای مؤمنان، از بردباری و نماز مدد بجویید، که خدا با بردباران است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران ۲۰۰]

«ای مؤمنان، بردباری کنید و پایداری ورزید و برای جهاد آماده باشید. و از خداوند پروا بدارید باشد که رستگار شوید».

﴿وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَا تَنَـٰزَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَ اصْبِرُوٓا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّـٰبِرِينَ﴾

[انفال ۴۶]

«و از خداوند و رسولش فرمان برید و با همدیگر نزاع نکنید که در آن صورت سست می‌شوید و شأن [و شوکتتان] از بین رود. و شکیبایی کنید. بی‌گمان خداوند با شکیبایان است».

۱۲ - ظلم نکردن: ﴿فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ إِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَ لَا تُظْلَمُونَ﴾ [البقره ۲۷۹]

«اگر چنین نکردید، به جنگی از [جانب] خدا و رسول او [آماده و] خبردار باشید، و اگر توبه کردید، اصل اموالتان از آنِ شماست. نه ستم کنید و نه [بر شما] ستم رود».

﴿وَ أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّـٰلِمِينَ﴾

[آل عمران ۵۷]

«و اما کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند پاداشهایشان را به تمامی به آنان می‌دهد. و خدا ستمکاران را دوست نمی‌دارد».

﴿إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ وَ تِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ يَتَّخِذَ مِنكُمْ شُهَدَآءَ وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّـٰلِمِينَ﴾ [آل عمران ۱۴۰]

«اگر به شما زخمی رسد، به راستی به گروه [کافران نیز] زخمی مانند آن رسیده است. و این روزها [ی شکست و پیروزی را] در میان مردم می‌گردانیم. و تا خداوند مؤمنان [واقعی] را معلوم بدارد و برخی از شما را گواه گیرد. و خداوند ستمکاران را دوست نمی‌دارد».

﴿وَ نَادَىٰٓ أَصْحَـٰبُ الْجَنَّةِ أَصْحَـٰبَ النَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّـٰلِمِينَ﴾ [الاعراف ۴۴]

«و بهشتیان دوزخیان را ندا دهند: آنچه را که پروردگارمان به ما وعده داده، حقّ یافتیم. پس آیا [شما نیز]

آنچه را که پروردگارتان به شما وعده داده بود، حقّ یافتید؟ گویند: آری. پس آواز دهنده‌ای در میان آنان آواز دهد که لعنت خدا بر ستمکاران باد».

﴿وَ مَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن وَلِيٍّ مِّن بَعْدِهِ وَ تَرَى الظَّـٰلِمِينَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ﴾ [الشوری ۴۴]

«و هر کس را که خدا گمراه کند، برایش پس از او هیچ کارسازی نیست و ستمکاران را بینی که چون عذاب را بینند، می‌گویند: آیا هیچ راهی به سوی بازگشت هست؟».

۱۳ - خیانت نکردن:

﴿ذَ ٰلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَ أَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَآئِنِينَ﴾ [یوسف ۵۲]

«[یوسف گفت:] همهٔ اینها برای آن است تا [عزیز] بداند که من در نهان به او خیانت نکرده‌ام. و این که خداوند مکر خیانتکاران را به جایی نمی‌رساند».

۱۴ - در برابر نعمت‌ها، شکر گزاردن:

﴿فَاذْكُرُونِيَ أَذْكُرْكُمْ وَ اشْكُرُوا لِي وَ لَا تَكْفُرُونِ﴾ [البقره ۱۵۲]

«پس مرا یاد کنید تا [من نیز] شما را یاد کنم و مرا سپاس بگزارید و از من ناسپاسی مکنید».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَـٰتِ مَا رَزَقْنَـٰكُمْ وَ اشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ [البقره ۱۷۲]

«پس مرا یاد کنید تا [من نیز] شما را یاد کنم و مرا سپاس بگزارید و از من ناسپاسی مکنید».

﴿إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَـٰناً وَ تَخْلُقُونَ إِفْكاً إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقاً فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَ اعْبُدُوهُ وَ اشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ [العنکبوت ۱۷]

«جز این نیست که به جای خداوند بتها را می‌پرستید و دروغ آفرینی می‌کنید. بی‌گمان کسانی را که به جای خداوند می‌پرستید، نمی‌توانند به شما روزی دهند، پس از نزد خداوند روزی بجویید. و او را بپرستید و او را سپاس گزارید، که به سوی او برگردانده می‌شوید».

۱۵ - حسد و غرور نورزیدن:

﴿وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَ ٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰناً وَ بِذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالاً فَخُوراً﴾ [النساء ۳۶]

«و خداوند را پرستش کنید و چیزی را با او شریک نیاورید. و به پدر و مادر نیکی کنید و [نیز] به نزدیکان و یتیمان و بینوایان و همسایهٔ خویشاوند و همسایهٔ بیگانه و همنشین و در راه مانده و ملک یمینتان [نیکی کنید] خداوند کسی را که متکبّرِ خودستا باشد، دوست نمی‌دارد».

﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاس عَلَىٰ مَآ ءَاتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ فَقَدْ ءَاتَيْنَآ ءَالَ إِبْرَٰهِيمَ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ ءَاتَيْنَـٰهُم مُّلْكاً عَظِيماً﴾ [النساء ۵۴]

«آیا با مردم بر آنچه که خداوند از فضل خویش به آنان داده است، حسد می‌ورزند؟ ما خود به آل ابراهیم کتاب و حکمت داده‌ایم و به آنان فرمانروایی بزرگ بخشیدیم».

﴿لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَ مَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ﴾ [النحل ۲۳]

«بی‌گمان خداوند آنچه را که نهان می‌دارند و آنچه را که آشکار می‌سازند، می‌داند. او مستکبران را دوست نمی‌دارد».

﴿وَ لَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَ لَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحاً إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ [لقمان ۱۸]

«و رخسار خود را از مردم برمتاب. و در زمین خرامان راه مرو. بی‌گمان خداوند هیچ متکبر فخرفروشی را دوست نمی‌دارد».

﴿وَ مِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ﴾ [الفلق ۵]

«و از شرّ هر حسود، چون حسد ورزد».

۱۶ - مال کسی را به گونه‌ای ناروا یا به گونه‌ای رشوت، نگرفتن:

﴿وَ لَا تَأْكُلُوٓا أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِالْبَـٰطِلِ وَ تُدْلُوا بِهَآ إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقاً مِّنْ أَمْوَٰلِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۸۸]

«و اموالتان را در بین خود به ناحقّ مخورید و [به رشوه دادن] آن را به حاکمان پیش‌کش مکنید تا از روی گناه و آگاهانه بخشی از اموال مردم را بخورید».

۱۷ - از عفو و گذشت کار گرفتن:

﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَـٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّن بَعْدِ إِيمَـٰنِكُمْ كُفَّاراً حَسَداً مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَ اصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [البقره ۱۰۹]

«بسیاری از اهل کتاب - از روی حسدی که ریشه در جانهایشان داشت - پس از آن که حقّ برایشان

آشکار شد، خوش داشتند شما را پس از ایمانتان به حالِ کفر بازگردانند. پس در گذرید و روی بگردانید. تا این که خدا فرمانِ [جهادِ] خود را [در میان] آورد. بی‌گمان خدا بر هر کاری تواناست».

﴿وَ إِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ وَ قَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّآ أَن يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَا الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَ أَن تَعْفُوٓا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ لَا تَنسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [البقره ۲۳۷]

«و اگر آنان را پیش از آن که با آنان نزدیکی کنید طلاق دادید، حال آن که مَهری برای آنها معین کرده‌اید، [لازم است] نصف آنچه را که مقرّر کرده‌اید [به آنان بپردازید] مگر آنکه [زنان این حقّ خود را] ببخشند یا کسی که پیوند نکاح به دست اوست ببخشد [و تمام مهر را بدهد] و آن که ببخشید به پرهیزگاری نزدیکتر است و نیکی کردن در میان خود را به فراموشی مسپارید. به راستی خدا به آنچه می‌کنید بیناست».

﴿إِن تُبْدُوا خَيْراً أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا عَن سُوٓءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيراً﴾ [النساء ۱۴۹]

«اگر کاری نیک را آشکار کنید یا آن را نهان دارید یا از ستمی بگذرید، [بدانید که] خداوند بخشایندهٔ تواناست».

﴿خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجَـٰهِلِينَ﴾ [الاعراف ۱۹۹]

«گذشت پیشه‌کن و به [کار] شایسته فرمان ده و از نادانان روی گردان».

﴿وَ لَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنكُمْ وَ السَّعَةِ أَن يُؤْتُوٓا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ الْمُهَـٰجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لْيَعْفُوا وَ لْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [النور ۲۲]

«و دارندگان و توانمندانتان نباید سوگند خورند بر آن که به خویشاوندان و بینوایان و مهاجران در راه خدا چیزی ندهند، و باید که ببخشند و در گذرند. آیا دوست نمی‌دارید که خداوند شما را بیامرزد؟ و خداوند آمرزگار مهربان است».

﴿وَ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَـٰٓئِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَوَٰحِشَ وَ إِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ﴾ [الشوری ۳۷]

«و آنان راکه از گناهانِ کبیره و زشتکاریها پرهیز می‌کنند و چون خشمگین شوند، گذشت می‌کنند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِنَّ مِنْ أَزْوَٰجِكُمْ وَ أَوْلَـٰدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَ إِن تَعْفُوا وَ تَصْفَحُوا وَ تَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [التغابن ۱۴]

«ای مؤمنان، به راستی [برخی] از همسرانتان و فرزندانتان برای شما دشمن‌اند. پس از آنان برحذر باشید. و اگر در گذرید و روی بگردانید و بیامرزید [بدانید] که خداوند آمرزگار مهربان است».

۱۹ - وعده خلافی نکردن:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُم بَهِيمَةُ الْأَنْعَـٰمِ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّى الصَّيْدِ وَ أَنتُمْ حُرُمٌ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ﴾ [المائده ۱]

«ای مؤمنان، به پیمانها [ی خود] وفا کنید، [خوردنِ گوشتِ] چهارپایانِ [از جنس] انعام (گاو و شتر و گوسفند و ...) جز آنچه که [حکمش] بر شما خوانده می‌شود، برایتان حلال شده است [و] نباید در حال احرام، صید را حلال شمارید. بی‌گمان خداوند آنچه را که می‌خواهد، حکم می‌کند».

﴿وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَهَا وَ إِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَ بِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [الانعام ۱۵۲]

«و به مال یتیم نزدیک نشوید. مگر به شیوه‌ای که آن بهتر است تا آن که به کمال رشدش برسد و به داد [و انصاف] پیمانه و ترازو را کامل کنید، هیچ کس را مگر در حدّ توانش تکلیف نمی‌کنیم و چون [به داوری یا شهادت] سخن گویید، به انصاف سخن گویید و هر چند [محکوم علیه] خویشا وند باشد. و به عهد خدا وفا کنید، این حکم [است که] شما را به آن سفارش نموده است تا پند پذیرید».

﴿الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَ لَا يَنقُضُونَ الْمِيثَـٰقَ﴾ [الرعد ۲۰]

«آنان که به پیمان خداوند وفا می‌کنند و عهد نمی‌شکنند».

﴿وَ أَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَـٰهَدتُّمْ وَ لَا تَنقُضُوا الْأَيْمَـٰنَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَ قَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلاً إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ [النحل ۹۱]

«و به پیمان خدا - چون عهد بستید - وفا کنید و سوگندها را پس از استوار ساختنش مشکنید و به راستی خداوند را بر خود نگهبان ساخته‌اید. خداوند آنچه را که می‌کنید، می‌داند».

﴿وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ وَ أَوْفُـوا بِـالْعَهْدِ إِنَّ الْـعَهْدَ كَـانَ مَسْئُولاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۳۴]

«و به مال یتیم نزدیک نشوید مگر به روشی که آن بهتر است، تا آن که به [نهایت] رشدش برسد و به

پیمانِ [خود] وفا کنید. که [از] پیمان بازخواست خواهد شد».

۲۰ - نیکی را گسترش دادن و بدی را از میان بردن *(امر به معروف و نهی از منکر)*:

﴿وَ كَذَٰلِکَ جَعَلْنَٰكُمْ أُمَّةً وَسَطاً لِّتَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيداً وَ مَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِى كُنتَ عَلَيهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَ إِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَٰنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

[البقره ۱۴۳]

«و همچنین شما را امّتی میانه [برگزیده] گردانیده‌ایم تا بر مردم گواه باشید و [نیز] تا رسولِ [خدا] بر شما گواه باشد و قبله‌ای را که پیرو آن بودی [فرو] ننهادیم، مگر برای آن که کسی را که از رسولِ [خدا] پیروی می‌کند از کسی که از عقیده‌اش برمی‌گردد معلوم بداریم. و به راستی آن - جز بر کسانی که خدا آنان را هدایت کرده است - دشوار است. [و] خداوند [نمی‌خواهد] ایمانتان را از بین ببرد. بی‌گمان خداوند به مردم رئوف [و] مهربان است».

﴿وَ لْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَٰٓئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۴]

«و باید که از شما گروهی باشد که به نیکی فرا خوانند و به کار شایسته فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند و اینانند که رستگارند».

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْكِتَٰبِ لَكَانَ خَيْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَكْثَرُهُمُ الْفَٰسِقُونَ﴾ [آل عمران ۱۱۰]

«شما بهترین امّتی هستید که برای مردم پدید آورده شده است، [که] به کار شایسته فرمان می‌دهید و از کار ناشایست باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید. و اگر اهل کتاب ایمان می‌آوردند، برای آنان بهتر بود. برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان بدکارند».

﴿وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَ يُطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَٰٓئِکَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

[التوبه ۷۱]

«مردان و زنان مؤمن کارسازان همدیگرند؛ به معروف امر و از منکر نهی می‌کنند و نماز برپای می‌دارند و

زکات می‌پردازند و از خداوند و رسول او فرمان می‌برند. اینانند که خداوند آنان را مشمولِ رحمت خود قرار خواهد داد. بی‌گمان خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

س- آیا شما آداب مجلس و همنشینی را نیز آموخته‌اید؟

ج- آری. من برای مؤمنان، آداب مجلس را یاد داده‌ام. به گونه‌ای مثال: اگر در جایی عدهٔ زیادی نشسته‌اند و اشخاص دیگری از بیرون می‌آیند، برای آنانی که نشسته‌اند، لازم است که مقداری گشاده‌تر بنشینند و به افراد تازه وارد، زمینهٔ نشستن را فراهم نمایند:

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوٓا إِذَا قِیلَ لَکُمْ تَفَسَّحُوا فِی الْمَجَٰلِسِ فَافْسَحُوا یَفْسَحِ اللَّهُ لَکُمْ وَ إِذَا قِیلَ انشُزُوا فَانشُزُوا یَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِینَ ءَامَنُوا مِنکُمْ وَ الَّذِینَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِیرٌ﴾

[المجادله ۱۱]

«ای مؤمنان، چون به شما گفته شد: در مجلس جا باز کنید، باز کنید تا خداوند [رحمتش را] برایتان فراخ گرداند، و چون گفته شود: برخیزید، برخیزید تا خداوند به مراتبی [منزلت] مؤمنانتان و کسانی را که علم یافته‌اند، بالا برد. و خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

سروصدا کردن و فریاد زدن، برخلاف آداب مجلس است:

﴿وَ اقْصِدْ فِی مَشْیِکَ وَ اغْضُضْ مِن صَوْتِکَ إِنَّ أَنکَرَ الْأَصْوَٰتِ لَصَوْتُ الْحَمِیرِ﴾ [لقمان ۱۹]

«و در رفتارت میانه‌روی کن و آوازت را آهسته بدار، [بدانکه] بدترین آوازها آوازِ خران است».

س- آیا شما مردم را به تقوا و پرهیزکاری تشویق کرده‌اید؟

ج- آری. من به مردم فرمان داده‌ام که در هر صورت از خدا بترسند و برای رهائی از فرجام بد نافرمانی او تعالی تلاش ورزند:

﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَ الْحُرُمَـٰتُ قِصَاصٌ فَمَنِ اعْتَدَىٰ عَلَیْکُمْ فَاعْتَدُوا عَلَیْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَیْکُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِینَ﴾ [البقره ۱۹۴]

«ماه حرام در برابر ماه حرام است و [در صورت شکستن حرمتِ] بزرگیها، مقابلهٔ به مثل می‌شود، پس هر آن کس که به شما تعدّی کرد، [شما نیز] همچون تعدّیِ او بر شما، بر او تعدّی کنید و از خداوند پروا بدارید و بدانید که خدا با پرهیزگاران است».

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَ لَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۲]

«ای مؤمنان، از خداوند چنان که سزاوار پروای اوست پروا بدارید و جز در مسلمانی نمیرید».

﴿يَـٰأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَ نِسَآءً وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِ وَ الْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ [النساء ۱]

«ای مردم، از آن پروردگارتان پروا بدارید که شما را از یک تنِ یگانه آفرید و همسرش را از او خلق کرد و از آن دو مردان و زنان بسیاری را پراکند. و از خدایی که به [نام] او از همدیگر درخواست می‌کنید، و از [گسستن] رابطهٔ خویشاوندی پروا دارید. بی‌گمان خداوند بر شما نگهبان است».

﴿وَ لِلَّهِ مَا فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِى الْأَرْضِ وَ لَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَ إِيَّاكُمْ أَنِ اتَّقُوا اللَّهَ وَ إِن تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِى الْأَرْضِ وَ كَانَ اللَّهُ غَنِياً حَمِيداً﴾

[النساء ۱۳۱]

«و آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است از آنِ خداست. و به آنان که پیش از شما کتاب داده شدند و [نیز] به شما حکم کردیم که از خداوند پروا بدارید. و اگر کفر ورزید، به راستی آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ خداست و خداوند بی‌نیازِ ستوده است».

﴿وَ أَنْ أَقِيمُوا الصَّلَـٰوةَ وَ اتَّقُوهُ وَ هُوَ الَّذِىَ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [الانعام ۷۲]

«و این که نماز را برپادارید و از او پروا بدارید و اوست کسی که به نزد او محشور می‌گردید».

س- آیا به بُت‌ها، دُشنام داده شود؟

ج- هرگز نه: ﴿وَ لَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوَا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [الانعام ۱۰۸]

«وکسانی را که به جای خدا می‌پرستند دشنام مدهید [زیرا که آنان نیز] از روی ستم ناآگاهانه خداوند را دشنام می‌دهند. بدینسان برای هر امّتی عملکردشان را آراستیم، آنگاه بازگشتشان به سوی پروردگارشان است. پس به آنان از [حقیقت] آنچه می‌کردند خبر می‌دهد».

س- وعده کنندهٔ راستین کدام است و دروغین کدام؟

ج- وعده کنندهٔ راستین خدای بزرگ است، و دروغین شیطان:

﴿يَعِدُهُمْ وَ يُمَنِّيهِمْ وَ مَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَـٰنُ إِلَّا غُرُوراً﴾ [النساء ۱۲۰]

«به آنان وعده می‌دهد و آنان را به آرزو می‌افکند. و شیطان جز فریب به آنان وعده نمی‌دهد».

﴿وَ قَالَ الشَّيْطَـٰنُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَ وَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَ مَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَـٰنٍ إِلَّآ أَن دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُومُونِي وَ لُومُوٓا أَنفُسَكُم مَّآ أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَ مَآ أَنتُم بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَآ أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ إِنَّ الظَّـٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [ابراهيم ۲۲]

«و چون کار سرانجام یافت، شیطان گوید: خداوند به شما وعده‌ای راستین داد. و [من نیز] به شما وعده دادم، آنگاه با شما خلافِ وعده کردم. و من بر شما هیچ سلطه‌ای نداشتم، ولی [حقیقت آن بود] که شما را [به گناه] فرا خواندم. و شما [هم دعوت] مرا پذیرفتید، پس مرا سرزنش مکنید و [بلکه] خودتان را سرزنش کنید، نه من فریادرسِ شما هستم و نه شما فریادرسِ من. بی‌گمان من از آن که مرا پیش از این شریک [خداوند] مقرر می‌کردید، [سخت] بیزار شدم. ستمکاران عذابی دردناک [در پیش] دارند».

﴿وَ اسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُم بِصَوْتِكَ وَ أَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَ رَجِلِكَ وَ شَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَٰلِ وَ الْأَوْلَـٰدِ وَ عِدْهُمْ وَ مَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَـٰنُ إِلَّا غُرُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۶۴]

«و هر کس از آنان را که می‌توانی با دعوتِ خویش از جای ببر و سواران و پیادگانت را برای [نابودی] آنان [به بانگِ بلند] فرا خوان و در اموال و فرزندان با آنان شریک شو و به آنان وعده ده. و شیطان به آنان جز فریب وعده نمی‌دهد».

﴿وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [الروم ۶]

«[خداوند] به وعده‌ای راستین [وعده کرده است] . خداوند وعده‌اش را خلاف نمی‌کند ولی بیشترِ مردم نمی‌دانند».

﴿لَٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ﴾ [الزمر ۲۰]

«ولی آنان که از پروردگارشان پروا داشته‌اند، غرفه‌هایی دارند که بر فرازش غرفه‌هایی دیگر ساخته شده است. از فرودستِ آن جویباران روان است. خداوند به وعده‌ای [راستین] وعده کرده است. خداوند وعده [اش] را خلاف نمی‌کند».

س- آیا سخن اشتباه و نسنجیده (و خلاف واقع) را می‌شود بازگو کرد؟

ج- هرگز نه. هرگونه سخن اشتباه و نسنجیده را بازگو کردن، در پیشگاه پروردگار بازخواست دارد:

﴿وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ کُلُّ أُولَـٰئِکَ کَانَ عَنْهُ مَسْئُولاً﴾

[بنی‌اسرائیل ٣٦]

«و از پی چیزی مرو که تو را به آن دانش نیست. بی‌گمان گوش و چشم و دل، هر یک از اینها از آن بازخواست خواهند شد».

س- بهترین مردم، کدامها هستند؟

ج- *بهترین مردم، کسانی‌اند که حق را پذیرفته و راه ایمان و عمل صالح را برگزینند:*

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ أُولَـٰئِکَ هُمْ خَيرُ الْبرِيَّةِ﴾ [البینة ٧]

«در حقیقت کسانی که گرویده و کارهای شایسته کرده‌اند، آنانند که بهترین آفریدگانند».

س- بدترین مردم کدام‌ها هستند؟

ج- *بدترین مردم، کسانی‌اند که پس از آمدن حق، در برابر آن کر و کور و لال شده، آن را انکار می‌نمایند:*

﴿إِنَّ شَرَّ الدَّوَآب عِندَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُکْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ﴾ [انفال ٢٢]

«بی‌گمان بدترین جنبندگان از نظر خداوند کران و گنگانِ [حق ناشنوا] هستند، که خرد نمی‌ورزند».

﴿إِنَّ شَرَّ الدَّوَآبِّ عِندَ اللَّهِ الَّذِينَ کَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [انفال ٥٥]

«همانا بدترین جنبندگان به نزد خداوند آنانند که کفر ورزیدند، پس آنان ایمان نمی‌آورند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ کَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْکِتَـٰبِ وَ الْمُشْرِکِينَ فِی نَارِ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أُولَـٰئِکَ هُمْ شَرُّ الْبرِيَّةِ﴾

[البینه ٦]

«به یقین کافران از میان اهلِ کتاب و مشرکان در آتش دوزخند که در آن جاودانه خواهند بود. ایناننند که بدترین آفریدگانند».

باب ۸:

موضوعات مربوط به جامعه‌شناسی

(مسائل اجتماعی)

س- آیا شما در مورد مسائل زندگی اجتماعی، هدایاتی بیان داشته‌اید؟

ج- من برای بهبود زندگی اجتماعی انسان‌ها، هدایاتی داده‌ام که خلاصه‌اش این است:

۱- تمام انسان‌ها، در برخورداری از شرف انسانی برابراند؛ زیرا همه فرزندان آدم‌اند و هرگونه تبعیض و امتیاز بر بنیاد رنگ، نژاد، زبان و مرزهای جغرافیائی نادرست است:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَ نِسَآءً وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِ وَ الْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ [النساء ۱]

«ای مردم، از آن پروردگارتان پروا بدارید که شما را از یک تنِ یگانه آفرید و همسرش را از او خلق کرد و از آن دو مردان و زنان بسیاری را پراکند. و از خدایی که به [نام] او از همدیگر درخواست می‌کنید، و از [گسستن] رابطهٔ خویشاوندی پروا دارید. بی‌گمان خداوند بر شما نگهبان است».

﴿وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِىٓ ءَادَمَ وَ حَمَلْنَـٰهُمْ فِى الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ وَ رَزَقْنَـٰهُم مِّنَ الطَّيِّبَـٰتِ وَ فَضَّلْنَـٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۷۰]

«و به راستی فرزندان آدم را گرامی داشتیم و در بیابان و دریا آنان را [بر مرکب و غیر آن] سوار کردیم و از پاکیزه‌ها به آنان روزی دادیم و آنان را بر بسیاری از آفریدگان خویش چنانکه باید برتری دادیم».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَ أُنثَىٰ وَ جَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوباً وَ قَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات ۱۳]

«ای مردم، ما شما را از مرد و زنی آفریده‌ایم و شما را گروهها و قبیله‌هایی گردانده‌ایم تا همدیگر را

بشناسید. گرامی‌ترین‌تان در نزد خداوند پرهیزگارترین‌تان است. بی‌گمان خداوند دانا [و] آگاه است».

۲- *معیار و میزان تقوا، ایمان و عمل شایسته است:*

﴿یَـٰٓأَیُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰکُم مِّن ذَکَرٍ وَ أُنثَیٰ وَ جَعَلْنَـٰکُمْ شُعُوباً وَ قَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا إِنَّ أَکْرَمَکُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاکُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِیمٌ خَبِیرٌ﴾ [الحجرات ۱۳]

«ای مردم، ما شما را از مرد و زنی آفریده‌ایم و شما را گروهها و قبیله‌هایی گردانده‌ایم تا همدیگر را بشناسید. گرامی‌ترینتان در نزد خداوند پرهیزگارترینتان است. بی‌گمان خداوند دانا [و] آگاه است».

۳- *انسان‌ها به اعتبار کفر و ایمان، دو گروه‌اند:*

﴿هُوَ الَّذِی خَلَقَکُمْ فَمِنکُمْ کَافِرٌ وَ مِنکُم مُّؤْمِنٌ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِیرٌ﴾ [التغابن ۲]

«اوست که شما را آفرید، آنگاه [گروهی] از شما کافر و [گروهی] از شما مؤمن‌اند. و خداوند به آنچه می‌کنید بیناست».

۴- *من برای زندگی اجتماعی، به مردان و زنان فرمان داده‌ام که ازدواج نمایند:*

﴿وَ إِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِی الْیَتَـٰمَیٰ فَانکِحُوا مَا طَابَ لَکُم مِّنَ النِّسَآءِ مَثْنَیٰ وَ ثُلَـٰثَ وَ رُبَـٰعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَٰحِدَةً أَوْ مَا مَلَکَتْ أَیْمَـٰنُکُمْ ذَٰلِکَ أَدْنَیٰٓ أَلَّا تَعُولُوا﴾ [النساء ۳]

«و اگر بترسید که در [حقّ] دختران یتیم نمی‌توانید به عدل و انصاف رفتار کنید، آنچه از [سایر] زنان شما را پسند افتد، دو زن و [یا] سه زن و [یا] چهار زن را به زنی گیرید. پس اگر بترسید که [باز] نمی‌توانید به عدل و انصاف رفتار کنید. به یک زن یا به ملک یمینِ خود اکتفا کنید. و این به آن که ستم نکنید نزدیکتر است».

﴿وَ مَن لَّمْ یَسْتَطِعْ مِنکُمْ طَوْلاً أَن یَنکِحَ الْمُحْصَنَـٰتِ الْمُؤْمِنَـٰتِ فَمِن مَّا مَلَکَتْ أَیْمَـٰنُکُم مِّن فَتَیَـٰتِکُمُ الْمُؤْمِنَـٰتِ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِیمَـٰنِکُم بَعْضُکُم مِّن بَعْضٍ فَانکِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَ ءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَـٰتٍ غَیْرَ مُسَـٰفِحَـٰتٍ وَ لَا مُتَّخِذَٰتِ أَخْدَانٍ فَإِذَآ أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَیْنَ بِفَـٰحِشَةٍ فَعَلَیْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَی الْمُحْصَنَـٰتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَٰلِکَ لِمَنْ خَشِیَ الْعَنَتَ مِنکُمْ وَ أَن تَصْبِرُوا خَیْرٌ لَّکُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِیمٌ﴾ [النساء ۲۵]

«و هر کس از شما توانایی [مالی] نداشته باشد که با زنانِ آزادِ مؤمن ازدواج کند باید از ملک یمینهایتان که کنیزانِ مؤمنتان‌اند، ازدواج کند و خداوند به ایمان شما داناتر است. [همه] از [جنس] یکدیگرید. با

آنان (کنیزان) به اجازهٔ سرپرستشان ازدواج کنید و مهرشان را به شایستگی، در حالی که پاکدامن باشند نه پلیدکار و نه دوست نهانی گیرنده، به آنان بدهید. آنگاه چون شوهردار شدند، اگر مرتکب زنا شوند نصف عذابی را که زنان آزاد دارند، خواهند داشت. این [حکم ازدواج با کنیزان] برای کسی از شماست که از گناه بترسد و آن که صبر کنید، برای شما بهتر است و خدا آمرزندهٔ مهربان است».

﴿وَ أَنكِحُوا الْأَيَـٰمَىٰ مِنكُمْ وَ الصَّـٰلِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَ إِمَآئِكُمْ إِن يَكُونُوا فُقَرَآءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ وَ اللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [النور ۳۲]

«و آن زنانتان را که بی‌شوهرند و بردگان و کنیزکانِ خود را که سزاوارِ [ازدواجند] به همسری [دیگران] دهید. اگر فقیر باشند، خداوند از فضل خویش آنان را توانگر می‌سازد. و خداوند فراخ بخشایشِ داناست».

در میان زن و شوهر، بایست الفت و محبت و رفتار شایسته برقرار باشد:

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَرِثُوا النِّسَآءَ كَرْهاً وَ لَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ وَ عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا شَيْئاً وَ يَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْراً كَثِيراً﴾ [النساء ۱۹]

«ای مؤمنان، برای شما حلال نیست که به اکراه زنان را به ارث برید. و آنان را تحت فشار قرار ندهید، تا برخی از آنچه را که به آنان داده‌اید، پس بگیرید. مگر آن که مرتکب [عمل] ناشایستِ آشکاری شوند. و با آنان به شایستگی رفتار کنید. اگر آنان را خوش ندارید [بدانید که] چه بسا چیزی را خوش نمی‌دارید و خداوند در آن خیر بسیار قرار دهد».

﴿وَ مِنْ ءَايَـٰتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجاً لِّتَسْكُنُوٓا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَ رَحْمَةً إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَأَيَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [الروم ۲۱]

«و از نشانه‌هایش آن است که برایتان از [جنس] خودتان همسرانی آفرید تا به آنها آرام گیرید و بین شما دوستی و مهربانی مقرر داشت. بی‌گمان در این [کار] برای گروهی که می‌اندیشند مایه‌های عبرتی است».

آنان برای همدیگر به منزلهٔ لباس‌اند:

﴿أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَ أَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَ عَفَا عَنكُمْ فَالْـَٔـٰنَ بَـٰشِرُوهُنَّ وَ ابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَ كُلُوا وَ اشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى الَّيْلِ وَ لَا

تُبَـٰشِرُوهُنَّ وَ أَنتُمْ عَـٰكِفُونَ فِی الْمَسَـٰجِدِ تِلْکَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا کَذَٰلِکَ یُبَیِّنُ اللَّهُ ءَایَـٰتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ یَتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۸۷]

«آمیزش با زنانتان در شبِ روزه برایتان حلال شمرده شد. آنان برای شما [به منزلهٔ] پوشش‌اند و شما [نیز] برای آنان [به منزلهٔ] پوشش هستید. خداوند می‌دانست که شما به خودتان خیانت می‌کردید. پس توبهٔ شما را پذیرفت. و از [گناهانِ] شما در گذشت. اینک [در شبهای ماه رمضان می‌توانید] با آنان مباشرت کنید و آنچه را که خداوند برایتان مقرّر داشته است بجویید. و بخورید و بیاشامید تا آن که رشته سپید -که فجر است - از رشتهٔ سیاه [شب] آشکار شود آنگاه روزه را تا شب به پایان رسانید و در حالی که در مسجدها معتکفید با زنان مباشرت مکنید. اینها حدودِ [نهی شدهٔ] الهی است پس [به قصد تجاوز] به آنها نزدیک نشوید. خداوند آیه‌هایش را بدینسان برای مردم روشن می‌سازد تا تقوی پیشه کنند».

چنانچه وسیلهٔ آرامش همدیگراند:

﴿وَ مِنْ ءَایَـٰتِهِ أَنْ خَلَقَ لَکُم مِّنْ أَنفُسِکُمْ أَزْوَٰجاً لِّتَسْکُنُوٓا إِلَیْهَا وَ جَعَلَ بَیْنَکُم مَّوَدَّةً وَ رَحْمَةً إِنَّ فِی ذَٰلِکَ لَأَیَـٰتٍ لِّقَوْمٍ یَتَفَکَّرُونَ﴾ [الروم ۲۱]

«و از نشانه‌هایش آن است که برایتان از [جنس] خودتان همسرانی آفرید تا به آنها آرام گیرید و بین شما دوستی و مهربانی مقرر داشت. بی‌گمان در این [کار] برای گروهی که می‌اندیشند مایه‌های عبرتی است».

حقوقی مساوی بر همدیگر دارند:

﴿وَ الْمُطَلَّقَـٰتُ یَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَـٰثَةَ قُرُوٓءٍ وَ لَا یَحِلُّ لَهُنَّ أَن یَکْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِیٓ أَرْحَامِهِنَّ إِن کُنَّ یُؤْمِنَّ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْأَخِرِ وَ بُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِی ذَٰلِکَ إِنْ أَرَادُوٓا إِصْلَـٰحاً وَ لَهُنَّ مِثْلُ الَّذِی عَلَیْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لِلرِّجَالِ عَلَیْهِنَّ دَرَجَةٌ وَ اللَّهُ عَزِیزٌ حَکِیمٌ﴾ [البقره ۲۲۸]

«و زنان طلاق داده شده باید خودشان را تا سه حیض [یا پاکی] چشم به راه دارند و اگر به خدا و روز بازپسین ایمان دارند، نهان داشتن آنچه خداوند در رحمهایشان آفریده است، برای آنها روا نیست. شوهرانشان - اگر خواهانِ آشتی هستند - در این [مدت] به بازگرداندنشان [به نکاح خود] سزاوارترند و زنان از همچون حقی که [شوهران] به طور شایسته بر آنان دارند، برخوردارند و مردان بر آنان [به مرتبتی] برتری دارند و خداوند پیروزمند فرزانه است».

مرد، اداره‌چی خانه است:

﴿الرِّجَالُ قَوَّمُونَ عَلَى النِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَ بِمَآ أَنفَقُوا مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ فَالصَّٰلِحَٰتُ قَٰنِتَٰتٌ حَٰفِظَٰتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَ الَّٰتِى تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَ اهْجُرُوهُنَّ فِى الْمَضَاجِعِ وَ اضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيراً﴾

[النساء ۳۴]

«مردان بر زنان سرپرستی دارند چرا که خداوند برخی از آنان (انسانها) را بر برخی [دیگر] برتری داده است و [نیز] به سبب آن که [چیزی] از مالهایشان را خرج کرده‌اند. پس، زنان نیکوکار فرمانبردارند، [اسرار همسرانشان را] به پاس آنچه خداوند برایشان حفظ کرده است، در غیبت [آنان] حفظ می‌کنند. و زنانی که نافرمانیِ آنها را معلوم دارید، [در آغاز] به آنان پند دهید و [آنگاه] در خوابگاه‌ها ترکشان کنید و در نهایت اگر باز نیامدند [به آهستگی] آنها را بزنید. آنگاه اگر از شما فرمان بردند، به زیانِ آنان [برای ستم به آنان] بهانه مجویید. خداوند بلند مرتبهٔ بزرگوار است».

او وظیفه دارد که برای همسر و فرزندانش، نان و نفقه و لباس و خانه و غیره را فراهم نماید:

﴿الرِّجَالُ قَوَّمُونَ عَلَى النِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَ بِمَآ أَنفَقُوا مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ فَالصَّٰلِحَٰتُ قَٰنِتَٰتٌ حَٰفِظَٰتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَ الَّٰتِى تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَ اهْجُرُوهُنَّ فِى الْمَضَاجِعِ وَ اضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيراً﴾

[النساء ۳۴]

«مردان بر زنان سرپرستی دارند چرا که خداوند برخی از آنان (انسانها) را بر برخی [دیگر] برتری داده است و [نیز] به سبب آن که [چیزی] از مالهایشان را بخشیده‌اند. زنان نیکوکار فرمانبردارند، [اسرار همسرانشان را] به پاس آنچه خداوند برایشان حفظ کرده است، در غیبت [آنان] حفظ می‌کنند. و زنانی که نافرمانیِ آنها را معلوم دارید، [در آغاز] به آنان پند دهید و [آنگاه] در خوابگاه‌ها ترکشان کنید و در نهایت اگر باز نیامدند [به آهستگی] آنها را بزنید. آنگاه اگر از شما فرمان بردند، به زیانِ آنان [برای ستم به آنان] بهانه مجویید. خداوند بلند مرتبهٔ بزرگوار است».

﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَ لَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَ إِن كُنَّ أُولَٰتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَ أْتَمِرُوا بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ وَ

إِن تَعَاسَرْتُمْ فَسَتَرْضِعُ لَهُ أُخْرَىٰ﴾ [الطلاق ٦]

«آنان را در حدّ توانتان در جایی که خود سُکنا دارید، سکونت دهید و به آنان زیان نرسانید تا بر آنان تنگ گیرید. اگر باردار باشند، به آنان نفقه دهید تا آن که حمل خود را بگذارند. پس اگر [فرزندتان] را برای شما شیر دهند، اجرتشان را به آنان بدهید. و به نیکی در میان خود رایزنی کنید. و اگر به دشواری افتید، زنی دیگر باید [به درخواست] او (شوهر) شیر دهد».

زن ملکه و شهبانوی خانه است:

﴿وَ قَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَ لَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَـٰهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَ أَقِمْنَ الصَّلَـٰوةَ وَ ءَاتِينَ الزَّكَـٰوةَ وَ أَطِعْنَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً﴾ [الاحزاب ٣٣]

«و در خانه‌های خود بمانید و چون زینت نماییِ [عصر] جاهلیتِ پیشین زینت ننمایید و نماز برپای دارید و زکات بپردازید و از خداوند و رسولش فرمان برید. جز این نیست که خداوند می‌خواهد پلیدی را از شما، ای اهل بیت دور کند و چنانکه باید شما را پاکیزه گرداند».

باید از نامحرمان حجاب ورزد:

﴿وَ قُل لِّلْمُؤْمِنَـٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَـٰرِهِنَّ وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَ لَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ لْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَ لَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ ءَابَآئِهِنَّ أَوْ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَآئِهِنَّ أَوْ أَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ أَخَوَٰتِهِنَّ أَوْ نِسَآئِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُنَّ أَوِ التَّـٰبِعِينَ غَيْرِ أُولِى الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَٰتِ النِّسَآءِ وَ لَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ وَ تُوبُوٓا إِلَى اللَّهِ جَمِيعاً أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور ٣١]

«و به زنان مؤمن بگو: چشمانشان را [از نگریستن به نامحرم] فروپوشند و پاکدامنی ورزند و زینتِ خود را آشکار نکنند مگر آنچه از آن که آشکار است و باید که روسری‌هایشان را بر گریبانهایشان فرو گذارند و زینت خود را آشکار نسازند مگر بر شوهرشان یا پدرانشان یا پدران شوهرشان یا پسرانشان یا پسرانِ شوهرشان یا برادرانشان یا پسران برادرانشان یا پسران خواهرانشان یا زنانِ [هم آیین] شان یا ملک یمینهایشان یا مردانِ بی‌رغبت [به زنان] که پیرو شمایند یا کودکانی که بر شرمگاه زنان اطّلاع نیافته‌اند. و نباید [زمین] را با پاهایشان بکوبند تا آنچه از زینتشان را که نهان می‌داشتند، آشکا رشود. و ای مؤمنان،

همگی، به [درگاه] خداوند توبه کنید. باشد که رستگار شوید».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَ بَنَاتِكَ وَ نِسَآءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَـٰبِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَّحِيماً﴾ [الاحزاب ۵۹]

«ای پیامبر، به زنانت و دخترانت و زنانِ مؤمنان بگو: روسریهایشان را بر خود فرو پوشند. این نزدیکتر است به آن که شناخته شوند، و آزار نبینند. و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

مرد حق دارد تا چهار زن را به عقد خویش در آورد و در صورت تعدد همسران، وظیفه دارد تا جایی که ممکن است در میانشان عدالت نماید: ﴿وَ إِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَـٰمَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَآءِ مَثْنَىٰ وَ ثُلَـٰثَ وَ رُبَٰعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَٰحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَلَّا تَعُولُوا﴾ [النساء ۳]

«و اگر بترسید که در [حقّ] دختران یتیم نمی‌توانید به عدل و انصاف رفتار کنید، آنچه از [سایر] زنان شما را پسند افتد، دو زن و [یا] سه زن و [یا] چهار زن را به زنی گیرید. پس اگر بترسید که [باز] نمی‌توانید به عدل و انصاف رفتار کنید. به یک زن یا به ملک یمینِ خود اکتفا کنید. و این به آن که ستم نکنید نزدیکتر است».

﴿وَ لَن تَسْتَطِيعُوٓا أَن تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَآءِ وَ لَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَ إِن تُصْلِحُوا وَ تَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُوراً رَّحِيماً﴾ [النساء ۱۲۹]

«و هرگز نمی‌توانید بین زنان به داد رفتار کنید، و هر چند حرص ورزید، پس یکسره [به سوی زنی محبوب] تمایل نورزید تا آن که او (همسر پیشین خود) را بلاتکلیف رها کنید و اگر اصلاح کنید و پروا دارید، خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

در شرایطی بسیار سخت و حالاتی ویژه، مرد همسرش را طلاق داده می‌تواند:

﴿الطَّلَـٰقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكُ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحُ بِإِحْسَـٰنٍ وَ لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَأْخُذُوا مِمَّآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئاً إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَ مَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الظَّـٰلِمُونَ﴾ [البقره ۲۲۹]

«طلاق [رجعی] دوبار است پس [از آن باید زن را] به شایستگی نگاه داشتن یا به نیکی رها کردن. و برایتان روا نیست که از آنچه به آنان داده‌اید چیزی را [باز پس] بگیرید مگر آن که [همسران] بترسند که

نمی‌توانند احکام خدا را برپا دارند. پس [ای مسلمانان] اگر بیمِ آن داشتید که حدود الهی را برپا ندارند، در آنچه زن عوض خویش [به شوهر] دهد، بر آن دو گناهی نیست. این حدود [مقرّر شدهٔ] الهی است، پس از آنها تجاوز مکنید، و هر کس از حدود خدا تجاوز کند، ایناانند که ستمکارانند».

﴿وَ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَ لَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَاراً لِّتَعْتَدُوا وَ مَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَ لَا تَتَّخِذُوٓا ءَايَـٰتِ اللَّهِ هُزُواً وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ مَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ الْكِتَـٰبِ وَ الْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [البقره ۲۳۱]

«و چون زنان را طلاق دادید، و به سرآمد خود برسند، آنگاه آنها را به شایستگی نگاه دارید یا به نیکی رها سازید و آنان را برای زیان رساندن [به آنان] نگاه مدارید تا ستم کنید و هر کس چنین کند، به راستی بر خود ستم روا داشته است. و آیات خدا را به ریشخند مگیرید و نعمت خدا را بر خویش و آنچه را که از کتاب و حکمت بر شما نازل کرده است که شما را به آن پند می‌دهد، یاد کنید و از خداوند پروا دارید و بدانید که خدا به همه چیز داناست».

﴿وَ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَن يَنكِحْنَ أَزْوَٰجَهُنَّ إِذَا تَرَٰضَوْا بَيْنَهُم بِالْمَعْرُوفِ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَن كَانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَ أَطْهَرُ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ وَ أَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۲۳۲]

«و چون زنان را طلاق دادید و به سرآمد خویش برسند، وقتی که در بین خویش به شایستگی تراضی کنند، آنان را از آن که با همسرانِ خویش ازدواج کنند، باز مدارید. این [حکمی است] که هر کس از شما که به خدا و روز قیامت ایمان دارد، به آن پند داده می‌شود. این برای شما پاکتر و پاکیزه‌تر است. و خدا می‌داند و شما نمی‌دانید».

﴿وَ إِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ وَ قَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّآ أَن يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَا الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَ أَن تَعْفُوٓا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ لَا تَنسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [البقره ۲۳۷]

«و اگر آنان را پیش از آن که با آنان نزدیکی کنید طلاق دادید، حال آن که مَهری برای آنها معین کرده‌اید، [لازم است] نصف آنچه را که مقرّر کرده‌اید [به آنان بپردازید] مگر آنکه [زنان این حقّ خود را]

ببخشند یا کسی که پیوند نکاح به دست اوست ببخشد [و تمام مهر را بدهد] و آن که ببخشید به پرهیزگاری نزدیکتر است و نیکی کردن در میان خود را به فراموشی مسپارید. به راستی خدا به آنچه می‌کنید بیناست».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَ أَحْصُوا الْعِدَّةَ وَ اتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِن بُيُوتِهِنَّ وَ لَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ وَ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَ مَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْراً﴾ [الطلاق ۱]

«ای پیامبر، چون بخواهید زنان را طلاق دهید، آنان را از هنگامی که عدّهٔ آنان آغاز تواند شد طلاق دهید و عده را بشمارید. و از خداوند، پروردگارتان پروا بدارید. آنان را از خانه‌هایشان بیرون نکنید و آنان نباید بیرون روند. مگر آن که کارِ زشتِ آشکاری مرتکب شوند. و این حدود خداوند است. و هر کس از حدود خداوند تجاوز کند، در حقیقت بر خود ستم کرده است. [کسی] نمی‌داند چه بسا خداوند پس از آن امری [دیگر] در میان آورد».

همچنان زن می‌تواند از مرد طلاق خلع بگیرد (در برابر پرداخت پول و مال، طلاق بگیرد):

﴿الطَّلَـٰقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكُ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَـٰنٍ وَ لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَأْخُذُوا مِمَّآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئاً إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَ مَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الظَّـٰلِمُونَ﴾ [البقره ۲۲۹]

«طلاق [رجعی] دوبار است پس [از آن باید زن را] به شایستگی نگاه داشتن یا به نیکی رها کردن. و برایتان روا نیست که از آنچه به آنان داده‌اید چیزی را [باز پس] بگیرید مگر آن که [همسران] بترسند که نمی‌توانند احکام خدا را برپا دارند. پس [ای مسلمانان] اگر بیمِ آن داشتید که حدود الهی را برپا ندارند، در آنچه زن عوض خویش [به شوهر] دهد، بر آن دو گناهی نیست. این حدود [مقرّر شدهٔ] الهی است، پس از آنها تجاوز مکنید، و هر کس از حدود خدا تجاوز کند، اینانند که ستمکارند».

۵- بر والدین فرض است که فرزندان را صحیح تربیت نمایند و راه و رسم دیانتداری را، به ایشان بنمایانند: ﴿وَ وَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِيمُ بَنِيهِ وَ يَعْقُوبُ يَـٰبَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ [البقره ۱۳۲]

«و ابراهیم فرزندانش را به آن (فرمانپذیری پروردگار) سفارش کرد. همچنین یعقوب [نیز فرزندانش را

به آن سفارش کرد] : ای فرزندانِ من، خداوند این دین را برایتان برگزیده است. پس جز در مسلمانی نمیرید».

﴿وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَوٰةِ وَ الزَّكَوٰةِ وَ كَانَ عِندَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا﴾ [مریم ۵۵]

«و خانواده‌اش را به [گزاردن] نماز و [پرداخت] زکات فرمان می‌داد و در نزد پروردگارش پسندیده بود».

﴿وَ إِذْ قَالَ لُقْمَـٰنُ لِابْنِهِ وَ هُوَ يَعِظُهُ يَـٰبُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ وَ وَصَّيْنَا
الْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْناً عَلَىٰ وَهْنٍ وَ فِصَٰلُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَ لِوَٰلِدَيْكَ إِلَـيَّ
الْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ وَ إِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَ صَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا
مَعْرُوفاً وَ اتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ يَـٰبُنَيَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ
مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُن فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَـٰوَٰتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ
خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ يَـٰبُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَوٰةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ انْهَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ اصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰ
لِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَ لَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَ لَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحاً إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ
مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَ اقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَ اغْضُضْ مِن صَوْتِكَ إِنَّ أَنكَرَ الْأَصْوَٰتِ لَصَوْتُ
الْحَمِيرِ﴾ ﴿١٩﴾ [لقمان ۱۹-۱۳]

«و چنین بود که لقمان به پسرش در حالی که او را اندرز می‌داد، گفت: پسر جان، به خداوند شرک نورز. به راستی که شرک ستمی بزرگ است ﴿۱۳﴾ و انسان را [نسبت] به پدر و مادرش [به نیکی] سفارش کرده‌ایم. مادرش با ضعفِ روزافزون او را آبستن بوده است و از شیر باز گرفتنش در دو سال است. [سفارش کرده‌ایم] که برای من و پدر و مادرت شکرگزار و بازگشت به سوی من است ﴿۱۴﴾ و اگر تو را بر آن داشتند که چیزی را که به [حقیقت] آن دانشی نداری به من شرک آوری، از آنان اطاعت مکن و در دنیا با آنان به نیکی معاشرت کن و از راه کسی پیروی کن که به سوی من [آهنگِ] بازگشت دارد. آنگاه بازگشتتان به سوی من است، پس شما را از آنچه می‌کردید، آگاه خواهم ساخت ﴿۱۵﴾ پسر جان، بی‌گمان اگر آن [عملی] هموزن دانه‌ای از سپندان باشد، آنگاه در [میان] تخته سنگی یا در آسمانها یا در زمین باشد، خداوند آن را در میان خواهد آورد. بی‌گمان خداوند باریک‌بینِ باخبر است ﴿۱۶﴾ پسر جان، نماز را برپای دار و به نیکی فرمان ده و از ناپسند بازدار و بر هر آنچه به تو برسد بردباری کن که این از کارهای سترگ است ﴿۱۷﴾ و رخسار خود را از مردم برمتاب. و در زمین خرامان راه مرو. بی‌گمان خداوند هیچ

متکبر فخرفروشی را دوست نمی‌دارد (۱۸) و در رفتارت میانه‌روی کن و آوازت را آهسته بدار، [بدان که] بدترین آوازها آوازِ خران است (۱۹)».

۶- بر فرزندان لازم است که خدمت پدر و مادر را نموده با ایشان رفتار و برخورد نیکو نمایند:

﴿وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَاناً وَ بِذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالاً فَخُوراً﴾ [النساء ٣٦]

«و خداوند را پرستش کنید و چیزی را با او شریک نیاورید. و به پدر و مادر نیکی کنید و [نیز] به نزدیکان و یتیمان و بینوایان و همسایهٔ خویشاوند و همسایهٔ بیگانه و همنشین و در راه مانده و ملک یمینتان [نیکی کنید] خداوند کسی را که متکبّرِ خودستا باشد، دوست نمی‌دارد».

﴿وَ قَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَاناً إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَا أُفٍّ وَ لَا تَنْهَرْهُمَا وَ قُل لَّهُمَا قَوْلاً كَرِيماً﴾ [بنی‌اسرائیل ۲۳]

«و پروردگارت [چنین] حکم کرد که جز او را مپرستید و به پدر و مادر نیکی کنید. اگر یکی از آن دو یا هر دوی آنها در نزد تو به [سنّ] پیری رسند. [حتّی] به آنان «اف». مگو و بر آنان بانگ مزن و به‌نیکی با آنان سخن گوی».

﴿وَ وَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْناً وَ إِن جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ [العنکبوت ۸]

«و انسان را نسبت به پدر و مادرش به نیک [رفتاری] فرمان دادیم. و اگر بخواهند تو را وادارند تا چیزی را که به [حقیقت] آن دانشی نداری، به من شرک آوری، از آنان اطاعت مکن. بازگشت شما به سوی من است، آنگاه شما را به [حقیقت] آنچه می‌کردید، خبر دهم».

﴿وَ وَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْناً عَلَىٰ وَهْنٍ وَ فِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَ لِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ﴾ [لقمان ۱۴]

«و انسان را [نسبت] به پدر و مادرش [به نیکی] سفارش کرده‌ایم. مادرش با ضعفِ روزافزون او را آبستن بوده است و از شیر باز گرفتنش در دو سال است. [سفارشِ کرده‌ایم] که برای من و پدر و مادرت شکرگزار و بازگشت به سوی من است».

۷- لازم است که با اقارب و خویشاوندان، پیوند قرابت وصلهٔ رحم و برخورد و رفتار نیک رعایت شود:

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِى الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَـوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِى الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که به خدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفاکنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰناً وَ بِذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ الْجَارِ ذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالاً فَخُوراً﴾ [النساء ۳٦]

«و خداوند را پرستش کنید و چیزی را با او شریک نیاورید. و به پدر و مادر نیکی کنید و [نیز] به نزدیکان و یتیمان و بینوایان و همسایهٔ خویشاوند و همسایهٔ بیگانه و همنشین و در راه مانده و ملک یمینتان [نیکی کنید] خداوند کسی را که متکبّرِ خودستا باشد، دوست نمی‌دارد».

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَـٰنِ وَ إِيتَآيِ ذِى الْقُرْبَىٰ وَ يَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَآءِ وَ الْمُنكَرِ وَ الْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [النحل ۹۰]

«به راستی خداوند به داد و نیکوکاری و بخشیدن به خویشان فرمان می‌دهد و از ناشایستی و کار ناپسند و تجاوز باز می‌دارد. به شما اندرز می‌دهد باشد که پند پذیرید».

﴿وَ ءَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَ الْمِسْكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ لَا تُبَذِّرْ تَبْذِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۲٦]

«و به خویشاوند حقّش را بده و [نیز حقّ] بینوا و در راه مانده [را بده] و به هیچ وجه تبذیر مکن».

﴿فَئَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَ الْمِسْكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الروم ۳۸]

«پس به خویشاوند حقش را بده و [نیز] حقّ بینوا و در راه مانده را. این برای کسانی که خشنودی خداوند را می‌جویند، بهتر است. و ایشانند که رستگارند».

۸- *وظیفهٔ ثروتمندان است که نیازمندی‌های بینوایان و فقراء را، برآورده سازند:*

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

[البقره ۱۸۳]

«ای مؤمنان، روزه بر شما مقرّر شده است، چنان که بر پیشینیان مقرّر شده بود، باشد که تقوی پیشه کنید».

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَـٰوةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِي الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

[البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که به خدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفاکنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰناً وَ بِذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالاً فَخُوراً﴾ [النساء ۳۶]

«و خداوند را پرستش کنید و چیزی را با او شریک نیاورید. و به پدر و مادر نیکی کنید و [نیز] به نزدیکان و یتیمان و بینوایان و همسایهٔ خویشاوند و همسایهٔ بیگانه و همنشین و در راه مانده و ملک یمینتان [نیکی

کنید] خداوند کسی را که متکبّرِ خودستا باشد، دوست نمی‌دارد».

﴿وَ ءَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَ الْمِسْكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ لَا تُبَذِّرْ تَبْذِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۲۶]

«و به خویشاوند حقّش را بده و [نیز حقّ] بینوا و در راه مانده [را بده] و به هیچ وجه تبذیر مکن».

﴿فَـَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَ الْمِسْكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الروم ۳۸]

«پس به خویشاوند حقش را بده و [نیز] حقّ بینوا و در راه مانده را. این برای کسانی که خشنودی خداوند را می‌جویند، بهتر است. و ایشانند که رستگارند».

۹- باید با همسایگان و مسافران، برخورد نیک صورت گیرد:

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِي الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که به خدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفا کنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰناً وَ بِذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالاً فَخُوراً﴾ [النساء ۳۶]

«و خداوند را پرستش کنید و چیزی را با او شریک نیاورید. و به پدر و مادر نیکی کنید و [نیز] به نزدیکان و یتیمان و بینوایان و همسایهٔ خویشاوند و همسایهٔ بیگانه و همنشین و در راه مانده و ملک یمینتان [نیکی کنید] خداوند کسی را که متکبّرِ خودستا باشد، دوست نمی‌دارد».

﴿وَ ءَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَ الْمِسْكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ لَا تُبَذِّرْ تَبْذِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۲۶]

«و به خویشاوند حقّش را بده و [نیز حقّ] بینوا و در راه مانده [را بده] و به هیچ وجه تبذیر مکن».

﴿فَئَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَ الْمِسْكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَ أُولَٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الروم ۳۸]

«پس به خویشاوند حقش را بده و [نیز] حقّ بینوا و در راه مانده را. این برای **کسانی که** خشنودی خداوند را می‌جویند، بهتر است. و ایشانند که رستگارند».

﴿مَّآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ وَ مَآ ءَاتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الحشر ۷]

«آنچه خداوند از [اموال] اهلِ آبادیها بر رسولش ارزانی داشت، خاصّ خداوند و رسول و خویشاوندانِ [پیامبر] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است. تا بین توانگرانتان دستگردان نباشد. و آنچه که رسولِ [خدا] به شما بدهد، آن را بگیرید. و از آنچه که شما را از آن باز دارد، باز آیید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

س- با کدام زنان، ازدواج نمودن حرام است؟

ج- زنانی که ازدواج با آنان را حرام شمرده‌ام، به شرح زیراند:

۱- مادر

۲- دختر

۳- خواهر

۴- عمه

۵- خاله

۶- دختر برادر

۷- دختر خواهر

۸- مادر شیرده (رضاعی)

۹- خواهر رضاعی

۱۰- مادر همسر (مادر زن)

۱۱- دختر همسر

۱۲- همسر پسر

۱۳- به یک وقت دو خواهر را به زنی گرفتن:

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَـٰتُكُمْ وَ بَنَاتُكُمْ وَ أَخَوَٰتُكُمْ وَ عَمَّـٰتُكُمْ وَ خَـٰلَـٰتُكُمْ وَ بَنَاتُ الْأَخِ وَ بَنَاتُ الْأُخْتِ وَ أُمَّهَـٰتُكُمُ الَّـٰتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَ أَخَوَٰتُكُم مِّنَ الرَّضَـٰعَةِ وَ أُمَّهَـٰتُ نِسَآئِكُمْ وَ رَبَـٰٓئِبُكُمُ الَّـٰتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ الَّـٰتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَ حَلَـٰٓئِلُ أَبْنَآئِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَـٰبِكُمْ وَ أَن تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُوراً رَّحِيماً﴾

«[نکاحِ] مادرانتان و دخترانتان و خواهرانتان و عمّه‌هایتان و خاله‌هایتان و دخترانِ برادر و دخترانِ خواهر و آن مادرانتان که شما را شیر داده‌اند، و خواهران رضاعیتان و مادرانِ زنانتان و آن دخترانِ همسرانتان که در کنار شما پرورش یافته‌اند؛ از آن زنانتان که با آنها آمیزش جنسی کرده‌اید - و اگر با آنها آمیز جنسی نکرده باشید، گناهی بر شما نیست - و همسرانِ آن پسرانتان که از صلب خودتان هستند و آن که بین دو خواهر جمع کنید، بر شما حرام گردیده است. مگر آنچه گذشته است، که خداوند آمرزندۀ مهربان است».

س- طفل تا چه وقت شیر داده شود؟

ج- مدت شیرخوارگی یک طفل دو سال می‌باشد:

﴿وَ الْوَٰلِدَٰتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَـٰدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَ عَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَ كِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَآرَّ وَٰلِدَةُۢ بِوَلَدِهَا وَ لَا مَوْلُودٌ لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ وَ عَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالاً عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَ تَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَ إِنْ أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوٓا أَوْلَـٰدَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ ءَاتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [البقره ۲۳۳]

«و مادران باید که فرزندانِ خود را دو سالِ تمام شیر دهند، [این فرمان] برای کسی است که بخواهد [دورۀ] شیر دادن را کامل کند. و خوراک و پوشاک آنها (زنان شیر دهنده) به شایستگی [بر عهدۀ] پدر است. هیچ کس جز [به میزانِ] توانایی‌اش تکلیف نمی‌شود. مادر نباید به خاطر فرزندش و نه پدر به

سبب فرزندش زیان ببیند و بر وارث [نیز] همچون آن [چه بر پدر لازم بوده] لازم است. پس اگر از [روی] تراضی و صلاحدیدِ یکدیگر قصد از شیر باز گرفتن کنند، گناهی بر آنان نیست. و اگر خواهید که برای فرزندان خویش دایه بگیرید چون به شما شایستگی [همهٔ] آنچه را که مقرّر کرده‌اید، پرداخت کنید، گناهی بر شما نیست. و از خداوند پروا بدارید و بدانید که خدا به آنچه می‌کنید بیناست».

س- آیا در حالت حیض، همبستری با همسر روا می‌باشد؟

ج- هرگز نه:

﴿وَ يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَآءَ فِي الْمَحِيضِ وَ لَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّٰبِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ [البقره ۲۲۲]

«از تو دربارهٔ حیض می‌پرسند، بگو: آن [مایهٔ] رنج است، پس [به وقت] حیض از زنان کناره گیرید و تا وقتی که پاک شوند، با آنان نزدیکی مکنید، آنگاه چون [به خوبی] پاک شوند، [غسل کنند] از همان جا که خداوند به شما فرمان داده است با آنان آمیزش کنید. به راستی خداوند توبه‌کنندگان و پاک شوندگان را دوست می‌دارد».

س- مسائل و موضوعات اجتماعی چگونه حل و فصل می‌گردد؟

ج- با مشوره با همدیگر:

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

[آل عمران ۱۵۹]

«پس به [لطف] رحمتی از [سوی] خدا با آنان نرمخو شدی و اگر درشتخویِ سختدل بودی، به یقین از پیرامونت پراکنده می‌شدند. پس از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در [این] کار با آنان مشورت کن و آنگاه که قصدِ [قطعیِ انجام کاری را] کردی، بر خداوند توکّل کن، که خداوند توکّل کنندگان را دوست می‌دارد».

﴿وَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَ أَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾

[الشوری ۳۸]

«و آنان که [دعوتِ] پروردگارشان را پذیرفتند و نماز برپا داشتند و کار و بارشان بین آنان از روی

مشورت است و از آنچه روزیشان کرده‌ایم انفاق می‌کنند».

س- روابط و پیوندهای مسلمین با همدیگر چگونه بایست باشد؟

ج- برادرانه. زیرا، مسلمانان برادران همدیگراند:

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَ الْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَ الْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَدَآءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَـٰنٍ ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَ رَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [البقره ۱۷۸]

«ای مؤمنان، قصاص در [بارۀ]کشته شدگان بر شما مقرّر شده است. آزاد به آزاد و برده به برده و زن به زن [قصاص می‌شود] آنگاه اگر برای کسی از [خون] برادرش چیزی گذشت شد. [حکم او] به نیکی پیروی کردن و پرداختن [خونبها] به او با خوشخویی است. این تخفیف و رحمتی از سوی پروردگارتان است. پس اگر کسی بعد از این از حدّ بگذرد، عذابی دردناک [در پیش] دارد».

﴿وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَاناً وَ كُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۳]

«و همگی به ریسمان خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید و نعمتِ خدا را بر خود یاد کنید، که دشمنان [همدیگر] بودید، آنگاه بین دلهای شما الفت داد، آنگاه به [فضل و] نعمت او [با یکدیگر] دوست شدید و بر لبۀ گودالی از آتش بودید، و شما را از آن باز رهانید، خداوند بدینسان آیاتش را برای شما روشن می‌سازد باشد که راه یابید».

﴿فَإِن تَابُوا وَ أَقَامُوا الصَّلَـٰوةَ وَ ءَاتَوُا الزَّكَوٰةَ فَإِخْوَٰنُكُمْ فِي الدِّينِ وَ نُفَصِّلُ الْأَيَـٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ [التوبه ۱۱]

«پس اگر توبه کنند و نماز برپای دارند و زکات بپردازند، برادرانِ دینیِ شما هستند. و آیات [خود] را برای گروهی که می‌دانند، به روشنی بیان می‌کنیم».

﴿وَ لَقَدْ كَانُوا عَـٰهَدُوا اللَّهَ مِن قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَـٰرَ وَ كَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولاً﴾ [الاحزاب ۱۵]

«و به راستی که پیش از این با خداوند پیمان بسته بودند که پشت نکنند. و پیمان خداوند بازخواست دارد».

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الحجرات ۱۰]

«جز این نیست که مؤمنان برادرند. پس بین دو برادر خود سازش دهید و از خداوند پروا بدارید، تا شما مشمول رحمت قرار گیرید».

آنان باید مونس و همنوا و دوست همدیگر باشند:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَـٰفِرِينَ يُجَـٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ وَ اللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [المائده ۵۴]

«ای مؤمنان، هر کس از شما که از دینش برگردد [بداند که] خداوند گروهی را در میان خواهد آورد که آنان را دوست می‌دارد و [آنان نیز] او را دوست می‌دارند. [قومی که] بر مؤمنان فروتن و بر کافران درشتخویند، در راه خدا جهاد می‌کنند و از سرزنش هیچ سرزنش کننده‌ای نمی‌هراسند، این فضلِ خداست، آن را به هر کس بخواهد می‌دهد. و خداوند گشایشگرِ داناست».

﴿يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْأَنفَالِ قُلِ الْأَنفَالُ لِلَّهِ وَ الرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ [انفال ۱]

«دربارهٔ انفال (غنائم جنگی) از تو می‌پرسند. بگو [حکم تقسیم] انفال از آنِ خدا و رسول [او] است. پس از خداوند پروا بدارید و آنچه را در بین شما جریان دارد به صلاح آرید و اگر مؤمن هستید از خداوند و رسولِ او فرمان برید».

﴿وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَ يُطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَـٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

[التوبه ۷۱]

«مردان و زنان مؤمن کارسازان همدیگرند به معروف امر و از منکر نهی می‌کنند و نماز برپای می‌دارند و زکات می‌پردازند و از خداوند و رسول او فرمان می‌برند. ایناننند که خداوند آنان را مشمولِ رحمت خود قرار خواهد داد. بی‌گمان خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَٰناً سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي

الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْئَهُ فَئَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيماً﴾ [الفتح ۲۹]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

اگر در میان دو گروه از مسلمانان پیکار و جنگ صورت گیرد، باید کوشش شود، در میانشان صلح برقرار گردد:

﴿وَ إِن طَآئِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَـٰتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيٓءَ إِلَىٰٓ أَمْرِ اللَّهِ فَإِن فَآءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَ أَقْسِطُوٓا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [الحجرات ۹]

«و اگر دو گروه از مؤمنان پیکار کنند، بین آن دو گروه آشتی برقرار کنید، آنگاه اگر یکی از آن دو گروه بر دیگری تجاوز کرد، با گروهی که تجاوزگر است تا هنگامی که به حکمِ خدا برگردد، بجنگید. پس اگر برگشت، به عدل بین آن دو گروه آشتی برقرار کنید و به داد بکوشید. بی‌گمان خداوند دادگران را دوست می‌دارد».

برای هیچ مسلمانی جائز نیست که مسلمان دیگری را مورد تمسخر قرار دهد، یا او را نکوهش کند، و یا نام زشتی را بر او نهد:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا خَيْراً مِّنْهُمْ وَ لَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْراً مِّنْهُنَّ وَ لَا تَلْمِزُوٓا أَنفُسَكُمْ وَ لَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَـٰبِ بِئْسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَـٰنِ وَ مَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الظَّـٰلِمُونَ﴾ [الحجرات ۱۱]

«ای مؤمنان، گروهی، گروهی دیگر را به ریشخند نگیرد، چه بسا که [آنان] از اینان بهتر باشند و نه زنانی، زنانی دیگر را به ریشخند گیرند، چه بسا که [آنان] از اینان بهتر باشند و عیبِ همدیگر رامجویید و

همدیگر را به لقبهای زشت مخوانید. فسق بعد از ایمان بد رسمی است. و کسانی که توبه نکردند، اینانند که ستمکارند».

یا بر او گمان بد کند یا وضعیت زندگی او را مورد تجسس و کاوش قرار دهد، یا غیبتش نماید:

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَ لَا تَجَسَّسُوا وَ لَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضاً أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتاً فَكَرِهْتُمُوهُ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾

[الحجرات ۱۲]

«ای مؤمنان، از بسیاری از گمان [های بد] بپرهیزید. بی‌شک برخی از بدگمانی [ها] گناه است و جاسوسی مکنید و برخی از شما از برخی دیگر غیبت نکند. آیا کسی از شما دوست دارد که گوشتِ برادرش را در حالی که مرده است، بخورد. حق این است که آن را ناپسند می‌دارید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند توبه‌پذیر مهربان است».

س- از نظر شما، ویژگیهای یک اجتماع نمونه چیست؟

ج- از دیدگاه من، ویژگیهای یک جامعهٔ نمونه این است:

۱- اینکه غلام و بردهٔ کسی نبوده، آزاد، خودمختار و قدرتمند باشد:

﴿وَ اذْكُرُوا إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَـَٔاوَاكُمْ وَ أَيَّدَكُم بِنَصْرِهِ وَ رَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَـٰتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [انفال ۲۶]

«و یاد کنید هنگامی که اندک [و] در زمین مستضعف بودید. می‌ترسیدید که مردم شما را بربایند، آنگاه خداوند به شما جای داد و به نصرت خویش به شما توان داد و از چیزهای پاکیزه به شما روزی بخشید، باشد که شما سپاسگزاری کنید».

﴿الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّـٰهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَـٰوةَ وَ ءَاتَوُا الزَّكَوٰةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَ لِلَّهِ عَـٰقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج ۴۱]

«کسانی که اگر در زمین به آنان تمکّن دهیم نماز برپای دارند و زکات پردازند و به کار پسندیده فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند. و سرانجامِ کارها خدا راست».

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ

مِن قَبْلِهِمْ وَ لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِى ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْناً يَعْبُدُونَنِى لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْئاً وَ مَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَٰسِقُونَ﴾ [النور ۵۵]

«خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، وعده داده است که بی‌شک آنان را در این سرزمین جانشین سازد، چنانکه کسانی را که پیش از آنان بودند، جانشین ساخت. و [آن] دینشان را که برایشان پسندیده است برایشان استوار دارد و برایشان پس از بیمشان ایمنی را جایگزین کند. [تا] مرا پرستش کنند و چیزی را با من شریک نسازند. و کسانی که پس از این ناسپاسی کنند، اینانند که فاسقند».

۲ - از امنیّت کامل برخوردار باشد:

﴿وَ إِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِى الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَ يُهْلِكَ الْحَرْثَ وَ النَّسْلَ وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ﴾ [البقره ۲۰۵]

«و چون برگردد [یا ریاستی یابد] در زمین بشتابد تا در آنجا فساد [و تباهی] کند و کشت و نسل را نابود سازد و خداوند فساد را دوست نمی‌دارد».

﴿وَ لَا تُفْسِدُوا فِى الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا وَ ادْعُوهُ خَوْفاً وَ طَمَعاً إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ [الاعراف ۵۶]

«و در زمین، پس از اصلاحش فساد مکنید و او را با بیم و امید [به نیایش] بخوانید. که رحمت خداوند به نیکوکاران نزدیک است».

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّٰلِحَٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَ لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِى ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْناً يَعْبُدُونَنِى لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْئاً وَ مَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَٰسِقُونَ﴾ [النور ۵۵]

«خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، وعده داده است که بی‌شک آنان را در این سرزمین جانشین سازد، چنانکه کسانی را که پیش از آنان بودند، جانشین ساخت. و [آن] دینشان را که برایشان پسندیده است برایشان استوار دارد و برایشان پس از بیمشان ایمنی را جایگزین کند. [چرا که] مرا پرستش می‌کنند و چیزی را با من شریک نمی‌سازند. و کسانی که پس از این ناسپاسی کنند، اینانند که فاسقند».

﴿تِلْکَ الدَّارُ الْأَخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِینَ لَا یُرِیدُونَ عُلُوًّا فِی الْأَرْضِ وَ لَا فَسَاداً وَ الْعَـٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِینَ﴾
[القصص ۸۳]

«این سرای آخرت است که آن را برای کسانی که به دنبالِ استکبار در زمین و فساد نیستند مقرر می‌کنیم. و سرانجام نیک برای پرهیزگاران است».

﴿أَمْ نَجْعَلُ الَّذِینَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ کَالْمُفْسِدِینَ فِی الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِینَ کَالْفُجَّارِ﴾
[ص ۲۸]

«آیا آنان را که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند مانند تباهی کنندگان در زمین می‌گردانیم؟ آیا پرهیزگاران را مانند بدکاران قرار می‌دهیم؟».

۳- مردمش با کفر و شرک آلوده نبوده، مؤمن و مسلمان باشند:

﴿کُنتُمْ خَیْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنکَرِ وَ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْکِتَـٰبِ لَکَانَ خَیْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَکْثَرُهُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [آل‌عمران ۱۱۰]

«شما بهترین امّتی هستید که برای مردم پدید آورده شده است، [که] به کار شایسته فرمان می‌دهید و از کار ناشایست باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید. و اگر اهل کتاب ایمان می‌آوردند، برای آنان بهتر بود. برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان بدکارند».

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِینَ ءَامَنُوا مِنکُمْ وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ لَیَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِی الْأَرْضِ کَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِینَ مِن قَبْلِهِمْ وَ لَیُمَکِّنَنَّ لَهُمْ دِینَهُمُ الَّذِی ارْتَضَیٰ لَهُمْ وَ لَیُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْناً یَـعْبُدُونَنِی لَا یُشْرِکُونَ بِی شَیْئاً وَ مَن کَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِکَ فَأُولَـٰئِکَ هُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [النور ۵۵]

«خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، وعده داده است که بی‌شک آنان را در این سرزمین جانشین سازد، چنانکه کسانی را که پیش از آنان بودند، جانشین ساخت. و [آن] دینشان را که برایشان پسندیده است برایشان استوار دارد و برایشان پس از بیمشان ایمنی را جایگزین کند. [چرا که] مرا پرستش می‌کنند و چیزی را با من شریک نمی‌سازند. و کسانی که پس از این ناسپاسی کنند، اینانند که فاسقند».

﴿مُنِیبِینَ إِلَیْهِ وَ اتَّقُوهُ وَ أَقِیمُوا الصَّلَـٰوةَ وَ لَا تَکُونُوا مِنَ الْمُشْرِکِینَ﴾ [الروم ۳۱]

«انابت کنان به [درگاهِ او پرستش کنید] و از او پروا بدارید و نماز بگزارید و از مشرکان نباشید».

﴿هُوَ الَّذِی جَعَلَكُمْ خَلَـٰٓئِفَ فِی الْأَرْضِ فَمَن كَفَرَ فَعَلَیْهِ كُفْرُهُ وَ لَا یَزِیدُ الْكَـٰفِرِینَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتاً وَ لَا یَزِیدُ الْكَـٰفِرِینَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَاراً﴾ [فاطر ۳۹]

«او کسی است که شما را در زمین جانشینانِ [خود] گرداند. پس هر کس که کفر ورزد [پی آمد] کفرش به زیان اوست. و در حقّ کافران، کفرشان در نزد خدا جز خشم نمی‌افزاید. و در حقّ کافران کفرشان جز زیان افزون نمی‌سازد».

﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ تُجَٰهِدُونَ فِی سَبِیلِ اللَّهِ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَ أَنفُسِكُمْ ذَٰلِكُمْ خَیْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [الصف ۱۱]

«به خداوند و رسولِ او ایمان آورید و در راه خدا با اموال و جانهایتان جهاد کنید. اگر بدانید این برایتان بهتر است».

۴ - *حاکمیت در آن تنها از آن خدا باشد:*

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَـٰلِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِی الْمُلْكَ مَن تَشَآءُ وَ تَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَآءُ وَ تُعِزُّ مَن تَشَآءُ وَ تُذِلُّ مَن تَشَآءُ بِیَدِكَ الْخَیْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾ [آل عمران ۲۶]

«بگو: خداوندا، ای دارندهٔ فرمانروایی، به هر کس که خواهی فرمانروایی دهی و از هر کس که خواهی، فرمانروایی بازستانی و هر کس را که خواهی گرامی داری و هر کس را که خواهی خوار سازی. نیکی به دست توست. به راستی تو بر هر کاری توانایی».

﴿وَ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾ [آل عمران ۱۸۹]

«و فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ خداست. و خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِینَ قَالُوٓا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِیحُ ابْنُ مَرْیَمَ قُلْ فَمَن یَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَیْئاً إِنْ أَرَادَ أَن یُهْلِكَ الْمَسِیحَ ابْنَ مَرْیَمَ وَ أُمَّهُ وَ مَن فِی الْأَرْضِ جَمِیعاً وَ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَیْنَهُمَا یَخْلُقُ مَا یَشَآءُ وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾ [المائده ۱۷]

«بی‌گمان آنان که گفتند: «خدا همان مسیح پسر مریم است». کافر شدند. بگو: اگر [خداوند] بخواهد مسیح پسر مریم و مادرش و هر آن کس را که در زمین است، همگی نابود خواهد کرد، چه کسی در برابر خداوند [اختیار کمترین] کاری را دارد؟ و فرمانروایی آسمانها و زمین و آنچه در بین آن دوست از آنِ خداست، هر چه بخواهد، می‌آفریند و خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿قُلْ إِنِّی عَلَیٰ بَیِّنَةٍ مِّن رَّبِّی وَ كَذَّبْتُم بِهِ مَا عِندِی مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ یَقُصُّ الْحَقَّ وَ هُوَ خَیْرُ الْفَـٰصِلِینَ﴾ [الانعام ۵۷]

«بگو: من از جانب پروردگارم حجّتی آشکار دارم و شما آن را دروغ انگاشتید. آنچه آن را به شتاب می‌طلبید، در نزد من نیست. حکم جز به دست خداوند نیست، حق را بیان می‌کند و او بهترین داوران است».

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِی خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ فِی سِتَّةِ أَیَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَیٰ عَلَی الْعَرْشِ یُغْشِی الَّیْلَ النَّهَارَ یَطْلُبُهُ حَثِیثاً وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ وَ النُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَـٰلَمِینَ﴾ [الاعراف ۵۴]

«پروردگارتان، خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، آنگاه بر عرش استیلا یافت، شب را به روز می‌پوشاند در حالی که آن را به شتاب می‌طلبد. و خورشید و ماه و ستارگان را در حالی که به فرمان او مسخّرند [آفرید] بدان که خلق و فرمانروایی خاصّ اوست. بس بزرگ است خداوند، پروردگار جهانیان».

﴿أَلَیْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَـٰكِمِینَ﴾ [التین ۸]

«آیا خداوند نیکوترین داوران نیست؟».

۵- قانون *الهی* در آن نافذ باشد:

إِنَّآ أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِیهَا هُدًی وَ نُورٌ یَحْكُمُ بِهَا النَّبِیُّونَ الَّذِینَ أَسْلَمُوا لِلَّذِینَ هَادُوا وَ الرَّبَّـٰنِیُّونَ وَ الْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِن كِتَـٰبِ اللَّهِ وَ كَانُوا عَلَیْهِ شُهَدَآءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَ اخْشَوْنِ وَ لَا تَشْتَرُوا بِـَٔایَـٰتِی ثَمَناً قَلِیلاً وَ مَن لَّمْ یَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْكَـٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾ وَ كَتَبْنَا عَلَیْهِمْ فِیهَآ أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَ الْعَیْنَ بِالْعَیْنِ وَ الْأَنفَ بِالْأَنفِ وَ الْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَ السِّنَّ بِالسِّنِّ وَ الْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُ وَ مَن لَّمْ یَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الظَّـٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾ ﴾

[المائده ۴۵-۴۴]

«ما تورات را که هدایت و نور در خود دارند، نازل کردیم. پیامبرانی که [در برابر احکام الهی] تسلیمند، برای یهود و [همچنین] عالمان ربّانی و احبار به آنچه از کتاب خدا حافظ گردانده شده‌اند و بر آن گواه بودند، به آن حکم می‌کنند. پس از مردم مترسید و از من بترسید و به [جای] آیات من بهایی اندک

مستانید. و هر کس که به آنچه خداوند نازل کرده است حکم نکند، ایناننـد که کافرند ﴿٤٤﴾ و در آن بر آنان مقرر داشتیم که جان در برابر جان و چشم در برابر چشم و بینی در برابر بینی و گوش در برابر گوش و دندان در برابر دندان [قصاص] دارد. و جراحتها [هم] قصاص دارند. پس هر کس که از آن در گذرد، آن برایش کفّاره‌ای است و هر کس که به آنچه خداوند نازل کرده است حکم نکند، ایـنانند که ستمکارند ﴿٤٥﴾».

﴿وَ لْيَحْكُمْ أَهْلُ الْإِنجِيلِ بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَ مَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَـٰٓئِکَ هُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [المائده ۴۷]

«و اهل انجیل باید به آنچه خداوند در آن نازل کرده است، حکم کنند و هر آن کس به آنچه خداوند نازل کرده است، حکم نکند، ایناننـد که نافرمانند».

﴿اتَّبِعُوا مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَ لَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَآءَ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ [الاعراف ۳]

«از آنچه از [جانب] پروردگارتان به سوی شما فرو فرستاده شـده است، پـیروی کـنید و بـه جـای او از دوستان [و سرورانِ دیگر] پیروی مکنید. چه اندک پند می‌پذیرید».

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَ لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِى ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْناً يَـعْبُدُونَنِى لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْئاً وَ مَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِکَ فَأُولَـٰٓئِکَ هُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [النور ۵۵]

«خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، وعده داده است که بی‌شک آنان را در این سرزمین جانشین سازد، چنانکه کسانی را که پـیش از آنـان بـودند، جـانشین سـاخت. و [آن] دینشان را که برایشان پسندیده است برایشان استوار دارد و برایشان پس از بیمشان ایمنی را جایگزین کند. [چرا که] مرا پرستش می‌کنند و چیزی را با من شریک نمی‌سازند. و کسانی که پس از این ناسپاسی کنند، ایناننـد که فاسقند».

﴿وَ اتَّبِعُوٓا أَحْسَنَ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَ أَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ [الزمر ۵۵]

«و پیش از آن که ناگهان عذاب به شما رسد و شما ناآگاه باشید، از بهترین آنچه از سوی پروردگارتان به شما نازل شده است، پیروی کنید».

۶- مردمش، نماز را بر پا داشته و زکات را بدهند:

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ [البقره ۳]

«کسانی که به غیب ایمان می‌آورند و نماز برپا می‌دارند و از آنچه روزیشان کرده‌ایم انفاق می‌کنند».

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِى الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِى الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که به خدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفاکنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَ اتَّقُوهُ وَ أَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ لَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [الروم ۳۱]

«انابت کنان به [درگاهِ او پرستش کنید] و از او پروا بدارید و نماز بگزارید و از مشرکان نباشید».

﴿الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَ هُم بِالْأَخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ [لقمان ۴]

«کسانی که نماز برپا می‌دارند و زکات می‌پردازند و آنان به آخرت یقین می‌آورند».

۷- افرادش الگوی نیکی و اخلاق شایسته بوده و دیگران را به اخلاق شایسته و نیکی دعوت نمایند. آنان، خود را از بدی بازداشته و برای جلوگیری از زشتی‌ها و منکرات، تلاش ورزند:

﴿وَ لْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۴]

«و باید که از شما گروهی باشد که به نیکی فرا خوانند و به کار شایسته فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند و اینانند که رستگارند».

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ ءَامَنَ

أَهْلُ الْكِتَـٰبِ لَكَانَ خَيْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَكْثَرُهُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [آل عمران ۱۱۰]

«شما بهترین امّتی هستید که برای مردم پدید آورده شده است، [که] به کار شایسته فرمان می‌دهید و از کار ناشایست باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید. و اگر اهل کتاب ایمان می‌آوردند، برای آنان بهتر بود. برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان بدکارند».

﴿وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَـٰوةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَـٰوةَ وَ يُطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَـٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

[التوبه ۷۱]

«مردان و زنان مؤمن کارسازان همدیگرند به معروف امر و از منکر نهی می‌کنند و ناز برپای می‌دارند و زکات می‌پردازند و از خداوند و رسول او فرمان می‌برند. ایناانند که خداوند آنان را مشمولِ رحمت خود قرار خواهدشان داد. بی‌گمان خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿التَّـٰئِبُونَ الْعَـٰبِدُونَ الْحَـٰمِدُونَ السَّـٰئِحُونَ الرَّٰكِعُونَ السَّـٰجِدُونَ الْأَمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده کنندگانِ آمران به معروف و نهی کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَـٰنِ وَ إِيتَآيِٕ ذِى الْقُرْبَىٰ وَ يَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَآءِ وَ الْمُنكَرِ وَ الْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [النحل ۹۰]

«به راستی خداوند به داد و نیکوکاری و بخشیدن به خویشان فرمان می‌دهد و از ناشایستی و کار ناپسند و تجاوز باز می‌دارد. به شما اندرز می‌دهد باشد که پند پذیرید».

﴿الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّـٰهُمْ فِى الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَـٰوةَ وَ ءَاتَوُا الزَّكَوٰةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَ لِلَّهِ عَـٰقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج ۴۱]

«کسانی که اگر در زمین به آنان تمکّن دهیم نماز برپای دارند و زکات پردازند و به کار پسندیده فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند. و سرانجامِ کارها خدا راست».

۸- تمام مسائل و موضوعات کشوری‌اش، با مشوره و شورای جمعی حل گردد:

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنتَ فَظاً غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ

اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

[آل عمران ۱۵۹]

«پس به [لطف] رحمتی از [سوی] خدا با آنان نرمخو شدی و اگر درشتخویِ سختدل بودی، به یقین از پیرامونت پراکنده می‌شدند. پس از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در کار [ها] با آنان مشورت کن و آنگاه که قصدِ [قطعیِ انجام کاری را] کردی، بر خداوند توکّل کن، که خداوند توکّل کنندگان را دوست می‌دارد».

﴿وَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَ أَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَ مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾

[الشوری ۳۸]

«و آنان که [دعوتِ] پروردگارشان را پذیرفتند و نماز برپا داشتند و کار و بارشان بین آنان از روی مشورت است و از آنچه روزیشان کرده‌ایم انفاق می‌کنند».

۹- رهبر این جامعه، بهترین و شایسته‌ترین افراد همان جامعه باشد:

﴿فَاصبرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَ سبّحْ بحَمْدِ رَبّک قَبْلَ طلُوع الشمْسِ وَ قَبْلَ الْغُرُوبِ﴾ [۳۹]

۱۰- اینکه افرادش، پایبند قانون باشند:

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَـٰزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الأَخِرِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلاً﴾

[النساء ۵۹]

«ای مؤمنان، از خداوند اطاعت کنید و از رسول [او] و صاحبان امرتان [هم] اطاعت کنید هرگاه در چیزی اختلاف کردید، اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، آن را به خدا و رسول بازگردانید. این بهتر و نیک انجام‌تر است».

۱۱- آنجا هیچ کس بالاتر از قانون نباشد:

﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الأَرْضِ وَ جَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعاً يَسْتَضعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ وَ يَسْتَحْيِ نِسَآءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ﴾ [القصص ۴]

«بی‌گمان فرعون در آن سرزمین تکبّر ورزید و مردمانش را گروه گروه کرد، گروهی از آنان را به استضعاف می‌کشید، پسرانشان را سر می‌برید و دخترانشان را زنده نگاه می‌داشت، بی‌گمان او از

فسادکاران بود».

۱۲- رشوت در آن وجود نداشته باشد:

﴿وَ لَا تَأْكُلُوٓا أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِالْبَـٰطِلِ وَ تُدْلُوا بِهَآ إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقاً مِّنْ أَمْوَٰلِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَ أَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۸۸]

«و اموالتان را در بین خود به ناحقّ مخورید و [به رشوه دادن] آن را به حاکمان پیش‌کش مکنید تا از روی گناه و آگاهانه بخشی از اموال مردم را بخورید».

ربا و سودخواری در آن نباشد:

﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَوٰا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَـٰنُ مِنَ الْمَسِّ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوٓا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَوٰا وَ أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَوٰا فَمَن جَآءَهُ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِ فَانتَهَىٰ فَلَهُ مَا سَلَفَ وَ أَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَ مَنْ عَادَ فَأُولَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [البقره ۲۷۵]

«کسانی که ربا می‌خورند [از قبر] برنمی‌خیزند مگر مانند کسی که شیطان او را به آسیبی آشفته حال کرده باشد. این از آن است که گفتند: بیع مانندِ رباست، حال آن که خداوند بیع را حلال کرده و ربا را حرام شمرده است، پس هر آن کس که از [جانب] پروردگارش پندی به او رسید، آنگاه [از کار خویش] باز آمد، آنچه گذشت، او راست و کارش واگذار به خداوند است و هر آن کس که [به ربا] بازگردد، اینان دوزخی‌اند. آنان در آن جاودانه‌اند».

﴿فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ إِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَ لَا تُظْلَمُونَ﴾ [البقره ۲۷۹]

«اگر چنین نکردید، به جنگی از [جانب] خدا و رسول او [آماده و] خبردار باشید، و اگر توبه کردید، اصل اموالتان از آنِ شماست. نه ستم کنید و نه [بر شما] ستم رود».

فحشا نباشد: ﴿وَ لَا تَنكِحُوا مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ النِّسَآءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَـٰحِشَةً وَ مَقْتاً وَ سَآءَ سَبِيلاً﴾ [النساء ۲۲]

«و با کسانی از زنان که پدرانتان [با آنان] ازدواج کرده‌اند، ازدواج مکنید مگر آنچه گذشت [که خداوند آن را بخشیده است]، چرا که این [کار] ناشایست و منفور می‌باشد و بد راهی است».

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰناً وَ لَا تَقْتُلُوٓا أَوْلَـٰدَكُم

مِّنْ إِمْلَـٰقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَ إِيَّاهُمْ وَ لَا تَقْرَبُوا الْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَنَ وَ لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [الانعام ۱۵۱]

«بگو: بیایید تا آنچه را که پروردگارتان بر شما حرام نموده است، برخوانم: آنکه چیزی را با او شریک مسازید و به پدر و مادر نیکی کنید و از بیم فقر فرزندانتان را مکشید. ما به شما و آنان روزی می‌دهیم. و به [کارهای] ناشایست، آنچه از آن پیدا و یا پوشیده باشد، نزدیک مشوید. و جانی را که خداوند [کشتنش] را حرام نموده است جز به حقّ مکشید، این حکم است که شما را به آن سفارش نموده است باشد که خرد ورزید».

﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّىَ الْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَنَ وَ الْإِثْمَ وَ الْبَغْىَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ أَن تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَـٰناً وَ أَن تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [الاعراف ۳۳]

«بگو: پروردگارم فقط [کارهای] ناشایست - پیدا و پنهانش - وگناه تعدّیِ ناحقّ را و آنکه با خداوند چیزی را که به [حقّانیت] آن دلیلی نفرستاده است، شریک مقرّر کنید و آنچه را که نمی‌دانید، [به دروغ] بر خداوند ببندید، حرام نموده است».

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَـٰنِ وَ إِيتَآئِ ذِى الْقُرْبَىٰ وَ يَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَآءِ وَ الْمُنكَرِ وَ الْبَغْىِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [النحل ۹۰]

«به راستی خداوند به داد و نیکوکاری و بخشیدن به خویشان فرمان می‌دهد و از ناشایستی و کار ناپسند و تجاوز باز می‌دارد. به شما اندرز می‌دهد باشد که پند پذیرید».

﴿وَ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَـٰٓئِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَوَٰحِشَ وَ إِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ﴾ [الشوری ۳۷]

«و آنان راکه از گناهانِ کبیره و زشتکاریها پرهیز می‌کنند و چون خشمگین شوند، گذشت می‌کنند».

اخلاق بد (و منکر) نباشد:

﴿وَ لْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۴]

«و باید که از شما گروهی باشد که به نیکی فرا خوانند و به کار شایسته فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند و اینانند که رستگارند».

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ ءَامَنَ

أَهْلُ الْكِتَـٰبِ لَكَانَ خَيْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَكْثَرُهُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [آل‌عمران ۱۱۰]

«شما بهترین امّتی هستید که برای مردم پدید آورده شده است، [که] به کار شایسته فرمان می‌دهید و از کار ناشایست باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید. و اگر اهل کتاب ایمان می‌آوردند، برای آنان بهتر بود. برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان بدکارند».

﴿يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يُسَـٰرِعُونَ فِي الْخَيْرَٰتِ وَ أُولَـٰئِكَ مِنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [آل‌عمران ۱۱۴]

«به خدا و روز قیامت ایمان می‌آورند و به هر کار شایسته فرمان می‌دهند و از کار ناشایست باز می‌دارند و در [انجام] نیکی‌ها می‌شتابند و آنان از شایستگانند».

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَ الْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَـٰتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَـٰئِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَـٰلَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِيَ أُنزِلَ مَعَهُ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الاعراف ۱۵۷]

«کسانی که از رسولی پیروی می‌کنند که پیامبر درس ناخوانده‌ای است که نام او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می‌یابند. آنان را به [کارهای] پسندیده فرمان می‌دهد و آنان را از [کارهای] ناپسند باز می‌دارد. و پاکیزه‌ها را برای آنان حلال می‌گرداند و ناپاکیزه‌ها را بر آنان حرام می‌شمارد و بار گرانشان و قید [و بند] هایی را که بر [عهدهٔ] آنان بود، از [دوش] شان برمی‌دارد. پس آنان که به او ایمان آوردند و او را گرامی داشتند و او را یاری دادند و از نوری که با او فرو فرستاده شده است پیروی کردند، آنانند که رستگارند».

﴿وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَـٰوةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَ يُطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَـٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

[التوبه ۷۱]

«مردان و زنان مؤمن کارسازان همدیگرند به معروف امر و از منکر نهی می‌کنند و نماز برپای می‌دارند و زکات می‌پردازند و از خداوند و رسول او فرمان می‌برند. اینانند که به زودی خداوند آنان را مشمولِ رحمت خود قرار خواهد داد. بی‌گمان خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿التَّـٰئِبُونَ الْعَـٰبِدُونَ الْحَـٰمِدُونَ السَّـٰئِحُونَ الرَّٰكِعُونَ السَّـٰجِدُونَ الْأَمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده کنندگانِ آمران به معروف و نهی کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَـٰنِ وَ إِيتَآيِ ذِى الْقُرْبَىٰ وَ يَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَآءِ وَ الْمُنكَرِ وَ الْـبَغْىِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [النحل ۹۰]

«به راستی خداوند به داد و نیکوکاری و بخشیدن به خویشان فرمان می‌دهد و از ناشایستی و کار ناپسند و تجاوز باز می‌دارد. به شما اندرز می‌دهد باشد که پند پذیرید».

﴿الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّـٰهُمْ فِى الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَـوٰةَ وَ ءَاتَوُا الزَّكَوٰةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَـنِ الْمُنكَرِ وَ لِلَّهِ عَـٰقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج ۴۱]

«کسانی که اگر در زمین به آنان تمکّن دهیم نماز برپای دارند و زکات پردازند و به کار پسندیده فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند. و سرانجامِ کارها خدا راست».

قماربازی نباشد:

﴿يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ وَ مَنَـٰفِعُ لِلنَّاسِ وَ إِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا وَ يَسْئَلُونَكَ مَا ذَا يُنفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْأَيَـٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ [البقره ۲۱۹]

«از تو دربارهٔ شراب و قمار می‌پرسند، بگو: در هر دوی آنها گناهی بزرگ و [نیز] برای مردم سودهایی است و گناه هر دوی آنها از نفعشان بیشتر است. و از تو می‌پرسند: چه چیز انفاق کنند. بگو: افزون [بر نیاز خود را] . خداوند نشانه‌ها را این چنین برای شما روشن می‌سازد، باشد که شما اندیشه کنید».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنصَاب وَ الْأَزْلَـٰمُ رِجْسٌ مِّـنْ عَـمَلِ الشَّـيْطَـٰنِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَـٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَٰوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ فِى الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ وَ يَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَ عَنِ الصَّلَـوٰةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿٩١﴾﴾

«ای مؤمنان، جز این نیست که شراب و قمار و انصاب (نشانه‌های معبودان باطل) و ازلام (تیرهای فال) پلید [و ناشی] از عمل شیطان است، پس از آن احتراز کنید باشد که رستگار شوید ﴿۹۰﴾ جز این نیست که شیطان می‌خواهد بین شما در [پرداختن به] شراب و قمار دشمنی و کینه افکند و شما را از یاد خدا و از

نماز بازدارد. پس آیا دست برمی‌دارید؟ ﴿۹۱﴾».

شرابخواری نیز موجود نباشد:

﴿يَسْئَلُونَکَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ وَ مَنَـٰفِعُ لِلنَّاسِ وَ إِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا وَ يَسْئَلُونَکَ مَا ذَا يُنفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَٰلِکَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْأَيَـٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ [البقره ۲۱۹]

«از تو دربارهٔ شراب و قمار می‌پرسند، بگو: در هر دوی آنها گناهی بزرگ و [نیز] برای مردم سودهایی است و گناه هر دوی آنها از نفعشان بیشتر است. و از تو می‌پرسند: چه چیز انفاق کنند. بگو: افزون [بر نیاز خود را] . خداوند نشانه‌ها را این چنین برای شما روشن می‌سازد، باشد که شما اندیشه کنید».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنصَابُ وَ الْأَزْلَـٰمُ رِجْسٌ مِّـنْ عَـمَلِ الشَّيْطَـٰنِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿۹۰﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَـٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَٰوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ فِي الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ وَ يَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَ عَنِ الصَّلَوٰةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿۹۱﴾﴾

«ای مؤمنان، جز این نیست که شراب و قمار و انصاب و ازلام پلید [و ناشی] از عمل شیطان است، پس از آن احتراز کنید باشد که رستگار شوید ﴿۹۰﴾ جز این نیست که شیطان می‌خواهد بین شما در [پرداختن به] شراب و قمار دشمنی و کینه افکند و شما را از یاد خدا و از نماز بازدارد. پس آیا دست برمی‌دارید؟ ﴿۹۱﴾».

۱۳ – *نیازمندی‌های اولیهٔ زندگی هر فرد فراهم باشد:*

﴿وَ فِيٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّآئِلِ وَ الْمَحْرُومِ﴾ [الذاریات ۱۹]

«و در اموالشان برای سائل و بینوا حقّی بود».

﴿لِّلسَّآئِلِ وَ الْمَحْرُومِ﴾ [المعارج ۲۵]

«برای گدا و محروم».

۱۴ – *در آن آزادی اندیشه و انتقاد سازنده به گونه‌ای کامل موجود باشد:*

﴿لَآ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَن يَكْفُرْ بِالطَّـٰغُوتِ وَ يُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَکَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقره ۲۵۶]

«در [کارِ] دین اجباری [روا] نیست، به راستی راهیابی از گمراهی آشکار شده است. پس هر کس که به طاغوت کفر ورزد و به خدا ایمان آورد، [بداند] که به دستاویزی [بس] محکم چنگ زده است [که] آن

گسستنی ندارد. و خداوند شنوای داناست».

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْكِتَـٰبِ لَكَانَ خَيْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَكْثَرُهُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [آل عمران ۱۱۰]

«شما بهترین امّتی هستید که برای مردم پدید آورده شده است، [که] به کار شایسته فرمان می‌دهید و از کار ناشایست باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید. و اگر اهل کتاب ایمان می‌آورند، برای آنان بهتر بود. برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان بدکارند».

﴿وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَ يُطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَـٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

[التوبه ۷۱]

«مردان و زنان مؤمن کارسازان همدیگرند به معروف امر و از منکر نهی می‌کنند و ناز برپای می‌دارند و زکات می‌پردازند و از خداوند و رسول او فرمان می‌برند. اینانند که خداوند آنان را مشمولِ رحمت خود قرار خواهدشان داد. بی‌گمان خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿وَ لَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَأَمَنَ مَن فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعاً أَفَأَنتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾

[یونس ۹۹]

«و اگر پروردگارت می‌خواست همهٔ آنان که در زمین‌اند، همگی ایمان می‌آوردند، آیا می‌توانی مردم را وادار کنی تا مؤمن گردند؟».

باب ۹:

مسائل اقتصادی

س- آیا شما در مورد زندگی اقتصادی انسان، احکامی را ارائه داشته‌اید؟

ج- اصول و ضوابطی راکه من در مورد زندگی اقتصادی انسان، ارائه داشته‌ام، به گونه‌ای مختصر چنین است:

۱- هر کس به گونه‌ای فطری حق دارد که از زمین به عنوان وسیلهٔ رزق، خود استفاده نماید:

﴿وَ لَقَدْ مَكَّنَّكُمْ فِي الْأَرْضِ وَ جَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَيِش قَلِيلاً مَّا تَشكُرُونَ﴾ [الاعراف ۱۰]

«و قطعاً شما را در زمین قدرت عمل دادیم، و برای شما در آن، وسایل معیشت نهادیم، [اما] چه کم سپاسگزاری می‌کنید».

۲- در رزق و روزی خداوند تعالی، همچون سایر نعمت‌ها، مساوات و برابری موجود نیست. خداوند به کسی که بخواهد کم‌روزی می‌دهد و به کسی که بخواهد زیاده می‌دهد:

﴿وَ لَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَ لِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ ممَّا اكْتَسَبْنَ وَ سْئَلُوا اللَّهَ مِن فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيماً﴾ [النساء ۳۲]

«آنچه راکه خداوند برخی از شما را بر برخی [دیگر] با آن برتری داده است، آرزو مکنید، مردان از آنچه به دست آورده‌اند، بهره‌ای دارند. و زنان [نیز] از آنچه به دست آورده‌اند بهره‌ای دارند. و از خداوند از بخشایش او بخواهید. خداوند به همه چیز داناست».

﴿وَ الَّذِينَ ءَاتَيْنَـهُمُ الْكِتَـبَ يَفْرَحُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَ مِنَ الْأَحْزَابِ مَن يُنكِرُ بَعْضَهُ قُلْ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَ لَآ أُشْرِكَ بِهِ إِلَيْهِ أَدْعُوا وَ إِلَيْهِ مَـَابِ﴾ [الرعد ۳٦]

«و کسانی که به آنان کتاب دادیم به [خاطرِ] آنچه به تو فرو فرستاده شده شاد می‌شوند. و از «احزاب».

کسی هست که بخشی از آن را انکار می‌کند. بگو: جز این نیست، فرمان یافته‌ام که خداوند را بپرستم و به او شرک نیاورم. به سوی او فرا می‌خوانم و بازگشتگاهم به سوی اوست».

﴿وَ اللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِی الرِّزْقِ فَمَا الَّذِینَ فُضِّلُوا بِرَآدِّی رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَیْمَـٰنُهُمْ فَهُمْ فِیهِ سَوَآءٌ أَفَبِنِعْمَةِ اللَّهِ یَجْحَدُونَ﴾ [النحل ۷۱]

«و خداوند برخی از شما را بر برخی [دیگر] در روزی برتری داده است. پس آنان که برتری یافته‌اند بازگرداننده (دهندهٔ) روزیشان بر ملک یمینهایشان نیستند، تا همه در آن یکسان گردند، آیا نعمت خدا را انکار می‌کنید؟».

﴿إِنَّ رَبَّكَ یَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن یَشَآءُ وَ یَقْدِرُ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِیرًا بَصِیراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۳۰]

«به راستی پروردگارت روزی را برای هر کس که بخواهد فراخ می‌گرداند و تنگ می‌گیرد. که او به بندگانش دانای بیناست».

﴿اللَّهُ یَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن یَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ یَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَیْءٍ عَلِیمٌ﴾ [العنکبوت ٦۲]

«خداوند روزی را برای هر کس از بندگانش که بخواهد، فراخ می‌گرداند و برای هر کس که بخواهد تنگ می‌دارد. خداوند به همه چیز داناست».

۳- *ملکیت فردی حق مسلّم هر فرد است:*

﴿وَ لَا تَأْكُلُوٓا أَمْوَٰلَكُم بَیْنَكُم بِالْبَـٰطِلِ وَ تُدْلُوا بِهَآ إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِیقاً مِّنْ أَمْوَٰلِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَ أَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۸۸]

«و اموالتان را در بین خود به ناحقّ مخورید و [به رشوه دادن] آن را به حاکمان پیش‌کش مکنید تا از روی گناه و آگاهانه بخشی از اموال مردم را بخورید».

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوٓا أَمْوَٰلَكُم بَیْنَكُم بِالْبَـٰطِلِ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَـٰرَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ وَ لَا تَقْتُلُوٓا أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِیماً﴾ [النساء ۲۹]

«ای مؤمنان، مالهایتان را در میان خود به ناروا مخورید مگر آن که [آن خرید و فروش] تجارتی همراه با توافقی [از جانب] شما باشد. و خویشتن را مکشید، که خداوند [نسبت] به شما مهربان است».

۴-*کشتن انسان‌ها زیر هر عنوانی باشد حرام است. خواه از ترس فقر و مفلسی باشد و یا به هر دلیل دیگر:*

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰناً وَ لَا تَقْتُلُوٓا أَوْلَٰدَكُم مِّنْ إِمْلَٰقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَ إِيَّاهُمْ وَ لَا تَقْرَبُوا الْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَنَ وَ لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [الانعام ۱۵۱]

«بگو: بیایید تا آنچه را که پروردگارتان بر شما حرام نموده است، برخوانم: آنکه چیزی را با او شریک مسازید و به پدر و مادر نیکی کنید و از بیم فقر فرزندانتان را مکشید. ما به شما و آنان روزی می‌دهیم. و به [کارهای] ناشایست، آنچه از آن پیدا و یا پوشیده باشد، نزدیک مشوید. و جانی را که خداوند [کشتنش] را حرام نموده است جز به حقّ مکشید، این حکم است که شما را به آن سفارش نموده است باشد که خرد ورزید».

﴿وَ لَا تَقْتُلُوٓا أَوْلَٰدَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَٰقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَ إِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئاً كَبِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۳۱]

«و فرزندانتان را از بیم تنگدستی مکشید، ما به آنان و شما روزی می‌دهیم. به راستی کشتن آنان گناهی سهمگین است».

۵- به دست آوردن روزی از راههای مشروع حلال و از راه‌های نامشروع نادرست است:

﴿يَٰٓأَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِى الْأَرْضِ حَلَٰلاً طَيِّباً وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَٰتِ الشَّيْطَٰنِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ [البقره ۱۶۸]

«ای مردم، از آنچه در زمین است حلالِ پاکیزه را بخورید و از گامهای شیطان پیروی مکنید. حقّا که او دشمن آشکارِ شماست».

﴿وَ لَا تَأْكُلُوٓا أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِالْبَٰطِلِ وَ تُدْلُوا بِهَآ إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقاً مِّنْ أَمْوَٰلِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَ أَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۸۸]

«و اموالتان را در بین خود به ناحقّ مخورید و [به رشوه دادن] آن را به حاکمان پیش‌کش مکنید تا از روی گناه و آگاهانه بخشی از اموال مردم را بخورید».

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ الْيَتَٰمَىٰ ظُلْماً إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ نَاراً وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيراً﴾ [النساء ۱۰]

«بی‌گمان آنان که اموال یتیمان را از روی ستم می‌خورند، جز این نیست که در شکمشان آتش [فرو می‌برند و] می‌خورند و به آتشی برافروخته در آیند».

﴿يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوٓا أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِالْبَٰطِلِ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ وَ لَا

﴿... تَقْتُلُوٓا أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيماً﴾ [النساء ۲۹]

«ای مؤمنان، مالهایتان را در میان خود به ناروا مخورید مگر آن که [آن خرید و فروش] تجارتی همراه با توافقی [از جانب] شما باشد. و خویشتن را مکشید، که خداوند [نسبت] به شما مهربان است».

۶- رباخواری حرام است و اشتغال داشتن در معاملات رباخواری، همسان با جنگ کردن با خدا و رسول او تلقی می‌شود:

﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَوٰا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَـٰنُ مِنَ الْمَسِّ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوٓا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَوٰا وَ أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَوٰا فَمَن جَآءَهُ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِ فَانتَهَىٰ فَلَهُ مَا سَلَفَ وَ أَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَ مَنْ عَادَ فَأُولَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [البقره ۲۷۵]

«کسانی که ربا می‌خورند [از قبر] برنمی‌خیزند مگر مانند کسی که شیطان او را به آسیبی آشفته حال کرده باشد. این از آن است که گفتند: بیع مانندِ رباست، حال آن که خداوند بیع را حلال کرده و ربا را حرام شمرده است، پس هر آن کس که از [جانب] پروردگارش پندی به او رسید، آنگاه [از کار خویش] باز آمد، آنچه گذشت، او راست و کارش واگذار به خداوند است و هر آن کس که [به ربا] بازگردد، اینان دوزخی‌اند. آنان در آن جاودانه‌اند».

﴿فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ إِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَ لَا تُظْلَمُونَ﴾ [البقره ۲۷۹]

«اگر چنین نکردید، به جنگی از [جانب] خدا و رسول او [آماده و] خبردار باشید، و اگر توبه کردید، اصل اموالتان از آنِ شماست. نه ستم کنید و نه [بر شما] ستم رود».

۷- بر آنانی که دارای نصاب باشند (مال و ثروت‌شان به اندازه‌ای رسد که زکات بر آن لازم شود) دادن زکات لازم است:

﴿وَ أَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ مَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [البقره ۱۱۰]

«و نماز را برپای دارید و زکات را بپردازید. و هر خیری را که از پیش برای خودتان می‌فرستید [پاداش] آن را در نزد خداوند خواهید یافت. آری خدا به آنچه می‌کنید بیناست».

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَـٰتُ لِلْفُقَرَآءِ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ الْعَـٰمِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِى الرِّقَابِ وَ

الْغَـٰرِمِينَ وَ فِی سَبِيلِ اللَّهِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبه ۶۰]

«صدقات فقط برای فقیران و بینوایان و کارگزارانِ [گمارده شده] بر آن و دلجویی شوندگان و [برای خرج کردن] در [راه آزادی] بردگان و وامداران و [برای هزینه کردن] در راه خدا و در راه ماندگان است که [به عنوان] حکم مقرر شده از [سوی] خداست. و خداوند دانای فرزانه است».

﴿وَ جَـٰهِدُوا فِی اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِی الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَ فِی هَـٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَـوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ﴾

[الحج ۷۸]

«و در [راه] خدا چنانکه سزاوار جهاد کردن [در راه] اوست، جهاد کنید. او شما را برگزیده است و در دین برای شما هیچ محظوری [سختی‌ای] قرار نداده است. آیین پدرتان ابراهیم، را [برای شما تشریع کرده است] او شما را پیش از این و در این [قرآن نیز] مسلمان نام نهاده تا رسولِ [او] بر شما گواه باشد و [شما نیز] بر مردم گواه باشید. پس نماز را برپای دارید و زکات بپردازید و به خداوند پناه برید. او مولای شماست نیک مولای و نیک مددکاری است».

﴿وَ أَقِيمُوا الصَّلَـوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَـوٰةَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [النور ۵۶]

«و نماز را برپا دارید و زکات را بپردازید و از رسولِ [خدا] فرمان برید باشد که مورد رحمت قرار گیرید».

چنانکه بر محصولات زمینی عشر فرض است:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَنفِقُوا مِن طَيِّبَـٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَ مِمَّآ أَخْرَجْنَا لَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَ لَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَ لَسْتُم بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغْمِضُوا فِيهِ وَ اعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ غَنِیٌّ حَمِيدٌ﴾ [البقره ۲۶۷]

«ای مؤمنان، از پاکیزه‌های دستاوردتان و از [پاکیزه‌های] آنچه برایتان از زمین برآورده‌ایم، انفاق کنید و آهنگ ناپاک مکنید [که] از آن ببخشید، [چگونه چنین کاری رواست] حال آن که خود آن را نمی‌ستانید مگر آن که در آن چشم‌پوشی کنید و بدانید که خداوند بی‌نیاز ستوده است».

﴿وَ هُوَ الَّذِیٓ أَنشَأَ جَنَّـٰتٍ مَّعْرُوشَـٰتٍ وَ غَيْرَ مَعْرُوشَـٰتٍ وَ النَّخْلَ وَ الزَّرْعَ مُخْتَلِفاً أُكُلُهُ وَ الزَّيْتُونَ وَ الرُّمَّانَ مُتَشَـٰبِهاً وَ غَيْرَ مُتَشَـٰبِهٍ كُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَ ءَاتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ [الانعام ۱۴۱]

«و اوست کسی که [حاصلِ] باغهایی استوار بر پایه و غیر استوار بر پایه و درختان خرما و زراعت را که میوه‌های هر یک گوناگونند و زیتون و انار را، همگون و ناهمگون پدید آورد. پس از میوه‌های آن چون به بار نشاند، بخورید و به روز دِرَویدنش حق آن را بدهید. و اسراف مکنید. بی‌گمان او اسراف کنندگان را دوست ندارد».

۸- مالی که از راه حلال به دست می‌آید، باید در راههای مشروع به مصرف رسد. اضافه خرجی و اسراف و تبذیر حرام است:

﴿وَ هُوَ الَّذِیَ أَنشَأَ جَنَّـٰتٍ مَّعْرُوشَـٰتٍ وَ غَیْرَ مَعْرُوشَـٰتٍ وَ النَّخْلَ وَ الزَّرْعَ مُخْتَلِفاً أُكُلُهُ وَ الزَّیْتُونَ وَ الرُّمَّانَ مُتَشَـٰبِهاً وَ غَیْرَ مُتَشَـٰبِهٍ كُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَ ءَاتُوا حَقَّهُ یَوْمَ حَصَادِهِ وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ﴾ [الانعام ۱۴۱]

«و اوست کسی که [حاصلِ] باغهایی استوار بر پایه و غیر استوار بر پایه و درختان خرما و زراعت را که میوه‌های هر یک گوناگونند و زیتون و انار را، همگون و ناهمگون پدید آورد. پس از میوه‌های آن چون به بار نشاند، بخورید و به روز دِرَویدنش حق آن را بدهید. و اسراف مکنید. بی‌گمان او اسراف کنندگان را دوست ندارد».

﴿یَـٰبَنِیٓ ءَادَمَ خُذُوا زِینَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَ كُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ﴾ [الاعراف ۳۱]

«ای فرزندان آدم، در هر نمازی زینت خود را برگیرید و بخورید و بیاشامید و اسراف مکنید. بی‌گمان خداوند اسراف کنندگان را دوست ندارد».

﴿وَ ءَاتِ ذَا الْقُرْبَیٰ حَقَّهُ وَ الْمِسْكِینَ وَ ابْنَ السَّبِیلِ وَ لَا تُبَذِّرْ تَبْذِیراً (٣٦) إِنَّ الْمُبَذِّرِینَ كَانُوٓا إِخْوَٰنَ الشَّیَـٰطِینِ وَ كَانَ الشَّیْطَـٰنُ لِرَبِّهِ كَفُوراً (٢٧)﴾ [بنی‌اسرائیل ۲۷-۲۶]

«و به خویشاوند حقّش را بده و [نیز حقّ] بینوا و در راه مانده [را بده] و به هیچ وجه تبذیز مکن (٢٦) به راستی که تبذیز کنندگان [ولخرجان و اسراف کنندگان] برادران شیطان هستند و شیطان پروردگارش را ناسپاس است (٢٧) ».

۹- باید از خودکفایی کار گرفته شود:

﴿وَ هُوَ الَّذِیَ أَنشَأَ جَنَّـٰتٍ مَّعْرُوشَـٰتٍ وَ غَیْرَ مَعْرُوشَـٰتٍ وَ النَّخْلَ وَ الزَّرْعَ مُخْتَلِفاً أُكُلُهُ وَ الزَّیْتُونَ وَ

الرُّمَّانَ مُتَشَـٰبِهاً وَ غَيْرَ مُتَشَـٰبِهٍ كُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَ ءَاتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ [الانعام ۱۴۱]

«و اوست کسی که [حاصلِ] باغهایی استوار بر پایه و غیر استوار بر پایه و درختان خرما و زراعت را که میوه‌های هر یک گوناگونند و زیتون و انار را، همگون و ناهمگون پدید آورد. پس از میوه‌های آن چون به بار نشاند، بخورید و به روز دِرَویدنش حق آن را بدهید. و اسراف مکنید. بی‌گمان او اسراف کنندگان را دوست ندارد».

﴿يَـٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾

[الاعراف ۳۱]

«ای فرزندان آدم، در هر نمازی زینت خود را برگیرید و بخورید و بیاشامید و اسراف مکنید. بی‌گمان خداوند اسراف کنندگان را دوست ندارد».

﴿وَ لَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَ لَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُوماً مَّحْسُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۲۹]

«و دستت را به گردنت بسته مدار و به تمامی [نیز] آن را مگشای که آنگاه ملامت زدهٔ درمانده بازنشینی».

﴿وَ الَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَاماً﴾ [الفرقان ۶۷]

«و آنان که چون انفاق کنند، زیاده‌روی نمی‌کنند و بُخل نمی‌ورزند و [شیوه‌شان] بین این [دو حدّ] معتدل است».

۱۰ - *من از تراکم ثروت و ثروت‌اندوزی، به گونه‌ای که ثروت در دست عدهٔ محدودی جمع شود، سخت نفرت دارم:*

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِنَّ كَثِيراً مِّنَ الْأَحْبَارِ وَ الرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ النَّاسِ بِالْبَـٰطِلِ وَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ وَ لَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَ جُنُوبُهُمْ وَ ظُهُورُهُمْ هَـٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾﴾ [التوبه ۳۵-۳۴]

«ای مؤمنان، به راستی که بسیاری از احبار و راهبان اموال مردم را به باطل می‌خورند و [مردم را] از راه خدا باز می‌دارند و کسانی که زر و سیم می‌اندوزند و آن را در راه خدا انفاق نمی‌کنند، آنان را به عذابی

دردناک خبر ده ﴿۳۴﴾ روزی که در آتش جهنّم آن [اندوخته‌ها] تافته شوند، آنگاه پیشانی آنها و پهلویشان و پشتهایشان را با آن داغ بگذارند [و بگویند:] این است آنچه برای خود اندوختید، پس [سزای] آنچه را که می‌اندوختید، بچشید ﴿۳۵﴾».

﴿مَآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ وَ مَآ ءَاتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الحشر ۷]

«آنچه خداوند از [اموال] اهلِ آبادیها بر رسولش ارزانی داشت، خاصّ خداوند و رسول و خویشاوندانِ [پیامبر] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است. تا بین توانگرانتان دستگردان نباشد. و آنچه که رسولِ [خدا] به شما بدهد، آن را بگیرید. و از آنچه که شما را از آن باز دارد، باز آیید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

۱۱ - *پس از مرگ، ثروت هرکس میان ورثه‌اش به بخش‌های مشخص تقسیم کرده می‌شود:*

﴿لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَٰلِدَانِ وَ الْأَقْرَبُونَ وَ لِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَٰلِدَانِ وَ الْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿۷﴾ وَ إِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُوا الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينُ فَارْزُقُوهُم مِّنْهُ وَ قُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿۸﴾ وَ لْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَـٰفًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَ لْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿۹﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ الْيَتَـٰمَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ نَارًا وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿۱۰﴾ يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِىٓ أَوْلَـٰدِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِن كُنَّ نِسَآءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَ إِن كَانَتْ وَٰحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَ لِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُ وَلَدٌ وَ وَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِى بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ءَابَآؤُكُمْ وَ أَبْنَآؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿۱۱﴾ وَ لَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَٰجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ وَ لَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم مِّن بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ وَ إِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَـٰلَةً أَوِ امْرَأَةٌ وَ لَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِن كَانُوٓا أَكْثَرَ مِن ذَٰلِكَ فَهُمْ شُرَكَآءُ فِى الثُّلُثِ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَآرٍّ وَصِيَّةً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ

حَلِيمٌ ﴿١٢﴾ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَ مَن يُطِعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ
خَـٰلِدِينَ فِيهَا وَ
ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ وَ مَن يَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَاراً خَـٰلِداً فِيهَا وَ لَهُ
عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٤﴾ وَ الَّـٰتِى يَأْتِينَ الْفَـٰحِشَةَ مِن نِّسَآئِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِّنكُمْ فَإِن شَهِدُوا
فَأَمْسِكُوهُنَّ فِى الْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلاً ﴿١٥﴾ وَ الَّذَانِ يَأْتِيَـٰنِهَا مِنكُمْ
فَـَٔاذُوهُمَا فَإِن تَابَا وَ أَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَآ إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّاباً رَّحِيماً ﴿١٦﴾ إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ
لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوٓءَ بِجَهَـٰلَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِن قَرِيبٍ فَأُولَـٰٓئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ كَانَ اللَّهُ عَلِيماً
حَكِيماً ﴿١٧﴾ وَ لَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّى تُبْتُ
الْـَٔـٰنَ وَ لَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَ هُمْ كُفَّارٌ أُولَـٰٓئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَاباً أَلِيماً ﴿١٨﴾ يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا
يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَرِثُوا النِّسَآءَ كَرْهاً وَ لَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَـٰحِشَةٍ
مُّبَيِّنَةٍ وَ عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا شَيْئاً وَ يَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْراً
كَثِيراً ﴿١٩﴾ وَ إِنْ أَرَدتُّمُ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَ ءَاتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَاراً فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئاً
أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَـٰناً وَ إِثْماً مُّبِيناً ﴿٢٠﴾ وَ كَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَ قَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ وَ أَخَذْنَ مِنكُم
مِّيثَاقاً غَلِيظاً ﴿٢١﴾ وَ لَا تَنكِحُوا مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ النِّسَآءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَـٰحِشَةً وَ مَقْتاً وَ
سَآءَ سَبِيلاً ﴿٢٢﴾ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَـٰتُكُمْ وَ بَنَاتُكُمْ وَ أَخَوَٰتُكُمْ وَ عَمَّـٰتُكُمْ وَ خَـٰلَـٰتُكُمْ وَ بَنَاتُ الْأَخِ
وَ بَنَاتُ الْأُخْتِ وَ أُمَّهَـٰتُكُمُ الَّـٰتِىٓ أَرْضَعْنَكُمْ وَ أَخَوَٰتُكُم مِّنَ الرَّضَـٰعَةِ وَ أُمَّهَـٰتُ نِسَآئِكُمْ وَ رَبَـٰٓئِبُكُمُ
الَّـٰتِى فِى حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ الَّـٰتِى دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَ
حَلَـٰٓئِلُ أَبْنَآئِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَـٰبِكُمْ وَ أَن تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُوراً
رَّحِيماً ﴿٢٣﴾ وَ الْمُحْصَنَـٰتُ مِنَ النِّسَآءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ كِتَـٰبَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ أُحِلَّ لَكُم مَّا وَرَآءَ
ذَٰلِكُمْ أَن تَبْتَغُوا بِأَمْوَٰلِكُم مُّحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَـٰفِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُم بِهِ مِنْهُنَّ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ
فَرِيضَةً وَ لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَٰضَيْتُم بِهِ مِن بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيماً حَكِيماً ﴿٢٤﴾ وَ مَن لَّمْ
يَسْتَطِعْ مِنكُمْ طَوْلاً أَن يَنكِحَ الْمُحْصَنَـٰتِ الْمُؤْمِنَـٰتِ فَمِن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُم مِّن فَتَيَـٰتِكُمُ
الْمُؤْمِنَـٰتِ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَـٰنِكُم بَعْضُكُم مِّن بَعْضٍ فَانكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَ ءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ
بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَـٰتٍ غَيْرَ مُسَـٰفِحَـٰتٍ وَ لَا مُتَّخِذَٰتِ أَخْدَانٍ فَإِذَآ أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَـٰحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ

نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَـٰتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنكُمْ وَ أَن تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَّكُمْ وَ اللَّهُ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿۲۵﴾ يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَ يَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ وَ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ
حَكِيمٌ ﴿۲۶﴾ وَ اللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَ يُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَٰتِ أَن تَمِيلُوا مَيْلاً عَظِيماً ﴿۲۷﴾
يُرِيدُ اللَّهُ أَن يُخَفِّفَ عَنكُمْ وَ خُلِقَ الْإِنسَـٰنُ ضَعِيفاً ﴿۲۸﴾ يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوٓا أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم
بِالْبَـٰطِلِ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَـٰرَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ وَ لَا تَقْتُلُوٓا أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيماً ﴿۲۹﴾ وَ مَن
يَفْعَلْ ذَٰلِكَ عُدْوَٰناً وَ ظُلْماً فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَاراً وَ كَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيراً ﴿۳۰﴾ إِن تَجْتَنِبُوا كَبَآئِرَ
مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ نُدْخِلْكُم مُّدْخَلاً كَرِيماً ﴿۳۱﴾ وَ لَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ
عَلَىٰ بَعْضٍ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَ لِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ وَ سْئَلُوا اللَّهَ مِن فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ
كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيماً ﴿۳۲﴾ وَ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَٰلِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَٰلِدَانِ وَ الْأَقْرَبُونَ وَ الَّـذِينَ عَـقَدَتْ
أَيْمَـٰنُكُمْ فَئَاتُوهُمْ نَصِيبَهُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيداً ﴿۳۳﴾ ﴾ [النساء ۳۳-۷]

«مردان از آنچه پدر و مادر و خویشاوندان بر جای گذارند، سهمی دارند. و زنان [نیز] از آنچه پدر و مادر و خویشاوندان بر جای گذارند، سهمی دارند - از آنچه از آن [مال، خواه] اندک یا بسیار باشد. - که [به عنوان] سهمی معین و [مقرر] شده است ﴿۷﴾ و چون خویشاوندانِ [غیر وارث] و یتیمان و بینوایـان بـر تقسیم [ترکه] حاضر شوند، از آن [چیزی] به آنان بدهید و با آنان به نیکی سخن بگویید ﴿۸﴾ و کسانی که اگر [نزدیک شوند به حالی که] پس از خود فرزندانی ناتوان بر جای بگذارند، که برای آنان نگرانند، باید [در مورد دیگر یتیمان نیز از خدا] بترسند. پس باید که از خدا بترسند و سخنی سنجیده گویند ﴿۹﴾ بی‌گمان آنان که اموال یتیمان را از روی ستم می‌خورند، جز این نیست که در شکمشان آتش [فرو می‌برند و] می‌خورند و به آتشی برافروخته، در آیند ﴿۱۰﴾ خداوند در مورد فرزندانتان به شما حکم می‌کند، مرد برابرِ سهمِ دو زن دارد. پس اگر [فرزندانِ میّت همه] دختر [دو دختر یا] بیشتر از دو [دختر] بودند. دو سوّم ترکه برای آنان است و اگر یک دختر باشد، یک دوم [ترکه] او راست و اگر او (مورث) فرزندی داشته باشد، هر یک از پدر و مادرش، یک ششم از آنچه را که [او] بر جای گذاشته است خواهند داشت. پس اگر او فرزندی نداشته باشد، و پدر و مادرش از او ارث برند، مادرش را یک سوم [ترکه] خواهد بود. و اگر او (موروث) برادرانی داشته باشد، مادرش یک ششم [از ترکه] را خواهد داشت. [هر آنچه گفته شد] پس از ادای وصیّتی است که [موروث] به آن وصیّت کرده است یا پس از ادای بدهی [که دارد.] نمی‌دانید

کدام یک از پدرانتان و پسرانتان، برایتان سودمندترند. [این احکام به عنوان] فریضه‌ای از [جانب] خداوند مقرّر شده است. بی‌گمان خداوند دانای فرزانه است ﴿۱۱﴾ و یک دوم ماتَرَکِ همسرانتان اگر آنها فرزندی نداشته باشند، از آنِ شماست. و اگر آنها فرزندی داشته باشند، شما یک چهارم از آنچه را که بر جای گذاشته‌اند، خواهید داشت، [این حکم] پس از ادای وصیّتی است که به آن وصیّت کرده باشند یا [پس از] بدهی [که دارند] . و - اگر شما فرزندی نداشته باشید - آنان را یک چهارم از چیزی است که بر جای می‌گذارید. و اگر شما فرزندی داشته باشید، آنان را یک هشتم از آنچه بر جای گذاشته‌اید، خواهد بود [این حکم] پس از ادای وصیّتی است که کرده‌اید یا [پس از] بدهی [که دارید] . و اگر از مردی یا زنی به صورت کلاله ارث برده شود و او برادر یا خواهری داشته باشد، هر یک از آن دو یک ششم را خواهد برد. و اگر بیشتر از آن باشند، آنان در یک سوم شریکند، [این حکم] پس از وصیّتی است که به آن وصیّت شده باشد یا [پس از] پرداخت بدهی [که دارند] بی‌آنکه [وصیّت] زیان‌آور باشد. خداوند [به شما چنین] حکم کرده است. و خداوند دانای بردبار است ﴿۱۲﴾ اینها حدود الهی هستند و هر کس از خداوند و رسول او فرمان برد، او را به بهشتهایی در آورد که از فرو دستِ آن جویباران روان است که در آن جاودانه خواهند بود. و کامیابی بزرگ این است ﴿۱۳﴾ و هر کس از خداوند و رسولِ او نافرمانی کند و از حدودش بگذرد، او را وارد آتش [جهنّم] کند که در آن جاودانه خواهد بود. و عذابی خفّت‌آور [در پیش] دارد ﴿۱۴﴾ و کسانی از زنانتان که مرتکب زنا می‌شوند، چهار کس از خودتان را بر آنها گواه بگیرید. آنگاه اگر گواهی دادند، آنان را در خانه‌ها نگه دارید، تا آن که مرگ عمرشان را پایان دهد یا خداوند راهی برای آنان قرار دهد ﴿۱۵﴾ و کسانی از شما که مرتکب آن [عمل زشت] می‌شوند. آنان را آزار دهید. آنگاه اگر توبه کردند و نیکوکاری در پیش گرفتند، از [آزار] آنان صرف‌نظر کنید. خداوند توبه‌پذیرِ مهربان است ﴿۱۶﴾ جز این نیست که [پذیرش] توبه برای آنان از روی نادانی مرتکب بدی می‌شوند، آنگاه به زودی توبه می‌کنند، بر خداوند حقّ است. اینانند که خداوند آنان را می‌بخشاید. و خداوند دانای فرزانه است ﴿۱۷﴾ و توبهٔ آنان که مرتکب بدیها می‌شوند تا آنگاه که کسی از آنان را مرگ در رسد، گوید: من اینک توبه کرده‌ام [پذیرفته] نمی‌شود. و نه [توبهٔ] آنان که کافر بمیرند. برای اینان عذابی دردناک مهیّا ساخته‌ایم. ﴿۱۸﴾ ای مؤمنان، برای شما حلال نیست که به اکراه زنان را به ارث برید. و آنان را تحت فشار قرار ندهید، تا برخی از آنچه را که به آنان داده‌اید، پس بگیرید. مگر آن که مرتکب [عمل] ناشایستِ آشکاری شوند. و

با آنان به شایستگی رفتار کنید. **اگر** آنان را خوش ندارید [بدانید که] چه بسا چیزی را خوش نمی‌دارید و خداوند در آن خیر **بسیار قرار دهد** ﴿۱۹﴾ و اگر خواستید، به جای زنی، زنِ [دیگری] جایگزین کنید و به یکی از آنها مال **هنگفتی** داده باشید، چیزی از آن مال را بازپس مگیرید. آیا آن را به بهتان و گناه آشکار [بازپس] می‌گیرید؟ ﴿۲۰﴾ و چگونه آن را می‌ستانید حال آن که با همدیگر آمیزش داشته‌اید. و [زنان] از شما پیمانی استوار گرفته‌اند. ﴿۲۱﴾ و با کسانی اززنان که پدرانتان [با آنان] ازدواج کرده‌اند، ازدواج مکنید مگر آنچه گذشت [که خداوند آن را بخشیده است]، چرا که این [کار] ناشایست و منفور می‌باشد و بد راهی است. ﴿۲۲﴾ [نکاحِ] مادرانتان و دخترانتان و خواهرانتان و عمّه‌هایتان و خاله‌هایتان و دخترانِ برادر و دخترانِ خواهر و آن مادرانتان که شما را شیر داده‌اند، و خواهران رضاعیتان و مادرانِ زنانتان و آن دخترانِ همسرانتان که در کنار شما پرورش یافته‌اند؛ از آن زنانتان که با آنها آمیزش جنسی کرده‌اید - و اگر با آنها آمیز جنسی نکرده باشید، گناهی بر شما نیست - و همسرانِ آن پسرانتان که از صلب خودتان هستند و آن که بین دو خواهر جمع کنید، بر شما حرام گردیده است. مگر آنچه گذشته است، که خداوند آمرزندهٔ مهربان است ﴿۲۳﴾ و زنان شوهردار [نیز] جز ملک یمینتان [بر شما حرام شده است.] خداوند [این حکم] را بر شما مقرّر داشته است و فراتر از اینها برای شما حلال گردیده که با [صرف] مالهایتان از روی پاکدامنی نه از روی شهوترانی [می‌توانید آنان را] طلب کنید. پس هر کس از زنان که از او بهره برید، مهرشان را - به عنوانِ فریضه‌ای [مقرّر] شده - به آنان بپردازید. و در آنچه پس از مهر مقرّر به آن تراضی [و توافق] کنید، گناهی بر شما نیست. بی‌گمان خداوند دانای فرزانه است ﴿۲۴﴾ و هر کس از شما تواناییِ [مالی] نداشته باشد که با زنانِ آزادِ مؤمن ازدواج کند، باید از ملک یمینهایتان که کنیزانِ مؤمنتان‌اند، ازدواج کند و خداوند به ایمان شما داناتر است. [همه] از [جنس] یکدیگرید. با آنان (کنیزان) به اجازهٔ سرپرستان‌شان ازدواج کنید و مهرشان را به شایستگی، در حالی که پاکدامن باشند نه پلیدکار و نه دوست نهانی گیرنده، به آنان بدهید. آنگاه چون شوهردار شدند، اگر مرتکب زنا شوند نصف عذابی را که زنان آزاد دارند، خواهند داشت. این [حکم ازدواج با کنیزان] برای کسی از شماست که از گناه بترسد و آن که صبر کنید، برای شما بهتر است و خدا آمرزندهٔ مهربان است ﴿۲۵﴾ خداوند می‌خواهد که [احکام خود را] برای شما روشن سازد و راه [و رسم] کسانی را که پیش از شما بودند به شما بنمایاند و از شما درگذرد و خداوند دانای فرزانه است ﴿۲۶﴾ و خداوند می‌خواهد که از شما درگذرد و کسانی که از

خواسته‌های نفسانی پیروی می‌کنند می‌خواهند که دستخوش کجرویِ بزرگی شوید ﴿۲۷﴾ خداوند می‌خواهد، از [مسئولیت] شما بکاهد و انسان ناتوان آفریده شده است. ﴿۲۸﴾ ای مؤمنان، مالهایتان را در میان خود به ناروا مخورید مگر آن که [آن خرید و فروش] تجارتی همراه با توافقی [از جانب] شما باشد. و خویشتن را مکشید، که خداوند [نسبت] به شما مهربان است ﴿۲۹﴾ و هر کس از روی تجاوز و ستم، این [کار را] کند، به زودی او را به آتش [جهنّم] در آوریم، و این [کار] بر خدا آسان است ﴿۳۰﴾ اگر از کبیره‌های آنچه از آن نهی شده‌اید، دور مانید، گناهان [صغیرهٔ] تان را از شما می‌زداییم و شما را به جایگاهی شایسته [و گرامی] در آوریم ﴿۳۱﴾ آنچه را که خداوند برخی از شما را بر برخی [دیگر] با آن برتری داده است، آرزو مکنید، مردان از آنچه بدست آورده‌اند، بهره‌ای دارند. و زنان [نیز] از آنچه بدست آورده‌اند بهره‌ای دارند. و از خداوند از بخشایش او بخواهید. خداوند به همه چیز داناست﴿۳۲﴾ و برای هر چیزی از آنچه پدر و مادر و خویشاوندان بر جای گذاشته‌اند، میراث‌برانی قرار داده‌ایم و کسانی که پیمانتان [آنان را به شما] پیوند داده است، بهرهٔشان را به آنان بدهید. بی‌گمان خداوند بر همه چیز حاضر [و ناظر] است﴿۳۳﴾ ».

س- آیا شما با سرمایه‌داری (کاپیتالیسم) مخالف هستید؟

ج- آری، من با اندیشهٔ کاپیتالیستی مخالفم:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ وَ الْمَلَـٰٓئِكَةُ وَ أُولُوا الْعِلْمِ قَآئِمًا بِالْقِسْطِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [آل عمران ۱۸]

«خداوند که به داد [همهٔ امور هستی] را تدبیر می‌کند و فرشتگان و عالمان، گواهی دهند که معبود [راستینی] جز او نیست. [آری] معبود [راستینی] جز او [که] پیروزمندِ فرزانه است، نیست».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِنَّ كَثِيراً مِّنَ الْأَحْبَارِ وَ الرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ النَّاسِ بِالْبَـٰطِلِ وَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ وَ لَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴿۳۴﴾ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَ جُنُوبُهُمْ وَ ظُهُورُهُمْ هَـٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿۳۵﴾﴾ [التوبه ۳۵-۳۴]

«ای مؤمنان، به راستی که بسیاری از احبار و راهبان اموال مردم را به باطل می‌خورند و [مردم را] از راه خدا باز می‌دارند و کسانی که زر و سیم می‌اندوزند و آن را در راه خدا انفاق نمی‌کنند، آنان را به عذابی

دردناک خبر ده ﴿۳۴﴾ روزی که در آتش جهنّم آن [اندوخته‌ها] تافته شوند، آنگاه پیشانی آنها و پهلویشان و پشتهایشان را با آن داغ بگذارند [و بگویند:] این است آنچه برای خود اندوختید، پس [سزای] آنچه را که می‌اندوختید، بچشید ﴿۳۵﴾ ».

﴿وَ جَمَعَ فَأَوْعَىٰٓ﴾ [المعارج ۱۸]

«و [نیز کسی را که] گرد آورد و نگاه داشت».

﴿وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ﴿۱﴾ الَّذِى جَمَعَ مَالاً وَ عَدَّدَهُ ﴿۲﴾ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ﴿۳﴾ كَلَّا لَيُنبَذَنَّ فِى الْحُطَمَةِ ﴿۴﴾ وَ مَآ أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ﴿۵﴾ نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ ﴿۶﴾ الَّتِى تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ ﴿۷﴾ إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ ﴿۸﴾ فِى عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ﴿۹﴾ ﴾ [الهمزه ۹-۱]

«وای به حالِ هر بدگوی عیبجویی ﴿۱﴾ کسی که مال گرد آورد و آن را [شادمانه] شمارش کرد ﴿۲﴾ می‌پندارد که مالش او را جاودانه می‌سازد ﴿۳﴾ نه! به یقین در «حطمه». انداخته خواهد شد ﴿۴﴾ تو از کجا دانی که «حطمه». چیست؟ ﴿۵﴾ آتش افروختهٔ الهی است ﴿۶﴾ [آتشی] که بر دلها چیره شود ﴿۷﴾ بی‌گمان آن [آتش] بر آنان گمارده شده ﴿۸﴾ در ستونهایی [دراز] در آورده شده است ﴿۹﴾ ».

از دیدگاه من، به دست آوردن مال و ثروت از راه‌های نامشروع، نگهداری و جمع کردن و مصرف نکردن آن در راه خدا، حرام است.

مرتکب چنین اعمال، در دوزخ به عذاب سختی گرفتار شده و با آتش آن داغ کرده می‌شود:

﴿وَ لَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ ءَاتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ هُوَ خَيْراً لَّهُم بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ وَ لِلَّهِ مِيرَٰثُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ [آل‌عمران ۱۸۰]

«و کسانی که در آن‌چه خداوند از فضلِ خویش به آنان داده است، بخل می‌ورزند، نباید این [بخل] را برای خود خیر بپندارند. بلکه آن برایشان شرّ است. به زودی در روز قیامت آنچه در آن بخل ورزیده‌اند [مانند طوق] در گردنشان افکنده می‌شود و میراث آسمانها و زمین از آنِ خداست. و خداوند به آنچه می‌کنید، آگاه است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِنَّ كَثِيراً مِّنَ الْأَحْبَارِ وَ الرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ النَّاسِ بِالْبَـٰطِلِ وَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ وَ لَا يُنفِقُونَهَا فِى سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿۳۴﴾

يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَ جُنُوبُهُمْ وَ ظُهُورُهُمْ هَـٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾ ﴾ [التوبه ۳۵-۳۴]

«ای مؤمنان، به راستی که بسیاری از احبار و راهبان اموال مردم را به باطل می‌خورند و [مردم را] از راه خدا باز می‌دارند و کسانی که زر و سیم می‌اندوزند و آن را در راه خدا انفاق نمی‌کنند، آنان را به عذابی دردناک خبر ده ﴿٣٤﴾ روزی که در آتش جهنّم آن [اندوخته‌ها] تافته شوند، آنگاه پیشانی آنها و پهلویشان و پشتهایشان را با آن داغ بگذارند [و بگویند:] این است آنچه برای خود اندوختید، پس [سزای] آنچه را که می‌اندوختید، بچشید ﴿٣٥﴾ ».

س- یک کارگزار خوب کدام است؟

ج- یک کارگزار خوب کسی است که:

۱- شایستهٔ همان کار بوده و نااهل نباشد:

﴿قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَأَبَتِ اسْتَئْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَئْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ﴾ [القصص ٢٦]

«یکی از آن دو زن گفت: پدرجان، او را اجیر کن. بی‌گمان بهترین کسی را که به اُجرت گیری [باید چنین شخصی] توانای امین باشد».

۲- امین بوده و خائن نباشد:

﴿قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَأَبَتِ اسْتَئْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَئْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ﴾ [القصص ٢٦]

«یکی از آن دو زن گفت: پدرجان، او را اجیر کن. بی‌گمان بهترین کسی را که به اُجرت گیری [باید چنین شخصی] توانای امین باشد».

س- یک کارفرما چه رفتاری را با کارگزارش باید رعایت کند:

ج- یک کارفرما امور زیر را با کارگزارش رعایت نماید:

۱- بیش از توانایی و قدرتش، از او کار نکشد:

﴿قَالَ إِنِّيَ أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَـٰتَيْنِ عَلَىٰ أَن تَأْجُرَنِي ثَمَـٰنِيَ حِجَجٍ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْراً فَمِنْ عِندِكَ وَ مَآ أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِيَ إِن شَآءَ اللَّهُ مِنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [القصص ٢٧]

«[شعیب] گفت: من می‌خواهم که یکی از این دو دخترام را در برابر آن که هشت سال برای من کار کنی به ازدواج تو در آورم. آنگاه اگر ده سال را تمام کنی، آن از سوی تو [تبرّع] است و نمی‌خواهم که بر تو

سخت گیرم. اگر خداوند بخواهد مرا از شایستگان خواهی یافت».

۲- بر او ستم و تجاوز نکنند:

﴿قَالَ إِنِّيَ أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَـٰتَيْنِ عَلَىٰٓ أَن تَأْجُرَنِي ثَمَـٰنِيَ حِجَجٍ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْراً فَمِنْ عِندِكَ وَ مَآ أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِيَ إِن شَآءَ اللَّهُ مِنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [القصص ۲۷]

«[شعیب] گفت: من می‌خواهم که یکی از این دو دخترم را در برابر آن که هشت سال برای من کار کنی به ازدواج تو در آورم. آنگاه اگر ده سال را تمام کنی، آن از سوی تو [تبرّع] است و نمی‌خواهم که بر تو سخت گیرم. اگر خداوند بخواهد مرا از شایستگان خواهی یافت».

۳- مزد او را بروفق رضای او تعیین نماید:

﴿قَالَ إِنِّيَ أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَـٰتَيْنِ عَلَىٰٓ أَن تَأْجُرَنِي ثَمَـٰنِيَ حِجَجٍ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْراً فَمِنْ عِندِكَ وَ مَآ أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِيَ إِن شَآءَ اللَّهُ مِنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [القصص ۲۷]

«[شعیب] گفت: من می‌خواهم که یکی از این دو دخترم را در برابر آن که هشت سال برای من کار کنی به ازدواج تو در آورم. آنگاه اگر ده سال را تمام کنی، آن از سوی تو [تبرّع] است و نمی‌خواهم که بر تو سخت گیرم. اگر خداوند بخواهد مرا از شایستگان خواهی یافت».

باب ۱۰:

امور سیاسی

س- آیا قیام خلافت واجب است؟

ج- آری. قیام خلافت در یک اجتماع مسلمان فرض است، که بدون آن این اجتماع، اسلامی به شمار نمی‌رود:

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَ الْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَ الْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَدَآءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَـٰنٍ ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَ رَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [البقره ۱۷۸]

«ای مؤمنان، قصاص در [بارهٔ] کشته شدگان بر شما مقرّر شده است. آزاد به آزاد و برده به برده و زن به زن [قصاص می‌شود] آنگاه اگر برای کسی از [خون] برادرش چیزی گذشت شد. [حکم او] به نیکی پیروی کردن و پرداختن [خونبها] به او با خوشخویی است. این تخفیف و رحمتی از سوی پروردگارتان است. پس اگر کسی بعد از این از حدّ بگذرد، عذابی دردناک [در پیش] دارد».

﴿وَ لْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۴]

«و باید که از شما گروهی باشد که به نیکی فرا خوانند و به کار شایسته فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند و اینانند که رستگارند».

﴿وَ ءَاخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلاً صَـٰلِحاً وَ ءَاخَرَ سَيِّئاً عَسَى اللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [التوبه ۱۰۲]

«و دیگرانی [هستند] که به گناهانشان اعتراف کردند. عمل نیک را با [عملی] دیگر که بد است به هم

آمیخته‌اند. نزدیک است که خداوند از آنان درگذرد. بی‌گمان خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

﴿الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّـٰهُمْ فِى الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَوُا الزَّكَوٰةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَ لِلَّهِ عَـٰقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج ۴۱]

«کسانی که اگر در زمین به آنان تمکّن دهیم نماز برپای دارند و زکات پردازند و به کار پسندیده فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند. و سرانجامِ کارها خدا راست».

﴿الزَّانِيَةُ وَ الزَّانِى فَاجْلِدُوا كُلَّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَ لَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِى دِينِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ لْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَآئِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [النور ۲]

«به هر یک از زن و مرد زناکار صد تازیانه بزنید و اگر به خداوند و روز قیامت ایمان دارید نباید در [اجرای] دینِ خدا دربارهٔ آنان دچارِ دلسوزی شوید. و باید گروهی از مؤمنان بر کیفر [دیدن] آنها حضور یابند».

س- تعلیمات و فرمانهای سیاسی شما چیست؟

ج- مهمترین نکات، تعلیمات سیاسی من، این است:

۱ - حاکمیت (sovereignty) ***تنها از خداوند بوده و تمام اختیارات در دست اوست:***

﴿يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَـٰرَهُمْ كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم مَّشَوْا فِيهِ وَ إِذَآ أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَ لَوْ شَآءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَ أَبْصَـٰرِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ [البقره ۲۰]

«نزدیک است که برق دیدگانشان را برباید. هرگاه [راه را] بر آنان روشن سازد، در آن [روشنی] راه روند و چون بر آنان تاریک شود، بایستند. و اگر خداوند می‌خواست شنوایی آنان و دیدگانشان را از بین می‌برد. حقّا که خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَـٰلِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِى الْمُلْكَ مَن تَشَآءُ وَ تَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَآءُ وَ تُعِزُّ مَن تَشَآءُ وَ تُذِلُّ مَن تَشَآءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ [آل عمران ۲۶]

«بگو: خداوندا، ای دارندهٔ فرمانروایی، به هر کس که خواهی فرمانروایی دهی و از هر کس که خواهی، فرمانروایی بازستانی و هر کس را که خواهی گرامی داری و هر کس را که خواهی خوار سازی. نیکی به دست توست. به راستی تو بر هر کاری توانایی».

﴿وَ لْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ

الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۴]

«و باید که از شما گروهی باشد که به نیکی فرا خوانند و به کار شایسته فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند و اینانند که رستگارند».

﴿وَ لِلَّهِ مُلْکُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ اللَّهُ عَلَىٰ کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾ [آل عمران ۱۸۹]

«و فرمانروایی آسمانها و زمین از آنِ خداست. و خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿لَقَدْ کَفَرَ الَّذِینَ قَالُوٓا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِیحُ ابْنُ مَرْیَمَ قُلْ فَمَن یَمْلِکُ مِنَ اللَّهِ شَیْئاً إِنْ أَرَادَ أَن یُهْلِکَ الْمَسِیحَ ابْنَ مَرْیَمَ وَ أُمَّهُ وَ مَن فِی الْأَرْضِ جَمِیعاً وَ لِلَّهِ مُلْکُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَیْنَهُمَا یَخْلُقُ مَا یَشَآءُ وَ اللَّهُ عَلَىٰ کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾ [المائده ۱۷]

«بی‌گمان آنان که گفتند: «خدا همان مسیح پسر مریم است». کافر شدند. بگو: اگر [خداوند] بخواهد مسیح پسر مریم و مادرش و هر آن کس را که در زمین است، همگی نابود خواهد کرد، چه کسی در برابر خداوند [اختیار کمترین] کاری را دارد؟ و فرمانروایی آسمانها و زمین و آنچه در بین آن دوست از آنِ خداست، هر چه بخواهد، می‌آفریند و خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿لِلَّهِ مُلْکُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا فِیهِنَّ وَ هُوَ عَلَىٰ کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ﴾ [المائده ۱۲۰]

«فرمانروایی آسمانها و زمین و آنچه در میان آنهاست از آنِ خداوند است. و او بر هر کاری تواناست».

﴿قُلْ إِنِّی عَلَىٰ بَیِّنَةٍ مِّن رَّبِّی وَ کَذَّبْتُم بِهِ مَا عِندِی مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ إِنِ الْحُکْمُ إِلَّا لِلَّهِ یَقُصُّ الْحَقَّ وَ هُوَ خَیْرُ الْفَـٰصِلِینَ﴾ [الانعام ۵۷]

«بگو: من از جانب پروردگارم حجّتی آشکار دارم و شما آن را دروغ انگاشتید. آنچه آن را به شتاب می‌طلبید، در نزد من نیست. حکم جز به دست خداوند نیست، حق را بیان می‌کند و او بهترین داوران است».

﴿إِنَّ رَبَّکُمُ اللَّهُ الَّذِی خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ فِی سِتَّةِ أَیَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ یُغْشِی الَّیْلَ النَّهَارَ یَطْلُبُهُ حَثِیثاً وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ وَ النُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَکَ اللَّهُ رَبُّ الْعَـٰلَمِینَ﴾ [الاعراف ۵۴]

«پروردگارتان، خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، آنگاه بر عرش استیلا یافت، شب را به روز می‌پوشاند در حالی که آن را به شتاب می‌طلبد. و خورشید و ماه و ستارگان را در حالی که به

فرمان او مسخّرند [آفرید] بدان که خلق و فرمانروایی خاصّ اوست. بس بزرگ است خداوند، پروردگار جهانیان».

﴿فَسُبْحَـٰنَ الَّذِی بِیَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَیْءٍ وَ إِلَیْهِ تُرْجَعُونَ﴾ [یس ۸۳]

«پاک است کسی که ملکوت هر چیزی به دست اوست و به سوی او بازگردانده می‌شوید».

۲- حکم خدا و رسول او، برترین قانون (The Super Law) است که پیروی از آن لازم است:

﴿وَ أَطِیعُوا اللَّهَ وَ الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [آل عمران ۱۳۲]

«و از خداوند و رسولِ [او] فرمان برید باشد که مشمول رحمت قرار گیرید».

﴿یَـٰأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوٓا أَطِیعُوا اللَّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ وَ أُوْلِی الْأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَـٰزَعْتُمْ فِی شَیْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَی اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْأَخِرِ ذَ ٰلِكَ خَیْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِیلاً﴾

[النساء ۵۹]

«ای مؤمنان، از خداوند اطاعت کنید و از رسول [او] و صاحبان امرتان [هم] اطاعت کنید هرگاه در چیزی اختلاف کردید، اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، آن را به خدا و رسول بازگردانید. این بهتر و نیک انجام‌تر است».

﴿وَ أَطِیعُوا اللَّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ وَ احْذَرُوا فَإِن تَوَلَّیْتُمْ فَاعْلَمُوٓا أَنَّمَا عَلَیٰ رَسُولِنَا الْبَلَـٰغُ الْمُبِینُ﴾

[المائده ۹۲]

«و از خداوند اطاعت کنید و از رسول [او نیز] اطاعت کنید و [از گناهان] برحذر باشید. اگر روی گردانیدید، بدانید که بر عهدهٔ رسولِ ما فقط پیام‌رسانی آشکار است».

﴿وَ أَطِیعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَا تَنَـٰزَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِیحُكُمْ وَ اصْبِرُوٓا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّـٰبِرِینَ﴾

[انفال ۴۶]

«و از خداوند و رسولش فرمان برید و با همدیگر نزاع نکنید که در آن صورت سست می‌شوید و شأن [و شوکتتان] از بین رود. و شکیبایی کنید. بی‌گمان خداوند با شکیبایان است».

﴿وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَی اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْراً أَن یَكُونَ لَهُمُ الْخِیَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَ مَن یَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلاً مُّبِیناً﴾ [الاحزاب ۳۶]

«و هیچ مرد و زن مؤمنی را نرسد که چون خداوند و رسولش کاری را مقرر نمایند، آن که خود در

کارشان اختیار داشته باشند، و کسی که از خداوند و رسول او نافرمانی کند، [بداند که] در گمراهیِ آشکاری گرفتار آمده است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ لَا تُبْطِلُوٓا أَعْمَـٰلَكُمْ﴾ [محمد ۳۳]

«ای مؤمنان، از خداوند فرمان برید و از رسولِ [او نیز] فرمان برید و اعمالتان را باطل مکنید».

۳- هر موضوع حکومت اسلامی با مشوره و شورای همگانی حل می‌شود:

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَـنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

[آل عمران ۱۵۹]

«پس به [لطف] رحمتی از [سوی] خدا با آنان نرمخو شدی و اگر درشتخویِ سختدل بودی، به یقین از پیرامونت پراکنده می‌شدند. پس از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در [این] کار با آنان مشورت کن و آنگاه که قصدِ [قطعیِ انجام کاری را] کردی، بر خداوند توکّل کن، که خداوند توکّل کنندگان را دوست می‌دارد».

﴿وَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَـٰوةَ وَ أَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَ مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾

[الشوری ۳۸]

«و آنان که [دعوتِ] پروردگارشان را پذیرفتند و نماز برپا داشتند و کار و بارشان بین آنان از روی مشورت است و از آنچه روزیشان کرده‌ایم انفاق می‌کنند».

۴- *اطاعت اولوالامر (خلیفه و کارمندان حکومت اسلامی) بر عامهٔ مردم لازم است*، به شرط *آنکه خود پایبند احکام خدا و رسول بوده و به معروف (کارهای نیک) فرمان دهد*:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُوْلِي الْأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَـٰزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾

[النساء ۵۹]

«ای مؤمنان، از خداوند اطاعت کنید و از رسول [او] و صاحبان امرتان [هم] اطاعت کنید هرگاه در چیزی اختلاف کردید، اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، آن را به خدا و رسول بازگردانید. این بهتر و نیک انجام‌تر است».

۵- در صورت جنگ و نزاع و درگیری ذات البینی (میان مسلمانان)، حکم خدا و رسول خدا، به عنوان آخرین سند فیصله کن (Decisive Authority) ***به شمار می‌رود:***

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُوْلِى الْأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَـٰزَعْتُمْ فِى شَىْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلاً﴾

[النساء ۵۹]

«ای مؤمنان، از خداوند اطاعت کنید و از رسول [او] و صاحبان امرتان [هم] اطاعت کنید هرگاه در چیزی اختلاف کردید، اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، آن را به خدا و رسول بازگردانید. این بهتر و نیک انجام‌تر است».

۶- اهداف اساسی حکومت اسلامی این است:

الف: ایجاد امنیت و آرامش درکشور:

﴿إِنَّمَا جَزَٰٓؤُا الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَسْعَوْنَ فِى الْأَرْضِ فَسَاداً أَن يُقَتَّلُوٓا أَوْ يُصَلَّبُوٓا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُم مِّنْ خِلَٰفٍ أَوْ يُنفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْىٌ فِى الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِى الْأَخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [المائده ۳۳]

«جزای آنان که با خدا و رسولش می‌جنگند و [به قصد] فساد در زمین می‌کوشند، فقط آن است که کشته شوند یا به دار آویخته شوند یا دستان و پاهایشان در خلاف جهت همدیگر بریده شود و یا از سرزمین [خود] تبعید شوند، این در دنیا برای آنان [مایهٔ] رسوایی است و در آخرت عذابی بزرگ [در پیش] دارند».

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَ لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِى ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْناً يَـعْبُدُونَنِى لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْئاً وَ مَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [النور ۵۵]

«خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، وعده داده است که بی‌شک آنان را در این سرزمین جانشین سازد، چنانکه کسانی را که پیش از آنان بودند، جانشین ساخت. و [آن] دینشان را که برایشان پسندیده است برایشان استوار دارد و برایشان پس از بیمشان ایمنی را جایگزین کند. [تا] مرا پرستش کنند و چیزی را با من شریک نسازند. و کسانی که پس از این ناسپاسی کنند، اینانند

که فاسقند».

ب: از بین بردن ظلم و فساد:

﴿إِنَّمَا جَزَٰٓؤُا الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَسْعَوْنَ فِى الْأَرْضِ فَسَاداً أَن يُقَتَّلُوٓا أَوْ يُصَلَّبُوٓا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُم مِّنْ خِلَٰفٍ أَوْ يُنفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْىٌ فِى الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِى الْأَخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [المائده ۳۳]

«جزای آنان که با خدا و رسولش می‌جنگند و [به قصد] فساد در زمین می‌کوشند، فقط آن است که کشته شوند یا به دار آویخته شوند یا دستان و پاهایشان در خلاف جهت همدیگر بریده شود و یا از سرزمین [خود] تبعید شوند، این در دنیا برای آنان [مایهٔ] رسوایی است و در آخرت عذابی بزرگ [در پیش] دارند».

﴿تِلْكَ الدَّارُ الْأَخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى الْأَرْضِ وَ لَا فَسَاداً وَ الْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾

[القصص ۸۳]

«این سرای آخرت است که آن را برای کسانی که به دنبالِ استکبار در زمین و فساد نیستند مقرر می‌کنیم. و سرانجام نیک برای پرهیزگاران است».

ج: برپا داشتن عدالت و انصاف:

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَٰتِ وَ أَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَٰبَ وَ الْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَ أَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَ مَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ وَ رُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِىٌّ عَزِيزٌ﴾

[الحدید ۲۵]

«به راستی که رسولانمان را با دلایل روشن فرستادیم و با آنان کتاب و میزان نازل کردیم تا مردم به داد رفتار کنند. و آهن پدید آوردیم که در آن [مایهٔ] جنگ و ستیز و [نیز] بهره‌هایی برای مردم است و تا خداوند کسی را که [دین] او و رسولش را در نهان یاری می‌کند، معلوم بدارد. بی‌گمان خداوند توانای پیروزمند است».

د: جاری ساختن حدود خدا -شریعت الهی- و نظارت بر آن:

﴿أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَ أَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَ عَفَا عَنكُمْ فَالْـَٰٔنَ بَٰشِرُوهُنَّ وَ ابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَ كُلُوا وَ

اشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى الَّيْلِ وَ لَا تُبَـٰشِرُوهُنَّ وَ أَنْتُمْ عَـٰكِفُونَ فِي الْمَسَـٰجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ ءَايَـٰتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۸۷]

«آمیزش با زنانتان در شبِ روزه برایتان حلال شمرده شد. آنان برای شما [به منزلهٔ] پوشش‌اند و شما [نیز] برای آنان [به منزلهٔ] پوشش هستید. خداوند می‌دانست که شما به خودتان خیانت می‌کردید. پس توبهٔ شما را پذیرفت. و از [گناهانِ] شما در گذشت. اینک [در شبهای ماه رمضان می‌توانید] با آنان مباشرت کنید و آنچه را که خداوند برایتان مقرّر داشته است بجویید. و بخورید و بیاشامید تا آن که رشتهٔ سپید - که فجر است - از رشتهٔ سیاه [شب] آشکار شود آنگاه روزه را تا شب به پایان رسانید و در حالی که در مسجدها معتکفید با زنان مباشرت مکنید. اینها حدودِ [نهی شدهٔ] الهی است پس [به قصد تجاوز] به آنها نزدیک نشوید. خداوند آیه‌هایش را بدینسان برای مردم روشن می‌سازد تا تقوی پیشه کنند».

﴿فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِن بَعْدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوْجاً غَيْرَهُ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ أَن يَتَرَاجَعَآ إِن ظَنَّآ أَن يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۲۳۰]

«پس اگر [شوهر] او را [برای سومین بار] طلاق داد، پس از آن برای او (شوهر) حلال نمی‌شود، تا آنکه با همسری جز او ازدواج کند. آنگاه اگر [آن شوهر] او را طلاق داد، اگر بدانند که می‌توانند احکام خدا را برپا دارند، گناهی بر هر دوی آنان نیست که [با ازدواج به همدیگر] بازگردند. این حدود خداست که آنها را برای مردمِ دانا روشن می‌سازد».

﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَ مَن يُطِعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّـٰتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا وَ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ [النساء ۱۳]

«اینها حدود الهی هستند و هر کس از خداوند و رسول او فرمان برد، او را به بهشتهایی در آوَرد که از فرودستِ آن جویباران روان است که در آن جاودانه خواهند بود. و کامیابی بزرگ این است».

﴿التَّـٰئِبُونَ الْعَـٰبِدُونَ الْحَـٰمِدُونَ السَّـٰئِحُونَ الرَّٰكِعُونَ السَّـٰجِدُونَ الْأَمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده کنندگانِ آمران به معروف و

نهی کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

هـ: نیکی را با تمام وسائل پخش کردن و بدی‌ها و منکرات را از میان بردن:

﴿التَّـٰئِبُونَ الْعَـٰبِدُونَ الْحَـٰمِدُونَ السَّـٰئِحُونَ الرَّٰكِعُونَ السَّـٰجِدُونَ الْأَمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده کنندگانِ آمران به معروف و نهی کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

﴿الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّـٰهُمْ فِى الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَوُا الزَّكَوٰةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَـنِ الْمُنكَرِ وَ لِلَّهِ عَـٰقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج ۴۱]

«کسانی که اگر در زمین به آنان تمکّن دهیم نماز برپای دارند و زکات پردازند و به کار پسندیده فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند. و سرانجامِ کارها خدا راست».

س- حقوق اساسی شهروندان یک حکومت اسلامی کدام است؟

ج- شهروندان یک حکومت اسلامی، از حقوق و امتیازاتی برخوردارند که برخی از آن چنین است:

۱- حق حفظ جان و مال و آبرو:

﴿وَ لَا تَأْكُلُوٓا أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِالْبَـٰطِلِ وَ تُدْلُوا بِهَآ إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقاً مِّنْ أَمْوَٰلِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَ أَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۸۸]

«و اموالتان را در بین خود به ناحقّ مخورید و [به رشوه دادن] آن را به حاکمان پیش‌کش مکنید تا از روی گناه و آگاهانه بخشی از اموال مردم را بخورید».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوٓا أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِالْبَـٰطِلِ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَـٰرَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ وَ لَا تَقْتُلُوٓا أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيماً﴾ [النساء ۲۹]

«ای مؤمنان، مالهایتان را در میان خود به ناروا مخورید مگر آن که [آن خرید و فروش] تجارتی همراه با توافقی [از جانب] شما باشد. و خویشتن را مکشید، که خداوند [نسبت] به شما مهربان است».

﴿وَ لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ مَن قُتِلَ مَظْلُوماً فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَـٰناً فَلَا يُسْرِف فِّى الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنصُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۳۳]

«و جانی را که خداوند حرام شمرده است مگر به حقّ مکشید و هر کس که از روی ستم کشته شود، برای ولیِّ [دَمِ] او قدرتی مقرر داشته‌ایم، پس [او هم] نباید در کشتن زیاده‌روی کند. بی‌گمان او یاری شده است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَ لَا تَجَسَّسُوا وَ لَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضاً أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتاً فَكَرِهْتُمُوهُ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾

[الحجرات ۱۲]

«ای مؤمنان، از بسیاری از گمان [های بد] بپرهیزید. بی‌شک برخی از بدگمانی [ها] گناه است و جاسوسی مکنید و برخی از شما از برخی دیگر غیبت نکند. آیا کسی از شما دوست دارد که گوشتِ برادرش را در حالی که مرده است، بخورد. حق این است که آن را ناپسند می‌دارید. و از خداوند پروا بدارید. بی‌گمان خداوند توبه‌پذیر مهربان است».

۲ - ***حق آزادی اندیشه و تفکر و انتقاد سازنده:***

﴿لَآ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَن يَكْفُرْ بِالطَّـٰغُوتِ وَ يُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقره ۲۵۶]

«در [کارِ] دین اجباری [روا] نیست، به راستی راهیابی از گمراهی آشکار شده است. پس هر کس که به طاغوت کفر ورزد و به خدا ایمان آورد، [بداند] که به دستاویزی [بس] محکم چنگ زده است [که] آن گسستنی ندارد. و خداوند شنوای داناست».

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْكِتَـٰبِ لَكَانَ خَيْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَكْثَرُهُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [آل عمران ۱۱۰]

«شما بهترین امّتی هستید که برای مردم پدید آورده شده است، [که] به کار شایسته فرمان می‌دهید و از کار ناشایست باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید. و اگر اهل کتاب ایمان می‌آوردند، برای آنان بهتر بود. برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان بدکارند».

﴿وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَ يُطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَـٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

[التوبه ۷۱]

«مردان و زنان مؤمن کارسازان همدیگرند به معروف امر و از منکر نهی می‌کنند و نماز برپای می‌دارند و زکات می‌پردازند و از خداوند و رسول او فرمان می‌برند. اینانند که خداوند آنان را مشمولِ رحمت خود قرار خواهد داد. بی‌گمان خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿وَ لَوْ شَآءَ رَبُّکَ لَأَمَنَ مَن فِی الْأَرْضِ کُلُّهُمْ جَمِیعاً أَفَأَنتَ تُکْرِهُ النَّاسَ حَتَّیٰ یَکُونُوا مُؤْمِنِینَ﴾ [یونس ۹۹]

«و اگر پروردگارت می‌خواست همهٔ آنان که در زمین‌اند، همگی ایمان می‌آوردند، آیا می‌توانی مردم را وادار کنی تا مؤمن گردند؟».

۳- *حق حفاظت از زندگی خصوصی* (Privacy):

﴿یَـٰأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُیُوتاً غَیْرَ بُیُوتِکُمْ حَتَّیٰ تَسْتَأْنِسُوا وَ تُسَلِّمُوا عَلَیٰٓ أَهْلِهَا ذَٰلِکُمْ خَیْرٌ لَّکُمْ لَعَلَّکُمْ تَذَکَّرُونَ ﴿۲۷﴾ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فِیهَآ أَحَداً فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّیٰ یُؤْذَنَ لَکُمْ وَ إِن قِیلَ لَکُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْکَیٰ لَکُمْ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِیمٌ ﴿۲۸﴾﴾ [النور ۲۸-۲۷]

«ای مؤمنان، وارد خانه‌هایی غیر از خانه‌های خود مشوید مگر آنکه اجازه گیرید و بر اهل آن [خانه] سلام گویید. این برایتان بهتر است، باشد که پند پذیرید ﴿۲۷﴾ پس اگر در آنجا کسی را نیابید، واردِ آنجا نشوید تا آن که به شما اجازه داده شود. و اگر به شما گفته شود، بازگردید، بازگردید که آن برایتان پاکتر است و خداوند به آنچه می‌کنید داناست ﴿۲۸﴾».

۴- *حق اعتراض بر ضد ظلم و ستمگری:*

﴿لَا یُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوٓءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَن ظُلِمَ وَ کَانَ اللَّهُ سَمِیعاً عَلِیماً﴾ [النساء ۱۴۸]

«خداوند بانگ برداشتن به بدزبانی را جز از [جانب] کسی که ستم دیده باشد، دوست ندارد. و خداوند شنوای داناست».

۵- این حق که هر شهروند تنها مسئول اعمال خود است و نباید مسئول اعمال دیگری قلمداد شده و عملکرد دیگران به او نسبت داده شود و تحمیل گردد:

﴿وَ هُوَ الَّذِی جَعَلَکُمْ خَلَـٰٓئِفَ الْأَرْضِ وَ رَفَعَ بَعْضَکُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَـٰتٍ لِّیَبْلُوَکُمْ فِی مَآ ءَاتَاکُمْ إِنَّ رَبَّکَ سَرِیعُ الْعِقَابِ وَ إِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِیمٌ﴾ [الانعام ۱۶۵]

«و او کسی است که شما را فرمانروایان زمین گرداند. و برخی از شما را به مراتبی بر برخی دیگر برتری

بخشید تا در آنچه به شما داده است شما را بیازماید. به راستی که پروردگارت زود کیفر است و او آمرزندهٔ مهربان است».

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَيَّ إِجْرَامِي وَ أَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ﴾ [هود ۳۵]

«آیا می‌گویند [که پیامبر] آن [قرآن] را برساخته است؟ بگو: اگر آن را برساخته باشم گناهم بر [عهدهٔ] من است و من از گناهی که می‌کنید، بیزارم».

﴿مَّنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَ مَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَ لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَ مَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۵]

«هر کس که راه بیابد، فقط به [سود] خودش راه می‌یابد، و هر کس که گمراه شود، فقط به زیان خود گمراه می‌شود. و هیچ بردارنده‌ای بارِ [گناه] دیگری را برنمی‌دارد. و ما عذاب کننده نیستیم تا آن که رسولی فرستیم».

﴿وَ لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَ إِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَ أَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَ مَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ وَ إِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾ [فاطر ۱۸]

«و هیچ بردارنده‌ای بار [گناهِ] دیگری را برنمی‌دارد. و اگر [نفسی] گرانبار [کسی را] به [برداشتن] بار [گناهِ] خود بخواند، چیزی از آن [بار گناه] برداشته نمی‌شود. اگر چه [آن کس] خویشاوند باشند. تنها می‌توانی به آنان هشدار دهی که از پروردگارشان در نهان می‌ترسند و نماز برپا داشته‌اند. و هر کس پاک گردد [بداند] که تنها به [سود] خویش پاک می‌شود. و بازگشت به سوی خداوند است».

﴿أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ [النجم ۳۸]

«که هیچ بردارنده‌ای بار گناه دیگری را برنمی‌دارد».

۶- حق آزادی اجتماع در کارهای خیر:

﴿وَ لْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۴]

«و باید که از شما گروهی باشد که به نیکی فرا خوانند و به کار شایسته فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند و اینانند که رستگارند».

۷- این حق که نیازمندی‌های اولیهٔ هر شهروند نیازمند، فراهم ساخته شود:

﴿وَ فِیٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّآئِلِ وَ الْمَحْرُومِ﴾ [الذاریات ۱۹]

«و در اموالشان برای سائل و بینوا حقّی بود».

﴿وَ الَّذِیْنَ فِیٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿۲۴﴾ لِّلسَّآئِلِ وَ الْمَحْرُومِ ﴿۲۵﴾﴾ [المعارج ۲۵]

«و همانان که در اموالشان حقی معلوم است ﴿۲۴﴾ برای گدا و محروم ﴿۲۵﴾».

۸- حق حفظ از اذیت و آزار و تنگ نظری مذهبی:

﴿وَ لَا تَسُبُّوا الَّذِینَ یَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَیَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوَا بِغَیْرِ عِلْمٍ کَذَٰلِکَ زَیَّنَّا لِکُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَیٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَیُنَبِّئُهُم بِمَا کَانُوا یَعْمَلُونَ﴾ [الانعام ۱۰۸]

«وکسانی را که به جای خدا می‌پرستند دشنام مدهید [زیرا که آنان نیز] از روی ستم ناآگاهانه خداوند را دشنام می‌دهند. بدینسان برای هر امّتی عملکردشان را آراستیم، آنگاه بازگشتشان به سوی پروردگارشان است. پس به آنان از [حقیقت] آنچه می‌کردند خبر می‌دهد».

۹- حق اینکه حکومت با شهروندان خویش رفتاری مساوی داشته باشد:

﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِی الْأَرْضِ وَ جَعَلَ أَهْلَهَا شِیَعاً یَسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ یُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ وَ یَسْتَحْیِ نِسَآءَهُمْ إِنَّهُ کَانَ مِنَ الْمُفْسِدِینَ﴾ [القصص ۴]

«بی‌گمان فرعون در آن سرزمین تکبّر ورزید و مردمانش را گروه گروه کرد، گروهی از آنان را به استضعاف می‌کشید، پسرانشان را سر می‌برید و دخترانشان را زنده نگاه می‌داشت، بی‌گمان او از فسادکاران بود».

س- حکومت اسلامی چه حقوقی بر شهروندان دارد؟

ج- حقوق حکومت بر شهروندان و به تعبیر دیگر در زمرهٔ وظائف شهروندان این مطالب شامل است که آنان:

۱- در امور معروف و پسندیده، از دساتیر حکومت اطاعت نمایند:

﴿وَ لْیَخْشَ الَّذِینَ لَوْ تَرَکُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّیَّةً ضِعَٰفاً خَافُوا عَلَیْهِمْ فَلْیَتَّقُوا اللَّهَ وَ لْیَقُولُوا قَوْلاً سَدِیداً﴾ [النساء ۹]

«وکسانی که اگر [نزدیک شوند به حالی که] پس از خود فرزندانی ناتوان بر جای بگذارند، که برای آنان

نگرانند، باید [در مورد دیگر یتیمان نیز از خدا] بترسند. پس باید که از خدا بترسند و سخنی سنجیده گویند».

۲- *احترام قوانین دولتی را نموده و پایبند آن باشند:*

﴿وَ زَكَرِيَّا وَ يَحْيَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ إِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [الانعام ۸۵]

«و [نیز] زکریّا و یحیی و عیسی و الیاس [را هدایت کردیم] هر یک [از آنان] از صالحان بودند».

۳- *در امن و امان خلل نیفکنند:*

﴿إِنَّمَا جَزَٰٓؤُا الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَاداً أَن يُقَتَّلُوٓا أَوْ يُصَلَّبُوٓا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُم مِّنْ خِلَـٰفٍ أَوْ يُنفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْىٌ فِي الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِي الْأَخِـرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [المائده ۳۳]

«جزای آنان که با خدا و رسولش می‌جنگند و [به قصد] فساد در زمین می‌کوشند، فقط آن است که کشته شوند یا به دار آویخته شوند یا دستان و پاهایشان در خلاف جهت همدیگر بریده شود و یا از سرزمین [خود] تبعید شوند، این در دنیا برای آنان [مایهٔ] رسوایی است و در آخرت عذابی بزرگ [در پیش] دارند».

﴿وَ قَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَ لُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ وَ لَيَزِيدَنَّ كَثِيراً مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَـٰناً وَ كُفْراً وَ أَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَٰوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَـٰمَةِ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا نَاراً لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَ يَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَاداً وَ اللَّـهُ لَا يُـحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ [المائده ۶۴]

«یهود گفتند: دستِ خداوند بسته است. دستان خودشان بسته باد. و به [سزای] آنچه گفتند از رحمت خداوند به دور داشته شدند. بلکه دو دست او گشاده است هرگونه که بخواهد انفاق می‌کند و به راستی آنچه از [جانب] پروردگارت به سوی تو فرو فرستاده شده است، [در حق] بسیاری از آنان، سرکشی و کفر را خواهد افزود. و در بین آنان دشمنی و کینه را تا روز قیامت افکنده‌ایم؛ هرگاه که آتشی برای جنگ برافروزند، خداوند آن را فرو می‌نشاند، و در زمین در فساد می‌کوشند. و خداوند فسادکاران را دوست نمی‌دارد».

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ

مِن قَبْلِهِمْ وَ لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِى ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْناً يَعْبُدُونَنِى لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْئاً وَ مَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَـٰئِكَ هُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [النور ۵۵]

«خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، وعده داده است که بی‌شک آنان را در این سرزمین جانشین سازد، چنانکه کسانی را که پیش از آنان بودند، جانشین ساخت. و [آن] دینشان را که برایشان پسندیده است برایشان استوار دارد و برایشان پس از بیمشان ایمنی را جایگزین کند. [چرا که] مرا پرستش می‌کنند و چیزی را با من شریک نمی‌سازند. و کسانی که پس از این ناسپاسی کنند، اینانند که فاسقند».

﴿تِلْكَ الدَّارُ الْأَخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى الْأَرْضِ وَ لَا فَسَاداً وَ الْعَـٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾

[القصص ۸۳]

«این سرای آخرت است که آن را برای کسانی که به دنبالِ استکبار در زمین و فساد نیستند مقرر می‌کنیم. و سرانجام نیک برای پرهیزگاران است».

۴ - *در کارهای معروف و پسندیده با حکومت همکاری نمایند:*

﴿قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ فِى الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَـٰسِقِينَ﴾

[المائده ۲۶]

«[خداوند] فرمود: آن [سرزمین] چهل سال بر آنان حرام شده است. در زمین سرگشته می‌شوند، پس بر گروه نافرمانان اندوهگین مباش».

س - پالیسی خارجی یک حکومت اسلامی چگونه می‌باشد؟

ج - *چند اصل بنیادین پالیسی خارجی حکومت اسلامی این است:*

۱ - *احترام پیمانهای دوجانبه و پاسداری از آن:*

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّائِلِينَ وَ فِى الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِى الْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

[البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که به خدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفاکنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿وَ أَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَـٰهَدتُّمْ وَ لَا تَنقُضُوا الْأَيْمَـٰنَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَ قَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلاً إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ [النحل ۹۱]

«و به پیمان خدا - چون عهد بستید - وفا کنید و سوگندها را پس از استوار ساختنش مشکنید و به راستی خداوند را بر خود نگهبان ساخته‌اید. خداوند آنچه را که می‌کنید، می‌داند».

۲- *صداقت و امانتداری در هر معامله:*

﴿وَ لَا تَتَّخِذُوٓا أَيْمَـٰنَكُمْ دَخَلَا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمُ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَ تَذُوقُوا السُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمْ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [النحل ۹۴]

«و سوگندهایتان را در میان خود [مایهٔ] فریب قرار ندهید که آنگاه گامی پس از استواری‌اش [از جای] بلغزد. و به سبب بازداشتنشان از راه خدا [طعم] عذاب را بچشید و شما را عذابی بزرگ [در پیش] است».

۳- *پرهیز از فتنه و فساد:*

﴿وَ قَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَ لُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ وَ لَيَزِيدَنَّ كَثِيراً مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰناً وَ كُفْراً وَ أَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَٰوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَـٰمَةِ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا نَاراً لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَ يَسْعَوْنَ فِى الْأَرْضِ فَسَاداً وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ [المائده ٦۴]

«یهود گفتند: دستِ خداوند بسته است. دستان خودشان بسته باد. و به [سزای] آنچه گفتند از رحمت خداوند به دور داشته شدند. بلکه دو دست او گشاده است هرگونه که بخواهد انفاق می‌کند و به راستی آنچه از [جانب] پروردگارت به سوی تو فرو فرستاده شده است، [در حق] بسیاری از آنان، سرکشی و کفر را خواهد افزود. و در بین آنان دشمنی و کینه را تا روز قیامت افکنده‌ایم؛ هرگاه که آتشی برای جنگ برافروزند، خداوند آن را فرو می‌نشاند، و در زمین در فساد می‌کوشند. و خداوند فسادکاران را دوست

نمی‌دارد».

﴿وَ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَـٰحِهَا وَ ادْعُوهُ خَوْفاً وَ طَمَعاً إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ [الاعراف ٥٦]

«و در زمین، پس از اصلاحش فساد مکنید و او را با بیم و امید [به نیایش] بخوانید. که رحمت خداوند به نیکوکاران نزدیک است».

﴿تِلْكَ الدَّارُ الْأَخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَ لَا فَسَاداً وَ الْعَـٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾

[القصص ٨٣]

«این سرای آخرت است که آن را برای کسانی که به دنبالِ استکبار در زمین و فساد نیستند مقرر می‌کنیم. و سرانجام نیک برای پرهیزگاران است».

۴- *طرفداری از صلح و امنیت:*

﴿وَ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَـٰحِهَا وَ ادْعُوهُ خَوْفاً وَ طَمَعاً إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ [الاعراف ٥٦]

«و در زمین، پس از اصلاحش فساد مکنید و او را با بیم و امید [به نیایش] بخوانید. که رحمت خداوند به نیکوکاران نزدیک است».

﴿وَ إِن جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [انفال ٦١]

«و اگر به صلح گرایش یابند، تو [نیز] به آن بگرای و بر خداوند توکّل کن بی‌گمان او شنوای داناست».

۵- *ایجاد علائق و روابط دوستانه با کشورهایی که برخورد دشمنانه با مسلمانان ندارند:*

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْماً غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْأَخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَـٰبِ الْقُبُورِ﴾ [الممتحنة ١٣]

«ای مؤمنان، با قومی که خداوند بر آنان خشمگین است دوستی نکنید. [آنان] از آخرت - چنان که کافران از گور خفتگان ناامیدند - ناامید شده‌اند».

۶- *تلاش برای ایجاد عدالت و انصاف در سطوح بین‌المللی:*

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [المائده ٨]

«ای مؤمنان، برای [گزاردن حقّ] خدا [که مفادِ عهد پیش گفته است] برخیزید [و] گواهانِ به عدل باشید. و دشمنی قومی شما را بر آن ندارد که به عدالت رفتار نکنید، به عدالت رفتار کنید که آن به تقوی نزدیکتر است و از خداوند پروا بدارید، که خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

س- از دیدگاه شما، معیارها و موازین رهبری کدام است؟

ج- از دیدگاه من، کسی شایستگی رهبری را دارد که صفات زیر را دارا باشد:

۱- *اینکه مؤمن باشد:* ﴿ذَٰلِکَ الْکِتَـٰبُ لَا رَیْبَ فِیهِ هُدًی لِّلْمُتَّقِینَ﴾ [البقره ۲]

«این کتاب است که شکّی در آن [روا] نیست. برای پرهیزگاران رهنماست.

﴿الَّذِینَ یُؤْمِنُونَ بِالْغَیْبِ وَ یُقِیمُونَ الصَّلَـٰوةَ وَ مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ یُنفِقُونَ﴾ [البقره ۳]

«کسانی که به غیب ایمان می‌آورند و نماز برپا می‌دارند و از آنچه روزیشان کرده‌ایم انفاق می‌کنند».

﴿یَـٰأَیُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰکُم مِّن ذَکَرٍ وَ أُنثَیٰ وَ جَعَلْنَـٰکُمْ شُعُوباً وَ قَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا إِنَّ أَکْرَمَکُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاکُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِیمٌ خَبِیرٌ﴾ [الحجرات ۱۳]

«ای مردم، ما شما را از مرد و زنی آفریده‌ایم و شما را گروهها و قبیله‌هایی گردانده‌ایم تا همدیگر را بشناسید. گرامی‌ترینتان در نزد خداوند پرهیزگارترینتان است. بی‌گمان خداوند دانا [و] آگاه است».

۲- دارای صلاحیت‌های علمی و عملی بیشتر از همه باشد:

﴿وَ قَالَ لَهُمْ نَبِیُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَکُمْ طَالُوتَ مَلِکاً قَالُوٓا أَنَّیٰ یَکُونُ لَهُ الْمُلْکُ عَلَیْنَا وَ نَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْکِ مِنْهُ وَ لَمْ یُؤْتَ سَعَةً مِّنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَیْکُمْ وَ زَادَهُ بَسْطَةً فِی الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ وَ اللَّهُ یُؤْتِی مُلْکَهُ مَن یَشَآءُ وَ اللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِیمٌ﴾ [البقره ۲۴۷]

«و پیامبرشان به آنان گفت: بی‌شک خدا طالوت را [به عنوان] پادشاه برای شما برگماشته است. گفتند: چگونه او [حقّ] پادشاهی بر ما دارد حال آن که ما به فرمانروایی از او سزاوارتریم و از مال [دنیا نیز] بهرهٔ چندانی به او داده نشده است. گفت: به راستی خداوند او را بر شما برگزیده است و به او در دانش و [نیروی] بدن افزون داده است. و خداوند فرمانروایی‌اش را به هر کسی که بخواهد، می‌دهد و خدا گشایشگر داناست».

۳- پرهیزگارترین و پایبندترین مردم به احکام الهی باشد:

﴿یَـٰأَیُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰکُم مِّن ذَکَرٍ وَ أُنثَیٰ وَ جَعَلْنَـٰکُمْ شُعُوباً وَ قَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا إِنَّ أَکْرَمَکُمْ عِندَ اللَّهِ

أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات ١٣]

«ای مردم، ما شما را از مرد و زنی آفریده‌ایم و شما را گروهها و قبیله‌هایی گردانده‌ایم تا همدیگر را بشناسید. گرامی‌ترینتان در نزد خداوند پرهیزگارترینتان است. بی‌گمان خداوند دانا [و] آگاه است».

۴- *مخلص باشد:*

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَ أُنثَىٰ وَ جَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوباً وَ قَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات ١٣]

«ای مردم، ما شما را از مرد و زنی آفریده‌ایم و شما را گروهها و قبیله‌هایی گردانده‌ایم تا همدیگر را بشناسید. گرامی‌ترینتان در نزد خداوند پرهیزگارترینتان است. بی‌گمان خداوند دانا [و] آگاه است».

۵- *خائن و ظالم نباشد:*

﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَـٰفِرِينَ﴾

[البقره ٣۴]

«و چون به فرشتگان گفتیم: برای آدم سجده کنید، پس [همه] سجده کردند مگر «ابلیس». که نپذیرفت و کبر ورزید و از کافران شد».

س- آیا شما قانون بین‌المللی را نیز بیان کرده‌اید؟

ج- *آری. قوانین بین‌المللی‌ای راکه من بیان کرده‌ام چند بند آن به گونه‌ای زیر است:*

۱- *پرهیز کردن از فساد در زمین:*

﴿وَ قَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَ لُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ وَ لَيَزِيدَنَّ كَثِيراً مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰناً وَ كُفْراً وَ أَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَٰوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَـٰمَةِ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا نَاراً لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَ يَسْعَوْنَ فِى الْأَرْضِ فَسَاداً وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ [المائده ٦۴]

«یهود گفتند: دستِ خداوند بسته است. دستان خودشان بسته باد. و به [سزای] آنچه گفتند از رحمت خداوند به دور داشته شدند. بلکه دو دست او گشاده است هرگونه که بخواهد انفاق می‌کند و به راستی آنچه از [جانب] پروردگارت به سوی تو فرو فرستاده شده است، [در حق] بسیاری از آنان، سرکشی و کفر را خواهد افزود. و در بین آنان دشمنی و کینه را تا روز قیامت افکنده‌ایم؛ هرگاه که آتشی برای جنگ

برافروزند، خداوند آن را فرو می‌نشاند، و در زمین در فساد می‌کوشند. و خداوند فسادکاران را دوست نمی‌دارد».

۲ - پاسداری از پیمانهای دوجانبه:

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰٓئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِى الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَـوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِى الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که به خدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفا کنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿وَ أَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَـٰهَدتُّمْ وَ لَا تَنقُضُوا الْأَيْمَـٰنَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَ قَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ [النحل ۹۱]

«و به پیمان خدا - چون عهد بستید - وفا کنید و سوگندها را پس از استوار ساختنش مشکنید و به راستی خداوند را بر خود نگهبان ساخته‌اید. خداوند آنچه را که می‌کنید، می‌داند».

﴿وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا﴾ [بنی‌اسرائیل ۳۴]

«و به مال یتیم نزدیک نشوید مگر به روشی که آن بهتر است، تا آن که به [نهایت] رشدش برسد و به پیمانِ [خود] وفا کنید. که [از] پیمان بازخواست خواهد شد».

۳ - صلح‌جویی و امن پسندی:

﴿وَ لَا تُفْسِدُوا فِى الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَـٰحِهَا وَ ادْعُوهُ خَوْفًا وَ طَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ [الاعراف ۵۶]

«و در زمین، پس از اصلاحش فساد مکنید و او را با بیم و امید [به نیایش] بخوانید. که رحمت خداوند به نیکوکاران نزدیک است».

﴿وَ إِن جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [انفال ۶۱]

«و اگر به صلح گرایش یابند، تو [نیز] به آن بگرای و بر خداوند توکّل کن بی‌گمان او شنوای داناست».

۴- *صداقت و امانتداری در هر پیمان:*

﴿وَ لَا تَتَّخِذُوٓا أَيْمَـٰنَكُمْ دَخَلَا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمُ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَ تَذُوقُوا السُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمْ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [النحل ۹۴]

«و سوگندهایتان را در میان خود [مایهٔ] فریب قرار ندهید که آنگاه گامی پس از استواری‌اش [از جای] بلغزد. و به سبب بازداشتنشان از راه خدا [طعم] عذاب را بچشید و شما را عذابی بزرگ [در پیش] است».

۵- *ایجاد روابط حسنه با کشورهای غیرمعاند:*

﴿لَّا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَـٰتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَ لَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَـٰرِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِطُوٓا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [الممتحنه ۸]

«خداوند شما را از کسانی که با شما در [کارِ] دین نجنگیده‌اند و شما را از خانه‌هایتان بیرون نکرده‌اند، باز نمی‌دارد که به آنان نیکی کنید و در حقّ آنان به داد رفتار کنید. بی‌گمان خداوند دادگران را دوست می‌دارد».

۶- *عمل برای قیام عدل و انصاف در سطح بین‌المللی:*

﴿لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَٰوَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا الْيَهُودَ وَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا وَ لَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِينَ قَالُوٓا إِنَّا نَصَرَىٰ ذَٰلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَ رُهْبَاناً وَ أَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾

[المائده ۸۲]

«مسلماً یهودیان و کسانی راک ه شرک ورزیده‌اند، دشمن‌ترین مردم نسبت به مؤمنان خواهی یافت؛ و قطعاً کسانی را که گفتند: «ما نصرانی هستیم»، نزدیکترین مردم در دوستی با مؤمنان خواهی یافت، زیرا برخی از آنان دانشمندان و رهبانانی‌اند که تکبر نمی‌ورزند».

س- دشمن بنیادی و اساسی مسلمین چه کسانی‌اند؟

ج- *یهودی‌ها و مشرکان، دشمنان اسلامی مسلمانان‌اند؟*

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرُ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [المائده ۸]

«ای مؤمنان، برای [گذاردن حقّ] خدا [که مفادِ عهد پیش گفته است] برخیزید [و] گواهانِ به عدل باشید. و دشمنی قومی شما را بر آن ندارد که به عدالت رفتار نکنید، به عدالت رفتار کنید که آن به تقوی نزدیکتر است و از خداوند پروا بدارید، که خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

س- آیا مسلمانان با کافران دوستی کرده می‌توانند؟

ج- هرگز نه. کافران دشمنان خدا و مسلمانان‌اند:

﴿وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَآئِكُمْ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَلِيًّا وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ نَصِيراً﴾ [النساء ۴۵]

«و خداوند به [حال] دشمنانتان داناتر است و خداوند برای سروری بس است. و کافی است که خدا یاریگر باشد».

﴿وَ إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَـٰوةِ إِنْ خِفْتُمْ أَن يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوٓا إِنَّ الْكَـٰفِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِيناً﴾ [النساء ۱۰۱]

«و چون در زمین سفر کنید اگر بترسید کافران شما را به بلا افکنند، در آنکه [مقداری] از نماز بکاهید، گناهی بر شما نیست. قطعاً کافران برای شما دشمن آشکار هستند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّى وَ عَدُوَّكُمْ أَوْلِيَآءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَ قَدْ كَفَرُوا بِمَا جَآءَكُم مِّنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَ إِيَّاكُمْ أَن تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِـٰهَداً فِى سَبِيلِى وَ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِى تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَ أَنَا أَعْلَمُ بِمَآ أَخْفَيْتُمْ وَ مَآ أَعْلَنتُمْ وَ مَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيلِ﴾ [الممتحنه ۱]

«ای مؤمنان، اگر [از دیار خود] برای جهاد در راهِ من و کسبِ خشنودی‌ام بیرون آمده‌اید دشمان مراو دشمنانِ خودتان را دوستانِ [خود] مگیرید که به آنان از روی دوستی پیام بفرستید. حال آن که به [دینِ] حقِّ رسیده به شما کفر ورزیده‌اند. رسولِ [خدا] و شما را [برای] آن که به خداوند، پروردگارتان ایمان می‌آورید، آواره می‌کنند. در نهان به آنان پیام دوستی می‌فرستید و من آنچه را که نهان می‌دارید و آنچه را که آشکار می‌سازید، می‌دانم و هر کس از شما که آن [کار] را انجام دهد. به راستی راه راست را گم کرده است».

﴿وَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَ إِن يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَـٰتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ [المنافقون ۴]

«و چون آنان را بینی، بدنهایشان تو را به شگفتی وادارد. و اگر [سخن] بگویند به گفتهٔ آنان گوش فرامی دهی. گویی آنان الوارهایی تکیه داده به دیوارند. هر بانگی را ضدّ خویش می‌انگارند. آنان دشمن‌اند. پس از آنان برحذر باش. خداوند لعنتشان کرد. از [حق] به کجا گردانده می‌شوند؟».

از این رو، مسلمانان با آنان دوستی کرده نمی‌توانند:

﴿لَّا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِى شَىْءٍ إِلَّآ أَن تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً وَ يُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَ إِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾ [آل عمران ۲۸]

«مؤمنان نباید کافران را به جای مؤمنان دوستان [خویش] گیرند و هر کس این [کار] را کند [او را] در هیچ چیز از [دوستی] خدا [بهره‌ای] نیست. مگر آن که به نوعی از آنان حذر کنید و خدا شما را از [کیفرِ] خود برحذر می‌دارد و بازگشت به سوی خداست».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَتُرِيدُونَ أَن تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَـٰناً مُّبِيناً﴾ [النساء ۱۴۴]

«ای مؤمنان، کافران را به جای مؤمنان دوستانِ [خویش] مگیرید. آیا می‌خواهید برای خداوند بر خویشتن الزامی آشکار قرار دهید؟».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَ النَّصَـٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ وَ مَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِينَ﴾ [المائده ۵۱]

«ای مؤمنان، یهود و نصاری را دوستانِ [خویش] مگیرید. آنان دوستانِ یکدیگرند و هر کس از شما آنان را دوست گیرد، به راستی که خود از آنان است. بی‌گمان خداوند گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُواً وَ لَعِباً مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَ الْكُفَّارَ أَوْلِيَآءَ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ [المائده ۵۷]

«ای مؤمنان، آنان را که دینتان را به ریشخند و بازی گرفتند [با این که] از کسانی‌اند که پیش از شما کتاب یافته‌اند و [نیز دیگر] کافران را دوستِ [خویش] مگیرید. و اگر ایمان دارید، از خداوند پروا بدارید».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّى وَ عَدُوَّكُمْ أَوْلِيَآءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَ قَدْ كَفَرُوا بِمَا

جَآءَكُم مِّنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَ إِيَّاكُمْ أَن تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَٰداً فِي سَبِيلِي وَ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَ أَنَا أَعْلَمُ بِمَآ أَخْفَيْتُمْ وَ مَآ أَعْلَنتُمْ وَ مَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيلِ﴾ [الممتحنه ۱]

«ای مؤمنان، اگر [از دیار خود] برای جهاد در راهِ من و کسبِ خشنودی‌ام بیرون آمده‌اید، دشمن مراو دشمنانِ خودتان را دوستانِ [خود] مگیرید که به آنان از روی دوستی پیام بفرستید. حال آن که به [دینِ] حقّ رسیده به شما کفر ورزیده‌اند. رسولِ [خدا] و شما را [برای] آن که به خداوند، پروردگارتان ایمان می‌آورید، آواره می‌کنند. در نهان به آنان پیام دوستی می‌فرستید و من آنچه را که نهان می‌دارید و آنچه را که آشکار می‌سازید، می‌دانم و هر کس از شما که آن [کار] را انجام دهد. به راستی راه راست را گم کرده است».

از دیدگاه من، دوستی با پدر و مادر و برادران کافر، ظلم به شمار می‌رود:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا ءَابَآءَكُمْ وَ إِخْوَٰنَكُمْ أَوْلِيَآءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَـٰنِ وَ مَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الظَّـٰلِمُونَ﴾ [التوبه ۲۳]

«ای مؤمنان، پدرانتان و برادرانتان را اگر کفر را بر ایمان ترجیح دهند [و خوشتر دارند] دوستانِ [خویش] مگیرید و هر کس از شما که آنان را دوست بدارد، پس اینانند که ستمکارند».

س- مجازات قتل عمد (کسی را قصداً کشتن) چیست؟

ج- قاتل به عنوان قصاص، کشته می‌شود:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَ الْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَ الْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَدَآءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَـٰنٍ ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَ رَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [البقره ۱۷۸]

«ای مؤمنان، قصاص در [بارهٔ] کشته شدگان بر شما مقرّر شده است. آزاد به آزاد و برده به برده و زن به زن [قصاص می‌شود] آنگاه اگر برای کسی از [خون] برادرش چیزی گذشت شد. [حکم او] به نیکی پیروی کردن و پرداختن [خونبها] به او با خوشخویی است. این تخفیف و رحمتی از سوی پروردگارتان است. پس اگر کسی بعد از این از حدّ بگذرد، عذابی دردناک [در پیش] دارد».

﴿وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوٰةٌ يَـٰٓأُولِي الْأَلْبَـٰبِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۷۹]

«و ای خردمندان، برایتان در قصاص [مایهٔ] زندگانی است باشد که شما تقوی پیشه کنید».

س- کیفر دزد چیست؟

ج- در *صورت اثبات*، دستش بریده *می‌شود:*

﴿وَ السَّارِقُ وَ السَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَآءَ بِمَا كَسَبَا نَكَـٰلاً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

[المائده ۳۸]

«و دستان مرد و زنِ دزد را، به کیفر عملی که مرتکب شده‌اند، به عنوان عبرتی از [جانب] خداوند ببرّید و خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

س- مجازات زنا چیست؟

ج- در *صورت اثبات* جرم، *مجازات* زن و مرد *(ازدواج نکرده)* صد دُرّه *(تازیانه) است:*

﴿الزَّانِيَةُ وَ الزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَ لَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ لْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَآئِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [النور ۲]

«به هر یک از زن و مرد زناکار صد تازیانه بزنید و اگر به خداوند و روز قیامت ایمان دارید نباید در [کار اجرای حکم] دینِ خدا دربارهٔ آنان دچارِ دلسوزی شوید. و باید گروهی از مؤمنان بر کیفر [دیدن] آنـها حضور یابند».

س- کیفر قَذْف (تهمت به زنا) چیست؟

ج- *آنکه به دروغ کسی را متهم به زنا کند*، هشتاد *تازیانه زده می‌شود* و گواهی *او* غیرقانونی *قرار داده می‌شود:* ﴿وَ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَـٰتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَـٰنِينَ جَلْدَةً وَ لَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَـٰدَةً أَبَداً وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْفَـٰسِقُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ وَ أَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾﴾ [النور ۵-۴]

«وکسانی که به زنان پرهیزگار نسبت زنا می‌دهند، آنگاه چهار گواه نمی‌آورند، به آنان هشتاد تازیانه بزنید و هیچگاه شهادت آنان را نپذیرید و ایشانند که فاسق‌اند ﴿٤﴾ مگر آنان که پس از این توبه کردند و [کار] را به صلاح آوردند. به راستی که خداوند آمرزندهٔ مهربان است ﴿٥﴾».

س- آیا جزیه گرفتن از ذمّی‌ها (نامسلمانانی که روی پیمان در سایهٔ حکومت اسلامی زندگی می‌کنند) روا می‌باشد؟

ج- آری. حکومت اسلامی از رعایای نامسلمان خویش، جزیه می‌گیرد:

﴿قَـٰتِلُوا الَّذِینَ لَا یُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَا بِالْیَوْمِ الْأَخِرِ وَ لَا یُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ لَا یَدِینُونَ دِینَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِینَ أُوتُوا الْکِتَـٰبَ حَتَّىٰ یُعْطُوا الْجِزْیَةَ عَن یَدٍ وَ هُمْ صَـٰغِرُونَ﴾ [التوبه ۲۹]

«با کسانی از اهل کتاب که به خداوند و روز قیامت ایمان نمی‌آورند و آنچه را که خداوند و رسولش حرام نموده‌اند، حرام نمی‌شمارند و به دین حق در نمی‌آیند، کارزار کنید. تا آن که به دست خویش خاکسارانه جزیه بپردازند».

باب ۱۱:

دعوت دینی

س- آیا پیروی از دین اسلام آسان است؟

ج- *آری:* ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِیَ أُنزِلَ فِیهِ الْقُرْءَانُ هُدًی لِّلنَّاسِ وَ بَیِّنَـٰتٍ مِّنَ الْهُدَیٰ وَ الْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْیَصُمْهُ وَ مَن كَانَ مَرِیضاً أَوْ عَلَیٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَیَّامٍ أُخَرَ یُرِیدُ اللَّهُ بِكُمُ الْیُسْرَ وَ لَا یُرِیدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَ لِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَیٰ مَا هَـٰدَاكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

[البقره ۱۸۵]

«ماهِ رمضان [ماهی است] که قرآن در آن [ماه] رهنمای مردم و [در بردارندهٔ] آیه‌هایی روشن از هدایت و [معیارِ] تشخیص حق از باطل فرو فرستاده شده است. پس هر کس از شما که [آن] ماه را [در حضر] دریابد، باید که آن را روزه بدارد و اگر کسی بیمار یا مسافر باشد، باید به تعداد آن از روزهای دیگر [روزه بگیرد] خداوند در حقّ شما آسانی می‌خواهد و در حقّ شما دشواری نمی‌خواهد و تا شمارِ [روزه] را کامل کنید و خداوند را به پاس آن که هدایتتان کرد، بزرگ بدارید، و باشد که سپاس بگزارید».

﴿وَ جَـٰهِدُوا فِی اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَیْكُمْ فِی الدِّینِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِیكُمْ إِبْرَٰهِیمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِینَ مِن قَبْلُ وَ فِی هَـٰذَا لِیَكُونَ الرَّسُولُ شَهِیداً عَلَیْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَی النَّاسِ فَأَقِیمُوا الصَّلَـٰوةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَیٰ وَ نِعْمَ النَّصِیرُ﴾

[الحج ۷۸]

«و در [راه] خدا چنانکه سزاوار جهاد کردن [در راه] اوست، جهاد کنید. او شما را برگزیده است و در دین برای شما هیچ محظوری (سختی‌ای) قرار نداده است. آیین پدرتان ابراهیم، را [برای شما تشریع کرده است] او شما را پیش از این و در این [قرآن نیز] مسلمان نام نهاده تا رسولِ [او] بر شما گواه باشد و [شما

نیز] بر مردم گواه باشید. پس نماز را برپای دارید و زکات بپردازید و به خداوند پناه برید. او مولای شماست نیک مولای و نیک مددکاری است».

س- آیا شما به دعوت و تبلیغ فرمان داده‌اید؟

ج- آری. من فرمان داده‌ام که با وسائل ممکن، دعوت و تبلیغ صورت گیرد تا نیکی گسترش یابد و بدی‌ها و زشتی‌ها از جامعه رخت بربندد:

﴿وَ لْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۴]

«و باید که از شما گروهی باشد که به نیکی فرا خوانند و به کار شایسته فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند و اینانند که رستگارند».

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْكِتَـٰبِ لَكَانَ خَيْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَكْثَرُهُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [آل عمران ۱۱۰]

«شما بهترین امّتی هستید که برای مردم پدید آورده شده است، [که] به کار شایسته فرمان می‌دهید و از کار ناشایست باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید. و اگر اهل کتاب ایمان می‌آورند، برای آنان بهتر بود. برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان بدکارند».

﴿يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يُسَـٰرِعُونَ فِى الْخَيْرَ ٰتِ وَ أُولَـٰئِكَ مِنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [آل عمران ۱۱۴]

«به خدا و روز قیامت ایمان می‌آورند و به هر کار شایسته فرمان می‌دهند و از کار ناشایست باز می‌دارند و در [انجام] نیکی‌ها می‌شتابند و آنان از شایستگانند».

﴿لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن بَنِىٓ إِسْرَ ٰٓءِيلَ عَلَىٰ لِسَانِ دَاوُدَ وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَ ٰلِكَ بِمَا عَصَوا وَّ كَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ [المائده ۷۸]

«کافرانِ بنی‌اسرائیل بر زبان داود و عیسی فرزند مریم لعنت شدند و این از آن بود که نافرمانی کردند و از حد می‌گذشتند».

﴿كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ [المائده ۷۹]

«همدیگر را از آن کار زشتی که مرتکبش شدند، باز نمی‌داشتند، قطعاً بد کاری بود که می‌کردند».

﴿خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجَـٰهِلِينَ﴾ [الاعراف ۱۹۹]

«گذشت پیشه‌کن و به [کار] شایسته فرمان ده و از نادانان روی گردان».

﴿وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَ يُطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَـٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبه ۷۱]

«مردان و زنان مؤمن کارسازان همدیگرند. به معروف امر و از منکر نهی می‌کنند و نماز برپای می‌دارند و زکات می‌پردازند و از خداوند و رسول او فرمان می‌برند. اینانند که خداوند آنان را بـه زودی مشمولِ رحمت خود قرار خواهد داد. بی‌گمان خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿التَّـٰئِبُونَ الْعَـٰبِدُونَ الْحَـٰمِدُونَ السَّـٰئِحُونَ الرَّ ٰكِعُونَ السَّـٰجِدُونَ الْأَمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده کنندگانِ آمران به معروف و نهی کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

﴿الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّـٰهُمْ فِى الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَوُا الزَّكَوٰةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَـنِ الْمُنكَرِ وَ لِلَّهِ عَـٰقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج ۴۱]

«کسانی که اگر در زمین به آنان تمکّن دهیم نماز برپای دارند و زکات پردازند و به کار پسندیده فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند. و سرانجامِ کارها خدا راست».

س- آیا به اضافهٔ اسلام، دین دیگری در پیشگاه خداوند، قابل قبول است؟

ج- نه خیر. دین پسندیدهٔ خداوند، تنها اسلام است:

﴿إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَـٰمُ وَ مَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الاكِتَـٰبَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَ مَن يَكْفُرْ بِـَٔايَـٰتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ [آل عمران ۱۹]

«بی‌گمان دین [حقّ] به نزد خداوند، اسلام است. و اهل کتاب جز پس از آن که علم یافتند [آن هم] از روی رشک در میان خود، اختلاف نکردند و هر کس به آیاتِ خدا کفر ورزد [بداند] که خداوند زودشمار است».

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَ الدَّمُ وَ لَحْمُ الْخِنزِيرِ وَ مَآ أُهِلَّ لِغَيرِ اللَّهِ بِهِ وَ الْمُنْخَنِقَةُ وَ الْـمَوْقُوذَةُ وَ

الْمُتَرَدِّيَةُ وَ النَّطِيحَةُ وَ مَآ أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَ مَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَ أَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَـٰمِ ذَ ٰلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَ اخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى وَ رَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَـٰمَ دِيناً فَمَنِ اضْطُرَّ فِى مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [المائده ۳]

«مردار و خون و گوشتِ خوک و آنچه [به هنگام سر بریدنش] نام غیر خدا بر آن برده شده و [حلال گوشتِ] خفه شده و به ضربِ [چوب و سنگ] مرده و از بلندی افتاده و به شاخ زدن مرده و آنچه درندگان خورده باشند - مگر آنچه [از موارد اخیر پیش گفته] که ذبحِ [شرعی] کرده باشید - و آنچه برای بتان ذبح شده‌اند و آن که با تیرهای فال تعیین قسمت کنید [همه] بر شما حرام شده است. [روی کردن به همهٔ] اینها نافرمانی است. امروز کافران از دین شما ناامید شده‌اند، پس از آنان مترسید و از من بترسید، امروز دینتان را بریا شما کامل کردم و نعمت خویش را بر شما تمام نمودم و اسلام را [به عنوان] دین بر شما پسندیدم. پس هر کس بی‌آنکه متمایل به گناه باشد در [حال] گرسنگی [به خوردن محرّمات] ناچار گردد، بداند که خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

﴿فَمَن يُرِدِ اللَّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَـٰمِ وَ مَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقاً حَرَجاً كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى السَّمَآءِ كَذَ ٰلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [الانعام ۱۲۵]

«پس هر کس را که خداوند بخواهد هدایتش کند دلش را برای [پذیرش] اسلام می‌گشاید. و هر کس را که بخواهد در بیراهی واگذارد، دلش را سخت تنگ کند که گویی در آسمان بالا می‌رود. و خداوند بدینسان ناپاکی را بر کسانی که ایمان نمی‌آورند، قرار می‌دهد».

﴿وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكاً لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَـٰمِ فَإِلَـٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَ ٰحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَ بَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ﴾ [الحج ۳۴]

«و برای هر امّتی روش قربانی کردنی مقرر داشته‌ایم تا نام خداوند را بر آنچه از چهارپایان حلال گوشت که روزی‌شان کرده است، یاد کنند. معبودتان، معبود یگانه است، برای او تسلیم شوید. و به فروتنان نوید ده».

﴿أَفَمَن شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْاسْلَـٰمِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِ فَوَيْلٌ لِّلْقَـٰسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ اللَّهِ أُولَـٰئِكَ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [الزمر ۲۲]

«آیا کسی که خداوند دلش را برای [پذیرش] اسلام گشوده است و او از [سوی] پروردگارش از نوری برخوردار است [چون سنگدلان است؟] پس وای بر کسانی که از ترک یاد الهی سنگ‌دلند. اینان در گمراهی آشکارند».

به اضافهٔ آن، دین دیگری در پیشگاه خداوند قابل قبول نیست:

﴿وَ مَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَـٰمِ دِيناً فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِي الْأَخِرَةِ مِنَ الْخَـٰسِرِينَ﴾ [آل عمران ۸۵]

«و هر کس دینی جز اسلام بجوید، هرگز از او پذیرفته نمی‌شود و او در آخرت از زیانکاران است».

س- آیا شما کسی را به قبول دین مجبور ساخته‌اید؟

ج- هرگز نه. من در موضوع دین هیچگونه جبر و اکراهی را نمی‌شناسم:

﴿لَآ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَن يَكْفُرْ بِالطَّـٰغُوتِ وَ يُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقره ۲۵۶]

«در [کارِ] دین اجباری [روا] نیست، به راستی راهیابی از گمراهی آشکار شده است. پس هر کس که به طاغوت کفر ورزد و به خدا ایمان آورد، [بداند] که به دستاویزی [بس] محکم چنگ زده است [که] آن گسستنی ندارد. و خداوند شنوای داناست».

هر کس این آزادی را دارد که دعوت مرا به گونه‌ای شعوری و آگاهانه بپذیرد یا رد نماید:

﴿وَ قُلِ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَن شَآءَ فَلْيُؤْمِن وَ مَن شَآءَ فَلْيَكْفُرْ إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلظَّـٰلِمِينَ نَاراً أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَ إِن يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَآءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَ سَآءَتْ مُرْتَفَقاً﴾

[الکهف ۲۹]

«و بگو: «حق از پروردگارتان [رسیده] است. پس هر که بخواهد بگردد و هر که بخواهد انکار کند، که ما برای ستمگران آتشی آماده کرده‌ایم که سراپرده‌هایش آنان را در برمی‌گیرد، و اگر فریادرسی جویند، به آبی چون مس گداخته که چهره‌ها را بریان می‌کند یاری می‌شوند. وه! چه بد شرابی و چه زشت جایگاهی است».

﴿قُلْ مَآ أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَن شَآءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلاً﴾ [الفرقان ۵۷]

«بگو: بر [تبلیغ] آن [قرآن] هیچ مزدی از شما نمی‌طلبم، ولی هر کس که بخواهد به سوی پروردگارش راهی گیرد [گو بگیرد] ».

﴿فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُ﴾ [المدثر ۵۵]

«پس هر کس که خواهد آن را یاد کند».

س- اسلوب و روش دعوت شما چگونه است؟

ج- من دعوت خویش را به‌گونه‌های زیر عرضه می‌کنم:

۱- همراه با احساسات خیرخواهانه و همدردی:

﴿ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَٰدِلْهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ [النحل ۱۲۵]

«به راه پروردگارت با حکمت و پند پسندیده فرا خوان و به روشی که آن [روش] بهتر است با آنان مناظره کن. به راستی پروردگارت به [حال] کسی که از راهش گمراه باشد داناتر است و او به راه یافتگان [نیز] داناتر است».

۲- توأم با حکمت:

﴿ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَٰدِلْهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ [النحل ۱۲۵]

«به راه پروردگارت با حکمت و پند پسندیده فرا خوان و به روشی که آن [روش] بهتر است با آنان مناظره کن. به راستی پروردگارت به [حال] کسی که از راهش گمراه باشد داناتر است و او به راه یافتگان [نیز] داناتر است».

﴿وَ إِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي ءَايَٰتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَ إِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَٰنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَىٰ مَعَ الْقَوْمِ الظَّٰلِمِينَ﴾ [الانعام ٦٨]

«و چون ببینی کسانی [به قصد تخطئه] در آیات ما فرو می‌روند از ایشان روی برتاب، تا در سخنی غیر از آن در آیند؛ و اگر شیطان تو را [در این باره] به فراموشی انداخت، پس از توجّه، [دیگر] با قوم ستمکار منشین».

۳- با اسلوبی محترمانه:

﴿أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَىٰ ﴿٥﴾ فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّىٰ ﴿٦﴾ وَ مَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ﴿٧﴾ وَ أَمَّا مَن جَآءَكَ يَسْعَىٰ ﴿٨﴾ وَ هُوَ يَخْشَىٰ ﴿٩﴾ فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ ﴿١٠﴾ كَلَّآ إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُ ﴿١٢﴾ فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾

مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾﴾ [عبس ۱۰-۱]

«روی ترش کرد و اعراض نمود ﴿١﴾ از آن که آن نابینا به نزدش آمد ﴿٢﴾ و تو از کجا دانی، چه بسا او پاک می‌شد ﴿٣﴾ یا اندرز می‌شنید و آن اندرز به او نفع می‌داد ﴿٤﴾ امّا کسی که توانگر است ﴿٥﴾ تو به او روی می‌آوری ﴿٦﴾ و اگر هم [او] پاک نشود، زیانی نبینی ﴿٧﴾ و امّا کسی که شتابان به [نزد] تو آمد ﴿٨﴾ و او [از خداوند] بیمناک بود ﴿٩﴾ تو از او غفلت می‌کنی ﴿١٠﴾ نه! به راستی آن [آیات قرآن] پند است ﴿١١﴾ پس هر که می‌خواهد آن را یاد کند ﴿١٢﴾ [که] در صحیفه‌هایی گرانقدر است ﴿١٣﴾ بلند مرتبت و پاک داشته ﴿١٤﴾ به دستانِ نگارشگرانِ ﴿١٥﴾ گرامیِ نیک کردار ﴿١٦﴾».

۴- *با گفتاری نرم:*

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنتَ فَظّاً غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

[آل عمران ۱۵۹]

«پس به [لطف] رحمتی از [سوی] خدا با آنان نرمخو شدی و اگر درشتخویِ سختدل بودی، به یقین از پیرامونت پراکنده می‌شدند. پس از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در کار [ها] با آنان مشورت کن و آنگاه که قصدِ [قطعیِ انجام کاری را] کردی، بر خداوند توکّل کن، که خداوند توکّل کنندگان را دوست می‌دارد».

﴿فَقُولَا لَهُ قَوْلاً لَّيِّناً لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ﴾ [طه ۴۴]

«و با او سخنی نرم بگویید، باشد که او پند پذیرد یا بیمناک گردد».

۵- *با اخلاق نیک و سخن شیرین:*

﴿وَ لَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَ لَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾ [حمٓ السجده ۳۴]

«و نیکی و بدی یکسان نیست. به شیوه‌ای که آن بهتر است، پاسخ گوی. پس ناگاه [می‌بینی] کسی که میانِ تو و او دشمنی‌ای است، گویی دوستی خویشاوند شده است».

۶- *با شیوهٔ بحث و گفتگوی معقول:*

﴿ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَٰدِلْهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ

بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ [النحل ۱۲۵]

«به راه پروردگارت با حکمت و پند پسندیده فرا خوان و به روشی که آن [روش] بهتر است با آنان مناظره کن. به راستی پروردگارت به [حال] کسی که از راهش گمراه باشد داناتر است و او به راه یافتگان [نیز] داناتر است».

﴿وَ لَا تُجَٰدِلُوٓا أَهْلَ الْكِتَٰبِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَ قُولُوٓا ءَامَنَّا بِالَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَ إِلَٰهُنَا وَ إِلَٰهُكُمْ وَٰحِدٌ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴾ [العنکبوت ۴۶]

«و با اهل کتاب جز به [روشی] که آن بهتر است مجادله نکنید. مگر با کسانی از ایشان که ستم کردند و بگویید به آنچه بر ما فرو فرستاده شده و آنچه بر شما فرو فرستاده شده، ایمان آورده‌ایم و معبود ما و معبود شما یکی است و ما فرمانبردارِ اوییم».

۷- *بدون اینکه احساسات مخاطب تحریک و جریحه‌دار شود:*

﴿وَ لَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [الانعام ۱۰۸]

«و کسانی را که به جای خدا می‌پرستند دشنام مدهید [زیرا که آنان نیز] از روی ستم ناآگاهانه خداوند را دشنام می‌دهند. بدینسان برای هر امّتی عملکردشان را آراستیم، آنگاه بازگشتشان به سوی پروردگارشان است. پس به آنان از [حقیقت] آنچه می‌کردند خبر می‌دهد».

۸- *به دور از شیوهٔ پرخاشگری:*

﴿لِّكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَٰزِعُنَّكَ فِي الْأَمْرِ وَ ادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿۶۷﴾ وَ إِن جَٰدَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿۶۸﴾ اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَٰمَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿۶۹﴾ ﴾ [الحج ۶۹-۶۷]

«برای هر امتی آیینی مقرر داشته‌ایم که آنان به آن عمل می‌کنند. پس نباید در کار [ت] با تو منازعه کنند. و به سوی پروردگارت فرا خوان. بی‌گمان تو بر راهی راست هستی ﴿۶۷﴾ و اگر با تو مجادله کردند، بگو: خداوند به آنچه می‌کنید داناتر است ﴿۶۸﴾ خداوند روز قیامت بین شما در آنچه در آن اختلاف می‌ورزیدید، داوری می‌کند ﴿۶۹﴾ ».

۹- *به زبان مخاطب، تا آن را به گونه‌ای درست بفهمد:*

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَآءُ وَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [ابراهيم ۴]

«و هیچ رسولی را مگر به زبان قومش نفرستادیم تا [حقایق را به روشنی] برای آنان بیان کند. پس خداوند هر کس را که بخواهد بیراه می‌گذارد و هر کس را که بخواهد هدایت می‌کند و او پیروزمندِ فرزانه است».

۱۰ - با در نظر داشت، خواست و استعداد و روحیات مخاطب:

﴿أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ عِظْهُمْ وَ قُل لَّهُمْ فِىٓ أَنفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغاً﴾

[النساء ٦٣]

«این گروه آنانند که خداوند می‌داند آنچه را که در دلهایشان است. پس از آنان روی بگردان و آنان را اندرز ده و با آنان سخنی مؤثر در دلهایشان بگو».

﴿وَ قُرْءَاناً فَرَقْنَـٰهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَ نَزَّلْنَـٰهُ تَنزِيلاً﴾ [بنی‌اسرائیل ١٠٦]

«و قرآن را جزء جزء فرو فرستادیم تا آن را با درنگ بر مردم بخوانی و آن را بـه فـرستادنی [حکـمت آمیز] فرو فرستادیم».

﴿فَقُولَا لَهُ قَوْلاً لَّيِّناً لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ﴾ [طه ۴۴]

«و با او سخنی نرم بگویید، باشد که او پند پذیرد یا بیمناک گردد».

۱۱ - دعوت را بر بنیاد مشترکات فکری و اعتقادی آغاز می‌کنم.

﴿قُلْ يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَ لَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئاً وَ لَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضاً أَرْبَاباً مِّن دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ [آل‌عمران ٦۴]

«بگو: ای اهل کتاب به سوی سخنی آیید که برابر بین ما و شماست: که جز خدا را بندگی نکنیم و چیزی را با او شریک نیاوریم و برخی از ما برخی دیگر را به جای خداوند پروردگار برنگیرد. اگـر روی بـرتافتند، بگویید: به آن که ما مسلمانیم گواه باشید».

۱۲ - مطلب خویش را با روش‌های گوناگون می‌فهمانم:

﴿وَ كَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ الْأَيَـٰتِ وَ لِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَ لِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ [الانعام ١٠۵]

«و بدینسان آیات را گوناگون بیان می‌کنیم و تا [مبادا] بگویند: درس خوانده‌ای و تا آن را برای گروهی که می‌دانند بیان کنیم».

۱۳- *بدون سازش و در نظر داشت بزرگی و مقام و مرتبهٔ شخص:*

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَـٰفِرِينَ يُجَـٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ وَ اللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [المائده ۵۴]

«ای مؤمنان، هر کس از شما که از دینش برگردد [بداند که] خداوند گروهی را در میان خواهد آورد که آنان را دوست می‌دارد و [آنان نیز] او را دوست می‌دارند. [قومی که] بر مؤمنان فروتن و بر کافران درشتخویند، در راه خدا جهاد می‌کنند و از سرزنش هیچ سرزنش کننده‌ای نمی‌هراسند، این فضلِ خداست، آن را به هر کس بخواهد می‌دهد. و خداوند گشایشگرِ داناست».

﴿وَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ ءَازَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَاماً ءَالِهَةً إِنِّيٓ أَرَاكَ وَ قَوْمَكَ فِي ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [الانعام ۷۴]

«و چون ابراهیم به پدرش آزر گفت: آیا بتانی را معبود می‌گیری؟ بی‌گمان من تو و قومت را در گمراهی آشکار می‌بینم».

﴿اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ﴾ [طه ۲۴]

«به سوی فرعون برو. بی‌گمان او سر به طغیان برداشته است».

۱۴- *بدون اینکه ترس و هراسی از سرزنش و طعن و ملامت مخالفین داشته باشم:*

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَـٰفِرِينَ يُجَـٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ وَ اللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [المائده ۵۴]

«ای مؤمنان، هر کس از شما که از دینش برگردد [بداند که] خداوند گروهی را در میان خواهد آورد که آنان را دوست می‌دارد و [آنان نیز] او را دوست می‌دارند. [قومی که] بر مؤمنان فروتن و بر کافران درشتخویند، در راه خدا جهاد می‌کنند و از سرزنش هیچ سرزنش کننده‌ای نمی‌هراسند، این فضلِ خداست، آن را به هر کس بخواهد می‌دهد. و خداوند گشایشگرِ داناست».

۱۵- *اعلان جهاد بر ضد معاندین و ستیزه‌جویان:*

﴿انفِرُوا خِفَافاً وَ ثِقَالاً وَ جَـٰهِدُوا بِأَمْوَٰلِكُمْ وَ أَنفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [التوبه ۴۱]

«[خواه] سبکبار و [خواه] گرانبار بیرون آیید و با مالهایتان و جانهایتان در راه خدا جهاد کنید. اگر بدانید این برای شما بهتر است».

﴿لَا يَسْتَئْذِنُکَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ أَن يُجَٰهِدُوا بِأَمْوَٰلِهِمْ وَ أَنفُسِهِمْ وَ اللَّهُ عَلِيمُ بِالْمُتَّقِينَ﴾ [التوبه ۴۴]

«کسانی که به خداوند و روز قیامت ایمان دارند [در سرباز زدن از] آنکه با مالهایشان و جانهایشان جهاد کنند از تو اجازه نمی‌خواهند و خداوند به [حال] پرهیزگاران داناست».

﴿يَٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ جَٰهِدِ الْكُفَّارَ وَ الْمُنَٰفِقِينَ وَ اغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ [التوبه ۷۳]

«ای پیامبر، با کافران و منافقان جهاد کن و بر آنان سخت‌گیر و جایگاهشان جهنّم است. و بد جایی است».

﴿فَلَا تُطِعِ الْكَٰفِرِينَ وَ جَٰهِدْهُم بِهِ جِهَاداً كَبِيراً﴾ [الفرقان ۵۲]

«پس از کافران فرمان مبر و به [حکم] قرآن با آنان به جهادی بزرگ بپرداز».

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَٰنٌ مَّرْصُوصٌ﴾ [الصف ۴]

«به راستی خداوند کسانی را که در راه او صف بسته پیکار می‌کنند که گویی بنایی استوارند دوست می‌دارد».

﴿يَٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ جَٰهِدِ الْكُفَّارَ وَ الْمُنَٰفِقِينَ وَ اغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ [التحريم ۹]

«ای پیامبر، با کافران و منافقان جهاد کن و بر آنان سخت‌گیر. و جایگاه آنان دوزخ است. و بد جایگاهی است».

۱۶ - از روش‌های پنهانی استفاده کردن.

﴿وَ جَعَلْنَٰهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَ أَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَٰتِ وَ إِقَامَ الصَّلَوٰةِ وَ إِيتَآءَ الزَّكَوٰةِ وَ كَانُوا لَنَا عَٰبِدِينَ﴾ [الانبياء ۷۳]

«و آنان را پیشوایانی گردانیدیم که به فرمان ما هدایت می‌کردند و انجام دادن نیکیها و برپا داشتن نماز و پرداخت زکات را به آنان وحی کردیم و عبادتگزارِ ما بودند».

۱۷ - از خانهٔ خویش آغاز کردن:

﴿وَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ ءَازَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَاماً ءَالِهَةً إِنِّيٓ أَرَىٰكَ وَ قَوْمَكَ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [الانعام ۷۴]

«و چون ابراهیم به پدرش آزر گفت: آیا بتانی را معبود می‌گیری؟ بی‌گمان من تو و قومت را در گمراهی آشکار می‌بینم».

﴿وَ أَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الأَقْرَبِينَ﴾ [الشعراء ۲۱۴]

«و خاندانِ خویشاوندت را هشدار ده».

۱۸ - *نخست طبقات مؤثر عوام را مخاطب قرار دادن:*

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ ءَاتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَ يُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَ أُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ [البقره ۲۵۸]

«آیا نیندیشیده‌ای به [حالِ] کسی که با ابراهیم دربارهٔ پروردگارش، [از غرور] آنکه خدا به او فرمانروایی داد، مخاصمه کرد؟ آنگاه که ابراهیم گفت: پروردگار من کسی است که زنده می‌کند و می‌میراند، گفت: من [نیز] زنده می‌کنم و می‌میرانم. ابراهیم گفت: به راستی خدا آفتاب را از مشرق [بر] می‌آورد، پس [اگر راست می‌گویی] تو آن را از مغرب [بر] آور. در نتیجه کسی که کفر ورزیده بود، مبهوت شد و خداوند گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند».

﴿اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ﴾ [طه ۲۴]

«به سوی فرعون برو. بی‌گمان او سر به طغیان برداشته است».

﴿اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ﴾ [النازعات ۱۷]

«که به سوی فرعون برو که او سر به طغیان برداشته است».

﴿لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَ الصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَٰذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ الَّذِي أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَ ءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾﴾ [قریش ۴-۱]

«برای [شکرِ] انس و الفت قریش (۱) [همان] انس و الفت دادنِ آنان به کوچ زمستانی و تابستانی (۲) پس باید که پروردگارِ این خانه را پرستش کنند (۳) کسی که آنان را در گرسنگی خوراک داد و در بیمناکی امن و امان بخشید (۴)».

۱۹ - *همراه با صبر و تحمل و عزم و پایداری:*

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران ۲۰۰]

«ای مؤمنان، بردباری کنید و پایداری ورزید و برای جهاد آماده باشید. و از خداوند پروا بدارید باشد که رستگار شوید».

﴿قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَ اصْبِرُوٓا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَـٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ [الاعراف ۱۲۸]

«موسی به قومش گفت: از خداوند یاری بجویید و بردباری کنید. بی‌گمان زمین از آنِ خداست. هر کس از بندگانش را که بخواهد وارث آن قرار می‌دهد. و سرانجام نیک از آنِ پرهیزگاران است».

﴿تِلْكَ مِنْ أَنبَآءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَآ إِلَيْكَ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ أَنتَ وَ لَا قَوْمُكَ مِن قَبْلِ هَـٰذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَـٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ﴾ [هود ۴۹]

«این [برخی] از خبرهای غیب است که آن را به تو وحی می‌کنیم. تو و قومت پیش از این آن را نمی‌دانستید. پس بردباری کن. که سرانجامِ [نیک] از آنِ پرهیزگاران است».

﴿فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ انتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ﴾ [السجده ۳۰]

«پس از آنان روی بگردان و چشم به راه باش. آنان نیز چشم به راهند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَـٰمُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [الاحقاف ۱۳]

«آنان که گفتند: خداوند پروردگارِ ماست، آنگاه پایداری ورزیدند، نه بیمی بر آنان است و نه آنان اندوهگین شوند».

﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَ لَا تَسْتَعْجِل لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوٓا إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ بَلَـٰغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [الاحقاف ۳۵]

«پس چنان که پیامبران اولوالعزم شکیبایی ورزیدند، شکیبا باش. و برای آنان [عذاب را] به شتاب مخواه. روزی که ببینند آنچه را که وعده می‌یابند، [تو] گویی [در دنیا] جز ساعتی از روز نمانده‌اند. [این قرآن برای پند پذیرفتن] کافی است. پس آیا [قومی] جز گروهِ فاسقان به نابودی کشانده می‌شوند؟».

۲۰ - بر کامیابی یقین دارم:

﴿وَ لَا تَهِنُوا وَ لَا تَحْزَنُوا وَ أَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ [آل عمران ۱۳۹]

«و سست مشوید و اندوهگین مباشید که اگر مؤمن باشید، شما برترید».

﴿قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَ اصْبِرُوٓا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَـٰقِبَةُ

لِلْمُتَّقِينَ﴾ [الاعراف ۱۲۸]

«موسی به قومش گفت: از خداوند یاری بجویید و بردباری کنید. بی‌گمان زمین از آنِ خداست. هر کس از بندگانش را که بخواهد وارث آن قرار می‌دهد. و سرانجام نیک از آنِ پرهیزگاران است».

﴿تِلْکَ مِنْ أَنبَآءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَآ إِلَيْکَ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ أَنتَ وَ لَا قَوْمُکَ مِن قَبْلِ هَـٰذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَـٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ﴾ [هود ۴۹]

«این [برخی] از خبرهای غیب است که آن را به تو وحی می‌کنیم. تو و قومت پیش از این آن را نمی‌دانستید. پس بردباری کن. که سرانجامِ [نیک] از آنِ پرهیزگاران است».

۲۱ - نمونهٔ عملی دعوت خویش *را* با خود همراه دارم:

﴿فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَ لَن تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَـٰفِرِينَ﴾

[البقره ۲۴]

«پس اگر [چنین] نکردید - و به یقین نتوانید کرد - از آتشی بپرهیزید که هیزمش مردم و سنگها خواهند بود. برای کافران آماده شده است».

﴿قَالَ يَـٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَ رَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقاً حَسَناً وَ مَآ أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَآ أَنْهَاكُمْ عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَـٰحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَ مَا تَوْفِيقِيَ إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ إِلَيْهِ أُنِيبُ﴾

[هود ۸۸]

«گفت: ای قومِ من، چه می‌اندیشید، اگر از [سوی] پروردگارم برخوردار از حجّتی باشم و از [سوی] خود رزقی نیک به من داده باشد؟ و نمی‌خواهم در آنچه شما را از آن نهی می‌کنم با شما مخالفت ورزم. من قصد [کاری] جز اصلاح در حدّ توان خویش ندارم و توفیقم جز به [فضل] خدا نیست. بر او توکل کرده‌ام و به سوی او باز می‌گردم».

﴿لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً﴾

[الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتاً عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾﴾ [الصف ۳-۲]

«ای مؤمنان، چرا چیزی را می‌گویید که انجام نمی‌دهید؟ ﴿٢﴾ بس ناپسند است در نزد خداوند آن که چیزی را بگویید که انجام نمی‌دهید ﴿٣﴾».

س- در راه حق چگونه آزمایشها و امتحانهایی پیش می‌آید؟

ج- *در راه حق، آزمایشهای بسیاری پیش می‌آید که شماری از آن چنین است:*

۱- *ترس از دشمن:* ﴿وَ لَنَبْلُوَنَّكُم بِشَىْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَٰلِ وَ الْأَنفُسِ وَ الثَّمَرَٰتِ وَ بَشِّرِ الصَّـٰبِرِينَ﴾ [البقره ۱۵۵]

«و به یقین شمارا با چیزی از [قبیل] ترس و گرسنگی و کاهشِ اموال و جانها و فرآورده‌ها می‌آزماییم و به بردباران [بر این آزمون] مژده بده».

۲- *گرسنگی و تشنگی:* ﴿وَ لَنَبْلُوَنَّكُم بِشَىْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَٰلِ وَ الْأَنفُسِ وَ الثَّمَرَٰتِ وَ بَشِّرِ الصَّـٰبِرِينَ﴾ [البقره ۱۵۵]

«و به یقین شمارا با چیزی از [قبیل] ترس و گرسنگی و کاهشِ اموال و جانها و فرآورده‌ها می‌آزماییم و به بردباران [بر این آزمون] مژده بده».

۳- *مشکلات اقتصادی:* ﴿وَ لَنَبْلُوَنَّكُم بِشَىْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَٰلِ وَ الْأَنفُسِ وَ الثَّمَرَٰتِ وَ بَشِّرِ الصَّـٰبِرِينَ﴾ [البقره ۱۵۵]

«و به یقین شمارا با چیزی از [قبیل] ترس و گرسنگی و کاهشِ اموال و جانها و فرآورده‌ها می‌آزماییم و به بردباران [بر این آزمون] مژده بده».

۴- *قربان کردن جان و مال:* ﴿وَ لَنَبْلُوَنَّكُم بِشَىْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَٰلِ وَ الْأَنفُسِ وَ الثَّمَرَٰتِ وَ بَشِّرِ الصَّـٰبِرِينَ﴾ [البقره ۱۵۵]

«و به یقین شمارا با چیزی از [قبیل] ترس و گرسنگی و کاهشِ اموال و جانها و فرآورده‌ها می‌آزماییم و به بردباران [بر این آزمون] مژده بده».

س- آیا تقلید کورکورانه از پدران و نیاکان جائز است؟

ج- هرگز نه:

﴿وَ إِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَآ أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ أَوَ لَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئاً وَ لَا يَهْتَدُونَ﴾ [البقره ۱۷۰]

«و چون به آنان گفته شود: از آنچه خدا نازل کرده است پیروی کنید، گویند: [نه] بلکه از شیوه‌ای که نیاکانمان را بر آن یافته‌ایم، پیروی می‌کنیم. آیا [چنین می‌کنند] اگرچه پدرانشان چیزی نفهمیده و راه نیافته باشند؟».

﴿وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ اللَّهُ وَ إِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ أَوَ لَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئاً وَ لَا يَهْتَدُونَ﴾ [المائده ۱۰۴]

«و چون به آنان گفته شود: به سوی آنچه خداوند فرو فرستاده است و به سوی رسولِ [خدا] بیایید، گویند: آنچه نیاکانمان را بر آن یافته‌ایم برای ما بس است. [آیا چنین می‌گویند] هر چند که پدرانشان چیزی نمی‌دانسته، و [هیچ راهی] نمی‌یافتند؟».

﴿وَ إِذَا فَعَلُوا فَـٰحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَآ ءَابَآءَنَا وَ اللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّـهَ لَا يَـأْمُرُ بِـالْفَحْشَآءِ أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [الاعراف ۲۸]

«و چون کار ناشایستی بکنند، گویند: نیاکان خود را بر این [کار] یافته‌ایم و خداوند ما را به [انجام] آن فرمان داده است. بگو خداوند به کار ناشایست فرمان نمی‌دهد. آیا آنچه را نمی‌دانید به خداوند می‌بندید».

﴿قَالُوا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا لَهَا عَـٰبِدِينَ﴾ [الانبیاء ۵۳]

«گفتند: پدران خود را عبادت کنندگان یافته‌ایم».

﴿قَالُوا بَلْ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ﴾ [الشعراء ۷۴]

«گفتند: نه. امّا نیاکانمان را بر چنین شیوه‌ای یافته‌ایم».

س- آیا کسی وجود دارد که با وجود فهمیدن و درک حق، با آن مخالفت ورزد؟

ج- آری. مخالفت با دعوت حق به‌گونهٔ عام، پس از حق شمردن آن می‌شود. چنانکه فرعون و یارانش با موسی علیه‌السلام مخالفت می‌کردند، در حالی که حق را می‌دانستند:

﴿وَ هُوَ الَّذِى سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْماً طَرِيًّا وَ تَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَ تَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [النحل ۱۴]

«و او کسی است که دریا را رام کرد تا از آن گوشت تازه بخورید و از آن پیرایه‌ای را که آن را بپوشید بیرون آرید وکشتیها را در آن روان می‌بینی و تا از فضل او [در آن] بجویید و باشد که سپاس گزارید».

یا همچون یهودیان که با من و رسول اکرم ﷺ مخالفت کردند، در حالی که می‌دانستند من حق می‌باشم:

﴿وَ لَمَّا جَآءَهُمْ كِتَـٰبٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَـٰفِرِينَ﴾ [البقره ۸۹]

«و چون کتابی - تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی] با آنان است - از سوی خدا برایشان آمد و [با این که] پیش از این [به همین خاطر] بر کافران پیروزی می‌جستند، چون آنچه را که می‌شناختند، به آنان رسید، آن را انکار کردند، پس نفرینِ خدا بر کافران باد».

﴿قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَآءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ حَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَ إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَ مَا اللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ [البقره ۱۴۴]

«آری، رویکردنت را [گاه به گاه] به [سوی] آسمان می‌بینیم، پس تو را به قبله‌ای برمی‌گردانیم که به آن خشنود شوی. رویت را به سوی مسجدالحرام برگردان و [ای مؤمنان شما نیز] هر کجا که باشید رویهایتان را به سوی آن برگردانید. و به یقین اهل کتاب می‌دانند که این [تغییر قبله] حق است از جانب پروردگارشان. و خداوند از آنچه که می‌کنند غافل نیست».

﴿الَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ الْكِتَـٰبَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ وَ إِنَّ فَرِيقاً مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ) [البقره ۱۴۶]

«کسانی که به آنان کتاب داده‌ایم او (رسولِ خدا) را می‌شناسند، چنان که فرزندانشان را می‌شناسند و بی‌گمان گروهی از آنان آگاهانه حقّ را پوشیده می‌دارند».

﴿الَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ الْكِتَـٰبَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوٓا أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

[الانعام ۲۰]

«کسانی که به آنان کتاب داده‌ایم، چنانکه فرزندانشان را می‌شناسند، او (پیامبر) را می‌شناسد، کسانی که به خود زیان زده‌اند. آنان ایمان نمی‌آورند».

﴿أَفَغَيْرَ اللَّهِ أَبْتَغِي حَكَماً وَ هُوَ الَّذِيَ أَنزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَـٰبَ مُفَصَّلاً وَ الَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ الْكِتَـٰبَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ [الانعام ۱۱۴]

«آیا غیر خدا را [به عنوان] داور بجویم حال آن که او کسی است که کتاب را [شیوا و] روشن بر شما نازل کرد. و کسانی که به آنان کتاب داده‌ایم، می‌دانند که آن (قرآن) از [جانب] پروردگارت به راستی فرو فرستاده شده است، پس از دودلان مباش».

س- آیا شما گروه‌گرایی و فرقه فرقه‌شدن را مجاز می‌دانید؟

ج- هرگز نه. *من با حزب‌گرایی مخالفم. من مسلمانان را از آن بسیار باز داشته‌ام:*

﴿وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَاناً وَ كُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۳]

«و همگی به ریسمان خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید و نعمتِ خدا را بر خود یاد کنید، که دشمنان [همدیگر] بودید، آنگاه بین دلهای شما الفت داد، آنگاه به [فضل و] نعمت او [با یکدیگر] دوست شدید و بر لبهٔ گودالی از آتش بودید، و شما را از آن باز رهانید، خداوند بدینسان آیاتش را برای شما روشن می‌سازد باشد که راه یابید».

﴿وَ لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَ اخْتَلَفُوا مِن بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْبَيِّنَـٰتُ وَ أُولَـٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [آل عمران ۱۰۵]

«و مباشید مانند آنان که پراکنده شدند و پس از آن که روشنگریها برایشان آمد اختلاف ورزیدند، و اینان عذابی بزرگ [در پیش] دارند».

﴿وَ أَنَّ هَـٰذَا صِرَٰطِي مُسْتَقِيماً فَاتَّبِعُوهُ وَ لَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [الانعام ۱۵۳]

«و آن راه راستِ من این است، پس از آن پیروی کنید و از راههای [دیگر] پیروی مکنید که شما را از راه او [خدا] جدا کنند. این است حکمی که شما را به آن سفارش نموده است تا پروا پیشه کنید».

﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَ كَانُوا شِيَعاً لَّسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَآ أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ [الانعام ۱۵۹]

«آنان که دین خود را بخش بخش کردند و گروه گروه شدند تو را با کارِ آنان کاری [مسئولیتی] نیست، کارشان فقط به خداوند واگذار شده است. آنگاه آنان را به [سرانجام] آنچه می‌کردند، خبر می‌دهد».

﴿مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعاً كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ﴾ [الروم ۳۲]

«از [همان] کسانی که دینشان را بخش بخش کردند و گروه گروه شدند. هر گروهی به آنچه نزد خود دارند، خرسندند».

﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحاً وَ الَّذِیَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَٰهِيمَ وَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰٓ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِیٓ إِلَيْهِ مَن يَشَآءُ وَ يَهْدِیٓ إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ﴾ [الشوری ۱۳]

«از دین آنچه که نوح را به آن فرمان داده بود و آنچه که به تو وحی کرده‌ایم و آن‌چه که ابراهیم و موسی و عیسی را به آن فرمان داده بودیم برایتان مقرّر داشت [با این مضمون] که: دین را برپا دارید و در آن اختلاف نورزید. بر مشرکان آنچه که آنان را به آن فرا می‌خوانی دشوار آمد. خداوند به سوی [حقیقتِ] خویش هر کس را که بخواهد برمی‌گزیند و هر کس را که رو به سوی او می‌نهد، به سوی خویش هدایت می‌کند».

س- آیا شما مناظره‌ای را نیز بیان داشته‌اید؟

ج- شیوهٔ دعوتم مناظره بازی و پرخاشگری نیست:

﴿لِّكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكاً هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَـٰزِعُنَّكَ فِی الْأَمْرِ وَ ادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾ وَ إِن جَـٰدَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾﴾ [الحج ٦٩-٦٧]

«برای هر امتی آیینی مقرر داشته‌ایم که آنان به آن عمل می‌کنند. پس نباید در کار [ت] با تو منازعه کنند. و به سوی پروردگارت فرا خوان. بی‌گمان تو بر راهی راست هستی ﴿٦٧﴾ و اگر با تو مجادله کردند، بگو: خداوند به آنچه می‌کنید داناتر است ﴿٦٨﴾ خداوند روز قیامت بین شما در آنچه در آن اختلاف می‌ورزید، داوری می‌کند ﴿٦٩﴾».

من تنها محاجّه (با همدیگر حجت آوردن) یا مجادله -بحث و گفتگو به شیوهٔ معقول و پسندیده- را اجازه داده‌ام:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِی حَاجَّ إِبْرَٰهِیمَ فِی رَبِّهِ أَنْ ءَاتَاهُ اللَّهُ الْمُلْکَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِیمُ رَبِّیَ الَّذِی یُحْیِ وَ یُمِیتُ قَالَ أَنَا أُحْیِ وَ أُمِیتُ قَالَ إِبْرَٰهِیمُ فَإِنَّ اللَّهَ یَأْتِی بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِی کَفَرَ وَ اللَّهُ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِینَ﴾ [البقره ۲۵۸]

«آیا نیندیشیده‌ای به [حالِ] کسی که با ابراهیم دربارهٔ پروردگارش، [از غرور] آنکه خدا به او فرمانروایی داد، مخاصمه کرد؟ آنگاه که ابراهیم گفت: پروردگار من کسی است که زنده می‌کند و می‌میراند، گفت: من [نیز] زنده می‌کنم و می‌میرانم. ابراهیم گفت: به راستی خدا آفتاب را از مشرق [بر] می‌آورد، پس [اگر راست می‌گویی] تو آن را از مغرب [بر] آور. در نتیجه کسی که کفر ورزیده بود، مبهوت شد و خداوند گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند».

﴿ادْعُ إِلَىٰ سَبِیلِ رَبِّکَ بِالْحِکْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَـٰدِلْهُم بِالَّتِی هِیَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّکَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِیلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِینَ﴾ [النحل ۱۲۵]

«به راه پروردگارت با حکمت و پند پسندیده فرا خوان و به روشی که آن [روش] بهتر است با آن مناظره کن. به راستی پروردگارت به [حالِ] کسی که از راهش گمراه باشد داناتر است و او به راه یافتگان [نیز] داناتر است».

﴿وَ لَا تُجَـٰدِلُوٓا أَهْلَ الْکِتَـٰبِ إِلَّا بِالَّتِی هِیَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِینَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَ قُولُوٓا ءَامَنَّا بِالَّذِیٓ أُنزِلَ إِلَیْنَا وَ أُنزِلَ إِلَیْکُمْ وَ إِلَـٰهُنَا وَ إِلَـٰهُکُمْ وَٰحِدٌ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [العنکبوت ۴۶]

«و با اهل کتاب جز به [روشی] که آن بهتر است مجادله نکنید. مگر با کسانی از ایشان که ستم کردند و بگویید به آنچه بر ما فرو فرستاده شده و آنچه بر شما فرو فرستاده شده، ایمان آورده‌ایم و معبود ما و معبود شما یکی است و ما فرمانبردارِ اوییم».

زیرا هدف از دعوت من، تلقین و هدایت است:

﴿إِنَّ رَبَّکُمُ اللَّهُ الَّذِی خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ فِی سِتَّةِ أَیَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ یُدَبِّرُ الْأَمْرَ مَا مِن شَفِیعٍ إِلَّا مِن بَعْدِ إِذْنِهِ ذَٰلِکُمُ اللَّهُ رَبُّکُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَکَّرُونَ﴾ [یونس ۳]

«پروردگارِ شما خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، آنگاه بر عرش استیلا یافت. [او] کار [هستی] را تدبیر می‌کند. هیچ شفاعت کننده‌ای مگر پس از اجازهٔ او نیست، این است خداوند، پروردگارتان. او را بندگی کنید. آیا پند نمی‌پذیرید؟».

﴿تُؤْتِيَ أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ [ابراهیم ۲۵]

«میوه‌هایش را به حکم پروردگارش در همه زمان می‌دهد و خداوند این مثلها را برای مردم در میان می‌آورد باشد که پند پذیرند».

﴿وَ لَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَـٰذَا الْقُرْءَانِ لِيَذَّكَّرُوا وَ مَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُوراً﴾ [بنی‌اسرائیل ۴۱]

«و به راستی در این قرآن همه نوع سخن گفتیم تا پند پذیرند و [در حقّ] آنان جز گریز را نمی‌افزاید».

﴿وَ لَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَـٰبَ مِن بَعْدِ مَآ أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ بَصَآئِرَ لِلنَّاسِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ [القصص ۴۳]

«و به راستی به موسی پس از آن که نسلهای نخستین را هلاک ساختیم کتاب آسمانی - به عنوان دلایلی برای مردم و هدایت و رحمت - دادیم. باشد که پند پذیرند».

﴿وَ لَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَـٰذَا الْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ [الزمر ۲۷]

«و به راستی در این قرآن از هر [نوع] مثلی برای مردم زده‌ایم، باشد که آنان پند گیرند».

به گونه‌ی مثال: من محاجه و استدلال ابراهیم علیه‌السلام را با یک پادشاه مغرور و متکبر بیان کرده‌ام که ابراهیم علیه‌السلام او را به توحید دعوت نموده، می‌فرماید: «پروردگارم ذاتی است که زنده می‌کند و می‌میراند». پادشاه مغرور می‌گوید: «زنده کننده و میراننده منم».

ابراهیم علیه‌السلام می‌گوید: «هرگاه چنین است پس خدا آن است که خورشید را از مشرق برمی‌آورد، پس تو آن را از مغرب برآورا»

آن پادشاه کافر این سخن را شنیده متحیر می‌ماند (از تعمیل خواستهٔ او ناتوان می‌گردد)»:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَآجَّ إِبْرَٰهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ ءَاتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِ وَ يُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِ وَ أُمِيتُ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِينَ﴾ [البقره ۲۵۸]

«آیا نیندیشیده‌ای به [حالِ] کسی که با ابراهیم دربارهٔ پروردگارش، [از غرور] آنکه خدا به او فرمانروایی داد، مخاصمه کرد؟ آنگاه که ابراهیم گفت: پروردگار من کسی است که زنده می‌کند و می‌میراند، گفت: من [نیز] زنده می‌کنم و می‌میرانم. ابراهیم گفت: به راستی خدا آفتاب را از مشرق [بر] می‌آورد، پس [اگر راست می‌گویی] تو آن را از مغرب [بر] آور. در نتیجه کسی که کفر ورزیده بود، مبهوت شد و خداوند

گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند».

س- انسان مورد نظر شما، چه صفاتی را دارا می‌باشد؟

ج- انسان مورد نظر من، صفات زیر را دارا می‌باشد:

۱- به خدا، پیامبرانش، فرشتگانش، کتابهایش و به آخرت ایمان داشته باشد:

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَـوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِي الْبَأْسَآءِ وَ الضَّـرَّآءِ وَ حِـينَ الْـبَأْسِ أُولَـٰئِكَ الَّـذِينَ صَـدَقُوا وَ أُولَـٰئِكَ هُـمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که بـه خـدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خـویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفاکنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَ الْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ مَلَـٰئِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَ قَالُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَ إِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقره ۲۸۵]

«رسولِ [خدا] به آنچه از [سوی] پروردگارش بر او فرستاده شد، ایمان آورده است و مؤمنان [هم]. هر یک به خداوند و فرشتگانش و کتابهایش و فرستادگانش ایمان آورده [و مـی‌گویند:] مـیان هـیچ یک از فرستادگانش فرق نمی‌گذاریم و گفتند: شنیدیم و اطاعت کردیم. پروردگارا، آمرزش تو را [می‌خواهیم] و بازگشت به سوی توست».

۲- کس دیگری را برای خداوند شریک قرار ندهد:

﴿وَ الَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ﴾ [المؤمنون ۵۹]

«و کسانی که به پروردگارشان شرک نمی‌آورند».

۳- *با خدا، خدای دیگری را نخواند:*

﴿وَ الَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَـهاً ءَاخَرَ وَ لَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ لَا يَزْنُونَ وَ مَن يَفْعَلْ ذَ ٰلِکَ يَلْقَ أَثَاماً﴾ [الفرقان ۶۸]

«و آنان که با خداوند معبودی دیگر را [به نیایش] نمی‌خوانند و جانی را که خداوند [کشتنش را] حرام کرده است جز به حق نمی‌کشند و زنا نمی‌کنند. و هر کس چنین کند به [کیفری] دشوار برمی‌خورد».

﴿وَ أَنَّ الْمَسَـٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَداً﴾ [الجن ۱۸]

«و آن که مساجد خاصّ خداوند است. پس کسی دیگر را با خداوند [به نیایش] مخوانید».

۴- *در هر مطلبی، از خدا و رسول او اطاعت نماید:*

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُوْلِى الْأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَـٰزَعْتُمْ فِى شَىْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ ذَ ٰلِکَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلاً﴾

[النساء ۵۹]

«ای مؤمنان، از خداوند اطاعت کنید و از رسول [او] و صاحبان امرتان [هم] اطاعت کنید هرگاه در چیزی اختلاف کردید، اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، آن را به خدا و رسول بازگردانید. این بهتر و نیک انجام‌تر است».

﴿وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَـوٰةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَ يُطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَـٰئِکَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

[التوبه ۷۱]

«مردان و زنان مؤمن کارسازان همدیگرند به معروف امر و از منکر نهی می‌کنند و ناز برپای می‌دارند و زکات می‌پردازند و از خداوند و رسول او فرمان می‌برند. اینانند که خداوند آنان را مشمولِ رحمت خود قرار خواهد داد. بی‌گمان خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

۵- *با جان و مالش در راه خدا جهاد کند:*

﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ الطَّـٰغُوتِ فَقَـٰتِلُوٓا أَوْلِيَآءَ الشَّيْطَـٰنِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَـٰنِ كَانَ ضَعِيفاً﴾ [النساء ۷۶]

«مؤمنان در راه خدا پیکار می‌کنند و کافران در راه طاغوت می‌جنگند، پس با دوستان شیطان بجنگید،

قطعاً نیرنگ شیطان ضعیف است».

﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ تُجَـٰهِدُونَ فِی سَبِیلِ اللَّهِ بِأَمْوَٰلِکُمْ وَ أَنفُسِکُمْ ذَٰلِکُمْ خَیْرٌ لَّکُمْ إِن کُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [الصف ۱۱]

«به خداوند و رسولِ او ایمان آورید و در راه خدا با اموال و جانهایتان جهاد کنید. اگر بدانید این برایتان بهتر است».

۶- از خداوند بترسد:

﴿إِنَّمَا یَعْمُرُ مَسَـٰجِدَ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْأَخِرِ وَ أَقَامَ الصَّلَـٰوةَ وَ ءَاتَی الزَّکَوٰةَ وَ لَمْ یَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَیٰٓ أُولَـٰٓئِکَ أَن یَکُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِینَ﴾ [التوبه ۱۸]

«فقط کسی مسجدهای خدا را آباد می‌کند که به خداوند و روز قیامت ایمان آورده و نماز بر پای داشته و زکات بپردازد و جز از خداوند نترسیده باشد، پس امید می‌رود اینان از راه یافتگان باشند».

﴿وَ الَّذِینَ یَصِلُونَ مَآ أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن یُوصَلَ وَ یَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ یَخَافُونَ سُوٓءَ الْحِسَابِ﴾ [الرعد ۲۱]

«و کسانی که آنچه را خداوند به پیوسته داشتن آن فرمان داده است، پیوسته می‌دارند و از پروردگارشان می‌ترسند و از سختيِ حساب بیمناکند».

﴿الَّذِینَ یَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَیْبِ وَ هُم مِّنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ﴾ [الانبیاء ۴۹]

«کسانی که در نهان از پروردگارشان می‌ترسند و همانان از قیامت در هراسند».

﴿إِنَّ الَّذِینَ هُم مِّنْ خَشْیَةِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ﴾ [المؤمنون ۵۷]

«آنان که از بیم پروردگارشان هراسانند».

بر او تعالی توکل و اعتماد کند:

﴿قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِینَ یَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَیهِمَا ادْخُلُوا عَلَیْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّکُمْ وَ عَلَی اللَّهِ فَتَوَکَّلُوٓا إِن کُنتُم مُّؤْمِنِینَ﴾ [المائده ۲۳]

«دو مرد از پروا پیشگان که خداوند بر آنان انعام کرده بود، گفتند: از دروازه بر آنان وارد شوید. پس چون از آنجا وارد شوید، شما پیروز خواهید شد و اگر مؤمنید [باید که] بر خدا توکّل کنید».

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِینَ إِذَا ذُکِرَ اللَّهُ وَ جِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَ إِذَا تُلِیَتْ عَلَیْهِمْ ءَایَـٰتُهُ زَادَتْهُمْ إِیمَـٰناً وَ عَلَیٰ رَبِّهِمْ یَتَوَکَّلُونَ﴾ [انفال ۲]

«مؤمنان تنها آنانند که چون خداوند یاد شود، دلهایشان ترسان گردد و چون آیاتش بر آنان خوانده شود بر ایمانشان بیفزاید و بر پروردگارشان توکّل می‌کنند».

﴿الَّذِينَ صَبَرُوا وَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ [النحل ۴۲]

«کسانی که بردباری کردند و بر پروردگارشان توکّل می‌کنند».

﴿فَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَيْءٍ فَمَتَـٰعُ الْحَيَـوٰةِ الدُّنْيَا وَ مَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ وَ أَبْقَىٰ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ [الشوری ٣٦]

«هر آنچه که به شما داده شده است، بهرهٔ زندگانی دنیاست. و آنچه در نزدِ خداست برای کسانی که ایمان آورده‌اند و بر پروردگارشان توکّل می‌کنند بهتر و ماندگارتر است».

خواهان رضای او تعالی باشد:

﴿إِن تُبْدُوا الصَّدَقَـٰتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَ إِن تُخْفُوهَا وَ تُؤْتُوهَا الْفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَ يُكَفِّرُ عَـنكُم مِّـن سَيِّـَٔاتِكُمْ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ [البقره ۲۷۱]

«اگر صدقات را آشکار کنید، آن نیکو [کاری] است. و اگر آن را نهان دارید و به فقیرانش بدهید، پس آن برای شما بهتر است. و برخی از بدیهایتان را از شما می‌زداید و خداوند به آنچه می‌کنید، آگاه است».

﴿وَ الَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَـوٰةَ وَ أَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ سِرًّا وَ عَلَانِيَةً وَ يَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُولَـٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ﴾ [الرعد ۲۲]

«و کسانی که در طلب خشنودی پروردگارشان بردباری کردند و نماز را برپای داشتند و از آنچه روزیشان کرده‌ایم نهان و آشکارا انفاق کردند و بدی را با نیکی دفع می‌کنند، اینانند که پاداش نیک آن سرای همانان را است».

﴿فَـَٔاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَ الْمِسْكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَ مَآ ءَاتَيْتُم مِّن رِّبًا لِّيَرْبُوَا فِيٓ أَمْوَٰلِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا عِندَ اللَّهِ وَ مَآ ءَاتَيْتُم مِّن زَكَوٰةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾﴾ [الروم ۳۹-۳۸]

«پس به خویشاوند حقش را بده و [نیز] حقّ بینوا و در راه مانده را. این برای کسانی که خشنودی خداوند را می‌جویند، بهتر است. و ایشانند که رستگارند ﴿٣٨﴾ و آنچه [به قصد] ربا می‌دهید تا [بهرهٔ شما] در اموالِ مردم افزونتر گردد. [بدانید که] در نزد خداوند افزون نمی‌شود. و زکاتی را که در طلب خشنودی خداوند

پرداخت کرده باشید، پس همینان فزونی یافتگانند (۳۹)».

پیوسته حمد و تسبیح او تعالی را بر زبان داشته باشد:

﴿التَّٰئِبُونَ الْعَٰبِدُونَ الْحَٰمِدُونَ السَّٰٓئِحُونَ الرَّٰكِعُونَ السَّٰجِدُونَ الْأَٰمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده کنندگانِ آمران به معروف و نهی کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

﴿وَ الَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَ قِيَٰماً﴾ [الفرقان ۶۴]

«و کسانی که شب را برای پروردگارشان سجده کنان و قیام کنان می‌گذرانند».

در برابر او تواضع و فروتنی نماید:

﴿وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكاً لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَٰمِ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَ بَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ﴾ [الحج ۳۴]

«و برای هر امّتی روش قربانی کردنی مقرر داشته‌ایم تا نام خداوند را بر آنچه از چهارپایان حلال گوشت که روزی‌شان کرده است، یاد کنند. معبودتان، معبود یگانه است، برای او تسلیم شوید. و به فروتنان نوید ده».

او را عبادت نماید:

﴿التَّٰئِبُونَ الْعَٰبِدُونَ الْحَٰمِدُونَ السَّٰٓئِحُونَ الرَّٰكِعُونَ السَّٰجِدُونَ الْأَٰمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده کنندگانِ آمران به معروف و نهی کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

﴿التَّٰئِبُونَ الْعَٰبِدُونَ الْحَٰمِدُونَ السَّٰٓئِحُونَ الرَّٰكِعُونَ السَّٰجِدُونَ الْأَٰمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده کنندگانِ آمران به معروف و نهی کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

﴿وَ الَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَ قِيَٰماً﴾ [الفرقان ۶۴]

«و کسانی که شب را برای پروردگارشان سجده کنان و قیام کنان می‌گذرانند».

توبه‌کار و *استغفار* کننده باشد:

﴿الصَّـٰبِرِينَ وَ الصَّـٰدِقِينَ وَ الْقَـٰنِتِينَ وَ الْمُنفِقِينَ وَ الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ﴾ [آل عمران ۱۷]

«همان شکیبایان و راستگویان و فرمانبرداران و بخشندگان و آمرزش خواهان در سحرگاهان».

﴿وَ الَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَـٰحِشَةً أَوْ ظَلَمُوٓا أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَ مَن يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَ لَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَ هُمْ يَعْلَمُونَ﴾ [آل عمران ۱۳۵]

«و آنان که چون مرتکب کاری زشت شوند یا بر خود ستم کنند، خداوند را یاد کنند، و برای گناهانشان آمرزش خواهند - و جز خدا چه کسی است که گناهان را می‌آمرزد - و آگاه [از بدیِ گناه] بر آنچه کرده‌اند، پای نفشرند».

﴿وَ بِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ [الذاریات ۱۸]

«و آنان به هنگام سحر آمرزش می‌خواستند».

۷- روزه بدارد:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

[البقره ۱۸۳]

«ای مؤمنان، روزه بر شما مقرّر شده است، چنان که بر پیشینیان مقرّر شده بود، باشد که تقوی پیشه کنید».

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَـٰتِ وَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتِ وَ الْقَـٰنِتِينَ وَ الْقَـٰنِتَـٰتِ وَ الصَّـٰدِقِينَ وَ الصَّـٰدِقَـٰتِ وَ الصَّـٰبِرِينَ وَ الصَّـٰبِرَٰتِ وَ الْخَـٰشِعِينَ وَ الْخَـٰشِعَـٰتِ وَ الْمُتَصَدِّقِينَ وَ الْمُتَصَدِّقَـٰتِ وَ الصَّـٰٓئِمِينَ وَ الصَّـٰٓئِمَـٰتِ وَ الْحَـٰفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَ الْحَـٰفِظَـٰتِ وَ الذَّٰكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَ الذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ [الاحزاب ۳۵]

«مردان و زنان مسلمان و مردان و زنان مؤمن و مردان و زنان فرمانبردار و مردان و زنان راستگو و مردان و زنان بردبار و مردان و زنان فروتن و مردان و زنان صدقه دهنده و مردان و زنان روزه‌دار و مردان و زنان پاکدامن و مردان و زنانی که خداوند را بسیار یاد می‌کنند، خداوند برای آنان آمرزش و پاداشی بزرگ فراهم دیده است».

۸- *در صورتی که صاحب نصاب (زکات) باشد، زکات آن را تأدیه کند:*

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِي الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که بـه خـدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خـویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفاکنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ يُـؤْتُونَ الزَّكَـوٰةَ وَ هُـمْ رَٰكِعُونَ﴾ [المائده ۵۵]

«جز این نیست که ولیّ شما، خداوند و رسولش و مؤمنانی هستند که نماز برپای می‌دارند و آنان در اوجِ فروتنی، زکات می‌پردازند».

﴿وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَـوٰةَ وَ يُطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَـٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

[التوبه ۷۱]

«مردان و زنان مؤمن کارسازان همدیگرند به معروف امر و از منکر نهی می‌کنند و ناز برپای می‌دارند و زکات می‌پردازند و از خداوند و رسول او فرمان می‌برند. اینانند که خداوند آنان را مشمولِ رحمت خود قرار خواهد داد. بی‌گمان خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿وَ جَـٰهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَ فِي هَـٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى

النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ﴾

[الحج ۷۸]

«و در [راه] خدا چنانکه سزاوار جهاد کردن [در راه] اوست، جهاد کنید. او شما را برگزیده است و در دین برای شما هیچ محظوری قرار نداده است. آیین پدرتان ابراهیم، را [برای شما تشریع کرده است] او شما را پیش از این و در این [قرآن نیز] مسلمان نام نهاده تا رسولِ [او] بر شما گواه باشد و [شما نیز] بر مردم گواه باشید. پس نماز را برپای دارید و زکات بپردازید و به خداوند پناه برید. او مولای شماست نیک مولای و نیک مددکاری است».

﴿وَ الَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَوٰةِ فَـٰعِلُونَ﴾ [المؤمنون ۴]

«و کسانی که زکات را پرداخت می‌کنند».

۹ - *راستگو باشد:*

﴿الصَّـٰبِرِينَ وَ الصَّـٰدِقِينَ وَ الْقَـٰنِتِينَ وَ الْمُنفِقِينَ وَ الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ﴾ [آل‌عمران ۱۷]

«همان شکیبایان و راستگویان و فرمانبرداران و بخشندگان و آمرزش خواهان در سحرگاهان».

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَـٰتِ وَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتِ وَ الْقَـٰنِتِينَ وَ الْقَـٰنِتَـٰتِ وَ الصَّـٰدِقِينَ وَ الصَّـٰدِقَـٰتِ وَ الصَّـٰبِرِينَ وَ الصَّـٰبِرَٰتِ وَ الْخَـٰشِعِينَ وَ الْخَـٰشِعَـٰتِ وَ الْمُتَصَدِّقِينَ وَ الْمُتَصَدِّقَـٰتِ وَ الصَّـٰٓئِمِينَ وَ الصَّـٰٓئِمَـٰتِ وَ الْحَـٰفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَ الْحَـٰفِظَـٰتِ وَ الذَّٰكِرِينَ اللَّهَ كَثِيراً وَ الذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيماً﴾ [الاحزاب ۳۵]

«مردان و زنان مسلمان و مردان و زنان مؤمن و مردان و زنان فرمانبردار و مردان و زنان راستگو و مردان و زنان بردبار و مردان و زنان فروتن و مردان و زنان صدقه دهنده و مردان و زنان روزه‌دار و مردان و زنان پاکدامن و مردان و زنانی که خداوند را بسیار یاد می‌کنند، خداوند برای آنان آمرزش و پاداشی بزرگ فراهم دیده است».

صابر و شکیبا باشد:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَوٰةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّـٰبِرِينَ﴾ [البقره ۱۵۳]

«ای مؤمنان، از بردباری و نماز مدد بجویید، که خدا با بردباران است».

﴿الصَّـٰبِرِينَ وَ الصَّـٰدِقِينَ وَ الْقَـٰنِتِينَ وَ الْمُنفِقِينَ وَ الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ﴾ [آل‌عمران ۱۷]

«همان شکیبایان و راستگویان و فرمانبرداران و بخشندگان و آمرزش خواهان در سحرگاهان».

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَٰتِ وَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَٰتِ وَ الْقَٰنِتِينَ وَ الْقَٰنِتَٰتِ وَ الصَّٰدِقِينَ وَ الصَّٰدِقَٰتِ وَ الصَّٰبِرِينَ وَ الصَّٰبِرَٰتِ وَ الْخَٰشِعِينَ وَ الْخَٰشِعَٰتِ وَ الْمُتَصَدِّقِينَ وَ الْمُتَصَدِّقَٰتِ وَ الصَّٰٓئِمِينَ وَ الصَّٰٓئِمَٰتِ وَ الْحَٰفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَ الْحَٰفِظَٰتِ وَ الذَّٰكِرِينَ اللَّهَ كَثِيراً وَ الذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيماً﴾ [الاحزاب ۳۵]

«مردان و زنان مسلمان و مردان و زنان مؤمن و مردان و زنان فرمانبردار و مردان و زنان راستگو و مردان و زنان بردبار و مردان و زنان فروتن و مردان و زنان صدقه دهنده و مردان و زنان روزه‌دار و مردان و زنان پاکدامن و مردان و زنانی که خداوند را بسیار یاد می‌کنند، خداوند برای آنان آمرزش و پاداشی بزرگ فراهم دیده است».

خشم خویش را فرو خورد:

﴿الَّذِينَ يُنفِقُونَ فِى السَّرَّآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ الْكَٰظِمِينَ الْغَيْظَ وَ الْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [آل عمران ۱۳۴]

«آنان که در آسایش و سختی انفاق می‌کنند و خشم [خود] را فرو می‌خورند و از [تقصیر] مردم در می‌گذرند. و خداوند نیکوکاران را دوست می‌دارد».

﴿وَ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَوَٰحِشَ وَ إِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ﴾ [الشوری ۳۷]

«و آنان راکه از گناهانِ کبیره و زشتکاریها پرهیز می‌کنند و چون خشمگین شوند، گذشت می‌کنند».

امین باشد: ﴿وَ الَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَ عَهْدِهِمْ رَٰعُونَ﴾ [المؤمنون ۸]

«و همانان که امانتهایشان و پیمان خود را رعایت می‌کنند».

۱۰ - کارهای نیک را گسترش داده و از کارهای زشت خود را باز می‌دارند:

﴿يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يُسَٰرِعُونَ فِى الْخَيْرَٰتِ وَ أُولَٰٓئِكَ مِنَ الصَّٰلِحِينَ﴾ [آل عمران ۱۱۴]

«به خدا و روز قیامت ایمان می‌آورند و به هر کار شایسته فرمان می‌دهند و از کار ناشایست باز می‌دارند و در [انجام] نیکی‌ها می‌شتابند و آنان از شایستگانند».

﴿التَّٰٓئِبُونَ الْعَٰبِدُونَ الْحَٰمِدُونَ السَّٰٓئِحُونَ الرَّٰكِعُونَ السَّٰجِدُونَ الْأَمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ

عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه‌کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده‌کنندگانِ آمران به معروف و نهی‌کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

برای انجام خوبیها می‌شتابند:

﴿وَ أَنزَلْنَآ إِلَيْکَ الْکِتَـٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْکِتَـٰبِ وَ مُهَيْمِناً عَلَيْهِ فَاحْکُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَکَ مِنَ الْحَقِّ لِکُلٍّ جَعَلْنَا مِنکُمْ شِرْعَةً وَ مِنْهَاجاً وَ لَوْ شَآءَ اللَّهُ لَجَعَلَکُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَـٰکِن لِّيَبْلُوَکُمْ فِی مَآ ءَاتَاکُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَٰتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُکُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُکُم بِمَا کُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ [المائده ۴۸]

«و [این] کتاب را به راستی [و] تصدیق کنندهٔ کتابی که پیش از آن است و بر آن حاکم است به تو نازل کردیم، پس در میان آنان به آنچه خداوند نازل کرده است، حکم کن و از خواسته‌های [نفسانی] آنان [به جای] آنچه از حقّ که به تو رسیده است، پیروی مکن. برای هر یک از شما شریعت و راهی قرار داده‌ایم. و اگر خداوند می‌خواست شما را یک امّت قرار می‌داد ولی [می‌خواهد] تا شما را در آنچه به شما داده است بیازماید. پس [به سوی] نیکی‌ها بشتابید، بازگشت همهٔ شما به سوی خداوند است، آنگاه شما را از [حقیقت] آنچه در آن اختلاف می‌ورزیدید، خبر می‌دهد».

﴿إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً﴾ [الکهف ۷]

«ما آنچه را بر زمین است [مایهٔ] آرایش برای آن قرار داده‌ایم تا آنان را بیازماییم که کدام یک از آنان نیک کردارتر است».

﴿أُولَـٰئِکَ يُسَـٰرِعُونَ فِی الْخَيْرَٰتِ وَ هُمْ لَهَا سَـٰبِقُونَ﴾ [المؤمنون ۶۱]

«ایناند که در [راه] نیکیها تلاش می‌کنند و اینان در انجام آن پیشتازند».

﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْکِتَـٰبَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَ مِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَ مِنْهُمْ سَابِقُ بِالْخَيْرَٰتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَٰلِکَ هُوَ الْفَضْلُ الْکَبِيرُ﴾ [فاطر ۳۲]

«سپس این کتاب را به آن بندگان خود که [آنان را] برگزیده بودیم، به میراث دادیم؛ پس برخی از آنان بر خود ستمکارند و برخی از ایشان میانه‌رو، و برخی از آنان در کارهای نیک به فرمان خدا پیشگامند؛ و این خود توفیق بزرگ است».

۱۱ - شهادت و گواهی راست را می‌دهند:

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا کُونُوا قَوَّٰمِینَ بِالْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ وَ لَوْ عَلَیٰٓ أَنفُسِکُمْ أَوِ الْوَٰلِدَیْنِ وَ الْأَقْرَبِینَ إِن یَکُنْ غَنِیاًّ أَوْ فَقِیراً فَاللَّهُ أَوْلَیٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَیٰٓ أَن تَعْدِلُوا وَ إِن تَلْوُٓا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ کَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِیراً﴾ [النساء ۱۳۵]

«ای مؤمنان، به داد استوار [و] برای خدا گواه باشید و اگر چه به زیان خودتان یا پدر و مادر و خویشاوندان [شما] باشد. اگر چه [مدّعی علیه] بی‌نیاز یا فقیر باشد که [در هر حال] خداوند به آنان مهربانتر است. پس از خواسته [های نفسانی] پیروی مکنید که از [حقّ] بگذرید و اگر زبان به تحریف گشایید یا روی گردانید، [بدانید که] خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا کُونُوا قَوَّٰمِینَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَ لَا یَجْرِمَنَّکُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَیٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَیٰ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِیرُۢ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [المائده ۸]

«ای مؤمنان، برای [گذاردن حقّ] خدا [که مفادِ عهد پیش گفته است] برخیزید [و] گواهانِ به عدل باشید. و دشمنی قومی شما را بر آن ندارد که به عدالت رفتار نکنید، به عدالت رفتار کنید که آن به تقوی نزدیکتر است و از خداوند پروا بدارید، که خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

از شهادت دروغین خود را باز می‌دارند:

﴿وَ الَّذِینَ لَا یَشْهَدُونَ الزُّورَ وَ إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا کِرَاماً﴾ [الفرقان ۷۲]

«و کسانی که گواهی دروغ نمی‌دهند و چون بر [کار یا سخن] بیهوده بگذرند، بزرگوارانه بگذرند».

متکبر و مغرور نمی‌باشند:

﴿وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِکُوا بِهِ شَیْئاً وَ بِالْوَٰلِدَیْنِ إِحْسَـٰناً وَ بِذِی الْقُرْبَیٰ وَ الْیَتَـٰمَیٰ وَ الْمَسَـٰکِینِ وَ الْجَارِ ذِی الْقُرْبَیٰ وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَ ابْنِ السَّبِیلِ وَ مَا مَلَکَتْ أَیْمَـٰنُکُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا یُحِبُّ مَن کَانَ مُخْتَالاً فَخُوراً﴾ [النساء ۳۶]

«و خداوند را پرستش کنید و چیزی را با او شریک نیاورید. و به پدر و مادر نیکی کنید و [نیز] به نزدیکان و یتیمان و بینوایان و همسایهٔ خویشاوند و همسایهٔ بیگانه و همنشین و در راه مانده و ملک یمینتان [نیکی کنید] خداوند کسی را که متکبّرِ خودستا باشد، دوست نمی‌دارد».

﴿لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ یَعْلَمُ مَا یُسِرُّونَ وَ مَا یُعْلِنُونَ إِنَّهُ لَا یُحِبُّ الْمُسْتَکْبِرِینَ﴾ [النحل ۲۳]

«بی‌گمان خداوند آنچه را که نهان می‌دارند و آنچه را که آشکار می‌سازند، می‌داند. او مستکبران را دوست نمی‌دارد».

﴿وَ لَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَ لَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحاً إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ [لقمان ۱۸]

«و رخسار خود را از مردم برمتاب. و در زمین خرامان راه مرو. بی‌گمان خداوند هیچ متکبر فخرفروشی را دوست نمی‌دارد».

﴿إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِـَٔايَـٰتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّداً وَ سَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾ [السجده ۱۵]

«تنها کسانی به آیات ما ایمان می‌آورند که چون به آن پند یابند، سجده کنان [بر زمین] افتند و پروردگارشان را با ستایش او به پاکی یاد کنند و آنان کبر نمی‌ورزند».

۱۲ - *مال خویش را بر نیازمندان خرج می‌کنند:*

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ [البقره ۳]

«کسانی که به غیب ایمان می‌آورند و نماز برپا می‌دارند و از آنچه روزیشان کرده‌ایم انفاق می‌کنند».

﴿الصَّـٰبِرِينَ وَ الصَّـٰدِقِينَ وَ الْقَـٰنِتِينَ وَ الْمُنفِقِينَ وَ الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ﴾ [آل عمران ۱۷]

«همان شکیبایان و راستگویان و فرمانبرداران و بخشندگان و آمرزش خواهان در سحرگاهان».

﴿الَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي السَّرَّآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ الْكَـٰظِمِينَ الْغَيْظَ وَ الْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [آل عمران ۱۳۴]

«آنان که در آسایش و سختی انفاق می‌کنند و خشم [خود] را فرو می‌خورند و از [تقصیر] مردم در می‌گذرند. و خداوند نیکوکاران را دوست می‌دارد».

﴿الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ [انفال ۳]

«کسانی که نماز می‌گزارند و از آنچه به آنان روزی داده‌ایم انفاق می‌کنند».

﴿قُل لِّعِبَادِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ يُنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ سِرًّا وَ عَلَانِيَةً مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَ لَا خِلَـٰلٌ﴾ [ابراهیم ۳۱]

«به بندگان مؤمنم بگو: نماز برپای دارند و از آنچه به آنان روزی داده‌ایم، پیش از آن که روزی فرا رسد که نه بیعی در آن است و نه دوستی‌ای، پنهان و پیدا انفاق کنند».

﴿الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَ الصَّـٰبِرِينَ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمْ وَ الْمُقِيمِى الصَّلَوٰةِ وَ مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ [الحج ۳۵]

«کسانی که چون خداوند یاد شود، دلهایشان ترسان گردد و [نیز] به بردباران بر آنچه به آنان برسد و به نمازگزاران و [کسانی که] از آنچه روزیشان داده‌ایم انفاق می‌کنند».

۱۳ – شرمگاه خویش را نگهداشته و از زناکاری پرهیز می‌کنند:

﴿وَ الَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَـٰفِظُونَ﴾ [المؤمنون ۵]

«و آنان که شرمگاه‌هایشان را [پاک] نگاه می‌دارند».

﴿قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَـٰرِهِمْ وَ يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرُۢ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ [النور ۳۰]

«به مردان مؤمن بگو که چشمانشان را [از دیدن نامحرم] فرو پوشند و پاکدامنی ورزند. این برایشان پاکیزه‌تر است. بی‌گمان خداوند از آنچه می‌کنند باخبر است».

﴿وَ الَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَـٰهاً ءَاخَرَ وَ لَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ لَا يَزْنُونَ وَ مَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَاماً﴾ [الفرقان ۶۸]

«و آنان که با خداوند معبودی دیگر را [به نیایش] نمی‌خوانند و جانی را که خداوند [کشتنش را] حرام کرده است جز به حق نمی‌کشند و زنا نمی‌کنند. و هر کس چنین کند به [کیفری] دشوار برمی‌خورد».

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَـٰتِ وَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتِ وَ الْقَـٰنِتِينَ وَ الْقَـٰنِتَـٰتِ وَ الصَّـٰدِقِينَ وَ الصَّـٰدِقَـٰتِ وَ الصَّـٰبِرِينَ وَ الصَّـٰبِرَٰتِ وَ الْخَـٰشِعِينَ وَ الْخَـٰشِعَـٰتِ وَ الْمُتَصَدِّقِينَ وَ الْمُتَصَدِّقَـٰتِ وَ الصَّـٰئِمِينَ وَ الصَّـٰئِمَـٰتِ وَ الْحَـٰفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَ الْحَـٰفِظَـٰتِ وَ الذَّٰكِرِينَ اللَّهَ كَثِيراً وَ الذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيماً﴾ [الاحزاب ۳۵]

«مردان و زنان مسلمان و مردان و زنان مؤمن و مردان و زنان فرمانبردار و مردان و زنان راستگو و مردان و زنان بردبار و مردان و زنان فروتن و مردان و زنان صدقه دهنده و مردان و زنان روزه‌دار و مردان و زنان پاکدامن و مردان و زنانی که خداوند را بسیار یاد می‌کنند، خداوند برای آنان آمرزش و پاداشی بزرگ فراهم دیده است».

۱۴ – در امور اقتصادی میانه‌رو بوده، از بخل و اسراف هر دو پرهیز می‌کنند:

﴿وَ هُوَ الَّذِیٓ أَنشَأَ جَنَّـٰتٍ مَّعْرُوشَـٰتٍ وَ غَیْرَ مَعْرُوشَـٰتٍ وَ النَّخْلَ وَ الزَّرْعَ مُخْتَلِفاً أُكُلُهُ وَ الزَّیْتُونَ وَ الرُّمَّانَ مُتَشَـٰبِهاً وَ غَیْرَ مُتَشَـٰبِهٍ كُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَ ءَاتُوا حَقَّهُ یَوْمَ حَصَادِهِ وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ﴾ [الانعام ۱۴۱]

«و اوست کسی که [حاصلِ] باغهایی استوار بر پایه و غیر استوار بر پایه و درختان خرما و زراعت را که میوه‌های هر یک گوناگونند و زیتون و انار را، همگون و ناهمگون پدید آورد. پس از میوه‌های آن چون به بار نشاند، بخورید و به روز دِرَویدنش حق آن را بدهید. و اسراف مکنید. بی‌گمان او اسراف کنندگان را دوست ندارد».

﴿یَـٰبَنِیٓ ءَادَمَ خُذُوا زِینَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَ كُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ﴾ [الاعراف ۳۱]

«ای فرزندان آدم، در هر نمازی زینت خود را برگیرید و بخورید و بیاشامید و اسراف مکنید. بی‌گمان خداوند اسراف کنندگان را دوست ندارد».

﴿وَ ءَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَ الْمِسْكِینَ وَ ابْنَ السَّبِیلِ وَ لَا تُبَذِّرْ تَبْذِیراً ﴿۲۶﴾ إِنَّ الْمُبَذِّرِینَ كَانُوٓا إِخْوَٰنَ الشَّیَـٰطِینِ وَ كَانَ الشَّیْطَـٰنُ لِرَبِّهِ كَفُوراً ﴿۲۷﴾﴾ [بنی‌اسرائیل ۲۷-۲۶]

«و به خویشاوند حقّش را بده و [نیز حقّ] بینوا و در راه مانده [را بده] و به هیچ وجه تبذیر مکن ﴿۲۶﴾ به راستی که تبذیر کنندگان برادران شیطان هستند و شیطان پروردگارش را ناسپاس است ﴿۲۷﴾».

﴿وَ الَّذِینَ إِذَآ أَنفَقُوا لَمْ یُسْرِفُوا وَ لَمْ یَقْتُرُوا وَ كَانَ بَیْنَ ذَٰلِكَ قَوَاماً﴾ [الفرقان ۶۷]

«و آنان که چون انفاق کنند، زیاده‌روی نمی‌کنند و بُخل نمی‌ورزند و [شیوه‌شان] بین این [دو حدّ] معتدل است».

۱۵ – به وعدهٔ خویش پایبند باشد:

﴿لَّیْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰٓئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِیِّینَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِی الْقُرْبَىٰ وَ الْیَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِینَ وَ ابْنَ السَّبِیلِ وَ السَّآئِلِینَ وَ فِی الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِینَ فِی الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِینَ الْبَأْسِ أُولَـٰٓئِكَ الَّذِینَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که بـه خـدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خـویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفا کنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَهَا وَ إِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَ بِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [الانعام ۱۵۲]

«و به مال یتیم نزدیک نشوید. مگر به شیوه‌ای که آن بهتر است تا آن که به کمال رشدش برسد و به داد [و انصاف] پیمانه و ترازو را کامل کنید، هیچ کس را مگر در حدّ توانش تکلیف نمی‌کنیم و چون [به داوری یا شهادت] سخن گویید، به انصاف سخن گویید و هر چند [محکوم علیه] خویشا وند باشد. و به عهد خدا وفا کنید، این حکم [است که] شما را به آن سفارش نموده است تا پند پذیرید».

﴿وَ أَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَـٰهَدتُّمْ وَ لَا تَنقُضُوا الْأَيْمَـٰنَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَ قَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلاً إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ [النحل ۹۱]

«و به پیمان خدا - چون عهد بستید - وفا کنید و سوگندها را پس از استوار ساختنش مشکنید و به راستی خداوند را بر خود نگهبان ساخته‌اید. خداوند آنچه را که می‌کنید، می‌داند».

﴿وَ الَّذِينَ هُمْ لِأَمَـٰنَـٰتِهِمْ وَ عَهْدِهِمْ رَٰعُونَ﴾ [المؤمنون ۸]

«و همانان که امانتهایشان و پیمان خود را رعایت می‌کنند».

﴿مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَـٰهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَ مِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلاً﴾ [الاحزاب ۲۳]

«از مؤمنان کسانی هستند که آنچه را که با خداوند بر آن پیمان بسته بودند، تحقّق بخشیدند، و کسی از آنان هست که قرارش را به انجام رسانده است و از آنان کسی هست که چشم به راه است و به هیچ وجه تبدیلی در [پیمان خود] نیاورده‌اند».

۱۶ - از گناهان، خویش را باز دارد:

﴿وَ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَـٰٓئِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَوَٰحِشَ وَ إِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ﴾ [الشوری ۳۷]

«و آنان راکه از گناهانِ کبیره و زشتکاریها پرهیز می‌کنند و چون خشمگین شوند، گذشت می‌کنند».

﴿الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَـٰٓئِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَوَٰحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَٰسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَ إِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَـٰتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوٓا أَنفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَىٰٓ﴾ [النجم ۳۲]

«کسانی که از گناهان کبیره و زشتیها جز گناهان صغیره دوری می‌گزینند. [بدانند که] پروردگارت گسترده آمرزش است. او به [حالِ] شما وقتی که شما را از زمین پدید آورد و هنگامی که شما در شکمِ مادرانتان جنینهایی بودید داناتر است. پس خودتان را به پاکی مستایید. او به پرهیزگاران داناتر است».

۱۷ - کسی را بدون گناه نکُشد:

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰناً وَ لَا تَقْتُلُوٓا أَوْلَـٰدَكُم مِّنْ إِمْلَـٰقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَ إِيَّاهُمْ وَ لَا تَقْرَبُوا الْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَنَ وَ لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [الانعام ۱۵۱]

«بگو: بیایید تا آنچه را که پروردگارتان بر شما حرام نموده است، برخوانم: آنکه چیزی را با او شریک مسازید و به پدر و مادر نیکی کنید و از بیم فقر فرزندانتان را مکشید. ما به شما و آنان روزی می‌دهیم. و به [کارهای] ناشایست، آنچه از آن پیدا و یا پوشیده باشد، نزدیک مشوید. و جانی را که خداوند [کشتنش] را حرام نموده است جز به حقّ مکشید، این حکم است که شما را به آن سفارش نموده است باشد که خرد ورزید».

۱۸ - از سخنان بیهوده پرهیز نماید:

﴿وَ عِبَادُ الرَّحْمَـٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْناً وَ إِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَـٰهِلُونَ قَالُوا سَلَـٰماً﴾ [الفرقان ٦٣]

«و بندگان [خداوند] رحمان آنانند که روی زمین فروتنانه راه می‌روند و چون نادانان آنان را مخاطب قرار دهند، با [صلح و سلام] پاسخ گویند».

﴿وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ﴾ [المؤمنون ۳]

«و آنان که از بیهوده رویگردانند».

۱۹ - ازکوتاهی‌های دیگران درگذرد:

﴿بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ وَ اتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ [آل عمران ۷۶]

«آری [گناهی هست.] هر کس که عهدِ خود را به جای آورد و پرهیزگاری کند، [بداند] که خداوند پرهیزگاران را دوست می‌دارد».

﴿الَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي السَّرَّآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ الْكَـٰظِمِينَ الْغَيْظَ وَ الْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [آل عمران ۱۳۴]

«آنان که در آسایش و سختی انفاق می‌کنند و خشم [خود] را فرو می‌خورند و از [تقصیر] مردم در می‌گذرند. و خداوند نیکوکاران را دوست می‌دارد».

﴿وَ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَـٰٓئِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَوَٰحِشَ وَ إِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ﴾ [الشوری ۳۷]

«و آنان راکه از گناهانِ کبیره و زشتکاریها پرهیز می‌کنند و چون خشمگین شوند، گذشت می‌کنند».

۲۰ - مسلمانان دیگر را برادر خویش دانسته و با آنان رفتار برادرانه داشته باشد:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَ الْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَ الْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَدَآءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَـٰنٍ ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَ رَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [البقره ۱۷۸]

«ای مؤمنان، قصاص در [بارهٔ]کشته شدگان بر شما مقرّر شده است. آزاد به آزاد و برده به برده و زن به زن [قصاص می‌شود] آنگاه اگر برای کسی از [خون] برادرش چیزی گذشت شد. [حکم او] به نیکی پیروی کردن و پرداختن [خونبها] به او با خوشخویی است. این تخفیف و رحمتی از سوی پروردگارتان است. پس اگر کسی بعد از این از حدّ بگذرد، عذابی دردناک [در پیش] دارد».

﴿وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَاناً وَ كُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۳]

«و همگی به ریسمان خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید و نعمتِ خدا را بر خود یاد کنید، که دشمنان [همدیگر] بودید، آنگاه بین دلهای شما الفت داد، آنگاه به [فضل و] نعمت او [با یکدیگر] دوست شدید و بر لبهٔ گودالی از آتش بودید، و شما را از آن باز رهانید، خداوند بدینسان آیاتش را برای شما روشن

می‌سازد باشد که راه یابید».

﴿فَإِن تَابُوا وَ أَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَوُا الزَّكَوٰةَ فَإِخْوَٰنُكُمْ فِى الدِّينِ وَ نُفَصِّلُ الْأَيَـٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ [التوبه ۱۱]

«پس اگر توبه کنند و نماز برپای دارند و زکات بپردازند، برادرانِ دینيِ شما هستند. و آیات [خود] را برای گروهی که می‌دانند، به روشنی بیان می‌کنیم».

﴿ادْعُوهُمْ لِأَبَآئِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوٓا ءَابَآءَهُمْ فَإِخْوَٰنُكُمْ فِى الدِّينِ وَ مَوَٰلِيكُمْ وَ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ أَخْطَأْتُم بِهِ وَلَـٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَّحِيماً﴾ [الاحزاب ۵]

«آنان (پسر خواندگان) را به پدرانشان نسبت دهید، این [کار] در نزد خداوند دادگرانه‌تر است، و اگر پدرانشان را نشناسید، برادرانِ دینی شما، و آزاد کردگانتان هستند. و در آنچه که اشتباه کرده باشید، گناهی بر شما نیست. بلکه [گناه آن است] که دلهای شما قصد کند. و خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الحجرات ۱۰]

«جز این نیست که مؤمنان برادرند. پس بین دو برادر خود سازش دهید و از خداوند پروا بدارید، تا شما مشمول رحمت قرار گیرید».

۲۱ - *در برابر مسلمانان نرمخو و آسان‌گیر و ساده‌اندیش، و در برابر کفار سختگیر و هشیاراند:*

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَٰناً سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَ مَثَلُهُمْ فِى الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْئَهُ فَئَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمًا﴾ [الفتح ۲۹]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

۲۲ - به گونه‌ای مغرورانه راه نرفته، بلکه باوقار و آرامش رونده باشد:

﴿وَ عِبَادُ الرَّحْمَـٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْناً وَ إِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَـٰهِلُونَ قَالُوا سَلَـٰماً﴾

[الفرقان ۶۳]

«و بندگان [خداوند] رحمان آنانند که روی زمین فروتنانه راه می‌روند و چون نادانان آنان را مخاطب قرار دهند، با [صلح و سلام] پاسخ گویند».

﴿وَ اقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَ اغْضُضْ مِن صَوْتِكَ إِنَّ أَنكَرَ الْأَصْوَٰتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ﴾ [لقمان ۱۹]

«و در رفتارت میانه‌روی کن و آوازت را آهسته بدار، [بدانکه] بدترین آوازها آوازِ خران است».

۲۳ - با مشورهٔ دیگران کار نماید:

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنتَ فَظاً غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَـنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

[آل عمران ۱۵۹]

«پس به [لطف] رحمتی از [سوی] خدا با آنان نرمخو شدی و اگر درشتخویِ سختدل بودی، به یقین از پیرامونت پراکنده می‌شدند. پس از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در کار [ها] با آنان مشورت کن و آنگاه که قصدِ [قطعیِ انجام کاری را] کردی، بر خداوند توکّل کن، که خداوند توکّل کنندگان را دوست می‌دارد».

﴿وَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَـٰوةَ وَ أَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَ مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾

[الشوری ۳۸]

«و آنان که [دعوتِ] پروردگارشان را پذیرفتند و نماز برپا داشتند و کار و بارشان بین آنان از روی مشورت است و از آنچه روزیشان کرده‌ایم انفاق می‌کنند».

۲۴ - نگهدارندهٔ حدود و مرزهای الهی باشد:

﴿فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِن بَعْدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوْجاً غَيْرَهُ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ أَن يَتَرَاجَعَآ إِن ظَنَّآ أَن يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۲۳۰]

«پس اگر [شوهر] او را [برای سومین بار] طلاق داد، پس از آن برای او (شوهر) حلال نمی‌شود، تا آنکه با همسری جز او ازدواج کند. آنگاه اگر [آن شوهر] او را طلاق داد، اگر بدانند که می‌توانند احکام خدا را برپا

دارند، گناهی بر هر دوی آنان نیست که [با ازدواج به همدیگر] بازگردند. این حدود خداست که آنها را برای مردمِ دانا روشن می‌سازد».

﴿تِلْکَ حُدُودُ اللَّهِ وَ مَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا وَ ذَٰلِکَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ [النساء ۱۳]

«اینها حدود الهی هستند و هر کس از خداوند و رسول او فرمان برد، او را به بهشتهایی در آوَرد که از فرودستِ آن جویباران روان است که در آن جاودانه خواهند بود. و کامیابی بزرگ این است».

﴿التَّـٰئِبُونَ الْعَـٰبِدُونَ الْحَـٰمِدُونَ السَّـٰئِحُونَ الرَّٰكِعُونَ السَّـٰجِدُونَ الْأَمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده کنندگانِ آمران به معروف و نهی کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

۲۵ - حکم خدا و رسولش را، برتر، محبوبتر و در هر حال بر هر چیز مقدم بدارد:

﴿وَ مِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ وَ لَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً وَ أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ﴾ [البقره ۱۶۵]

«و از مردم کسانی هستند که به جای خدا همتایانی را [برای او] برمی‌گیرند که آنها را مانند دوست داشتنِ خدا دوست می‌دارند - و مؤمنان در دوستی خدا قوی‌ترند - و اگر [این] ستمکاران هنگامی که عذاب را می‌بینند، ببینند [که شریکانشان سودی نمی‌بخشند، خواهند دانست] که همهٔ توان از آنِ خداست و این که خداوند سخت کیفر است».

﴿فَلَا وَرَبِّکَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوکَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِى أَنفُسِهِمْ حَرَجاً مِّمَّا قَضَيْتَ وَ يُسَلِّمُوا تَسْلِيماً﴾ [النساء ۶۵]

«سوگند به پروردگارت، [در حقیقت] ایمان نیاورند مگر آن که در اختلافی که بین آنان در گرفت، تو را داور کنند. آنگاه از آنچه حکم کردی در خود هیچ دلتنگی نیابند و کاملاً گردن نهند».

﴿قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَ أَبْنَآؤُكُمْ وَ إِخْوَٰنُكُمْ وَ أَزْوَٰجُكُمْ وَ عَشِيرَتُكُمْ وَ أَمْوَٰلٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَ تِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَ مَسَـٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ جِهَادٍ فِى سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ يَأْتِىَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَـٰسِقِينَ﴾ [التوبه ۲۴]

«بگو: اگر پدرانتان و پسرانتان و برادرانتان و همسرانتان و خویشاوندانتان و مالهایی که آن را به دست آورده‌اید و تجارتی که از کسادیش می‌ترسید و خانه‌هایی که آنها را می‌پسندید در نزد شما از خدا و رسولش و جهاد کردن در راه او محبوب‌ترند، پس در انتظار باشید تا خداوند حکمش را در میان آورد. و خداوند گروه نافرمانان را هدایت نمی‌کند».

﴿لَّا تَجِدُ قَوْماً يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَوْ كَانُوٓا ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَ ٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ الْإِيمَـٰنَ وَ أَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ وَ يُدْخِلُهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ أُولَـٰٓئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [المجادله ۲۲]

«گروهی را که به خداوند و روز قیامت ایمان می‌آورند، نخواهی یافت که با کسی که با خدا و رسولش مخالفت ورزیده است دوستی کنند. و هر چند پدرانشان یا فرزندانشان یا برادرانشان یا خویشاوندانشان باشند. ایناننند که [خداوند] در دلهایشان ایمان را نگاشته است و آنان را به فیضی از سوی خود توان داده است. و آنان را به باغهایی در می‌آورند که از فرودستِ آن جویباران روان است که در آنجا جاودانه‌اند. خداوند از آنان خشنود است و آنان [نیز] از او خشنودند. اینان سپاهیان خدا هستند. بدانید که سپاهیان خدا رستگارند».

س- گروهی که خداوند بر آنان انعام فرموده، کدام‌هااند؟

ج- در میان آنانی که خداوند بر آنان فضل و کرم ویژه‌ای دارد، پیامبران کرام، صدیقین، شهداء و صالحان شامل‌اند:

﴿مَآ أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَ مَآ أَصَابَكَ مِن سَيِّئَةٍ فَمِن نَّفْسِكَ وَ أَرْسَلْنَـٰكَ لِلنَّاسِ رَسُولاً وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيداً﴾ [النساء ۷۹]

«آنچه از نعمت به تو رسد، پس از [جانب] خداوند است و آنچه از گزند به تو رسد، [بدان که] از [جانب] شخص توست. و تو را رسولی به سوی مردم فرستاده‌ایم و خداوند [به عنوان] گواه بس است».

باید گفت که از دیدگاهم اینها گروه خاصی نیستند، بلکه من پیامبران را نیز صالحین می‌گویم:

﴿وَ زَكَرِيَّا وَ يَحْيَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ إِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [الانعام ۸۵]

«و [نیز] زکریّا و یحیی و عیسی و الیاس [را هدایت کردیم] هر یک [از آنان] از صالحان بودند».

﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَآ إِلَيْکَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفاً وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [النحل ۱۲۳]

«سپس به تو وحی کردیم که از آیین ابراهیم که حنیف (مایل از باطل به سوی دینِ حق) بود و از مشرکان نبود، پیروی کن».

﴿وَ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ نَافِلَةً وَ كُلاًّ جَعَلْنَا صَـٰلِحِينَ﴾ [الانبیاء ۷۲]

«و اسحاق را به او بخشیدیم و افزون [بر خواسته‌اش] یعقوب [را نیز به او بخشیدیم] . و همه را شایسته قرار دادیم».

﴿وَ بَشَّرْنَـٰهُ بِإِسْحَـٰقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [الصافات ۱۱۲]

«و او را به [تولّد] اسحاق - پیامبری از شایستگان - مژده دادیم».

﴿فَاجْتَبَـٰهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [القلم ۵۰]

«آنگاه پروردگارش او را برگزید و او را از درستکاران قرار داد».

س- آیا شما از مسلمانان دیروز و امروز شکایتی دارید؟

ج- آری. تنها اینکه آنان مرا از دیدگاه عمل فروگذاشته و ترک کرده‌اند؟

﴿وَ قَالَ الرَّسُولُ يَـٰرَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَـٰذَا الْقُرْءَانَ مَهْجُوراً﴾ [الفرقان ۳۰]

«و رسولِ [خدا] گوید: پروردگارا، حقّا که قوم من این قرآن را رها کردند».

تربیت انسانی

س- از دیدگاه شما، برای تربیت انسان، چه شیوه‌ای بایست عملی گردد؟

ج- از دیدگاه من برای تربیت انسان، شیوه‌ای خاص وجود دارد که تفصیل آن به این گونه است:

۱ - هدف از تربیه: هدف از تربیهٔ من، ساختن انسان صالح است:

﴿يَـٰأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَ أُنثَىٰ وَ جَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوباً وَ قَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات ۱۳]

«ای مردم، ما شما را از مرد و زنی آفریده‌ایم و شما را گروهها و قبیله‌هایی گردانده‌ایم تا همدیگر را

بشناسید. گرامی‌ترینتان در نزد خداوند پرهیزگارترینتان است. بی‌گمان خداوند دانا [و] آگاه است».

چنان انسانی که به معناهای صحیحش، اطاعت و بندگی خدا را بنماید:

﴿وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ [الذاريات ٥٦]

«و جنّ و انس را جز برای آن که مرا بندگی کنند نیافریده‌ام».

پیرو راستین هدایت الهی باشد:

﴿أُولَـٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [البقره ٥]

«اینانند [استوار] بر هدایت از [سوی] پروردگارشان و اینانند که رستگارند».

﴿قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعاً فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [البقره ٣٨]

«گفتیم: همه از آنجا فرود آیید، آنگاه اگر از [جانب] من هدایتی به شما رسد، کسانی که از هدایتِ من پیروی کنند، بیمی بر آنان نیست و آنان اندوهگین نشوند».

﴿أُولَـٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَٰتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَ رَحْمَةٌ وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾ [البقره ١٥٧]

«اینانند که از جانب پروردگارشان درودها و رحمتی بر آنان است و همینان رهیافته‌اند».

﴿الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَ أُولَـٰئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَـٰبِ﴾ [الزمر ١٨]

«کسانی که سخن [ها] را می‌شنوند، آنگاه از بهترینش پیروی می‌کنند. اینانند کسانی که خداوند هدایتشان کرده و ایشانند خردمندان».

در زمین به عنوان نمایندهٔ الهی، مسئولیت‌های خویش را درک و ادا نماید:

﴿وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَـٰئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوٓا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَ يَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّيٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ٣٠]

«و چون پروردگارت به فرشتگان فرمود: به راستی من جانشینی در زمین خواهم گمارد، گفتند: آیا کسی را در آنجا می‌گماری که در آنجا فساد کند و خونها بریزد، حال آن که ما با ستایش تو تسبیح می‌گوییم و تو را پاک می‌شماریم؟ فرمود: به یقین من چیزی را می‌دانم که شما نمی‌دانید».

تربیت انسان کامل: *من انسان کاملی را تربیت می‌کنم:*

﴿إِذْ قَالَ رَبُّکَ لِلْمَلَـٰٓئِکَةِ إِنِّی خَـٰلِقٌ بَشَراً مِّن طِینٍ ﴿۷۱﴾ فَإِذَا سَوَّیْتُهُ وَ نَفَخْتُ فِیهِ مِن رُّوحِی فَقَعُوا لَهُ سَـٰجِدِینَ ﴿۷۲﴾﴾ [ص ۷۲-۷۱]

«چنین بود که پروردگارت به فرشتگان گفت: من انسانی از گِل خواهم آفرید ﴿۷۱﴾ پس چون به او سامان دهم و از «روح». خود در او بدمم، سجده کنان برای او [به خاک] افتید ﴿۷۲﴾ ».

از دیدگاه من، پیوند ژرفی میان زندگی مادی و روحی برقرار است:

﴿وَ مِنْهُم مَّن یَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِی الدُّنْیَا حَسَنَةً وَ فِی الْأَخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ [البقره ۲۰۱]

«و کسانی از آنان هستند که می‌گویند: پروردگارا، به ما در دنیا نیکی و در آخرت [هم] نیکی عطا کن و ما را از عذابِ آتشِ [جهنّم] ایمن بدار».

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَةَ اللَّهِ الَّتِیَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّیِّبَـٰتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِیَ لِلَّذِینَ ءَامَنُوا فِی الْحَیَوٰةِ الدُّنْیَا خَالِصَةً یَوْمَ الْقِیَـٰمَةِ کَذَٰلِکَ نُفَصِّلُ الْأَیَـٰتِ لِقَوْمٍ یَعْلَمُونَ﴾ [الاعراف ۳۲]

«بگو: چه کسی آن زینت خدا را که برای بندگانش پدید آورده و روزیهای پاکیزه را حرام کرده است؟ بگو: «آن [پاکیزه‌ها] در زندگانی دنیا برای مؤمنان است. روز قیامت [هم] ویژهٔ [آنان] است. بدینسان آیات [خود] را برای گروهی که می‌دانند به روشنی بیان می‌کنیم».

﴿لَا تُحَرِّکْ بِهِ لِسَانَکَ لِتَعْجَلَ بِهِ ﴿۱۶﴾ إِنَّ عَلَیْنَا جَمْعَهُ وَ قُرْءَانَهُ ﴿۱۷﴾﴾ [القیامه ۱۷-۱۶]

«جمعش و [آسان ساختنِ] خواندنش بر [عهدهٔ] ماست ﴿۱۶﴾ زبان را به [تکرار] آن مجنبان تا به شتاب آن را [به خاطر بسپاری] ﴿۱۷﴾ ».

از این رو، من در نشو و نمای جسم و روح و عقل انسان، توازن و هماهنگی ایجاد می‌کنم:

﴿وَ کَذَٰلِکَ جَعَلْنَـٰکُمْ أُمَّةً وَسَطاً لِّتَکُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ وَ یَکُونَ الرَّسُولُ عَلَیْکُمْ شَهِیداً وَ مَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِی کُنتَ عَلَیْهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن یَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّن یَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَیْهِ وَ إِن کَانَتْ لَکَبِیرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِینَ هَدَى اللَّهُ وَ مَا کَانَ اللَّهُ لِیُضِیعَ إِیمَـٰنَکُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِیمٌ﴾ [البقره ۱۴۳]

«و همچنین شما را امّتی میانه [برگزیده] گردانیده‌ایم تا بر مردم گواه باشید و [نیز] تا رسولِ [خدا] بر شما گواه باشد و قبله‌ای را که پیرو آن بودی [فرو] ننهادیم، مگر برای آن که کسی را که از رسولِ [خدا] پیروی می‌کند از کسی که از عقیده‌اش برمی‌گردد معلوم بداریم. و به راستی آن - جز بر کسانی که خدا آنان را هدایت کرده است - دشوار است. [و] خداوند [نمی‌خواهد] ایمانتان را از بین ببرد. بی‌گمان خداوند به

مردم رئوف [و] مهربان است».

﴿أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَـٰنَهُ وَ تَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١﴾ يُنَزِّلُ الْمَلَـٰٓئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ
عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنذِرُوٓا أَنَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّآ أَنَا فَاتَّقُونِ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ بِالْحَقِّ
تَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣﴾ خَلَقَ الْإِنسَـٰنَ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٤﴾ وَ الْأَنْعَـٰمَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا
دِفْءٌ وَ مَنَـٰفِعُ وَ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٥﴾ وَ لَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَ حِينَ تَسْرَحُونَ ﴿٦﴾ وَ تَحْمِلُ
أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بَـٰلِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾ وَ الْخَيْلَ وَ الْبِغَالَ وَ
الْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَ زِينَةً وَ يَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ وَ عَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَ مِنْهَا جَآئِرٌ وَ لَوْ شَآءَ
لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩﴾ هُوَ الَّذِىٓ أَنزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ وَ مِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾
يُنبِتُ لَكُم بِهِ الزَّرْعَ وَ الزَّيْتُونَ وَ النَّخِيلَ وَ الْأَعْنَـٰبَ وَ مِن كُلِّ الثَّمَرَٰتِ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَأَيَةً لِّقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾ وَ سَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَ النَّهَارَ وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ وَ النُّجُومُ مُسَخَّرَٰتٌ بِأَمْرِهِ إِنَّ فِى ذَ
ٰلِكَ لَأَيَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾ وَ مَا ذَرَأَ لَكُمْ فِى الْأَرْضِ مُخْتَلِفاً أَلْوَٰنُهُ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَأَيَـةً لِّـقَوْمٍ
يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾ وَ هُوَ الَّذِى سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحماً طَرِيًّا وَ تَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَ
تَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾ وَ أَلْقَىٰ فِى الْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن
تَمِيدَ بِكُمْ وَ أَنْهَـٰراً وَ سُبُلاً لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَ عَلَـٰمَـٰتٍ وَ بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾ أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن
لَّا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ ﴾ [النحل ۱۷-۱]

«حکم خداوند [در میان] می‌آید، پس به شتاب آن را مخواهید، او پاک [و منزّه] است و [بسی] برتر از آنچه شرک می‌آورند ﴿١﴾ به ارادهٔ خویش فرشتگان را با وحی بر هر کس از بندگانش که بخواهد، نازل می‌کند [با این پیام] که: هشدار دهید: هیچ معبودِ [راستینی] جز من نیست، پس از من پروا بدارید ﴿٢﴾ آسمانها و زمین را به حقّ آفریده است، از آنچه شرک می‌آورند برتر است ﴿٣﴾ انسان را از نطفه‌ای [ناچیز] آفریده است، آنگاه او ستیزه‌جویی آشکار شده است ﴿٤﴾ و چهارپایان را برای شما آفرید که در آنها [مایهٔ] پوشش و بهره‌های [دیگر] است. و [برخی] از آنها را می‌خورید ﴿٥﴾ و در آنها برایتان [مایهٔ] زیبایی است چون [آنها را] شامگاهان [از صحرا] باز می‌آورید و چون [به صحرا] روانه می‌کنید ﴿٦﴾ و بارهایتان را به شهری که هرگز جز به رنجِ تن‌ها به آن نتوانید رسید، برمی‌دارند. بی‌گمان پروردگارت رئوفِ مهربان است ﴿٧﴾ و اسبان و قاطران و خران را [آفرید] تا بر آنها سوار شوید و [نیز] برای آرایش

است. و چیزی را [هم] که نمی‌دانید می‌آفریند ﴿۸﴾ [بیانِ] راه راست با خداوند است و [برخی] از آنها (راه‌ها) کژ است و اگر می‌خواست همهٔ شما را هدایت می‌کرد ﴿۹﴾ او کسی است که از آسمان برایتان آبی فرو فرستاد که از آن [آب] آشامیدنی‌ای است و از آن [آب جنگلِ] درختانی است که در آنجا [حیوان] می‌چرانید ﴿۱۰﴾ با آن برایتان کِشت و زیتون و [درختان] خرما و انگور و از همه نوع میوه‌ها می‌رویاند. به راستی در این [امر] برای گروهی که اندیشه می‌کنند مایهٔ عبرت است ﴿۱۱﴾ و شب و روز و خورشید و ماه را برایتان رام کرد. و ستارگان به فرمان او رامند. در این [امر] برای گروهی که خرد می‌ورزند، مایه‌های عبرت است ﴿۱۲﴾ و [هم مسخّر گرداند] آنچه را که در زمین - رنگارنگ - برایتان آفرید. در این [امر] برای گروهی که پند می‌پذیرند، مایهٔ عبرت است ﴿۱۳﴾ و او کسی است که دریا را رام کرد تا از آن گوشت تازه بخورید و از آن پیرایه‌ای را که آن را بپوشید بیرون آرید و کشتیها را در آن روان می‌بینی و تا از فضل او [در آن] بجویید و باشد که سپاس گزارید ﴿۱۴﴾ و در زمین کوههای [استوار] افکند که مبادا شما را به لرزه اندازد و جویباران و راهها [آفرید] باشد که راه یابید ﴿۱۵﴾ و نشانه‌ها [قرار داد] و آنان در پرتو ستارگان راه می‌یابند ﴿۱۶﴾ آیا کسی که می‌آفریند مانند کسی است که نمی‌آفریند؟ آیا پند نمی‌پذیرید؟ ﴿۱۷﴾

هر عمل مسلمان عبادت است، به شرط آنکه برای حصول رضای الهی انجام شده باشد:

﴿لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰٓئِكَةِ وَ الْكِتَـٰبِ وَ النَّبِيِّينَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِى الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِى الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِى الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

[البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که به خدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و درخواست کنندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفا کنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

تربیت روح و روان: من برای ارتقای روح انسانی، ذکر و فکر و عبادت و تلاوت خویش را ضروری قرار داده‌ام:

﴿یَـٰأَیُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّکُمُ الَّذِی خَلَقَکُمْ وَ الَّذِینَ مِن قَبْلِکُمْ لَعَلَّکُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقره ۲۱]

«ای مردم، پروردگارتان را که شما و پیشینیانتان را آفریده است، بندگی کنید تا [از خشم خدا] ایمن مانید».

﴿الَّذِینَ ءَاتَیْنَـٰهُمُ الْکِتَـٰبَ یَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَـٰئِکَ یُؤْمِنُونَ بِهِ وَ مَن یَکْفُرْ بِهِ فَأُولَـٰئِکَ هُمُ الْخَـٰسِرُونَ﴾ [البقره ۱۲۱]

«کسانی که به آنان کتابِ [آسمانی / تورات] داده‌ایم، آن را چنان که سزاوار خواندنش است، می‌خوانند. این گروه به آن [هدایت] ایمان می‌آورند و کسانی که آن را انکار کنند، آنانند که زیانکارند».

﴿الَّذِینَ یَذْکُرُونَ اللَّهَ قِیَـٰماً وَ قُعُوداً وَ عَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَ یَتَفَکَّرُونَ فِی خَلْقِ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَـٰذَا بَـٰطِلاً سُبْحَـٰنَکَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ [آل عمران ۱۹۱]

«آنان که خدا را ایستاده و نشسته و بر پهلوی خویش [آرمیده] یاد می‌کنند و در آفرینش آسمانها و زمین اندیشه می‌کنند. [و می‌گویند:] پروردگارا، این را باطل نیافریده‌ای، پاکی برای توست، پس ما را از عذاب [جهنّم] حفظ کن».

﴿یَـٰأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا ارْکَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّکُمْ وَ افْعَلُوا الْخَیْرَ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [الحج ۷۷]

«ای مؤمنان، رکوع کنید و سجده برید و پروردگارتان را پرستش کنید و کار نیک انجام دهید، باشد که رستگار شوید».

﴿إِنَّ الَّذِینَ یَتْلُونَ کِتَـٰبَ اللَّهِ وَ أَقَامُوا الصَّلَـٰوةَ وَ أَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ سِرًّا وَ عَلَانِیَةً یَرْجُونَ تِجَـٰرَةً لَّن تَبُورَ﴾ [فاطر ۲۹]

«به راستی آنان که کتاب خدا را می‌خوانند [و به آن عمل می‌کنند] و نماز برپا داشته‌اند و از آنچه روزیشان کرده‌ایم پنهان و پیدا می‌بخشند، امید به سودایی دارند که [هرگز] کاستی نمی‌پذیرد».

چنانکه برای او، اخلاق و صفات عالی و برتر را آموختانده‌ام:

﴿لَّیْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَکُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَلَـٰکِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْأَخِرِ وَ الْمَلَـٰئِکَةِ وَ الْکِتَـٰبِ وَ النَّبِیِّینَ وَ ءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِی الْقُرْبَىٰ وَ الْیَتَـٰمَىٰ وَ الْمَسَـٰکِینَ وَ ابْنَ

السَّبِيلِ وَ السَّآئِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتَى الزَّكَوٰةَ وَ الْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا وَ الصَّـٰبِرِينَ فِي الْبَأْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

[البقره ۱۷۷]

«آن که رویهایتان را به مشرق و مغرب آرید، نیکی نیست. بلکه نیکوکار کسی است که بـه خـدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب و پیامبران ایمان آورد و مال را در عین دوست داشتنش به خـویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان و خواهندگان و در راه [آزادی] برده‌ها بدهد و نماز برپا دارد و زکات بپردازد و وفا کنندگان به عهدِ خود چون عهد بندند و [بویژه کسانی که] در سختی و محنت و هنگام کارزار بردبارند. اینانند که راست گفتند و اینانند پرهیزگاران».

﴿وَ عِبَادُ الرَّحْمَـٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْناً وَ إِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَـٰهِلُونَ قَالُوا سَلَـٰماً ﴿٦٣﴾ وَ الَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَ قِيَـٰماً ﴿٦٤﴾ وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِف عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَاماً ﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَآءَتْ مُسْتَقَرًّا وَ مُقَاماً ﴿٦٦﴾ وَ الَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَاماً ﴿٦٧﴾ وَ الَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَـٰهاً ءَاخَرَ وَ لَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ لَا يَزْنُونَ وَ مَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَاماً ﴿٦٨﴾ يُضَـٰعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ وَ يَخْلُدْ فِيهِ مُهَاناً ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَ ءَامَنَ وَ عَمِلَ عَمَلاً صَـٰلِحاً فَأُولَـٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَـٰتٍ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَّحِيماً ﴿٧٠﴾ وَ مَن تَابَ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَاباً ﴿٧١﴾ وَ الَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَ إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَاماً ﴿٧٢﴾ وَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَ عُمْيَاناً ﴿٧٣﴾ وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَٰجِنَا وَ ذُرِّيَّـٰتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَ اجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَاماً ﴿٧٤﴾ أُولَـٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَ يُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَ سَلَـٰماً ﴿٧٥﴾ خَـٰلِدِينَ فِيهَا حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَ مُقَاماً ﴿٧٦﴾﴾ [الفرقان ٧٦-٦٣]

«و بندگان [خداوند] رحمان آنانند که روی زمین فروتنانه راه می‌روند و چون نادانان آنان را مخاطب قرار دهند، با [صلح و] سلام پاسخ گویند ﴿٦٣﴾ و کسانی که شب را برای پروردگارشان سجده‌کنان و قیام کنان می‌گذرانند ﴿٦٤﴾ و آنان که می‌گویند: پروردگارا، عذاب جهنّم را از مـا بگـردان. بـی‌گمان عـذابش پـایدار است ﴿٦٥﴾ به راستی آن بد قرارگاهی و [بد] مقامی است ﴿٦٦﴾ و آنان که چون انفاق کنند، زیاده‌روی نمی‌کنند و بُخل نمی‌ورزند و [شیوهٔشان] بین این [دو حدّ] معتدل است ﴿٦٧﴾ و آنان که با خداوند معبودی دیگر را

[به نیایش] نمی‌خوانند و جانی را که خداوند [کشتنش را] حرام کرده است جز به حق نمی‌کشند و زنا نمی‌کنند. و هر کس چنین کند به [کیفری] دشوار برمی‌خورد ﴿۶۸﴾ روز قیامت عذاب برایش دو چندان شود و در آنجا خوار [و زبون] جاودان ماند ﴿۶۹﴾ مگر کسی که توبه کند و ایمان آورد و کار شایسته انجام دهد، پس اینانند که خداوند بدیهایشان را به نیکیها تبدیل می‌کند و خداوند آمرزندهٔ مهربان است ﴿۷۰﴾ و هر کس توبه کند و کار شایسته انجام دهد پس او چنانکه باید به خداوند روی آورده است ﴿۷۱﴾ و کسانی که گواهی دروغ نمی‌دهند و چون بر [کار یا سخن] بیهوده بگذرند، بزرگوارانه بگذرند﴿۷۲﴾ و کسانی که چون به آیاتِ پروردگارشان پند یابند، بر [شنیدن] آن کر و کور [به سجده] نیفتند﴿۷۳﴾ و کسانی که می‌گویند: پروردگارا، از همسرانمان و فرزندانمان مایهٔ روشنیِ چشم به ما عنایت کن و ما را پیشوای پرهیزگاران ساز﴿۷۴﴾ اینان به [پاس] آن که بردباری کردند به مرتبتی بلند پاداش می‌یابند و از [دعای] خیر و سلام در آنجا برخوردار گردند. ﴿۷۵﴾ در آنجا جاویدان [خواهند بود] نیک قرارگاه و [نیک] مقامی است ﴿۷۶﴾».

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِى صَلَاتِهِمْ خَـٰشِعُونَ ﴿٢﴾ وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ﴿٣﴾ وَ الَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَـوٰةِ فَـٰعِلُونَ ﴿٤﴾ وَ الَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَـٰفِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ فَأُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٧﴾ وَ الَّذِينَ هُمْ لِأَمَـٰنَـٰتِهِمْ وَ عَهْدِهِمْ رَٰعُونَ ﴿٨﴾ وَ الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَٰتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾﴾ [المؤمنون ۹-۱]

«به راستی که مؤمنان رستگار شدند ﴿۱﴾ همانان که در نمازشان فروتنند ﴿۲﴾ و آنان که از بیهوده رویگردانند ﴿۳﴾ و آنان که زکات می‌پردازند ﴿۴﴾ و کسانی که پاکدامنند ﴿۵﴾ مگر در مورد همسرانشان یا کنیزانی که به دست آورده‌اند، که در این صورت بر آنان نکوهشی نیست ﴿۶﴾ پس هر که فراتر از این جوید، آنان از حد در گذرندگانند ﴿۷﴾ و آنان که امانتها و پیمان خود را رعایت می‌کنند ﴿۸﴾ و آنان که بر نمازهایشان مواظبت می‌نمایند ﴿۹﴾».

تربیت عقل: ***از دیدگاه من، عقل انسانی یک نعمت الهی است که به کار نبستن آن ناسپاسی و کفران نعمت به شمار می‌رود:***

﴿وَ قَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِىٓ أَصْحَـٰبِ السَّعِيرِ﴾ [الملک ۱۰]

«و گویند: «اگر شنیده [و پذیرفته] بودیم یا تعقل کرده بودیم در [میان] دوزخیان نبودیم».

من از هر انسان خواسته‌ام که در جهان هستی، اندیشه و تفکر نموده و قدرت و حکمت او تعالی را مشاهده کند:

﴿إِنَّ فِی خَلْقِ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَـٰفِ الَّیْلِ وَ النَّهَارِ وَ الْفُلْکِ الَّتِی تَجْرِی فِی الْبَحْرِ بِمَا یَنفَعُ النَّاسَ وَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَآءِ مِن مَّآءٍ فَأَحْیَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَ بَثَّ فِیهَا مِن کُلِّ دَآبَّةٍ وَ تَصْرِیفِ الرِّیَـٰحِ وَ السَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَیْنَ السَّمَآءِ وَ الْأَرْضِ لَأَیَـٰتٍ لِّقَوْمٍ یَعْقِلُونَ﴾ [البقره ۱۶۴]

«به راستی در آفرینش آسمانها و زمین و [در پی یکدیگر] آمد و رفتِ شب و روز و در کشتی‌ای که در دریا برای بهره‌وری مردم، روان است و در آن که خداوند از آسمان آب باراند، آنگاه زمین را پس از پژمردنش با آن زندگی بخشید و در آن از هر جنبنده‌ای پراکند و در گرداندن بادها و ابرِ مسخّر بین آسمان و زمین برای گروهی که خرد می‌ورزند، نشانه‌هایی است».

﴿إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَ النَّوَیٰ یُخْرِجُ الْحَیَّ مِنَ الْمَیِّتِ وَ مُخْرِجُ الْمَیِّتِ مِنَ الْحَیِّ ذَٰلِکُمُ اللَّهُ فَأَنَّیٰ تُؤْفَکُونَ ﴿۹۵﴾ فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَ جَعَلَ الَّیْلَ سَکَناً وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ حُسْبَاناً ذَٰلِکَ تَقْدِیرُ الْعَزِیزِ الْعَلِیمِ ﴿۹۶﴾ وَ هُوَ الَّذِی جَعَلَ لَکُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِی ظُلُمَـٰتِ الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْأَیَـٰتِ لِقَوْمٍ یَعْلَمُونَ ﴿۹۷﴾ وَ هُوَ الَّذِی أَنشَأَکُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَ مُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْأَیَـٰتِ لِقَوْمٍ یَفْقَهُونَ ﴿۹۸﴾ وَ هُوَ الَّذِیَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ کُلِّ شَیْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِراً نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاکِباً وَ مِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِیَةٌ وَ جَنَّـٰتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَ الزَّیْتُونَ وَ الرُّمَّانَ مُشْتَبِهاً وَ غَیْرَ مُتَشَـٰبِهٍ انظُرُوا إِلَیٰ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَ یَنْعِهِ إِنَّ فِی ذَٰلِکُمْ لَأَیَـٰتٍ لِّقَوْمٍ یُؤْمِنُونَ ﴿۹۹﴾﴾

[الانعام ۹۹-۹۵]

«خداوند شکافندهٔ دانه و هسته است. زنده را از مرده بیرون می‌آورد و بیرون آورندهٔ مرده از زنده است. این است خداوند، پس [از حق] به کجا برگردانده می‌شوید؟ ﴿۹۵﴾ [همو] شکافندهٔ صبح است و شب را [مایهٔ] آرامش و خورشید و ماه را [معیار] حساب قرار داد. این تقدیر [خداوندِ] پیروزمندِ داناست ﴿۹۶﴾ و اوست کسی که ستارگان را برای شما آفرید تا در تاریکیهای بیابان و دریا با آن راه یابید. بی‌گمان آیات [خود] را برای گروهی که می‌دانند به روشنی بیان کردیم ﴿۹۷﴾ و اوست کسی که شما را از یک کس آفرید، آنگاه شما را قرارگاه و ودیعت‌گاهی است. بی‌گمان آیات را برای گروهی که در می‌یابند به روشنی بیان کرده‌ایم ﴿۹۸﴾ و اوست کسی که از آسمان آبی فرو فرستاد. آنگاه بدان [از] هرگونه روییدنی، [از زمین]

بیرون آوردیم. سپس از آن سبزه برآوردیم، که از آن [سبزه] دانه‌ای برهم نشسته بیرون می‌آوریم و از شکوفه‌های درختان خرما خوشه‌هایی دسترس است و باغهایی از درختان انگور و زیتون و انار، همانند و ناهمانند [بیرون آوردیم] . به میوهٔ آن چون به بار نشاند و به رسیدنش بنگرید. بی‌شک در این برای گروهی که ایمان دارند، نشانه‌هاست (۹۹)».

﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِيٓ أَنفُسِهِم مَّا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَ إِنَّ كَثِيراً مِّنَ النَّاسِ بِلِقَآيِ رَبِّهِمْ لَكَٰفِرُونَ﴾ [الروم ۸]

«آیا در ضمیر خود اندیشه نکرده‌اند [که دریابند] خداوند آسمانها و زمین و آنچه را بینِ آنهاست مگر به حقّ و تا هنگامی معیّن نیافریده است؟ و به راستی بسیاری از مردم به لقای پروردگارشان ناباورند».

﴿وَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَ لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾

[الجاثیه ۲۲]

«و خداوند آسمانها و زمین را به حقّ آفریده است و تا [سرانجام] هر کسی متناسب با دستاوردش جزا داده شود. و آنان ستم نبینند».

﴿خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَ صَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ [التغابن ۳]

«آسمانها و زمین را به حقّ آفرید و شما را نقش بست، آنگاه نقشتان را نیکو گرداند و بازگشت به سوی اوست».

من حکمت‌های شریعت *الهی* را واضح می‌سازم:

﴿وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوٰةٌ يَـٰٓأُولِي الْأَلْبَـٰبِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۷۹]

«و ای خردمندان، برایتان در قصاص [مایهٔ] زندگانی است باشد که شما تقوی پیشه کنید».

﴿أَيَّاماً مَّعْدُودَٰتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضاً أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَ عَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْراً فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ وَ أَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۸۴]

«روزهایی معدود (شمرده شده) به تعدادِ آن از روزهای دیگر [بر او واجب است] و بر کسانی که آن را به دشواری تاب می‌آورند کفّاره - که عبارت از خوراک بینوایی است - واجب است. پس هر کس که به دلخواه خیری [افزون] انجام دهد، آن برایش بهتر است و روزه گرفتن - اگر بدانید - برایتان بهتر است».

﴿وَ اتَّقُوا يَوْماً تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ [البقره ۲۸۱]

«و از روزی پروا کنید که در آن [روز] به سوی خداوند بازگردانده می‌شوید. آنگاه به هر کسی [پاداش] آنچه به دست آورده است، تمام و کمال داده شود و آنان ستم نبینند».

مردم را از تقلید کورکورانه باز می‌دارم:

﴿وَ إِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَآ أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ أَوَ لَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئاً وَ لَا يَهْتَدُونَ﴾ [البقره ١٧٠]

«و چون به آنان گفته شود: از آنچه خدا نازل کرده است پیروی کنید، گویند: [نه] بلکه از شیوه‌ای که نیاکانمان را بر آن یافته‌ایم، پیروی می‌کنیم. آیا [چنین می‌کنند] اگرچه پدرانشان چیزی نفهمیده و راه نیافته باشند؟».

﴿وَ كَذَٰلِكَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَ إِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم مُّقْتَدُونَ﴾ [الزخرف ٢٣]

«و همچنین پیش از تو در هیچ شهری هشدار دهنده‌ای نفرستادیم مگر آن که نعمت یافتگانش گفتند: ما پدارنمان را [پایبند] به آیینی یافته‌ایم و بی‌گمان بر رد و نشانِ آنان اقتدا می‌کنیم».

در نظرم، در هر موضوعی بدون علم‌آوری و تحقیق، محض از گمان و وهم کار گرفتن درست نیست:

﴿وَ إِذَا جَآءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَ إِلَىٰٓ أُولِى الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَـٰنَ إِلَّا قَلِيلاً﴾

[النساء ٨٣]

«و هنگامی که خبری از ایمنی یا بیم به آنان رسد، آن را شایع کنند. و اگر آن را به رسولِ [خدا] و صاحبان امرشان باز می‌گرداندند، کسانی از آنان که آن را در می‌یابند، [مصلحت] آن را می‌شناختند. و اگر فضل و رحمت خدا بر شما نبود، جز اندکی، از شیطان پیروی می‌کردید».

﴿وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولَـٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولاً﴾

[بنی‌اسرائیل ٣٦]

«و از پی چیزی مرو که تو را به آن دانش نیست. بی‌گمان گوش و چشم و دل، هر یک از اینها از آن بازخواست خواهند شد».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِن جَآءَكُمْ فَاسِقُۢ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوٓا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَـٰلَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَـٰدِمِينَ﴾ [الحجرات ٦]

«ای مؤمنان، اگر فاسقی خبری برایتان بیاورد، بررسی کنید [تا مبادا] آن که از روی نادانی به گروهی زیان رسانید، آنگاه بر آنچه مرتکب شده‌اید، پشیمان شوید».

﴿إِنْ هِيَ إِلَّآ أَسْمَآءٌ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَ ءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَـٰنٍ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ مَا تَهْوَى الْأَنفُسُ وَ لَقَدْ جَآءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ الْهُدَىٰٓ﴾ [النجم ٢٣]

«این جز نامهایی نیست که شما و پدرانتان آنها را نامگذاری کرده‌اید که خداوند دربارهٔ [درستی] اش دلیلی نازل نکرده است. جز از گمانِ [بد] و خواستهٔ دلها پیروی نمی‌کنند. و به راستی از [سوی] پروردگارشان برای آنان هدایت آمده است».

﴿وَ مَا لَهُم بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئاً﴾ [النجم ٢٨]

«و آنان به آن هیچ علمی ندارند. جز از گمان پیروی نمی‌کنند و به یقین گمان از [شناختِ] حقّ چیزی را کفایت نمی‌کند».

در روز قیامت، هر کس از عدم استفاده از عقلش و یا هم استفادهٔ نادرست از آن، مورد بازخواست قرار می‌گیرد:

﴿وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولَـٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولاً﴾

[بنی‌اسرائیل ٣٦]

«و از پی چیزی مرو که تو را به آن دانش نیست. بی‌گمان گوش و چشم و دل، هر یک از اینها از آن بازخواست خواهند شد».

﴿قُلْ هُوَ الَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ وَ جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَـٰرَ وَ الْأَفْئِدَةَ قَلِيلاً مَّا تَشْكُرُونَ﴾ [الملك ٢٣]

«بگو: اوست که شما را پدید آورد و برایتان گوش و چشمان و دلها قرار داد. اندکی سپاس می‌گزارید».

﴿ثُمَّ لَتُسْئَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ﴾ [التكاثر ٨]

«آنگاه در آن روز حتماً از نعمتِ [دنیا] بازخواست خواهید شد».

تربیت جسم: ***من برای تکمیل نیازهای جسمی و مادی انسان، بسیار تأکید کرده‌ام:***

﴿وَ يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَآءَ فِي الْمَحِيضِ وَ لَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ

فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ [البقره ۲۲۲]

«از تو دربارهٔ حیض می‌پرسند، بگو: آن [مایهٔ] رنج است، پس [به وقت] حیض از زنان کناره گیرید و تا وقتی که پاک شوند، با آنان نزدیکی مکنید، آنگاه چون [به خوبی] پاک شوند، [غسل کنند] از همان جا که خداوند به شما فرمان داده است با آنان آمیزش کنید. به راستی خداوند توبه‌کنندگان و پاک شوندگان را دوست می‌دارد».

﴿نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ وَ قَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوٓا أَنَّكُم مُّلَـٰقُوهُ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [البقره ۲۲۳]

«زنانتان کشتزار شما هستند، پس هرگونه که خواهید، به کشتزار خود در آیید و [ره‌توشه‌ای از کارهای نیک] برای خودتان پیش فرستید. و از خداوند پروا بدارید و بدانید که شما به لقای او خواهید رسید. و مؤمنان را نوید ده».

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِىٓ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَـٰتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِىَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا فِى الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْأَيَـٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ [الاعراف ۳۲]

«بگو: چه کسی آن زینت خدا را که برای بندگانش پدید آورده و روزیهای پاکیزه را حرام کرده است؟ بگو: «آن [پاکیزه‌ها] در زندگانی دنیا برای مؤمنان است. روز قیامت [هم] ویژهٔ [آنان] است. بدینسان آیات [خود] را برای گروهی که می‌دانند به روشنی بیان می‌کنیم».

﴿وَ ابْتَغِ فِيمَآ ءَاتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْأَخِرَةَ وَ لَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَ أَحْسِن كَمَآ أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَ لَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِى الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ [القصص ۷۷]

«و در آنچه خداوند به تو داده است [اصلاحِ] سرای آخرت را بجوی و بهره‌ات از دنیا را [نیز] فراموش مکن و چنانکه خداوند به تو نیکی کرده است نیکی کن و در زمین در پی فساد مباش. که خداوند فساد پیشگان را دوست نمی‌دارد».

﴿وَ مِنْ ءَايَـٰتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجاً لِّتَسْكُنُوٓا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَ رَحْمَةً إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَأَيَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [الروم ۲۱]

«و از نشانه‌هایش آن است که برایتان از [جنس] خودتان همسرانی آفرید تا به آنها آرام گیرید و بین شما دوستی و مهربانی مقرر داشت. بی‌گمان در این [کار] برای گروهی که می‌اندیشند مایه‌های عبرتی است».

تربیت احساسات و عواطف: *برای من، تربیهٔ احساسات و عواطف انسان بسیار مهم است:*

من برای انسان تنها ترس خدا را می‌آموزم:

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَیَبْلُوَنَّکُمُ اللَّهُ بِشَیْءٍ مِّنَ الصَّیْدِ تَنَالُهُۥٓ أَیْدِیکُمْ وَ رِمَاحُکُمْ لِیَعْلَمَ اللَّـهُ مَـن یَخَافُهُۥ بِالْغَیْبِ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِکَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِیمٌ﴾ [المائده ۹۴]

«ای مؤمنان، بی‌گمان خداوند شما را به شکاری که دستهایتان و نیزه‌هایتان به آن برسد، می‌آزماید تا خداوند معلوم بدارد که چه کسی در نهان از او بیم دارد. پس هر آن کس که بعد از این از حد بگذرد، عذابی دردناک [در پیش] دارد».

﴿قُلْ إِنِّیٓ أَخَافُ إِنْ عَصَیْتُ رَبِّی عَذَابَ یَوْمٍ عَظِیمٍ﴾ [الانعام ۱۵]

«بگو: به راستی من اگر از پروردگارم نافرمانی کنم از عذاب روزِ بزرگ می‌ترسم».

﴿أَلَیْسَ اللَّهُ بِکَافٍ عَبْدَهُۥ وَ یُخَوِّفُونَکَ بِالَّذِینَ مِن دُونِهِۦ وَ مَن یُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ﴾ [الزمر ۳٦]

«آیا خداوند برای بنده‌اش بس نیست؟ و با کسانی جز او تو را می‌ترسانند و هر کس را که خداوند بیراه بگذارد، او هدایتگری ندارد».

و از ترس‌های دیگر برحذر می‌دارم، مانند ترس از مرگ:

﴿ثُمَّ أَنزَلَ عَلَیْکُم مِّن بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاسًا یَغْشَىٰ طَآئِفَةً مِّنکُمْ وَ طَآئِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنفُسُهُمْ یَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَیْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَـٰهِلِیَّةِ یَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ الْأَمْرِ مِن شَیْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ کُلَّهُۥ لِلَّهِ یُخْفُونَ فِیٓ أَنفُسِهِم مَّا لَا یُبْدُونَ لَکَ یَقُولُونَ لَوْ کَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَیْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَـٰهُنَا قُل لَّوْ کُنتُمْ فِی بُیُوتِکُمْ لَبَرَزَ الَّذِینَ کُتِبَ عَلَیْهِمُ الْقَتْلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ وَ لِیَبْتَلِیَ اللَّهُ مَا فِی صُدُورِکُمْ وَ لِیُمَحِّصَ مَـا فِـی قُلُوبِکُمْ وَ اللَّهُ عَلِیمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ [آل عمران ۱۵۴]

«آنگاه پس از اندوه آرامشی [به صورت] خوابی سبک بر شما فرود آورد که گروهی از شما را فرا می‌گرفت و گروهی [دیگر] بودند که اندیشهٔ خودشان نگرانشان ساخته بود، به خداوند گمان نادرست - چون پندار [عصر] جاهلیّت - می‌بردند. می‌گفتند: آیا بهره‌ای از یاری [خدا] خواهیم داشت؟ بگو: [تحقّق] مددِ [الهی] همه‌اش به دست خداست. *در دلهای خویش چیزی را نهان می‌دارند که [آن را] برای تو آشکار نمی‌سازند.* می‌گویند: *اگر ما از یاری [خدا] بهره‌ای داشتیم در اینجا کشته نمی‌شدیم.* بگو: اگر در خانه‌هایتان [هم] بودید، کسانی که کشته شدن بر آنان مقرّر شده بود، به سوی کشتارگاه خود بیرون

می‌آمدند و تا خداوند آنچه را که در سینه‌هایتان دارید [در عمل] بیازماید. و تا آنچه را که در دلهایتان است، پاک سازد. و خداوند به راز دلها داناست».

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ وَ إِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ فَمَن زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَ مَا الْحَيَـوٰةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَـٰعُ الْغُرُورِ﴾ [آل عمران ۱۸۵]

«هر موجود زنده‌ای چشندهٔ [طعم] مرگ است. و جز این نیست که پاداشهایتان را در روز قیامت، به تمام و کمال خواهید یافت. پس هر کس که از آتش [جهنّم] دور داشته و به بهشت در آورده شود، بی‌شک رستگار شده است. و زندگانی دنیا جز مایهٔ فریب نیست».

﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِككُّمُ الْمَوْتُ وَ لَوْ كُنتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ وَ إِن تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَـٰذِهِ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَ إِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَـٰذِهِ مِنْ عِندِكَ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ اللَّهِ فَمَالِ هَـٰؤُلَآءِ الْـقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثاً﴾ [النساء ۷۸]

«هر جا که باشید مرگ شما را در می‌یابد و اگرچه در برجهایی استوار باشید. و اگر نعمتی به آنان برسد، گویند: این از نزد خداوند است. و اگر گزندی به آنان رسد، گویند: این از جانب توست. بگو همگی از نزد خداست. پس این قوم را چه شده است که بر آن نیستند که سخنی دریابند؟».

﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَ نُمِيتُ وَ إِلَيْنَا الْمَصِيرُ﴾ [ق ۴۳]

«ماییم که زنده می‌کنیم و می‌میرانیم و بازگشت به سوی ماست».

﴿وَ لَن يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْساً إِذَا جَآءَ أَجَلُهَا وَ اللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [المنافقون ۱۱]

«و خداوند هرگز [مرگِ] کسی را چون اجلش فرا رسد به تأخیر نمی‌اندازد، و خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

ترس از قلت و تنگی رزق:

﴿اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَ يَقْدِرُ وَ فَرِحُوا بِالْحَيَـوٰةِ الدُّنْيَا وَ مَا الْحَيَـوٰةُ الدُّنْيَا فِي الْأَخِرَةِ إِلَّا مَتَـٰعٌ﴾ [الرعد ٢٦]

«خداوند روزی را برای هر کسی که می‌خواهد، فراخ می‌گرداند و [برای هر که بخواهد] تنگ می‌دارد. و [بعضی] به زندگانی دنیا شادمان شدند و زندگانی دنیا به نسبتِ آخرت جز بهره‌ای [بی‌مقدار] نیست».

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَ يَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأَيَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الروم ۳۷]

«آیا ندیده‌اند که خداوند روزی را برای هر آن کس که بخواهد فراخ می‌گرداند و تنگ می‌دارد؟ در این [قبض و بسط] برای اهل ایمان نشانه‌هاست».

﴿یَـٰأَیُّهَا النَّاس اذْکُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَیْکُمْ هَلْ مِنْ خَـٰلِقٍ غَیْرُ اللَّهِ یَرْزُقُکُم مِّنَ السَّمَآءِ وَ الْأَرْضِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّیٰ تُؤْفَکُونَ﴾ [فاطر ٣]

«ای مردم، نعمت خداوند را بر خود یاد کنید، آیا آفریدگاری جز خداوند هست؟ [اوست که] شما را از آسمان و زمین روزی می‌دهد. معبود [راستینی] جز او نیست. پس چگونه [از حق] گردانده می‌شوید».

﴿وَ فِی السَّمَآءِ رِزْقُکُمْ وَ مَا تُوعَدُونَ﴾ [الذاریات ٢٢]

«و روزیتان و آنچه وعده می‌یابید، در آسمان [مقرّر] است».

﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِینُ﴾ [الذاریات ۵٨]

«خداوند است که روزی دهنده است [همان] توانمندِ استوار».

و او را از ترس‌های موهومی نجات می‌دهم:

﴿کُتِبَ عَلَیْکُمُ الْقِتَالُ وَ هُوَ کُرْهٌ لَّکُمْ وَ عَسَیٰٓ أَن تَکْرَهُوا شَیْئاً وَ هُوَ خَیْرٌ لَّکُمْ وَ عَسَیٰٓ أَن تُحِبُّوا شَیْئاً وَ هُوَ شَرٌّ لَّکُمْ وَ اللَّهُ یَعْلَمُ وَ أَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ٢١٦]

«جهاد بر شما مقرّر شده است و آن برای شما ناخوشایند است و چه بسا چیزی را ناخوش دارید، حال آن که برای شما بهتر باشد و چه بسا چیزی را دوست بدارید، حال آن که برای شما بد باشد. و خداوند می‌داند و شما نمی‌دانید».

﴿یَـٰأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا لَا یَحِلُّ لَکُمْ أَن تَرِثُوا النِّسَآءَ کَرْهاً وَ لَا تَـعْضُلُوهُنَّ لِـتَذْهَبُوا بِـبَعْضِ مَـآ ءَاتَیْتُمُوهُنَّ إِلَّآ أَن یَأْتِینَ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَیِّنَةٍ وَ عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن کَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَیٰٓ أَن تَکْرَهُوا شَیْئاً وَ یَجْعَلَ اللَّهُ فِیهِ خَیْراً کَثِیراً﴾ [النساء ١٩]

«ای مؤمنان، برای شما حلال نیست که به اکراه زنان را به ارث برید. و آنان را تحت فشار قرار ندهید، تا برخی از آنچه را که به آنان داده‌اید، پس بگیرید. مگر آن که مرتکب [عمل] ناشایستِ آشکاری شوند. و با آنان به شایستگی رفتار کنید. اگر آنان را خوش ندارید [بدانید که] چه بسا چیزی را خوش نمی‌دارید و خداوند در آن خیر بسیار قرار دهد».

﴿إِنَّ اللَّهَ عِندَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَ یُنَزِّلُ الْغَیْثَ وَ یَعْلَمُ مَا فِی الْأَرْحَامِ وَ مَا تَدْرِی نَفْسٌ مَّاذَا تَکْسِبُ غَدًا

وَ مَا تَدْرِی نَفْسُ بِأَیِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِیمٌ خَبِیرٌ﴾ [لقمان ۳۴]

«به راستی دانشِ [زمان و چگونگی] روز قیامت به نزد خداوند است. و باران را فرو می‌فرستد و آنچه را در رحمهاست می‌داند. و هیچ کس نمی‌داند فردا چه به دست می‌آورد. و هیچ کس نمی‌داند که در کدام سرزمین می‌میرد، بی‌گمان خداوند دانا [و] آگاه است».

﴿یَـٰأَیُّهَا النَّبِیُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَ أَحْصُوا الْعِدَّةَ وَ اتَّقُوا اللَّهَ رَبَّکُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِن بُیُوتِهِنَّ وَ لَا یَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن یَأْتِینَ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَیِّنَةٍ وَ تِلْکَ حُدُودُ اللَّهِ وَ مَن یَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِی لَعَلَّ اللَّهَ یُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِکَ أَمْراً﴾ [الطلاق ۱]

«ای پیامبر، چون بخواهید زنان را طلاق دهید، آنان را از هنگامی که عدّهٔ آنان آغاز تواند شد طلاق دهید و عده را بشمارید. و از خداوند، پروردگارتان پروا بدارید. آنان را از خانه‌هایشان بیرون نکنید و آنان نباید بیرون روند. مگر آن که کارِ زشتِ آشکاری مرتکب شوند. و این حدود خداوند است. و هر کس از حدود خداوند تجاوز کند، در حقیقت بر خود ستم کرده است. [کسی] نمی‌داند چه بسا خداوند پس از آن امری [دیگر] در میان آورد».

در دل او، امید و آرزوی نعمت‌های آخرت را پیدا می‌کنم:

﴿زُیِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَ الْبَنِینَ وَ الْقَنَـٰطِیرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ الْخَیْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَ الْأَنْعَـٰمِ وَ الْحَرْثِ ذَٰلِکَ مَتَـٰعُ الْحَیَوٰةِ الدُّنْیَا وَ اللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَـَٔابِ ﴿۱۴﴾ قُلْ أَؤُنَبِّئُکُم بِخَیْرٍ مِّن ذَٰلِکُمْ لِلَّذِینَ اتَّقَوْا عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّـٰتٌ تَجْرِی مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِینَ فِیهَا وَ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَ رِضْوَٰنٌ مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ بَصِیرُ بِالْعِبَادِ ﴿۱۵﴾﴾ [آل عمران ۱۵-۱۴]

«برای مردمان حبِّ خواسته‌ها [ی نفس] از [قبیل] زنان و فرزندان و مالهای انبوه از [جنس] زر و سیم و اسبهای نشاندار و چهارپایان و زراعت آراسته شده است، این [همه، مایهٔ] بهرهٔ زندگانی دنیاست، و خدا [ست که] نیک فرجامی به نزد اوست ﴿۱۴﴾ بگو: آیا شما را به بهتر از این خبر دهم؟ پرهیزگاران به نـزد پروردگارشان باغهایی دارند که از فرو دست آن جویباران روان است، که در آن جاودانه‌اند. و [نـیز از] همسرانی پاکیزه و از خشنودی خدا برخوردارند. و خداوند به [حال] بندگان بیناست ﴿۱۵﴾».

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَةَ اللَّهِ الَّتِیَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّیِّبَـٰتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِیَ لِلَّذِینَ ءَامَنُوا فِی الْحَیَوٰةِ الدُّنْیَا خَالِصَةً یَوْمَ الْقِیَـٰمَةِ کَذَٰلِکَ نُفَصِّلُ الْأَیَـٰتِ لِقَوْمٍ یَعْلَمُونَ﴾ [الاعراف ۳۲]

«بگو: چه کسی آن زینت خدا را که برای بندگانش پدید آورده و روزیهای پاکیزه را حرام کرده است؟ بگو: «آن [پاکیزه‌ها] در زندگانی دنیا برای مؤمنان است. روز قیامت [هم] ویژهٔ [آنان] است. بدینسان آیات [خود] را برای گروهی که می‌دانند به روشنی بیان می‌کنیم».

﴿عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾ مُّتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَـٰبِلِينَ ﴿١٦﴾ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِأَكْوَابٍ وَ أَبَارِيقَ وَ كَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿١٨﴾ لَّا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَ لَا يُنزِفُونَ ﴿١٩﴾ وَ فَـٰكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ وَ لَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾ وَ حُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَـٰلِ اللُّؤْلُوِ الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَآءَ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾﴾ [الواقعه ۲۴-۱۵]

«بر تختهای گوهرنشان [خواهند نشست] ﴿١٥﴾ رو به روی یکدیگر بر آن تکیه زده‌اند ﴿١٦﴾ نوجوانانی جاودانه بر [گردِ] آنان می‌گردند ﴿١٧﴾ با کوزه‌ها و ابریق‌ها و جام‌هایی [سرشارِ] از آب روان ﴿١٨﴾ نه از آن [شراب] سردرد گیرند و نه از هوش روند ﴿١٩﴾ و [گرد آنان می‌گردند] با میوه‌هایی از هر نوعی که بر می‌گزینند ﴿٢٠﴾ و گوشت پرندگان از [نوعی که] می‌پسندند ﴿٢١﴾ و حوریانی چشم گشاده دارند ﴿٢٢﴾ همچون مرواریدِ نهفته‌اند ﴿٢٣﴾ به عنوانِ پاداشی است به [جبرانِ] آنچه می‌کردند ﴿٢٤﴾».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَـٰرَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ تُجَـٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَ أَنفُسِكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ يُدْخِلْكُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ وَ مَسَـٰكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّـٰتِ عَدْنٍ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾﴾ [الصف ۱۲-۱۰]

«ای مؤمنان، آیا شما را بر سودایی رهنمون شوم که شما را از عذاب دردناک نجات می‌دهد؟ ﴿١٠﴾ به خداوند و رسولِ او ایمان آورید و در راه خدا با اموال و جانهایتان جهاد کنید. اگر بدانید این برایتان بهتر است ﴿١١﴾ تا گناهانتان را برایتان بیامرزد و شما را به باغهایی در آورد که از فرو دستِ آن جویباران روان است و به جایگاههای پاکیزه در بهشتهای جاودانه. این است کامیابی بزرگ ﴿١٢﴾».

﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى الْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ﴿٢٤﴾﴾ [المطففین ۲۴-۲۲]

«بی‌گمان نیکان در ناز و نعمت‌اند ﴿٢٢﴾ بر تختها [نشسته و] می‌نگرند ﴿٢٣﴾ خرّمی نعمت را در چهره‌هایشان می‌بینی ﴿٢٤﴾».

به او محبت و دوستی خدا را می‌آموزم:

﴿وَ مِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوٓا أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ وَ لَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوٓا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً وَ أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ﴾ [البقره ۱۶۵]

«و از مردم کسانی هستند که به جای خدا همتایانی را [برای او] برمی‌گیرند که آنها را مانند دوست داشتنِ خدا دوست می‌دارند - و مؤمنان در دوستی خدا قوی‌ترند - و اگر [این] ستمکاران هنگامی که عذاب را می‌بینند، ببینند [که شریکانشان سودی نمی‌بخشند، خواهند دانست] که همهٔ توان از آنِ خداست و این که خداوند سخت کیفر است».

﴿قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَ أَبْنَآؤُكُمْ وَ إِخْوَٰنُكُمْ وَ أَزْوَٰجُكُمْ وَ عَشِيرَتُكُمْ وَ أَمْوَٰلٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَ تِجَـٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَ مَسَـٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ جِهَادٍ فِى سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَـٰسِقِينَ﴾ [التوبه ۲۴]

«بگو: اگر پدرانتان و پسرانتان و برادرانتان و همسرانتان و خویشاوندانتان و مالهایی که آن را به دست آورده‌اید و تجارتی که از کسادیش می‌ترسید و خانه‌هایی که آنها را می‌پسندید در نزد شما از خدا و رسولش و جهاد کردن در راه او محبوب‌ترند، پس در انتظار باشید تا خداوند حکمش را در میان آورد. و خداوند گروه نافرمانان را هدایت نمی‌کند».

﴿قُلْ يَـٰعِبَادِىَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ [الزمر ۵۳]

«[ای پیامبر، از سوی من] بگو: ای بندگانی که بر خود اسراف کرده‌اید، از رحمتِ خدا ناامید نشوید. به راستی خداوند همهٔ گناهان را می‌بخشد. بی‌گمان اوست آمرزگار مهربان».

﴿خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَ صَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ [التغابن ۳]

«آسمانها و زمین را به حقّ آفرید و شما را نقش بست، آنگاه نقشتان را نیکو گرداند و بازگشت به سوی اوست».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الْإِنسَـٰنُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿۶﴾ الَّذِى خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ﴿۷﴾﴾ [الانفطار ۷-۶]

«ای انسان، چه چیزی تو را [نسبت] به پروردگارِ بزرگوارت فریفت؟ ﴿۶﴾ کسی که تو را آفرید، آنگاه استوار ساخت، سپس [آفرینشت] را معتدل گرداند ﴿۷﴾».

چنانکه *نفرت از شیطان را به او می‌آموزم:*

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَـٰلاً طَيِّباً وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَٰتِ الشَّيْطَـٰنِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾

[البقره ۱۶۸]

«ای مردم، از آنچه در زمین است حلالِ پاکیزه را بخورید و از گامهای شیطان پیروی مکنید. حقّا که او دشمن آشکارِ شماست».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَآفَّةً وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَٰتِ الشَّيْطَـٰنِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾

[البقره ۲۰۸]

«ای مؤمنان، یکدست [و به تمام و کمال] به اسلام در آیید و از گامهای شیطان پیروی مکنید، به راستی که او برای شما دشمن آشکار است».

﴿قَالَ يَـٰبُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰٓ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْداً إِنَّ الشَّيْطَـٰنَ لِلْإِنسَـٰنِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾

[یوسف ۵]

«گفت: فرزندم، خوابت را برای برادرانت بیان مکن، که آنگاه برایت سخت بد اندیشی کنند. [بدان] که شیطان برای انسان دشمنِ آشکار است».

﴿وَ قُل لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَـٰنَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَـٰنَ كَانَ لِلْإِنسَـٰنِ عَدُوًّا مُّبِيناً﴾ [بنی‌اسرائیل ۵۳]

«و به بندگانم بگو: سخنی را بگویند که آن بهتر است. بی‌گمان شیطان بین آنان اختلاف می‌اندازد. به راستی که شیطان برای انسان دشمنی آشکار است».

﴿إِنَّ الشَّيْطَـٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوّاً إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَـٰبِ السَّعِيرِ﴾ [فاطر ۶]

«بی‌گمان شیطان برای شما دشمن است، پس او را دشمن بگیرید. جز این نیست که پیروانش را فرا می‌خواند تا از دوزخیان باشند».

﴿أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَـٰبَنِيٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَـٰنَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾

[یس ۶۰]

«ای فرزندانِ آدم، آیا به شما حکم نکرده بودم که شیطان را نپرستید. که او برایتان دشمنِ آشکار است».

﴿وَ لَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ جِبِلّاً كَثِيراً أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ﴾ [یس ۶۲]

«و به راستی خلقِ انبوهی از شما را گمراه ساخت. آیا خرد نمی‌ورزیدید؟».

من در وجدان و نهان انسان، نفرت از هر بدی را ایجاد می‌کنم:

﴿وَ لْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۴]

«و باید که از شما گروهی باشد که به نیکی فرا خوانند و به کار شایسته فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند و اینانند که رستگارند».

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْكِتَـٰبِ لَكَانَ خَيْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَكْثَرُهُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [آل عمران ۱۱۰]

«شما بهترین امّتی هستید که برای مردم پدید آورده شده است، [که] به کار شایسته فرمان می‌دهید و از کار ناشایست باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید. و اگر اهل کتاب ایمان می‌آوردند، برای آنان بهتر بود. برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان بدکارند».

﴿يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يُسَـٰرِعُونَ فِي الْخَيْرَ ٰتِ وَ أُولَـٰئِكَ مِنَ الصَّـٰلِحِينَ﴾ [آل عمران ۱۱۴]

«به خدا و روز قیامت ایمان می‌آورند و به هر کار شایسته فرمان می‌دهند و از کار ناشایست باز می‌دارند و در [انجام] نیکی‌ها می‌شتابند و آنان از شایستگانند».

﴿التَّـٰئِبُونَ الْعَـٰبِدُونَ الْحَـٰمِدُونَ السَّـٰئِحُونَ الرَّ ٰكِعُونَ السَّـٰجِدُونَ الْأَمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ الْحَـٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [التوبه ۱۱۲]

«[آنان] توبه کنندگانِ پرستشگرانِ سپاسگزارانِ روزه‌دارانِ نمازگزارانِ سجده کنندگانِ آمران به معروف و نهی کنندگان از منکر و پاسداران حدود خدا هستند. و به مؤمنان بشارت ده».

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَـٰنِ وَ إِيتَآيِٕ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ يَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَآءِ وَ الْمُنكَرِ وَ الْـبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ [النحل ۹۰]

«به راستی خداوند به داد و نیکوکاری و بخشیدن به خویشان فرمان می‌دهد و از ناشایستی و کار ناپسند و تجاوز باز می‌دارد. به شما اندرز می‌دهد باشد که پند پذیرید».

تا از کفر و شرک بپرهیزد:

﴿وَ اقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَ أَخْرِجُوهُم مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَ الْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَ لَا تُقَـٰتِلُوهُمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّىٰ يُقَـٰتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِن قَـٰتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَٰلِكَ جَزَآءُ الْكَـٰفِرِينَ﴾

[البقره ۱۹۱]

«و آنان را هر کجا که بیابید، بکشیدشان و از آنجا که شما را بیرون کرده‌اند، آنان را بیرون کنید، و [بدانید که] فتنهٔ [شرک] بدتر از قتل است و با آنان در کنار مسجدالحرام، کارزار مکنید، تا آن که در آنجا با شما کارزار کنند، پس اگر با شما پیکار کردند، آنان را بکشید. سزای کافران این چنین است».

﴿وَ اعْلَمُوٓا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلَـٰكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَـٰنَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَ كَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَ الْفُسُوقَ وَ الْعِصْيَانَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الرَّٰشِدُونَ﴾

[الحجرات ۷]

«و بدانید که رسولِ خدا در میانتان است. اگر در بسیاری از کارها از شما اطاعت کند، به یقین به رنج افتید ولی خداوند ایمان را در نظرِ شما محبوب گرداند و آن را در دلهایتان آراست و کفر و فسق و نافرمانی را برایتان ناپسند گرداند، اینانند که راه یافته‌اند».

از فحاشی دوری گزینند:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ الْفَـٰحِشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَ الْأَخِرَةِ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ وَ أَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ [النور ۱۹]

«به راستی کسانی که دوست می‌دارند ناشایستی در [میان] مؤمنان شایع شود، عذابی دردناک در دنیا و آخرت دارند. و خداوند می‌داند و شما نمی‌دانید».

و از ارتکاب فتنه و فساد و غیره خود را برحذردارد:

﴿قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَـٰلِبُونَ وَ عَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ [المائده ۲۳]

«دو مرد از پروا پیشگان که خداوند بر آنان انعام کرده بود، گفتند: از دروازه بر آنان وارد شوید. پس چون از آنجا وارد شوید، شما پیروز خواهید شد و اگر مؤمنید [باید که] بر خدا توکّل کنید».

﴿وَ قَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَ لُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ وَ لَيَزِيدَنَّ كَثِيراً مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَـٰناً وَ كُفْراً وَ أَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَٰوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ إِلَىٰ

يَوْمِ الْقِيَـٰمَةِ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا نَاراً لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَ يَسْعَوْنَ فِی الْأَرْضِ فَسَاداً وَ اللَّـهُ لَا يُـحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ [المائده ٦۴]

«یهود گفتند: دستِ خداوند بسته است. دستان خودشان بسته باد. و به [سزای] آنچه گفتند از رحمت خداوند به دور داشته شدند. بلکه دو دست او گشاده است هرگونه که بخواهد انفاق می‌کند و به راستی آنچه از [جانب] پروردگارت به سوی تو فرو فرستاده شده است، [در حق] بسیاری از آنان، سرکشی و کفر را خواهد افزود. و در بین آنان دشمنی و کینه را تا روز قیامت افکنده‌ایم؛ هرگاه که آتشی برای جنگ برافروزند، خداوند آن را فرو می‌نشاند، و در زمین در فساد می‌کوشند. و خداوند فسادکاران را دوست نمی‌دارد».

﴿وَ لَا تُفْسِدُوا فِی الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَـٰحِهَا وَ ادْعُوهُ خَوْفاً وَ طَمَعاً إِنَّ رَحْمَتَ اللَّـهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ [الاعراف ٥٦]

«و در زمین، پس از اصلاحش فساد مکنید و او را با بیم و امید [به نیایش] بخوانید. که رحمت خداوند به نیکوکاران نزدیک است».

﴿تِلْکَ الدَّارُ الْأَخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِی الْأَرْضِ وَ لَا فَسَاداً وَ الْعَـٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾
[القصص ٨٣]

«این سرای آخرت است که آن را برای کسانی که به دنبالِ استکبار در زمین و فساد نیستند مقرر می‌کنیم. و سرانجام نیک برای پرهیزگاران است».

زندگی فردی و جمعی:

من برای بهبود زندگی فردی و اجتماعی انسان، هرکوشش ممکن را نموده‌ام:

﴿وَ اتَّقُوا يَوْماً لَّا تَجْزِی نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْئاً وَ لَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَـٰعَةٌ وَ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَ لَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ [البقره ۴٨]

«و از روزی پروا بدارید که کسی از کسی هیچ کفایتی نکند و از او شفاعت نپذیرند و از او تاوانی (بلاگردانی) گرفته نشود و آنان یاری نیابند».

﴿وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَاناً وَ كُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا كَذَٰلِکَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ

ءَايَـٰتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۳]

«و همگی به ریسمان خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید و نعمتِ خدا را بر خود یاد کنید، که دشمنان [همدیگر] بودید، آنگاه بین دلهای شما الفت داد، آنگاه به [فضل و] نعمت او [با یکدیگر] دوست شدید و بر لبهٔ گودالی از آتش بودید، و شما را از آن باز رهانید، خداوند بدینسان آیاتش را برای شما روشن می‌سازد باشد که راه یابید».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَـٰٓئِرَ اللَّهِ وَ لَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَ لَا الْهَدْيَ وَ لَا الْقَلَـٰٓئِدَ وَ لَآ ءَآمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّن رَّبِّهِمْ وَ رِضْوَٰناً وَ إِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَىٰ وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَٰنِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [المائده ۲]

«ای مؤمنان، حرمت شعائر خدا و ماه حرام و قربانیِ [بی‌نشان] و قربانیهای قلّاده‌دار (نشاندار) و آنان را که آهنگ بیت‌الحرام کرده‌اند که از پروردگارشان فضل و خشنودی می‌جویند، مشکنید. و چون احرام گشودید، [می‌توانید] شکار کنید. و دشمنیِ گروهی [از آن روی] که شما را از مسجدالحرام بازداشتند، بر آنان ندارد که از حدّ بگذرید. و بر نیکوکاری و پرهیزگاری با همدیگر همکاری کنید و بر گناه و ستم همکاری مکنید و از خدا پروا بدارید، بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

﴿وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَـٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَ يُقِيمُونَ الصَّلَـٰوةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَـٰوةَ وَ يُطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَـٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبه ۷۱]

«مردان و زنان مؤمن کارسازان همدیگرند به معروف امر و از منکر نهی می‌کنند و نماز برپای می‌دارند و زکات می‌پردازند و از خداوند و رسول او فرمان می‌برند. اینانند که خداوند آنان را مشمولِ رحمت خود قرار خواهد داد. بی‌گمان خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿وَ لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَ إِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰٓ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَ أَقَامُوا الصَّلَـٰوةَ وَ مَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ وَ إِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾ [فاطر ۱۸]

«و هیچ بردارنده‌ای بار [گناهِ] دیگری را برنمی‌دارد. و اگر [نفسی] گرانبار [کسی را] به [برداشتن] بار [گناهِ]

خود بخواند، چیزی از آن [بار گناه] برداشته نمی‌شود. اگر چه [آن کس] خویشاوند باشد. تنها می‌توانی به آنانی هشدار دهی که از پروردگارشان در نهان می‌ترسند و نماز برپا داشته‌اند. و هر کس پاک گردد [بداند] که تنها به [سود] خویش پاک می‌شود. و بازگشت به سوی خداوند است».

﴿وَ الَّذِینَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَ أَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَیْنَهُمْ وَ مِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ یُنفِقُونَ﴾ [الشوری ۳۸]

«و آنان که [دعوتِ] پروردگارشان را پذیرفتند و نماز برپا داشتند و کار و بارشان بین آنان از روی مشورت است و از آنچه روزیشان کرده‌ایم انفاق می‌کنند».

﴿وَ الَّذِینَ تَبَوَّءُو الدَّارَ وَ الْإِیمَـٰنَ مِن قَبْلِهِمْ یُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَیْهِمْ وَ لَا یَجِدُونَ فِی صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّآ أُوتُوا وَ یُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَ لَوْ کَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَ مَن یُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَـٰٓئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الحشر ۹]

«و [نیز] کسانی راست که پیش از آنان در دارالإسلام جای گرفتند و ایمان [نیز] در دلشان جای گرفت. کسانی را که به سوی آنان هجرت کنند دوست می‌دارند و در دلهای خود از آنچه [به مهاجران] داده‌اند احساس نیازی نکنند و [دیگران را] بر خودشان - ولو نیازمند باشند - ترجیح می‌دهند و کسانی که از آزِ نفس خویش مصون باشند، اینانند که رستگارند».

﴿کُلُّ نَفْسٍ بِمَا کَسَبَتْ رَهِینَةٌ﴾ [المدثر ۳۸]

«هر کس در گرو عملکردِ خویش است».

فرض و مستحسن: ***من برای انسان فرق امور واجب و مستحب را گفته‌ام، تا در میان مسائل و موضوعات مهم و مهمتر گزینش کنند:***

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوا کُتِبَ عَلَیْکُمُ الْقِصَاصُ فِی الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَ الْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَ الْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ فَمَنْ عُفِیَ لَهُ مِنْ أَخِیهِ شَیْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَدَآءٌ إِلَیْهِ بِإِحْسَـٰنٍ ذَٰلِکَ تَخْفِیفٌ مِّن رَّبِّکُمْ وَ رَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِکَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِیمٌ﴾ [البقره ۱۷۸]

«ای مؤمنان، قصاص در [بارۀ] کشته شدگان بر شما مقرّر شده است. آزاد به آزاد و برده به برده و زن به زن [قصاص می‌شود] آنگاه اگر برای کسی از [خون] برادرش چیزی گذشت شد. [حکم او] به نیکی پیروی کردن و پرداختن [خونبها] به او با خوشخویی است. این تخفیف و رحمتی از سوی پروردگارتان است. پس

اگر کسی بعد از این از حدّ بگذرد، عذابی دردناک [در پیش] دارد».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۸۳]

«ای مؤمنان، روزه بر شما مقرّر شده است، چنان که بر پیشینیان مقرّر شده بود، باشد که تقوی پیشه کنید».

﴿إِن تُبْدُوا الصَّدَقَـٰتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَ إِن تُخْفُوهَا وَ تُؤْتُوهَا الْفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَ يُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّئَاتِكُمْ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ [البقره ۲۷۱]

«اگر صدقات را آشکار کنید، آن نیکو [کاری] است. و اگر آن را نهان دارید و به فقیرانش بدهید، پس آن برای شما بهتر است. و برخی از بدیهایتان را از شما می‌زداید و خداوند به آنچه می‌کنید، آگاه است».

﴿وَ إِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَ أَن تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۲۸۰]

«و اگر [بدهکار] تنگدست بود، پس باید تا [حصول] گشایشی، مهلتی یابد. و اگر بدانید، آن که ببخشید برای شما بهتر است».

﴿فِيهِ ءَايَـٰتٌ بَيِّنَـٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ وَ مَن دَخَلَهُ كَانَ ءَامِناً وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً وَ مَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [آل عمران ۹۷]

«در آن نشانه‌های روشن [از جمله] مقامِ ابراهیم است و هر کس که وارد آن شود، ایمن است و برای خداوند حج خانهٔ [کعبه] بر [عهدهٔ] مردم است، [البتّه] کسی که بتواند سوی آن راه برد. و هر کس کفر ورزد، [بداند] که خداوند از جهانیان بی‌نیاز است».

﴿وَ مَن لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنكُمْ طَوْلاً أَن يَنكِحَ الْمُحْصَنَـٰتِ الْمُؤْمِنَـٰتِ فَمِن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُم مِّن فَتَيَـٰتِكُمُ الْمُؤْمِنَـٰتِ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَـٰنِكُم بَعْضُكُم مِّن بَعْضٍ فَانكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَ ءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَـٰتٍ غَيْرَ مُسَـٰفِحَـٰتٍ وَ لَا مُتَّخِذَٰتِ أَخْدَانٍ فَإِذَآ أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَـٰحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَـٰتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنكُمْ وَ أَن تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَّكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [النساء ۲۵]

«و هر کس از شما توانایيِ [مالی] نداشته باشد که با زنانِ آزادِ مؤمن ازدواج کند باید از ملک یمینهایتان که کنیزانِ مؤمنتان‌اند، ازدواج کند و خداوند به ایمان شما داناتر است. [همه] از [جنس] یکدیگرید. با

آنان (کنیزان) به اجازهٔ سرپرستشان ازدواج کنید و مهرشان را به شایستگی، در حالی که پاکدامن باشند نه پلیدکار و نه دوست نهانی گیرنده، به آنان بدهید. آنگاه چون شوهردار شدند، اگر مرتکب زنا شوند نصف عذابی را که زنان آزاد دارند، خواهند داشت. این [حکم ازدواج با کنیزان] برای کسی از شماست که از گناه بترسد و آن که صبر کنید، برای شما بهتر است و خدا آمرزندهٔ مهربان است».

﴿فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَوٰةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَـٰماً وَ قُعُوداً وَ عَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ إِنَّ الصَّلَوٰةَ كَانَت عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَـٰباً مَّوْقُوتاً﴾ [النساء ۱۰۳]

«سپس چون نماز را گزاردید، خداوند را ایستاده و نشسته و بر پهلوی خویش [آرمیده] یاد کنید. و چون آسوده خاطر شدید، نماز را [کامل] بگزارید که نماز بر مؤمنان واجبی زماندار است».

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَـٰتُ لِلْفُقَرَآءِ وَ الْمَسَـٰكِينِ وَ الْعَـٰمِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِى الرِّقَابِ وَ الْغَـٰرِمِينَ وَ فِى سَبِيلِ اللَّهِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبه ۶۰]

«صدقات فقط برای فقیران و بینوایان و کارگزارانِ [گمارده شده] بر آن و دلجویی شوندگان و [برای خرج کردن] در [راه آزادی] بردگان و وامداران و [برای هزینه کردن] در راه خدا و در راه ماندگان است که [به عنوان] حکم مقرر شده از [سوی] خداست. و خداوند دانای فرزانه است».

وسائل تربیه: ***من برای تربیهٔ انسان از این وسائل بسیار کار گرفته‌ام:***

۱ - *یک نمونه به عنوان الگو تقدیم می‌کنم: «رسول اکرم ﷺ را به عنوان اسوهٔ حسنه (الگوی نیک)»:* ﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [الانبیاء ۱۰۷]

«و تو را جز مایهٔ رحمت برای جهانیان نفرستاده‌ایم».

﴿لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْأَخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً﴾ [الاحزاب ۲۱]

«به راستی برای شما، برای کسی که [پاداش] خداوند و روز قیامت را امید می‌دارد و خداوند را بسیار یاد می‌کند، در رسولِ خدا سرمشقی نیکوست».

﴿وَ مَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيراً وَ نَذِيراً وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [سبا ۲۸]

«و تو را برای همهٔ مردمان جز مژده‌آور و هشدار دهنده نفرستاده‌ایم. ولی بیشتر مردم نمی‌دانند».

۲ - *به وسیلهٔ تهدید و بیم دادن:*

﴿وَ السَّارِقُ وَ السَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَآءَ بِمَا كَسَبَا نَكَٰلاً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

[المائده ۳۸]

«و دستان مرد و زنِ دزد را، به کیفر عملی که مرتکب شده‌اند، به عنوان عبرتی از [جانب] خداوند ببرّید و خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿إِلَّا تَنفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَاباً أَلِيماً وَ يَسْتَبْدِلْ قَوْماً غَيْرَكُمْ وَ لَا تَضُرُّوهُ شَيْئاً وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ [التوبه ۳۹]

«اگر رهسپار جهاد نشوید [خداوند] شما را به عذابی دردناک عذاب کند [و] گروهی جز شما را جایگزین سازد و هیچ زیانی به او نرسانید. و خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿الزَّانِيَةُ وَ الزَّانِى فَاجْلِدُوا كُلَّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَ لَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِى دِينِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ لْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَآئِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [النور ۲]

«به هر یک از زن و مرد زناکار صد تازیانه بزنید و اگر به خداوند و روز قیامت ایمان دارید نباید در [اجرای حکم] دینِ خدا دربارهٔ آنان دچارِ دلسوزی شوید. و باید گروهی از مؤمنان بر کیفر [دیدن] آنها حضور یابند».

﴿وَ الَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَـٰهاً ءَاخَرَ وَ لَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ لَا يَزْنُونَ وَ مَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَاماً ﴿۶۸﴾ يُضَـٰعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ وَ يَخْلُدْ فِيهِ مُهَاناً ﴿۶۹﴾﴾

[الفرقان ۶۹-۶۸]

«و آنان که با خداوند معبودی دیگر را [به نیایش] نمی‌خوانند و جانی را که خداوند [کشتنش را] حرام کرده است جز به حق نمی‌کشند و زنا نمی‌کنند. و هر کس چنین کند به [کیفری] دشوار برمی‌خورد ﴿۶۸﴾ روز قیامت عذاب برایش دو چندان شود و در آنجا خوار [و زبون] جاودان ماند ﴿۶۹﴾».

۳- از داستان‌ها و تاریخ پند گرفتن:

﴿وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَىْ ءَادَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَاناً فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَ لَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْأَخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿۲۷﴾ لَئِن بَسَطتَ إِلَىَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِى مَآ أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِىَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ إِنِّىٓ أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَـٰلَمِينَ ﴿۲۸﴾ إِنِّىٓ أُرِيدُ أَن تَبُوٓأَ بِإِثْمِى وَ إِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَـٰبِ النَّارِ وَ ذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا الظَّـٰلِمِينَ ﴿۲۹﴾ فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَـٰسِرِينَ ﴿۳۰﴾﴾

«و خبر دو فرزند آدم را به راستی بر آنان برخوان، چون [هر کدام] قربانی‌ای نذر کردند، که از یکی‌شان پذیرفته و از دیگری پذیرفته نشد. [آن دیگر] گفت: قطعاً تو را خواهم کشت. [هابیل] گفت: خداوند فقط از پرهیزگاران می‌پذیرد (۲۷) اگر دستت را به سوی من دراز کنی تا مرا بکشی، من هرگز دست خود را به سوی تو دراز نخواهم کرد تا تو را بکشم. به راستی که من از خدا، پروردگار جهانیان می‌ترسم (۲۸) من می‌خواهم که گناه مرا و گناه خود را بر دوش کشی، و از دوزخیان باشی و سزای ستمکاران این است (۲۹) آنگاه [هوای] نفسش کشتن برادرش را برای او آراسته [و ساده] جلوه داد، و او را کشت و از زیانکاران شد (۳۰)».

﴿وَ لَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَـٰهُ بِهَا وَلَـٰكِنَّهُۥٓ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث ذَّٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِـَٔايَـٰتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [الاعراف ۱۷۶]

«و اگر می‌خواستیم با آن [آیات] او را فرا می‌بردیم ولی او به زمین (دنیا) گرایش یافت و از هوای [نفسش] پیروی کرد، پس وصف او همچون وصف سگ است. اگر بر او سخت‌گیری، زبان از کام بیرون آورد و اگر رهایش کنی [باز] زبان بیرون افکند. این وصف گروهی است که آیات ما را دروغ انگاشتند، پس این پندها را بر آنان برخوان تا ایشان اندیشه کنند».

﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ هَـٰذَا الْقُرْءَانَ وَ إِن كُنتَ مِن قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَـٰفِلِينَ﴾ [یوسف ۳]

«ما با وحی کردن این قرآن از سوی خویش به تو بهترین داستانسرایی را بر تو حکایت می‌کنیم و بی‌گمان پیش از آن از بی‌خبران بودی».

﴿لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِى الْأَلْبَـٰبِ مَا كَانَ حَدِيثاً يُفْتَرَىٰ وَلَـٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَ تَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [یوسف ۱۱۱]

«به راستی که در داستانشان عبرتی برای خردمندان است. [قرآن] سخنی نبود که [به دروغ] بربافته شده باشد. بلکه تصدیق کنندهٔ کتابی است که پیش از آن است و بیانگر هر چیزی و برای گروهی که ایمان می‌آورند [مایهٔ] هدایت و رحمت است».

﴿ذَٰلِكَ مِنْ أَنبَاءِ الْقُرَىٰ نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَآئِمٌ وَ حَصِيدٌ﴾ [هود ۱۰۰]

«این، از خبرهای آن شهرهاست که آن را بر تو حکایت می‌کنیم. بعضی از آنها [هنوز] برپا هستند و [بعضی] بر باد رفته‌اند».

۴- رسم و رواج‌های جاهلیت را پایان می‌دهم:

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوٓا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَیْسِرُ وَ الْأَنصَابُ وَ الْأَزْلَـٰمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّیْطَـٰنِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [المائده ۹۰]

«ای مؤمنان، جز این نیست که شراب و قمار و انصاب و ازلام پلید [و ناشی] از عمل شیطان است، پس از آن احتراز کنید باشد که رستگار شوید».

﴿وَ مِن ثَمَرَٰتِ النَّخِیلِ وَ الْأَعْنَـٰبِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَکَراً وَ رِزْقاً حَسَناً إِنَّ فِی ذَٰلِکَ لَأَیَةً لِّقَوْمٍ یَعْقِلُونَ﴾ [النحل ٦٧]

«و [نیز] از میوه‌های درختان خرما و درختان انگور. [برخی چنانند] که از آن [مایهٔ] مست کننده و روزی حلال برمی‌گیرید، [بدانید] که در این [امر] برای گروهی که خرد می‌ورزند، [مایهٔ] عبرتی است».

﴿وَ إِذَا الْمَوْءُدَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَیِّ ذَنبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾﴾ [التکویر ۹-۸]

«و هنگامی که [از] دخترِ زنده به گور شده بپرسند ﴿٨﴾ به کدامین گناه کشته شده است؟ ﴿٩﴾».

تأسیس یک گروه و جماعت شایسته: ***افرادی که بر این شیوه تربیه و آماده می‌شوند، از حقائق ابدی و دلائل آفاق و انفس آگاه شده، به احکامم پایبند و از دانش و بینش بهره‌مند می‌باشند. همچنین با این اسلوب، بهترین جمعیت و سازمانی پدیدار می‌شود که به ایمان و عمل شایسته مسلح شده، برای پخش و ترویج خوبیها و از میان بردن و ریشه‌کن سازی زشتی‌ها آماده و فعال می‌گردد:***

﴿کَمَآ أَرْسَلْنَا فِیکُمْ رَسُولاً مِّنکُمْ یَتْلُوا عَلَیْکُمْ ءَایَـٰتِنَا وَ یُزَکِّیکُمْ وَ یُعَلِّمُکُمُ الْکِتَـٰبَ وَ الْحِکْمَةَ وَ یُعَلِّمُکُم مَّا لَمْ تَکُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۵۱]

«چنان که [در میانِ] شما رسولی از خودتان برانگیختیم که آیه‌های ما را بر شما می‌خواند و شما را پاک می‌گرداند و به شما کتاب و حکمت می‌آموزد و [نیز] آنچه را که نمی‌توانستید بدانید به شما آموزش می‌دهد».

﴿کُنتُمْ خَیْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنکَرِ وَ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ ءَامَنَ

أَهْلُ الْكِتَـٰبِ لَكَانَ خَيْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَكْثَرُهُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [آل عمران ۱۱۰]

«شما بهترين امّتی هستيد كه برای مردم پديد آورده شده است، [كه] به كار شايسته فرمان می‌دهيد و از كار ناشايست باز می‌داريد و به خدا ايمان داريد. و اگر اهل كتاب ايمان می‌آوردند، برای آنان بهتر بود. برخی از آنان مؤمنند و بيشترشان بدكارند».

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَـٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ﴾ [آل عمران ۱۶۴]

«به راستی كه خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه كه در ميانِ آنان از خودشان رسولی برانگيخت كه آياتش را بر آنان می‌خواند و پاكشان می‌دارد و به آنان كتاب و حكمت می‌آموزد و بی‌گمان پيش از [آن] در گمراهی‌ای آشكاری بودند».

﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ [العصر ۳]

«مگر آنان كه ايمان آورده‌اند و كردارِ شايسته كرده‌اند و همديگر را به حق سفارش و همديگر را به شكيبايی توصيه كرده‌اند».

داستان‌ها و تاريخ

س- آيا شما از امت‌های گذشته ياد كرده‌ايد؟

ج- آری. من از بسياری از اقوام گذشته يادآوری كرده‌ام. همچون:

قوم نوح: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحاً إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَـٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرُهُ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ [الاعراف ۵۹]

«نوح را به سوی قومش فرستاديم، پس گفت: ای قومِ من، خدا را بپرستيد. جز او هيچ معبود [راستينی] نداريد. به راستی من بر شما از عذاب روزی بزرگ بيمناكم».

﴿وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحاً إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ [هود ۲۵]

«و بی‌گمان نوح را به سوی قومش فرستاديم: [با اين دعوت:] كه من برای شما هشدار دهنده‌ای آشكار هستم».

قوم عاد: ﴿وَ لَا تُفْسِدُوا فِی الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَـٰحِهَا وَ ادْعُوهُ خَوْفاً وَ طَمَعاً إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ [الاعراف ۵۶]

«و در زمین، پس از اصلاحش فساد مکنید و او را با بیم و امید [به نیایش] بخوانید. که رحمت خداوند به نیکوکاران نزدیک است».

﴿وَ إِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُوداً قَالَ يَـٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرُهُ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ﴾ [هود ۵۰]

«و به سوی عاد، برادرشان هود [را فرستادیم]. گفت: ای قومِ من، خداوند را بپرستید. برایتان معبود [راستینی] جز او نیست. شما جز دروغ پرداز نیستید».

قوم ثمود: ﴿وَ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَـٰلِحاً قَالَ يَـٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ هَـٰذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِیٓ أَرْضِ اللَّهِ وَ لَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [الاعراف ۷۳]

«و به سوی ثمود برادرشان صالح [را فرستادیم]. گفت: ای قوم من، خداوند را بپرستید، شما جز او معبود [راستینی] ندارید. به تحقیق دلیلی از [سوی] پروردگارتان برای شما آمده است. این ماده شترِ خداوند به عنوان معجزه برای شما است. پس او را بگذارید که در زمین خدا بخورد. و هیچ گزندی به او مرسانید، که آنگاه عذابی دردناک شما را فرو گیرد».

﴿وَ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَـٰلِحاً قَالَ يَـٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوٓا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّی قَرِيبٌ مُّجِيبٌ﴾ [هود ۶۱]

«و به سوی ثمود، برادرشان صالح را [فرستادیم]. گفت: ای قوم من، خدا را پرستش کنید. معبود [راستینی] جز او ندارید. او شما را از زمین پدید آورد و شما را در آن به آباد کردن گمارد، پس از او آمرزش بخواهید، آنگاه به درگاهِ او توبه کنید. که پروردگارم نزدیک [و] اِجابت کننده است».

و غیره

س- آیا شما از کدام بت نام گرفته‌اید؟

ج- آری. من نام بعضی بت‌ها را نیز یادآور شده‌ام، مانند:

لات و عُزّیٰ: ﴿أَفَرَءَيْتُمُ اللَّـٰتَ وَ الْعُزَّىٰ﴾ [النجم ۱۹]

«آیا به «لات». و «عزّی». نگریسته‌اید؟».

مَنَاتْ: ﴿وَ مَنَوٰةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ﴾ [النجم ۲۰]

«و منات آن سومینِ دیگر».

وَدّ، سُوَاع، یَغُوْث، یَعُوْق و نَسْر:

﴿وَ قَالُوْا لَا تَذَرُنَّ ءَالِهَتَكُمْ وَ لَا تَذَرُنَّ وَدّاً وَ لَا سُوَاعاً وَ لَا یَغُوثَ وَ یَعُوقَ وَ نَسْراً﴾ [نوح ۲۳]

«و گفتند: معبودانتان را رها نکنید و «ودّ». و «سواع». و «یغوث». و «یعوق». و «نسر». را وامگذارید».

و غیره

س- آیا شما از کدام کافری نیز نام برده‌اید؟

ج- آری. من نام عده‌ای از کافران را یادآور شده‌ام، مثلاً:

فرعون، قارون، هامان:

﴿وَ قَـٰرُونَ وَ فِرْعَوْنَ وَ هَـٰمَـٰنَ وَ لَقَدْ جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِالْبَیِّنَـٰتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِی الْأَرْضِ وَ مَا كَانُوا سَـٰبِقِینَ﴾ [العنکبوت ۳۹]

«و قارون و فرعون و هامان [را نیز نابود کردیم] و به راستی موسی با [نشانه‌های] روشن نزد آنان آمده بود، پس در آن سرزمین استکبار ورزیدند و [با این همه بر ما] پیشی نجستند».

ابولهب: ﴿تَبَّتْ یَدَا أَبِی لَهَبٍ وَ تَبَّ﴾ [المسد ۱]

«شکسته باد دو دستان ابولهب، و [ابولهب] هلاک باد».

و غیره

س- آیا پیکر فرعون هنوز هم موجود است؟

ج- آری. پیکر فرعون تا قیامت نیز محفوظ است تا مردم از فرجام بد او عبرت گیرند:

﴿فَالْیَوْمَ نُنَجِّیكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ ءَایَةً وَ إِنَّ كَثِیراً مِّنَ النَّاسِ عَنْ ءَایَـٰتِنَا لَغَـٰفِلُونَ﴾ [یونس ۹۲]

«پس امروز تو را با پیکرت [بدون هیچ دگرگونی] بر بلندی افکنیم تا برای پسینیانت مایهٔ عبرتی باشی. و به راستی که بسیاری از مردم از نشانه‌های ما غافلند».

س- آیا شما نام کدام زن را نیز گرفته‌اید؟

ج- آری. من نام مریم مادر حضرت عیسی علیه‌السلام را، چندین بار یادآور شده‌ام:

﴿فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّى وَضَعْتُهَآ أُنثَىٰ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ وَ لَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنثَىٰ وَ إِنِّى سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَ إِنِّىٓ أُعِيذُهَا بِكَ وَ ذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَـٰنِ الرَّجِيمِ﴾ [آل عمران ۳۶]

«آنگاه چون او را بزاد، گفت: پروردگارا، من او را دختر زاده‌ام. - حال آن که خدا به آنچه زایید داناتر است - و پسر چون دختر نیست و من او را مریم نامیده‌ام و من او و نسل او را از [شرّ] شیطان رانده شده در پناه تو در می‌آورم».

﴿يَـٰأَهْلَ الْكِتَـٰبِ لَا تَغْلُوا فِى دِينِكُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ أَلْقَاهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَ رُوحٌ مِّنْهُ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَـٰثَةٌ انتَهُوا خَيْراً لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ سُبْحَـٰنَهُ أَن يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِى الْأَرْضِ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلاً﴾ [النساء ۱۷۱]

«ای اهل کتاب، در دینتان غلوّ نکنید و دربارهٔ خداوند جز حقّ نگویید. جز این نیست که مسیح، عیسی بن مریم رسولِ خدا و کلمهٔ اوست. [که] آن را به [رحم] مریم افکند. و روحی از جانب اوست. پس به خداوند و رسولانش ایمان آورید. و مگویید [خدایان] سه کس‌اند. [از این گفته] باز آیید تا [آن] برایتان بهتر باشد. جز این نیست که خدا معبود یگانه است. از آن که فرزندی داشته باشد، پاک [و منزّه] است. آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آنِ اوست. و خداوند [به عنوان] کارساز بس است».

﴿لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوٓا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَ أُمَّهُ وَ مَن فِى الْأَرْضِ جَمِيعاً وَ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ [المائده ۱۷]

«بی‌گمان آنان که گفتند: «خدا همان مسیح پسر مریم است». کافر شدند. بگو: اگر [خداوند] بخواهد مسیح پسر مریم و مادرش و هر آن کس را که در زمین است، همگی نابود خواهد کرد، چه کسی در برابر خداوند [اختیار کمترین] کاری را دارد؟ و فرمانروایی آسمانها و زمین و آنچه در بین آن دوست از آنِ خداست، هر چه بخواهد، می‌آفریند و خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿وَ مَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَٰنَ الَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِن رُّوحِنَا وَ صَدَّقَتْ بِكَلِمَـٰتِ رَبِّهَا وَ كُتُبِهِ وَ كَانَتْ مِنَ الْقَـٰنِتِينَ﴾ [التحریم ۱۲]

«و مریم دختر عمران را که پاکدامنی ورزید پس از روحِ خود در آن دمیدیم. و سخنانِ پروردگارش و

کتابهای او را باور کرد و از فرمانبرداران بود».

س- آیا شما نام برخی از مسجدها رانیز یادآور شده‌اید؟

ج- آری. من نام برخی از مساجد را یادآور شده‌ام، همچون مسجدالحرام (مکهٔ مکرمه) و مسجد الاقصی (بیت‌المقدس):

﴿قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَآءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ حَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَ إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَـٰبَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَ مَا اللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ [البقره ۱۴۴]

«آری، رویکردنت را [گاه به گاه] به [سوی] آسمان می‌بینیم، و تو را به قبله‌ای برمی‌گردانیم که بـه آن خشنود شوی. پس رویت را به سوی مسجدالحرام برگردان و [ای مؤمنان شما نیز] هر کـجا کـه بـاشید رویهایتان را به سوی آن برگردانید. و به یقین اهل کتاب می‌دانند که این [تغییر قبله] حق است از جانبِ پروردگارشان. و خداوند از آنچه که می‌کنند غافل نیست».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَـٰٓئِرَ اللَّهِ وَ لَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَ لَا الْهَدْيَ وَ لَا الْقَلَـٰٓئِدَ وَ لَآ ءَآمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّن رَّبِّهِمْ وَ رِضْوَٰناً وَ إِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَئَانُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَىٰ وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَٰنِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [المائده ۲]

«ای مؤمنان، حرمت شعائر خدا و ماه حرام و قربانیِ [بی‌نشان] و قربانیهای قلّاده‌دار (نشاندار) و آنان را که آهنگ بیت‌الحرام کرده‌اند که از پـروردگارشان فـضل و خشـنودی مـی‌جویند، مشکـنید. و چـون احـرام گشودید، [می‌توانید] شکار کنید. و دشمنیِ گروهی [از آن روی] که شما را از مسجدالحرام بازداشتند، بر آنتان ندارد که از حدّ بگذرید. و بر نیکوکاری و پرهیزگاری با همدیگر همکاری کنید و بـر گـناه و ستم همکاری مکنید و از خدا پروا بدارید، بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

﴿وَ مَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَ هُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ مَا كَانُوا أَوْلِيَآءَهُ إِنْ أَوْلِـيَاؤُهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [انفال ۳۴]

«و سزاوارشان نیست که خداوند آنان را عذاب نکند حال آن که آنان [مـردم را] از مسـجدالحـرام بـاز می‌دارند، در حالی که سزاوار [تولیت] آنجا نیستند، سزاوار [تولّیت] آنـجا جـز پـرهیزگاران نـیستند. ولی

بیشترشان نمی‌دانند».

﴿سُبْحَـٰنَ الَّذِیَ أَسْرَیٰ بِعَبْدِهِ لَیْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَی الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِی بَـٰرَکْنَا حَـوْلَهُ لِنرِیَهُ مِنْ ءَایَـٰتِنَآ إِنَّهُ هُوَ السَّمِیعُ الْبَصِیرُ﴾ [بنی‌اسرائیل ۱]

«پاک [و منزه] است کسی که شبی بنده‌اش را از مسجدالحرام به مسجدالاقصی‌ای که در پیرامونش برکت نهاده‌ایم، بُرد تا از نشانه‌های خود به او بنمایانیم، اوست که شنوای بیناست».

﴿کیْف یَکُونُ لِلْمُشرِکینَ عَهْدٌ عِندَ اللَّهِ وَ عِندَ رَسولِهِ إِلا الَّذِینَ عَـٰهَدتُّمْ عِندَ الْمَسجِدِ الحَرَامِ فَمَا استَقَمُوا لَکُمْ فَاستَقِیمُوا لهُمْ إِنَّ اللَّهَ یحِب الْمُتَّقِینَ﴾ [التوبه ۷]

«چگونه مشرکان را عهدی نزد خداوند و نـزدِ رسولِ او بـاشد! مگـر کسـانی کـه بـا آنـان در [نـزدیک] مسجدالحرام پیمان بسته بودید. پس تا زمانی که برای شما [بر پیمان] پایبند مانند، شما [نیز] برای آنان [بر آن پیمان] پایبند بمانید. بی‌گمان خداوند پرهیزگاران را دوست می‌دارد».

س- در مورد خانۀ کعبه لطفاً مقداری ارشاد فرمائید؟

ج- این خانۀ خدا در مکه است:

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَیْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِی بِبَکَّةَ مُبَارَکاً وَ هُدًی لِّلْعَـٰلَمِینَ﴾ [آل‌عمران ۹۶]

«نخستین خانه‌ای که برای [زیارت] مردم مقرّر شد، آن است که در مکّه، پر برکت و رهنما برای جهانیان است».

بیشترین و پرسابقه‌ترین عبادتگاه و قبله همین است:

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَیْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِی بِبَکَّةَ مُبَارَکاً وَ هُدًی لِّلْعَـٰلَمِینَ﴾ [آل‌عمران ۹۶]

«نخستین خانه‌ای که برای [زیارت] مردم مقرّر شد، آن است که در مکّه، پر برکت و رهنما برای جهانیان است».

این خانه مرکز برکت و هدایت است:

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَیْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِی بِبَکَّةَ مُبَارَکاً وَ هُدًی لِّلْعَـٰلَمِینَ﴾ [آل‌عمران ۹۶]

«نخستین خانه‌ای که برای [زیارت] مردم مقرّر شد، آن است که در مکّه، پر برکت و رهنما برای جهانیان است».

در آن نشانه‌های بسیار الهی موجود است:

﴿فِيهِ ءَايَـٰتٌ بَيِّنَـٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ وَ مَن دَخَلَهُ كَانَ ءَامِناً وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً وَ مَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [آل عمران ۹۷]

«در آن نشانه‌های روشن [از جمله] مقامِ ابراهیم است و هر کس که وارد آن شود، ایمن است و برای خداوند حج خانهٔ [کعبه] بر [عهدهٔ] مردم است، [البتّه] کسی که بتواند سوی آن راه برد. و هر کس کفر ورزد، [بداند] که خداوند از جهانیان بی‌نیاز است».

از آن جمله، مقام ابراهیم نیز است:

﴿قُلْ يَـٰأَهْلَ الْكِتَـٰبِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِـَٔايَـٰتِ اللَّهِ وَ اللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ﴾ [آل عمران ۹۸]

«بگو: ای اهل کتاب، چرا آیاتِ خدا را انکار می‌کنید، حال آن که خداوند بر آنچه انجام می‌دهید، حاضر [و ناظر] است».

حضرت ابراهیم و اسماعیل علیهماالسلام آن را از سر نو ساختند:

﴿وَ إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَ إِسْمَـٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾

[البقره ۱۲۷]

«و هنگامی که ابراهیم و اسماعیل پایه‌های خانهٔ [کعبه] را بالا می‌بردند [و گفتند:] پروردگارا، از ما بپذیر. همانا تویی شنوای دانا».

خانهٔ کعبه جایگاه امنیت و سلامتی است: ﴿وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ أَمْناً وَ اتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِيمَ مُصَلًّى وَ عَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِينَ وَ الْعَـٰكِفِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ [البقره ۱۲۵]

«و هنگامی که خانهٔ [کعبه] را مرجعِ مردم و [حرمِ] امن قرار دادیم. و [گفتیم:] از «مقام ابراهیم». نمازگاه برگزینید. و به ابراهیم و اسماعیل وحی کردیم که خانه‌ام را برای طواف کنندگان و معتکفان و رکوع کنندگانِ سجده گزار پاکیزه گردانید».

﴿وَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَـٰذَا بَلَداً ءَامِناً وَ ارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَٰتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ قَالَ وَ مَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلاً ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ [البقره ۱۲۶]

«و آنگاه که ابراهیم گفت: پروردگارا، این [سرزمین] را شهری امن گردان و به مردمش، هر کس که به خدا

و روز قیامت ایمان آورد، از فرآورده‌ها روزی ده. [خداوند] فرمود: کسی که کفر ورزد او را اندکی بهره‌مند می‌سازم آنگاه او را [به ناچار] به سوی عذاب آتش می‌کشانم و [آن] بد جایگاهی است».

﴿وَ قَالُوٓا إِن نَّتَّبِعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَآ أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَماً ءَامِناً يُجْبَىٰٓ إِلَيْهِ ثَمَرَٰتُ كُلِّ شَيْءٍ رِّزْقاً مِّن لَّدُنَّا وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [القصص ۵۷]

«و گفتند: اگر همراهِ تو از هدایت پیروی کنیم، از سرزمین خود ربوده [و رانده] می‌شویم. آیا آنان را در حرمی ایمن جای ندادیم که فرآورده‌های هر چیزی برای روزیِ [آنان] از نزدِ ما به آن رسانده می‌شود؟ بلکه بیشترشان نمی‌دانند».

جایگاهی است پاکیزه و دارای مقامی ارجمند:

﴿وَ اقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَ أَخْرِجُوهُم مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَ الْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَ لَا تُقَـٰتِلُوهُمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّىٰ يُقَـٰتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِن قَـٰتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَٰلِكَ جَزَآءُ الْكَـٰفِرِينَ﴾

[البقره ۱۹۱]

«و آنان را هر کجا که بیابید، بکشیدشان و از آنجا که شما را بیرون کرده‌اند، آنان را بیرون کنید، و [بدانید که] فتنهٔ [شرک] بدتر از قتل است و با آنان در کنار مسجدالحرام، کارزار مکنید، تا آن که در آنجا با شما کارزار کنند، پس اگر با شما پیکار کردند، آنان را بکشید. سزای کافران این چنین است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَـٰٓئِرَ اللَّهِ وَ لَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَ لَا الْهَدْىَ وَ لَا الْقَلَـٰٓئِدَ وَ لَآ ءَآمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّن رَّبِّهِمْ وَ رِضْوَٰناً وَ إِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَىٰ وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَٰنِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [المائده ۲]

«ای مؤمنان، حرمت شعائر خدا و ماه حرام و قربانیِ [بی‌نشان] و قربانیهای قلّاده‌دار (نشاندار) و آنان را که آهنگ بیت‌الحرام کرده‌اند که از پروردگارشان فضل و خشنودی می‌جویند، مشکنید. و چون احرام گشودید، [می‌توانید] شکار کنید. و دشمنیِ گروهی [از آن روی] که شما را از مسجدالحرام بازداشتند، بر آنتان ندارد که از حدّ بگذرید. و بر نیکوکاری و پرهیزگاری با همدیگر همکاری کنید و بر گناه و ستم همکاری مکنید و از خدا پروا بدارید، بی‌گمان خداوند سخت کیفر است».

﴿جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَـٰماً لِّلنَّاسِ وَ الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَ الْهَدْىَ وَ الْقَلَـٰٓئِدَ ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوٓا أَنَّ

اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [المائده ۹۷]

«خداوند کعبه را که «بیت‌الحرام». است و ماه حرام و قربانی [بی‌نشان] و قربانی نشاندار را مایهٔ قوامِ [امور] مردم قرار داده است. این [شرح برای آن است] تا بدانید که خداوند آنچه را که در آسمانها و آنچه را که در زمین است می‌داند و [تا بدانید] که خداوند به همه چیز داناست».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَـٰذَا وَ إِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ إِن شَآءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبه ۲۸]

«ای مؤمنان، جز این نیست که مشرکان پلیدند، پس نباید بعد از امسالشان به مسجدالحرام نزدیک شوند و اگر از تنگدستی بیمناکید، خداوند اگر بخواهد شما را از فضل خویش، بی‌نیاز می‌گرداند. بی‌گمان خداوند دانای فرزانه است».

﴿وَ قَالُوٓا إِن نَّتَّبِعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَآ أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَماً ءَامِناً يُجْبَىٰٓ إِلَيْهِ ثَمَرَٰتُ كُلِّ شَيْءٍ رِّزْقاً مِّن لَّدُنَّا وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [القصص ۵۷]

«و گفتند: اگر همراهِ تو از هدایت پیروی کنیم، از سرزمین خود ربوده [و رانده] می‌شویم. آیا آنان را در حرمی ایمن جای ندادیم که فرآورده‌های هر چیزی برای روزیِ [آنان] از نزدِ ما به آن رسانده می‌شود؟ بلکه بیشترشان نمی‌دانند».

جایگاه تجمع انسان‌ها برای حج و عبادت است:

﴿وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ أَمْناً وَ اتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِيمَ مُصَلًّى وَ عَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِينَ وَ الْعَـٰكِفِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ [البقره ۱۲۵]

«و هنگامی که خانهٔ [کعبه] را مرجعِ مردم و [حرمِ] امن قرار دادیم. و از «مقام ابراهیم». نمازگاه برگزینید. و به ابراهیم و اسماعیل وحی کردیم که خانه‌ام را برای طواف کنندگان و معتکفان و رکوع کنندگانِ سجده‌گزار پاکیزه گردانید».

بر هر مسلمان توانمند لازم است که در عمرش یکبار حج این خانه را بگزارد:

﴿فِيهِ ءَايَـٰتٌ بَيِّنَـٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ وَ مَن دَخَلَهُ كَانَ ءَامِناً وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً وَ مَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [آل عمران ۹۷]

«در آن نشانه‌های روشن [از جمله] مقامِ ابراهیم است و هر کس که وارد آن شود، ایمن است و برای

خداوند حج خانهٔ [کعبه] بر [عهدهٔ] مردم است، [البتّه] کسی که بتواند سوی آن راه برد. و هر کس کفر ورزد، [بداند] که خداوند از جهانیان بی‌نیاز است».

﴿وَ أَذِّن فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالاً وَ عَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ﴾ [الحج ۲۷]

«و در [میان] مردم به حج ندا در ده تا پیاده و [سوار] بر هر شتر لاغری که از هر راه دوری رهسپارند به سوی تو آیند».

حق تولیت آن، برعهدهٔ مردم پرهیزگار است:

﴿وَ مَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَ هُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ مَا كَانُوا أَوْلِيَآءَهُ إِنْ أَوْلِيَاؤُهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [انفال ۳۴]

«و سزاوارشان نیست که خداوند آنان را عذاب نکند حال آن که آنان [مردم را] از مسجدالحرام باز می‌دارند، در حالی که سزاوار [تولیت] آنجا نیستند، سزاوار [تولیت] آنجا جز پرهیزگاران نیستند. ولی بیشترشان نمی‌دانند».

به اضافهٔ حج، به این خانه، عمره نیز صورت می‌گیرد:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَ مَن تَطَوَّعَ خَيْراً فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ [البقره ۱۵۸]

«بی‌گمان «صفا». و «مروه». از شعائر خدا هستند. پس هر کس که حجِّ خانهٔ [خدا] بگزارد یا عمره به جای آورد، گناهی بر او نیست که در میانِ آن دو، طواف (سعی) کند و اگر کسی [افزون بر واجبات] نیکی کند، [بداند که] خدا قدردانِ داناست».

مناسک (اعمال) حج عبارتند از:

طواف کعبه: ﴿وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ أَمْناً وَ اتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِيمَ مُصَلًّى وَ عَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِينَ وَ الْعَٰكِفِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ [البقره ۱۲۵]

«و هنگامی که خانهٔ [کعبه] را مرجعِ مردم و [حرمِ] امن قرار دادیم. و از «مقام ابراهیم». نمازگاه برگزینید. و به ابراهیم و اسماعیل وحی کردیم که خانه‌ام را برای طواف کنندگان و معتکفان و رکوع کنندگانِ سجده‌گذار پاکیزه گردانید».

﴿ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَ لْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾ [الحج ۲۹]

«آنگاه باید که چرکِ [بدن] شان را بزدایند و به نذرهایشان وفا کنند و این بیت العتیق را طواف نمایند».

سعی میان دوکوه صفا و مروه: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَ مَن تَطَوَّعَ خَيْراً فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ [البقره ۱۵۸]

«بی‌گمان «صفا». و «مروه». از شعائر خدا هستند. پس هر کس که حجِّ خانهٔ [خدا] بگزارد یا عمره به جای آورد، گناهی بر او نیست که در میانِ آن دو، طواف (سعی) کند و اگر کسی [افزون بر واجبات] نیکی کند، [بداند که] خدا قدردانِ داناست».

اجتماع در میدان عرفات:

﴿لَيْس عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا فَضْلاً مِّن رَّبِّكُمْ فَإِذَآ أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَـٰتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِندَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَ اذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَ إِن كُنتُم مِّن قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّآلِّينَ﴾ [البقره ۱۹۸]

«بر شما در آن که [به موسم حج] از پروردگارتان روزی بخواهید گناهی نیست، پس چون از عرفات باز گردید به نزد مشعرالحرام خداوند را یاد کنید و به شکرانهٔ آن که شما را هدایت کرد، یادش کنید. و به راستی پیش از آن از گمراهان بودید».

قربانی: ﴿لِّيَشْهَدُوا مَنَـٰفِعَ لَهُمْ وَ يَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِيٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَـٰتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَـٰمِ فَكُلُوا مِنْهَا وَ أَطْعِمُوا الْبَآئِسَ الْفَقِيرَ﴾ [الحج ۲۸]

«تا در منافعی که دارند، حضور یابند و نام خدا را در روزهایی معلوم بر چهارپایان حلال گوشتی که بـه آنان روزی داده است، یاد کنند. پس از آن بخورید و به درماندهٔ بینوا بخورانید».

﴿وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكاً لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَـٰمِ فَإِلَـٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَ بَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ﴾ [الحج ۳۴]

«و برای هر امّتی روش قربانی کردنی مقرر داشته‌ایم تا نام خداوند را بر آنچه از چهارپایان حلال گوشت که روزی‌شان کرده است، یاد کنند. معبودتان، معبود یگانه است، برای او تسلیم شوید. و به فروتنان نوید ده».

﴿وَ الْبُدْنَ جَعَلْنَـٰهَا لَكُم مِّن شَعَـٰٓئِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَآفَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَ أَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَ الْمُعْتَرَّ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَـٰهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [الحج ۳۶]

«و [قربانی کردن] شترانِ [درشت اندام] را برایتان از شعائر خداوند گردانیده‌ایم، در آن برایتان خیر است.

پس نام خداوند را بر [ذبح] آن [شتران] در حالی یاد کنید که برپا ایستاده‌اند، آنگاه چون پهلوی آن [شتران] به زمین رسد، از آن بخورید و به بینوای غیر سائل و سائل بخورانید. بدینسان آن را برایتان رام گردانیده‌ایم باشد که سپاس گزارید».

قیام و توقف در مشعرالحرام (مزدلفه):

﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا فَضْلاً مِّن رَّبِّكُمْ فَإِذَآ أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَـٰتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِندَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَ اذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَ إِن كُنتُم مِّن قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّآلِّينَ﴾ [البقره ۱۹۸]

«بر شما در آن که [به موسم حج] از پروردگارتان روزی بخواهید گناهی نیست، پس چون از عرفات باز گردید به نزد مشعرالحرام خداوند را یاد کنید و به شکرانهٔ آن که شما را هدایت کرد، یادش کنید. و به راستی پیش از آن از گمراهان بودید».

س- شما از کدام سرمایه‌دار نیز نام برده‌اید؟

ج- آری. من از بزرگترین سرمایه‌دار قوم موسی علیه‌السلام، قارون نام گرفته‌ام:

﴿إِنَّ قَـٰرُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ وَ ءَاتَيْنَٰهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَآ إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوٓأُ بِالْعُصْبَةِ أُولِى الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾ وَ ابْتَغِ فِيمَآ ءَاتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْأَخِرَةَ وَ لَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَ أَحْسِن كَمَآ أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَ لَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِى الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾ قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِىٓ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَ أَكْثَرُ جَمْعاً وَ لَا يُسْئَلُ عَن ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ فِى زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَوٰةَ الدُّنْيَا يَـٰلَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَآ أُوتِىَ قَـٰرُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ ءَامَنَ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً وَ لَا يُلَقَّاهَآ إِلَّا الصَّـٰبِرُونَ ﴿٨٠﴾ فَخَسَفْنَا بِهِ وَ بِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُ مِن دُونِ اللَّهِ وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾ وَ أَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ يَقْدِرُ لَوْ لَآ أَن مَّنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَيْكَأَنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَـٰفِرُونَ ﴿٨٢﴾﴾ [القصص ۸۲-۷۶]

«همانا قارون از قوم موسی بود، پس بر آنان ستم کرد و از گنجها به اندازه‌ای به او دادیم که کلیدهای او بر گروهی توانمند سنگینی می‌کرد، چنین بود که قومش به او گفت: [به مالت] دلشاد مباش. همانا خداوند [به مال] شاد شوندگان را دوست نمی‌دارد ﴿۷۶﴾ و در آنچه خداوند به تو داده است [اصلاحِ] سرای آخرت را

بجوی و بهره‌ات از دنیا را [نیز] فراموش مکن و چنانکه خداوند به تو نیکی کرده است نیکی کن و در زمین در پی فساد مباش. که خداوند فساد پیشگان را دوست نمی‌دارد ۷۷ [قارون] گفت: تنها بنا بر دانشی که نزد من است، آن [مال] به من داده شده است. آیا ندانست که خداوند پیش از او و از نسلها [ی گذشته] کسانی را که از او توانمندتر و مال اندوزتر بودند، هلاک کرد؟ و گناهکاران از گناهانشان پرسیده نمی‌شوند ۷۸ پس [آراسته] به زینتِ خویش بر قومش بیرون آمد. کسانی که زندگانی دنیا را می‌خواستند، گفتند: ای کاش ما [نیز] مانند آنچه به قارون داده شده است، داشته باشیم. به راستی او برخوردار از بهره‌ای بزرگ است ۷۹ و دانش یافتگان گفتند: وای بر شما. پاداش خداوند برای کسی که ایمان آوَرَد و کار شایسته کُند، بهتر است و آن [سخن را کسانی] جز بردباران نپذیرند ۸۰ پس او و سرایش را به زمین فرو بردیم. و هیچ گروهی نداشت که او را در برابر خداوند یاری رسانند و [خود نیز] از انتقام گیرندگان نبود ۸۱ و آنان که دیروز منزلت او را آرزو می‌کردند، بامدادان می‌گفتند: شگفتا که خداوند روزی را برای هر کس از بندگانش که بخواهد فراخ می‌گرداند و تنگ می‌گیرد. و اگر خداوند بر ما منّت ننهاده بود، بی‌گمان ما را [نیز در زمین] فرو می‌برد. وه که کافران رستگار نمی‌شوند ۸۲ ».

س- پیش از نزول شما، حالت عرب‌ها چگونه بود؟

ج- پیش از نزولم، در تمام جهان به ویژه جزیرة‌العرب، فتنه و فساد موج می‌زد:

﴿وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَاناً وَ كُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۳]

«و همگی به ریسمان خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید و نعمتِ خدا را بر خود یاد کنید، که دشمنان [همدیگر] بودید، آنگاه بین دلهای شما الفت داد، آنگاه به [فضل و] نعمت او [با یکدیگر] دوست شدید و بر لبهٔ گودالی از آتش بودید، و شما را از آن باز رهانید، خداوند بدینسان آیاتش را برای شما روشن می‌سازد باشد که راه یابید».

﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾

[الروم ۴۱]

«از عملکردِ مردم فساد در بیابان و دریا آشکار شد. تا [خداوند] سزای برخی از آنچه را که کرده‌اند، به

آنان بچشاند. باشد که آنان بازگردند».

﴿الَّذِیَ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَ ءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ﴾ [قریش ۴]

«کسی که آنان را در گرسنگی خوراک داد و در بیمناکی امن و امان بخشید».

در هر سویی تاریکی‌های کفر و شرک و اوهام پرستی و گمراهی گسترده بود:

﴿سَنُلْقِی فِی قُلُوبِ الَّذِینَ کَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَآ أَشْرَکُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ یُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَـٰناً وَ مَأْوَاهُمُ النَّارُ وَ بِئْسَ مَثْوَی الظَّـٰلِمِینَ﴾ [آل عمران ۱۵۱]

«در دلهای کافران از آن که چیزی را به خدا شرک آوردند که دلیلی بر [حقّانیت] آن نازل نکرده است، ترس می‌افکنیم و جایگاه آنان آتش [جهنّم] است و آرامگاه ستمکاران چه بد است».

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِینَ إِذْ بَعَثَ فِیهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ یَتْلُوا عَلَیْهِمْ ءَایَـٰتِهِ وَ یُزَکِّیهِمْ وَ یُعَلِّمُهُمُ الْکِتَـٰبَ وَ الْحِکْمَةَ وَ إِن کَانُوا مِن قَبْلُ لَفِی ضَلَـٰلٍ مُّبِینٍ﴾ [آل عمران ۱۶۴]

«به راستی که خداوند بر مؤمنان منّت نهاد، آنگاه که در میانِ آنان از خودشان رسولی برانگیخت که آیاتش را بر آنان می‌خواند و پاکشان می‌دارد و به آنان کتاب و حکمت می‌آموزد و بی‌گمان پیش از [آن] در گمراهی‌ای آشکاری بودند».

﴿اتَّبِعْ مَآ أُوحِیَ إِلَیْکَ مِن رَّبِّکَ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِکِینَ﴾ [الانعام ۱۰۶]

«از آنچه از [جانب] پروردگارت بر تو وحی شده است، پیروی کن. هیچ معبود [راستینی] جز او نیست. و از مشرکان روی بگردان».

﴿ثَمَـٰنِیَةَ أَزْوَٰجٍ مِّنَ الضَّأْنِ اثْنَیْنِ وَ مِنَ الْمَعْزِ اثْنَیْنِ قُلْ ءَآلذَّکَرَیْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَیَیْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَیْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَیَیْنِ نَبِّئُونِی بِعِلْمٍ إِن کُنتُمْ صَـٰدِقِینَ ﴿۱۴۳﴾ وَ مِنَ الْإِبِلِ اثْنَیْنِ وَ مِنَ الْبَقَرِ اثْنَیْنِ قُلْ ءَآلذَّکَرَیْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَیَیْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَیْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَیَیْنِ أَمْ کُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ وَصَّاکُمُ اللَّهُ بِهَـٰذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ کَذِباً لِّیُضِلَّ النَّاسَ بِغَیْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِینَ ﴿۱۴۴﴾ ﴾

[الانعام ۱۴۴-۱۴۳]

«هشت قسم [آفرید] از گوسفند دو قسم و از بز دو قسم [نر و ماده]. بگو: آیا [خداوند] این دو نر را حرام کرده است یا آن دو ماده را یا آنچه را که رحمهای این دو ماده آن را در بردارد؟ اگر راستگویید مرا از روی دانش خبر دهید ﴿۱۴۳﴾ و از شتر دو قسم و از گاو دو قسم. بگو: آیا [خداوند] این دو نر را حرام نموده یا

این دو ماده را یا آنچه را که رحمهای این دو ماده آن را در بردارد؟ آیا هنگامی که خداوند شمارا به آن حکم کرد، حاضر بودید؟ پس کیست ستمکارتر از کسی که بر خداوند دروغ بندد تا مردم را از روی نادانی گمراه کند؟ بی‌گمان خداوند گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند (۱۴۴)».

حکومت مرکزی‌ای در این محدودهٔ جغرافیائی (جزیرةالعرب) وجود نداشت و مردم در قبیله‌ها و گروهها تقسیم شده بودند:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَکَ مِن وَرَآءِ الْحُجُرَٰتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ [الحجرات ۴]

«کسانی که تو را از پشت اتاقها [ی مسکونیِ تو] به فریاد می‌خوانند، بیشترشان نمی‌فهمند».

چنانکه پیوسته با هم درگیری و نزاع و خصومت داشتند:

﴿وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَاناً وَ كُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا كَذَٰلِکَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۳]

«و همگی به ریسمان خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید و نعمتِ خدا را بر خود یاد کنید، که دشمنان [همدیگر] بودید، آنگاه بین دلهای شما الفت داد، آنگاه به [فضل و] نعمت او [با یکدیگر] دوست شدید و بر لبهٔ گودالی از آتش بودید، و شما را از آن باز رهانید، خداوند بدینسان آیاتش را برای شما روشن می‌سازد باشد که راه یابید».

﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِى الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِى النَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ الَّذِى عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ [الروم ۴۱]

«از عملکردِ مردم فساد در بیابان و دریا آشکار شد. تا [خداوند] سزای برخی از آنچه را که کرده‌اند، به آنان بچشاند. باشد که آنان بازگردند».

﴿الَّذِىٓ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَ ءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ﴾ [قریش ۴]

«کسی که آنان را در گرسنگی خوراک داد و در بیمناکی امن و امان بخشید».

عامهٔ مردم به فقر و مفلسی و بینوایی گرفتار بودند:

﴿رَّبَّنَآ إِنِّىٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِى بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ عِندَ بَيْتِکَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَوٰةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ وَ ارْزُقْهُم مِّنَ الثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ﴾ [ابراهیم ۳۷]

«پروردگارا، من [برخی] از فرزندانم را به درّه‌ای بی‌کشت و زرع در کنارِ بیت الحـرامِ تـو سکـنی داده‌ام. پروردگارا، تا نماز را برپا دارند. پس دلهای [برخی] از مردمان را [چنان مشتاق] کن که به آنان بگرایند و از میوه‌ها به آنان روزی ده. باشد که آنان سپاسگذارند».

﴿الَّذِيٓ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَ ءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفِ﴾ [قریش ۴]

«کسی که آنان را در گرسنگی خوراک داد و در بیمناکی امن و امان بخشید».

هر چند قبیلهٔ قریش ثروتمند بوده و از زندگی مرفهی برخوردار بودند:

﴿الَّذِيٓ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَ ءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفِ﴾ [قریش ۴]

«کسی که آنان را در گرسنگی خوراک داد و در بیمناکی امن و امان بخشید».

زیرا تجارت داخلی و خارجی در دست ایشان بود:

﴿لِإِيلَـٰفِ قُرَيْشٍ ① إِلَـٰفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَآءِ وَ الصَّيْفِ ②﴾ [قریش ۲-۱]

«برای [شکرِ] انس و الفت قریش ① [همان] انس و الفت دادنِ آنان به کوچ زمستانی و تابستانی ② ».

کاروان‌های تجارتی‌شان در آن محیط ناامن، به گونهٔ محفوظ بودند که زبان در میان ۳۲ دندان:

﴿لِإِيلَـٰفِ قُرَيْشٍ ① إِلَـٰفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَآءِ وَ الصَّيْفِ ② فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَـٰذَا الْبَيْتِ ③ الَّـذِيٓ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَ ءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفِ ④﴾ [قریش ۴-۱]

«برای [شکرِ] انس و الفت قریش ① [همان] انس و الفت دادنِ آنان به کوچ زمستانی و تـابستانی ② پس باید که پروردگارِ این خانه را پرستش کنند ③ کسی که آنان را در گرسنگی خوراک داد و در بیمناکی امن و امان بخشید ④ ».

دلیلش آن بود که این مردم، پیشوایان مذهبی قوم عرب:

﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَـٰذَا الْبَيْتِ﴾ [قریش ۳]

«پس باید که پروردگارِ این خانه را پرستش کنند».

خدمتگذاران و متولیان خانهٔ کعبه:

﴿أَ جَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَآجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ جَـٰهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُنَ عِندَ اللَّهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِينَ﴾ [التوبه ۱۹]

«آیا آب دادن به حاجیان و آباد ساختن مسجدالحرام را مانند [کار] کسی قرار داده‌اید که به خداوند و روز قیامت ایمان آورده و در راه خدا جهاد کرده است [اینها] در نزد خداوند یکسان نیستند. و خداوند گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند».

و آب دهندگان حجاج بیت‌الله الحرام بودند:

﴿أَ جَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ جَـٰهَدَ فِی سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُنَ عِندَ اللَّهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِی الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِينَ﴾ [التوبه ۱۹]

«آیا آب دادن به حاجیان و آباد ساختن مسجدالحرام را مانند [کار] کسی قرار داده‌اید که به خداوند و روز قیامت ایمان آورده و در راه خدا جهاد کرده است [اینها] در نزد خداوند یکسان نیستند. و خداوند گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند».

از این رو، به کاروان‌های تجارتی‌شان کسی تجاوز نمی‌کرد و آنان بدون ترس و هراس سفر می‌کردند:

﴿لِإِيلَـٰفِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِلَـٰفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَآءِ وَ الصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَـٰذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ الَّـذِیٓ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَ ءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾﴾ [قریش ۴-۱]

«برای [شکرِ] انس و الفت قریش (۱) [همان] انس و الفت دادنِ آنان به کوچ زمستانی و تابستانی (۲) پس باید که پروردگارِ این خانه را پرستش کنند (۳) کسی که آنان را در گرسنگی خوراک داد و در بیمناکی امن و امان بخشید (۴)».

بیشتر سرزمین عرب، ریگزار و بی‌آب و علف بود:

﴿رَّبَّنَآ إِنِّیٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِی بِوَادٍ غَيْرِ ذِی زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَوٰةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِیٓ إِلَيْهِمْ وَ ارْزُقْهُم مِّنَ الثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ﴾ [ابراهیم ۳۷]

«پروردگارا، من [برخی] از فرزندانم را به درّه‌ای بی‌کشت و زرع در کنارِ بیت الحرامِ تو سکنی داده‌ام. پروردگارا، تا نماز را برپا دارند. پس دلهای [برخی] از مردمان را [چنان مشتاق] کن که به آنان بگرایند و از میوه‌ها به آنان روزی ده. باشد که آنان سپاسگزارند».

در جای جایش، نخلستانها و تاکستانها و باغهای انار نیز وجود داشت:

﴿وَ هُوَ الَّذِیٓ أَنزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَیْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِراً نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا

مُّتَرَاكِباً وَ مِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَ جَنَّـٰتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَ الزَّيْتُونَ وَ الرُّمَّانَ مُشْتَبِهاً وَ غَيْرَ مُتَشَـٰبِهٍ انظُرُوٓا إِلَىٰ ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَ يَنْعِهِ إِنَّ فِى ذَٰلِكُمْ لَأَيَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الانعام ۹۹]

«و اوست کسی که از آسمان آبی فرو فرستاد. آنگاه بدان [از] هرگونه رویدنی، [از زمین] بیرون آوردیم. سپس از آن سبزه برآوردیم، که از آن [سبزه] دانه‌ای بر هم نشسته بیرون می‌آوریم و از شکوفه‌های درختان خرما خوشه‌هایی دسترس است و باغهایی از درختان انگور و زیتون و انار، همانند و ناهمانند [بیرون آوردیم] . به میوه آن چون به بار نشاند و به رسیدنش بنگرید. بی‌شک در این بریا گروهی که ایمان دارند، نشانه‌هاست».

﴿وَ جَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَ الْأَنْعَـٰمِ نَصِيباً فَقَالُوا هَـٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَ هَـٰذَا لِشُرَكَآئِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَ مَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَائِهِمْ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾

[الانعام ۱۳۶]

«و از آنچه [خدا] از قبیل زراعت و چهارپایان آفریده است، بهره‌ای برای خداوند مقرّر کردند. آنگاه - به گمان خویش - گفتند: این برای خدا و این [دیگر] برای شریکانِ ماست آنگاه [می‌گفتند] آنچه برای شریکانشان بود، به خدا نمی‌رسد و [لی] آنچه برای خدا بود، آن به شریکانشان می‌رسد. بد حکمی است که مقرّر می‌کنند».

﴿وَ هُوَ الَّذِىٓ أَنشَأَ جَنَّـٰتٍ مَّعْرُوشَـٰتٍ وَ غَيْرَ مَعْرُوشَـٰتٍ وَ النَّخْلَ وَ الزَّرْعَ مُخْتَلِفاً أُكُلُهُ وَ الزَّيْتُونَ وَ الرُّمَّانَ مُتَشَـٰبِهاً وَ غَيْرَ مُتَشَـٰبِهٍ كُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَ ءَاتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ [الانعام ۱۴۱]

«و اوست کسی که [حاصلِ] باغهایی استوار بر پایه و غیر استوار بر پایه و درختان خرما و زراعت را که میوه‌های هر یک گوناگونند و زیتون و انار را، همگون و ناهمگون پدید آورد. پس از میوه‌های آن چون به بار نشاند، بخورید و به روز دِرَویدنش حق آن را بدهید. و اسراف مکنید. بی‌گمان او اسراف کنندگان را دوست ندارد».

﴿فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِ جَنَّـٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَ أَعْنَـٰبٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٌ وَ مِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ [المؤمنون ۱۹]

«سپس بدان برایتان از درختان خرما و انگور بوستانها آفریدیم. شما در آنجا میوه‌های بسیار دارید و از آن می‌خورید».

﴿وَ جَعَلْنَا فِيهَا جَنَّـٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَ أَعْنَـٰبٍ وَ فَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا مِن ثَمَرِهِ وَ مَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾﴾ [یس ۳۵-۳۴]

«و در آن باغهایی از درختانِ خرما و انگور قرار دادیم و چشمه‌ساران را در آن روان ساختیم ﴿٣٤﴾ تا از فرآوردهٔ آن و [نیز] عمل آوردهٔ دستانِ خویش بخورند. آیا باز [هم] سپاس نمی‌گزارند؟ ﴿٣٥﴾».

﴿لِّنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَ نَبَاتاً ﴿١٥﴾ وَ جَنَّـٰتٍ أَلْفَافاً ﴿١٦﴾﴾ [النبا ۱۶-۱۵]

«تا بدان دانه و گیاه را برآوریم ﴿١٥﴾ و نیز باغهایی [با درختانِ] انبوه ﴿١٦﴾».

در میان چهارپایان اشتر عمومیت داشت. مردم از آن برای سواری استفاده نموده و از گوشت آن تغذیه می‌کردند و در حمل و نقل نیز از آن استفاده می‌نمودند:

﴿وَ مِنَ الْأَنْعَـٰمِ حَمُولَةً وَ فَرْشاً كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَٰتِ الشَّيْطَـٰنِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ [الانعام ۱۴۲]

«و از چهارپایان، باربر و کُرک و پشم‌دار [آفرید] . از آنچه خداوند به شما روزی داده است بخورید و از گامهای شیطان پیروی مکنید. بی‌گمان او دشمن آشکار شماست».

﴿وَ مِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَ مِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ وَصَّاكُمُ اللَّهُ بِهَـٰذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِباً لِّيُضِلَّ النَّاس بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِينَ﴾ [الانعام ۱۴۴]

«و از شتر دو قسم و از گاو دو قسم. بگو: آیا [خداوند] این دو نر را حرام نموده یا این دو ماده را یا آنچه را که رحمهای این دو ماده آن را در بردارد؟ آیا هنگامی که خداوند شما را به آن حکم کرد، حاضر بودید؟ پس کیست ستمکارتر از کسی که بر خداوند دروغ بندد تا مردم را از روی نادانی گمراه کند؟ بی‌گمان خداوند گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِئَايَـٰتِنَا وَ اسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَٰبُ السَّمَآءِ وَ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِى سَمِّ الْخِيَاطِ وَ كَذَٰلِكَ نَجْزِى الْمُجْرِمِينَ﴾ [الاعراف ۴۰]

«کسانی که آیات ما را دروغ انگاشتند و از [پذیرش] آن سرکشی کردند، درهای آسمان، هرگز برای آنان گشوده نمی‌شود. و به بهشت درنیابند مگر آنکه شتر به سوارخ سوزن در آید، و بدینسان به گناهکاران کیفر می‌دهیم».

﴿وَ الْأَنْعَـٰمَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَ مَنَـٰفِعُ وَ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٥﴾ وَ لَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَ حِينَ تَسْرَحُونَ ﴿٦﴾ وَ تحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بَٰلِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾﴾ [النحل ۷-۵]

«و چهارپایان را برای شما آفرید که در آنها [مایهٔ] پوشش و بهره‌های [دیگر] است. و [برخی] از آنها را می‌خورید ﴿٥﴾ و در آنها برایتان [مایهٔ] زیبایی است چون [آنها را] شامگاهان [از صحرا] باز می‌آورید و چون [به صحرا] روانه می‌کنید ﴿٦﴾ و بارهایتان را به شهری که هرگز جز به رنجِ تن‌ها به آن نتوانید رسید، برمی‌دارند. بی‌گمان پروردگارت رئوفِ مهربان است ﴿٧﴾».

مناطق مسکونی به دو بخش شهری و دهاتی (بادیه‌نشینی و صحراگردی) تقسیم می‌شد:

﴿وَ جَآءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَ قَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [التوبه ۹۰]

«و عذرخواهان از بادیه‌نشینان آمدند تا به آنان اجازه داده شود. و کسانی [دیگر نیز در خانه] نشستند که به خدا و رسولش دروغ گفتند. به کافرانشان عذابی دردناک خواهد رسید».

﴿الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْراً وَ نِفَاقاً وَ أَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ مَآ أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبه ۹۷]

«بادیه نشینان کفر پیشه‌تر و نفاق پیشه‌ترند. و سزاوارتر به آن که ندانند حدود آنچه را خداوند بر رسولش نازل کرده است. و خداوند دانای فرزانه است».

﴿مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَ مَنْ حَوْلَهُم مِّنَ الْأَعْرَابِ أَن يَتَخَلَّفُوا عَن رَّسُولِ اللَّهِ وَ لَا يَرْغَبُوا بِأَنفُسِهِمْ عَن نَّفْسِهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَ لَا نَصَبٌ وَ لَا مَخْمَصَةٌ فِى سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَطَئُونَ مَوْطِئاً يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَ لَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَّيْلاً إِلَّا كُتِبَ لَهُم بِهِ عَمَلٌ صَٰلِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾ [التوبه ۱۲۰]

«برای اهل مدینه و کسانی از بادیه‌نشینانی که پیرامونشان بودند روا نبود که از رسول خدا باز پس مانند و [نیز روا نبود] که از شخص آن [حضرت] به خود بپردازند. این از آن است که هیچ تشنگی و رنجی و گرسنگی‌ای در راه خدا به آنان نمی‌رسد و جایی که کافران را به خشم آورد، طی نکنند و از [هیچ] دشمنی غنیمتی به دست نمی‌آورند مگر آن که به [پاداش] آن برایشان کردار شایسته‌ای نوشته خواهد شد.

خداوند پاداش نیکوکاران را ضایع نمی‌کند».

﴿یَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ یَذْهَبُوا وَ إِن یَأْتِ الْأَحْزَابُ یَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِی الْأَعْرَابِ یَسْئَلُونَ عَنْ أَنبَائِکُمْ وَ لَوْ کَانُوا فِیکُم مَّا قَـٰتَلُوا إِلَّا قَلِیلاً﴾ [الاحزاب ۲۰]

«[دربارهٔ] لشکرهای [کافران] می‌پندارند که نرفته‌اند و اگر [آن] لشکرها بیایند، آرزو کنند؛ ای کاش آنان در میان اعراب، بادیه‌نشین بودند که از خبرهای شما پرسش می‌کردند. و اگر در میان شما باشند جز اندکی پیکار نکنند».

﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ ءَامَنَّا قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا وَ لَکِن قُولُوا أَسلَمْنَا وَ لَمَّا یَدْخُلِ الْإِیمَـٰنُ فی قُلُوبِکُمْ وَ إِن تُطِیعُوا اللَّهَ وَ رَسولَهُ لا یَلِتْکم مِّنْ أَعْمَـٰلِکُمْ شیئاً إِنَّ اللَّهَ غفُورٌ رَّحِیمٌ﴾ [الحجرات ۱۴]

«[برخی از] بادیه‌نشینان گفتند: «ایمان آوردیم.» بگو: «ایمان نیاورده‌اید، لیکن بگویید: اسلام آوردیم.» و هنوز در دلهای شما ایمان داخل نشده است. و اگر خدا و پیامبرِ او را فرمان برید از [ارزشِ] کرده‌هایتان چیزی کم نمی‌کند. خدا آمرزندهٔ مهربان است»».

در میان عربها، تعصب قومی بسیار وجود داشت:

﴿إِذْ جَعَلَ الَّذِینَ کَفَرُوا فِی قُلُوبِهِمُ الْحَمِیَّةَ حَمِیَّةَ الْجَـٰهِلِیَّةِ فَأَنزَلَ اللَّهُ سَکِینَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَ عَلَى الْمُؤْمِنِینَ وَ أَلْزَمَهُمْ کَلِمَةَ التَّقْوَىٰ وَ کَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَ أَهْلَهَا وَ کَانَ اللَّهُ بِکُلِّ شَیْءٍ عَلِیماً﴾ [الفتح ۲۶]

«آنگاه که کافران در دلهای خود حمیّت - همان حمیّت جاهلیّت - در آوردند. آنگاه خداوند آرامش خود را بر رسولش و [نیز] بر مؤمنان نازل کرد و آنان را به کلمهٔ تقوی ملزم ساخت و به آن سزاوارتر و اهلِ آن بودند و خداوند به همه چیز داناست».

اینان جنگجو و دلیر بودند:

﴿وَ لَا تَهِنُوا فِی ابْتِغَآءِ الْقَوْمِ إِن تَکُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ یَأْلَمُونَ کَمَا تَأْلَمُونَ وَ تَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا یَرْجُونَ وَ کَانَ اللَّهُ عَلِیماً حَکِیماً﴾ [النساء ۱۰۴]

«در جستجوی این گروهِ [کافران] سستی نورزید، اگر رنجور می‌شوید آنان [نیز] همچنان که شما رنج به خود می‌بینید، رنجور می‌شوند. حال آن که شما از خداوند چیزی را امید دارید که [آنان] امید ندارند. و خداوند دانای فرزانه است».

﴿فَإِنَّمَا یَسَّرْنَـٰهُ بِلِسَانِکَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِینَ وَ تُنذِرَ بِهِ قَوْماً لُّدًّا﴾ [مریم ۹۷]

«پس جز این نیست که آن [قرآن را] به زبانت آسان نمودیم تا پرهیزگاران را با آن نوید و گروه ستیزه‌جویان را با آن هشدار دهی».

اینان به زبان خویش بسیار افتخار نموده و غیرعرب‌ها را عجمی (گنگ و لال) می‌گفتند:

﴿وَ لَوْ جَعَلْنَـٰهُ قُرْءَانًا أَعْجَمِيًّا لَّقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ ءَايَـٰتُهُ ءَاعْجَمِيٌّ وَ عَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا هُدًى وَ شِفَآءٌ وَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِيٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ وَ هُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُوْلَـٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِن مَّكَانٍ بَعِيدٍ﴾

[حمٓ السجده ۴۴]

«و اگر آن را قرآنی به زبان غیر عربی قرار می‌دادیم، به یقین می‌گفتند: چرا آیه‌هایش تفصیل داده [و روشن] نشده‌اند؟ آیا [قرآن] به زبان غیر عربی و [مخاطب] عربی است؟ بگو آن برای مؤمنان هدایت و شفاست. و کسانی که ایمان نمی‌آورند در گوشهایشان سنگینی است. و آن [قرآن] بر آنان مایهٔ بی‌بصیرتی است. اینان از جایی دور ندا داده می‌شوند».

﴿وَ لَوْ نَزَّلْنَـٰهُ عَلَىٰ بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ﴾ [الشعراء ۱۹۸]

«و اگر آن را بر برخی عجمیان نازل می‌کردیم».

شعر و شاعری به‌گونه‌ای عام رواج داشت:

﴿وَ الشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُۥنَ﴾ [الشعراء ۲۲۴]

«و شاعرانند که گمراهان از آنان پیروی می‌کنند».

﴿وَ يَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓا ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ﴾ [الصافات ۳۶]

«و می‌گفتند: «آیا ما برای شاعری دیوانه دست از خدایانمان برداریم؟!»

﴿أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ﴾ [الطور ۳۰]

«آیا می‌گویند: شاعری است که درباره‌اش چشم به راه رویداد روزگار هستیم؟».

﴿وَ مَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ﴾ [الحاقه ۴۱]

«و آن گفتهٔ شاعر نیست. اندکی ایمان می‌آورید».

عادات زشت شراب‌نوشی و قماربازی در میان این مردم نیز موجود بود:

﴿يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ وَ مَنَـٰفِعُ لِلنَّاسِ وَ إِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا وَ يَسْئَلُونَكَ مَا ذَا يُنفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْأَيَـٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ [البقره ۲۱۹]

«از تو دربارهٔ شراب و قمار می‌پرسند، بگو: در هر دوی آنها گناهی بزرگ و [نیز] برای مردم سودهایی است وگناه هر دوی آنها از نفعشان بیشتر است. و از تو می‌پرسند: چه چیز انفاق کنند. بگو: افزون [بر نیاز خود را] . خداوند نشانه‌ها را این چنین برای شما روشن می‌سازد، باشد که شما اندیشه کنید».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنصَابُ وَ الْأَزْلَـٰمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَـٰنِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَـٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَٰوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ فِى الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ وَ يَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَ عَنِ الصَّلَوٰةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿٩١﴾﴾

«ای مؤمنان، جز این نیست که شراب و قمار و انصاب و ازلام پلید [و ناشی] از عمل شیطان است، پس از آن احترازکنید باشد که رستگار شوید ﴿٩٠﴾ جز این نیست که شیطان می‌خواهد بین شما در [پرداختن به] شراب و قمار دشمنی وکینه افکند و شما را از یاد خدا و از نماز بازدارد. پس آیا دست برمی‌دارید؟ ﴿٩١﴾».

اوهام‌پرستی عمومیت داشت:

﴿إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِ إِلَّآ إِنَـٰثاً وَ إِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَـٰناً مَّرِيداً﴾ [النساء ١١٧]

«[مشرکان] به جای او جز [کسانی را که] مادینگان نامیده شده‌اند، [به دعا] نمی‌خوانند و جز شیطان سرکش را فرا نمی‌خوانند».

﴿ثَمَـٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ مِّنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَ مِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ نَبِّئُونِى بِعِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٤٣﴾ وَ مِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَ مِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ وَصَّاكُمُ اللَّهُ بِهَـٰذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِباً لِّيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِينَ ﴿١٤٤﴾﴾

[الانعام ١٤٤-١٤٣]

«هشت قسم [آفرید] از گوسفند دو قسم و از بز دو قسم [نر و ماده] . بگو: آیا [خداوند] این دو نر را حرام کرده است یا آن دو ماده را یا آنچه را که رحمهای این دو ماده آن را در بردارد؟ اگر راستگویید مرا از روی دانش خبر دهید ﴿١٤٣﴾ و از شتر دو قسم و از گاو دو قسم. بگو: آیا [خداوند] این دو نر را حرام نموده یا این دو ماده را یا آنچه را که رحمهای این دو ماده آن را در بردارد؟ آیا هنگامی که خداوند شمارا به آن حکم کرد، حاضر بودید؟ پس کیست ستمکارتر از کسی که بر خداوند دروغ بندد تا مردم را از روی نادانی گمراه کند؟ بی‌گمان خداوند گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند ﴿١٤٤﴾ ».

﴿أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ وَ اتَّخَذَ مِنَ الْمَلَـٰئِكَةِ إِنَـٰثاً إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلاً عَظِيماً﴾ [بنی‌اسرائیل ۴۰]

«آیا پروردگارتان شما را به داشتن پسران برگزید و [خود] از فرشتگان دختران را برگرفت، بی‌گمان شما سخنی بس بزرگ [و ناروا] می‌گویید».

﴿وَ جَعَلُوا الْمَلَـٰئِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَـٰدُ الرَّحْمَـٰنِ إِنَـٰثاً أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَـٰدَتُهُمْ وَ يُسْئَلُونَ﴾ [الزخرف ۱۹]

«و فرشتگان را که بندگانِ [خداوندِ] رحمان هستند، دختر انگاشتند. آیا به هنگام آفریدنِ آنان حاضر بودند. گواهی آنان نوشته خواهد شد و بازخواست می‌شوند».

ربا و سودخواری رایج بود:

﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَوٰا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَـٰنُ مِنَ الْمَسِّ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوٓا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَوٰا وَ أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَوٰا فَمَن جَآءَهُ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِ فَانتَهَىٰ فَلَهُ مَا سَلَفَ وَ أَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَ مَنْ عَادَ فَأُولَـٰئِكَ أَصْحَـٰبُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ﴾ [البقره ۲۷۵]

«کسانی که ربا می‌خورند [از قبر] برنمی‌خیزند مگر مانند کسی که شیطان او را به آسیبی آشفته حال کرده باشد. این از آن است که گفتند: بیع مانندِ رباست، حال آن که خداوند بیع را حلال کرده و ربا را حرام شمرده است، پس هر آن کس که از [جانب] پروردگارش پندی به او رسید، آنگاه [از کار خویش] باز آمد، آنچه گذشت، او راست و کارش واگذار به خداوند است و هر آن کس که [به ربا] بازگردد، اینان دوزخی‌اند. آنان در آن جاودانه‌اند».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَوٰٓا أَضْعَـٰفاً مُّضَـٰعَفَةً وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [آل‌عمران ۱۳۰]

«ای مؤمنان، ربا را چندین و چند برابر مخورید. و از خداوند پروا بدارید باشد که رستگار شوید».

﴿وَ مَآ ءَاتَيْتُم مِّن رِّبًا لِّيَرْبُوَا فِىٓ أَمْوَٰلِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا عِندَ اللَّهِ وَ مَآ ءَاتَيْتُم مِّن زَكَوٰةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَـٰئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ﴾ [الروم ۳۹]

«و آنچه [به قصد] ربا می‌دهید تا [بهرهٔ شما] در اموالِ مردم افزونتر گردد. [بدانید که] در نزد خداوند افزون نمی‌شود. و زکاتی را که در طلب خشنودی خداوند پرداخت کرده باشید، پس همینان فزونی یافتگانند».

عادت زشت دخترکشی، نیز در میان‌شان موجود بود و برخی از مردم، فرزندان تازه به دنیا

آمدهٔ خویش را زنده به گور می‌کردند:

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰناً وَ لَا تَقْتُلُوٓا أَوْلَـٰدَكُم مِّنْ إِمْلَٰقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَ إِيَّاهُمْ وَ لَا تَقْرَبُوا الْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَنَ وَ لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [الانعام ١٥١]

«بگو: بیایید تا آنچه را که پروردگارتان بر شما حرام نموده است، برخوانم: آنکه چیزی را با او شریک مسازید و به پدر و مادر نیکی کنید و از بیم فقر فرزندانتان را مکشید. ما به شما و آنان روزی می‌دهیم. و به [کارهای] ناشایست، آنچه از آن پیدا و یا پوشیده باشد، نزدیک مشوید. و جانی را که خداوند [کشتنش] را حرام نموده است جز به حقّ مکشید، این حکم است که شما را به آن سفارش نموده است باشد که خرد ورزید».

﴿وَ لَا تَقْتُلُوٓا أَوْلَـٰدَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَـٰقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَ إِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئاً كَبِيراً﴾ [بنی‌اسرائیل ٣١]

«و فرزندانتان را از بیم تنگدستی مکشید، ما به آنان و شما روزی می‌دهیم. به راستی کشتن آنان گناهی سهمگین است».

﴿وَ إِذَا الْمَوْءُدَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَيِّ ذَنبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾﴾ [التکویر ٩-٨]

«و هنگامی که [از] دخترِ زنده به گور شده بپرسند ﴿٨﴾ به کدامین گناه کشته شده است؟ ﴿٩﴾».

خانهٔ کعبه، مرکز مذهبی عربها بود:

﴿وَ مَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِندَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَآءً وَ تَصْدِيَةً فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ [انفال ٣٥]

«و نمازشان نزد خانهٔ [کعبه] جز بانگ برآوردن و کف زدن نیست. پس به [سزای] کفر ورزیدنِ [خود طعم] عذاب را بچشید».

﴿وَ هَـٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ﴾ [التین ٣]

«و سوگند به این شهر ایمن».

﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَـٰذَا الْبَيْتِ﴾ [قریش ٣]

«پس باید که پروردگارِ این خانه را پرستش کنند».

مردم عرب، همه ساله برای حج و طواف اینجا می‌آمدند:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَ مَن

تَطَوَّعَ خَيْراً فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ [البقره ۱۵۸]

«بی‌گمان «صفا». و «مروه». از شعائر خدا هستند. پس هر کس که حجِّ خانهٔ [خدا] بگزارد یا عمره به جای آورد، گناهی بر او نیست که در میانِ آن دو، طواف (سعی) کند و اگر کسی [افزون بر واجبات] نیکی کند، [بداند که] خدا قدردانِ داناست».

﴿يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ وَ الْحَجِّ وَ لَيْسَ الْبِرُّ بِأَن تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِن ظُهُورِهَا وَلَـٰكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ وَ أْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَٰبِهَا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [البقره ۱۸۹]

«دربارهٔ [فایدهٔ] هلالهای [ماه] از تو می‌پرسند، بگو: آنها برای مردم و [موسم] حج میعادهایی هستند. و نیکوکاری آن نیست که [در حال احرام] به خانه‌ها از پشتشان در آیید. بلکه نیکوکار کسی است که پروا پیشه کند. و به خانه‌ها از درهایشان در آیید و از خدا پروا بدارید باشد که رستگار شوید».

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَـٰتٌ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَ لَا فُسُوقَ وَ لَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَ مَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ وَ تَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَ اتَّقُونِ يَـٰأُولِي الْأَلْبَـٰبِ﴾ [البقره ۱۹۷]

«[موسم] حج ماه‌هایی معلوم [و مشخص] اند، پس هر آن کس که در [این] ماه‌ها حج را عهده‌دار شد (احرام بست)، [بداند که] در حج آمیزش جنسی و بدکاری و مناقشه کردن [روا] نیست، و از [کارِ] نیک هر آنچه را که انجام می‌دهید، خداوند آن را می‌داند، و ره توشه برگیرید، که بهترین ره توشه، پرهیزگاری است. و ای خردمندان، از من پروا بدارید».

﴿وَ أَذِّن فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالاً وَ عَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ﴾ [الحج ۲۷]

«و در [میان] مردم به حج ندا در ده تا پیاده و [سوار] بر هر شتر لاغری که از هر راه دوری رهسپارند به سوی تو آیند».

اندازهٔ عظمت و جلال و مقام والای این خانه زمانی پدیدار می‌شود که قومی دیگر (ابرههٔ حبشی حاکم یمن) از روی حسد و ستیزه‌گری و مصالح منطقوی، برای نابودی و ویرانی آن لشکری بزرگ از فیلها را آماده نموده، بر آن حمله می‌آورد.

اما خداوند، این برنامهٔ پلید را با خاک یکسان نموده، برای نابودی این قوم، دسته‌هایی از پرندگان مخصوص را می‌فرستد که آنان با سنگهایی از سجیل (گل پخته شده در آتش و سفال) بر اینان یورش آورده و همه را هلاک و نابود می‌سازند.

به این شیوه کسانی که می‌خواستند مرکزیت و مرجع بودن این خانه را از میان ببرند، خود از میان رفتند:

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَـٰبِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِى تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَ أَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْراً أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِم بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ﴿٥﴾﴾ [الفيل ۵-۱]

«آیا ندانسته‌ای که پروردگارت با اهلِ فیل چه کرد؟ ﴿۱﴾ آیا نیرنگ آنان را در تباهی قرار نداد؟ ﴿۲﴾ و گروه گروه پرندگان را بر آنان فرستاد ﴿۳﴾ [که] به سوی آنان سنگریزه‌هایی از سنگِ گل می‌انداختند ﴿۴﴾ سرانجام آنان را مانند بازماندهٔ [کاهِ] جویده شده قرار داد ﴿۵﴾».

ابراهیم علیه‌السلام پیام توحید الهی را به قوم عرب رسانیده بود ولی آنان پیام او را فراموش کرده بودند:

﴿قُلْ إِنَّنِى هَدَانِى رَبِّىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِيناً قِيَـماً مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفاً وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [الانعام ۱۶۱]

«بگو: به راستی که پروردگارم مرا به راه راست رهنمون شده است [منظور دارم] دینِ درست، آیین ابراهیم را که پاکدین بود و از مشرکان نبود».

﴿وَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَـٰذَا الْبَلَدَ ءَامِناً وَ اجْنُبْنِى وَ بَنِىَّ أَن نَّعْبُدَ الْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ إِنَّـهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيراً مِّنَ النَّاسِ فَمَن تَبِعَنِى فَإِنَّهُ مِنِّى وَ مَنْ عَصَانِى فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٦﴾ رَّبَّنَآ إِنِّىٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِى بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَـوٰةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّـاسِ تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ وَ ارْزُقْهُم مِّنَ الثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ رَبَّنَآ إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِى وَ مَا نُعْلِنُ وَ مَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِن شَىْءٍ فِى الْأَرْضِ وَ لَا فِى السَّمَآءِ ﴿٣٨﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِى وَهَبَ لِى عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ إِنَّ رَبِّى لَسَمِيعُ الدُّعَآءِ ﴿٣٩﴾ رَبِّ اجْعَلْنِى مُقِيمَ الصَّلَوٰةِ وَ مِن ذُرِّيَّتِى رَبَّنَا وَ تَقَبَّلْ دُعَآءِ ﴿٤٠﴾ رَبَّنَا اغْفِرْ لِى وَ لِوَٰلِدَىَّ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ﴿٤١﴾﴾ [ابراهیم ۴۱-۳۵]

«و چون ابراهیم گفت: پروردگارا، این سرزمین را امن [و امان] قرار ده و مرا و فرزندانم را از آن که بتان را بندگی کنیم، دور بدار ﴿۳۵﴾ پروردگارا، بی‌گمان آنها بسیاری از مردم را گمراه ساخته‌اند، پس هر کسی که از من پیروی کند، به راستی او از من است و هر کسی که از من نافرمانی کند، بی‌گمان تو آمرزندهٔ مهربانی ﴿۳۶﴾ پروردگارا، من [برخی] از فرزندانم را به درّه‌ای بی‌کشت و زرع در کنارِ بیت الحرامِ تو سکنی

داده‌ام. پروردگارا، تا نماز را برپا دارند. پس دلهای [برخی] از مردمان را [چنان مشتاق] کن که به آنان بگرایند و از میوه‌ها به آنان روزی ده. باشد که آنان سپاس‌گزارند (۳۷) پروردگارا، بی‌گمان تو می‌دانی آنچه را که نهان می‌داریم و آشکار می‌سازیم. و هیچ چیز نه در زمین و نه در آسمان بر خداوند پوشیده نمی‌ماند (۳۸) ستایش خداوندی راست که به رغمِ پیری اسماعیل و اسحاق را به من بخشید. آری پروردگارم شنوای دعاست (۳۹) پروردگارا، مرا و [نیز کسانی] از فرزندانم را، نمازگزار قرار ده. و پروردگارا، دعای مرا بپذیر (۴۰) پروردگارا، مراو پدر و مادر مرا و مؤمنان را، روزی که حساب برپا می‌گردد، بیامرز (۴۱)».

﴿وَ اذْكُرْ فِي الاكِتَـٰبِ إِبْرَٰهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقاً نَّبِياً (۴۱) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَـٰٓأَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَ لَا يُبْصِرُ وَ لَا يُغْنِي عَنكَ شَيْئاً (۴۲) يَـٰٓأَبَتِ إِنِّي قَدْ جَآءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِيٓ أَهْدِكَ صِرَٰطاً سَوِيًّا (۴۳) يَـٰٓأَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَـٰنَ إِنَّ الشَّيْطَـٰنَ كَانَ لِلرَّحْمَـٰنِ عَصِيًّا (۴۴) يَـٰٓأَبَتِ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمَـٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَـٰنِ وَلِيًّا (۴۵) قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ ءَالِهَتِي يَـٰٓإِبْرَٰهِيمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَ اهْجُرْنِي مَلِيًّا (۴۶) قَالَ سَلَـٰمٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّيٓ إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا (۴۷) وَ أَعْتَزِلُكُمْ وَ مَا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَ أَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ بِدُعَآءِ رَبِّي شَقِيًّا (۴۸) فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَ مَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ كُلاً جَعَلْنَا نَبِيًّا (۴۹) وَ وَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَ جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا (۵۰) وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَـٰبِ مُوسَىٰٓ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصاً وَ كَانَ رَسُولاً نَّبِيًّا (۵۱) وَ نَـٰدَيْنَـٰهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَـٰنِ وَ قَرَّبْنَـٰهُ نَجِيًّا (۵۲) وَ وَهَبْنَا لَهُ مِن رَّحْمَتِنَآ أَخَاهُ هَـٰرُونَ نَبِيّاً (۵۳) وَاذْكُرْ فِي الاكِتَـٰبِ إِسْمَـٰعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ كَانَ رَسُولاً نَّبِيّاً (۵۴) وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَوٰةِ وَ الزَّكَوٰةِ وَ كَانَ عِندَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا (۵۵)﴾ [مریم ۵۵-۴۱]

«و در [این] کتاب ابراهیم را یاد کن. به راستی او پیامبری راستگو بود (۴۱) چون به پدرش گفت: پدرجان، چرا چیزی را می‌پرستی که نمی‌شنود و نمی‌بیند و چیزی را از تو دفع نمی‌کند. (۴۲) پدرجان، بی‌گمان از علم، چیزی به من رسیده است که به تو نرسیده است، پس از من پیروی کن تا تو را به راه راست رهنمون شوم (۴۳) پدر جان، شیطان را مپرست. به راستی که شیطان نافرمانِ [خداوند] رحمان است (۴۴) پدرجان، من از آن بیمناکم که از [خداوند] رحمان عذابی به تو برسد، آنگاه قرین شیطان شوی. (۴۵) [پدرش] گفت: آیا تو، ای ابراهیم از معبودانم رویگردانی؟ اگر باز نیایی، قطعاً تو را سنگسار خواهم کرد و

مدتی طولانی از من دوری گزین ﴿۴۶﴾ گفت: سلام بر تو. از پروردگارم برایت آمرزش خواهم خواست، که او در حقّ من مهربان است ﴿۴۷﴾ و از شما و آنچه به جای خداوند می‌پرستید، کناره می‌گیرم و پروردگارم را [به نیایش] می‌خوانم، امید می‌رود که در پرستش پروردگارم ناامید نباشم ﴿۴۸﴾ پس چون از آنان و آنچه به جای خداوند می‌پرستیدند، کناره گرفت، اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم و هر یک [از آنان] را پیامبر گرداندیم ﴿۴۹﴾ و از رحمت خود [بخششها] به آنان عطا کردیم و برایشان در اوج بزرگی آوازهٔ راستین مقرّر داشتیم ﴿۵۰﴾ و در [این] کتاب موسی را یاد کن به راستی او خلوص یافته و فرستاده‌ای پیامبر بود ﴿۵۱﴾ و از سوی راستِ [کوه] طور او را ندا دادیم و او را رازگویان نزدیک ساختیم ﴿۵۲﴾ و از [روی] رحمت خویش برادرش هارون را [با منزلتِ] پیامبر [ی] به او عطا کردیم ﴿۵۳﴾ و در [این] کتاب اسماعیل را یاد کن، که او درست وعده و فرستاده‌ای پیامبر بود ﴿۵۴﴾ و خانواده‌اش را به [گزاردن] نماز و [پرداخت] زکات فرمان می‌داد و در نزد پروردگارش پسندیده بود ﴿۵۵﴾».

﴿وَ إِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِي شَيْئاً وَ طَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِينَ وَ الْقَآئِمِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿۲۶﴾ وَ أَذِّن فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالاً وَ عَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿۲۷﴾ لِّيَشْهَدُوا مَنَٰفِعَ لَهُمْ وَ يَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِيٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَٰتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَٰمِ فَكُلُوا مِنْهَا وَ أَطْعِمُوا الْبَآئِسَ الْفَقِيرَ ﴿۲۸﴾ ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَ لْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿۲۹﴾ ذَٰلِكَ وَ مَن يُعَظِّمْ حُرُمَٰتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ وَ أُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَٰمُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَٰنِ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ﴿۳۰﴾ حُنَفَآءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿۳۱﴾﴾

[الحج ۳۱-۲۶]

«و چنین بود که جایگاه خانهٔ [کعبه] را برای ابراهیم [با این دعوت] معیّن ساختیم که: چیزی را با من شریک میاور و خانه‌ام را برای طواف کنندگان و [به عبادت] ایستادگان و رکوع [و] سجود کنندگان پاکیزه‌دار ﴿۲۶﴾ و در [میان] مردم به حج ندا در ده تا پیاده و [سوار] بر هر شتر لاغری که از هر راه دوری رهسپارند به سوی تو آیند ﴿۲۷﴾ تا در منافعی که دارند، حضور یابند و نام خدا را در روزهایی معلوم بر چهارپایان حلال گوشتی که به آنان روزی داده است، یاد کنند. پس از آن بخورید و به درماندهٔ بینوا بخورانید ﴿۲۸﴾ آنگاه باید که چرکِ [بدن] شان را بزدایند و به نذرهایشان وفا کنند و این بیت العتیق را

طواف نمایند ﴿۲۹﴾ [حکم] این است. و هر کس که شعائر خداوند را بزرگ شمارد، [بدانند که] آن [بزرگداشت] برایش به نزد پروردگارش بهتر است و چهارپایان برایتان حلال شمرده شده‌اند مگر آنچه بر شما خوانده می‌شود. پس از پلیدیِ بتان احتراز کنید و از سخن (شهادت) دروغ دور مانید ﴿۳۰﴾ در حالی که برای خداوند پاکدینِ غیرِ مشرک به او باشید. و هر کس که به خداوند شرک آورد، گویی که از آسمان فرو افتاده آنگاه مرغان [مرده‌خوار] او را ربوده‌اند یا باد او را به جایی دور افکنده است ﴿۳۱﴾».

﴿وَ إِبْرَٰهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ اتَّقُوهُ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [العنکبوت ۱۶]

«و ابراهیم [را نیز فرستادیم] چنین بود که به قومش گفت: خداوند را بپرستید و از او پروا بدارید. اگر بدانید، این برایتان بهتر است».

آنان در عوض یکتاپرستی به شرک و بت‌پرستی گرفتار شده بودند:

﴿اتَّبِعْ مَآ أُوحِيَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾ [الانعام ۱۰۶]

«از آنچه از [جانب] پروردگارت بر تو وحی شده است، پیروی کن. هیچ معبود [راستینی] جز او نیست. و از مشرکان روی بگردان».

﴿وَ يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَ لَا يَنفَعُهُمْ وَ يَقُولُونَ هَـٰؤُلَآءِ شُفَعَـٰٓؤُنَا عِندَ اللَّهِ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ لَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَـٰنَهُ وَ تَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [یونس ۱۸]

«و به جای خداوند چیزی را می‌پرستند که به آنان زیانی نمی‌رساند و سودی به آنان نمی‌بخشد و می‌گویند: اینان در نزد خداوند شفیعان ما هستند. بگو: آیا خدا را به آنچه که در آسمانها و زمین نمی‌داند، خبر می‌دهید؟ او پاک [و منزه] و از آنچه شرک می‌آورند [بسی] برتر است».

﴿وَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ ءَالِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْئاً وَ هُمْ يُخْلَقُونَ وَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَ لَا نَفْعاً وَ لَا يَمْلِكُونَ مَوْتاً وَ لَا حَيَـٰوةً وَ لَا نُشُوراً﴾ [الفرقان ۳]

«و به جای او معبودانی گرفتند که چیزی نمی‌آفرینند و خود آفریده شده‌اند برای خود اختیار زیانی و سودی ندارند و اختیار مرگ و زندگانی و برانگیختن ندارند».

﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَآءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰٓ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَـٰذِبٌ كَفَّارٌ﴾ [الزمر ۳]

«بدان که پرستش ناب از آنِ خداست. و کسانی که به جای او دوستانی گرفتند [گویند:] آنان را نمی‌پرستیم جز برای آن که ما را گامی به خدا نزدیک سازند. بی‌گمان خداوند بین آنان در [بارهٔ] آنچه آنان در آن اختلاف می‌ورزند، داوری می‌کند. خداوند کسی را که او دروغگویی ناسپاس است، هدایت نمی‌کند».

لات و منات و عزّیٰ و بت‌های بی‌شمار دیگری را پرستش می‌کردند:

﴿وَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ ءَالِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْئاً وَ هُمْ يُخْلَقُونَ وَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَ لَا نَفْعاً وَ لَا يَمْلِكُونَ مَوْتاً وَ لَا حَيَوٰةً وَ لَا نُشُوراً﴾ [الفرقان ۳]

«و به جای او معبودانی گرفتند که چیزی نمی‌آفرینند و خود آفریده شده‌اند برای خود اختیار زیانی و سودی ندارند و اختیار مرگ و زندگانی و برانگیختن ندارند».

﴿أَفَرَءَيْتُمُ اللَّـٰتَ وَ الْعُزَّىٰ ﴿۱۹﴾ وَ مَنَوٰةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰٓ ﴿۲۰﴾﴾ [النجم ۲۰-۱۹]

«آیا به «لات». و «عزّی». نگریسته‌اید؟ ﴿۱۹﴾ و به «منات». سومین [بتِ] بی‌ارزش [چه؟] ﴿۲۰﴾ ».

چنانکه پرستش آنان را، وسیلهٔ تقرب و نزدیکی به خدا تصور می‌کردند:

﴿وَ يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَ لَا يَنفَعُهُمْ وَ يَقُولُونَ هَـٰٓؤُلَآءِ شُفَعَـٰٓؤُنَا عِندَ اللَّهِ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ لَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَـٰنَهُ وَ تَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [یونس ۱۸]

«و به جای خداوند چیزی را می‌پرستند که به آنان زیانی نمی‌رساند و سودی به آنان نمی‌بخشد و می‌گویند: اینان در نزد خداوند شفیعان ما هستند. بگو: آیا خدا را به آنچه که در آسمانها و زمین نمی‌داند، خبر می‌دهید؟ او پاک [و منزه] و از آنچه شرک می‌آورند [بسی] برتر است».

﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَآءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰٓ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَـٰذِبٌ كَفَّارٌ﴾ [الزمر ۳]

«بدان که پرستش ناب از آنِ خداست. و کسانی که به جای او دوستانی گرفتند [گویند:] آنان را نمی‌پرستیم جز برای آن که ما را گامی به خدا نزدیک سازند. بی‌گمان خداوند بین آنان در [بارهٔ] آنچه آنان در آن اختلاف می‌ورزند، داوری می‌کند. خداوند کسی را که او دروغگویی ناسپاس است، هدایت نمی‌کند».

اینان خدای واحد را به عنوان آفریدگار و تدبیر کنندهٔ جهان قبول داشتند:

﴿قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَآءِ وَ الْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَٰرَ وَ مَن يُخْرِجُ الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ يُخْرِجُ الْمَيِّت مِنَ الْحَيِّ وَ مَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ [یونس ۳۱]

«بگو: چه کسی از آسمان و زمین به شما روزی می‌دهد یا کیست که حاکم بر گوش و دیدگان است؟ و کیست که زنده را از مرده بیرون می‌آورد و مرده را از زنده بیرون می‌آورد؟ و کیست که کار [هستی] را تدبیر می‌کند؟ خواهند گفت: خدا. پس بگو: آیا پروا نمی‌کنید».

﴿قُل لِّمَنِ الْأَرْضُ وَ مَن فِيهَآ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَٰوَٰتِ السَّبْعِ وَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَن بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَ هُوَ يُجِيرُ وَ لَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾ بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِالْحَقِّ وَ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٩٠﴾﴾ [المؤمنون ۹۰-۸۴]

«بگو: اگر می‌دانید، زمین و هر کس که در آن است از آنِ کیست؟ ﴿٨٤﴾ خواهند گفت: از آنِ خداست. بگو: آیا پند نمی‌پذیرید؟ ﴿٨٥﴾ بگو: پروردگار آسمانهای هفتگانه و پروردگار عرش بزرگ چه کسی است؟ ﴿٨٦﴾ خواهند گفت: [همه] از آنِ خداوند هستند. بگو: آیا پروا نمی‌دارید؟ ﴿٨٧﴾ بگو: چه کسی است که ملکوت هر چیز به دست اوست و اوست که امان می‌دهد و [برخلاف امان] او [به کسی] امان داده نمی‌شود. اگر می‌دانید [بگویید] . ﴿٨٨﴾ خواهند گفت [همهٔ اینها] از آن خداوند است. بگو: پس از کجا فریب داده می‌شوید؟ ﴿٨٩﴾ بلکه برایشان حقّ را آورده‌ایم و آنان دروغگو هستند ﴿٩٠﴾ ».

مگر منکر قیامت و کیفر و پاداش و نبوت بودند:

﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَ أَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيراً﴾ [الفرقان ۱۱]

«حقّا که قیامت را دروغ انگاشتند و برای کسی که قیامت را دروغ انگارد، دوزخ را فراهم دیده‌ایم».

﴿وَ أَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَ كَذَّبُوا بِـَٔايَٰتِنَا وَ لِقَآيِ الْأَخِرَةِ فَأُولَٰٓئِكَ فِى الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ﴾ [الروم ۱۶]

«و اما آنان که کفر ورزیدند و آیات ما و لقای آخرت را دروغ انگاشتند [بدانند که] ایشان در عذاب احضار خواهند شد».

﴿وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَ رَبِّى لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَٰلِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى السَّمَٰوَٰتِ وَ لَا فِى الْأَرْضِ وَ لَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَ لَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ﴾ [سبا ۳]

«و کافران گفتند: قیامت به سراغ ما نخواهد آمد. بگو: آری، سوگند به پروردگارم، به یقین به سراغتان

خواهد آمد. [همان پروردگاری که] دانای غیب است. هموزن ذره‌ای در آسمانها و در زمین از او نهان نمی‌ماند. و نه [چیزی] کوچکتر از آن و نه بزرگتر نیست مگر [آن که] در کتابی روشن [ثبت] است».

﴿يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَ يَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ أَلَآ إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَـٰلٍ بَعِيدٍ﴾ [الشوری ۱۸]

«کسانی که به آن ایمان نمی‌آورند، آن را به شتاب می‌خواهند و مؤمنان از آن ترسانند و می‌دانند که آن حقّ است. بدان، کسانی که دربارهٔ قیامت جدال می‌کنند، در گمراهی دور و درازند».

﴿يَسئَلُونَکَ عَنِ الساعَةِ أَيَّانَ مُرْساهَا﴾ [النازعات ۴۲]

«دربارهٔ قیامت از تو می‌پرسند که تحقّق آن چه زمانی است؟».

در میان قوم عرب، کسانی وجود داشتند که به دین یهود و نصاری و آتش‌پرستان، گرویده بودند:

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هَادُوا وَ النَّصَـٰرَىٰ وَ الصَّـٰبِئِينَ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [البقره ۶۲]

«به راستی کسانی از مؤمنان و یهودیان و ترسایان و صابئین که به خدا و روز قیامت ایمان آوَرده و کار شایسته کرده باشند، پاداششان را نزد پروردگارشان دارند. و نه بیمی بر آنان است و نه آنان اندوهگین شوند».

﴿وَ قَالَتِ الْيَهُودُ وَ النَّصَـٰرَىٰ نَحْنُ أَبْنَـٰٓؤُا اللَّهِ وَ أَحِبَّـٰٓؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم بَلْ أَنتُم بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ [المائده ۱۸]

«و یهود و نصاری گفتند: ما پسرانِ خدا و دوستان اوییم. بگو: پس چرا شما را برای گناهانتان عذاب می‌کند؟ بلکه شما [هم] بشری هستید از آنچه آفریده است. هر کس را که بخواهد می‌آمرزد و هر کس را که بخواهد عذاب می‌کند و فرمانروایی آسمانها و زمین و آنچه در میانِ آن دوست از آنِ خداست و بازگشت به سوی اوست».

﴿قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِکَ مَثُوبَةً عِندَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَ غَضِبَ عَلَيْهِ وَ جَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَ الْخَنَازِيرَ وَ عَبَدَ الطَّـٰغُوتَ أُوْلَـٰٓئِکَ شَرٌّ مَّكَاناً وَ أَضَلُّ عَن سَوَآءِ السَّبِيلِ﴾ [المائده ۶۰]

«بگو: آیا به شما از کسی که در نزدِ خدا از این [هم] بد سرانجامتر است، خبر دهم؟ [جزای] کسانی که خداوند آنان رااز رحمت خویش به دور داشته و بر آنان خشم گرفته و آنـان را [همچون] بـوزینگان و خوکان قرار داده و [کسی که] طاغوت را پرستیده، اینان بد جایگاه‌تر و از راه راست گمراه‌ترند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هَادُوا وَ الصَّـٰبِئُونَ وَ النَّصَـٰرَىٰ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ وَ عَمِلَ صَـٰلِحاً فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [المائده ۶۹]

«مؤمنان و یهودیان و صابئان و مسیحیان، هر کس که به خداوند و روز قیامت ایمان آورد و کار شایسته انجام دهد، هیچ بیمی بر آنان نیست و نه آنان اندوهگین شوند».

﴿وَ قَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَ قَالَتِ النَّصَـٰرَىٰ الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّـهِ ذَٰلِكَ قَـوْلُهُم بِـأَفْوَٰهِـهِمْ يُضَـٰهِئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ قَـٰتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ [التوبه ۳۰]

«و یهود گفتند: «عزیز». پسر خداست و مسیحیان گفتند که «مسیح». پسر خداست. ایـن سـخنشان بـه زبانشان است. با سخن کسانی که پیش از این کفر ورزیدند، تشبُّه می‌جویند. خداوند آنان را بکُشد، چگونه [از حقّ] برگردانده می‌شوند؟».

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هَادُوا وَ الصَّـٰبِئِينَ وَ النَّصَـٰرَىٰ وَ الْمَجُوسَ وَ الَّذِينَ أَشْرَكُوٓا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الاقِيَـٰمَةِۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ﴾ [الحج ۱۷]

«به راستی خداوند در میان مؤمنان و یهودیان و صابئین و مسیحیان و مجوس و مشرکان، در روز قیامت داوری خواهد کرد. خداوند بر همه چیز آگاه است».

﴿قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوٓا إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ مِن دُونِ النَّـاسِ فَـتَمَنَّوُا الْمَـوْتَ إِن كُـنتُمْ صَـٰدِقِينَ﴾ [الجمعه ۶]

«بگو: ای یهودیان، اگر می‌پندارید که شما دوستان خدا هستید نه دیگر مـردمان، پس اگـر راسـتگویید آرزوی مرگ کنید».

س- فلسفهٔ تاریخ شما چیست؟

ج- فلسفهٔ تاریخ من، عبرت و پند است.

من حوادث و واقعات گذشته را تنها برای آن بیان می‌کنم که مردم از آن پند و عبرت گیرند:

﴿قَدْ كَانَ لَكُمْ ءَايَةٌ فِى فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا فِئَةٌ تُقَـٰتِلُ فِى سَبِيلِ اللَّهِ وَ أُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ رَأْىَ

الْعَينِ وَ اللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَن يَشَآءُ إِنَّ فِي ذَٰلِکَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَـٰرِ﴾ [آل عمران ۱۳]

«به راستی در دو گروهی که [روزِ بدر] به هم رسیدند برای شما نشانه‌ای است. گروهی در راه خدا کارزار می‌کردند و [گروهی] دیگر کافر بودند. [مسلمانان] آنان را به چشم [خود] دو برابر خویش مـی‌دیدند. و خداوند به یاری خویش هر کس را که بخواهد توان می‌دهد. به راستی در این امر برای اهل بینش عبرتی است».

﴿وَ لَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَـٰهُ بِهَا وَلَـٰكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث ذَّٰلِکَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِـَٔايَـٰتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

[الاعراف ۱۷۶]

«و اگر می‌خواستیم با آن [آیات] او را فرا می‌بردیم ولی او به زمین (دنیا) گرایش یافت و از هوای [نفسش] پیروی کرد، پس وصف او همچون وصف سگ است. اگر بر او سخت‌گیری، زبان از کام بیرون آورد و اگر رهایش کنی [باز] زبان بیرون افکند. این وصف گروهی است که آیات مـا را دروغ انگـاشتند، پس ایـن پندها را بر آنان برخوان تا ایشان اندیشه کنند».

﴿لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَـٰبِ مَا كَانَ حَدِيثاً يُفْتَرَىٰ وَلَـٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَ تَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [یوسف ۱۱۱]

«به راستی که در داستانشان عبرتی برای خردمندان است. [قرآن] سخنی نبود که [به دروغ] بربافته شده باشد. بلکه تصدیق کنندهٔ کتابی است که پیش از آن است و بیانگر هر چیزی و برای گـروهی کـه ایـمان می‌آورند [مایهٔ] هدایت و رحمت است».

﴿هُوَ الَّذِيَ أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَـٰبِ مِن دِيَـٰرِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا وَ ظَنُّوَا أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ حُصُونُهُم مِّنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَ قَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَ أَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَـٰأُولِي الْأَبْصَـٰرِ﴾ [الحشر ۲]

«اوست کسی که کافرانِ اهل کتاب را در آغاز بسیجِ [سپاه] از دیارشان بیرون کرد. گمان نمی‌کردید کـه بیرون روند و آنان گمان می‌کردند که دژهایشان نگاهدارندهٔ آنان از [کیفر] خداست. پس [کیفر] خداوند از آنجا به سراغشان آمد که گمان نمی‌بردند و در دلهایشان هراس افکند. خانه‌هایشان را با دستانِ خود و دستانِ مؤمنان ویران می‌ساختند. پس ای دیده‌وران پند گیرید».

﴿إِنَّ فِی ذَٰلِکَ لَعِبْرَةً لِّمَن یَخْشَیٰٓ﴾ [النازعات ۲۶]

«بی‌گمان در این [رویداد] برای پروا پیشگان پندی است».

امت اسلامی

س- آیا شما از امت محمدی یادآوری کرده‌اید؟

ج- آری. من آن را به القاب اُمت مسلمان:

﴿رَبَّنَا وَ اجْعَلْنَا مُسْلِمَیْنِ لَکَ وَ مِن ذُرِّیَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّکَ وَ أَرِنَا مَنَاسِکَنَا وَ تُبْ عَلَیْنَا إِنَّکَ أَنتَ التَّوَّابُ الرَّحِیمُ﴾ [البقره ۱۲۸]

«پروردگارا، ما را فرمانبردارت بگردان و از فرزندانمان [نیز] امّتی فرمانبردارِ خود [قرار ده] و شیوهٔ پرستشمان را به ما بنما و ما را ببخشای. حقّا تویی که توبه‌پذیرِ مهربانی».

امت وسط (میانه‌رو و راست رونده):

﴿وَ کَذَٰلِکَ جَعَلْنَـٰکُمْ أُمَّةً وَسَطاً لِّتَکُونُوا شُهَدَآءَ عَلَی النَّاسِ وَ یَکُونَ الرَّسُولُ عَلَیْکُمْ شَهِیداً وَ مَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِی کُنتَ عَلَیهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن یَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّن یَنقَلِبُ عَلَیٰ عَقِبَیْهِ وَ إِن کَانَتْ لَکَبِیرَةً إِلَّا عَلَی الَّذِینَ هَدَی اللَّهُ وَ مَا کَانَ اللَّهُ لِیُضِیعَ إِیمَـٰنَکُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِیمٌ﴾

[البقره ۱۴۳]

«و همچنین شما را امّتی میانه [برگزیده] گردانیده‌ایم تا بر مردم گواه باشید و [نیز] تا رسولِ [خدا] بر شما گواه باشد و قبله‌ای را که پیرو آن بودی [فرو] ننهادیم، مگر برای آن که کسی را که از رسولِ [خدا] پیروی می‌کند از کسی که از عقیده‌اش برمی‌گردد معلوم بداریم. و به راستی آن - جز بر کسانی که خدا آنان را هدایت کرده است - دشوار است. [و] خداوند [نمی‌خواهد] ایمانتان را از بین ببرد. بی‌گمان خداوند به مردم رئوف [و] مهربان است».

خیر اُمة (بهترین امت‌ها):

﴿کُنتُمْ خَیْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنکَرِ وَ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْکِتَـٰبِ لَکَانَ خَیْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَکْثَرُهُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [آل عمران ۱۱۰]

«شما بهترین امّتی هستید که برای مردم پدید آورده شده است، [که] به کار شایسته فرمان می‌دهید و از کار ناشایست باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید. و اگر اهل کتاب ایمان می‌آوردند، برای آنان بهتر بود. برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان بدکارند».

و مسلمین: ﴿رَبَّنَا وَ اجْعَلْنَا مُسْلِمَينِ لَکَ وَ مِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّکَ وَ أَرِنَا مَنَاسِکَنَا وَ تُبْ عَلَيْنَا إِنَّکَ أَنتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ [البقره ۱۲۸]

«پروردگارا، ما را فرمانبردارت بگردان و از فرزندانمان [نیز] امّتی فرمانبردارِ خود [قرار ده] و شیوهٔ پرستشمان را به ما بنما و ما را ببخشای. حقّا تویی که توبه‌پذیرِ مهربانی».

﴿وَ جَـٰهِدُوا فِی اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاکُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْکُمْ فِی الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيکُمْ إِبْرَٰهِيمَ هُوَ سَمَّاکُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَ فِی هَـٰذَا لِيَکُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْکُمْ وَ تَکُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّکَوٰةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاکُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ﴾

[الحج ۷۸]

«و در [راه] خدا چنانکه سزاوار جهاد کردن [در راه] اوست، جهاد کنید. او شما را برگزیده است و در دین برای شما هیچ محظوری [سختی‌ای] قرار نداده است. آیین پدرتان ابراهیم، را [برای شما تشریع کرده است] او شما را پیش از این و در این [قرآن نیز] مسلمان نام نهاده تا رسولِ [او] بر شما گواه باشد و [شما نیز] بر مردم گواه باشید. پس نماز را برپای دارید و زکات بپردازید و به خداوند پناه برید. او مولای شماست نیک مولای و نیک مددکاری است».

نامیده‌ام.

این امت، این امتیاز را دارد که بهترین امت‌های دنیا است.

زیرا خداوند این امت را وظیفه داده که تا قیامت، در پخش خوبی‌ها و ممانعت از بدی‌ها سعی و تلاش ورزد: ﴿وَ لْتَکُن مِّنکُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْکَرِ وَ أُولَـٰئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۴]

«و باید که از شما گروهی باشد که به نیکی فرا خوانند و به کار شایسته فرمان دهند و از کار ناپسند بازدارند و اینانند که رستگارند».

﴿کُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنکَرِ وَ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ ءَامَنَ

أَهْلُ الْكِتَـٰبِ لَكَانَ خَيْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَكْثَرُهُمُ الْفَـٰسِقُونَ﴾ [آل عمران ۱۱۰]

«شما بهترین امّتی هستید که برای مردم پدید آورده شده است، [که] به کار شایسته فرمان می‌دهید و از کار ناشایست باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید. و اگر اهل کتاب ایمان می‌آوردند، برای آنان بهتر بود. برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان بدکارند».

در قول و عمل و گفتار و کردار، شاهد و گواه دین حق باشد:

﴿وَ كَذَٰلِكَ جَعَلْنَـٰكُمْ أُمَّةً وَسَطاً لِّتَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيداً وَ مَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنتَ عَلَيْهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَ إِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَـٰنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

[البقره ۱۴۳]

«و همچنین شما را امّتی میانه [برگزیده] گردانیده‌ایم تا بر مردم گواه باشید و [نیز] تا رسولِ [خدا] بر شما گواه باشد و قبله‌ای را که پیرو آن بودی [فرو] ننهادیم، مگر برای آن که کسی را که از رسولِ [خدا] پیروی می‌کند از کسی که از عقیده‌اش برمی‌گردد معلوم بداریم. و به راستی آن - جز بر کسانی که خدا آنان را هدایت کرده است - دشوار است. [و] خداوند [نمی‌خواهد] ایمانتان را از بین ببرد. بی‌گمان خداوند به مردم رئوف [و] مهربان است».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّٰمِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ وَ لَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَٰلِدَيْنِ وَ الْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِياً أَوْ فَقِيراً فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰٓ أَن تَعْدِلُوا وَ إِن تَلْوُۥٓا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيراً﴾ [النساء ۱۳۵]

«ای مؤمنان، به داد استوار [و] برای خدا گواه باشید و اگر چه به زیان خودتان یا پدر و مادر و خویشاوندان [شما] باشد. اگر چه [یکی از دو طرف دعوا] بی‌نیاز یا فقیر باشد که [در هر حال] خداوند به آنان مهربانتر است. پس از خواسته [های نفسانی] پیروی مکنید که از [حقّ] بگذرید و اگر زبان به تحریف گشایید یا روی گردانید، [بدانید که] خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِالْقِسْطِ وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرُ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [المائده ۸]

«ای مؤمنان، برای [گزاردن حقّ] خدا [که مفادِ عهد پیش گفته است] برخیزید [و] گواهانِ به عدل باشید. و

دشمنی قومی شما را بر آن ندارد که به عدالت رفتار نکنید، به عدالت رفتار کنید که آن به تقوی نزدیکتر است و از خداوند پروا بدارید، که خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است».

﴿وَ جَـٰهِدُوا فِى اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَ مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِى الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَ فِى هَـٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَ ءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ﴾

[الحج ۷۸]

«و در [راه] خدا چنانکه سزاوار جهاد کردن [در راه] اوست، جهاد کنید. او شما را برگزیده است و در دین برای شما هیچ محظوری قرار نداده است. آیین نیایتان ابراهیم، را [برای شما تشریع کرده است] او شما را پیش از این و در این [قرآن نیز] مسلمان نام نهاده تا رسولِ [او] بر شما گواه باشد و [شما نیز] بر مردم گواه باشید. پس نماز را برپای دارید و زکات بپردازید و به خداوند پناه برید. او مولای شماست نیک مولای و نیک مددکاری است».

چنانکه برای برپایی آن باید تلاش ورزد:

﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحاً وَ الَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَٰهِيمَ وَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰٓ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِىٓ إِلَيْهِ مَن يَشَآءُ وَ يَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ﴾ [الشوری ۱۳]

«از دین آنچه که نوح را به آن فرمان داده بود و آنچه که به تو وحی کرده‌ایم و آن‌چه که ابراهیم و موسی و عیسی را به آن فرمان داده بودیم برایتان مقرّر داشت [با این مضمون] که: دین را برپا دارید و در آن اختلاف نورزید. بر مشرکان آنچه که آنان را به آن فرا می‌خوانی دشوار آمد. خداوند به سوی [حقیقتِ] خویش هر کس را که بخواهد برمی‌گزیند و هر کس را که رو به سوی او می‌نهد، به سوی خویش هدایت می‌کند».

س- آیا در مورد امت اسلامی، در گذشته پیشگوئی‌هایی موجود بوده است؟

ج- آری. حضرت ابراهیم و اسماعیل علیهماالسّلام پس از تجدید بنای خانهٔ کعبه دعایی که کرده و خواهشی که از او تعالی نموده بودند، در آن از امت مسلمان یادآوری کرده بودند:

﴿رَبَّنَا وَ اجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَ مِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَ أَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَ تُبْ عَلَيْنَآ إِنَّكَ أَنتَ

التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ [البقره ۱۲۸]

«پروردگارا، ما را فرمانبردارت بگردان و از فرزندانمان [نیز] امّتی فرمانبردارِ خود [قرار ده] و شیوهٔ پرستشمان را به ما بنما و ما را ببخشای. حقّا تویی که توبه‌پذیرِ مهربانی».

س- آیا شما از اصحاب گرامی آن حضرت ﷺ نیز یادآوری کرده‌اید؟

ج- آری. *آنانی که یار و یاور رسول اکرم* ﷺ و همکار و همراه‌شان بودند، به نام *صحابه* یاد *می‌شوند:*

﴿إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَ أَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَ جَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَىٰ وَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبه ۴۰]

«اگر او (پیامبر) را یاری نکنید، در حقیقت خداوند هنگامی به او یاری کرد که کافران در حالی که یکی از دو تن بود [از مکه] بیرونش کردند، هنگامی که در غار بودند، آنگاه که به یار خود می‌گفت: نگران مباش. بی‌گمان خداوند با ماست. پس خداوند آرامشش را بر او نازل کرد و او را با سپاهیانی که آنها را نمی‌دیدید توان داد و آرمانِ کافران (شرک) را فروتر قرار داد و آرمان الهی (توحید) است که برتر است و خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَاناً سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيماً﴾ [الفتح ۲۹]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تُوبُوٓا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحاً عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ يُدْخِلَكُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ يَوْمَ لَا يُخْزِى اللَّهُ النَّبِىَّ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ بِأَيْمَـٰنِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَ اغْفِرْلَنَآ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ [التحريم ۸]

«ای مؤمنان، به [درگاه] خداوند به توبه‌ای خالص توبه کنید. چه بسا پروردگارتان گناهانتان را از شما بزداید و شما را به باغهایی در آورد که از فرودست آن جویباران روان است. روزی که خداوند پیامبرش و آنانی راکه با او ایمان آورده‌اند رسوا نسازد. نورشان پیشِ روی آنان و به سمت راستشان شتابان است. می‌گویند: پروردگارا، نورمان را برای ما به تمام [و کمال] برسان و ما را بیامرز. بی‌گمان تو بر هر کاری توانایی».

در تورات و انجیل، در مورد اینان پیشگویی موجود بود:

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَٰناً سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَ مَثَلُهُمْ فِى الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْـَٔهُ فَـَٔازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيماً﴾ [الفتح ۲۹]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

این گروه در عالم بی‌سروسامانی و از عدهٔ کمی آغاز شد و سپس فرصتی رسید که آنان به قدرتی نیرومند تبدیل گردیدند:

﴿وَ اذْكُرُوٓا إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِى الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَـَٔاوَاكُمْ وَ أَيَّدَكُم بِنَصْرِهِ وَ رَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَـٰتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [انفال ۲۶]

«و یاد کنید هنگامی که اندک [و] در زمین مستضعف بودید. می‌ترسیدید که مردم شما را آواره کنند،

آنگاه خداوند به شما جای داد و به نصرت خویش به شما توان داد و از چیزهای پاکیزه به شما روزی بخشید باشد که شما سپاسگزاری کنید».

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَ ٰناً سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَ ٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَ مَثَلُهُمْ فِى الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْئَهُ فَـَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمَا﴾ [الفتح ٢٩]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

این بزرگمردان، در میان خویش بسیار نرمخو و مهربان بوده و در برابر کافران بسیار سختگیر بودند:

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَ ٰناً سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَ ٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَ مَثَلُهُمْ فِى الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْئَهُ فَـَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمَا﴾ [الفتح ٢٩]

«محمّد (ص) رسولِ خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت‌گیر و در میانِ خود مهربانند. آنان را در حال رکوع و سجده می‌بینی که از خداوند فضل و خشنودی می‌جویند. نشانهٔ [درستکاری] آنان از اثر سجده در چهره‌هایشان پیداست. این وصف آنان در تورات و وصفشان در انجیل است. مانند کشتی هستند که جوانه‌اش را برآوَرْد آنگاه آن را تنومند ساخت آنگاه ستبر شد، سپس بر ساقه‌هایش ایستاد کشاورزان را شگفت‌زده می‌سازد تا از [دیدنِ] آنان کافران را به خشم آورد. خداوند به کسانی از آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند آمرزش و پاداشی بزرگ وعده داده است».

در میان این گروه، آن مهاجرانی نیز وجود داشتند که خانه و زندگی خویش را در راه خدا ترک نموده، از مکهٔ مکرمه به مدینهٔ منوره، هجرت گزیده بودند.

همچنان انصاریانی نیز حضور داشتند که با مهاجرین برخوردی برادرانه و بی‌مانند می‌کردند، که هر دوی آنها مسلمانان راستین بودند:

﴿وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَـٰهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّـذِينَ ءَاوَوا وَّ نَـصَرُوٓا أُولَـٰٓئِكَ هُـمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَّهُم مَّغْفِرَةٌ وَ رِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ [انفال ٧۴]

«و آنان که ایمان آوردند و هجرت کردند و در راه خدا جهاد کردند و کسانی که [ایشان را] جای دادند و یاری کردند، همینان به راستی مؤمنند، برای آنان آمرزش و روزی شایسته‌ای خواهد بود».

اینان، در راه خدا جان و مال خویش را فداکردند:

﴿لَـٰكِنِ الرَّسُولُ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ جَـٰهَدُوا بِأَمْوَٰلِهِمْ وَ أَنفُسِهِمْ وَ أُولَـٰٓئِكَ لَـهُمُ الْـخَيْرَٰتُ وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [التوبه ٨٨]

«ولی رسولِ [خدا] و کسانی که با او ایمان آوردند، با مالهایشان و جانهایشان جهاد کردند. و اینان، برای خود نیکیها دارند. و اینانند که رستگارند».

در میانشان، شخصیت‌های مقدسی حضور داشتند که همه آن رشته‌ها و پیوندهایی را که در میان آنان و خدا مانع می‌شد، بریدند.

در دلهای اینان، ایمان نقش بسته بود. خدا از آنان راضی شد و آنان نیز از خدا راضی بودند:

﴿لَّا تَجِدُ قَوْماً يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَوْ كَانُوٓا ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَـٰنَ وَ أَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ وَ يُدْخِلُهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ أُولَـٰٓئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [المجادله ٢٢]

«گروهی را که به خداوند و روز قیامت ایمان می‌آورند، نخواهی یافت که با کسی که با خدا و رسولش مخالفت ورزیده است دوستی کنند. و هر چند پدرانشان یا فرزندانشان یا برادرانشان یا خویشاوندانشان باشند. اینانند که [خداوند] در دلهایشان ایمان را نگاشته است و آنان را به فیضی از سوی خود توان داده

است. و آنان را به باغهایی در می‌آورند که از فرودستِ آن جویباران روان است که در آنجا جاودانه‌اند. خداوند از آنان خشنود است و آنان [نیز] از او خشنودند. اینان سپاهیان خدا هستند. بدانید که سپاهیان خدا رستگارند».

تمام آن صحابه‌ای که در حدیبیه در زیر درخت، با پیامبر اکرم ﷺ بیعت نموده بودند، بهشتی‌اند. خدا از ایشان شادمان (راضی) شد:

﴿لَّقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَکَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَ أَثَبَهُمْ فَتْحاً قَرِيباً﴾ [الفتح ۱۸]

«به راستی خداوند از مؤمنان هنگامی که زیر درخت با تو بیعت می‌کردند خشنود شد، و معلوم داشت که در دلهایشان چیست، در نتیجه بر آنان آرامش فرود آورد و فتحی نزدیک را به آنان پاداش داد».

انصار در کمک با مهاجرین، از ایثار بسیار کار می‌گرفتند:

﴿وَ الَّذِينَ تَبَوَّءُو الدَّارَ وَ الْإِيمَـٰنَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَ لَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّآ أُوتُوا وَ يُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَ مَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَـٰٓئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الحشر ۹]

«و [نیز] کسانی راست که پیش از آنان در دارالإسلام جای گرفتند و ایمان [نیز] در دلشان جای گرفت. کسانی را که به سوی آنان هجرت کنند دوست می‌دارند و در دلهای خود از آنچه [به مهاجران] داده‌اند احساس نیازی نکنند و [دیگران را] بر خودشان - ولو نیازمند باشند - ترجیح می‌دهند و کسانی که از آزِ [و خسّت] نفس خویش مصون باشند، اینانند که رستگارند».

در میان اصحاب، السابقون الأولون (طلیعه داران ایمان) نیز حضور داشتند که خدا از آنان راضی بود و آنان نیز از خدا راضی شدند:

﴿وَ السَّـٰبِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَـٰجِرِينَ وَ الْأَنصَارِ وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَـٰنٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ وَ أَعَدَّ لَهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَداً ذَٰلِکَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾

[التوبه ۱۰۰]

«و پیشروان نخستین از مهاجرین و انصار و کسانی که به نیکوکاری از آنان پیروی کردند، خداوند از آنان خشنود شد و [آنان نیز] از او خشنود شدند. و برایشان باغهایی که فرو دستِ آن جویباران روان است

آماده ساخت که در آنجا همیشه جاودانه‌اند. این کامیابی بزرگ است».

در موقع هجرت، حضرت ابوبکر ﷛ همسفر آن حضرت ﷺ بود. همچنان، زمانی که آن حضرت ﷺ در غاری (ثور) از نظر قریش خود را پنهان ساختند، همین صحابی همراه‌شان بود:

﴿إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَ أَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَ جَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَىٰ وَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [التوبه ۴۰]

«اگر او (پیامبر) را یاری نکنید، در حقیقت خداوند هنگامی به او یاری کرد که کافران در حالی که یکی از دو تن بود [از مکه] بیرونش کردند، هنگامی که در غار بودند، آنگاه که به یار خود می‌گفت: نگران مباش. بی‌گمان خداوند با ماست. پس خداوند آرامشش را بر او نازل کرد و او را با سپاهیانی که آنها را نمی‌دیدید توان داد و آرمانِ کافران (شرک) را فروتر قرار داد و آرمان الهی (توحید) است که برتر است و خداوند پیروزمندِ فرزانه است».

س- آیا شما از صحابی‌ای، نام برده‌اید؟

ج- آری. من از زید نام برده‌ام:

﴿وَ إِذْ تَقُولُ لِلَّذِيَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَ اتَّقِ اللَّهَ وَ تُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَ تَخْشَى النَّاسَ وَ اللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَراً زَوَّجْنَكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِيَ أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَراً وَ كَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولاً﴾ [الاحزاب ۳۷]

«و به یاد آر، چون به کسی که خداوند بر او انعام نموده و تو [نیز] بر او انعام کرده‌ای، می‌گفتی: همسرت را برای خود نگاه‌دار و از خداوند پروا کن و در دل خود آنچه را که خداوند پدیدار کننده‌اش است، نهان می‌ساختی و از مردم بیمناک بودی. و خداوند به آن که از او بیمناک باشی سزاوارتر است. پس چون زید پایان حاجت خویش را از او بیان داشت (طلاقش داد) او را به ازدواج تو در آوردیم تا بر مؤمنان هیچ حَرَجی در [بارهٔ ازدواج با] همسرانِ پسر خواندگانشان نباشد، چون پایانِ حاجتِ خویش را از آنان بیان دارند. و امر خداوند انجام یافتنی است».

س- آیا شما از تابعین (آنانی که با اصحاب پیامبر ﷺ دیدار داشته بودند) نیز یاد کرده‌اید؟

ج - *آری. خداوند از تابعین صالح، چنان راضی شد که از صحابهٔ نیکوکار پیامبر* ﷺ.
﴿وَ السَّـٰبِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَـٰجِرِينَ وَ الْأَنصَارِ وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَـٰنٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ وَ أَعَدَّ لَهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَداً ذَٰلِکَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾

[التوبه ۱۰۰]

«و پیشروان نخستین از مهاجرین و انصار و کسانی که به نیکوکاری از آنان پیروی کردند، خداوند از آنان خشنود شد و [آنان نیز] از او خشنود شدند. و برایشان باغهایی که فرو دستِ آن جویباران روان است آماده ساخت که در آنجا همیشه جاودانه‌اند. این کامیابی بزرگ است».

امور متفرقه

س- شیطان کیست؟

ج - *شیطان، که به نام ابلیس نیز یاد می‌شود، از جن بود:*
﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَـٰفِرِينَ﴾

[البقره ۳۴]

«و چون به فرشتگان گفتیم: برای آدم سجده کنید، پس [همه] سجده کردند مگر «ابلیس». که نپذیرفت و کبر ورزید و از کافران شد».

﴿فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَـٰنُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَ قُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَ مَتَـٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ [البقره ۳۶]

«پس شیطان آن دو را از آنجا به لغزش افکند. سپس آنان را از آنچه در آن بودند، بیرون کرد. و گفتیم: در حالی که دشمن همدیگر خواهید بود [به زمین] فرود آیید و شما در زمین تا مدّتی قرارگاه و بهره‌مندی دارید».

﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّا إِبْلِيسَ قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِيناً ﴿٦١﴾ قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَـٰذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَـٰمَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلاً ﴿٦٢﴾ قَالَ اذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُوراً ﴿٦٣﴾ وَ اسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُم بِصَوْتِكَ

وَ أَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَ رَجِلِكَ وَ شَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَٰلِ وَ الْأَوْلَـٰدِ وَ عِدْهُمْ وَ مَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَـٰنُ إِلَّا غُرُوراً ﴿٦٤﴾ ﴾ [بنی‌اسرائیل ۶۴-۶۱]

«و چون به فرشتگان گفتیم: به آدم سجده برید، آنگاه [همه] سجده بردند، مگر ابلیس. گفت: آیا برای کسی سجده کنم که [او را] از گِل آفریده‌ای؟ ﴿٦١﴾ [آنگاه] گفت: مرا خبر ده، این کسی را [که او را] بر من گرامی داشته‌ای [از چه سبب است؟] . اگر مرا تا [فرا رسیدن] روز قیامت، بازپس داری، نسل او - مگر اندکی را - از راه به در برم [و آنان را مستأصل کنم] ﴿٦٢﴾ [خداوند] فرمود: برو. [تو و] هر کس از آنان که از تو پیروی کند، سزای همهٔ شما جهنّم است که سزایی کامل است ﴿٦٣﴾ و هر کس از آنان را که می‌توانی با دعوتِ خویش از جای ببر و سواران و پیادگانت را برای [نابودی] آنان [به بانگِ بلند] فرا خوان و در اموال و فرزندان با آنان شریک شو و به آنان وعده ده. و شیطان به آنان جز فریب وعده نمی‌دهد ﴿٦٤﴾ ».

﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰئِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَ فَتَتَّخِذُونَهُ وَ ذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِي وَ هُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّـٰلِمِينَ بَدَلاً﴾ [الکهف ۵۰]

«و چون به فرشتگان گفتیم: برای آدم سجده برید، [همه] سجده بردند مگر ابلیس، که از جنّ بود و از دستور پروردگارش نافرمانی کرد، آیا او و فرزندانش را به جای من، دوستانِ [خویش] می‌گیرید، حال آن که آنان دشمنِ شما هستند و ستمکاران [به جای خداوند] بد جایگزینی دارند».

او از آتش آفریده شده بود:

﴿قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِن طِينٍ﴾

[الاعراف ۱۲]

«[خداوند] فرمود: چه چیزی تو را هنگامی که به تو فرمان دادم از آنکه سجده کنی بازداشت؟ گفت: من از او بهترم. مرا از آتش آفریده‌ای و او را از گِل آفریده‌ای».

کارش گمراه کردن مردم است:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَ مَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓا إِلَى الطَّـٰغُوتِ وَ قَدْ أُمِرُوٓا أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَ يُرِيدُ الشَّيْطَـٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَـٰلاً بَعِيداً﴾ [النساء ۶۰]

«آیا به کسانی که گمان می‌برند که آنان به آنچه به سوی تو فرو فرستاده شده و آنچه پیش از تو فرو فرستاده شده است، ایمان آورده‌اند، ننگریسته‌ای؟ می‌خواهند که به طاغوت حکم برند حال آن که فرمان

یافته‌اند که به او کفر ورزند و شیطان می‌خواهد که آنها را به گمراهی‌ای دور و دراز افکند».

﴿يَعِدُهُمْ وَ يُمَنِّيهِمْ وَ مَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَـٰنُ إِلَّا غُرُوراً﴾ [النساء ۱۲۰]

«به آنان وعده می‌دهد و آنان را به آرزو می‌افکند. و شیطان جز فریب به آنان وعده نمی‌دهد».

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَـٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَٰوَةَ وَ الْبَغْضَآءَ فِى الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ وَ يَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَ عَنِ الصَّلَـٰوةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ﴾ [المائده ۹۱]

«جز این نیست که شیطان می‌خواهد بین شما در [پرداختن به] شراب و قمار دشمنی و کینه افکند و شما را از یاد خدا و از نماز بازدارد. پس آیا دست برمی‌دارید؟».

﴿يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَـٰنُ كَمَآ أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَٰتِهِمَآ إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَ قَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَـٰطِينَ أَوْلِيَآءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

[الاعراف ۲۷]

«ای فرزندان آدم، شیطان شما را به بیراهه نکشاند، چنانکه پدر و مادرتان را در حالی که لباسشان را از آنها بر می‌کند تا شرمگاه‌هایشان را به آنان بنمایاند، از بهشت بیرون کرد. بی‌گمان شیطان و گروهش شما را از آنجا که آنها را نمی‌بینید، می‌بینند. به راستی ما شیطانها را دوستان کسانی قرار داده‌ایم که ایمان نمی‌آورند».

﴿لَّقَدْ أَضَلَّنِى عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى وَ كَانَ الشَّيْطَـٰنُ لِلْإِنسَـٰنِ خَذُولاً﴾ [الفرقان ۲۹]

«به راستی مرا از پند، پس از آن که به سوی من آمد، گمراه ساخت و شیطان همواره فرو گذارندهٔ انسان است».

﴿اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَـٰنُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَـٰٓئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَـٰنِ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَـٰنِ هُمُ الْخَـٰسِرُونَ﴾ [المجادله ۱۹]

«شیطان بر آنان چیره شده، آنگاه یادِ خدا را از خاطرشان برده است. اینان حزب شیطان هستند. بدان که حزب شیطان‌اند که زیانکارند».

آن متکبر، از سجده کردن در برابر آدم خودداری ورزیده، نافرمانی خداوند را نموده بود:

﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَـٰفِرِينَ﴾

[البقره ۳۴]

«و چون به فرشتگان گفتیم: برای آدم سجده کنید، پس [همه] سجده کردند مگر «ابلیس». که نپذیرفت و کبر ورزید و از کافران شد».

﴿وَ لَقَدْ خَلَقْنَـٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَـٰكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ السَّـٰجِدِينَ﴾ [الاعراف ۱۱]

«و همانا شما را آفریدیم، آنگاه به شما صورت [و سامان] بخشیدیم، آنگاه به فرشتگان گفتیم که برای آدم سجده کنید. پس [همه] سجده کردند مگر ابلیس که از سجده کنندگان نبود».

﴿إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰٓ أَن يَكُونَ مَعَ السَّـٰجِدِينَ﴾ [الحجر ۳۱]

«مگر «ابلیس»، از آن که با سجده کنندگان باشد، سرباز زد».

﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِيناً﴾ [بنی‌اسرائیل ۶۱]

«و چون به فرشتگان گفتیم: به آدم سجده برید، آنگاه [همه] سجده بردند، مگر ابلیس. گفت: آیا برای کسی سجده کنم که [او را] از گل آفریده‌ای؟».

﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَ فَتَتَّخِذُونَهُ وَ ذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِى وَ هُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّـٰلِمِينَ بَدَلاً﴾ [الکهف ۵۰]

«و چون به فرشتگان گفتیم: برای آدم سجده برید، [همه] سجده بردند مگر ابلیس، که از جنّ بود و از دستور پروردگارش نافرمانی کرد، آیا او و فرزندانش را به جای من، دوستانِ [خویش] می‌گیرید، حال آن که آنان دشمنِ شما هستند و ستمکاران [به جای خداوند] بد جایگزینی دارند».

او دشمن ازلی انسان است:

﴿قَالَ يَـٰبُنَىَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰٓ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْداً إِنَّ الشَّيْطَـٰنَ لِلْإِنسَـٰنِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ [یوسف ۵]

«گفت: فرزندم، خوابت را برای برادرانت بیان مکن، که آنگاه برایت سخت بد اندیشی کنند. [بدان] که شیطان برای انسان دشمنِ آشکار است».

﴿وَ قُل لِّعِبَادِى يَقُولُوا الَّتِى هِىَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَـٰنَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَـٰنَ كَانَ لِلْإِنسَـٰنِ عَدُوًّا مُّبِيناً﴾ [بنی‌اسرائیل ۵۳]

«و به بندگانم بگو: سخنی را بگویند که آن بهتر است. بی‌گمان شیطان بین آنان اختلاف می‌اندازد. به

راستی که شیطان برای انسان دشمنی آشکار است».

﴿إِنَّ الشَّيْطَـٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُواً إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَـٰبِ السَّعِيرِ﴾ [فاطر ٦]

«بی‌گمان شیطان برای شما دشمن است، پس او را دشمن بگیرید. جز این نیست که پیروانش را فرا می‌خواند تا از دوزخیان باشند».

﴿وَ لَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَـٰنُ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ [الزخرف ٦٢]

«و شیطان شما را باز ندارد. بی‌گمان او برای شما دشمنی آشکار است».

باید از او پیروی به عمل نیاید:

﴿يَـٰأَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَـٰلاً طَيِّباً وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَٰتِ الشَّيْطَـٰنِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾

[البقره ١٦٨]

«ای مردم، از آنچه در زمین است حلالِ پاکیزه را بخورید و از گامهای شیطان پیروی مکنید. حقّا که او دشمن آشکارِ شماست».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَآفَّةً وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَٰتِ الشَّيْطَـٰنِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾

[البقره ٢٠٨]

«ای مؤمنان، یکدست به اسلام در آیید و از گامهای شیطان پیروی مکنید، به راستی که او برای شما دشمن آشکار است».

﴿وَ مِنَ الْأَنْعَـٰمِ حَمُولَةً وَ فَرْشاً كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَٰتِ الشَّيْطَـٰنِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ [الانعام ١٤٢]

«و از چهارپایان، باربر و کُرک و پشم‌دار [آفرید] . از آنچه خداوند به شما روزی داده است بخورید و از گامهای شیطان پیروی مکنید. بی‌گمان او دشمن آشکار شماست».

﴿يَـٰأَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَـٰنَ إِنَّ الشَّيْطَـٰنَ كَانَ لِلرَّحْمَـٰنِ عَصِيًّا﴾ [مریم ٤٤]

«ای پدر من، شیطان را مپرست. به راستی که شیطان نافرمانِ [خداوند] رحمان است».

﴿يَـٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَٰتِ الشَّيْطَـٰنِ وَ مَن يَتَّبِعْ خُطُوَٰتِ الشَّيْطَـٰنِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَآءِ وَ الْمُنكَرِ وَ لَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَداً وَ لَـٰكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّى مَن يَشَآءُ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [النور ٢١]

«ای مؤمنان از گامهای شیطان پیروی مکنید و هر کس که از گامهای شیطان پیروی کند [بداند] که او به [کارهای] ناشایست و ناپسند، فرمان می‌دهد. و اگر فضل خدا و رحمت او بر شما نمی‌بود، هرگز هیچ کس از شما پاک نمی‌شد ولی خداوند هر کس را بخواهد پاک می‌دارد و خداوند شنوای دانا است».

س- لطفاً در مورد جن مقداری روشنی بیندازید؟

ج- جن نیز همچون انسان، مخلوق الهی است:

﴿وَ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَـٰنَ مِن صَلْصَـٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَ الْجَآنَّ خَلَقْنَـٰهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾﴾ [الحجر ٢٧-٢٦]

«و «جنّ». را پیش از این از آتشباد کشنده [آتشی سوزان بی‌دود] آفریدیم ﴿٢٦﴾ و به راستی انسان را از گِل خشکِ از [جنس] سیاه گلِ بویناک آفریدیم ﴿٢٧﴾».

﴿وَ جَعَلُوا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَباً وَ لَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾ [الصافات ١٥٨]

«و [آن کافران] بینِ او و جنّیان [رابطهٔ] خویشاوندی مقرّر کردند. حال آن که جنّیان دانسته‌اند که آنان [برای بازخواست] احضار خواهند شد».

﴿وَ خَلَقَ الْجَآنَّ مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ﴾ [الرحمن ١٥]

«و جنّ را از زبانه‌ای از آتش خلق کرد».

وَ أَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقاً﴾ [الجن ٦]

«و آن که کسانی از آدمیان به کسانی از جنّیان پناه می‌بردند و [با این کار] بر سرکشی آنان افزودند».

آنان از آتش آفریده شده‌اند:

﴿وَ الْجَآنَّ خَلَقْنَـٰهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ﴾ [الحجر ٢٧]

«و «جنّ». را پیش از این از آتشباد کشنده آفریدیم».

﴿وَ خَلَقَ الْجَآنَّ مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ﴾ [الرحمن ١٥]

«و جنّ را از زبانه‌ای از آتش خلق کرد».

اینان پیش از انسانها آفریده شده بودند:

﴿وَ الْجَآنَّ خَلَقْنَـٰهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ﴾ [الحجر ٢٧]

«و «جنّ». را پیش از این از آتشباد کشنده آفریدیم».

﴿وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَ فَتَتَّخِذُونَهُ وَ ذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِى وَ هُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّـٰلِمِينَ بَدَلاً﴾ [الكهف ۵۰]

«و چون به فرشتگان گفتیم: برای آدم سجده برید، [همه] سجده بردند مگر ابلیس، که از جنّ بود و از دستور پروردگارش نافرمانی کرد، آیا او و فرزندانش را به جای من، دوستانِ [خویش] می‌گیرید، حال آن که آنان دشمنِ شما هستند و ستمکاران [به جای خداوند] بد جایگزینی دارند».

جن نیز همچون انسان، در مورد عقیده و عملش پاسخگو می‌باشد:

﴿وَ كَذَٰلِكَ نُوَلِّى بَعْضَ الظَّـٰلِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿۱۲۹﴾ يَـٰمَعْشَرَ الْجِنِّ وَ الْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِى وَ يُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَـٰذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَىٰٓ أَنفُسِنَا وَ غَرَّتْهُمُ الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَا وَ شَهِدُوا عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَـٰفِرِينَ ﴿۱۳۰﴾ ذَٰلِكَ أَن لَّمْ يَكُن رَّبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَ أَهْلُهَا غَـٰفِلُونَ ﴿۱۳۱﴾﴾ [الانعام ۱۳۱-۱۲۹]

«و بدینسان برخی از ستمکاران را نظر به آنچه می‌کردند، بر برخی [دیگر] چیره می‌سازیم ﴿۱۲۹﴾ ای گروه جنّ و انس، آیا رسولانی از [خودِ] تان به سوی شما نیامدند که آیات مرا بر شما می‌خواندند و شما را از لقای این روزتان بیم می‌دادند؟ گویند: به [زبان] خودمان اعتراف کنیم. و زندگانی دنیا آنان را فریفت و بر [زبان] خودشان گواهی دهند که آنان کافر بودند ﴿۱۳۰﴾ این [فرستادنِ رسولان] از آن است که پروردگارت هرگز شهرها را به [کیفری] از روی ستم در حالی که مردمش غافل باشند، نابود نمی‌کند ﴿۱۳۱﴾».

﴿قَالَ ادْخُلُوا فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّنَ الْجِنِّ وَ الْإِنسِ فِى النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا حَتَّىٰٓ إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعاً قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأُولَاهُمْ رَبَّنَا هَـٰٓؤُلَآءِ أَضَلُّونَا فَـَٔاتِهِمْ عَذَاباً ضِعْفاً مِّنَ النَّارِ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَـٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ﴾ [الاعراف ۳۸]

«[خداوند] می‌فرماید: همراه امّتهایی از جنّ و انس که پیش از شما گذشته‌اند به آتش [جهنّم] در آیید. هرگاه که گروهی [به آنجا] در آید [گروه] همانندش را لعنت کند. تا هنگامی که همگی در آنجا به هم رسند، پیروانشان دربارهٔ پیشوایانشان گویند: پروردگارا، اینان ما را گمراه کردند، پس عذابی دو چندان از آتش [جهنّم] به آنان بده. [خداوند] می‌فرماید: هر یک [از شما عذابی] دو چندان دارد ولی نمی‌دانید».

﴿وَ لَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيراً مِّنَ الْجِنِّ وَ الْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَ لَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَ

لَهُمْ ءَاذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَآ أُولَـٰٓئِكَ كَالْأَنْعَـٰمِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الْغَـٰفِلُونَ﴾ [الاعراف ۱۷۹]

«و به راستی بسیاری از جنّ و انس را برای جهنم آفریده‌ایم، دلهایی دارند که با آن در نمی‌یابند و چشمهایی دارند که با آن نمی‌بینند و گوشهایی دارند که با آن نمی‌شنوند، آنان چون چهارپایانند، بلکه اینان گمراه‌ترند، ایشان بی‌خبرند».

﴿أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ فَلَهُمْ جَنَّـٰتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَ أَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَآ أُعِيدُوا فِيهَا وَ قِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِى كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾ وَ لَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَآ إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾ وَ لَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَـٰبَ فَلَا تَكُن فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآئِهِ وَ جَعَلْنَـٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٣﴾ وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بِـَٔايَـٰتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾﴾ [السجده ۲۵-۱۹]

«اما کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، آنان «جنّات المأوی». دارند. به عنوانِ پیشکشی است به جبرانِ آنچه می‌کردند ﴿١٩﴾ و امّا فاسقان، جایگاهشان آتش [جهنّم] است. هرگاه که خواهند از آنجا بیرون آیند، به آن بازگردانده می‌شوند و به آنان گفته شود: [طعمِ تلخ] عذاب آتشی را بچشید که آن را دروغ می‌انگاشتید ﴿٢٠﴾ و به یقین به آنان عذاب نزدیک [این جهانی] را قبل از عذاب بزرگ می‌چشانیم، باشد که آنان بازگردند ﴿٢١﴾ و کیست ستمکارتر از کسی که به آیات پروردگارش پند یابد آنگاه از آن روی بگرداند. بی‌گمان ما از گناهکاران انتقام خواهیم گرفت ﴿٢٢﴾ و به موسی [کتاب] آسمانی دادیم. پس از برخورد با این [قرآن] در شک مباش و آن را برای بنی‌اسرائیل [مایهٔ] هدایت گرداندیم ﴿٢٣﴾ و از آنان چون شکیبایی ورزیدند و به آیاتِ ما یقین یافتند پیشوایانی قرار دادیم که به فرمانِ ما هدایت می‌کردند ﴿٢٤﴾ بی‌گمان پروردگارِ توست که میان آنان در روز قیامت در آنچه در آن اختلاف می‌ورزیدند، داوری می‌کند ﴿٢٥﴾».

﴿أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَ الْإِنسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَـٰسِرِينَ﴾ [الاحقاف ۱۸]

«ایناند که وعدهٔ عذاب در [زمرهٔ] امّتهایی از جنّ و انس که پیش از آنان گذشته‌اند. بر آنان محقّق شده

است. بی‌گمان آنان زیانکار بودند».

﴿فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ [الرحمن ۱۳]

«پس کدامیک از نعمتهای پروردگارتان را دروغ می‌انگارید؟».

در میانشان، کسانی وجود دارند که فرمانبردار خداوند هستند و برخی هم نافرمان:

﴿وَ أَنَّا مِنَّا الصَّـٰلِحُونَ وَ مِنَّا دُونَ ذَٰلِکَ کُنَّا طَرَآئِقَ قِدَداً﴾ [الجن ۱۱]

«و این که در میان ما گروهی صالح و گروهی [دیگر] جز این‌اند. ما گروههایی گوناگون هستیم».

﴿وَ أَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَ مِنَّا الْقَـٰسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَـٰٓئِکَ تَحَرَّوْا رَشَداً﴾ [الجن ۱۴]

«و آن که گروهی از ما فرمانبردار و جمعی از ما گناهکارند. پس کسانی که اسلام آوردند، ایناننـد که راهِ راست را می‌جویند».

مشرکین عرب به دلیل نادانی‌شان، در میان خدا و جن پیوندی قرار داده بودند:

﴿وَ جَعَلُوا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَباً وَ لَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾ [الصافات ۱۵۸]

«و [آن کافران] بینِ او و جنّیان [رابطهٔ] خویشاوندی مقرّر کردند. حال آن که جنّیان دانسته‌اند که آنـان [برای بازخواست] احضار خواهند شد».

آنان جن را شریکان خدا تصور می‌کردند:

﴿اتَّبِعْ مَآ أُوحِيَ إِلَيْکَ مِن رَّبِّکَ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِکِينَ﴾ [الانعام ۱۰۶]

«از آنچه از [جانب] پروردگارت بر تو وحی شده است، پیروی کن. هیچ معبود [راستینی] جز او نیست. و از مشرکان روی بگردان».

چنانکه آنان را عبادت می‌کردند:

﴿قَالُوا سُبْحَـٰنَکَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم بَلْ کَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَکْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُونَ﴾ [سبا ۴۱]

«گویند: پاک و منزّهی. تو کارسازِ مایی نه آنان. بلکه جنّ را می‌پرستیدند. بیشترشان به آنها باور داشتند».

در هنگام ترس و مصیبت آنان را می‌خواندند:

وَ أَنَّهُ کَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقاً﴾ [الجن ۶]

«و آن که کسانی از آدمیان به کسانی از جنّیان پناه می‌بردند و [با این کار] بر سرکشی آنان افزودند».

جن، انسان‌ها را دیده می‌تواند ولی انسان‌ها جن را دیده نمی‌توانند:

﴿فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَـٰنُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُرِيَ عَنْهُمَا مِن سَوْءَٰتِهِمَا وَ قَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَـٰذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّآ أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَـٰلِدِينَ﴾ [الاعراف ۲۰]

«آنگاه شیطان آنان را وسوسه کرد تا آنچه را از شرمگاهایشان که از [نظر] شان پوشیده بود، پیدا سازد و گفت: پروردگارتان شما را از این درخت منع نکرده است مگر [برای بازداشتن از] آنکه دو فرشته شوید یا از جاودانگان گردید».

﴿يَـٰبَنِيٓ ءَادَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَـٰنُ كَمَآ أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَٰتِهِمَآ إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَ قَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَـٰطِينَ أَوْلِيَآءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [الاعراف ۲۷]

«ای فرزندان آدم، شیطان شما را به بیراهه نکشاند، چنانکه پدر و مادرتان را در حالی که لباسشان را از آنها بر می‌کند تا شرمگاه‌هایشان را به آنان بنمایاند، از بهشت بیرون کرد. بی‌گمان شیطان و گروهش شما را از آنجا که آنها را نمی‌بینید، می‌بینند. به راستی ما شیطانها را دوستان کسانی قرار داده‌ایم که ایمان نمی‌آورند».

پیش از بعثت حضرت محمد ﷺ آنان از جهان بالا برخی اخبار غیبی را دریافت می‌کردند:

﴿وَ أَنَّا لَمَسْنَا السَّمَآءَ فَوَجَدْنَـٰهَا مُلِئَتْ حَرَساً شَدِيداً وَ شُهُباً ﴿۸﴾ وَ أَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَـٰعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَن يَسْتَمِعِ الْأَنَ يَجِدْ لَهُ شِهَاباً رَّصَداً ﴿۹﴾﴾ [الجن ۹-۸]

«و آن که ما رو به سوی آسمان نهادیم و آن را چنان یافتیم که از محافظانی نیرومند و شهابهایی پر شده است ﴿۸﴾ و آن که ما برای [دزدیده] شنیدنِ [خبر] به نشستنگاه‌هایی می‌نشستیم. [امّا] اگر کسی اینک گوش فرا دهد برای خویش شهابی آماده می‌یابد ﴿۹﴾».

گروهی از جن از آن حضرت ﷺ قرآن را شنیده و به ایشان ایمان آوردند:

﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوٓا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْءَاناً عَجَباً ﴿۱﴾ يَهْدِيَ إِلَى الرُّشْدِ فَـَٔامَنَّا بِهِ وَ لَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ أَحَداً ﴿۲﴾﴾ [الجن ۲-۱]

««بگو: به من وحی شده است که گروهی از جنّیان [به قرآن] گوش فرا دادند، آنگاه گفتند: بی‌گمان قرآنی شگفت شنیدیم ﴿۱﴾ که به سوی راستی راه می‌نماید پس به آن ایمان آوردیم و هرگز کسی را با پروردگار خویش شریک نمی‌آوریم ﴿۲﴾».

﴿وَ أَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰٓ ءَامَنَّا بِهِ فَمَن يُؤْمِن بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْساً وَ لَا رَهَقاً﴾ [الجن ۱۳]

«و این که چون [ندای] هدایت را شنیدیم، به آن ایمان آوردیم، پس کسی که به پروردگارش ایمان آورد از هیچ نقصان و ستمی بیمناک نباشد».

س- آیا حالتی وجود دارد که تمام اعمال شخص ضایع و باطل شود؟

ج- آری. تمام اعمال مسلمان ضایع و باطل می‌شود اگر او:

۱- کفر را برگزینند:

﴿أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ وَ لِقَآئِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ وَزْناً﴾

[الکهف ۱۰۵]

«اینان کسانی هستند که به آیات پروردگارشان و لقایِ او کفر ورزیدند، پس [حاصل] کارشان تباه شده است، در نتیجه روز قیامت هیچ وزنی برایشان برپا نخواهیم داشت».

﴿أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَآءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِى يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيرِ أُولَـٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَـٰلَهُمْ وَ كَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيراً﴾ [الاحزاب ۱۹]

«در حالی که بر شما بخل می‌ورزند. پس چون ترس [در میان] آید، آنان را بینی که به تو می‌نگرند، در حالی که چشمهایشان مانند کسی می‌گردد که از [سختی] مرگ بیهوشش کرده باشند. پس چون ترس از میان برود، بخل ورزان بر مال با زبانهای تیز بر شما زبان‌درازی کنند. اینانند که ایمان نیاورده‌اند و خداوند اعمالشان را تباه گردانیده. و این [کار] بر خداوند آسان است».

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَـٰلَهُمْ﴾ [محمد ۹]

«این از آن است که آنان آنچه را که خدا نازل کرده است ناخوش داشتند. در نتیجه خداوند اعمالشان را تباه کرد».

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ صَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَ شَآقُّوا الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئاً وَ سَيُحْبِطُ أَعْمَـٰلَهُمْ﴾ [محمد ۳۲]

«آنان که پس از آن که هدایت برایشان روشن شد، کفر ورزیدند و [مردم را] از راه خدا بازداشتند و با پیامبر مخالفت ورزیدند، به خدا هیچ زیانی نمی‌رسانند و [خداوند] اعمالشان را تباه خواهد کرد».

۲- به خدا شریک قرار دهد:

﴿ذَٰلِکَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ لَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [الانعام ۸۸]

«هدایتِ خدا این است. که هر کس از بندگانش را بخواهد با آن هدایت می‌کند. و اگر شرک می‌ورزیدند، آنچه را که کرده بودند، از [نامهٔ اعمالِ] آنان زدوده می‌شد».

﴿مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَن يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَىٰ أَنفُسِهِم بِالْكُفْرِ أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ وَ فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ﴾ [التوبه ۱۷]

«مشرکان را نرسد که مسجدهای خدا را در حالی که به زبانِ حال به کفر اعتراف می‌کنند، آباد سازند. اینان کارهایشان بر باد رفته است و در آتش [جهنّم] آنان جاودانه‌اند».

﴿وَ لَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَ إِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [الزمر ۶۵]

«و [ای پیامبر] به راستی که به تو و به کسانی که پیش از تو بودند، وحی کرده شد: اگر شرک آوری، بی‌گمان عملکردت نابود شود. و به یقین از زیانکاران شوی».

۳- از دین اسلام (والعیاذ بالله) برگردد:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَ صَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَ كُفْرٌ بِهِ وَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ إِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِندَ اللَّهِ وَ الْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَ لَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَ مَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَيَمُتْ وَ هُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ [البقره ۲۱۷]

«از تو دربارهٔ ماه حرام - جنگ کردنِ در آن - می‌پرسند. بگو: جنگ کردن در آن [گناهی بس] بزرگ و بازداشتن از راه خدا و کفر ورزیدن به او و [بازداشتن از] مسجد الحرام است و بیرون راندن اهلش از آن نزد خداوند نارواتر است. و فتنهٔ [شرک] از قتل سخت‌تر است و پیوسته با شما جنگ می‌کنند تا آن که اگر بتوانند شما را از دینتان برگردانند. و هر کس از شما از دین خود برگردد، آنگاه در حالِ کفر بمیرد، آنان کارهایشان در دنیا و آخرت تباه شده است. و آنان دوزخی‌اند، آنان در آنجا جاودانه‌اند».

۴- در مجلس آن حضرت ﷺ با صدای بلندتر از ایشان، با داد و بیداد صحبت نماید:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَرْفَعُوٓا أَصْوَٰتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَ لَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَـٰلُكُمْ وَ أَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ [الحجرات ۲]

«ای مؤمنان، صدای خود را بلندتر از صدای پیامبر مکنید و - مانند بلند سخن گفتن با همدیگر - با او بلند سخن مگویید. که مبادا - در حالی که شما نمی‌دانید - اعمالتان از بین برود».

س- شما به کدام افراد، لعنت گفته‌اید؟

ج- لعنت الهی بر افراد زیر است:

۱- بر *شیطان:* ﴿إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِ إِلَّآ إِنَـٰثاً وَ إِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَـٰناً مَّرِيداً ﴿۱۱۷﴾ لَّعَنَهُ اللَّهُ وَ قَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيباً مَّفْرُوضاً ﴿۱۱۸﴾﴾ لعنة الله [النساء ۱۱۸-۱۱۷]

«[مشرکان] به جای او جز [کسانی را که] مادینگان نامیده شده‌اند، [به دعا] نمی‌خوانند و جز شیطان سرکش را فرا نمی‌خوانند که خدا لعنتش کرده است ﴿۱۱۷﴾ خدا لعنتش کند [وقتی که] گفت: «بی‌گمان، از میان بندگانت نصیبی معین [برای خود] بر خواهم گرفت ﴿۱۱۸﴾».

۲- *بر کافران:* ﴿وَ لَمَّا جَآءَهُمْ كِتَـٰبٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَ كَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَـٰفِرِينَ﴾ [البقره ۸۹]

«و چون کتابی - تصدیق کنندهٔ آنچه [از کتابهای آسمانی] با آنان است - از سوی خدا برایشان آمد و [با این که] پیش از این [به همین خاطر] بر کافران پیروزی می‌جستند، چون آنچه را که می‌شناختند و به آنان رسید، آن را انکار کردند، پس لعنتِ خدا بر کافران باد».

﴿لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ لِسَانِ دَاوُدَ وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا وَّ كَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ [المائده ۷۸]

«کافرانِ بنی‌اسرائیل بر زبان داود و عیسی فرزند مریم لعنت شدند و این از آن بود که نافرمانی کردند و از حد می‌گذشتند».

﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَـٰفِرِينَ وَ أَعَدَّ لَهُمْ سَعِيراً﴾ [الاحزاب ۶۴]

«بی‌گمان خداوند کافران را لعنت کرده است و برایشان آتشِ فروزان فراهم دیده است».

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ مَاتُوا وَ هُمْ كُفَّارٌ أُولَـٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ الْمَلَـٰٓئِكَةِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾

[البقره ۱۶۱]

«کسانی که کافر شدند، و در حال کفر مردند، لعنت خدا و فرشتگان و تمام مردم بر آنان باد».

۳- *بر ظالمان:*

﴿وَ نَادَىٰٓ أَصْحَـٰبُ الْجَنَّةِ أَصْحَـٰبَ النَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّـٰلِمِينَ﴾ [الاعراف ۴۴]

«و بهشتیان دوزخیان را ندا دهند: آنچه را که پروردگارمان به ما وعده داده، حقّ یافتیم. پس آیا [شما نیز] آنچه را که پروردگارتان به شما وعده داده بود، حقّ یافتید؟ گویند: آری. پس آواز دهنده‌ای در میان آنان آواز دهد که لعنت خدا بر ستمکاران باد».

﴿وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِباً أُولَـٰٓئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ وَ يَقُولُ الْأَشْهَـٰدُ هَـٰٓؤُلَآءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّـٰلِمِينَ﴾ [هود ۱۸]

«و کیست ستمکارتر از کسی که بر خداوند دروغ بندد؟ اینان به پیشگاهِ پروردگارشان عرضه شوند و گواهان گویند: اینانند کسانی که بر پروردگارشان دروغ بستند، بدانید که، لعنتِ خداوند بر ستمکاران است».

﴿يَوْمَ لَا يَنفَعُ الظَّـٰلِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ وَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوٓءُ الدَّارِ﴾ [المؤمن ۵۲]

«روزی که به ستمکاران عذرخواهی‌شان سودی نبخشد و آنان لعنت و کیفر آن سرای را دارند».

۴- *بر دروغگویان:*

﴿فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ مِن بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَآءَنَا وَ أَبْنَآءَكُمْ وَ نِسَآءَنَا وَ نِسَآءَكُمْ وَ أَنفُسَنَا وَ أَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَل لَّعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَـٰذِبِينَ﴾ [آل عمران ۶۱]

«و هر کس که با تو در [بارهٔ] او پس از دانشی که به تو رسیده است احتجاج ورزد، بگو: بیایید تا فرزندانمان و فرزندانتان و زنانمان و زنانتان و نزدیکانمان و نزدیکانتان را فرا خوانیم، آنگاه با همدیگر مباهله کنیم و «لعنت». خدا را بر دروغگویان قرار دهیم».

س- آیا شما از سیاره‌ها نیز یادآوری نموده‌اید؟

ج- آری. من از خورشید و ماه و سیاره‌های دیگر، یادآوری کرده‌ام:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِى الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثاً وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ وَ النُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ

رَبُّ الْعَـٰلَمِينَ﴾ [الاعراف ۵۴]

«پروردگارتان، خدایی است که آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، آنگاه بر عرش استیلا یافت، شب را به روز می‌پوشاند در حالی که آن را به شتاب می‌طلبد. و خورشید و ماه و ستارگان را در حالی که به فرمان او مسخّرند [آفرید] بدان که خلق و فرمانروایی خاصّ اوست. بس بزرگ است خداوند، پروردگار جهانیان».

﴿وَ سَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَ النَّهَارَ وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ وَ النُّجُومُ مُسَخَّرَٰتُ بِأَمْرِهِ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَأَيَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [النحل ۱۲]

«و شب و روز و خورشید و ماه را برایتان رام کرد. و ستارگان به فرمان او رامند. در این [امر] برای گروهی که خرد می‌ورزند، مایه‌های عبرت است».

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَن فِى الْأَرْضِ وَ الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ وَ النُّـجُومُ وَ الْجِبَالُ وَ الشَّجَرُ وَ الدَّوَآبُّ وَ كَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَ كَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَ مَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ﴾ [الحج ۱۸]

«آیا نیندیشیده‌ای خداوند است که هر کس در آسمانها و هر کس در زمین است و خورشید و ماه و ستارگان و کوه‌ها و درختان و چهارپایان و بسیاری از مردم برای او سجده می‌کنند. و بسیارند [کسانی که] عذاب بر آنان تحقّق یافته است. و هر که را خداوند خوار سازد، گرامی دارنده‌ای ندارد. بی‌گمان خداوند هر آنچه بخواهد، می‌کند».

﴿وَ لَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضَ وَ سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ [العنکبوت ۶۱]

«و اگر از آنان بپرسی، چه کسی آسمانها و زمین را آفریده و خورشید و ماه را رام کرده است، البتّه گویند: خداوند. پس از چه جهت [از راه حقّ] گردانده می‌شوند؟».

س- شما آن سیاره‌ها را ساکن می‌دانید یا متحرک؟

ج- *از دیدگاه من، این سیاره‌ها حرکت دارد.*

﴿اللَّهُ الَّذِى رَفَعَ السَّمَـٰوَٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ وَ سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِى لِأَجَلٍ مُّسَمًّى يُدَبِّرُ الْأَمْرَ يُفَصِّلُ الْأَيَـٰتِ لَعَلَّكُم بِلِقَآءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ﴾ [الرعد ۲]

«خدا [همان] کسی است که آسمانها را بدون ستونهایی که آنها را ببینید برافراشت، آنگاه بر عرش استیلا یافت و خورشید و ماه را رام گردانید؛ هر کدام برای مدتی معین به سیر خود ادامه می‌دهند. [خداوند] در کار [آفرینش] تدبیر می‌کند، و آیات [خود] را به روشنی بیان می‌نماید، امید که شما به لقای پروردگارتان یقین حاصل کنید».

س- آیا شما از کوهها نیز یاد کرده‌اید؟

ج- آری. من از چندین کوه نام گرفته‌ام مانند: کوه طور، کوه جُودی و غیره.

﴿وَ قِیلَ یَـٰٓأَرْضُ ابْلَعِی مَآءَکِ وَ یَـٰسَمَآءُ أَقْلِعِی وَ غِیضَ الْمَآءُ وَ قُضِیَ الْأَمْـرُ وَ اسْـتَوَتْ عَـلَی الْجُودِیِّ وَ قِیلَ بُعْداً لِّلْقَوْمِ الظَّـٰلِمِینَ﴾ [هود ۴۴]

«و گفتنه شد: «ای زمین! آب خود را فرو بر، و ای آسمان، [از باران] خودداری کن.» و آب فرو کست و فمران گزارده شد و [کشتی] بر جودی قرار گرفت و گفته شد: «مرگ بر قوم ستمکار».»

﴿وَ الطُّورِ﴾ [الصور ۱]

«سوگند به طور»

﴿وَ طُورِ سِینِینَ﴾ [التین ۲]

«و طور سینا»

س- شما از کدام معادن قیمتی نام برده‌اید؟

ج- معادنی راکه یادآور شده‌ام عبارتند از: طلا، نقره، مس:

﴿زُیِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَ الْبَنِینَ وَ الْقَنَـٰطِیرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ الْخَیْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَ الْأَنْعَـٰمِ وَ الْحَرْثِ ذَٰلِکَ مَتَـٰعُ الْحَیَوٰةِ الدُّنْیَا وَ اللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَـَٔابِ﴾ [آل عمران ۱۴]

«برای مردمان حبِّ خواسته‌ها [ی نفس] از [قبیل] زنان و فرزندان و مالهای انبوه از [جنس] زر و سیم و اسبهای نشاندارو چهارپایان و زراعت آراسته شده است، این [همه، مایهٔ] بهرهٔ زندگانی دنیاست، و خدا [ست که] نیک فرجامی به نزد اوست»».

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوٓا إِنَّ کَثِیراً مِّنَ الْأَحْبَارِ وَ الرُّهْبَانِ لَیَأْکُلُونَ أَمْوَٰلَ النَّاسِ بِالْبَـٰطِلِ وَ یَصُدُّونَ عَن سَبِیلِ اللَّهِ وَ الَّذِینَ یَکْنِزُونَ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ وَ لَا یُنفِقُونَهَا فِی سَبِیلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِیمٍ﴾

[التوبه ۳۴]

«ای مؤمنان، به راستی که بسیاری از احبار و راهبان اموال مردم را به باطل می‌خورند و [مردم را] از راه خدا باز می‌دارند و کسانی که زر و سیم می‌اندوزند و آن را در راه خدا انفاق نمی‌کنند، آنان را به عذابی دردناک خبر ده».

﴿يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَ نُحَاسٌ فَلَا تَنتَصِرَانِ﴾ [الرحمن ۳۵]

«بر سر شما شراره‌هایی از [نوع] تفتهٔ آهن و مس فرو فرستاده خواهد شد، و [از کسی] یاری نتوانید طلبید».

س- آیا شما از دانه‌های قیمتی نیز یادآوری کرده‌اید؟

ج- *آری*: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْـهَـٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَ لُؤْلُؤاً وَ لِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ﴾ [الحج ۲۳]

«بی‌شک خداوند آنان را که ایمان آورند و کارهای شایسته کنند به باغهایی در آورد که از فرودستِ آن جویباران جاری است در آنجا به دستبندهای زرّین و مروارید آراسته شوند و لباسشان در آنجا ابریشم است».

﴿وَ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ﴾ [الطور ۲۴]

«و نوجوانانی که ویژهٔ خودشان است بر گرد آنان آمد و رفت می‌کنند که گویی آنان مرواریدِ نهفته‌اند».

﴿يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَ الْمَرْجَانُ﴾ [الرحمن ۲۲]

«از آن دو مروارید و مرجان بیرون می‌آید».

﴿كَأَمْثَـٰلِ اللُّؤْلُوِ الْمَكْنُونِ﴾ [الواقعه ۲۳]

«همچون مرواریدِ نهفته‌اند».

س- آیا شما از سبزیجات نام برده‌اید؟

ج- آری. من از پیاز، سیر، خیار و غیره نام برده‌ام:

﴿وَ إِذْ قُلْتُمْ يَـٰمُوسَىٰ لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَٰحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنبِتُ الْأَرْضُ مِن بَقْلِهَا وَ قِثَّآئِهَا وَ فُومِهَا وَ عَدَسِهَا وَ بَصَلِهَا قَالَ أَ تَسْتَبْدِلُونَ الَّذِى هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِى هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْراً فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلْتُمْ وَ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَ الْمَسْكَنَةُ وَ بَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَـانُوا يَكْفُرُونَ بِئَايَـٰتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيرِ الْحَقِّ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا وَّ كَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ [البقره ۶۱]

«و هنگامی که گفتید: ای موسی، هرگز بر یک خوراک صبر (بسنده) نکنیم، پس برایمان از پروردگارت بخواه تا از آنچه زمین می‌رویاند، از سبزی و خیار و سیر و عدس و پیازش برایمان برآورد. [موسی] گفت: آیا آنچه را که آن دون مایه‌تر است، به جای آنچه که آن بهتر است جایگزین می‌کنید؟ به شهری فرود آیید. که آنچه درخواست کرده‌اید [در آنجا] برایتان [مهیّا] است و بر آنان [مُهرِ] خواری و بینایی زده شد و سزاوار خشم الهی شدند. این از آن است که آنان نشانه‌های خدا را انکار می‌کردند و پیامبران را به ناحق می‌کشتند. این از سرپیچی آنان است و از آن که از حد می‌گذشتند».

س- آیا شما از درخت‌ها نیز یادآوری کرده‌اید؟

ج- آری. من از برخی درختان نام برده‌ام مانند: خرما، زیتون، موز و غیره:

﴿يُنبِتُ لَكُم بِهِ الزَّرْعَ وَ الزَّيْتُونَ وَ النَّخِيلَ وَ الْأَعْنَـٰبَ وَ مِن كُلِّ الثَّمَرَ ٰتِ إِنَّ فِى ذَ ٰلِكَ لَأَيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [النحل ۱۱]

«با آن برایتان کِشت و زیتون و [درختان] خرما و انگور و از همه نوع میوه‌ها می‌رویاند. به راستی در این [امر] برای گروهی که اندیشه می‌کنند مایهٔ عبرت است».

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن فِى السَّمَـٰوَ ٰتِ وَ مَن فِى الْأَرْضِ وَ الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ وَ النُّـجُومُ وَ الْجِبَالُ وَ الشَّجَرُ وَ الدَّوَآبُ وَ كَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَ كَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَ مَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ﴾ [الحج ۱۸]

«آیا نیندیشیده‌ای خداوند است که هر کس در آسمانها و هر کس در زمین است و خورشید و ماه و ستارگان و کوهها و درختان و چهارپایان و بسیاری از مردم برای او سجده می‌کنند. و بسیارند [کسانی که] عذاب بر آنان تحقّق یافته است. و هر که را خداوند خوار سازد، گرامی دارنده‌ای ندارد. بی‌گمان خداوند هر آنچه بخواهد، می‌کند».

﴿وَ شَجَرَةً تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَآءَ تَنبُتُ بِالدُّهْنِ وَ صِبْغٍ لِّلْأَكِلِينَ﴾ [المؤمنون ۲۰]

«و درختی [دارید] که از طور سینا برمی‌آید (درخت زیتون). روغن و نان خورشت برای خورندگان برمی‌آورد».

﴿يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ﴾ [النور ۲۵]

«آن روز خداوند سزای راستینشان را به تمام و کمال به آنان می‌دهد و خواهند دانست که خداوند است

که حقّ آشکار است».

﴿فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَ بَدَّلْنَـٰهُم بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَىْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَ أَثْلٍ وَ شَىْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ﴾ [سبا ١٦]

«که روی گرداندند، پس سیلی ویرانگر را بر آنان فرستادیم و برایشان به جای دو باغشان دو باغ [دیگر] با میوه‌های بد مزه و [دارای] درخت گز و چیزی اندک از درخت کنار جایگزین کردیم».

﴿لَّقَدْ رَضِىَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَکَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَ أَثَـٰبَهُمْ فَتْحاً قَرِيباً﴾ [الفتح ١٨]

«به راستی خداوند از مؤمنان هنگامی که زیر درخت با تو بیعت می‌کردند خشنود شد، و معلوم داشت که در دلهایشان چیست، در نتیجه بر آنان آرامش فرود آورد و فتحی نزدیک را به آنان پاداش داد».

﴿وَ النَّجْمُ وَ الشَّجَرُ يَسْجُدَانِ﴾ [الرحمن ٦]

«و گیاه و درخت سجده می‌کنند».

﴿وَ زَيْتُوناً وَ نَخْلاً﴾ [عبس ٢٩]

«و زیتون و درختان خرما را».

س- آیا از میوه‌ها نیز یاد کرده‌اید؟

ج- آری. از آن جمله از خرما، انگور، انار و غیره نیز نام گرفته‌ام:

﴿الَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَٰشاً وَ السَّمَآءَ بِنَآءً وَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَٰتِ رِزْقاً لَّكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَاداً وَ أَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقره ٢٢]

«کسی که زمین را [مانند] بساطی و آسمان را [مانند] سقفی برایتان قرار داد. و از آسمان آبی باراند، سپس بدان از [انواع] فرآورده‌ها برای روزی شما برآورد. پس در حالی که می‌دانید برای خداوند همتایانی مقرّر مکنید».

﴿وَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَـٰذَا بَلَداً ءَامِناً وَ ارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَٰتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْأَخِرِ قَالَ وَ مَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلاً ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَ بِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ [البقره ١٢٦]

«و آنگاه که ابراهیم گفت: پروردگارا، این [سرزمین] را شهری امن گردان و به مردمش، هر کس که به خدا و روز قیامت ایمان آورد، از فرآورده‌ها (میوه‌ها) روزی ده. [خداوند] فرمود: کسی که کفر ورزد او را اندکی

بهره‌مند می‌سازم آنگاه او را [به ناچار] به سوی عذاب آتش می‌کشانم و [آن] بد جایگاهی است».

﴿وَ هُوَ الَّذِیَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ کُلِّ شَیْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِراً نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاکِباً وَ مِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِیَةٌ وَ جَنَّـٰتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَ الزَّیْتُونَ وَ الرُّمَّانَ مُشْتَبِهاً وَ غَیْرَ مُتَشَـٰبِهٍ انظُرُوٓا إِلَیٰ ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَ یَنْعِهِ إِنَّ فِی ذَٰلِکُمْ لَأَیَـٰتٍ لِّقَوْمٍ یُؤْمِنُونَ﴾ [الانعام ۹۹]

«و اوست کسی که از آسمان آبی فرو فرستاد. آنگاه بدان [از] هرگونه رویيدنی، [از زمین] بیرون آوردیم. سپس از آن سبزه برآوردیم، که از آن [سبزه] دانه‌ای بر هم نشسته بیرون می‌آوریم و از شکوفه‌های درختان خرما خوشه‌هایی دسترس است و باغهایی از درختان انگور و زیتون و انار، همانند و ناهمانند [بیرون آوردیم] . به میوه آن چون به بار نشاند و به رسیدنش بنگرید. بی‌شک در این برای گروهی که ایمان دارند، نشانه‌هاست».

﴿وَ هُوَ الَّذِیَ أَنشَأَ جَنَّـٰتٍ مَّعْرُوشَـٰتٍ وَ غَیْرَ مَعْرُوشَـٰتٍ وَ النَّخْلَ وَ الزَّرْعَ مُخْتَلِفاً أُکُلُهُ وَ الزَّیْتُونَ وَ الرُّمَّانَ مُتَشَـٰبِهاً وَ غَیْرَ مُتَشَـٰبِهٍ کُلُوا مِن ثَمَرِهِ إِذَآ أَثْمَرَ وَ ءَاتُوا حَقَّهُ یَوْمَ حَصَادِهِ وَ لَا تُسْرِفُوٓا إِنَّهُ لَا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ﴾ [الانعام ۱۴۱]

«و اوست کسی که [حاصلِ] باغهایی استوار بر پایه و غیر استوار بر پایه و درختان خرما و زراعت را که میوه‌های هر یک گوناگونند و زیتون و انار را، همگون و ناهمگون پدید آورد. پس از میوه‌های آن چون به بار نشاند، بخورید و به روز دِرَویدنش حق آن را بدهید. و اسراف مکنید. بی‌گمان او اسراف کنندگان را دوست ندارد».

﴿وَ هُوَ الَّذِی یُرْسِلُ الرِّیَـٰحَ بُشْرَا بَیْنَ یَدَی رَحْمَتِهِ حَتَّیٰٓ إِذَآ أَقَلَّتْ سَحَاباً ثِقَالاً سُقْنَـٰهُ لِبَلَدٍ مَّیِّتٍ فَأَنزَلْنَا بِهِ الْمَآءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِن کُلِّ الثَّمَرَٰتِ کَذَٰلِکَ نُخْرِجُ الْمَوْتَیٰ لَعَلَّکُمْ تَذَکَّرُونَ﴾ [الاعراف ۵۷]

«و اوست کسی که بادها را پیش از رحمت خویش مژده‌آور می‌فرستد. تا هنگامی که ابری گران بردارد، آن را به سوی شهری مرده روان سازیم، آنگاه از آن آب را فرو فرستیم، آنگاه از آن [آب] از انواع میوه‌ها برآوریم. مردگان را بدینسان [از قبرها] بیرون خواهیم آورد، باشد که پند پذیرید».

﴿وَ هُوَ الَّذِی مَدَّ الْأَرْضَ وَ جَعَلَ فِیهَا رَوَٰسِیَ وَ أَنْهَـٰراً وَ مِن کُلِّ الثَّمَرَٰتِ جَعَلَ فِیهَا زَوْجَیْنِ اثْنَیْنِ یُغْشِی الَّیْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِی ذَٰلِکَ لَأَیَـٰتٍ لِّقَوْمٍ یَتَفَکَّرُونَ﴾ [الرعد ۳]

«و او کسی است که زمین را بگستراند و در آن کوهها و رودها قرار داد و در آن از هر نوع میوه زوجی

دوگانه آفرید، شب را به روز می‌پوشاند. در این [امر] برای گروهی که اندیشه می‌کنند، مایه‌های عبرت است».

﴿وَ مِن ثَمَرَٰتِ النَّخِيلِ وَ الأَعْنَـٰبِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَراً وَ رِزْقاً حَسَناً إِنَّ فِـى ذَٰلِكَ لَأَيَـةً لِّـقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [النحل ۶۷]

«و [نیز] از میوه‌های درختان خرما و درختان انگور. [برخی چنانند] که از آن [مایهٔ] مست کننده و روزی حلال برمی‌گیرید، [بدانید] که در این [امر] برای گروهی که خرد می‌ورزند، [مایهٔ] عبرتی است».

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَٰتٍ مُّخْتَلِفاً أَلْوَٰنُهَا وَ مِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَ حُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهَا وَ غَرَابِيب سُودٌ﴾ [فاطر ۲۷]

«آیا نیندیشیده‌ای که خداوند از آسمان آبی فرو فرستاد. آنگاه از آن [آب] فرآورده‌هایی (میوه‌هایی) به رنگهای گوناگون برآوردیم. و از کوهها راههایی است با رنگهای گوناگون که برخی از آنها سفید و برخی دیگر سرخ و برخی سیاه سیاهند».

﴿فِيهَا فَـٰكِهَةٌ وَ النَّخْلُ ذَاتُ الأَكْمَامِ﴾ [الرحمن ۱۱]

«در آن میوه وجود دارد. و نخلها با خوشه‌های غلاف‌دار».

س- آیا شما از پرندگان نیز نام برده‌اید؟

ج- آری. من از برخی پرندگان نیز نام گرفته‌ام مانند: هُدهُد (شانه به سر)، زاغ و غیره:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِ أَن يَضْرِب مَثَلاً مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَ أَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ اللَّهُ بِهَـٰذَا مَثَلاً يُضِلُّ بِهِ كَثِيراً وَ يَهْدِى بِهِ كَثِيراً وَ مَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَـٰسِقِينَ﴾ [البقره ۲۶]

«به راستی خداوند را از آن که به پشه‌ای یا بالاتر [و فروتر] از آن مثل زند، شرم نمی‌آید. اما مؤمنان می‌دانند آن [مثل] که از جانب پروردگارشان است حقّ است. ولی کافران می‌گویند: خداوند به [آوردنِ] این مثل چه می‌خواسته است. [خداوند] با آن بسیاری را بیراه می‌گذارد و با آن بسیاری را به راه می‌آورد و با آن جز بدکاران را بیراه نمی‌گذارد».

﴿فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَاباً يَبْحَثُ فِي الأَرْضِ لِيرِيَهُ كَيْفَ يُوَٰرِى سَوْءَةَ أَخِيهِ قَالَ يَـٰوَيْلَتَىٰٓ أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَـٰذَا الْغُرَابِ فَأُوَٰرِىَ سَوْءَةَ أَخِى فَأَصْبَحَ مِنَ النَّـٰدِمِينَ﴾ [المائده ۳۱]

«آنگاه خداوند زاغی فرستاد که در زمین کاوش می‌کرد تا به او بنمایاند که جسدِ [مردهٔ] برادرش را چگونه پنهان کند. گفت: ای وای بر من، آیا از آن که همچون این زاغ باشم، ناتوان مانده‌ام. که جسدِ برادرم را پنهان کنم، و [بدینسان] از پشیمانان شد».

﴿وَ مَا مِن دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَ لَا طَـٰئِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم مَّا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَـٰبِ مِن شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ﴾ [الانعام ۳۸]

«و نیست هیچ جنبنده‌ای در زمین و نه پرنده‌ای که با دو بال خویش می‌پرد، مگر آن که امّتهایی چون شما هستند: هیچ چیزی را در کتاب (لوح محفوظ) فروگذار نکرده‌ایم. آنگاه به سوی پروردگارشان محشور می‌شوند».

﴿أَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَٰتٍ فِي جَوِّ السَّمَآءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأَيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [النحل ۷۹]

«آیا به مرغان رام شده در فضای آسمان ننگریسته‌اند؟ آنها را [کسی] جز خداوند نگاه نمی‌دارد. بی‌گمان در این [امر] برای اهل ایمان [مایه‌های] عبرت است».

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَن فِي السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ الطَّيْرُ صَـٰٓفَّـٰتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَـلَاتَهُ وَ تَسْبِيحَهُ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾ [النور ۴۱]

«آیا ندانسته‌ای که همهٔ کسانی که در آسمانها و زمین هستند و مرغان بال گشاده خداوند را به پاکی یاد می‌کنند؟ [خداوند] نیایش و تسبیح هر یک از آنان را دانسته است و خداوند به آنچه می‌کنند داناست».

﴿وَ تَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَالِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَآئِبِينَ﴾ [النمل ۲۰]

«و [سلیمان] از حال مرغ پرس و جو کرد، آنگاه گفت: مرا چه شده است که «هدهد». را نمی‌بینم یا [این که] غایب است».

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَـٰٓفَّـٰتٍ وَ يَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَـٰنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ﴾ [الملک ۱۹]

«آیا بر فرازشان به پرندگانِ بال گشوده - که گاهی [هم] فرو می‌بندند - ننگریسته‌اند؟ جز [خدای] رحمان [کسی] آنها را نگاه نمی‌دارد. او به همه چیز بیناست».

س- آیا شما در مورد جانداران نیز مطلبی بیان داشته‌اید؟

ج- من از جانداران زیادی یادآور شده‌ام:

﴿إِنَّ فِی خَلْقِ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَـٰفِ الَّیْلِ وَ النَّهَارِ وَ الْفُلْکِ الَّتِی تَجْرِی فِی الْبَحْرِ بِمَا یَنفَعُ النَّاسَ وَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَآءِ مِن مَّآءٍ فَأَحْیَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَ بَثَّ فِیهَا مِن کُلِّ دَآبَّةٍ وَ تَصْرِیفِ الرِّیَـٰحِ وَ السَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَیْنَ السَّمَآءِ وَ الْأَرْضِ لَأَیَـٰتٍ لِّقَوْمٍ یَعْقِلُونَ﴾ [البقره ۱۶۴]

«به راستی در آفرینش آسمانها و زمین و [در پی یکدیگر] آمد و رفتِ شب و روز و در کشتی‌ای که در دریا برای بهره‌وری مردم، روان است و در آن که خداوند از آسمان آب باراند، آنگاه زمین را پس از پژمردنش با آن زندگی بخشید و در آن از هر جنبنده‌ای پراکند و در گرداندن بادها و ابرِ مسخّر بین آسمان و زمین برای گروهی که خرد می‌ورزند، نشانه‌هایی است».

﴿وَ مَا مِن دَآبَّةٍ فِی الْأَرْضِ وَ لَا طَـٰئِرٍ یَطِیرُ بِجَنَاحَیْهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمْثَالُکُم مَّا فَرَّطْنَا فِی الْکِتَـٰبِ مِن شَیْءٍ ثُمَّ إِلَیٰ رَبِّهِمْ یُحْشَرُونَ﴾ [الانعام ۳۸]

«و نیست هیچ جنبنده‌ای در زمین و نه پرنده‌ای که با دو بال خویش می‌پرد، مگر آن که امّتهایی چون شما هستند: هیچ چیزی را در کتاب (لوح محفوظ) فروگذار نکرده‌ایم. آنگاه به سوی پروردگارشان محشور می‌شوند».

﴿وَ مَا مِن دَآبَّةٍ فِی الْأَرْضِ إِلَّا عَلَی اللَّهِ رِزْقُهَا وَ یَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَ مُسْتَوْدَعَهَا کُلٌّ فِی کِتَـٰبٍ مُّبِینٍ﴾ [هود ۶]

«و هیچ جنبنده‌ای در زمین نیست مگر آن که روزی‌اش بر [عهدهٔ] خداوند است و [او] قرارگاه و آرامگاهش را می‌داند. هر یک [از آنها] در کتابی مبین [ثبت] است».

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ یَسْجُدُ لَهُ مَن فِی السَّمَـٰوَٰتِ وَ مَن فِی الْأَرْضِ وَ الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ وَ النُّجُومُ وَ الْجِبَالُ وَ الشَّجَرُ وَ الدَّوَآبُّ وَ کَثِیرٌ مِّنَ النَّاسِ وَ کَثِیرٌ حَقَّ عَلَیْهِ الْعَذَابُ وَ مَن یُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّکْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ یَفْعَلُ مَا یَشَآءُ﴾ [الحج ۱۸]

«آیا نیندیشیده‌ای خداوند است که هر کس در آسمانها و هر کس در زمین است و خورشید و ماه و ستارگان و کوه‌ها و درختان و چهارپایان و بسیاری از مردم برای او سجده می‌کنند. و بسیارند [کسانی که] عذاب بر آنان تحقّق یافته است. و هر که را خداوند خوار سازد، گرامی دارنده‌ای ندارد. بی‌گمان خداوند هر آنچه بخواهد، می‌کند».

از جمله:

گوسفند: ﴿وَ عَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍ وَ مِنَ الْبَقَرِ وَ الْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَآ إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَآ أَوِ الْحَوَايَآ أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ذَٰلِكَ جَزَيْنَـٰهُم بِبَغْيِهِمْ وَ إِنَّا لَصَـٰدِقُونَ﴾

[الانعام ۱۴۶]

«و هر [جانور] ناخن‌داری را بر یهود حرام کردیم. و از گاو و گوسفند، پیه آن دو را بر آنان حرام ساختیم مگر آنچه [از پیه] که پشتهای آن دو یا روده‌ها برداشته باشد یا آنچه به استخوانی آمیخته است. بدینسان نظر به سرکشیِ آنان مجازاتشان کردیم. و بی‌گمان ما راستگوییم».

﴿قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّؤُا عَلَيْهَا وَ أَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَـَٔارِبُ أُخْرَىٰ﴾ [طه ۱۸]

«گفت: این چوبدست من است. بر آن تکیه می‌دهم و با آن برای گوسفندانم [برگ] می‌ریزم و من به آن حاجات دیگر نیز دارم».

﴿وَ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَـٰنَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَ كُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَـٰهِدِينَ﴾

[الانبیاء ۷۸]

«و داود و سلیمان را [به یادآور.] چون دربارهٔ کِشتی که گوسفندانِ مردم شب هنگام در آنجا چریده بودند حکم کردند و ما بر حکم [کردن] آنان حاضر [و ناظر] بودیم».

میش: ﴿إِنَّ هَـٰذَآ أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَ تِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةٌ وَٰحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَ عَزَّنِي فِي الْخِطَابِ ﴿۲۳﴾ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِ وَ إِنَّ كَثِيراً مِّنَ الْخُلَطَآءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ قَلِيلٌ مَّا هُمْ وَ ظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّـٰهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَ خَرَّ رَاكِعاً وَ أَنَابَ ﴿۲۴﴾﴾ [ص ۲۴-۲۳]

«این [شخص] برادرِ من است او نود و نُه میش دارد و من یک میش. که گفت آن [یک میش] را نیز به من بسپار و با من به درشتی سخن گفت ﴿۲۳﴾ [داود] گفت: با درخواستِ گوسفندت تا [آن را به] گوسفندانش [اضافه کند] به تو ستم کرده است و حقّا که بسیاری از شریکان به همدیگر ستم می‌کنند مگر آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته انجام داده‌اند و اینان بس اندکند. داود دانست که ما او را آزمودیم. در نتیجه از پروردگارش آمرزش خواست و فروتنانه [به سجده] افتاد و رو [به سوی خدا] آورد ﴿۲۴﴾».

گاو ماده: ﴿وَ إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوٓا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَـٰهِلِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ وَ لَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَٰلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ النَّـٰظِرِينَ ﴿٦٩﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَـٰبَهَ عَلَيْنَا وَ إِنَّآ إِن شَآءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَ لَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْـَٔـٰنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبَحُوهَا وَ مَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾﴾ [البقره ۷۱-۶۷]

«و هنگامی که موسی به قومش گفت: خداوند شما را به سر بریدن ماده گاوی فرمان می‌دهد. گفتند: آیا ما را به ریشخند می‌گیری؟ گفت: به خدا پناه می‌برم از آن که از نادانان باشم ﴿٦٧﴾ گفتند: برای ما از پروردگارت بخواه تا برایمان روشن سازد که آن چگونه [گاوی] است؟ [موسی] گفت: او (خداوند) می‌فرماید که آن گاوی نه پیر و نه جوان است. میانسالی بین این [و آن] است. پس آنچه را که فرمان می‌یابید، انجام دهید ﴿٦٨﴾ گفتند: برای ما از پروردگارت بخواه تا برایمان روشن سازد که رنگش چگونه است. [موسی] گفت: او (خداوند) می‌فرماید: آن گاوی زردگون است که رنگش زردِ ناب است، بینندگان را شاد می‌کند ﴿٦٩﴾ گفتند: برای ما از پروردگارت بخواه تا برایمان روشن سازد که آن چگونه [گاوی] است؟ گاوها بر ما متشبه شده‌اند. و به یقین اگر خدا خواسته باشد ما [به حقیقت امر] راه خواهیم برد ﴿٧٠﴾ [موسی] گفت: او (خداوند) می‌فرماید: آن گاوی است نه رام تا زمین را شیار کند و نه کشتزار را آبیاری کند، سالم است. [جز زردی] خالی [از رنگهای دیگر] در آن نیست. گفتند: اینک [سخنی] درست آوردی. پس آن را سر بریدند. حال آن که به انجام آن [کار] نزدیک نبودند».

﴿وَ قَالَ الْمَلِكُ إِنِّيٓ أَرَىٰ سَبْعَ بَقَرَٰتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَ سَبْعَ سُنبُلَـٰتٍ خُضْرٍ وَ أُخَرَ يَابِسَـٰتٍ يَـٰٓأَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُءْيَـٰيَ إِن كُنتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ﴾ [یوسف ۴۳]

«و پادشاه گفت: من هفت گاو فربه را [به خواب] دیده‌ام که هفت [گاو] لاغر آنها را می‌خورند و [نیز] هفت خوشهٔ سبز و [هفت خوشهٔ] خشک دیگر را [به خواب می‌بینم]. ای جماعت، در [بارهٔ] خوابم، اگر خواب را تعبیر می‌کنید، به من پاسخ گویید».

اسب: ﴿وَ أَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَ مِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ وَ ءَاخَرِينَ مِن دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَ مَا تُنفِقُوا مِن شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَ أَنتُمْ

لَا تُظْلَمُونَ﴾ [انفال ۶۰]

«و آنچه از نیرو و مهیّا ساختنِ اسبان در توان دارید برای [مقابله با] آنانِ آماده سازید، با آن دشمن خدا و دشمن خود و دیگران را جز آنان بترسانید. شما آنان را نمی‌شناسید، خداوند آنان را می‌شناسد و هر چیزی را که در راه خدا خرج می‌کنید، [پاداشش] به تمام و کمال به شما داده شود و شما ستم نمی‌بینید».

﴿وَ الْخَيْلَ وَ الْبِغَالَ وَ الْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَ زِينَةً وَ يَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [النحل ۸]

«و اسبان و قاطران و خران را [آفرید] تا بر آنها سوار شوید و [نیز] برای آرایش است. و چیزی را [هم] که نمی‌دانید می‌آفریند».

﴿وَ مَآ أَفَآءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَ لَا رِكَابٍ وَلَـٰكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ [الحشر ۶]

«و آنچه خداوند از [اموال] آنان بر رسولش ارزانی داشت، بر آن [اموال] هیچ اسبانی و شترانی نتاخته بودید. بلکه خداوند رسولانش را بر هر کس که خواهد چیره می‌گرداند. و خداوند بر هر کاری تواناست».

الاغ: ﴿أَوْ كَالَّذِى مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَ هِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْىِ هَـٰذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْماً أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَل لَّبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَ شَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَ انظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَ لِنَجْعَلَكَ ءَايَةً لِّلنَّاسِ وَانظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْماً فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ [البقره ۲۵۹]

«یا به داستانِ کسی که بر دهی گذشت که سقفهایش فرو ریخته بود، [نیندیشیده‌ای؟ او] گفت: خدا [اهل] این [ده] را پس از مرگش چگونه زنده می‌کند؟ پس [از این شکّ] خداوند او را صد سال میراند، آنگاه او را برانگیخت [و به او] فرمود: چه مدّت [به این حال] مانده‌ای؟ [او] گفت: یک روز یا قسمتی از روز را [در این حال] مانده‌ام. فرمود: بلکه صد سال مانده‌ای. پس به خورد و نوشت بنگر، دگرگون نشده [و رنگ نباخته] است. و به درازگوشت بنگر. و [می‌خواهیم] تا تو را برای مردم نشانه‌ای قرار دهیم. و به استخوانها بنگر [که] چگونه آنها را برداشته و به هم پیوند می‌دهیم و بر آن گوشت می‌پوشانیم. آنگاه چون [قدرت الهی] برای او روشن شد، گفت: [به راستی] می‌دانم که خداوند بر هر کاری تواناست».

﴿مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَاةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِـَٔايَـٰتِ اللَّهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِينَ﴾ [الجمعه ۵]

«داستانِ آنان که [حکم] تورات بر آنان تکلیف شد، سپس [چنانکه باید] رعایتش نکردند، مانند داستانِ درازگوشی است بر او کتابهایی چند. چه بد است داستان گروهی که آیات خدا را دروغ انگاشتند. و خداوند گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند».

﴿كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ﴾ [المدثر ۵۰]

«گویی که آنان درازگوشان رم کرده‌اند».

استر: ﴿وَ الْخَيْلَ وَ الْبِغَالَ وَ الْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَ زِينَةً وَ يَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [النحل ۸]

«و اسبان و قاطران و خران را [آفرید] تا بر آنها سوار شوید و [نیز] برای آرایش است. و چیزی را [هم] که نمی‌دانید می‌آفریند».

شتر نر و ماده (ناقه):

﴿وَ مِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَ مِنَ الْبَقَرِ اثْنَينِ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ وَصَّاكُمُ اللَّهُ بِهَـٰذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِباً لِّيُضِلَّ النَّاس بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّـٰلِمِينَ﴾ [الانعام ۱۴۴]

«و از شتر دو قسم و از گاو دو قسم. بگو: آیا [خداوند] این دو نر را حرام نموده یا این دو ماده را یا آنچه را که رحمهای این دو ماده آن را در بردارد؟ آیا هنگامی که خداوند شما را به آن حکم کرد، حاضر بودید؟ پس کیست ستمکارتر از کسی که بر خداوند دروغ بندد تا مردم را از روی نادانی گمراه کند؟ بی‌گمان خداوند گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند».

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِئَايَـٰتِنَا وَ اسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَٰبُ السَّمَآءِ وَ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِى سَمِّ الْخِيَاطِ وَ كَذَٰلِكَ نَجْزِى الْمُجْرِمِينَ﴾ [الاعراف ۴۰]

«کسانی که آیات ما را دروغ انگاشتند و از [پذیرش] آن سرکشی کردند، درهای آسمان، هرگز برای آنان گشوده نمی‌شود. و به بهشت درنیابند مگر آنکه شتر به سوارخ سوزن در آید، و بدینسان به گناهکاران کیفر می‌دهیم».

﴿أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ﴾ [الغاشيه ۱۷]

«آیا به شتر نمی‌نگرند که چگونه آفریده شده است؟».

بوزینه: ﴿قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَ غَضِبَ عَلَيْهِ وَ جَعَلَ مِنْهُمُ

الْقِرَدَةَ وَ الْخَنَازِيرَ وَ عَبَدَ الطَّـٰغُوتَ أُوْلَـٰٓئِكَ شَرٌّ مَكَاناً وَ أَضَلُّ عَن سَوَآءِ السَّبِيلِ﴾ [المائده ۶۰]

«بگو: آیا به شما از کسی که در نزدِ خدا از این [هم] بد سرانجامتر است، خبر دهم؟ [جزای] کسانی که خداوند آنان رااز رحمت خویش به دور داشته و بر آنان خشم گرفته و آنان را [همچون] بوزینگان و خوکان قرار داده و [کسی که] طاغوت را پرستیده، اینان بد جایگاه‌تر و از راه راست گمراه‌ترند».

سگ: ﴿وَ لَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَـٰهُ بِهَا وَلَـٰكِنَّهُۥٓ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث ذَّٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِـَٔايَـٰتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [الاعراف ۱۷۶]

«و اگر می‌خواستیم با آن [آیات] او را فرا می‌بردیم ولی او به زمین (دنیا) گرایش یافت و از هوای [نفسش] پیروی کرد، پس وصف او همچون وصف سگ است. اگر بر او سخت‌گیری، زبان از کام بیرون آورد و اگر رهایش کنی [باز] زبان بیرون افکند. این وصف گروهی است که آیات ما را دروغ انگاشتند، پس این پندها را بر آنان برخوان تا ایشان اندیشه کنند».

خوک: ﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَ الدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنزِيرِ وَ مَآ أُهِلَّ بِهِ لِغَيرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيرَ بَاغٍ وَ لَا عَادٍ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [البقره ۱۷۳]

«جز این نیست [که خداوند] مردار و خون و گوشتِ خوک و آنچه را که [به هنگام سر زدنش] نام غیر خدا بر او برده شده است، بر شما حرام کرده است. و اگر کسی بی‌آن که سرکش و تجاوزکار باشد، [به خوردن مواردِ پیش گفته] ناچار گردد، گناهی بر او نیست. حقّا که خداوند بخشایشگرِ مهربان است».

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَ الدَّمُ وَ لَحْمُ الْخِنزِيرِ وَ مَآ أُهِلَّ لِغَيرِ اللَّهِ بِهِ وَ الْمُنْخَنِقَةُ وَ الْـمَوْقُوذَةُ وَ الْمُتَرَدِّيَةُ وَ النَّطِيحَةُ وَ مَآ أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَ مَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَ أَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَـٰمِ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَ اخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى وَ رَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَـٰمَ دِيناً فَمَنِ اضْطُرَّ فِى مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ [المائده ۳]

«مردار و خون و گوشتِ خوک و آنچه [به هنگام سر بریدنش] نام غیر خدا بر آن برده شده و [حلال گوشتِ] خفه شده و به ضربِ [چوب و سنگ] مرده و از بلندی افتاده و به شاخ زدن مرده و آنچه درندگان خورده باشند - مگر آنچه [از موارد اخیر پیش گفته] که ذبحِ [شرعی] کرده باشید - و آنچه برای

بتان ذبح شده‌اند و آن که با تیرهای فال تعیین قسمت کنید [همه] بر شما حرام شده است. [روی کردن به همهٔ] اینها نافرمانی است. امروز کافران از دین شما ناامید شده‌اند، پس از آنان مترسید و از من بترسید، امروز دینتان را برای شما کامل کردم و نعمت خویش را بر شما تمام نمودم و اسلام را [به عنوان] دین بر شما پسندیدم. پس هر کس بی‌آنکه متمایل به گناه باشد در [حال] گرسنگی [به خوردن محرّمات] ناچار گردد، بداند که خداوند آمرزندهٔ مهربان است».

فیل: ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَٰبِ الْفِيلِ﴾ [الفیل ۱]

«آیا ندانسته‌ای که پروردگارت با اهلِ فیل چه کرد؟».

شیر: ﴿فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍ﴾ [المدثر ۵۱]

«که از پیش شیری گریزان شده است».

س- آیا از جانوران خزنده و گزنده نیز نام برده‌اید؟

ج- *بلی. من از چند جانور خزنده و گزنده نیز نام برده‌ام، مانند:*

پشه: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَن يَضْرِبَ مَثَلاً مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَ أَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلاً يُضِلُّ بِهِ كَثِيراً وَ يَهْدِي بِهِ كَثِيراً وَ مَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَٰسِقِينَ﴾ [البقره ۲۶]

«به راستی خداوند را از آن که به پشه‌ای یا بالاتر [و فروتر] از آن مثل زند، شرم نمی‌آید. اما مؤمنان می‌دانند آن [مثل] که از جانب پروردگارشان است حقّ است. ولی کافران می‌گویند: خداوند به [آوردنِ] این مثل چه می‌خواسته است. [خداوند] با آن بسیاری را بیراه می‌گذارد و با آن بسیاری را به راه می‌آورد و با آن جز بدکاران را بیراه نمی‌گذارد».

مگس: ﴿يَٰٓأَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَن يَخْلُقُوا ذُبَاباً وَ لَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَ إِن يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئاً لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَ الْمَطْلُوبُ﴾ [الحج ۷۳]

«ای مردم، مثلی زده می‌شود، به آن گوش فرا دهید. آنان را که به جای خداوند می‌خوانید، نمی‌توانند مگسی بیافرینند، اگر چه برای [آفرینش] آن [همگی] گرد آیند. و [حتّی] اگر مگس چیزی را از آنان برباید، نمی‌توانند آن را از او برهانند. [هم] خواهنده و [هم کسی که از او] خواسته شده [بس] ناتوانند».

مورچه: ﴿حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَوْا عَلَىٰ وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَٰٓأَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَٰكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ

سُلَيْمَـٰنُ وَ جُنُودُهُ وَ هُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ [النمل ١٨]

«تا هنگامی که به میدانِ موران رسیدند، موری گفت: ای مورچگان به خانه‌های خود در آیید تا سلیمان و لشکریانش نادانسته شما را پایمال نکنند».

عنکبوت: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ الْعَنكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتاً وَ إِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنكَبُوتِ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُونَ﴾ [النعکبوت ۴۱]

«وصفِ آنان که به جای خداوند دوستانی گرفته‌اند، مانند وصفِ عنکبوت است که خانه‌ای ساخت و اگر می‌دانستند سست‌ترین خانه‌ها خانهٔ عنکبوت است».

زنبور عسل:

﴿وَ أَوْحَىٰ رَبُّکَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِى مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتاً وَ مِنَ الشَّجَرِ وَ مِمَّا يَعْرِشُونَ﴾ [النحل ٦٨]

«و پروردگارت به زنبور عسل الهام کرد که از کوه‌ها خانه بساز و [نیز] از درختان و [نیز] از آنچه مردم برمی‌افرازند».

و غیره

س- آیا شما در مورد عسل چیزی گفته‌اید؟

ج- آری عسل (شهد) به رنگهای مختلف موجود است که برای درمان بیماری‌های مردم شفا است:

﴿وَ أَوْحَىٰ رَبُّکَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِى مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتاً وَ مِنَ الشَّجَرِ وَ مِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِى مِن كُلِّ الثَّمَرَٰتِ فَاسْلُكِى سُبُلَ رَبِّکِ ذُلُلاً يَخْرُجُ مِن بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُ فِيهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ إِنَّ فِى ذَٰلِکَ لَأَيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾﴾ [النحل ٦٩-٦٨]

«و پروردگارت به زنبور عسل الهام کرد که از کوه‌ها خانه بساز و [نیز] از درختان و [نیز] از آنچه مردم برمی‌افرازند ﴿٦٨﴾ آنگاه از همه نوع فرآورده‌ها بخور و با فرمانبرداری راه‌های پروردگارت را در پیش گیر. از شکمهای زنبوران آشامیدنی‌ای می‌تراود که رنگهایش گونه‌گون است. در آن برای مردمان شفا است بی‌گمان در این [امر] برای اندیشه‌وران [مایهٔ] عبرتی است ﴿٦٩﴾».

س- آیا شما از رنگ‌ها نیز یادآور شده‌اید؟

ج- آری. من از چندین رنگ نام گرفته‌ام مانند:

سفید: ﴿أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَ أَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَ عَفَا عَنكُمْ فَالْئَـٰنَ بَـٰشِرُوهُنَّ وَ ابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَ كُلُوا وَ اشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى الَّيْلِ وَ لَا تُبَـٰشِرُوهُنَّ وَ أَنتُمْ عَـٰكِفُونَ فِي الْمَسَـٰجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ ءَايَـٰتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۸۷]

«آمیزش با زنانتان در شبِ روزه برایتان حلال شمرده شد. آنان برای شما [به منزلهٔ] پوشش‌اند و شما [نیز] برای آنان [به منزلهٔ] پوشش هستید. خداوند می‌دانست که شما به خودتان خیانت می‌کردید. پس توبهٔ شما را پذیرفت. و از [گناهانِ] شما در گذشت. اینک [در شبهای ماه رمضان می‌توانید] با آنان مباشرت کنید و آنچه را که خداوند برایتان مقرّر داشته است بجویید. و بخورید و بیاشامید تا آن که رشته سپید - که فجر است - از رشتهٔ سیاه [شب] آشکار شود آنگاه روزه را تا شب به پایان رسانید و در حالی که در مسجدها معتکفید با زنان مباشرت مکنید. اینها حدودِ [نهی شدهٔ] الهی است پس [به قصد تجاوز] به آنها نزدیک نشوید. خداوند آیه‌هایش را بدینسان برای مردم روشن می‌سازد تا تقوی پیشه کنند».

﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَ تَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَـٰنِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۶]

«روزی که چهره‌هایی سفید و چهره‌هایی سیاه گردد. پس امّا سیاه رویان [به آنان گویند:] آیا پس از ایمانتان کافر شدید، پس به کیفرِ کافر شدنتان عذاب بچشید».

﴿وَ نَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّـٰظِرِينَ﴾ [الاعراف ۱۰۸]

«و دستش را بیرون آورد، پس ناگهان آن [دست] برای تماشاگران نورانی گشت».

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَٰتٍ مُّخْتَلِفاً أَلْوَٰنُهَا وَ مِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَ حُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهَا وَ غَرَابِيبُ سُودٌ﴾ [فاطر ۲۷]

«آیا نیندیشیده‌ای که خداوند از آسمان آبی فرو فرستاد. آنگاه از آن [آب] فرآورده‌هایی به رنگهای گوناگون برآوردیم. و از کوهها راههایی است با رنگهای گوناگون که برخی از آنها سفید و برخی دیگر سرخ و برخی سیاه سیاهند».

﴿بَيْضَآءَ لَذَّةٍ لِّلشَّـٰرِبِينَ﴾ [الصافات ۴۶]

«که سفید رنگ [و] لذّتبخش برای نوشندگان است».

سرخ: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَٰتٍ مُّخْتَلِفاً أَلْوَٰنُهَا وَ مِنَ الْجِبَالِ جُدَدُ بِيضٌ وَ حُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهَا وَ غَرَابِيب سُودٌ﴾ [فاطر ۲۷]

«آیا نیندیشیده‌ای که خداوند از آسمان آبی فرو فرستاد. آنگاه از آن [آب] فرآورده‌هایی به رنگهای گوناگون برآوردیم. و از کوهها راههایی است با رنگهای گوناگون که برخی از آنها سفید و برخی دیگر سرخ و برخی سیاه سیاهند».

سیاه: ﴿أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَ أَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَ عَفَا عَنكُمْ فَالْـَٔـٰنَ بَـٰشِرُوهُنَّ وَ ابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَ كُلُوا وَ اشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى الَّيْلِ وَ لَا تُبَـٰشِرُوهُنَّ وَ أَنتُمْ عَـٰكِفُونَ فِي الْمَسَـٰجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ ءَايَـٰتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ [البقره ۱۸۷]

«آمیزش با زنانتان در شبِ روزه برایتان حلال شمرده شد. آنان برای شما [به منزلهٔ] پوشش‌اند و شما [نیز] برای آنان [به منزلهٔ] پوشش هستید. خداوند می‌دانست که شما به خودتان خیانت می‌کردید. پس توبهٔ شما را پذیرفت. و از [گناهانِ] شما در گذشت. اینک [در شبهای ماه رمضان می‌توانید] با آنان مباشرت کنید و آنچه را که خداوند برایتان مقرّر داشته است بجویید. و بخورید و بیاشامید تا آن که رشته سپید - که فجر است - از رشتهٔ سیاه [شب] آشکار شود آنگاه روزه را تا شب به پایان رسانید و در حالی که در مسجدها معتکفید با زنان مباشرت مکنید. اینها حدودِ [نهی شدهٔ] الهی است پس [به قصد تجاوز] به آنها نزدیک نشوید. خداوند آیه‌هایش را بدینسان برای مردم روشن می‌سازد تا تقوی پیشه کنند».

﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَ تَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَـٰنِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ [آل عمران ۱۰۶]

«روزی که چهره‌هایی سفید و چهره‌هایی سیاه گردد. پس امّا سیاه رویان [به آنان گویند:] آیا پس از ایمانتان کافر شدید، پس به کیفرِ کافر شدنتان عذاب بچشید».

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَٰتٍ مُّخْتَلِفاً أَلْوَٰنُهَا وَ مِنَ الْجِبَالِ جُدَدُ بِيضٌ وَ حُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهَا وَ غَرَابِيبُ سُودٌ﴾ [فاطر ۲۷]

«آیا نیندیشیده‌ای که خداوند از آسمان آبی فرو فرستاد. آنگاه از آن [آب] فرآورده‌هایی به رنگهای گوناگون برآوردیم. و از کوهها راههایی است با رنگهای گوناگون که برخی از آنها سفید و برخی دیگر سرخ و برخی سیاه سیاهند».

﴿وَ يَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ﴾ [الزمر ۶۰]

«و روز قیامت آنان را که بر خداوند دروغ بستند، خواهی دید که چهره‌هایشان سیاه شده است. آیا برای متکبّران جایگاهی در دوزخ نیست؟».

﴿وَ إِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَـٰنِ مَثَلاً ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَ هُوَ كَظِيمٌ﴾ [الزخرف ۱۷]

«و چون به یکی از آنان از [به دنیا آمدن] آنچه برای [خداوند] رحمان مثل زده است خبر دهند، رویش سیاه گردد و سرشار از غم می‌شود».

زرد: ﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ النَّـٰظِرِينَ﴾ [البقره ۶۹]

«گفتند: برای ما از پروردگارت بخواه تا برایمان روشن سازد که رنگش چگونه است. [موسی] گفت: او (خداوند) می‌فرماید: آن گاوی زردگون است که رنگش زردِ ناب است، بینندگان را شاد می‌کند».

﴿اعْلَمُوٓا أَنَّمَا الْحَيَـٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرُۢ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِى الْأَمْوَٰلِ وَ الْأَوْلَـٰدِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَـٰماً وَ فِى الْأَخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَ مَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَ رِضْوَٰنٌ وَ مَا الْحَيَـٰوةُ الدُّنْيَآ إِلَّا مَتَـٰعُ الْغُرُورِ﴾ [الحديد ۲۰]

«بدانید که زندگانی دنیا بازیچه و بیهودگی و آرایش و فخرفروشی در میانتان و افزونخواهی در اموال و اولاد است. چون وصف بارانی که رستنی‌اش زارعان را به شگفت آورد، سپس خشک شود و آن را زرد بینی، سپس خرد و ریز گردد. و در آخرت [هم] عذابی سخت و [هم] آمرزش و خشنودی از سوی خدا خواهد بود. و زندگانی دنیا جز مایهٔ فریب نیست».

﴿كَأَنَّهُ جِمَـٰلَتٌ صُفْرٌ﴾ [المرسلات ۳۳]

«گویی که آن [شررها]، شترانِ زردانِد».

و غیره

س- آیا شما از کدام روز نام برده‌اید؟

ج- آری. من از جمعه:

﴿یَـٰٓأَیُّهَا الَّذِینَ ءَامَنُوٓا إِذَا نُودِیَ لِلصَّلَوٰةِ مِن یَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَ ذَرُوا الْبَیْعَ ذَٰلِكُمْ خَیْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [الجمعه ٩]

«ای مؤمنان، چون در روز جمعه برای نماز ندا داده شد، به [عبادت و] یادِ خدا بشتابید و خرید و فروش را رها کنید. اگر بدانید این برایتان بهتر است».

و شنبه: ﴿وَسْئَلْهُمْ عَنِ الْقَرْیَةِ الَّتِی كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ یَعْدُونَ فِی السَّبْتِ إِذْ تَأْتِیهِمْ حِیتَانُهُمْ یَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعاً وَ یَوْمَ لَا یَسْبِتُونَ لَا تَأْتِیهِمْ كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم بِمَا كَانُوا یَفْسُقُونَ﴾ [الاعراف ١٦٣]

«و از آنان دربارهٔ [اهل] شهری بپرس که در کنار دریا بود، چون در [بارهٔ روز] شنبه از حدّ می‌گذشتند، وقتی که ماهیانشان - پدیدار شده - در روزی که شنبه‌شان [را گرامی می‌داشتند] به سوی آنان می‌آمدند و روزی که شنبه را گرامی نمی‌داشتند، [به سوی] آنان نمی‌آمدند. بدینسان به [سزای] آنکه نافرمانی می‌کردند، آنان را می‌آزمودیم».

نام برده‌ام.

س- تعیین وقت چگونه انجام می‌شود؟

ج- تعیین اوقات شب و روز، به حساب بر آمدن و غروب کردن خورشید انجام می‌شود:

﴿إِنَّ فِی خَلْقِ السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَـٰفِ الَّیْلِ وَ النَّهَارِ وَ الْفُلْكِ الَّتِی تَجْرِی فِی الْبَحْرِ بِمَا یَنفَعُ النَّاسَ وَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَآءِ مِن مَّآءٍ فَأَحْیَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَ بَثَّ فِیهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٍ وَ تَصْرِیفِ الرِّیَـٰحِ وَ السَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَیْنَ السَّمَآءِ وَ الْأَرْضِ لَأَیَـٰتٍ لِّقَوْمٍ یَعْقِلُونَ﴾ [البقره ١٦٤]

«به راستی در آفرینش آسمانها و زمین و [در پی یکدیگر] آمد و رفتِ شب و روز و در کشتی‌ای که در دریا برای بهره‌وری مردم، روان است و در آن که خداوند از آسمان آب باراند، آنگاه زمین را پس از پژمردنش با آن زندگی بخشید و در آن از هر جنبنده‌ای پراکند و در گرداندن بادها و ابرِ مسخّر بین آسمان و زمین برای گروهی که خرد می‌ورزند، نشانه‌هایی است».

﴿تُولِجُ الَّيْلَ فِى النَّهَارِ وَ تُولِجُ النَّهَارَ فِى الَّيْلِ وَ تُخْرِجُ الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ تُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَىِّ وَ تَرْزُقُ مَن تَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ [آل عمران ۲۷]

«از شب می‌کاهی و بر روز می‌افزایی و از روز می‌کاهی و بر شب می‌افزایی و زنده را از مرده برمی‌آوری و مرده را از زنده بیرون می‌آوری. و به هر کس که خواهی روزی بی‌شمار می‌دهی».

﴿إِنَّ فِى اخْتِلَـٰفِ الَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِى السَّمَـٰوَٰتِ وَ الْأَرْضِ لَأَيَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ﴾

[یونس ۶]

«به یقین در آمد و شدِ شب و روز و آنچه خداوند در آسمانها و زمین آفریده است، برای پرواپیشگان نشانه‌هاست».

﴿وَ جَعَلْنَا الَّيْلَ وَ النَّهَارَ ءَايَتَيْنِ فَمَحَوْنَآ ءَايَةَ الَّيْلِ وَ جَعَلْنَآ ءَايَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا فَضْلاً مِّن رَّبِّكُمْ وَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَ الْحِسَاب وَ كُلَّ شَىْءٍ فَصَّلْنَـٰهُ تَفْصِيلاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۲]

«و شب و روز را دو نشانه قرار دادیم، و نشانهٔ شب را ناپیدا ساختیم و نشانهٔ روز را روشن گردانیدیم تا از پروردگارتان فضل بجویید و تا شمارِ سالها و حساب را بدانید و هر چیزی را به تفصیل بیان نمودیم».

﴿وَ هُوَ الَّذِى خَلَقَ الَّيْلَ وَ النَّهَارَ وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ كُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾ [الانبیاء ۳۳]

«و اوست کسی که شب و روز و خورشید و ماه را آفرید. هر یک [از ستارگان] در آسمانی شناورند».

چنانکه تقویم روزها و ماهها و سالها به لحاظ منزل‌های ماه ترتیب می‌گردد:

﴿فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَ جَعَلَ الَّيْلَ سَكَناً وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ حُسْبَاناً ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾

[الانعام ۹۶]

«[همو] شکافندهٔ صبح است و شب را [مایهٔ] آرامش و خورشید و ماه را [معیار] حساب قرار داد. این تقدیر [خداوندِ] پیروزمندِ داناست».

﴿هُوَ الَّذِى جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَآءً وَ الْقَمَرَ نُوراً وَ قَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَ الْحِسَاب مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْأَيَـٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ [یونس ۵]

«اوکسی است که خورشید را درخشان و ماه را روشن قرار داد و برای آن (ماه) منزلها مقرّر نمود تا شمار سالها و حساب را بدانید. خداوند این را جز به حق نیافریده است. آیات [خویش] را برای دانایان به روشنی بیان می‌کند».

﴿وَ جَعَلْنَا الَّيْلَ وَ النَّهَارَ ءَايَتَيْنِ فَمَحَوْنَآ ءَايَةَ الَّيْلِ وَ جَعَلْنَآ ءَايَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا فَضْلاً مِّن رَّبِّكُمْ وَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَ الْحِسَاب وَ كُلَّ شَىْءٍ فَصَّلْنَـهُ تَفْصِيلاً﴾ [بنی‌اسرائیل ۱۲]

«و شب و روز را دو نشانه قرار دادیم، و نشانهٔ شب را ناپیدا ساختیم و نشانهٔ روز را روشن گردانیدیم تا از پروردگارتان فضل بجویید و تا شمارِ سالها و حساب را بدانید و هر چیزی را به تفصیل بیان نمودیم».

﴿الشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ﴾ [الرحمن ۵]

«خورشید و ماه به حسابِ مقرّر روانند».

به خاطر داریم که یک سال دوازده ماه است:

﴿إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِندَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْراً فِى كِتَـبِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَـوَ ٰتِ وَ الْأَرْضَ مِنْهَآ أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَ ٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنفُسَكُمْ وَ قَـتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَآفَّةً كَمَا يُقَـتِلُونَكُمْ كَآفَّةً وَ اعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ [التوبه ۳٦]

«شمارِ ماهها به نزد خداوند، در کتاب الهی از روزی که آسمانها و زمین را آفرید دوازده ماه است. چهار [ماه] از آن حرام است. دین درست این است. پس در آن [چهار ماه] بر خویشتن ستم مکنید و با همهٔ مشرکان پیکار کنید، چنانکه با همهٔ شما پیکار می‌کنند و بدانید که خداوند با پرهیزگاران است».

س- آیا شما از کدام شهر نیز نام برده‌اید؟

ج- *آری. من از شهرهایی همچون بابل:*

وَ اتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَـطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَـنَ وَ مَا كَفَرَ سُلَيْمَـنُ وَلَـكِنَّ الشَّيَـطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَ مَآ أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَـرُوتَ وَ مَـرُوتَ وَ مَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ زَوْجِهِ وَ مَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ يَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَ لَا يَنفَعُهُمْ وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِى الْأَخِرَةِ مِنْ خَلَـقٍ وَ لَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۰۲]

«و از آنچه شیاطین در [عهد] فرمانروایی سلیمان می‌خواندند، پیروی کردند. سلیمان کفر نورزید بلکه شیاطین کفر ورزیدند. به مردم جادو می‌آموختند. و [نیز از] آنچه در بابل بر دو فرشته، هاروت و ماروت فرو فرستاده شد. و [آن دو فرشته] به هیچ کسی [جادو] نمی‌آموختند مگر آن که می‌گفتند: ما تنها [مایهٔ] آزمونی هستیم. پس [با به کارگیری جادو] کافر مشو. آنگاه [مردم] از آن دو چیزی می‌آموزند که با آن

بین شخص و همسرش جدایی می‌اندازند. و آنان با آن به‌کسی زیان رسان نبودند مگر به ارادهٔ خداوند. و آنچه را که می‌آموختند به آنان زیان می‌رساند و به آنان سود نمی‌بخشید و به راستی دانسته‌اند که هر کس خریدارش باشد در آخرت هیچ بهره‌ای ندارد و اگر می‌دانستند، بد چیزی است آنچه خودشان را به [بهای] آن فروختند».

مکه: ﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِى بِبَكَّةَ مُبَارَكاً وَ هُدًى لِّلْعَـٰلَمِينَ﴾ [آل عمران ۹۶]

«نخستین خانه‌ای که برای [زیارت] مردم مقرّر شد، آن است که در مکّه، پر برکت و رهنما برای جهانیان است».

(وَ هَـٰذَا كِتَـٰبٌ أَنزَلْنَـٰهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَ لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ الَّذِينَ وَ يُؤْمِنُونَ بِالْأَخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ) [الانعام ۹۲]

«و این [قرآن] کتابی است خجسته که آن را نازل کرده‌ایم، آنچه را که پیش از آن [از کتابهای آسمانی] بوده است تصدیق می‌کند. و تا اهالی مکه و کسانی را که در پیرامونش ساکنند، بیم دهی و کسانی که به آخرت ایمان می‌آورند به آن [نیز] ایمان می‌آورند و آنان بر نمازشان پایبندند».

﴿وَ أَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَـٰهَدتُّمْ وَ لَا تَنقُضُوا الْأَيْمَـٰنَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَ قَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلاً إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ [النحل ۹۱]

«و به پیمان خدا - چون عهد بستید - وفا کنید و سوگندها را پس از استوار ساختنش مشکنید و به راستی خداوند را بر خود نگهبان ساخته‌اید. خداوند آنچه را که می‌کنید، می‌داند».

﴿وَ هَـٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ﴾ [التین ۳]

«و سوگند به این شهر ایمن».

﴿لَا أُقْسِمُ بِهَـٰذَا الْبَلَدِ ۝١ وَ أَنتَ حِلٌّ بِهَـٰذَا الْبَلَدِ ۝٢﴾ [البلد ۲-۱]

«سوگند به این شهر ۝١ و حال آن که تو در این شهر جای داری ۝٢ »

و مدینه: ﴿وَ مِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ الْأَعْرَابِ مُنَـٰفِقُونَ وَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ﴾ [التوبه ۱۰۱]

«[برخی] از بادیه نشینانی که پیرامون شما هستند و برخی از اهل مدینه منافق‌اند که بر نفاق خو گرفته‌اند. تو آنان را نمی‌شناسی. ما آنان را می‌شناسیم. دوبار آنان را عذاب خواهیم کرد. آنگاه به عذابی بزرگ

بازگردانده می‌شوند».

﴿مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَ مَنْ حَوْلَهُم مِّنَ الْأَعْرَابِ أَن يَتَخَلَّفُوا عَن رَّسُولِ اللَّهِ وَ لَا يَرْغَبُوا بِأَنفُسِهِمْ عَن نَّفْسِهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَ لَا نَصَبٌ وَ لَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَطَئُونَ مَوْطِئاً يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَ لَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَّيْلاً إِلَّا كُتِبَ لَهُم بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾ [التوبه ١٢٠]

«برای اهل مدینه و کسانی از بادیه‌نشینانی که پیرامونشان بودند روا نبود که از رسول خدا باز پس مانند و [نیز روا نبود] که از شخص آن [حضرت] به خود بپردازند. این از آن است که هیچ تشنگی و رنجی و گرسنگی‌ای در راه خدا به آنان نمی‌رسد و جایی که کافران را به خشم آورد، طی نکنند و از [هیچ] دشمنی غنیمتی به دست نمی‌آورند مگر آن که به [پاداش] آن برایشان کردار شایسته‌ای نوشته خواهد شد. خداوند پاداش نیکوکاران را ضایع نمی‌کند».

﴿لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَ الْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلاً﴾ [الاحزاب ٦٠]

«و اگر منافقان و بیماردلان و شایعه‌افکنان در مدینه دست برندارند، به یقین تو را بر آنان می‌شورانیم، آنگاه جز [زمانی] اندک در آن [شهر] با تو مجاور نخواهند بود».

﴿يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ وَ لِلَّهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [المنافقون ٨]

«می‌گویند: اگر به مدینه بازگردیم، به یقین گرامی‌ترین فرومایه‌تران را از آن بیرون کنند، حال آن که عزّت خاصّ خدا و رسول او و مؤمنان است. ولی منافقان نمی‌دانند».

و غیره نام برده‌ام.

س- آیا شما از شیر نیز یاد کرده‌اید؟

ج- آری. اما من از شیر خالص یاد کرده‌ام:

﴿وَ إِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهِ مِن بَيْنِ فَرْثٍ وَ دَمٍ لَّبَناً خَالِصاً سَائِغاً لِّلشَّارِبِينَ﴾ [النحل ٦٦]

«و در چهارپایان [نیز] برای شما عبرتی است. از آنچه در شکمهایشان است از میان سرگین و خون،

شیری ناب (خالص) که برای نوشندگان گواراست به شما می‌نوشانیم».

﴿مَّثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَآ أَنْهَـٰرٌ مِّن مَّآءٍ غَيْرِ ءَاسِنٍ وَ أَنْهَـٰرٌ مِّن لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَ أَنْهَـٰرٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشَّـٰرِبِينَ وَ أَنْهَـٰرٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى وَ لَهُمْ فِيهَا مِن كُلِّ الثَّمَرَٰتِ وَ مَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَـٰلِدٌ فِي النَّارِ وَ سُقُوا مَآءً حَمِيماً فَقَطَّعَ أَمْعَآءَهُمْ﴾ [محمد ۱۵]

«وصف بهشتی که به پرهیزگاران وعده داده است [این است که:] در آنجا جویبارانی از آب ناگندیده و جویبارانی از شیری که مزه‌اش تغییر نکرده و جویبارانی از شرابی لذّتبخش برای نوشندگان و جویبارانی از شهدِ ناب وجود دارد و آنان در آنجا از هر نوع میوه‌جات و آمرزشی از پروردگارشان برخوردارند. [آیا اینان] مانند کسانی هستند که در آتش دوزخ جاودانه‌اند و آبی جوش [به آنان] نوشانده شود که روده‌هایشان را پاره پاره کند؟».

س- در مورد سحر و جادو چیزی بگویید؟

ج- جادو، *خواهی نخواهی تأثیر خود را می‌کند:*

وَ اتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَـٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَـٰنَ وَ مَا كَفَرَ سُلَيْمَـٰنُ وَلَـٰكِنَّ الشَّيَـٰطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَ مَآ أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَـٰرُوتَ وَ مَـٰرُوتَ وَ مَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ زَوْجِهِ وَ مَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ يَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَ لَا يَنفَعُهُمْ وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْأَخِرَةِ مِنْ خَلَـٰقٍ وَ لَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۰۲]

«و از آنچه شیاطین در [عهد] فرمانروایی سلیمان می‌خواندند، پیروی کردند. سلیمان کفر نورزید بلکه شیاطین کفر ورزیدند. به مردم جادو می‌آموختند. و [نیز از] آنچه در بابل بر دو فرشته، هاروت و ماروت فرو فرستاده شد. و [آن دو فرشته] به هیچ کسی [جادو] نمی‌آموختند مگر آن که می‌گفتند: ما تنها [مایهٔ] آزمونی هستیم. پس [با به کارگیری جادو] کافر مشو. آنگاه [مردم] از آن دو چیزی می‌آموزند که با آن بین شخص و همسرش جدایی می‌اندازند. و آنان با آن به‌کسی زیان رسان نبودند مگر به ارادهٔ خداوند. و آنچه را که می‌آموختند به آنان زیان می‌رساند و به آنان سود نمی‌بخشید و به راستی دانسته‌اند که هر کس خریدارش باشد در آخرت هیچ بهره‌ای ندارد و اگر می‌دانستند، بد چیزی است آنچه خودشان را به [بهای] آن فروختند».

﴿قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّآ أَلْقَوْا سَحَرُوٓا أَعْيُنَ النَّاسِ وَ اسْتَرْهَبُوهُمْ وَ جَآءُو بِسِحْرٍ عَظِيمٍ﴾ [الاعراف ۱۱۶]

«و به موسی وحی کردیم که عصایت را بیفکن، پس ناگهان آن [عصا] آنچه را که به دروغ برمی‌ساختند فرو می‌بلعید».

﴿قَالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَ عِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَىٰ﴾ [طه ۶۶]

«[موسی] گفت: [شما] بیفکنید، پس ناگهان ریسمانهایشان و عصاهایشان از سحرِ آنان در [نظرِ] موسی چنان نمودار شد که جنب و جوش دارد».

امتیاز ویژه‌اش خیال‌انگیزی است:

﴿قَالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَ عِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَىٰ﴾ [طه ۶۶]

«[موسی] گفت: [شما] بیفکنید، پس ناگهان ریسمانهایشان و عصاهایشان از سحرِ آنان در [نظرِ] موسی چنان نمودار شد که جنب و جوش دارد».

﴿وَ أَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوٓا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَٰحِرٍ وَ لَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَىٰ﴾ [طه ۶۹]

«و آنچه را در دستِ خود داری بیفکن تا چیزی را که بر ساخته‌اید، فرو بلعد. بی‌شک آنچه بر ساخته‌اند، نیرنگِ جادوگر است و جادوگر هر جا که رود رستگار نمی‌شود».

جادو کردن کفر است:

﴿وَ اتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَٰنَ وَ مَا كَفَرَ سُلَيْمَٰنُ وَلَٰكِنَّ الشَّيَٰطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَ مَآ أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَٰرُوتَ وَ مَٰرُوتَ وَ مَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ زَوْجِهِ وَ مَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ يَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَ لَا يَنفَعُهُمْ وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْأَخِرَةِ مِنْ خَلَٰقٍ وَ لَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ [البقره ۱۰۲]

«و از آنچه شیاطین در [عهد] فرمانروایی سلیمان می‌خواندند، پیروی کردند. سلیمان کفر نورزید بلکه شیاطین کفر ورزیدند. به مردم جادو می‌آموختند. و [نیز از] آنچه در بابل بر دو فرشته، هاروت و ماروت فرو فرستاده شد. و [آن دو فرشته] به هیچ کسی [جادو] نمی‌آموختند مگر آن که می‌گفتند: ما تنها [مایهٔ] آزمونی هستیم. پس [با به کارگیری جادو] کافر مشو. آنگاه [مردم] از آن دو چیزی می‌آموزند که با آن بین شخص و همسرش جدایی می‌اندازند. و آنان با آن به‌کسی زیان رسان نبودند مگر به ارادهٔ خداوند. و

آنچه را که می‌آموختند به آنان زیان می‌رساند و به آنان سود نمی‌بخشید و به راستی دانسته‌اند که هر کس خریدارش باشد در آخرت هیچ بهره‌ای ندارد و اگر می‌دانستند، بد چیزی است آنچه خودشان را به [بهای] آن فروختند».

جادوگر، در دنیا و آخرت جز زیان و رسوایی حاصلی ندارد:

وَ اتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَـٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَـٰنَ وَ مَا كَفَرَ سُلَيْمَـٰنُ وَلَـٰكِنَّ الشَّيَـٰطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَ مَآ أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَـٰرُوتَ وَ مَـٰرُوتَ وَ مَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ زَوْجِهِ وَ مَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ يَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَ لَا يَنفَعُهُمْ وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْأَخِرَةِ مِنْ خَلَـٰقٍ وَ لَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ [البقره ١٠٢]

«و از آنچه شیاطین در [عهد] فرمانروایی سلیمان می‌خواندند، پیروی کردند. سلیمان کفر نورزید بلکه شیاطین کفر ورزیدند. به مردم جادو می‌آموختند. و [نیز از] آنچه در بابل بر دو فرشته، هاروت و ماروت فرو فرستاده شد. و [آن دو فرشته] به هیچ کسی [جادو] نمی‌آموختند مگر آن که می‌گفتند: ما تنها [مایهٔ] آزمونی هستیم. پس [با به کارگیری جادو] کافر مشو. آنگاه [مردم] از آن دو چیزی می‌آموزند که با آن بین شخص و همسرش جدایی می‌اندازند. و آنان با آن به‌کسی زیان رسان نبودند مگر به ارادهٔ خداوند. و آنچه را که می‌آموختند به آنان زیان می‌رساند و به آنان سود نمی‌بخشید و به راستی دانسته‌اند که هر کس خریدارش باشد در آخرت هیچ بهره‌ای ندارد و اگر می‌دانستند، بد چیزی است آنچه خودشان را به [بهای] آن فروختند».

﴿وَ أَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوٓا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَـٰحِرٍ وَ لَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَىٰ﴾ [طه ٦٩]

«و آنچه را در دستِ خود داری بیفکن تا چیزی را که بر ساخته‌اید، فرو بلعد. بی‌شک آنچه بر ساخته‌اند، نیرنگِ جادوگر است و جادوگر هر جا که رود رستگار نمی‌شود».

س- در مورد شاعران چیزی اظهار فرمایید؟

ج- حالت بیشتر شاعران دنیا، چنین است که به‌گونه‌ای عام ....

درگفتار و عملشان تضاد موجود است و همواره در دنیای تخیل غرق‌اند. چنانکه پیروان‌شان نیز، مردم نادرست وگمراه می‌باشند:

﴿وَ الشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُنَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِى كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَايَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾﴾ [الشعراء ٢٢٦-٢٢۴]

«و شاعرانند که گمراهان از آنان پیروی می‌کنند ﴿٢٢٤﴾ آیا ننگریسته‌ای که آنان در هر میدانی سرگردانند﴿٢٢٥﴾ و آن که آنان چیزی می‌گویند که [خود] انجام نمی‌دهند ﴿٢٢٦﴾».

به عکس ایشان، عملکرد شاعران مسلمان، به‌گونه‌ای دیگر است.

آنان خدا را بسیار یاد نموده و هنر خویش را برای دفاع از حق، به‌کار می‌برند:

﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّـٰلِحَـٰتِ وَ ذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيراً وَ انتَصَرُوا مِن بَعْدِ مَا ظُلِمُوا وَ سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوٓا أَىَّ مُنقَلَبٍ يَنقَلِبُونَ﴾ [الشعراء ٢٢٧]

«مگر آنان که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند و خداوند را بسیار یاد کرده‌اند و پس از آن که ستم دیده‌اند، انتقام گرفته‌اند و ستمکاران خواهند دانست به کدامین بازگشتگاه بازخواهند گشت».

رسول اکرم ﷺ فن شاعری را نیاموخته بودند؛ زیرا این هنر برای مقام و شأن ایشان مناسب نبود:

﴿وَ مَا عَلَّمْنَـٰهُ الشِّعْرَ وَ مَا يَنبَغِى لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَ قُرْءَانٌ مُّبِينٌ﴾ [یس ٦٩]

«و به او شعر نیاموختیم و سزاوار او نیست. آن جز پندی و قرآنی آشکار نیست».

با آن هم کافران مکه، به دروغ به ایشان نسبت شاعری را می‌دادند:

﴿بَلْ قَالُوٓا أَضْغَـٰثُ أَحْلَـٰمٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِـَٔايَةٍ كَمَآ أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ﴾ [الانبیاء ۵]

«پیش از آنان [مردمِ] هیچ شهری که [اهلِ] آن را نابود کردیم، ایمان نیاورده بودند. آیا اینان ایمان می‌آورند؟».

﴿أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ﴾ [الطور ٣٠]

«آیا می‌گویند: شاعری است که درباره‌اش چشم به راه رویداد روزگار هستیم؟».

﴿وَ مَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلاً مَّا تُؤْمِنُونَ﴾ [الحاقه ۴١]

«و آن گفتهٔ شاعر نیست. اندکی ایمان می‌آورید».

س- جدایی دین و دنیا از کدام وقت آغاز شد؟

ج- قوم شعیب علیه‌السلام ***دین و دنیا را از هم جدا قرار داده و به دست آوردن مال و ثروت و***

مصارف آن را، معامله‌ای جدا از دین قرار دادند:

﴿قَالُوا يَـٰشُعَيْبُ أَصَلَـٰوتُكَ تَأْمُرُكَ أَن نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَآ أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِيٓ أَمْوَٰلِنَا مَا نَشَـٰٓؤُا إِنَّكَ لَأَنتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ﴾ [هود ۸۷]

«گفتند: ای شعیب آیا نمازت به تو فرمان می‌دهد که آنچه را که نیاکانمان می‌پرستیدند رها سازیم یا [بگذریم از] آنکه در اموال خود آنچه خواهیم کنیم؟ بی‌گمان تو [شخص] بردبارِ فهیم هستی».

س- بت‌پرستی از چه وقت آغاز شد؟

ج- پیشتر *از همه، قوم نوح* عليه‌السلام *بت پرستی را آغاز کرده و بتهایی را تراشیده و به نامهای: وَدّ، سُوَاع، يَغُوث، يَعُوق و نَسْر، نامیدند و سپس آن را پرستش کردند:*

﴿إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَ إِسْمَـٰعِيلَ وَ إِسْحَـٰقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَـٰرُونَ وَ سُلَيْمَـٰنَ وَ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُوراً﴾

[النساء ۱۶۳]

«ما چنانکه به نوح و بر پیامبران پس از او وحی کردیم و [چنانکه] به ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و نوادگانِ [او] و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم به تو [نیز] وحی کرده‌ایم و به داوود زبور دادیم».

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحاً إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَـٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرُهُ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ [الاعراف ۵۹]

«نوح را به سوی قومش فرستادیم، پس گفت: ای قومِ من، خدا را بپرستید. جز او هیچ معبود [راستینی] ندارید. به راستی من بر شما از عذاب روزی بزرگ بیمناکم».

پیام قرآن

س- اگر پیام خاصی دارید، بفرمائید!

ج- خداوند بزرگ، مرا برای تمام بشریت به عنوان پیامش قرار داده و فرو فرستاده است:

﴿هَـٰذَا بَلَـٰغٌ لِّلنَّاسِ وَ لِيُنْذَرُوا بِهِ وَ لِيَعْلَمُوٓا أَنَّمَا هُوَ إِلَـٰهٌ وَ'حِدٌ وَ لِيَذَّكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَـٰبِ﴾ [ابراهيم ۵۲]

«این پیام رسانی‌ای برای مردم است و تا به آن هشدار یابند و تا بدانند که فقط او معبود یگانه است. و تا خردمندان پند پذیرند».

تا برای همهٔ مردم، این پیام را برسانم که راه بندگی خالصانهٔ خالق و پروردگار حقیقی خویش را برگزینند:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ وَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقره ۲۱]

«ای مردم، پروردگارتان راكه شما وپيشينيانتان را آفريده است، بندگی‌كنيد تا [از خشم خدا] ايمن مانيد».

تشکر: ﴿يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَآءُ مِن مَّحَـٰرِيبَ وَ تَمَـٰثِيلَ وَ جِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَ قُدُورٍ رَّاسِيَـٰتٍ اعْمَلُوٓا ءَالَ دَاوُدَ شُكْراً وَ قَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِىَ الشَّكُورُ﴾ [سبا ۱۳]

«برايش هر آنچه می‌خواست از [قبيل] قلعه‌ها و تمثالها و كاسه‌هایی چون بركه‌ها و ديگهای استوار [در جای خود] می‌ساختند. [گفتيم:] ای آلِ داود، در عمل سپاسگزار باشيد و از بندگانم اندک [كسانی] سپاسگزارند».

من هم شکرگزار خداوند می‌باشم:

﴿وَ لَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَـٰنَ الْحِكْمَةَ أَنِ اشْكُرْ لِلَّهِ وَ مَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَ مَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ﴾ [لقمان ۱۲]

«و به راستی به لقمان حكمت بخشيديم [با اين پيام] كه: خدا را شكرگزار. و هر كس شكر می‌گزارد، [بداند كه] تنها به [سود] خويش شكر می‌گزارد و هر كس كفران ورزد، [بداند كه] خداوند بی‌نياز ستوده است».

* * *